1039

28
28

QVAESTIONES LOGICAE IN TRES LIBROS DISTRIBVTÆ

AVTHORE R.P.M.Fr. IOANNE MARTINEZ de Prado, Vallisoletano, Ordinis Prædicatorū, Sacræ Inquisitionis Qualificatore, in Complutensi Academia publico Theologiæ professore in Cathedra Vespertina, & insignis Collegij Sancti Thomæ Aquinatis Regente.

SANCTISSIMÆ VIRGINI, ET MATRI Teresiæ; & clarissimæ, ac obseruantissimæ eius familiæ PP. Discalceatorum B. Mariæ de Monte Carmeli dicatæ.

Anno 1649.

CVM PRIVILEGIO:

COMPLVTI, Typis Mariæ Fernandez.

EXCALCEATI CARMELITANI ORDINIS

MAGNÆ MATRI, DIVÆ TERESIÆ VIRGINI, DIVINÆ TRINITATIS TRICLINIO;

HVMANÆ SACRARIO;

Quam sibi despondet Iesvs; Maria adfiliat; Ioseph protegit, &c.

SACRIS tuis ignibus, vel in minimis applicatus animus (fumosa stirpe Virgo clara, Carmelitani Excalceati Ordinis vsque ad portentum famosa Parens) mente fumat. Dum viridioris scientiæ densa arboribus, tota in clibanum cordis tui ad fines vsque orbis, summumque cœlum flammas producentem, sese conijcit. Halat humidum in fumum excoctum viride lignum, in pabulum ignis cum excoquitur; cibat istud, cui illud decorē infert, à quo flammat, si incendatur: impinguat, auget, cuius & in nouas lignorum strues crebro admotas, incertis finibus ventrem comparat, & vorandas, vel inuitum agit crepitantes. Flam

mæ materia fumus est, si *fumum accensum flammam* credis; fœlicius deuouetur igni, dum incenditur, quam propriam rationem seruat, longius dum attollitur; quippè qui incensus rutilat, splendet, & rubicundus est: aspernabilis verò, inciuilis, ater, amarus, tetra inuoluens caligo, & ad lachrymas totus, si constet. ¶ En totius mundanæ nobilitatis emblema. Fumum tecta, & imagines denigrantem. Virgilium memora: *Collaque prælorum fumosis deripe tectis.* Græcos consule, apud quos fumosæ imagines in eos, qui generis vetustam iactabant nobilitatẽ, in proverbio erant. Nec Iuuenalẽ præteri: *Fumosos equitum cum Dictatore Magistros.* Perinde fumosos, ac famosos habẽtẽ, quasi denigricãte imagine, & obscuro pariete diuturno fumo obductis clari, certa resplẽdeant ratione. Quos merito ridẽdis præstigijs laborantes, cuspidato scomate Tullius carpit; *Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem.* Is cum aterrimus, splẽdores adstruit mundanos, qui ceu fauillacea fuligo, vel leui tactu præssus, fumum exhalat inutilem, vanum, & vilem. Tales auij à vera longe ratione uagantes profani homines, colunt imagines, in singulis formam inciſam deiferam, humo impressam fœdissimo inueterantes, & dehonestantes fumo; dum de tectis carie attritis, nutante, & penè ruente domo vnde nati (quia obscuris) magis quam de solida spiritus claritate, vnde priniam

Calepinus V. flamma,

2. Georg.

Satyr. 8.

In Pisonẽ

primam originem nacti, gloriantur.

2 Ipsa in millibus speciali ratione (*Virgo Teresia de Abumada*) præter morem auitum, & patrium, agnatæ tui generis fumositati generosius consulens, *quam pulchra sit casta generatio cum claritate*, mente voluens quomodo in longiorem vetustatem, & pulsis fumiferis vmbris, irradiantē illam tuam proueheres, diuinitus afflata excogitasti. Quippè quæ mundi eiaculata salo in Heliopolim depurato antiquitatis fumo, à longissimis Heliæ diebus, Soli sacram, tuum genitalem fumum fumo accenses, & de comercio igniferi Ordinis igne accendis. Spirat contra Subsolanum carnis, & sanguinis diuini spiritus Fauonius totius spiritualis genituræ Parens. Mouet Carmeli prunas, & crebris flatibus proxima prouocat, vt incendant. Admota fumigas, exhalas sæcularis nobilitatis fumum; & cui nec parcit, de potentissima Zephyri adspiratione impulsus ignis, hunc inflammat, hunc incendit. Flammas tota, & quam fumolæ imagines mundo præ formabant, viuissimæ Dei Imaginis, quæ *candor est lucis æternæ, & figura substantiæ eius* splendidissimum nomē, tuo fœlicissime Cœlo reformat adiectum: dum *Teresia de Abumada* in flammam *de Iesu* tendis cognomento. Affulges orbi, vel de splendore nominis: *Elegit enim Te, prælegit Te Sponsus tuus, Amator tuus, Redemptor tuus, Deus tuus, elegit Te in omnibus, assumpsit Te ex omnibus, & amauit Te præomnibus; nomine suo vocauit Te, vt memorialē eius sem*

Sap. 4.

Sap. 7.

Ad Heb. 1.

Hug. de S. Vict. in stitut. mon. f. de Arrha Animæ.

per esset apud Te, voluit Te participem esse in nomine, participem in nominis veritate, quoniam unxit te illo, quo & ipse unctus erat, oleo lætitiæ, vt ab vncto vncta fieres. In quam, & nominis potentiam deriuaret, & de Heroicorum facinorum potenti facultate, rationem ipsam superares.

3 Illa maximè, qua vix excussa ab vbere, tenerrimis maius annis, omni ætati maximum martyrium subitura, in Aphricam traijcere pertentabas; illa qua Carmeli instituto dedita importunis afflictata morbis, tentationibus fatigata, nullo refecta cœlestium consolationũ pabulo, quibus in terris solet sanctitas victitare; nulla militari stipe capta, vel gregali stationario solita, in castris asperrimæ pœnitentiæ octodenio strenuum militem actitabas; illa qua luminibus teneris lachrymarum explosis globulis, & sæua proprij corporis pertusione sæuientiũ hæreticorum cuneos retundebas; illa qua Omnipotentis sagittas, supra trisulca summi Iouis arma acutas, virili æstuanti amore cordi infixas viriliter sustinebas; illa qua in apes irruens (discriminum inquam) agmina) humanis destituta auxilijs, renutu Principum duo supra triginta monasteria inops aduiuens Virgo ædificasti; in quibus alueorum instar, Hyblæis apibus argumentosior, Carmeli mõtis florum depasta melliginem, in solitudinibus, & nemorosis, ceusauos dulcedine ad alloquia affluentes cera ad incendia filios cellulares; illa qua, supra mulie-

bris

bris sexus fragilitatem, viriles mentes instituere nunquam desinis; illa qua, vel ipsi Deo modũ vniuersis imponenti, quasi suorum charismatũ thesauri prodigo, quòd in te largiter effunderet, modum quoque ipsa imponere, erecta quadam humilitate, præsumebas; illa qua tota directa in Cœlum, pyra amoris flammans, pignora vltro citroque, ac scintillas in lucem gentium euibrasti: *Fulgebunt iusti* semper, *& tanquam scintillæ in arundineto discurrent*; de Hysopo ad Cedrũ, humilitatis iure, incorruptæ doctrinæ perenniter medulla donati, iam eruditione multorum ad *Stellas in perpetuas æternitates* prouecti; illa qua vel ipsos iustificationis ministros precario quodam molimine iustificabas; quorum nostri Ordinis non pauci Te suæ æternæ salutis veneran tur redemptricem; & omnes eiusdem instituti quotquot sumus, quotquot erimus nouissimæ reparationis nostræ ad finalem puluerem contra hæreticos prædictricem; illa tandem, qua beatissima tua Anima carnis enodata nexibus, visibili columbæ specie cœlum aduolante enectæ arbori de vicino corporis exuuio renodatur vita flores. Sic vtinam *Prati* vacuo meo nomini rem adhibeas, quæ iam regnas, & ardentissimis filioli votis grata dicas: *Rigabo ortum meũ plantationum, & inebriabo Prati mei fructum.* Sap. 3. Eccles. 24

4 Ergo ò Diua, ò Mater, quidquid in me satum, aut de irriguis tuis natum fontibus, en maturandum, & excoquendum ad flammas recur-

rit pectoris tui, quo & ingenium ab ipso lare se receperat adolendum. Tanto igni admota fumigant cũcta nostra (habent Sacris & Diuis adhuc datę humanæ mentes suos fumos) non illos gentiles, quorum obscura caligine, & tetro maiorum vestigio inflantur profani, iactamus; sed qui Spiritu Sancti aura affecti, & incensi de antiquissimis Patribus flammam gerunt. Hij nostræ fumosæ imagines sunt, quorum vim, & doctrinã effingere glorioſius enitimur, quam vacua placendi cupiditate innouare satagimus. Fumigat, inquam, ò *Teresia* scintillanti, & ardenti sanctitati tuæ nostri ingenioli semper se deuouens viride lignum tetrum, & caliginosum, neget nemo, qui Logicam, quam emittimus, nouerit exhalare, vel Gellio credant; *huius disciplinæ* (Dialecticæ scilicet) *cognitio, in principijs quidem tetra, & aspernabilis, insuauisque, & inciuilis videri solet*, omnes proprietates fumi in eam quadrant.

Lib. 8. cap. 16.

5 Absit caligari, amarescere, & inciuili affici inspissitudine, quos dulciter, & rationaliter nitimur ocular*i*. Flammat fumus cum incenditur, incenditur ad flammæ tactum, vel millies osculãdo pede, hoc nostrũ tenebrosum, noctur numque opus semel tange, vt & de tuo diurno lumine lucẽ videat, de tuo flamine ardorem induat, & qui ei incumbẽt nouelli, de tua celsitudine prænoniti, & tuis radijs præmuniti, de Te lucendo ardeant, & ardendo luceant.

Minimus seruulus ad sanctissimos pedes tuos prouolutus.

Fr. Ioannes Martinez de Prado Ordinis Prad.

Sūma Priuilegij Regis Catholici.

PHillippus IIII. Hiſpaniarum, & Indiarum Rex Catholicus Priuilegium ad decenniū conceſsit P. M, Fr. Ioanni Martinez de Prado, vt poſsit imprimi eius liber, cuius titulus eſt, *Quæſtiones Logicæ*, vt latius patet in litteris datis Matriti 27. Iulij 1649.

S

Summa taxæ.

SVpremi Senatus Regij decreto ſancitum eſt, vt libri huius quælibet carta, tantum quatuor maraueti nis venudetur; vt teſtatur Franciſcus de Sandoual Quixano, in litteris datis Matriti 9. Auguſti 1649.

Errata.

PAg. 2. in fin. leſimus. l. legimus. p. 53. n. 17. opū. 7. l. 70. ibi infine apparerēt. l. appellarēt. ibi n. 1. de ipſam l. ad ipſam. p. 61. n. 9. Magiſter. l. Magiſtro. p. 105. col. 1. infine, momimus. leg. monuimus. p. 151. in titulo §. ſatisfacit. l. ſatisfit. pagina. 159. n. 6. non equitur. l. non ſequitur. pag. 131. q. 27. l. quæſt. 26. pag. 371. num. 16. quod l. quem. ibi circa finem. eum. l. cum.

¶ His demptis mendis, cætera ſuo reſpondent exemplari, datum Compluti anno 1649.

Dr. D. Franciſcus Ignatius de Porres
Corrector Vniuerſitatis.

APPRO.

APPROBATIO D. D. Ioannis de Lagueruela, & Monforte, digniſsimi Cathedræ Durandi moderatoris in Vniuerſitate Complutenſi, & Canonici SS. Iuſti, & Paſtoris, &c.

LVſtraui *Inſtitutiones Dialecticæ, & Quæſtiones Logicæ*, elaboratas à R P.M.Fr Ioanne Martinez de Prado, in hac florentiſsima Vniuerſitate Complutenſi Meritiſsimo Theologiæ Veſpertino Regente: in quibus ſyllogiſtica ars, ſi concludere docet, & in ſe omnem conclu ſit laudem: viget enim ingenij ardor; exundat ratiocinandi fons, & quò auidius rapiaris, orationis, & mentis perſpicuitas, nubila diſijcit logicalia, magno laudis incremento. Paucis hęc in Logicis S. Thomæ æque felix arriſit fortuna; cum multi profundo tanti Doctoris pelago immerſi, audaces animos oſtentent, vt alto ſe credant; per pauci vero portum ſalutent, & pharum oſtentent: lucem ſcilicet, immania æquora ſecantibus; ſed vere

Georgius Cracouius.

Suſtu it interpres noctem, veterique nigrore
Detrito, fecit luce nitere noua.

Tan-

Tantæ lucis iubari, lux debetur, ne tenebris oboluatur, qui tenebras fugat; quin Typis mãdata Commentaria tam splendida, ad se communis plausus radios retorqueant, beneuola præconiorum reflexione, & morum, & fidei commendatione non impari: sic sentiò, Compluti Kalendis Octobris, 1649.

Dr. D. Ioannes de Lagueruelas & Monforte.

Facultas Ordinarij.

DOctor D. Ioannes de Narbona Vicarius Generalis Archiepiſcopatus Toletani facultatem conceſsit librum imprimendi 22. Iunij anno 1649.

Licentia R. A. P. Prouincialis.

FR. Andreas Carrillo in Sacra Theologia Magiſter, & huius Prouintiæ Hiſpaniæ ordinis Prædicatorum Prior Prouincialis facultatem concedo, vt *Quæſtiones Logicæ* elaboratæ à R. P. M. Fr. Ioanne Martinez de Prado; à doctiſque PP. eiuſdem Prouintiæ approbatæ, typis mandentur: in quorum fidem præſentibus litteris manu propria ſubſcripſi; datis in noſtro conuentu Sancti Stephani Salmanticenſis, duodecima Auguſti anni 1649.

Fr. Andræas Carrillo,
Prior Prouincialis.

CEN-

CENSVRA R^mi. P. M. Fr. NICOLAI BAPtistæ, Supremi Senatus Qualificatoris, Regij Concionatoris, olim Prouincialis Boeticæ PP. Ordinis Carmelitani, & electi Episcopi Carthaginæ Occidentalis, &c.

DE mandato Senatus Regij vidi librum, cuius titulus est *Dialecticæ institutiones, & Logicæ quæstiones*, Authore R. A. ac Religiosissimo P. M. Fr. Ioanne Martinez de Prado Sacri Ordinis Prædicatorũ, & Sanctæ Inquisitionis Qualificatore, & in Vniuersitate Complutensi Vespertinæ Cathedræ Sacræ Theologiæ moderatore. Nihil inueni Catholicæ fidei contrarium, & vere in institucionibus istis primis, Dispositio, Claritas, & Stylus, demonstrant miram docendi dexteritatem sapientissimi Magistri, cum subtili speculatione cõiunctam. Opus igitur iudico dignum, & Luce, & Laudibus, & vt incommunem vtilitatem Typis mandetur. Matriti in Conuentu Carmelitano die 9. Iulij, Anni 1649.

Fr. Nicolaus Baptista.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM Logicæ P. M. Fr. Ioannis Martinez de Prado.

Liber Primus continens quæstiones introductorias ad Logicam Aristotelis. Pagina 3.

QVæstio prima, de nomine, & existentia Logicæ; & in quas partes sit diuidenda? ibi.

Quæstio secunda, de obiecto Logicæ. 10.

Quæstio tertia, Vtrum Logica sit scientia, & ars? 24.

Quæstio quarta, Vtrum Logica sit vna scientia? 34.

Quæstio quinta, Vtrum Logica sit practica, vel speculatiua? 40.

Quæstio sexta; Vtrum Logica sit simpliciter necessaria ad alias scientias? 46.

Quæstio septima, de ente rationis, an sit, & quid sit? 53.

Quæstio octaua, quotuplex sit ens rationis? 58.

Quæstio nona, de causis entis rationis. 63.

Quæstio 10. Vtrum secunda intentio sit semper ens rationis; & prima aliquid reale? 69.

Quæstio 11. Vtrum vniuersalia sint in rebus? 77.

Quæstio 12. Vtrum ante operationem intellectus detur vnitas formalis, & aptitudo ad multa. 83.

Quæstio 13. Qualiter vniuersalia distinguãtur, & præscindantur à differentijs indiuidualibus? 95.

Quæstio 14. Qua operatione intellectus fiat vniuersale formaliter? 114.

Quæstio. 15. De prædicationibus? 129.

Summa textus Prædicabilium Porphirij. 143.

Quæstio 16. Vtrum prædicabilia sint tantum quinque? 147.

Quæst. 17. Vtrum vniuersale sit genus ad quinque Prædicabilia? 152

Quæstio. 18. Quod sit definitum in definitione Generis? 157.

Quæstio 19. Exponitur definitio Generis. 167.

Quæstio 20. Quid sit species, vt subijcibilis, & vt prædicabilis? 175.

Quæstio. 21. Vtrum omnis species subijcibilis sit etiam prædicabilis? 186.

Quæst. 22. Vtrum genus possit conseruari in vnica specie, & species in vnico indiuiduo? 198.

Quæstio 23. De indiuiduo. 205.

Quæstio 24. De prima diuisione differentiæ. 212.

Quæstio 25. De differentia prædicabili. 222.

Quæstio 26. quæ incuria Typographi est 27. de Proprio 232.

Quæstio

Quæstio 27. De accidente quinto prædicabili. 237.

LIBER SECVNDVS

Continet quæstiones in librum Prædicamentorum 246.

Summa textus Philosophi 247.
Quæstio 1. Vtrum tres definitiones ante prædicamentales rectè sint à Philosopho constitutæ? 248.
Quæst. 2. De reliquis anteprædicamentis. 260.
Quæst. 3. Quid, & quotuplex sit analogia? 269.
Quæst. 4. Vtrum ens dicatur vniuoce, vel analogicè de decem generibus. 276.
Quæst. 5. De conceptu entis. 283.
Quæst. 6. Vtrum diuisio entis in decem prædicamenta sit sufficiens? 293.
Quæst. 7. Vtrum omnia prædicamenta realiter inter se distinguãtur? 301.
Quæst. 8. Vtrum diuisio entis in decem genera sit immediata? 306.
Summa textus Prædicamentorum. 314.
Quæst. 9. Quæ sit propria ratio constitutiua substantiæ? 317.
Quæst. 10. De diuisione substantiæ in primam, & secundam. 328.
Quæst. 11. Quæ substantiæ in hoc prædicamento collocentur? 335.
Quæst. 12. De proprietatibus substãtiæ assignatis à Philosopho? 340.
Quæst. 13. Vtrum substantia corporea antecedenter ad quantitatem habeat partes substantiales inter diuisibiles? 343.
Quæst. 14. Quæ sit ratio formalis quantitatis? 359.
Quæst. 15. Vtrum quantitas realiter distinguatur à re quanta? 367
Quæst. 16. Vtrum numerus sit vere & propriè species quantitatis discretæ? 372.
Quæst. 17. Vtrum oratio sit vera species quantitatis discretæ? 390.
Quæst. 18. de quantitate continua, & speciebus eius. 394.
Quæstio 19. Vtrum locus, tempus & motus sint veræ species quantitatis? 401.
Quæst. 20. Vtrum dentur relationes reales. 406.
Quæst 21. de varijs diuisionibus relationis? 411.
Quæstio. 22. Quotuplex sit relatio prædicamentalis. 421.
Quæst. 23. Vtrum relatio prædicamentalis distinguatur realiter à substantia, vel à ratione fundandi? 432.
Quæst. 24. Vtrum relatio ternitur ad respectum. 446.
Quæst. 25. Quid sit qualitas. 456.
Quæst. 26. de speciebus qualitatis. 262.
Quæst. 27. De sex vltimis Prædicamentis in communi. 476.
Quæst. 28. De actione, & Passione prædicamentali. 442.
Quæst. 29. De quatuor vltimis prædicamentis. 487.
Summa textus Postprædicamentorum. 494.

Index rerum, librj 3. in ipsius fine reperies.

LOGICAE QVAESTIONES IN TRES LIBROS DISTRIBVTÆ.

AVTHORE P. M. Fr. IOANNE MARTINEZ de Prado, Vallisoletano, Ordinis Prædicatorum.

PROÆMIVM.

QVONIAM (sicut inquit S. Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana c. 31.) *disputationis disciplina*, quæ in Logica traditur, *ad omnia genera quæstionum, quæ in litteris sanctis sunt penetranda, & dissoluenda, plurimum valet*; ideo Theologiam adituri ab ista arte exordium discendi capiunt. Quia tamen ipsa per se est difficilis, & multorum prolixa tractatione difficilior, & fere impertranſibilis est reddita; id circo curauimus, cum confidentia diuini auxilij, sic tradere necessaria, vt iuuenes possint discere, & ad maiora discenda adiuuari: quod præcipue obtinere speramus, breuiter, & succinte doctrinã tradendo: nam, vt inquit S. Bernardus lib. 1. de consideratione circa finem: *nihil ita absque labore manifestam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio.* Et ècontra, nullo magis deterrentur incipientes, quam obscura, vel prolixa doctrina.

2 Quo circa integrum liberaliũ artiũ cursum, pro tyronum instructione edere cupiens, præoculis habere, & ad vnguẽ obseruare statui præceptũ S. P. Augustini libro primo de Ordine capite octauo, sic scribentis: *Eruditio disciplinarum liberalium modesta sane, atque succincta, & alacriores, & perseuerantiores, & comptiores exitet amatores amplectendæ veritati: & vt ardentius appetant, & constantius insequantur, & inhæreant postremo dulcius.* Quod vt possim obtinere, à sententiarum, nimia, & prolixa citatione vt plurimum abstinebo: nam quod sapientibus est iucundum, & necessarium, incipientibus est offendiculum. In authoritatibus ponderandis eadem ratione nõ immorabor; quamuis nec

in minimis, ab Angelici Doctoris vestigiis diuertere, totis viribus hic, & vbique sim conatus, ne veritatis semitam derelinquam, à qua veritatis Doctor nunquam recessit: nam, vt Ægidius Romanus in Præfatione defensorij dixit, S. *Thomæ scripta sunt veritate plena, spiritu veritatis conscripta, & ipsa veritas.*

3 Textum Philosophi prolixo commentario non explanabo: quia hoc iam non est in vsu scholæ; nec prorsus necessarium; dum tamen sententia ipsa Philosophi opportuno loco in quæstionibus inseratur; & nullatenus ab eius mente recedatur: quod omnino assequemur, S. Thomam vbique sectando, qui ita Aristotelem fuit sequutus, vt ipsius fuerit vox, imò intelligentia; atque adeo *super senes intellexerit.* Breuem tamen summam textus, non potuimus ommittere, vt morem gereremus nostræ scholæ Complutensi.

4 Scio quæstiones istas, à quibusdam prolixitatis, ab alijs nimiæ breuitatis incusandas: qui tamen debent aduertere, quod *sapientibus, & insapientibus debitores sumus*: prouectioribus Metaphysicas controuersias scripsimus; vbi selectiores quæstiones artium abunde satis discutiantur, & si omissas non putauimus, non hic aliquantulum prolixius pertractare, incipientibus præsipue nunc laboramus, studentes quid non dicamus; seu, vt ita dicamus, vt ab ipsis percipiamur: nam iuxta præceptum Quintiliani lib. 4. cap. 2. *nos breuitatem in eo ponimus, non vt minus; sed ne plus dicatur, quam oporteat.* Vtinam, sicut optaui, ita in veritate liceat dicere, cum D. Augustino tomo 1. libro de decem Categorijs, in fine: *Nihil namque omisimus in hoc libro, quod posset, aut delectare iam doctos, aut indoctos manifestius erudire.*

5 In tres partes, seu libros, totam Logicam dividemus: complectemur in primo omnia, quæ addita sunt à Doctoribus, quasi introductoria ad Logicam Aristotelis: in secundo explanabimus antepræ dicamenta, prædicamenta, & post prædicamenta Philosophi, quæ correspondent primæ operationi intellectus: in vltimo agemus de syllogismo demonstratiuo, de quo Philosophus egit duobus libris de posteriori resolutione, & attinent ad tertiam operationem intellectus. Omittemus autem de attinentibus ad secundam operationem intellectus disputare; quia id præstitimus lib. 2. Dialecticæ: & iste ordo Logicam tradendi, nunc vbique viget, & decreuimus maiorum vestigia sectari: quia scriptum legimus: *Sapientia antiquorum exquiret sapientia.* Eccles. 39.

***

LIBER

LIBER PRIMVS.

CONTINENS QVAESTIONES INTRODVCTORIAS AD LOGICAM ARISTOTELIS.

QVatuor potissime in hoc libro sunt tractanda; primò, determinandæ sunt quæstiones, quas proœmiales appellant; secundò, inseretur tractatus de ente rationis, quia hoc dicemus Logicæ obiectũ; tertiò de vniuersalibus erit sermo; vt tandẽ vltimo de quinque prædicabilib⁹ differamus, quorum tractatus ab eius authore Porphirio, *Isagoge*, seu introductio ad Logicam prænotatur.

QVÆSTIO PRIMA.

De nomine, & existẽtia Logicæ; & in quas partes sit diuidenda?

§. I.

Quædam prænotantur.

1 LOgica, est nomen latinè receptũ; sed deriuatum à verbo Græco, *Logos*, quod inter alia multa *rationẽ*, & *sermonẽ* significat, vt notãt S. Aug. serm. 190. de tẽpore, & S. Tho. 1. ad Corinth. 1. lect. 3. vnde *Logica*, idem est quod scientia *sermocinalis*, seu scientia *rationalis*; & sic ab antiquis promiscue pro eodẽ accipiuntur scientia, quæ dicitur sermocinalis, eo quod agit de sermonibus & scientia rationalis, quia agit de operibus rationis: & ideo S. Hieron. Hom. 1. in Cantica, & S. Thom. 1. Poster. lect. 1. dicunt scientiã rationalẽ cõprehẽdere Rhetoricã, Poœsim, & Dialecticã, seu Logicam.

2 Secundò notandũ, quod inter recentiores iam vsus prævaluit cõstituere discrimen inter scientiã rationalẽ, & scientias sermocinales: nã vt inquit M. Soto q. 1. differunt ratione obiecti, & finis: nã finis scientiæ sermocinalis est proprietas sermonis; vt rectè, ornate, aut figurate loqui, qualis est finis Grammaticæ Rhetoricæ, & Poœsis, iuxta S. Th. 1. Perih. lect. 7. in fine. Finis verò scientiæ rationalis est rectè intelligere, & adiubare intellectũ ne in ratiocinando erret: vnde illæ tractant de vocibus; ista de rebus, & cõceptibus; & de vocib⁹ in quãtũ sunt signa conceptuũ, vt docet Auicena 1. p. Logicæ c. 3. de sola ergo facultate rationali cõdistincta à sermotinali, nunc tractare intẽdimus. In quo autẽ differant Dialectica, & Logica; diximus in prologo Dialecticæ.

3 Præmittendum est tertiò, cum M. Iauello tractatu 1. Logicæ cap. 6. quod Logica alia est *naturalis*, alia *artificialis*: naturalis vocatur, vel ipsa potentia intellectiua; vel facultas syllogizandi indita à natura, qua absque arte inuenta, vel cõquisita, circa quamlibet materiam definit, diuidit, & argumentatur: vel orationes aliis formet, & intentiones Logicas, aut solo intel-

lectu, & ingenio naturali: aut quia sicut in naturalibus sunt *quædam semina virtutum*, vt docet S. Thomas 1. 2. q. 73. art. 1. ita sunt quædam semina scientiarum. Logica verò artificialis est, quę docetur in libris, & legitur in scholis; & quæ ingenio, & labore, & exercicio comparatur.

4 Contendunt tamen M. Soto q. 2. §. *Circa quæstionem*, & P. Rubio initio q. 1. quod prima, improprie appellentur Logica, & potius dicendi Logicæ initium. Occurrunt tamen PP. Carmel. disp. 1. q. 1. n. 2. docentes, quod cum quæstio sit de modo loquendi; non est cur sic non loquamur: quia Philosphus 1. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 1. sic eam appellat, & sic auctores loquuntur: cum pluribus autem loquendum est: nam, vt dicitur in 2. Topicorum cap. 5. *nominibus vtendum est vt plures vtuntur*. Quicquid autem sit de hoc; nostra quæstio de Logica artificiali procedit.

§. II.

Necessarium quod detur Logica.

5 DIco ergo primò; necessarium fuit, quod præter alias scientias naturales, & morales, daretur quædam specialis ars, seu facultas, quæ dicatur, & sit specialiter scientia rationalis: & hæc est Logica. Hanc conclusionem probat S. Thomas 1. Posteriorũ lectione prima; cuius ratio ad hanc formam redigi potest. Vbi sunt speciales actus humani indigentes speciali directione, ne in illis intellectus erret, est necessaria specialis ars, seu facultas, qua intellect⁹ dirigatur: sed præter materiam, & actus, in quorum consideratione versantur scientiæ naturales, & morales, est materia, & actus ad quorum directione est opus scientia rationali. Ergo, vltra alias scientias, necessarium est hanc dari. Maior patet; quia ad actus humanos faciliter, & ordinate perficiendos, diuersæ artes deseruiunt: nam ars nihil aliud esse videtur, quã certa ordinatio rationis, qua per determinata media ad debitũ fine actus humani perueniunt: vnde Philosophus in 1. Metaph. ait, *bonum genus artes, & ratiocinabile vitæ*: animalia enim cætera naturali instinctu ad suos actus aguntur: homo autẽ rationis iuditio in suis operibus dirigitur.

6 Minor verò prima probatur: quia ratio non solum dirigere potest inferiorũ partiũ actus, sed etiã actus sui directiua est: hoc enim est proprium intellectiuæ partis, vt in seipsa reflectatur: nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest: sed ex hoc quod ratio de actu manus ratiocinatur, adinuenta est ars ædificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter, & ordinate huius actus exercere potest: & sic de aliis. Ergo eadem ratione ars quædam necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam, scilicet, homo in ipso actu rationis, ordinate, & faciliter, & sine errore procedit. Et hæc est ars Logica, id-est rationalis scientia. Ergo hanc dari necessarium est.

§. III.

§. III.

Logicæ partes:

7 DIco secundò, oportet Logicæ partes accipere secundũ diuersitatem actuum rationis. Probat S. Thomas vbi supra: quia Logica non solum dicitur, & est *rationalis*, ex hoc, quod est *secundum rationem*; quod est omnibus artibus cõmune; & specialiter scientiæ perficiunt intellectum, vt discursiuus est: sed etiam specialiori titulo Logica dicitur rationalis, ex hoc quod *est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam*: & ideo videtur esse *ars artium*; quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt. Oportet igitur Logicæ partes accipere secundum diuersitatem actuum rationis.

8 Et hunc ordinem sequuti sumus in Dialectica: quia iuxta ordinem trium operationum intellectus, in tres libros, correspondentes singulis operationibus, eam partiti sumus. Et similiter liber Prædicamẽtorum correspondet simplicium apprehensioni; libri Perihermenias maiori ex parte attinent ad secundam operationem intellectus: reliqui verò pertinent directe ad tertiam intellectus operationẽ. Et sic libri Logicæ ordinantur à D. Thoma 1. Perihermenias lectione prima.

9 Ex dictis deducitur, conueniẽter Logicam diuidi in partem *demonstratiuam*, in partem *probabilem*, & & partem *sophisticam*. Rationem assignat S. Thomas 1. Poster. lect. 1. nam actus rationis sunt similes quã tum ad aliquid, actibus naturæ. Vnde, & ars imitatur naturam, in quã tum potest. In actibus autem naturæ inuenitur triplex diuersitas. In quibusdam enim natura de necessitate agit, ita quod non potest deficere: in quibusdam verò natura vt frequentius operatur; licet quandoque possit deficere à proprio actu: vnde est alius actus quando deficit à consequutione debiti finis: hæc autem tria inueniuntur in actibus rationis: quando enim procedit ex necessarijs, generatur scientia; quando verò vt in pluribus, verum concluditur: & tunc est opinio, vel probabilitas; quando autem ex defectu aliquo, est deceptio, est fallacia. Et his omnibus correspondent libri Aristotelis: nam parti demonstratiuæ, correspondent libri *de posterioribus resolutione*; parti verò probabili, deseruiunt libri *Topicorum*. Tertiò autem processui rationis, deseruit pars Logicæ, quæ dicitur *Sophistica*: de qua agit Aristoteles in libro *Elenchorum*: & S. Thomas opusculo 39. quia tamen de his doctrinalia iam sunt tradita in Dialectica; alijs omissis, solum quæ promisimus, hic trademus ordine præassignato.

10 Dico tertiò; conuenienter diuiditur Logica in *docentem*, & *vtentem*. Ita S. Thomas 4. Metaph. lectione 4. littera B. & 1. Posterior. lect. 20. in fine. & opusc. 70. quæst. 6. artic. 1. quæst. 1. Item Scotus q. 1. in Porphirium, & initio Elenchorum: & communiter alij authores. Qui omnes cõcordant in

explicando quid intelligant nomine *Logicæ docentis*, videlicet illam quæ tradit regulas, & docet qualiter fiat definitio, & constituatur apta diuisio, & construatur syllogismus. Et de Logica in ista consideratione videtur accipienda descriptio, seu definitio Logicæ, quæ circunfertur ex S. Isidoro lib. 2. Ethimologiarum cap. 22. Logica *est scientia definiendi, inquirendi, & disserendi, quæ docet disputando, quemadmodum vera, & falsa diiudicentur.* Nomine verò *Logicæ vtentis* communiter intelligitur habitus, quo vtitur quicumque in aliis scientijs, ad definiendum, demonstrandum, & reliquas operationes intellectus fabricandum: quia Logica, vt ait S. Thomas 1. Metaph. lect. 1. reperta est ad introductionem in alijs scientijs. Vnde prout contemplatur suum obiectum, & in se consideratur, dicitur *docens*; prout ab alijs assumitur, & subseruit, dicitur *vtens*.

§. IV.

De Logica vtente primum dubium.

11 AD cuius tamen exactam expositionem; inquires primò; Vtrum in omni parte Logicæ reperiatur docens, & vtens?

Vt respondeatur, notandum ex Diuo Thoma 1. 2. quæst. 16. art. 1. quod *vsus* rei alicuius, importat *applicationem rei illius ad aliquam operationem*: vnde, & operatio ad quã applicamus rem aliquam, dicitur vsus eius: sicut equitare est vsus equi, & percutere est vsus baculi, & scribere est vsus calami: & sic de alijs instrumẽtis: quia vt ait S. Th. 1. Perih. lect. 7. omne instrumentũ opportet definiri ex suo fine, qui est vsus instrumenti. Cum igitur Logica, & ordinetur ad cognitionem, & constructionẽ proprij obiecti; & vt sit *scientia instrumentum*: vt ait S. Th. epusc. 70. q. 5. art. 1. ad 2. ideo vsus doctrinæ Logicæ, & est in propria materia secundarum intentionum; & est in materia extranea aliarum scientiarum.

12 Vtroque autẽ modo Logica dici potest vtens, *actiue*, & *passiue*: actiue, quia ipsa vtitur doctrina, & præceptis logicalib⁹, ad definiones formãdas, vel syllogismos construẽdos, siue ex terminis secundarũ intentionũ in propria materia; siue ex terminis intentionũ primarũ, & realium, in materia extranea aliarum, scilicet, scientiarum. Passiue verò; quia ipsa vtitur intellectus, vel alia scientia, vt dirigatur, vel in formatione syllogismi, vel in probatione alicuius conclusionis negatæ. Vtraque ista acceptio patet: nam quod accipiatur *actiue*, propietas vocabuli denotat, quia *vtens*, actiuũ est in rigore Grãmaticæ. Quod verò accipi etiam possit *passiue*, manifestũ est ex antiquis: nam Auerrois 1. Physicorum comm. 35. vocat Logicam *vsitatam*: Gregorius Bruxelensis hic appellat *vtensilem*: vel *vsualem*: & M. Soto q. 2. ait, quod accipitur Logica vtens passiue, qua vtuntur tractatores aliarum scientiarum.

13 Præterea notandum, quod

cum

eum Logica sit reperta ad introductionē in alijs scientijs, vt ait S. Tho. 1. Metā phys. lect. 1. ideo aliæ scientiæ indigent Logica, & illa vtūtur; & vt expedite formen syllogismos, & fallatias illorū cognoscant; & vt, cum deficit in propria materia mediū ad conclusionē aliquā probandā, recurrant ad scientiā cōmunem, quæ est Logica præscribēs locos cōmunes: vt verbi gratia, ponit exēplū S. Th. 1. Poster. lect. 20. in fine, vult quis probare, quod *odium est in concupiscibili*: & format sic argumentū: contraria sunt circa idē: sed amor est in cōcupiscibili: ergo odiū, quod est contrarium amoris, est in concupiscibili. In isto syllogismo vtitur intellectus Logica, quoad duo, nēpe, quoad formā syllogismi, & quoad materiā: quia illa propositio, *cōtraria sunt circa idem*, pertinet ad Logicā. Solet etiā iubari intellectus in alijs scientijs vsu Logicæ in modo procedendi probabili, vel rationali: eo modo quo exponit S. Tho. opusc. 70. q. 6. art. 1. q. 1. vt ex probabilibus paretur via ad necessarias conclusiones. Sic ergo Logica vtens passiue, vel est quoad formā tantū; vel quoad formā, & materiā, & modū procedendi dialecticū, seu probabilem.

14 Dico ergo quartò, vsus Logicæ, quoad applicationē quoad formā in omni parte Logicæ reperitur, tam in materia propria, quā in materia extranea aliarū scientiarum; imò, & opinionū: vsus verò quoad principia, vel modū procedēdi dialecticū, & tētatiuū, non reperitur in parte demonstratiua. Per distinctionē huius cōclusionis intēdimus ad cōcordiā reducere duas opiniones repugnātes, quæ hic solent referri.

Prior pars probatur: nā omne id quod cōparatur Logica vt docens, deseruit vt construat Logica vtens: vnde, vt refert P. Fr. Didacus à Iesu q. 4. proœmiali, Græci Logicā vtēntem appellant *rebus concretam*, docentem verò *à rebus auulsam*. Sed Logica vt docens tradit regulas argumēntandi demōstratiue, & probabiliter, & cauēdi sophisticas fallatias: ergo Logica vt vtens potest syllogismos in omnibus istis partibus exercere.

15 Deinde, tam in materia Logicæ, quā in materia aliarū scientiarum, & artiū, reperiuntūr syllogismi demōstratiui, quibus generatur scientia; reperiūtur syllogismi probabiles; quia illis paratur via ad scientiam; vel propter debilitatē nostræ cognitionis, quia non valemus de omnibus habere scientiā, de quibusdā habemus solū opinionē, vel coniecturā: reperiūtur etiā syllogismi tantū apparētes, quibus aliqui decipiuntur, & à quibus scientes cauere debēt: sed forma omniū horū pertinet ad Logicā docentē, quasi in abstracto; & ad vtēntē, quasi in cōcreto, & in exercicio. Ergo in isto sensu, Logica vtēns per omnes Logicæ partes diuagatur: sicut etiā, cū S. Th. in 1. ad Anib. q. 2. prologi art. 3. diuidit doctrinā sacrā, in docētem, & vtēntem; est diuisio, quæ vagatur per fere omnes partes doctrinæ sacræ.

16 Secunda pars colligitur ex Philosopho, qui 1. Topicorū cap. 1. & lib. 3. Metaph. cap. 1. docet quod vtentis est proprium, de quauis re proposita probabiliter disse-

rere. Fſque S. Thomæ 4. Metaphyſ. lect. 4. littera B. vbi concludit: *Sic apparet: quod quædam partes Logicæ habent ipſam ſcientiam, & doctrinam, & vſum, ſicut dialectica tentatiua & ſophiſtica; quædam autem doctrinam, & non vſum, ſicut demonſtratiua.* Ergo ex mente S. Thomæ, in parte demonſtratiua non reperitur Logica vtens: vt etiam docent PP. Carmelitani hic diſp. 1. quæſt. 4. & M. Ioan. à. Tho. quæſt. 1. artic. 5. & Conimb. q. 4. art. 2. P. Fonſeca, & alij: quamuis valde diſcrepent in concluſionis intelligentia, & explicatione.

17 Noſtra autem explicatio, & concluſio, facile probatur: pars demonſtratiua ſemper procedit ex proprijs, ſiue ſit in Logica, ſiue in alijs ſcientijs: ſed Logica, qua vtimur in alijs ſcientijs ex parte materiæ, & principiorum, procedit ex extraneis. Ergo in parte demonſtratiua non reperitur Logica vtens in iſto rigore. Maior eſt manifeſta ex dicendis libro tertio, videlicet, quod ſyllogiſmus demonſtratiuus debet procedere ex proprijs. Minor verò probatur à D. Thoma: quia principia Dialectica ſunt ex entibus rationis, quæ ſunt Logicæ obiecta: ſed entia rationis ſunt extranea à naturis rerum, ſeu entium realium. Ergo quando aliæ ſcientiæ vtuntur principijs Logicæ, argumentantur ex extraneis: & concludit S. Thomas, quod hac de cauſa Dialectica, appellatur, *Tentatiua, quia tentare eſt ex extraneis procedere.* Videatur S. Thom. 1. Poſter. lectione 20. in fine.

18 Quod verò vſus Logicæ vtentis in modo procedendi, reperiatur ſolum in parte probabili, oſtendit S. Thomas opuſc. 70. q. 6. art. 1. q. 1. tali ratione. In intellectu eſt duplex modus procedendi; alter cum perducit ad terminum inquiſitionis rationis, nempe intelligentiã principiorum; alter cum vſque in vltimum terminum non perducit, ſed ſiſtitur in ipſa inquiſitione rationis, quando ſcilicet, quærenti adhuc manet via ad vtrumlibet: & hoc cõtingit, quando per probabiles rationes proceditur, quæ natæ ſunt facere opinionem, aut fidẽ, nõ autẽ ſciẽtiam: iſte ſecundus vocatur *proceſſus rationalis*; primus verò vocatur modus procedendi *demonſtratiuus*. Ergo vſus Logicæ rationalis in modo procedendi, non reperitur in parte demonſtratiua, ſed ſolum in parte probabili. Et cõcludit S. Thomas, quod *hi duobus modis vtitur Logica, vna rationalis dicitur, in ſcientijs demonſtratiuis, vt dicit Comment. 1. Phyſicorum; non quidem vt eſt docens, ſed vt vtens.* Quibus intellectis, facile diluuntur argumenta, quæ vtrinque obijciuntur.

§. V.

Secundum dubium de eadem.

Alterum dubium eſt, Vtrum Logica docens, & vtens ſint idem habitus?

19 SVpponimus, ex dicendis in libris de Anima, quod exercitio operationi intellectus in ipſo cauſatur aliquid permanens, quo redditur promptus, & habilis ad ſimiles actus exercẽdos: & iſte dicitur *habi-*

tus

tus scientiæ. Itē, videtur ex dictis manifestū, quod actus Logicæ vtentis distinguatur ab actu Logicæ docentis: quia cognoscere qualiter aliquid sit faciendū, distinctus actus est ab ipsa actuali fabricatione. Et hoc est verum in materia Logicæ: nam prius præscribuntur regulæ definiendi, & diuidendi, & argumentādi; quam iuxta illas actu fiant definitiones, & argumentationes, vt experientia constat. Idem procedit in alijs scientijs: quia licet syllogismi ex parte materiæ eliciantur ab intellectu adiuto habitibus aliarū scientiarum; quoad formam dirigitur intellectus doctrina, & vsu Logicæ, & ipsa Logica vtitur: nec proprie dicitur talis actus imperatus à Logica; eo quod imperare est superioris: Logica autem est infima scientiarum; & ideo solum dirigit, & ministrat sicut inferior. His præliba-tis, est dubium an omnes isti actus ab eodem habitu procedant?

20 Sit vltima conclusio: Logica docens, & vtens sunt idem habitus realiter, & formaliter, & sola ratione distinguuntur. Ita indicat S. Thomas 4. Metaph. lect. 4. dicens: *Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est vtens.* Et quidem quod idem sit habitus vtentis actiue, & passiue, seu cuius actus docet ipsa facere, & quibus aliæ scientiæ vtuntur; manifestū est. quia idē est instrumentum fabricatum, vt alicui ministret, ac est illud quo ille vtitur in suo ministerio, nam ad hoc ab alio fabricatur: *sicut idem est malleus, quem docet facere faber ferrarius; & quo vtitur faber lignarius,* vt ad hoc intentum, ait Mag. Soto quæst. 2. sed Logica vtens passiue est, qua aliæ vtuntur, & actiue, est quæ cōficit ipsa instrumenta deseruientia alijs. Ergo sunt idem habitus. Et pariter, idem habitus est vtens præceptis Logicæ, & quo vtuntur tractatores scientiarum.

21 Quod idem sit habitus docens construere, & in exercitio cōstruens, probatur: nam quando aliqui actus procedunt ex eisdem principijs, & sub eadem ratione formali, dimanant ab eodem habitu: sed isti actus procedunt ex eisdem principijs, & regulis, & sunt circa idem obiectum formale; & solum differunt penes magis, & minus concernens praxim, seu exercitium. Ergo sunt ab eodem habitu.

¶ Secundo; vbi non est noua formalis difficultas, non est ponendus nouus habitus: sed sciens doctrinā Logicæ, non habet nouam difficultatem in fabricandis intentionibus, & syllogismis, & in applicando ad alias materias, cum illis opus fuerit. Ergo frustra ad hoc ponetur nouus habitus. Probatur minor: nā forma cōstructionis syllogismi eiusdem rationis est in omni materia; & principia, quæ quis nouit, facile facit vt cuilibet materiæ deseruiant.

22 Obijcies: potest quis scire regulas scribendi: & tamen habere difficultatem in litteris formādis: imo videmus multos peritissimos in arte poetica, qui non valēt versus componere, nisi cum magna difficultate. Ergo pariter posse quam

quis

quis scit syllogismos fabricare, potest habere nouam difficultatem in syllogismis conficiendis.

Respondetur, quod cum doctrina, & vsus pertinent ad eandem potentiam; qui doctrinam callet, paucam difficultatem, vel nullam, habet in vsu: & sic contingit in Logicæ doctrina, & eius vsu: at vero in exemplis argumẽti, doctrina est in intellectu, vsus vero in potentijs externis, & phantasia, vel memoratiua, ministrantibus, ratione quarũ impeditur expeditus vsus doctrinæ: sicut sciens musicam, si recta voce careat, male cantabit.

23 Instabis: nam vt docet S. Thom. 2.2.q.51. art. 2. Prudentia est distincta virtus, & habitus à Synesi, & Eubulia: & tamen solum differunt, quia prudentia exequitur, & aliæ iudicant, & consiliantur. Ergo cum Logica docens iudicet, & speculetur, & vtens exequatur, & ad praxim deducat, erunt habitus distincti.

Respondetur reddendo disparitatem: nam in moralibus, post bonum iudicatum, & cognitũ, restat præcipua difficultas in applicanda voluntate libera, quæ vel resistit, vel nõ est applicata, & determinata: at vero difficultas intellectus est in cognoscendo: cognitione autem præuia, fere nulla est difficultas in actibus rationis formandis: quia nulla est resistentia, aut noua libertas, nisi quoad exercitium: quod est in eius manu, cum voluerit. Videatur S. Thomas 2.2.q.47. art. 8.

24 Iterum obijcies: potest augeri Logica vtens, non aucta Logica docente. Ergo non sunt idem habitus. Probatur antecedens: nam potest quis non addiscens Logicæ nouas regulas, præter paucas, quas à principio didicit, exerceri in conficiendis syllogismis in Physica, vel Metaphysica: ac proinde in actibus vtentis: isto autem exercitio augebitur Logica vtens, non aucta Logica docente. Non ergo vtriusque actus ad eundẽ habitum pertinent.

Respondetur, quod solo exercitio conficiendi syllogismos in aliena materia, non augetur simpliciter, nec Logica vt docens, nec vt vtens: quia nec est extensio formalis ad nouam cognitionem; nec intensio per maiorem penetrationem earundem veritatum. Solum ergo est augmentum extensiuum *secundũ quid*: quia acquiritur quædam accidentalis, & extrinseca facilitas, & promptitudo syllogizandi: sicut qui habet artem scribendi, & non curat maiorem habere notitiã melius scribendi, nec intimius penetrat regulas sibi traditas; etiam si sæpe scribat, artem non auget simpliciter: quamuis prõptior reddatur ad scribendum vt antea sciebat. De quo iterum q. 6, §. 3.

QVÆSTIO II.

De obiecto Logicæ.

1 OMnia dicenda his proœmialibus quæstionibus, ex solutione huius quæstionis pendent; & ideo illam præmittimus; quamuis, nisi hoc obstaret, esset reseruanda ad

ad finem proæmialium, iuxta rectum ordinem doctrinę obseruatum à D. Thoma. 1. p. q. 1.

§. I.

Aliqua prænotantur.

PRæmittendum autem, ex dictis 1. p. Metaph. controu. 5. articulo 1. quod *materia circa quam* versatur scientia, dicitur *subiectum* habitus, & *obiectum* potentiæ; ex parte autem nostri, ipsæ conclusiones dicuntur sciri; & illarum subiectum, de quo demonstrantur, & prædicantur passiones, dicitur subiectum scientiæ: & sæpe in discrimi natim pro eodem sumimus, materiam circa quam, obiectum, & subiectum.

2 *Obiectum* autem dicitur aliquid tripliciter: vel *peraccidens*: & omnino materialiter; vel *formale quod*: & hoc in comparatione ad obiectum peraccidens, est formale, quamuis respectiue ad rationem *sub qua*, dicatur materiale: vnde obiectum *formale quo*, seu *ratio sub qua*, omnino est formalissimum in obiecto: vt in visu corporali, quantitas est obiectum per accidens; color, est obiectum formale quod; lux, est ratio videndi, quæ dicitur ratio sub qua. Nunc non loquimur de ista vltima; quia de illa dicetur quæst. 4. sed solum de alijs duabus, & præcipue est quæstio de obiecto quod! Et hoc, aliud est *adæquatum*: de quo inquirimus. Aliud *partiale*; & inter ista quædam obiecta obtinent *principalitatem*: & alia dicuntur obiecta *minus principalia*.

3 Præterea supponendum, ex D. Thoma in prologo sententiarum articulo 4. quod ad obiectum scientiæ tres conditiones exiguntur: *prima* est, quod quæcumque sunt in scientia, debent cõtineri sub subiecto: alioquin hoc non dicetur adæquatum, & totale obiectum. *Secunda*, quod subiecti cognitio principaliter intendatur in scientia: nam ista ad eius cognitionem ordinatur. *Tertia*, quod per subiectum distinguitur scientia ab omnibus alijs: quia *secantur, seu diuiduntur scientiæ quemadmodum, & res*, vt dicitur in 3. de Anima textu 38. Et cum ab obiecto specificentur, per idem ab alijs distinguuntur: eo quod idem est constitutiuum, & distinctiuum.

§. II.

Conclusio certa.

4 DIco primo, materia circa quam, seu obiectum quod, per se à Logica consideratum, sunt modi, & instrumenta sciendi, vt sunt definitiones, & argumentationes, termini, prædicabilia, enunciationes, & alia huiusmodi: obiectum vero peraccidens, seu materiale remotum, sunt res omnes, de quibus potest esse disputatio. Ab ista conclusione neminem arbitror posse dissentire, nisi de vocibus contendendo.

Pro-

¶ Probaturque primo: nam scientiæ attitulantur a suis obiectis: vt Theologia à Deo dicitur *diuina*, & Physica vocatur *Naturalis*, quia tractat de natura, & eius principijs, & de ente naturali. Sed Logica, quæ est idem, ac Dialectica, vocatur *disputatoria*: vt patet ex S. Augustino, libro de principijs Dialecticæ, initio vbi ait: *Dialectica est bene disputandi scientia.* Et libro 1. contra Crescon. cap. 13. *Quid est enim aliud Dialectica; quam peritia disputandi?* & cap. 14. *nomen quippe Græcum*, inquit, *est Dialectica, quæ, si vsus admitteret, fortasse latine, disputatoria, vocaretur.* Ergo materia circa quam Logicæ, sunt modi sciendi, & disputandi.

5 Præterea: vt docet S. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 7. *illud est subiectū scientiæ, de quo est sermo in scientia*: nam primi tractatores illius, cùm vel voce, vel scripto, scientiam tradunt, circa obiecti noticiam versantur: & discipuli, illius adepta noticia, scientiam comparasse iure arbitrantur. Sed Aristoteles (qui vel primus, vel præcipuus fuit, qui methodo, & arte Logicam docuit, vt ipse testatur in fine libri secundi Elenchorum) totus est in tradendis instrumentis sciendi, & disputandi: vt patet in libris Perihermenias, & libris Priorum, & Posteriorum, & in libris Topicorum: omnes etiam, qui nunc Logicam docent, in istis tradendis immorātur. Ergo ista est eius materia.

6 Tertio, constat hanc esse materiam circa quam per se versatur Logica, ex fine propter quem est in tota, videlicet, ad introductionem in alijs scientijs: & vt ait S. Thom. opusculo 70. q. 5. art. 1. ad 2. *vt mi nistret speculationi sua instrumenta.* Ad istum autem finem, medium per se conducens, est scire diffinire diuidere, & argumentari, & dirigere operationes intellectus, ne erret vnum pro alio accipiendo; vel falso vnum alteri attribuendo; aut male syllogiçando. Ergo ista est materia Logicæ. Patet consequentia: tum quia S. Thomas libro 4. Metaphysicæ in principio, & lib. 11. lect. 3. ex fine, propter quem est inuenta Metaphysica, eius obiectum assignat. Et deinde, quia ipse S. Thomas 1. Posteriorum lect. 4. Generaliter docet, quod in omnibus, quæ sunt propter finem, diefinitio, quæ est per causam finalem, est ratio definitionis: quæ est per causam materialem. Vnde conuenientissime ex fine Logicæ, eius materiam, seu obiectum, per ordinem ad quod definitur, assignamus. Quod videtur cōplexus S. Isidorus lib. 2. Etymologiarum sic Logicam describens: *est scientia diffiniendi, inquirendi, & differendi: quæ docet disputando, quemadmodum vera, & falsa diuidicentur.*

Possuntque rationes omnes confirmari, ex eo quod, modis, & instrumentis sciendi conueniunt omnes conditiones requisitæ ad obiectum scientiæ: vt patet discurrendo per singulas: nam, & continent omnia, quæ in Logica tractantur: earum cognitio principaliter in ea intenditur: & quærenti, quo differat ab omnibus alijs? Conuenienter istis respondetur. Ergo nihil illis deest, vt sint obiectum adæquatum, seu ma-

materia circa quam versatur Logica.

7 Ex quibus probatur secunda pars conclusionis: nam obiectum peraccidens est, super quod cadit obiectum perse; vt corpus est obiectum peraccidens visus; quia color, & lux supra corpus quantum adueniunt. similiter materia remota, est materia circa quam est materia proxima, vt inductione patet: ergo res omnes, de quibus potest esse disputatio, sunt obiectum peraccidens, & materia remota disputatoriæ scientiæ, seu Logicæ. Et forte hoc adminus intendit Philosophus 4. Metaphysicæ cap. 2. dicens, quod *de omnibus disputant, & circa idē genus Sophistica, & Dialectica versantur, cum Philosophia prima*, id est, cum Metaphysica, quæ agit de omni ente. Et S. Thomas ibi lectione 4. dicit, quod *subiectum Logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur.*

¶ In ista conclusione, quoad rem ipsam, facile authores concordant: sed quia plura, instrumenta sciendi important; ideo valde discordant in assignando, quid se habeat materialiter, & quid formaliter in obiecto Logicæ? omissis sententijs.

§. III.

Ens rationis est obiectum Logicæ.

8 DIco secundo: formale in obiecto Logicæ, est ens rationis, proprie acceptum; seu illud quod habet esse solum obiectiue in intellectu. Est expressa S. Thomæ lib. 7. Metaph. lect. 13. litt. c, & lect. 17. litt. b, & opusc. 70. quæst. 6. artic. 1. ad 3. & in proæmio Ethicorum, ait; *ordo, quem ratio considerando facit in propio actu; pertinet ad rationalem Philosophiam*; quo vocabulo significari *Logicam*, ipse S. Thomas docet 1. Post. lect. 1. & in 3. sententiar. dist. 33. artic. 2. ad 3.

Dices: S. Thomam loqui de obiecto materiali, & peraccidens: non vero de obiecto formali, & per se.

Hoc facile reijcitur; quia ibi S. Thomas intendit explicare obiectum formale Logicæ, prout distinguitur ab obiecto formali Ethicæ, & Metaphysicæ. Sed non differunt in obiecto materiali, & peraccidens, sed ex obiecto formali per se. Ergo de isto loquitur S. Thomas.

Deinde, nullam admittit expositionem authoritas S. Thomæ ex libro 4. Metaphysicæ lect. 4. vbi inquit: *ens rationis est proprie subiectum Logicæ*. Qui loquendi modus, non nisi extorte, detorquetur ad obiectum peraccidens.

Dices iterum: S. Thomam loqui de obiecto formali: verum sermonem facit de illo, quod est in ratione subiectiue, vel est à ratione effectiue, vt sunt operationes intellectus, quæ sunt formale obiectum Logicæ; non tamē loquitur de ente rationis proprie sumpto, seu de illo, quod est in ratione obiectiue, de quo nostra est conclusio.

9 Cæterum, sola relatione verborum S. Thomæ, hæc euasio præ-

clu-

cluditur: inquit enim *ens est duplex: scilicet, ens rationis, & ens naturæ. Ens autem rationis dicitur proprie de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur. Et huiusmodi, scilicet, ens rationis, est propie subiectum Logicæ.* Quibus verbis plures replicæ continentur.

In primis, quia ens rationis condiuisum contra ens naturæ, est ens rationis proprie: nam illud quod est in ratione subiectiue, vel effectiue, vere est ens reale, seu ens naturæ: sed loquitur de ente rationis condistincto contra ens naturæ. Ergo loquitur de ente rationis, quod habet esse in illa obiectiue.

Secundo, ens rationis à ratione adinuentum in rebus, est secunda intentio; & ens rationis, quod consequitur considerationem rationis, non est ipsa operatio, sed obiectum ex ipsa consequutũ, & fabricatum. Sed de istis loquitur S. Thomas. indubitatum ergo est loqui de ente rationis proprie sumpto. ¶ Deinque; nam authoritates: improprie exponendo, nil poterit authoritate probari. Et præcipue Doctorẽ Angelicum metaphisice rem explicando, manifestum est improprie non fuisse loquutũ. Sed in re clara non expedit amplius immorari. Habetur etiam opusc. 42. cap. 2. & opusc. 56.

10 Ratione probatur, primo: illud est obiectũ formale Logicæ, quod est forma materiæ circa quã per se versatur Logica. Sed forma obiecti circa quod per se versatur Logica, est secunda intentio rationis. Ergo obiectum formale Logicæ est ens rationis. Maior est per se nota; nam scientia considerans totum artificiale, formalius considerat, id quod est forma illius entis artificialis. Minor vero probatur primo: nam Logica formaliter tractat de vniuersalibus, prædicabilibus, & eorum speciebus, vt sunt genus, & differentia: sed ista formaliter sumpta sunt entia rationis, vt propriis locis patebit: nam in rebus solum sunt fundamentaliter, & formaliter sunt opus rationis. Ergo ens rationis est proprie subiectum Logicæ.

Secundo probatur minor: nam instrumenta sciendi, & disputandi, habent formam, quæ conuenit rebus, solum prout sunt in ratione. Ergo forma obiecti Logicæ est aliquid rationis. Consequentia patet à definitione entis rationis; quod est illud, quod habet esse solum obiectiue in ratione. Antecedens vero probatur, ex differentia, quæ est inter terminum primæ, & secundæ intentionis: ille enim significat, id quod est in re: iste solũ exprimit, id quod conuenit per ordinem ad conceptum mentis. Sed formæ istorũ instrumentorum, non inueniuntur in rerum natura, sed solum sunt adinuentione intellectus. Ergo formaliter loquendo sunt aliquid rationis. Et hæc est ratio insinuata à D. Th.

Cui respondẽt recentiores: primo, negando minorem. Ad probationes respondent, formã istorum instrumentorum esse quid reale, nempe, ope-

operationes intellectus, quibus ista formantur; vel de nominationes reales extrinsecas, prouenientes rebus ab actibus realibus intellectus.

11 Facile tamen reijcitur hæc solutio. Primo, nam cuilibet enti artificiali, vltra operationem, qua fit, & denominationem extrinsecã prouenientem ab actione illa, debet assignari forma artis illi intrinseca, qua intrinsice partes illæ suo modo artificialiter adunantur; ne sint omnino ens peraccidens: & sic consideratur forma domus intrinsece in ipsis partibus domus, & forma significatiua in ipsis vocibus; licet causaliter præcedat impositio, & operatio artificis, qua inducitur forma artis: ergo pariter in artefactis rationis, vltra operationem, qua fiunt, & denominationem extrinsecam inde consurgentem; debet vlterius, vel consequi, vel adiueniri, forma aliqua artificiosa intrinsece constitutiua artefacti. Sed hæc non est aliud, quam secunda intentio rationis, vt patet. Ergo ens rationis est formale in obiecto Logicæ.

Secundo vrget argumentum factum: nam formale vniuersalis formaliter est obiectum Logicæ: sed formale vniuersalis non est aliquid reale: nam quidquid est reale, est singulare. Ergo formale obiectũ Logicæ est aliquid rationis. Similiter secundæ intentiones sunt formæ artificiosi syllogismi, & subiecti, & prædicati: sed huiusmodi artefacta per se considerantur a Logica. Ergo formale eius obiectum est aliquid rationis.

Secundo respondent, quod adhuc si huiusmodi formæ sint entia rationis, non sequitur, quod obiectũ formale, & directũ Logicæ sit aliquid rationis; sed solum sequitur, quod ens rationis sit consequens, & comitans obiectum formale Logicæ: quia etiã si illud ens rationis nõ fingatur, vel resultet, Logica obtinebit suũ intentum: nam definitio sine ente rationis erit clarior suo definito, & demonstratio realiter faciet scire, & sic de alijs.

12 Sed contra: nam illud quod est formale in modo sciendi, & in artefacto logico, est formale obietum Logicæ: sed entia rationis, & secũdæ intentiones sunt ipsæ formæ, quibus constituuntur in formali artificio disputationis, & modi sciẽdi. Ergo non est aliquid consequẽs, vt proprietas, sed est ipsa forma obiecti formalis Logicæ.

Deinde, aperitur solutionis æquiuocatio: nam entia artificialia, quia sunt in genere substantiæ ex parte materiæ; per illam definiuntur, & pro ea supponunt, & ei actiones attribuuntur, vt dicemus tractando de definitione generis quæst. 18. ex quo non infertur, quod non habeat formam accidentalem; nec quod ista non sit formalior, & essentialior concreto accidẽtali: cũ potius sit actus, & perfectio, & dans esse. Cum igitur Logica tractet de artificiato rationis; licet definiatur per subiectum, & pro illo supponat tamen formalius in illo est ipsa forma. Vnde implicat, quod in exercitio ens rationis nõ consequatur: sicut nõ possũt in debita dispositione

dis-

disponi partes domus, vel exercitus, & inde non consurgere formæ artificiales, domum, vel exercitum constituentes.

§. IIII.

Qualiter Logica dirigat intellectus operationes?

13 ALterum conclusionis principale fundamentum, sumitur ex dictis quæstione prima num. 5. Quod Logica ordinatur ad actus humanos ordinate, & faciliter exercendos: vnde est inuenta vt sit directiua operationum intellectus. Ergo obiectum eius formale est ens rationis. Probatur consequentia: quia proprium formale obiectum artis, non sunt operationes, quibus exercentur actus illius; sed operationes, & illarum materia, est materia sui obiecti; & formale in obiecto, est forma ipsa per actus artis inducta; vt inductiue patet in omnibus artibus: quia obiectum fabrilis, non sunt operationes manus; sed forma ipsa domus, quæ manibus, & debitis adhibitis instrumentis, fabricatur. Sed forma, quæ inducitur operatione intellectus, vel in ipsis operationibus, vel in rebus cõsideratis est forma, vel consequta, vel adiuuenta opere intellectus. Ergo est ens rationis.

Scrupulum inueniunt aliqui in assumpto huius rationis: eo quod non recte dicitur operationes intellectus esse dirigibiles per Logicã: quia Logica non dirigit operationes; sed intellectum, vt bene eliciat ipsas operationes: sicut Architectura non dirigit domum construendam ab artifice; sed potius artificẽ vt bene construat domum.

14 Verum hæc est obiecto mere de modo loquendi. Et in talibus, antiqui sunt præferendi. Nobis sufficit propositionem assumptam esse expressam S. Thomæ 1. Poster. lect. 1. vbi ait: *ars quædam necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam, scilicet, homo in ipso actu rationis ordinate, & sine errore procedat: & hæc est ars Logica.* Et clare indicatur à D. Augustino lib. 2. de ordine cap. 13. esseque communiter ab omnibus receptum, testatur Mag. Sanchez lib. 1. quæst. 17. concl. 1. Recte ergo dicitur Logica directiua operationum intellectus.

¶ Rursus, non video cur illa scientia, quæ dirigit intellectum, vt bene eliciat operationes, non dicatur proprijssime dirigere ipsas operationes? nam operationum directio consistit in ordinata elicientia per conformitatem ad principium; & sic sine errore proceditur in attingentia obiecti: quod patet exemplo virtutum moralium: nam dirigendo voluntatem, dicuntur dirigere illius operationes. ¶ Et retorquetur ipsorum exemplum: nam ars fabrilis, artificem, & ipsius operationes dirigit. Ergo idem faciet Logica. ¶ Denique, vrget ratio S. Thomæ: nam hoc est proprium intellectiuæ partis, vt in se ipsam reflectatur: nam intellectus intelligit se ipsum, & similiter ratio de suo actu rationciatur: ergo, sicut ratio dirigit actus inferiorũ partiũ; ita actus sui

sui directiua est: & ad hoc adiubatur Logica.

15 Plusculum difficultatis habet cõmunis instãtia: nã directio operationũ intellectus est aliquid reale: ergo si Logica formaliter versatur circa directionẽ operationum intellectus, eius formale obiectum est aliquid reale. Probatur antecedens; nã directio est operatio ipsa intellectus, vel aliqua eius perfectio realis: quod patet: nam ratione directionis, conceptibus competunt reales perfectiones, vt claritas, & firmitas: Deinde, cõceptus vt directi sunt causa realis scientiæ: nã sine ordine, causant errorem; & ordinati, faciunt scire: causalitas autẽ realis, non competit enti rationis.

Dices, cum M. Araujo lib. 3. Metaph. q. 1. art. 1. n. 10. directionẽ actiuã intellectus esse aliquid reale: nã ab ipsis operationibus nõ differt: directio verò passiua est aliquid rationis: siquidẽ cõpetit ratione operationũ intellectus: & hæc directio passiua est formale obiectũ Logicæ.

Sed contra primò: nam directio passiua est effectus realis, cõsequẽs ex directione actiua. Ergo si ista est aliquid reale, etiã directio passiva. Secundò, directio passiua videtur importare denominationẽ extrinsecam in conceptibus formalibus, vel obiectiuis: denominatio autẽ extrinseca proueniens à forma reali; est realis: quia non differt realiter ab ipsa forma respectiue concepta. Ergo etiã ex hac parte habetur, quod directio passiua, & obiectum formale Logicæ sint quid reale. Ex alia etiam parte, adhuc dato, quod passiue esse directũ intrinsece in conceptibus, vel rebus ipsis; sit quid rationis; videtur non haberi quod obiectum primarium, & directum Logicæ sit quid rationis: quia antecedenter ad illud rationis, intelligitur instrumentum sciendi reale, & aliquid per se pertinens ad Logicam: ergo intelligitur obiectum formale Logicæ: ac proinde, hoc erit quid reale.

16 Istas difficultates euadunt M. Masius hic sect. 1. q. 13. & P. Rubio hic q. 6. concl. 1. & PP. Carmelitani q. 3. n. 33. dicendo, quod actus intellectus, non sunt materia, quæ denominatur à secundis intentionibus; sed sunt quasi principia, & causæ illarum: vnde solum possunt appellari obiectum materiale Logicæ: & hoc est aliquid reale.

Similiter M. Fr. Ioan. à S. Thoma q. 1. art. 3. in cor. & ad 2. respondet, quod licet ordo, & tendentia cõceptuum ad obiecta recte ordinata, sit aliquid reale; non tamen illa tendentia est obiectũ formale Logicæ; sed est id quo intellectus attingit obiecta ordinata à Logica: obiectũ autem formale Logicæ solũ est ordo rationis resultans in rebus circa, quas versatur cognitio; nõ verò ordo conceptuum. Vnde istos dirigit dirigendo obiecta. Obiectorum autem directio facta ab intellectu, est ens rationis, quod est Logicæ obiectum, vt late ponderat P. Rubio.

17 Ad explicandum autẽ qualiter ens rationis sequtũ ad rem cognitam, sit regula directiua intellectus ne erret? Addũt P. Paulus Vallius tom. 1. Logicæ q. 3. c. 21, & 22.

& M. Ortiz tract. 1. Conferentia 2. §. 3. & 4. quod per ens rationis non dirigitur intellectus operatio, à priori, & tanquam à causa rectitudinis; dirigitur tamen à posteriori, vt ab effectu rectitudinis: nam ens rationis ostendit nobis illam operationem esse rectam; eo quod cognitis accidentibus vnius operationis, manuducitur intellectus vt alterius rectitudinem agnoscat.

18 Verum hæc explicatio non placet: tum quia est manuductio difficillima: & quam non experiuntur se habere, qui discunt Logicam, Secundò, quia ex illa habetur, quod ens rationis non sit obiectum directum Logicæ; sed solum proprietas eius accidentalis, qua à posteriori deueniamus in cognitionem obiecti directi Logicæ; cuius ista entia rationis sint proprietates.

Prior verò solutio ex parte satisfacit: quia vere in conceptibus obiectiuis resultant aliqua entia rationis, quæ per se attinguntur à Logica. Deficit tamen ea parte, qua negat in conceptibus formalibus etiã fundari entia rationis per se pertinẽtia ad Logicã: cuius opposita mox ostendemus. Nos igitur, vt facilius respondeamus, prius exponemus, quod ens rationis; & qualiter attingatur à Logica? & qualiter operationes intellectus ad illã pertineãt?

§. V.

Conceptus, res & voces, partes obiecti Logicæ.

19 DIco tertiò, conceptus formales, & obiectiui, & voces significatiuæ, quibus exprimũtur; sunt pars obiecti per se Logicæ; nõ quidem vt forma; sed vt materia, quæ cõponit arte facta logicũ. ¶ Notãdum, quod aliud est aliquid esse partem materialẽ obiecti per se; aliud verò esse obiectũ pure materiale: nã obiectũ pure materiale, omnino per accidens attingitur: pars verò materialis obiecti per se, attingitur directe, & per se à scientia totius cõpositi: sed quia in illo forma est quid actualius, & perfectius; ideo respectu illius se habet materialiter: sicut materia prima per se pertinet ad Physicam, quia est pars materialis cõpositi naturalis: & ea ex quibus cõstat domus per se attinguntur ab arte; quamuis in ordine ad formã accidẽtalem, quæ per artem inducitur. ¶ Dicimus igitur, omnia ista, de quibus fit mentio in conclusione, esse partẽ per se, & directe attractam à Logica; non vt formã; sed vt materiã compositi Logici. ¶ Sumiturque hæc cõclusio ex celebri dicto Auicenæ, quod approbant Author opusc. 56. apud D. Thomam, & Caietanus capite de genere, & M. Soto quæst. 5. proœm. quod *Logica est de secundis intentionibus adnectis primis*. Et est frequenter insinuata ab eis Thomistis, qui asserunt, secundam intentionem in concreto esse obiectum Logicæ: quod esse multorũ Thomistarũ refert, & approbat Sanchez lib. 1. q. 17. concl. 8. item Lerma lib. 1. q. 9.

20 Fundamentũ est: nã scientia, vel ars, quæ versatur circa aliquod totum, vel naturale, vel artificiale, versatur directe circa partes, ex quibus constat: quãuis de parte mate-

ria-

riali,nō tractet,nisi vt determinatur per formā&cū ea cōstituit totū. Sed Logica directe est circa totū artificiale, quod est instrumentū sciendi. Ergo directe versatur circa eius materiā,& formā. Maior est per se nota;&inductione potest amplius manifestari. Minor est probata cōclusione prima:&vlterius suadetur:nā illud cōcretūest scibile;quia de eo plura possunt probari;& eius notitia ad omnes scientias valde cōducit: sed nō ab alia scientia, nisi à Logica:eo quod Metaphysica solū de illo tractat sub cōmunissima ratione entis: vnde sicut de specialibus rationibus entiū,sunt aliæ scientiæ speciales,ita nō est cur de ista nō sit specialis scientia:quæ non est alia nisi Logica.

21 Restat probare,quod omnia illa sint materia per se denominabilis à secunda intētione. Quod in primis suadetur ratione,quæ de tribus prædictis probat: nā vt diximus q. 1.omne,quod cōstruit Logica vtēs, est quod contēplatur Logica vt docens: eo quod vtens ad exercitium reducit principia,& regulas doctrinales docentis;& ista nō solū regulas tradit;sed reflectitur, vt exercitium illārū contēpletur. Sed vtens construit syllogismos,definitiones, & prædicabilia,& vniuersalia;tam in cōceptibus internis,quà circa res per illas significatas:vnde,& termini diuiduntur in mentales,& vocales;in terminos primæ,& secundæ intētionis:& pariter propositiones, & syllogismi,& subiectū,& prædicatum in mente,& in rebus ipsis vt in materia denominabili reperiun- naturæ dicantur vniuersales,subijciantūr,& prædicentūr,& definiātur:& pariter voces dicūtur termini, propositiones,& syllogismi. Ergo cōceptus,res,&voces sunt materia secundarum intentionum Logicalium.

In particulari,quod cōceptus formales,nō solū sint causa obiecti Logicæ;sed materia ab ipsa denominabilis, patet ex dictis n. 14. imò ista est principalior pars Logicæ;& iuxta ordinē,& correspondentiā trium operationum intellectus, Logicæ, & Dialecticæ partes distinximus hic,& initio Dialecticæ.

22 Quod autē cōceptus obiectiui, vt correspōdēt formalibus,& vt substant secūdis intētionib',quæ sunt formę Logicę,sint matēria per se considerata à Logica;probatur,in primis ex D.Tho.4.Metap.lect.4. verbis relatis n.9. vbi expresse docet subiectū Logicæ esse ens rationis,seu secundas *intentiones, quas ratio adinuenit in rebus consideratis* Sed ratio potissime considerat cōceptus obiectiuos,& illi dicuntur primæ intētiones:ergo sunt materia,seu subiectū secundarum intentionum.

Secūdò probatur inductione: nā intētiones quinque vniuersaliū,decem prædicamētorū,plurīū terminorū, & definitionū per se sunt de consideratione Logicæ, vt patet in eius tractatibus: sed istæ potissime denomināt cōceptus obiectiuos, vt in eorū tractatu patebit. Ergo ita est asserendū cōceptus formales pertinere ad Logicā, quod potior ratio habeatur cōceptuū obiectiuorū,illis correspōdentiū. Et hæc est ratio indicata à D.Th.dicta lectione. 4.

23 Aliam probationem insinuat S.D.1. Perih. lect. 2. dicens, quod *Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumēdam*: quia cum ordinetur ad acquisitionem aliarum, vt illarum ianua; cum ipsa ordinetur ad rerum notitiam habendam, ad idem ordinatur Logica; & huic fini ministrat instrumēta. Ergo ordinatur ad conceptus obiectiuos. Vnde Philosophus 1. Topicorum cap. 1. docet Dialecticam esse artem ratiocinandi de quacumque re proposita. Et 4. Metaph. lect. 4. ait, ex Philosopho, S. Thomas, quod *subiectum Logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur*. Et rursus dicit *quod intentiones intelligibiles entibus naturæ aquiparantur*: quæ sunt eiusdem extensionis; & illæ in istis fundantur, & illis correspondent.

Dices: Logicam primariò, & per se, non agere de cōceptibus obiectiuis sed tantu secundario, quatenus hi sunt obiectū formaliū: sicut pictor, qui agit de Cęsaris imagine, tutu de Cæsare agit, quatenus est obiectū imaginis, quæ est propriū, & immediatū obiectū suæ artis: quia imago ab arte fit, non verò Cæsar. ita pariter, Logica docet, quod facit: vnde cum solū faciat cōceptus formales; tantū directe versatur circa illos. Rursus: definitio, diuisio, & argumentatio, in operationibus, & nō in obiectis consistūt. Leniqne nā Logica res solū speculatur vt directas: sed formaliter diriguntur conceptibus formalibus: ergo ista sola per se attinent ad Logicam, & obiectiue solum indirecte, & pure materialiter.

24 Respondetur, res duplicitet attinere ad Logicam; vno modo *in obliquo & indirecte*, quatenus, qui attingit conceptū, seu verbū, dicitur attingere id cuius est verbū: & hoc modo sunt obiecta peraccidens, & vt materia remota attinent ad Logicam. Sed quia non sistit Logica in illa parte, qua docet, vel facit secundas intentiones fundatas in conceptibus; sed viterius adinuenit intentiones denominantes res; ideo secū do res ipsę attinent ad Logicā, vt id quod est vniuersale, predicamentū, & similia subit prædicata: & sic *directe* sunt pars materiæ Logicæ. Et non opus est, quod materia Logicæ ab ipsa fiat; sed sufficit, quod ab illa ordinetur, vel contempletur qualiter debeat ordinari, & ab ordinatione intellectus, tā ipsæ operationes, quam res ipsæ dicuntur ordinari: & ideo modus sciendi, & est *formalis*, & *obiectiuus*: & in obiectiuo, res vt materia, & secunda intentio, vt forma, attinet ad Logicam.

25 Vltima pars, nēpe, quod voces sint propria materia intentionū Logicaliū, colligitur ex Philosopho in Antepraedic. & in libris Perihermenias, vbi ex professo agit de nomine, & verbo, & de enuntiatione vocali. Et S. Thomas 1. Periher. lect. 2. ait, quod *significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptionibus intellectus, pertinet ad principalem considerationem ipsius: significatio autem litterarum, tanquam magis remota, non pertinet ad eius considerationem, sed magis ad considerationem Grammatici.* Idem supponit Porphirius, qui tractatum [illegible]

lium, inscripsit, *de quinque vocibus*. Et Plato in Phædro, *Garrulam vocat Dialecticam*: quia est de vocibus: vt etiam ait Quintil. lib. 12. capit. 2. & Seneca epist. 91. dicit: *proprietates verborum exigit, & structuram, & argumentationes, ne pro vero falsa surrepant.* Voces ergo pertinent ad obiectum per se, sed partiale Logicæ. Quia in illis fundantur intentiones terminorum, propositionū, & similium. Et dantur syllogismi vocales, vt illis medijs, vera, & falsa, quæ diiudicamus, adinuicem communicemus, & in scholis doceamus, & addiscamus. Ergo Logica agit de vocibus, distincto fine, & modo, ac Grammatica, ac Rhetorica.

§. VI.

Corrolaria ex dictis.

26 EX quibus sequitur: primò, veram esse distinctionē Logicæ, Grammaticæ, & Rhetoricæ assignatam q. 1. quia licet in partiali obiecto Logicæ illæ conueniant, differunt in modo, & fine diuerso iam explicato. Et vlterius, Logica non sistit in intentionibus fundatis in vocibus; sed principalius agit de illis, quæ fundantur in conceptibus & in rebus significatis ad discernendum verum à falso.

27 Sequitur secundò, quod obiectum Logicæ non est ens rationis in tota latitudine: quia nec agit de chimericis, & nullum habentibus fundamentum. Nec entia rationis habentia fundamentum omnia sunt de consideratione Logicæ; sed so- quæ conducunt ad eius finem, explicatū in definitione Logicæ supra relata. Nec rursus de ente rationis agit in abstracto, & solum speculando quid sit? qualiter formetur; & quas proprietates habeat? quia in hac abstractione tāgitur ens rationis à Metaphysica, vt latius in illa diximus 1. p. Controu. 5. art. 5. agit ergo de illo inconcreto, vt formentur primæ intentiones, secundis: & in isto statu suas habet proprietates, quās Logica speculatur, vt in eius discursu videbitur.

28 Deducitur tertiò, *modū sciendi stricte sumptū*, vt solū cōprehēdit definitionē diuisionē, & argumētationem, esse quid *obiectum partiale Logicæ*: cum de illo potissime agat, & ad eius finē maxime cōducat: nō tamen potest esse *obiectū adæquatū Logicæ*; cum in illa plures dentur tractatus, & partes circa alias secundas intentiones versantes, à prædictis distinctas. Quia tamen omnes ordinātur ad faciēdā scire, & vt subseruiāt speculationi; ideo generali vocabulo omnes partes Logicæ dicuntur agere de modo sciendi cōmuniter accepto. & sic 2. Metap. tex. 15. nomine modi sciēdi accipitur Logica, cū dixit Philosophus *absurdū esse quærere simul scientiā, & modū sciendi*. Et hoc tantū intendunt, qui dicunt *modum sciendi* esse obiectum Logicæ: nam loquuntur de modo sciendi in dicta amplitudine; si sermo eorum est de obiecto adæquato.

29 Habemus quartò, quod sit obiectum *principalitatis*? potest enim cū M. Soto q. 5. conclus. 2. dici, quod est *argumentatio*: & sic intelligendus B. Albert' Magnus in prologo præ-

dicabiliũ. Et ratio est: quia subiectũ principalitatis est, quod inter obiecta partialia præcipue intenditur; & quodammodo ad eius notitiã cætera ordinãtur: sed quod præcipue intenditur in Logica, est verũ inquire re argumentando, siue syllogismo, siue enthimemate, siue inductione. Ergo argumentatio est obiectũ principalitatis. Quãuis inter argumentationes præemineat syllogismus; & inter syllogismos, *demonstratio*; & ideo nõ incongrue, Sãchez, & PP. Carmelit. illam dicunt esse subiectũ principalitatis. Sed parũ refert, hoc vel illo modo loqui. Quamuis hæc præminentia videatur sõlũ in peculiari tractatu: & ideo bene aduertit M. Soto, quod totius Logicæ subiectũ præcipuũ est argumentatio: sed in libris Priorũ subiectum est syllogismus; & in libris Posteriorũ, demonstratio.

30 Quintò colligitur, quod id quod apud S. Thomã, & antiquos, appellatur *obiectum principalitatis*; à Modernis extra eius scholã vocatur *obiectũ attributionis*. Et valde inter se digladiantur in illo assignando. Sed quia dissidiũ oritur totũ ex diuerso vocabulorũ vsu; ideo inisto puncto, cum de re cõstat, non expedit immorari: sed permittatur vnusquisque in suo sensu abundare.

§. VII.

Soluuntur argumenta.

31 Vltimo, ex dictis facilis est solutio argumẽti propositi n. 15. quia directio actiua est aliquid realẽ: sed vt est actio ex qua consequitur secunda intentio, est obiectũ quasi efficiens; & ita materialiter & quasi extrinsece, attingitur à Logica: at verò, vt est materia, seu subiectũ denominatũ à secunda intentione, est pars obiecti formalis Logicæ; nõ quidem pars formalis, sed materialis: & sic non est inconueniens, quod sit quid reale; quia secunda intentio fundatur in prima. Directio autem passiua intrinseca rei directæ, vel conceptui, est ens rationis formaliter: quia est secunda intentio.

32 Ad replicas dicitur, quod illa directio passiua sit, seu consequitur speculãdo: quia, vt ait S. Th. in proœmio Ethicorũ, est *ordo quẽ ratio cõsiderãdo facit in proprio actu*: ordo autẽ qui cõsequitur speculationẽ, & doctrinã; ordo rationis est. Et nõ est inconueniens, quod causalitas realis pẽdeat vt à cõditione ab ordine rationis, vt aliqui dicunt: vel causalitas nõ cõuenit ratione formæ, sed ratione fundamẽti illius: vt causalitas physica, sacramẽtorũ pẽdet à vocum significatione, quæ intrinsece est quid rationis. ¶ Vel melius dici potest, quod cã entia artificialia supponãt prosubiecto, illi tribuitur causalitas, licet vt stat sub forma: sicut milites, vt ordinati vincunt, & sine ordine nõ vincerẽt; quãuis relatio nõ sit actiua: quia, vt ait S. Th. in 4. dist. 1. q. 1. ar. 2. q. 4. relatio nõ potest esse principiũ, nec terminus actionis. Quod a fortiori dicetur de relatione rationis. Et ita actibus ipsis intellectus tribuitur causalitas scientiæ; quãuis si nõ essent ordinati, nõ scientiam, sed errorem causarent.

33 Ad alterã replicã dicitur, quod denominatio illa extrinse[illegible]

dam̃ tũ ſecundę intẽtionis: nã ſicut in artificialib⁹ exterioribus, poſt actionẽ, & denominationẽ cõſequitur forma intrinſeca artefacti: ita, & in artefacto rationis. ¶ Ad vltimã dicitur, quod antecedẽter ad formam artis, eſt artefactũ, incõplete, & ex parte ſubiecti ſolũ; nõ tamen eſt cõplete: quia nõdum intelligitur forma inducta per artẽ. Et eſt impoſsibile ponere actionẽ directiuã cũ omnibus requiſitis; & quod nõ ſequatur in cõceptu, vel in re forma directionis paſsiuæ: ſicut eſt impoſsibile, quòd collocẽtur tres virgæ in ſitu triangulari, & quod non inducatur figura trianguli: & eo ipſo quod partes domus actione artificis ſituãtur, cõſurgit domus artificioſa: ita pariter in exercitio ad poſitionẽ directionis actiuę, non poteſt non cõſurgere ſecunda intentio, quæ eſt vltima forma artificij logicalis.

34 Sed adhuc obijcies: nã etiam ſi operationes intellectus, vt directę pertineãt ad obiectũ Logicæ formale; nõ ſequitur, quod obiectũ formale Logicæ ſit quid rationis. Ergo per doctrinã datã nõ ſaluatur ſecunda cõcluſio, quod obiectũ formale Logicæ ſit ens rationis. Antecedẽs probatur à paritate: nã etiã ſi Philoſophia moralis verſetur circa operationes volũtatis vt dirigibiles, vel directas, nihilominus eius obiectũ dicitur eſſe aliquid reale; ergo pariter dicetur de obiecto Logicæ. Patet cõſequẽtia, quia nõ eſt cur in actibus intellectus ordo ſit rationis; ſi in actibus vòlũtatis ordo eſt realis?

Reſpondetur, quod ſicut entitas [illegible]itur à ſcientia de anima, cuius mediãte intellectu, eſt operatio; ita pariter dicendũ de entitate actuũ volũtatis; & vt ſic par eſt vtrorumque ratio. Quia tamen libertas in actib⁹ voluntatis eſt realis perfectio, vt oſtendimus 2. p. Metap. Controu. 11. & pariter moralitas, vt probatur 1. 2. q. 18. ideo ſcientia moralis eſt de aliquo reali: ex ea verò parte, qua in actibus externis moralitas eſt, vel extrinſeca denominatio, vel aliquid rationis, non eſſet inconueniens concedere, quod ſcientia moralis eſt de aliquo, cuius forma eſt aliquid rationis. Quia tamẽ ordo actuũ intellectus, ſit cõſiderando; ideo totus eſt ordo rationis: & ordo, de quo nũc loquimur eſt ſecunda intentio rationis.

35 Præterea arguitur: nã ſubiectum ſcientiæ debet habere paſsiones de ipſo demõſtrabiles; & principia, & cauſas per quas cognoſcatur, vt probatur 1. Poſter. cap. 3. ſed ens rationis nõ habet paſsiones, nec principia, & cauſas. Ergo de ipſo nõ eſt ſcientia Logicę. Probatur minor, quoad primã partẽ: nã paſsio naturaliter ſeparari nequit à ſubiecto: ſed ſi ens rationis haberet proprietates, illæ eſſent ſine ſubiecto: quia ſine illo cognoſci poſſunt: & eſſe entis rationis eſt cognoſci. Et rurſum opportet aſsignare, & nominare proprietates entis rationis incõmuni. Quod hucuſque, nullus habẽtiũ Logicam, fecit. Secunda verò pars minoris patet: nã cauſa influit realiter, & dat eſſe reale. Vnde ens rationis cauſam non habet.

Reſpondetur, quod etiam ſi ens rationis non haberet proprie paſsio-

nes, posset esse subiectum Logicæ: quia vt dicit S. Thomas q. 1. prologi ad Anib. art. 2. ad 2. *Si subiectum scientiæ habet partes, & passiones, à scientia considerantur: non tamen oportet: quod omne illud, quod est subiectum scientiæ, partes, & passiones habeat*: vt patet in obiecto Theologiæ. Quia vt docet S. Thomas opusculo 70. q. 6. artic. 4 in cor, non omnis actus scientiæ est demonstratio passionum: sed aliquando explicatur an est, & propria ratio subiecti, & traduntur definitiones, & per illas exponitur distinctio eius ab alijs. ¶ Addit S. Thomas opusculo 70. q. 2. artic. 2. ad 3, quod *passiones etiam dicuntur, quæcumque de aliquo probari possunt, siue negationes, siue habitudines ad alias res*: quod constat entibus rationis conuenire.

Imò non est curandum non habeat ens rationis suas proprietates: quia vnū ens rationis aliud consequitur. Et licet proprietates entis rationis incōmuni, cognitæ, vel nominatæ non sint: non sequitur, quod de illo non sit scientia Logicæ. Tum quia ista nō tractat de illo abstracte, sed concrete: & ideo tractat de proprietatibus arte factorum, & non de pura speculatione essentiæ, & proprietatū formæ rationis, attinentis vt sic ad Metaphysicā. Tum quia scientia cognoscit obiectum, vt potest cognosci: & ita si incōmuni nō sequantur proprietates, non est necesse illas cognoscere: sed sufficiet causas, & species cognoscere. & species ūm proprietates. ¶ Sunt etiā qui dicant, quod dirigere intellectum est quasi essentia obiecti Logicæ, & posse ostendere veritatem est eius quasi propria passio. ¶ Sed quicquid sit de hoc. Non est inconueniens, quod in illis passio formaliter existat sine subiecto, & è contra: nam esse eorum solum est obiectiuū, ad differentiā entis realis. Infra etiā dicemus, quod suo modo habent principia, & causas, sicut, & esse. Alias proprietates numerat Araujo lib. 3. Metap. q. 1. art. 1. n. 7. in fine.

36 Vltimo arguitur: nulla scientia inquirit de suo subiecto, an sit, & quid sit, sed supponit; vt patet ex Philosopho 1. Poster. tex. 2. sed in Logica disputatur, an sit, & quid sit ens rationis? ergo illud non est subiectū Logicæ.

Respondetur, quod quæstiones de ente rationis, sunt quasi præambulæ ad Logicam: & sic non est inconueniens quærere an est subiecti: sicut in Theologia inquiritur an sit Deus? 1. p. q. 2. art. 3. & tamē Deus est eius obiectū. Præterquam quod quæstiones de ente rationis magna exparte sunt mutuatæ à Metaphysica: & sic potest inquiri an est entis rationis? quamuis sit formale obiectum Logicæ.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Logica sit scientia, & ars?

§. I.

Quid sit scientia, & ars.

1 NOtandū primò, quod scientia accipitur dupliciter; vno modo *generaliter* pro omni cognitione certa, siue clara, siue obscura: vnde ea, quæ fide humana, vel diuina credimus, generaliter dicimus scire; vt

credidi. Et Ioan. 4. *ipsi enim audiuimus & scimus, quia hic est Saluator mundi*: vbi ipsi actus credendi: dicuntur actus scientiæ communiter: & pariter accipimus cum dicimus, *scio Romam esse*. Et de scientia in ista acceptione, nulla est quæstio. Secundo accipitur scientia *stricte*, in eo rigore, quo accipitur ab Aristotele. 1. Posteriorum capit. 2. dicente, quod scire est rem per causam cognoscere, & eius rei causam esse neque posse eam aliter se habere. Vnde scientia est cognitio rei per causam, aut rationem formalem.

2 Secundo notandum, quod scientia stricte, alia est actualis, quæ est cum actu intelligimus, discurrimus, & probamus vnum per aliud: alia est habitualis, quæ remanet in dormiente, vel de his non cogitante; & est quoddam acidens, seu qualitas permanenter in intellectu residens: & dicitur habitus scientiæ. De quo vt, scitem rudi Minerua, explicemus quid sit?

3 Aduertendum tertio, quod Philosophus 6. Ethicorum cap. 3. & S. Thomas ibi, & 1. 2. q. 57. ponunt in intellectu quinque virtutes: tres in parte speculatiua, nempe habitum, qui versatur circa prima principia, & vocatur *intellectus*: alium qui versatur circa causas altissimas, & dicitur *sapientia*: & denique *scientiam*, quæ est *cognitio rei per causas inferiores*: & iuxta diuersas causas, & diuersa genera scibilium, sunt diuersi habitus; cum tamen *sapientia non sit nisi vna*, vt ait S. Thom. vbi sup[illegible] sunt alij duo habitus, nempe, *ars*, quæ nihil est aliud, quam *ratio recta aliquorum operum faciendorum*, vt definit S. Thomas art. 3. vel vt definit Philosophus 6. Ethicorum lect. 3. apud D. Thomam littera e. *ars est habitus factiuus cum vera ratione*. Et est ibi *prudentia*, quæ est *recta ratio agibilium*. Quod sic explanat S. Thomas q. 57. art. 4. nam, vt dicitur 9. Metaphysicæ textu 16. factio est actus transiens in exteriorem materiam, sicut ædificare, secare, & huiusmodi: agere autem est actus permanēs in ipso agente, sicut videre, velle, & huiusmodi. Sicut igitur ars dirigit exteriores factiones, ita prudentia dirigit humanas operationes vt recte fiant. Quia tamen de alijs habitibus, nostri instituti non est disputare, ideo circa artem, duo breuiter aduertenda.

4 Quarto ergo notandum, ex D. Thom. 6. Ethicorum lect. 3. lit. f. quod circa materiā artis duo est considerare, scilicet, ipsam actionem artificis, quæ per artem dirigitur; & opus, quod est per artem factum. Est autem triplex operatio artis. Prima quidem, est considerare qualiter aliquid sit faciendum. Secunda autem est operari circa materiam exteriorem, quasi ipsam preparando, & disponendo. Tertia, quæ est quasi finis artis, est constituere ipsum opus. Ex parte vero ipsius operis, duo est considerare: quorum primum est, quod ea quæ fiunt per artem humanam sint contingentia esse, & non esse. Quod patet ex hoc, quod quando fiunt incipiunt esse de nouo. Secundum est, quod

quod principiũ generationis artificialium operũ est in solo faciente quasi extrinsecum materiæ, & rebus ipsis: sed non est in facto tanquam illi intrinsecum. Et sic patet sensus definitionis artis à Philosopho assignatæ.

5 Quia tamen ratio sua opera facit; ideo etiam dantur artes directiuæ operum rationis. Et hinc dimanat illa celebris diuisio artis, in artem liberalem; & seruilem, seu mechanicam quam tradit S. Thomas 1.2.q.57.art.3. ad 3.& opusc. 70.art.18. ad 3.& lib. 1. Metaphisicæ lect.3. sunt autem artes liberales septem,& totidem mechanicæ. Artes liberales, tres dicuntur rationales, nempe, Grammatica, Rhetorica, sub quibus continetur Poæsis, (nam à quibusdam reducitur ad Grãmaticam: at vero Quintilianus lib.2. cap. 19. reducit ad Rhetoricam. Vnde Cicero 1. De Oratore. *est finitimus Oratori Poeta*) & Logica. Et quatuor Mathematicæ, scilicet, Arithmetica, & Geometria, Musica,& Astrologia, quæ designantur illo carmine.

Lingua, Tropus, Ratio; Numerus, Tonus, Angulus, Astra.

Artes vero liberales, quædam pertinent extrinsecus ad corpus, vt sunt Lanificium, Armatura, Nauigatio; aliæ vero pertinent intrinsecus ad nutritionem,& valetudinem corporis; vt Agricultura, Venatio, Medicina,& Theatrica: vnde versus.

Lana, Nemus, Miles, Nauigatio, Rus; Medicina: His Theatrum socia: sunt hæc Mechanica dicta.

Dicuntur mechanicæ seruiles; eo quod pertinent ad corpus & corpus seruiliter subditur animæ, & homo secundum animam est liber, vt notat S. Thom. illa q.57. artic. 3.ad 3.& ideo quæ ordinãtur ad opera rationis, dicũtur artes liberales

6 Occurit tamen dubium, an artes liberales sint proprie artes; an vero solum secundum quid,& analogice? ¶ Hoc secundum, tenent M. Soto q.4. conc.2.& M. Sanch. lib.1.q.9.conclus.3. & Cardinalis Toletus q.4. proœmiali circa finem. PP. Carmelitani disp. 1.q. 6. num,65.& num. 68.infine,& alii. Et probatur primo ex D. Thoma illa solutione ad 3. vbi ait, quod *dicuntur perquandam similitudinem artes.* Ergo solum secundum quid,& improprie. Et concludit: *nec oportet, si liberales artes sunt nobiliores, quod magis eis conueniat ratio artis.* Quasi dicat, esse nobiliores in esse virtutis; non vero in ratione artis: quia vt sic, improprie, & secundum quid sunt artes. ¶ Secundo probatur. nã S. Thomas ibi art.4. & 2.2. q.47. art.4.& 5. artem à prudentia distinguit: quia ars est circa factiones, seu actiones externas; prudentia circa actiones internas: sed artes liberales sunt circa opera interna. Ergo non sunt proprie artes.

Tertio: nam 6. Ethic. Philosop. artem condistinguit contra scientiam: sed artes plures liberales sunt proprie scientiæ; ergo improprie sunt artes. ¶ Deinde, ars est in intellectu practico; scientia in speculatiuo: ista est [illegible] artes circa co[illegible]

dunt demonstrando; artes materiã concernendo. Ergo artes liberales solum secundum quid sunt artes, & simpliciter sunt scientiæ.

7 Per oppositum alij vere habere rationem artis existimant. Ita Mag. Fr. Ioan. à S. Th. q. 1. artic. 2. inhne, Lerma, & Ortiz in præsenti. Item Vazquez 1. 2. disp. 85. cap. 1. num. 4. & alij plures. ¶ Probant primo ex Philosopho 6. Ethicorũ cap. 4. qui ad rationem artis solum exigit, quod sit recta ratio operum agendorum, quæ contingenter, & libere fieri possunt. Quod constat conuenire artibus liberalibus.

Secundo: nam licet ex parte materiæ dirigibilis sit magna differentia; imo, & analogia, inter artes mechanicas, & liberales: tamen ex parte rationis dirigentis, & regularum & principiorum, videntur vniuoce conuenire: quia ratio artis solum consistit, in hoc, quod tradat certas regulas, & determinatas vias, ne in operibus error furrepat. Ergo vere, & proprie artes liberales sunt artes.

Addo fere expressum testimonium S. Thomæ, qui vt explicet, cur nõ intermãtur artes speculatiuæ, & practicæ, prudentia autem non sit nisi practica; ita inquit 2. 2. q. 47. artic. 2. ad 3. *Dicendum quòd omnis applicatio rationis recta ad aliquid factibile pertinet ad artem. Quia ergo ratio speculativa, quædam facit, puta syllogismum propositionem, & alia huiusmodi, in quibus procedit secundum certas, & determinatas vias; inde est, quod rectus horum potest dici ratio artis; prudentia autem ratio practica aliqua* [illegible] tudẽ [illegible] ti-

uæ vere, & proprie sunt artes: nã, si loqueretur improprie, non negaret S. Th. reperiri prudentiã, speculatiuã. Ideo videtur supponere S. Tho. opusc. 70. q. 5. art. 1. ad 4. vbi explicat, quod *artium quædam sunt speculativæ, quædam practicæ.*

8 Hæc secũda sententia videtur vera; vt autẽ cõcordetur cũ prima, & nõ sit dissẽsio de solo vsu verborũ; notãdũ, id quod in simili diximus lib. 1. Dialect. cap. 2. q. 3. ex D. Th. 1. p. q. 67. ar. 1. quod de aliqua voce, vel nomine, dupliciter cõuenit loqui. Vno modo secũdũ primã eius impositionẽ, quæ solet esse à notioribꝰ secũdã sensum: aliomodo secũdum vsũ vocis: & sic *lux* secũdũ suã *primã impositionẽ* solũ metaphorice est in spiritualibꝰ: si autẽ accipiatur secũdũ quod est *in vsu loquentium*, proprie in spiritualibus est lux, & visio. ¶ Dico ergo quod loquẽdo de arte secũdũm eius primæuã, & notiorẽ significationẽ, sola est in mechanicis, practicis, & in habitibus factiuis operũ externorũ: quia ista habent materiã, & circa illa est in rigore factio: at verò loquẽdo de arte secundũ quod est in vsu loquentiũ; essentialiter solã exigit, quod sit applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile, siue sit opus internũ, siue externũ: & differt à scientiis quibꝰdã, quæ ad nullã opus ordinãtur, vt Met. & similibus, & à prudẽtia, quæ ordinatur ad rectitudinẽ moralẽ volũtatis. Et in hac generalitate diuidi-tur in artes speculatiuas, & practicas, & in liberales, & mechanicas. Et per hæc patet responsio ad obiecta.

¶ Vt ergo doctrinã hanc Logicæ applicemus:

§. II.

§. II.

Logica est ars.

9 DIco primo, Logica est vere, & proprie ars liberalis; non solum, prout vtens, sed vt docens. Prior pars sumitur ex D. Augustino lib. 2. de ordine cap. 13. & traditur à D. Thoma 1. Metaph. lect. 1. & 3. & 1. Posteriorum lect. 1. & opusc. 70. quæst. 5. artic. 1. ad 3. & 4. & 1. 2. quæst. 57. art. 3. ad 3. & probatur; nam ars est recta ratio operum agendorum: & ars liberalis est recta ratio operum internorum; non quidem quoad rectitudinem moralem voluntatis (quia hæc est prudentia,) sed quoad directionem, & rectitudinem intellectus. Sed Logica tradit regulas, & vias determinatas, iuxta quas formentur syllogismi, & propositiones, & alia opera rationis. Ergo vere est ars liberalis. Patet consequentia, ex dictis: quia ars liberalis potest esse scientia; & non exigit factionem externam, sicut ars mechanica: & sic Phylos. 1. Rhetor. cap. 2. Rhetoricam vocat artem.

10 Secundam partem negant Mag. Sanchez lib. 1. q. 9. concluſ. 1. P. Rubio q. 3. proæmiali, rationem artis solum agnoscentes in Logica vtente.

Negant etiam alij, qui in Logica gica ponunt duos habitus, quorum alter sit scientia circa rationes vniuersales, alter sit ars circa singularia. Et videtur desumptū ex Philosopho, qui 6. Ethic. lect. 3. docet scientiam esse de necessarijs, vel de concontingentibus secundum rationes vniuersales: ars vero est de contingentibus. Et littera g. ait: *neque enim de his, quæ ex necessitate sunt, vel fiunt, ars est.* Ergo cum Logica, vt scientia, tractet de vniuersalibus, & Logica, vt ars, tractet de singularibus; erūt duo habitus distincti.

11 Verum concluſio sumitur ex D. Thom. 1. Post. lect. 1. dicente, quod *hæc est ars Logica, id est, rationalis scientia.* Ergo pro eodem sumit Logicam scientiam, & artem. Et ita vt ars, & scientia est idem habitus, & ipsa Logica docens, quæ est scientia, est ars.

Et ratione probatur, in primis aparitate: nam in alijs artibus, liberalis doctrina, & vsus seu exercitium, pertinent ad eundem habitū, qui est scientia, & ars: vt patet in Arithmetica docente qualiter sit numerandum, & in exercitio numerantem. Ergo eademmet Logica docet qualiter syllogismi sint constituendi, & eos in exercitio constituit.

12 Præterea vt ex D. Thoma diximus num. 4. ad omnem artem pertinet considerare qualiter opus sit faciendum, & in exercitio facere: quia sunt actus se habentes ordine quodam, & sub eadem ratione: & pariter scientiæ, quæ sunt circa vniuersalia, etiam sunt circa singularia, vt in rationibus, & principijs vniuersalibus continētur, vt docet S. Thomas in 2. dist. 24. quæst. 2. artic. 4. ad 6. ergo ratio artis, & ratio sci[illegible]rsentur circ[illegible]

alijs scientijs: modus autem proprius singularum scientiarum, in scientijs singulis circa principium tradi debet, hæc ibi.

19 Aliter ergo dicitur, quod sicut in qualibet scientia modus procedendi in illa, debet præmitti, an, tequam ipsa tradatur; ita Logica non simul, sed ante alias scientias debet addisci: ex quo potius habetur, quod sit scientia in sua propria ratione, habens simul pro obiecto modum quo aliæ sciantur: & ita est scientia ipsius modi sciendi generaliter sumpti. Et hanc absurdum quærere simul cum alijs scientijs. ¶ Verum est, quod non tam quæritur propter se, quam propter alias; & ideo dicit S. Thomas opusc. 70. q. 5. artic. 1. ad 2. *quod non ponitur sub Philosophia, quasi principalis pars sed vt quoddam reductum ad eam.* Et sic exponit S. Boetium in commentat. super Porphirium dicentem, quod *non tam est scientia, quam scientiæ instrumentum.*

20 Secundo: scientia, & opinio sunt habitus specie distincti, vt probatur 2. Posteriorum: sed in Logica, sicut in omnibus alijs doctrinis sunt multæ opiniones, vt patebit in sequentibus: ergo tota Logica non est scientia. Ergo, cum dentur plures Logicæ specie distinctæ, Logica non erit scientia.

Solet responderi, quod actus primarij Logicæ sunt scientifici: non est autem inconueniens, quod habeat actus secundarios, & imperfectos, qui non pertingant ad rationem scientiæ: quia sunt per media probabilia, & contingentia, vt late declarant PP. Carmel. q. 5. n. 50. & ideo non videtur necessarium in scientijs habitus multiplicare propter opiniones, quæ in illis sunt: cum scientia acquisita, nõ sit specialis difficultas in actibus istis secundarijs opinionũ, vt ait M. Lerma q. 5. ad 2. & q. 6. ad 1.

Sed contra: plus differunt actus scientificus, & opinatiuus; quam duo actus diuersarum scientiarum: sed isti non possunt esse ab eode habitu. ergo nec illi. Probatur maior: nam actus diuersarum scientiarum solum differunt propter diuersa media, & diuersas abstractiones; actus vero opinionis, vltra diuersitatem medij, affert imperfectionem repugnantem scientiæ: nam opinio, vt ait S. Th. 1. p. q. 79. art. 9. ad 4. significat actus in intellectus, qui fertur in vnã partẽ contradictionis cum formidine alterius: sciẽtia vero iudicat aliter esse non posse.

21 Respondetur, quod dupliciter aliqua cognitio dicitur imperfecta: vno modo *negatiue*: aliomodo *priuatiue*. Dicitur imperfecta negatiue; quia ad alterius perfectionẽ nõ pertingit; licet in se falsa nõ sit, nec esse possit. Et sic cognitio probabilis parat viam ad cognitionem necessariam, vt docet S. Th. opusc. 70. q. 6 art. 1. & 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. & ibi addit, quod scientia iam acquisita, per signa probabilia, firmatur magis intellectus habentis scientiam. Et nõ est inconueniens quod isti sint actus secũdarij habit. sciẽtiæ: quia ab eodẽ sunt act. perfecti, & imperfecti negatiue. Cognitio dicitur imperfecta priuatiue: quia dicit defectum veritatis, vel euidentiæ, vel

cer-

certitudinis. Et hæc est in rigore *opinio* (prior vero vocatur *probabilis cognitio*) cū formidine: & ita vt possit esse falsa. Et iste actus est ab habitu realiter distincto, vt docet M. Soto q. 3. ad 6. nec propter hoc sunt plures Logicæ: quia denominatio fit à principaliori, vt ipse dixerat q. 2. ad 2.

22 Tertio arguitur: nam, vt dictum est q. 1. §. 5. Logica docens, & vtens, sunt idem habitus: sed Logica vtens non est scientia: vt docet S. Thomas 4. Metaph. lect. 4. ergo nec Logica docens. Patet consequentia, ex modo dictis; quia isti non videntur se habere vt actus secundarij: sed vt actus includentes priuationem adinuicem, propter oppositas rationes formales scientiæ, & non scientiæ.

Respondetur, quod cum habitus Logicæ sit vnus, & simplex, totus est, entitatiue, & intrinsice, scientia. Et in isto sensu Logica, quæ est vtens, est scientia. Dicitur tamē *recedere à ratione scientiæ ab extrinseco*: vel quia propositio Logicæ cōiungitur cum alia propositione: & sic non possunt ambæ facere demonstrationem: quia ista debet procedere ex proprijs, vt dicetur libro tertio: ille autem syllogismus procederet ex extraneis. Et hac ratione probat S. Thomas 1. Poster. lect. 20. quod *Logica vtens recedit à ratione scientiæ*. Vel ideo hanc deficientiam habet: quia format syllogismos probabiles, propter materiæ incapacitatem, vel imperfectum modum procedendi: vt docet S. Thomas dicta lectione 4. & opusc. 70, vbi supra. Et ideo ab extrinseco prouenit, quod isti actus secundarij deficiant a ratione scientiæ: cum tamē principia vniuersalia, & ratio formalis specificatiua constituant habitum in ratione scientiæ: à qua solum recedit, seu impeditur, extrinsice, propter applicationem ad opus, vel extraneum, vel imperfectum.

23 Præterea arguitur vt dictū est q. 2, obiectum Logicæ est ens rationis. Sed ens rationis non est ens simpliciter, sed solum secundum quid, nempe, ens in ratione. Ergo Logica non est simpliciter scientia sed secundum quid.

Dices, cum Mag. Ioanne à S. Thoma q. 1. art. 3. ad 1. quod ens rationis non est simpliciter ens, neque scibile, quasi subiectiue, & intrinsece: bene tamen obiectiue, & extrinsece, sicut creaturæ dicuntur possibiles.

24 Sed contra: nam in ente rationis esse obiectiuum, & esse entitatiuum, sunt omnino idem: quia esse illius est obijci intellectui, vt dicetur infra quæst. 7. Ergo si entitatiue, & intrinsece est ens, & scibile secundum quid, etiam extrinsece, obiectiue, erit ens, & scibile secundum quid. Deinde, ratio obiecti fundatur in ratione entis: ergo in ente secundum quid, ratio scibilis secundum quid fundabitur.

Respondet Mag. Soto q. 2. ad 1. Negando consequentiam: nam adhoc quod aliqua sit simpliciter scientia, non requiritur, quod obiectum eius sit ens simpliciter. sed satis est, quod sit de re necessaria, &

de

de re, quæ aliter esse non potest sub ratione vniuersali.

25 Nec hæc solutio videtur satisfacere. Primò, quia dicit Philosophus 2. Metaphysic. textu 4. *Quare vnumquodque sicut se habet vt sit, ita, & ad veritatem:* vbi S. Thomas lect. 2. littera a. in fine ait: *Sequitur quod vnumquodque, sicut se habet ad hoc, quod sit, ita etiam se habet, ad hoc quod habeat veritatem.* Ergo conceso, quod ens rationis est ens secundum quid; non potest habere veritatem simpliciter. Ergo erit scibile secundum quid. Deinde: nã scibile fundatur in cognoscibilitate; ista in entitate. Ergo in entitate secundum quid, fundatur scibilitas secundum quid.

Occurres cum Authoribus, quos citat, & sequitur M. Ortiz confer. 3. ad 3. quod ea quæ in vno genere maxime differunt, si transferantur ad aliud genus, possunt vniuoce conuenire: vnde licet ens rationis in esse entis, sit ens secundum quid; in esse scibilis potest esse tale simpliciter.

26 Adhuc non videtur argumentum solui hac euasione: quia vrgent authoritates relatæ. Et S. Thomas 1. p. q. 16. artic. 3. ait: *vnumquodque in quantum habet de esse, in tantum est cognoscibile.* Et de scibili idem dicit 1. Poster. lect. 4. littera b. & etiam quia scibilitas sumitur ab immaterialitate; & ista graduatur iuxta actualitatem, & entitatem. Iuxta S. Thomam, & communem Theologorum 1. p. q. 14. artic. 1. Demum, aperitur via vt de ente peraccidens possit esse scientia: cuius contrarium docet Philosoph. 7. Metaph: & nos dicemus 3. p. Metaph. Controu. 2. Ergo, cum ens rationis sit ens secundum quid, non est scibile simpliciter.

27 Vt dicti argumenti difficultas penitus euacuetur, notandum ex Philosopho 5. Metaph. & ex D. Thoma ibi lect. 9. & 1. cap. de ente, & essentia. Et 1. p. q. 48. art. 2. ad 2. quod ens dupliciter dicitur: vno modo secundum quod significat *entitatem rei prout diuiditur* per decem prædicamenta: alio modo dicitur ens, quod significat *veritatem propositionis*, quę in cõpositione cõsistit. Et ens hoc modo, appellatur *complexũ*, quia fundat connexionem, & dat veritatem propositionibus: at verò ens primo dicitur à recentioribus, *incomplexum*, quia solum dicitur id quod est. Licet igitur ens rationis non sit simpliciter ens primo modo: imò vt ait S. Thom. 2. ad Anib. dist. 35. artic. 1. *non habet aliquam essentiam*: tamen est simpliciter ens secundo modo: quia de illo formari possunt propositiones æternæ veritatis.

28 Et hanc solutionem omnes tenentur admittere: quia Theologi, & Philosophi multa demonstrãt de malis, & priuationibus, quæ simpliciter sunt non entia. Et Mathematicæ sunt scientiæ certissimæ: & agunt de quantitate, quæ est entis ens. Et ipsi conceptus, & directio etiam sunt accidentia, vel denominationes extrinsecæ. Ergo isto argumento conuinci non potest, quod ens rationis non sit obiectum Logicæ; aut quod ipsa non sit simpliciter

scientia. Et in re idem alijs verbis dicunt authores aliarum solutionum: sed nos modum loquendi, & verba S. Thomæ vsurpamus. ¶ Et sic facilius respondemus distinguendo minorem. Non est simpliciter ens primo modo, seu *incomplexe*. Cõcedo. Non est simpliciter ens secundo modo, seu vt dicit *fundamentum veritatis complexæ*. Nego. Et hoc sufficit vt de illo sit scientia simpliciter, quia vt sic sunt de illo veritates simpliciter demonstrabiles.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Logica sit vna scientia?

§. I.

Certa præmittuntur.

¶ NOtandum, quòd Logica, sicut, & quælibet alia scientia, potest esse vna; vel vnitate numerica (quam materialem vnitatem vocant;) vel vnitate formali specifica; aut vnitate solum generica: sicut ego sum vnus homo numero; omnes autem homines sunt vnus formaliter specifice; omnia verò animalia sunt vnum in genere, & inter se specie distinguuntur.

Certum est igitur Logicam non esse vnam numero, sed multiplicari in diuersis intellectibus eam habentium. Item, cum dictum sit eam esse scientiam, certum est ad minus esse vnam in genere proximo: quia conuenit in genere supremo qualitatis, & habitus, & scientiæ, & à reliquis specie differt propter distinctum obiectum, & modum procedendi. Vnde relinquitur inuestigandum, an diuidi possit in plures Logicas specie infima differentes; an verò sit vna scientia secundum speciem infimam?

2 Præterea aduertendum, ex Philosopho, & S. Thoma 5. Metaphys. lect. 7. quòd esse aliquid vnum multis modis contingit: vnde potest aliqua res esse vna simpliciter in vno genere, & plures in alio: sicut vna domus, vel vnum conuiuium, & vnus exercitus, sunt plura in genere substantiæ, & vnum simpliciter in genere numeri, aut in genere artificiali. Et ita, vt docet S. Thomas 3. parte quæst. 73. artic. 2. aliqua sunt vnum tripliciter: vel *vnitate indiuisibilitatis*; vel *vnitate continuitatis*; vel *vnitate ordinis, & perfectionis*: exemplum primi, in anima rationali, vel Angelo, qui diuidi non possunt, vtpotè carentes partibus: exemplum secundi, vt partes, & membra corporis animalis: exemplum vltimi iam proposuimus in domo, vel exercitu: & similiter Eucharistia dicitur vnum sacramentum formaliter; quamuis integretur ex pane, & vino, & ex rebus, & verbis. Est ergo difficultas an Logica dicatur vna, quia est habitus simplex? An verò quia constet partibus realiter vnitis, & adunatis? vel solum appelletur vna scientia, quia eius partes habent vnitatem ordi-

ordinis sicut partes exercitus adunantur?

3 Dico primò, absolute est affirmandum Logicam esse vnam scientiam. Hanc conclusionem admittendam, etiam ab his, qui negant habitum Logicæ esse simplicem, notat M. Soto quæstione 3. articulo 1. quia potest aliqua res esse vna simpliciter in vno genere, & plures in alio, vt dictum est: ergo quamuis Logica esset plures entitates, esse posset vna in esse scientiæ, vel propter vnam rationem formalem in esse scibilis, vel propter ordinem, & coordinationem partium, vel tractatuum illius scientiæ.

Ratione probatur: nam vt dicit Philosophus 2. de anima textu 33. & 41. Posterior. capit. 22. & 23. *Vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti*: quia scientia est notitia obiecti, & tota est propter obiectum, & ordo transcendentalis ad obiectum dat speciem scientiæ. Sed omnia, quæ tractantur in Logica, attinguntur sub vna ratione sui obiecti, nempe sub ratione entis rationis, & secundæ intentionis adiunctæ primis in ordine ad faciendum scire. Ergo Logica dicenda est vna scientia.

4 Obijcies: Logica tractat de rebus, non solum specie, sed genere diuersis, vt de prædicabilibus, de prædicamentis, & de syllogismis: in eadem etiam sunt plures partes, & tractatus, vt in eius discursu patebit: ergo non est dicenda vna, sed plures.

Respondetur, quòd in Logica sunt plura obiecta partialia, specie distincta, materialiter, & in esse entis; non tamen est, nisi vnum obiectum totale formaliter, & in esse scibilis: & hoc sufficit vt sit, & dicatur vna scientia: quia vt dicit Sanctus Thomas 1. Posterior. lectione 41. materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum; sed tantùm formalis. Cum ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ: non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium; sed secundum diuersitatem eorum formalem. Quia omnia considerat sub eodem lumine, & eisdem principijs, & sub eodem modo definiendi, & sub eadem ratione obiectiua scibilis.

§. II.

Vnitas specifica Logicæ.

5 Dico secundò, Logica est vna scientia secundum speciem infimam. Est communis, & probatur: nam vnitas, & distinctio specifica scientiarum potissimè sumitur ex vnitate, vel diuersitate obiectorum; non in esse rei, sed in esse scibilis: vt docet Sanctus Thomas opusculo 70. quæstione 5. articulo 1. quia vt docet Philosophus 6. Metaphys. textu 2. res constituuntur, & in genere rei, & in genere scibilis; & id quod est per se in genere rei; est quasi præsuppositiue, & materialiter ad genus

nus scibile : quia attendit connexionem prædicatorum, & modum definiendi, & abstrahendi, & communicandi principia, & medijs illis illuminandi obiectum. Sed in Logica est vnum obiectum formale in esse scibilis. Ergo Logica est vna scientia secundum speciem infimam. Probatur minor : omnia instrumenta logicalia, quæ ex parte materiæ remotæ, vel ex parte materiæ proximæ, in esse entis sunt valde diuersa, in esse artificiati logici sunt formaliter eiusdem rationis : sicut in artificialibus vasibus apparet, quod ea quæ sunt eiusdem figuræ ; licet in materia diuersa, sunt formaliter in linea artis eiusdem rationis. Ergo obiectum formale Logicæ est formaliter vnum in esse scibilis.

6 Obijcies : artes Mechanicæ differunt ex diuersitate materiæ; vt patet ex dictis quæstione 3. nam ex hac parte differunt Lanificium, & Armatura, & reliquæ artes. Ergo pariter artes liberales erunt diuersæ, quæ sunt circa diuersam materiam. Constat autem ex dictis, quod in Logica tractatur de conceptibus, de vocibus, & de rebus : quæ sunt tres materiæ essentialiter diuersæ. Ergo erunt tres species Logicæ.

Respondetur, quod cum artes Mechanicæ sint practicæ ; & istæ differant à speculatiuis ex parte finis ; diuersa materia est talis formaliter, cum ordinatur ad diuersum finem. Cuius rationem assignat S. Thomas opusc. 70. quæstione 5. articulo 1. *quia oportet materiam fini esse proportionatam*. Cum igitur finis Logicæ sit vnus, nempe, esse instrumentum, & adminiculum aliarum scientiarum ad veritatis cognitionem; etiam si materiæ sint diuersæ materialiter, sunt formaliter vna : quia vni fini deseruientia : vnde conceptus, & voces sunt propter cognitionem rerum : & primæ intentiones non pertinent ad Logicam, nisi vt subsunt secundis intentionibus. Ac perconsequens, Logica est vna ex vna materia, & fine.

7 Solet etiam probari conclusio : quia secundum Philosophum 6. Metaphysic. textu 2. vnitas obiectorum in esse scibilis sumitur ex abstractione à materia : & quia est triplex materia, à qua potest esse abstractio, nempe, materia singularis, sensibilis, & intelligilis; ideo triplex est gradus abstractionis; nempe abstractio à materia singulari, quæ est propria physicæ, abstractio à materia sensibili, quæ est propria Mathematicæ, & abstractio ab omni materia, quæ est propria Metaphysicæ. Sed omnes tractatus Logicæ gaudent eadem abstractione à materia. Ergo tota Logica est vnius speciei infimæ.

8 Ista ratio non potest esse vnicum fundamentum nostræ conclusionis : quia licet assumat doctrinam verissimam, expressam Philosophi, & Sancti Thomæ, & te probatam 1. parte Metaphysic.

Con-

Controu. 2. artic. 2. §. 4. tamen, vt notat S. Thomas opusc. 70. q. 5. artic. 1. ad 2. in illa diuisione non cõprehenduntur scientiæ practicæ; nec quæ habent modum scientiarum practicarum; & ideo nec comprehenditur Logica: quia res de quibus tractat, non quæruntur ad cognoscendum propter se ipsas, sed vt adminiculum quoddam ad alias scientias. Et ideo vel Logicæ abstractio reducitur ad abstractionem Metaphysicæ; quamuis sub distincta ratione, & modo. Vel eius vnitas magis est explicanda ex materia, & fine vno, quam ex abstractione a materia. Et ideo magis vim facimus in rationibus assignatis, quam in ista.

§. III.

Probatur, quod est qualitas simplex.

9 DIco tertiò, habitus Logicæ est vna simplex qualitas, nõ constituta ex pluribus habitibus partialibus. Loquendo generaliter de habitibus scientiarum, est conclusio expressa S. Thomæ 1. 2. quæst. 54. artic. 4. vbi ait, quod *habitus est qualitas simplex, non constituta ex pluribus habitibus; licet ad plura se extendat.* Constat enim, quod si componeretur ex pluribus habitibus partialibus, non esset qualitas simplex, vt asserit S. Thomas.

Probatur primò, ratione S. Thomæ illis verbis, *quia vnus habitus non se extendit ad multa, nisi in ordine ad vnum, ex quo habet vnitatem.* Habitus scientiæ tendens formaliter ad vnum scibile est simplex qualitas. Sed totus habitus Logicæ tendit formaliter ad vnum scibile. Ergo est simplex qualitas. Maior patet; primò, quia ille habitus non habet principium diuisibilitatis: quia est in subiecto indiuisibili, nempe, in intellectu, & circa obiectum formaliter indiuisibile: & sic est indiuisibile subiectiue, & obiectiue. Secundò, nam hac ratione habitus genitus per vnam demonstrationem est vnus, & indiuisibilis; quia est circa vnum obiectum formaliter: quamuis constet demonstratio pluribus terminis, quæ est pluralitas, ad intentum materialiter se habens. Probatur prima minor; quia licet obiecta materialia sint multa; obiectum formale est vnum: obiectũ autem formale, seu obiectum inesse scibilis, dat obiecto specificationem, & vnitatem. Ergo est vna scibile; & ita scientia est vna simplex qualitas.

10 Praterea; frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora: nam natura, sicut non desinit in necessarijs; ita abhorret superflua. Sed vnus habitus simplex sufficit, vt inclinet ad notitiam omnium conclusionum Logicæ. Ergo frustra plures ponuntur. Probatur minor: vna lux potest plures colores specie differentes illuminare; & vna ratio sub qua plures rationes materiales; sicut vna forma adunat plura corporis membra: ergo vna inclinatio potentiam illuminans in ordine ad vnum

formale obiectum, sufficit ad inclinandum in noticiam omnium; positis obiectorum speciebus, & diuersis medijs materialiter differentibus in ordine ad vnam rationem formalem.

Dices, istis argumentis probari Logicam non diuidi in plures habitus adæquatos specie totali distinctos: cum quo compatitur diuidi in plures partiali specie distinctos: imò id videtur ex dictis deduci: quia distinctio partialium habituum est distinctio materialis: quia est sub vna ratione formali totius speciei: constat autem Logicam, & eius obiectum admittere materialem diuersitatem.

Sed contra: nam distinctio materialis diuisibilitatis, non habet locum in habitu ex parte subiecti: cũ resideant habitus in intellectu indiuisibili, in quo simul non possunt esse plura accidentia solo numero distincta. Nec habet locum ex parte obiecti; quia respectu habitus, materialis diuersitas est ac si non esset: nam diuersitas, quæ per se attingitur à speciebus repræsentantibus, vel à particularibus cognitionibus, se habet præsuppositiue ad illud, à quo habitus habet vnitatem, nempe ad rationem vnam sub qua, quæ est indiuisibilis: alioquin ad repetitionem actuum solo numero differentium distinguere oporteret etiam habitus: quod est absurdum. Ergo etiam habitus est qualitas simplex, & indiuisibilis.

11 Tertiò principaliter suadetur conclusio: quia Logica absolute dicitur, & est vna scientia: sed non est vna sola vnitate ordinis; nec vnitate physicæ continuationis, vel conuguationis. Ergo est vna vnitate simplicitatis. Consequentia patet: quia ad istos tres modos vnitatis facile reuocari possunt modi omnes, quibus imaginari potest esse vnam scientiam. Maior probata est conclusione prima. Et constat ex communi vsu, Logicam dicentium vnam scientiam, sicut aliæ scientiæ, & virtutes dicuntur vnæ. Minor verò, quoad primam partem probatur; in primis, quia alioquin non daretur nisi vna scientia; quia omnia, quæ scimus, possunt hanc ordinis vnitatem habere: tum ex parte obiecti, quia omnia conducunt; ad notitiam entis, & etiam ex parte subiecti, quia adunantur in eodem intellectu: consequens autem non videtur posse admitti: alioquin pari ratione omnes virtutes essent vna virtus, & omnes artes essent vna ars: nec video ad quid vltra species obiectorum poni sit opus habitus scientiæ, si solum adunantur vnitate ordinis: quia ordinis vnitas solis speciebus haberi potest. Deinde, cum vnius obiecti materialis dentur plures scientiæ; & vna tractet de rebus specie differentibus; non facile poterit assignari aliquid fixum vnde scientiæ dicantur habere vnitatem, vel diuersitatem.

Secunda pars minoris probatur: quia nulla est assignabilis causa illius physicæ vnionis: quia resi-

de-

sidere in eodem intellectu non sufficit ad hanc vnionem: alioquin omnes qualitates physicæ, in illo inhærentes, inter se adunarentur: ordo obiectorum solum, non dat vnitatem physicam actui: quia si excluditur, quod ab aliquo indiuisibili specificetur; ad hoc sufficiet vnitas ordinis in principio. Imò absque ordine in principio possunt obiecta illa attingi, si obiectiue non adunantur sub vna luce. Cum ergo in vna scientia sit vna ratio sub qua, ex illa habitus erit qualitas simplex.

12 Duo argumenta opponunt recentiores, iam diu à Thomistis soluta. Primum est. Habitus scientificus, nihil aliud est, quam facilitas quædam relicta in intellectu ex actibus scientificis, ad facilius eliciendos in posterum alios actus eiusdem rationis: sed facilitas relicta ex actibus circa definitionem, verbi gratia, non reddit intellectum facilem ad eliciendos actus attingentes syllogismum. Ergo habitus non est idem: ac proinde, Logica non est vnus simplex habitus. Probatur minor: quia potest quis habere facilitatem in cognoscenda, vel construenda definitione, & difficultatem in cognoscendo, vel construendo syllogismum: imò, cum scientia circa definitionem, potest esse error circa syllogismum: vt experientia patet: nam addiscentes vnam partem Logicæ, alias ignorant; vel circa illas errant. Ergo habitus, quibus facilitantur, sunt diuersi.

Respondetur, negando minorem. Vel distinguendo eam; & admittendo de facilitate accidentali, & quasi materiali, quæ deficit, defectu specierum, & exercitij, & applicationis ad nouam materiam. Negando verò de facilitate substantiali, & formali: quia ista habetur quam primum generatur habitus, & postea per studium extenditur, & applicatur nouæ materiæ, ratione nouarum specierum, vel nouarum demonstrationum, quibus habitus perficitur, & extenditur ad nouas conclusiones. Vnde in principio erat facilitas, quasi in potentia impedita; exercitio autem fit expedita: quia scientia extenditur, & fit maior extensiue per nouas demonstrationes. Vnde S. Thomas 1. 2. quæstione 65. articulo 1. ad 1. ait, *quod Geometer modico studio acquirit scientiam conclusionis, quam nunquam consideranit.*

13 Instabis: nam qualitas, quæ est capax extensionis, & augmenti, non est qualitas simplex; sed extensa, & quanta: quia augmentum est, *præexistenti quantitati additamentum.* Sed admissum est habitum scientiæ augeri, & extendi, & fieri maiorem. Ergo habitus scientiæ non est qualitas simplex.

Respondetur, quòd qualitas, quæ extenditur entitatiue, nō est simplex, sed composita: cæterum scientia solum extenditur modaliter per applicationem inclinationis, & lu-

cis præexistentis ad nouam materiam, vel per explicationem in nouos actus : & sic entitatiue simplex, extenditur ad plures actus materialiter differentes : sicut anima rationalis simplex, & indiuisibilis, potest nouas partes materiæ quotidie informare : quia extenditur homo, & si forma in se sit simplex.

14 Vlterius arguunt, à paritate habituum voluntatis: quia intra eandem virtutem temperantiæ potest quis habere facilitatem in temperantia circa potum, & magnam habere difficultatem in temperantia circa cibum : imò, & esse temperatus circa potum, & maxime intemperatus circa cibũ; & è contra. Ergo per diuersum habitum redditur quis temperatus circa potum, ac circa cibum. Ergo idẽ dicendum est de habitibus scientificis.

Potest hoc argumentum pro nostra conclusione retorqueri: nam M. Soto quæstione 3. proœmiali artic. 2. in fine primæ conclusionis, dicit *esse ridiculum* tot multiplicari virtutes morales, quot sunt materiæ, & difficultates materiales vincendæ : vt si quis poneret vnam iustitiam ad emendum frumentum, & aliam ad vendendum oleum : & aliam esse temperantiam ad comedendum lenticulam, & aliam ad bibendam aquam. Imò Pater Suarez disputatione 43. Metaphys. sect. 11. à n. 23. vsque ad 45. admittit habitus infusos, & habitus acquisitos voluntatis esse simplices : quamuis id neget de habitibus intellectus euidentibus. Ergo argumentum assumit aliquid, plus falsum, quam id quod vult deducere. ¶ Igitur illa difficultas, quam aliqui experiuntur circa vnam materiam, quã non habent circa aliam, est materialis, & propter diuersas complexiones corporales : cum quo compatitur habitus voluntatis esse simplices, sicut & habitus intellectus; loquendo de virtutum habitibus. De quibus latius diximus 1. parte Metaphys. Controu. 2. articulo 4.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Logica sit practica, vel speculatiua?

§. I.

Notantur aliqua de de praxi.

1 PRaxis est vox Græca, quæ Latine dicitur *factio*, seu *operatio* condistincta contra speculationem. Vnde Philosophus 2. Metaphys. & S. Thomas ibi initio lect. 2. dicunt, quod *Theorica*, ideſt, *speculatiua differt à practica secundum finem : nam finis speculatiuæ est veritas : sed finis practicæ est opus* : quia & si practici, hoc est, operatiui intendãt cognoscere veritatem; non tamen quærunt eam tanquam vltimum finem : non enim considerant causam veritatis secundum se, & propter

terse; sed ordinando ad finem operationis. Idem dicit tertio de Anima lect. 15. littera b. vnde cognitio illa dicitur speculatiua, in qua cognoscere est solum propter scire veritatem; practica vero quę vlterius ordinatur ad opus vltra speculationem.

2 Hæc ab omnibus admittuntur. Variāt tamē, & dissident DD. in exponendo quid sit hoc opus; aquo cognitio dicitur practica? S. Thomas. 1.2.q.55.art.1.ad 1. ait, quod *duplex est opus, scilicet, exterius, & interius. Practicum ergo, vel operatiuū, quod diuiditur contra speculatiuum, sumitur ab opere exteriori, ad quod non habet ordinem habitus speculatiuus.* Sed tamen habet ordinem ad interius opus intellectus, quod est speculari verum: & secundum hoc est habitus operatiuus.

Opus autem, vel dicitur exterius, quia per corpus exercitum; vel quia est extra intellectum cadens sub electione, & consilio, & directione prudentiæ. Ad rationē praxis sufficit esse exterius vno, vel altero modo: nam scientia practica, quæ ordinatur ad opus exterius corporale, dicitur *factiua*: quia factio proprie significat actionem transeuntem: quæ vero ordinantur ad operationes immanentes cadentes sub electione, & consilio, & alijs regulis moralibus, dicuntur scientiæ *actiuæ* practicæ: & in isto sensu ait Philosophus 6. Metap. lect. 1. litt. b. quod *omnis scientia, aut est actiua, aut factiua, aut theorica.*

3 Vt autem ista intelligantur, vlterius aduertendum; aliud esse cognitionem aliquam esse *practicam*; aliud vero esse *praxim*. Vt cognitio sit practica, non opus est esse ipsam praxim; sed sufficit ad praxim ordinari: vt vero sit praxis, requiritur vt sit ipsum opus condistinctum à speculatione, à quo opere cognitio, habitus, & potentia dicuntur practici: sicut in physicis videmus aliud esse albedinem, aliud album: hoc enim dicitur tale denominatiue à forma, quam suscipit; ipsa vero essentialiter est accidens, & qualitas talis.

Dicimus ergo, negari non posse, quod intellectus, eius aliqui habitus, & actus dicuntur, & sunt practici: nam actus prudentiæ sunt practici; & sunt actus intellectus: & pariter actus imperij. Deinde, cum dentur scientiæ practicæ, vt docet Philosophus 6. Metaph. vbi supra & alijs locis relatis 1. p. Metaph. Controu. 3. art. 2. & omnes actus scientiæ sint actus intellectus; manifestum relinquitur aliquos actus intellectus esse practicos.

4 Non tamen actus intellectus sunt ipsa praxis: quod probatur primo, quia omnis praxis, vel dicitur talis, quia actiua; vel quia factiua: & ideo scientia practica diuiditur in actiuam, & factiuam: scientia actiua dicitur moralis: & est libera, saltim quoad exercitium, vt docet S. Thomas 2.2.q.47.art.2.ad 2. & dicit ordinem ad regulas prudentiæ, & consilij, & electionis: & sic iam extenditur, & dicit ordinem ad aliquid extra intellectum: nam libertas, & electio ad voluntatem attinent. Scientiæ vero factiuæ sunt

sunt artes mechanicæ, & seruiles circa opera externa corporalia. Omnis ergo praxis est operatio ex trinseca intellectui.

Secundo idem probatur: nam praxis condistinguitur contra speculationem, vt omnes admittunt; omnis autem operatio intellectus, prout sistit intra intellectum, est speculatio. Ergo praxis est operatio extra intellectum per ordinem ad quam, intellectus, eius habitus, & actus practici denominantur.

¶ His vt cumque de praxi præmissis, videndum vtrum habitus, & actus Logicæ sint solum speculatiui, vel solum practici? vel simul speculatiui, & practici? Vel quidam, practici, & quidam speculatiui?

§. II.

Probatur Logicam esse speculatiuam.

5 Dico primo, Logicæ habitus est simpliciter speculatiuus; solum autem secundum quid, vel quoad modū, potest minus proprie dici practicus. Probatur imprimis authoritate: quia in quæstionibus istis, quæ pendent ex vsu vocū, & earum rigorosa acceptione, plurimum valet sapientium vsus. Igitur Sanct. Augustinus libro 8. de Ciuitate Dei capitulo 4. laudans Platonem distribuentem Philosophiam, communiter acceptam, vt est veritatis cognitio, in tres partes. Vnam moralem, quæ maxime in actione versatur: alteram naturalem, quæ contemplationi deputata est; *tertiam rationalem; quæ verum discernatur à falso.* De ista, quæ est Logica, subiungit: *quæ licet vtrique, id est, actioni, & contemplationi sit necessaria, maxime tamen contemplatio perfectionem sibi vendicat veritatis.* Similiter S. Thomas sæpe Logicam ponit inter habitus speculatiuos, ut videri potest 1. 2. quæst. 57. art. 3. ad 2. & 2. 2. quæst. 51. artic. 2. ad 3. & quæst. 47. artic. 2. ad 2. suffragantur Scotus quæst. 4. Prologi, & 6. Metaphys. quæst. 1. & frequenter Thomistæ, & Scotistæ, & alij multi DD.

Obijcies: S. Thomam opusc. 70. quæst. 5. artic. 1. ad 2. ita scribentem: *dicendum, quod scientiæ speculatiuæ, vt patet in principio Metaph. sunt de illis, quorum cognitio quæritur propter se ipsa: res autem de quibus est Logica, non quæruntur ad cognoscendum propter se ipsas, sed vt adminiculum quoddam ad alias scientias; & ideo Logica non continetur sub Philosophia speculatiua, quasi principalis pars, sed vt quoddam reductum, &c.* Ergo ex mente D. Thomæ Logica non est simpliciter speculatiua.

6 Primo respondetur, Sanct. Thomam non negare Logicam absolute contineri sub Philosophia speculatiua; sed adhibito moderamine, videlicet, *quasi principalis*: quo indicat sub illa contineri, sed vt partem minus principalem propter imperfectionem eius obiecti; & quia concurrit vt instrumentum, & ancilla Philosophiæ primæ, & aliarum, quibus ministrat.

Se-

Secundo dicitur, ista authoritate probari secundam partem conclusionis, quæ etiam colligitur ex dictis q. 3. n. 12. quia artes liberales differunt a scientijs pure speculatiuis: quia vltra cognitionem habent aliquid per modum cuiusdam operis, nempe syllogismos, & orationes construere: quia tamen opera ista sunt interna, & ad veritatis cognitionem ordinata; ideo solum sufficit ad praxim similitudinarie; & secundum quid, & quoad modũ. Hãc autem esse mentem S. Thomæ cõstat: nam ibi in solutione ad 4. expresse dicit, *Dialecticam esse artem theoricam*, id est, *speculatiuam*.

7 Ratione probatur, primo: nam potissima differentia inter scientiam practicam, & speculatiuam sumitur exfine: quia speculatiua est propter scire, & ad fugiendam ignorantiam, vt ex Philosopho, ait S. Thomas 1. Metaph. lect. 3. sed finis Logicæ est verum à falso discernere. Ergo est scientia speculatiua. Minor constat ex definitione Logicæ relata quæst. 1. n. 10. & etiam quia Logica est ars liberalis: de istis autem ait S. Thomas 1. Met. lect. 3. littera c. quod *illæ solæ artes liberales dicuntur, quæ ad sciendum ordinantur*. Logica ergo ordinatur ad scire, & sic ars speculatiua est.

8 Præterea probatur ratione, quam dicit *commendandam* Mag. Soto q. 4. concluſ. 1. quia ipsamet opera, quæ dirigit Logica, sunt operationes speculatiuæ: quia est ars, & modus sciendi, & speculandi: ars autem speculandi, speculatiua est.

Instabis: quia Logica, non solum est vtilis ad scientias speculatiuas; sed etiam ad practicas; quia omnibus præbet instrumenta; & omnes intellectus operationes dirigit: ergo tradit modum scientiarum practicarum. Ergo est practica, etiam si simul sit speculatiua.

Respondetur, quod in syllogismo practico conclusio immediata, est conclusio scientifica; mediata autem, seu vltima conclusio, est ipsa operatio, vt docet S. Thomas lib. de motu animalium lect. 5. & quæst. 22. de Veritate. artic. 15. ad 2. & hæc est operatio voluntatis, vel exterior; per ordinem ad quam cognitio dicitur practica. Igitur syllogismus practicus dirigitur à Prudentia, & à Logica; ab ista speculatiue, ab illa practice, vt docet S. Thomas 2. 2. q. 47. art. 2. cor. & ad 3. quia Prudentia attendit rectitudinem, & rectum vsum; Logica vero artificium scientificum, & ita circa ipsam praxim speculatiue versatur.

9 Vrgetur, & declaratur vis rationis prædictæ: nam scientia practica est, quæ ex natura sua ordinatur ad opera externa ab intellectu. Sed Logica tota ordinatur ad operationes intellectus, vt sæpe dictum est. Ergo est scientia; non practica, sed speculatiua. Minor, quæ sola videtur probationem desiderare, est iam ostensa num. 4. tum à sufficiente diuisione; quia practicæ actiuæ ordinãtur ad operationes morales voluntatis, scibiles vero factiuæ

ad

ad opera externa: & ita istæ dicuntur artes mechanicæ. Et ita non datur scientia practica, quæ non ordinetur ad opus extra intellectum. Et etiam, quia large loquendo ipsum speculari est opus: & ita si sufficeret ordo ad opus quodlibet intellectus, omnes scientiæ essent practicæ. Ergo Logica, quæ est directiua operum rationis, speculatiua est.

10 Obijcies: syllogismi vocales sunt operationes externæ ab intellectu, amplius quam operationes voluntatis, quæ manent in anima, & voces sunt incorpore: ergo si Philosophia moralis, quia dirigit opera voluntatis, est practica; vt docet S. Thomas opusc. 70. quæst. 5. articulo 1. etiam Logica erit practica; siquidem per se tractat de vocibus, iuxta dicta q. 2.

Respondetur, hoc argumentum manifeste instari in actibus externis omnium scientiarum speculatiuarum, vt sunt syllogismi vocales pertinentes ad Physicam, & Metaphysicam, qui sunt externi; & procedunt ab habitibus speculatiuis. Pariter fides Theologica ponitur à D. Thoma 2. 2. q. 4. art. 2. ad 3. in intellectu speculatiuo sicut in subiecto: & tamen confessio exterior fidei est proprius fidei actus, nulla alia virtute mediante, vt docet S. Thomas. 2. 2. q. 3. art. 1. ad 3. & incorpore articuli dixerat, quod *actus exteriores, illius virtutis propriè sunt actus, ad cuius fines secundum suas species ordinantur*, seu referuntur. Et infra subdit, quod *exterior loquutio ordinatur ad significandum, id quod in corde concipitur*. Cum igitur syllogismi vocales ordinentur ad fines mentalium, & ad eos exprimendum; si directio mentalium est speculatio, etiam directio vocaliũ.

Præterquamquod, formale quod in vocibus considerat Logica, est aliquid rationis speculantis: ac proinde, ipsa est speculatiua.

Nec est eadem ratio de Philosophia morali, quæ considerat ordinem actum voluntatis: quia isti per se loquendo cadunt sub regulis prudentiæ, quæ residet in intellectu practico, cuius obiectum est verũ contingens factibile, vel agibile: actus vero Logicæ non attendunt regulas prudentiæ, nec bonitatem moralem, aut libertatem.

11 Iterum obijcies, ex P. Vazquez 1. p. d. sp. 8. cap. 5. nam quod sub electionem, & prudentiam cadit, est praxis: cum prudentia sit practica; & habeat praxim pro obiecto. Sed nulla operatio rationis, qualis est constructio syllogismi, dirigitur, aut fit, ab alia operatione intellectus, nisi media electione nã ex electione applicat homo intellectum, ad faciendum hunc & illum syllogismum. Ergo praxis est ipsa speculatio intellectus: & Logica erit practica, etiam si simul sit speculatiua.

Hoc argumentum *indignum* iudicant PP. Carmeli disp. 1. q. 6. num. 67. cui Philosophus respondeat: nam si conuinceret, probaret nullam esse scientiam speculatiuam: quia omnis actus intellectus, etiam speculatiui, cum sint liberi quoad exercitium, fiunt electione, & motione voluntatis. Vnde distinguitur maior:

&

& conceditur, de eo quod sub electionem, & prudentiam cadit, formaliter, & per se, vt sunt actus virtutum: secus vero de eo, cui per accidens, & ab extrinseco conuenit, sub electionem cadere, vt sunt actus Logicæ, & reliquorum habituum speculatiuorum. Quod totidem reperio in D. Thoma 2. 2. quæst. 47. art. 2. ad 2. vbi ait. *quod ipse actus speculatiuæ rationis (secundum quod est voluntarius) cadit sub electione, & consilio quantum ad istum exercitium: & per consequens cadit sub ordinatione prudentiæ. Sed quantum ad suam speciem, prout comparatur ad obiectum, quod est verum necessarium, non cadit sub consilio, nec sub prudentia.* Idē dictum accipe de actibus Logicæ: nam quoad suā speciē non cadunt sub electione & consilio: & hoc sufficit vt habitus sit simpliciter speculatiuus.

§. III.

De actibus Logicæ.

12 DIco secundo, omnes actus Logicæ sunt simpliciter speculatiui, & ita nullus est simpliciter practicus; sed solum minus proprie; & secundum quid. Potest in primis probari ex celebri doctrina Caietani, & Thomistarum 1. p. q. 1. articulo 4. dicentium scientiam obiecti finiti non posse adunare rationem practici, & speculatiui: quia non potest quæri propter scire, & propter opus; nec potest esse circa obiectum necessarium, & contingens, vt requiratur, vt aliqui actus essent practici simpliciter, & alij simpliciter speculatiui. Ergo pariter dici debet de Logica; ad differentiam Theologiæ, quæ habet obiectum infinitum.

13 Verum adhuc dato quod in alijs habitibus adunentur actus practici, & speculatiui; hoc non habet locum in Logica; quia opera, quæ constituit, sunt opera speculationis, & interna, & sic non solum, prout docens, sed etiam prout vtens; est speculatiua. Verum est, quod vt vtens, cōstruit: & ex hac parte similitudinem habet cum scientijs practiuis: sed quia constituit speculationes, & speculando, speculatiua est.

Obijcies: plus est in eodem habitu adunari quosdam actus scientificos, & alios non scientificos; quam actus practicos, & speculatiuos: sed in Logica ab eodem habitu procedunt actus Logicæ docentis, qui est scientificus, & actus vtentis, qui recedit à ratione scientiæ, vt dictum est q. 3. ad 3. Ergo in eodem habitu Logicæ adunantur ratio speculatiui, in quibusdam actibus, & ratio practici in alijs. Maior probatur: quia scientia, & non scientia, opponuntur contradictorie. practicum autem, & speculatiuum, vel differunt accidentaliter, vel si essentiales differentiæ, & incompossibiles sunt; hoc est respectu eiusdem actus, & obiecti.

14 Respondetur, quod in Logica non adunantur actus non scientifici ab intrinseco, quamuis aliqui actus secundarii possint ab extrinseco impediri, & defectu alicuius conditionis recedere à ratione scientiæ,

tiæ, Vnde ex fine scientis, & ab extrinseco aliqui actus Logicæ possunt esse practici: imo, & supernaturales, & meritorij vitæ æternæ: quia eliciti à virtute studiositatis, & imperati à charitate. Sed ad intentum nostrum sufficit, quod ex materia, & fine scientiæ, ab intrinseco omnes actus Logicæ sunt speculatiui: quia omnes sunt interni, & in illis quæritur scire propter scire. Et in isto sensu istæ differentiæ sumuntur ex obiecto, & fine intrinseco: & sic sunt intraneæ: & cum omnium actuum vnius habitus sint eadem formalia obiecta; non est vnde in eodem habitu, de quo loquimur, [illegible]entur actus practici, & speculatiui simpliciter.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Logica sit simpliciter necessaria ad alias scientias?

§. I.

Status quæstionis.

1 NOtandum primo, quod *necessarium* dicitur, *quod non potest non esse*. Et nunc, non loquimur de necessitate ab intrinseco; nec de necessitate coactionis ab extrinseco efficiente; sed de necessitate *ab extrinseco fine*. Necessitas autem finis, est dupliciter: vel necessitas *ad melius esse*, quæ dicitur *vtilitas*: vt equus requiritur ad iter: vel *necessitas simpliciter*, qualiter dicitur necessarium id sine quo finis cõsequi non valet: vt cibus est necessarius ad vitam. Inquirimus ergo vtrum Logica sit simpliciter necessaria; vel solum sit necessaria, vt melius acquirantur aliæ scientiæ.

2 Secundo est notandum, ex dictis 1. p. Metaph. Controu. 1. art. 4. (in quo abunde hæc quæstio est disputata) num. 54. quod sicut homo potest considerari tripliciter; vel in prima sui formatione; ad quod solum requiritur, quod anima informet corpus; & quod sic nascatur in quauis parua quantitate, & membris: secundo consideratur in statu substantialiter perfecto, cum iam creuit ad statum viri: tertio potest considerari, quoad perfectiones accidentales virium, & roboris, agilitatis, pulchritudinis, & similiũ accidẽtiũ. Ita habitus potest considerari tripliciter; primo *in statu imperfecto substãtialiter*: quia est acquisitus per vnam solam demonstrationem; & defectu specierum, vel exercitij, circa alias. non habet expeditam facultatem ad illas, sed solum ad vnam conclusionem: secundo potest considerari scientiæ habitus *in esse perfecto substantialiter*; quia iam creuit vsque ad quatuor, vel sex demonstrationes, in quibus se exercuit intellectus, & auxit habitum; sed quia exercitium est parum & scientia non est multum radicata; & promptus vsus specierum deficit; ideo etiam dicitur deficere perfectio, & promptitudo quædam accidentalis reducendi conclusiones vsque ad principia, & faciliter obuiandi argumentis contrarijs. Tertio demque potest habitus esse ita perfectus vt sit exten-

tensus, & promptus ad syllogizandum in omnibus, & obuiandum contrarijs, & expedite vtendum illo cum voluerit: & tunc dicitur esse scientia *in statu perfecto substantialiter, & accidentaliter*: sicut in moralibus, homo habens virtutes hæroicas passionibus sedatis, dicitur simpliciter, & perfecte habere virtutes.

3 Tertio aduertendum, quod Magister Ortiz, tam in Dialectica, quam in Logica, vtrobique tractatu 1. conferentia 1. distinguit, quod Logica est duplex; altera *præceptiua*, ad quam pertinet tradere præcepta, & principia Logicæ: & altera *scientia*, cuius munus est ex principijs propriis traditis inferre conclusiones demonstrando aliquas veritates mediatas. Et affirmat illam esse necessariam, secus vero istam.

4 Primum membrum huius distinctionis, dupliciter potest accipi. Vno modo, vt nomine Logicæ præceptiuæ condistinctæ contra Logicam scientiam, intelligatur sola Logica naturalis: aliomodo vt intelligatur aliqua Logica acquisita, vel aliquid vere, & proprie ad Logicam attinens. Si primum; in primis Magist. Soto, & P. Rubio relati quæst. 1. num. 4. quos sequitur Mag. Ioan à S. Thoma quæst. 1. artic. 1. in 2. editione §. *Si respondeas* censent magnam abusionem terminorum istam appellare Logicam. Quia tamen, vt in illa quæst. diximus, hoc pertinet ad modum loquendi: & iam plures istam appellant Logicã naturalem; ideo quidquid sit de vocis proprietate.

Secundo displicet illa distinctio sic accepta, ad intentum præsens: quia de Logica naturali non est quæstio præsens: quia omnes pro comperto suponunt, quod sine intellectu, & lumine principiorum, in quo sunt quasi quædam semina, seu initia Logicæ, ipsa non potest acquiri: nam, vt ait S. Thomas 1. 2. quæst. 51. artic. 2. *habitus scientiarum causantur in intellectu, secundum quod mouetur à primis propositionibus*: & sic causa habitus Logicæ, est nobilior ipso habitu; *quia intellectus principiorum est nobilius principium, quam scientia conclusionum*, vt ait S. Thomas ibi ad 3. & quæst. 63. artic. 2. ad 3. explicans qualiter actus causent habitum scientiæ.

5 Igitur nomine Logicæ præceptiuæ, non intelligitur solus habitus principiorum, vt ipse Ortiz fatetur: sed vlterius, inquit; exigitur species principiorum Logicæ: vnde Logica præceptiua est, quæ inclinat proxime ad attingenda principia, seu præcepta Logicæ; quia enim est ars & habet modum practicæ; & in artibus, & in scientijs practicis proprie inueniuntur præcepta; ideo necessarium fuit distinguere Logicam præceptiuam à Logica scientia.

6 Cæterum in isto sensu, distinctio ista Logicæ admittenda non est: & adhuc si admittatur, nõ est asserendum Logicam præceptiuam esse simpliciter necessariam. Primum probatur: tum quia hæc Logicarum distinctio in

audita, & innominata erat apud authores; & ideo reijcienda. Tum quia vt ostendimus q. 3. num. 11. non est alia Logica ars, & alia scientia: ergo nec alia est Logica præceptiua, quæ correspondet arti, & alia Logica, quæ correspondet scientiæ. Denique in omni arte, & scientia, illa quæ dicuntur præcepta; vel sunt propositiones per se notæ, & immediatæ: & istæ habitu primorum principiorum attinguntur. Vel sunt mediatæ, quæ indigent habitu deducente, & probante: & istæ attinguntur habitu scientiæ. Ergo in intellectu vltra habitum principiorum primorum, & habitū scientiæ, alia Logica opus non est. Sicut autem in scientia vltra habitum, species obiectorum exiguntur, & non ob hoc plurificantur scientiæ; ita pariter dicendum de principijs, & inchoatione Logicæ. Præterquamquod, cum entia rationis sint formale in obiecto Logicæ: cū, vt ostendemus 3. p. Metaph. Controu. 3. art. 7. entia rationis non habeant speciem propriam; species ipsæ obiectorum realium pertinentium ad alias scientias, vel ad intellectum, sufficiunt ad principia Logicæ.

7 Secundum vero, videlicet, quod talis Logica præceptiua non sit simpliciter necessaria, semel admisso (id quod ipse concedit, & nos ostendemus) quod Logica scientia non sit simpliciter necessaria; sic probatur. Nam tales species præceptorum Logicæ, vel requiruntur simpliciter ad scientiam sine ordine præstito ab aliquo habitu intellectus? Vel vt ordinatæ: & dispositæ; vt apte intellectus illis possit vti? Primum dici nequit; quia species sine ordine, potius iubant ad confusionem, & errorem; quam sint aptæ ad scientiam.

Ordo autem specierum; vel fit solo habitu principiorum; & istum non negamus esse simpliciter necessarium ad omnes, & singulas scientias; sed de illo nō est quæstio: & rursum speciebus materiæ syllogismi, sine alia Logica, poterit scientia generari. Si vero ordo fit habitu scientiæ: iam incidit in sententiam, quam impugnat: quia iam esset necessaria simpliciter scientia Logicæ. Si solo habitu opinionis, vel fidei humanæ ordinantur illæ species; (vt communiter contingit: quia videmus Dialecticos prius instrui doctrinaliter, eo quod *addiscentem oportet credere*, quam conuinci scientifice) sequitur, quod opinio, vel fides humana sit simpliciter necessaria ad scientias acquirendas: quod inopinabile est: nam vt docet S. Thomas. 1.2. quæst. 51. art. 3. vna propositio per se nota conuincit intellectum ad essentiendum firmiter conclusioni: vnde infert esse possibile habitum scientiæ causari ex vno rationis actu, videlicet, etiā si non sit fides humana, vel opinio præcedens. Nec opus est prius addiscere errando, vel opinando, vt scientiam acquiramus.

Manet ergo certum, quod habitus principiorum est simpliciter nō necessarius; minime vero institutiones doctrinales Logicæ à tyrombus creditæ: vnde tota deuoluitur

quæst.

quæstio de necessitate habitus, vel actus Logicæ scientiæ; an requiratur simpliciter ad alias scientias, ita vt sine illo neutiquam scientiæ rationem habere possint?

§. II.

Probatur Logicam non esse omnino necessariam simpliciter.

8 DIco primò, habitus cuiuscũque scientiæ potest acquiri sine habitu Logicæ, & sine actu procedente ab habitu Logicæ. Probatur primò: nam prima demonstratio generat habitum: sed potest intellectus assensum præbere primæ demonstrationi cuiuscumque scientiæ sine Logica. Ergo potest intellectus habitum cuiuscumque scientiæ acquirere sine Logica. Maior est D. Thomæ 1.2. q. 51. artic. 3. qui eam probat: nam ad hoc quod aliqua qualitas causetur in passiuo, oportet quod actiuum totaliter vincat passiuum: sed propositio per se nota conuincit intellectum ad assentiendum firmiter conclusioni: ac proinde, est actiuum vno actu vincens totaliter potentiam sui passiui. Ergo vno actu generatur habitus scientiæ; quamuis imperfectus. Minor verò probatur: quia potest intellectus præbere assensum primæ demonstrationi Logicæ, sine habitu Logicæ: alioquin, vel daretur processus in infinitum: vel nunquam Logica propriis actibus acquireretur. Ergo potest præbere assensum demonstrationi cuiuscũque scientiæ sine Logica. Consequentia patet: nam, vt diximus q. 3. etiam Logica est scientia, & assensus illius scientificus.

Secundò, accipiamus, exempli gratia, primam demonstrationem in Physica; potest intellectus illi assensum præbere sine Logica: & eadem est ratio de prima demonstratione cuiuslibet scientiæ. Ergo ad primam acquisitionem cuiuslibet scientiæ, non est simpliciter necessaria Logica. Probatur maior: nam ad illam primam demonstrationem non est simpliciter necessarius habitus Physicæ; quia tunc non est; sed potius ipso actu causatur. ergo non est simpliciter necessarius habitus Logicæ. Probatur consequentia: nam Logica, vel concurrit ad illam demonstrationem vt eliciens vel vt dirigens? si vt eliciens; eadem est dependentia illius assensus à Logica, ac dependentia à Physica. Si vt dirigens; id euidentius constat: quia minus dependet assensus à principio dirigente, quam à principio eliciente.

9 Tertiò probatur vrgentius: vt aliquis acquiratscientiam, sufficit, & requiritur cognitio euidens præmissarum, & bonitatis consequentiæ: sed totum hoc potest intellectus cognoscere sine Logica. Ergo non est simpliciter necessaria. Probatur minor: nam ideo veritas aliquarum propositionum cognosci potest ab intellectu; quia in se continet principia, quibus sunt immediatæ conclusiones; & ipse, vel propria inuentione, vel doctrina Magistri, adiutus, conclusiones, quas eminenter præhabebat intel-

lectus, de facto cognoscit euidenter: quia de earum veritate conuincitur: sed potest conuinci de bonitate illationis: quia in se continet initium, seu principia illius, & non est difficilioris cognitionis bonitas illationis, ac veritas præmissarum. Ergo potest acquiri scientia sine Logica. Probatur minor vlterius: quia vt intellectus conuincatur in exercitio, non opus est vt in communi omnes regulas consequentiarum agnoscat; sed sufficit, quod hanc in exercitio esse bonam consequentiam percipiat. Ergo sine Logica potest huic assensum scientificum præbere.

10 Obijcies primò: bonitas consequentiæ est proprietas consequentiæ: sed proprietas cõsequentiæ est de ipsa demonstrabilis: quia conuenit mediate. Ergo bonitas consequentiæ est veritas demonstrabilis. Sed veritas demonstrabilis, nõ cognoscuntur solo lumine principiorum; sed potius habitu scientiæ. Ergo bonitas consequentiæ cognoscitur per Logicam. Ergo si ad scientiam requiritur cognitio certa bonitatis consequentiæ; non potest haberi scientia, sine actuali cognitione Logicæ.

Respondent, aliqui bonitatem consequentiæ esse primam eius passionem: prima autem passio, nec quoad nos, est demonstrabilis de subiecto, vt docet Sanchez lib. 7. Logicæ q. 14. & ideo bonitas consequentiæ solo lumine naturali cognoscitur.

Secundò, latissime contendit M. Ortiz vbi supra, quod bonitas consequētiæ, ideo lumine naturali cognoscitur, quia non est passio demõstrabilis: eo quod bona consequētia, est idem ac consequentia non apparens, vel ficta: & sic non differt ab ipsa consequentia. Probare autem, quod aliqua cõsequentia sit conformis cum regulis Logicæ, non est in rigore demonstrare, sed illi definitiones applicare: quod ad demonstrationem non sufficere, notat M. Soto lib. 2. Poster, cap. 6. textu 5.

11 Displicent istæ solutiones: quia vt saluent Logicã non esse necessariã, videntur incidere in aliud inconueniens, negando Logicã esse scientiam: contra ea, quæ ostendimus q. 3. & ipsi non negant. Hoc autem sequi, probatur: quia nullus negat doctrinam Logicæ de bonitate consequentiæ, & de eius resolutione ad principia, & reliqua alia, quæ docẽtur in Logica, cõducere ad melius acquirendas scientias. Si ergo illud non est demonstrabile, nec scibile, sed pertinet ad lumen principiorum, Logica non erit scientia. Imò nulla erit vtilitas Logicæ, nec opus erit, quod detur in numero scientiarum, vel artium: sed ad id sufficiet lumen naturale rationis, acquisitis speciebus terminorum.

12 Aliter ergo respondetur, cõsequentiæ bonitatem, si est eius proprietas, esse de illa demõstrabilem: quamuis sola ratione ab illa differat, vt entis attributa. Et adminus est indubitatum, esse demonstrabile, qualiter sit facienda resolutio conclusionum ad principia: quod exigitur ad perfecte scire. Et multa alia quæ exiguntur ad vitanda argu-

argumenta falatia. Et totum hoc præstatur à Logica, cum adest, de de quo videatur S. Thomas 1. Posterior. lect. 1. Cæterum antequam generetur Logica, acumine intellectus, & primis principijs, quamuis cum difficultate, totum hoc cognoscitur in exercitio, quia intellectus solum ad melius requirit habitus acquisitos. Et sæpe in exercitio euidenter cognoscimus, id cuius rationem vniuersalē nescimus assignare: vt experientia est compertum, in illo, qui in praxi exercet artis opera, sine regulis vniuersalibus artis. Et ad nostrum intentum egregie notauit S. Augustinus tomo 3. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 37. vbi loquens de regulis Logicæ ait: *Quanquam plerumque accidat, vt facilius homines res eas assequātur, propter quas assequendas ista discuntur, quam talium præceptorum nodosissimas, & spinosissimas disciplinas.* Et infra ait: *plerumque citius ingeniosus videt, non esse ratam conclusionem, quam præcepta eius capit.*

In forma ergo, ad argumentū conceditur prima consequentia: & distinguitur prima propositio sub sumpta: & cōceditur, quando adest habitus scientiæ; secus verò, quando nondum est genitus. Vel conceditur de cognitione vniuersali, & in actu signato; & negetur de cognitione vna, vel altera, aut pluribus in particulari, & in exercitio: quia ad hoc solet conuinci intellectus, etiam ignarus subtilitatum artis, & scientiæ in communi. Et hæc cognitio bonitatis cōsequentiæ sufficit ad scientias acquirendas.

12 Secundò obijcies: sine prudē tia virtute, aliæ virtutes morales nullatenus valent acquiri; eo quod ab ea diriguntur: sed aliæ scientiæ à Logica diriguntur; quia vt ait S. Thomas lect. 1. de causis, *modum scientiarum tradit.* Ergo sine Logica nullatenus aliæ scientiæ valent acquiri.

In primis posset argūmentum retorqueri: nam illo nostram conclusionem probat M. Sanchez lib. 1. quæst. 2. in quarta probatione tertiæ conclusionis: nam ad operandum vnum actum, vel duos virtutis, non est necessaria prudentia; sed ipsa ratio cū primis principijs practicis sufficit. Ergo pariter dicendū, quod sine Logica aliæ scientiæ possunt acquiri.

13 Melius tamen est, omissa maiori, & minori, negare consequētiam. Et ratio disparitatis est, quia omnes virtutes morales sunt connexæ adinuicem ratione prudentiæ: at verò virtutes intellectuales non sunt connexæ adinuicem, vt tribus argumentis probat S. Thomas quæst. 5. de virtutibus art. 2. ad 8. & expresse ad nostrum intentum 1. 2. quæst. 65. art. 1. ad 3. comparatio verò teneret si compararentur scientiæ cum primis principijs. Et similiter si sermo esset de statu perfecto, etiam accidentali, aliarum scientiarum; ad quem fatemur Logicam esse necessariam simpliciter: vt iam dicimus.

***

§. III.

De scientijs in statu perfecto.

14 DIco secundò, etiam extensionem ad plures conclusiones valet intellectus acquirere sine Logica; quamuis cum difficultate: ideo, quoad hoc, non est simpliciter necessaria. Probatur: nam propter immediatam connexionem primæ conclusionis cum principijs, & propter eminentiam intellectus, admittimus valere, quamuis cum difficultate, acquirere scientiam primæ conclusionis sine Logica: sed tam immediata est secunda conclusio primæ, & tertia secundæ, quam prima sit immediata primis principijs: & respectu horum eadem est eminentia intellectus, & principiorum virtus. Ergo potest intellectus perfectionem substantialem extensionis scientiarum acquirere, sine Logica.

Dices: videmus aliquos posse quatuor, vel quinque passus ambulare; qui tamen non possunt decem eiusdem distantiæ: & pariter in alijs artibus possunt operationes aliquæ fieri sine arte; & tamen illarũ multitudo exigit artem. Ergo idem dicendum in Logica.

Respondetur, quod in corporalibus, exercitium non dat vires, sed fatigationem: at verò intellectus exercitio moderato fit habilior, & promptior ad discurrendum. Vnde, si sine adiutorio aliorum actuum, valuit primam demonstrationem formare, vel ab alio formata conuinci; multo melius, illius suppositi notitia, potent industria, vel instructione magistri, in aliorum notitiam deuenire: & sic videmus magis exercitatos facilius in nouarum conclusionum notitiam deuenire: quamuis autem congruentius id fiat incipiendo à Logica; tamen idem poterit suo modo contingere, si studium, & diligentia sit circa aliam scientiam, Logica non præmissa.

15 Instabis: vt ex Diuo Thoma diximus num. 8. vnico actu euidente cuiuslibet scientiæ, ipsius habitus generatur: quia conuincitur intellectus, & eius potentialitas vincitur: sed eo ipso, quod tres, vel quatuor demonstrationes, quibus generatur, & augetur habitus Physicæ, formentur, sunt tres, vel quatuor actus Logicæ. Ergo est impossibile generari, vel augeri habitum cuiuscumque scientiæ, non genito, vel aucto habitu Logicæ. Probatur minor: nam ad scientiam duo exiguntur: & euidentia materiæ, & euidentia illationis syllogisticæ: quia debet scire se scire; vt patet ex Philosopho 1. Posterior. sed euidentia actus Physicæ sufficit ad eius habitum generandum: ergo euidentia dispositionis Logicæ, sufficiet vt illius producatur, aut augeatur habitus.

Respondetur, quod illa maior, est vera de actibus primarijs dantibus speciem; non autem de actibus secundarijs. Conficere autem syllogismos, & eorum bonitatem

in

in aliena materia cognoscere in exercitio, sunt actus secundarij Logicæ: & ideo non sufficiunt, nec ad habitum primo generandum, nec ad illum simpliciter augendum; iuxta dicta in hoc libro in fine quæst. 1.

16 Addit præterea M. Araujo lib. 2. Metaph. q. 3. artic. 2. ad 3. num. 27. quod sicut concursus instrumenti, & causæ principalis, tantum producit, vel auget effectum causæ principalis; ita concursus vsus Logicæ cum alijs scientijs, tantum producit, vel auget habitum aliarum scientiarum: quia Logica *est scientiæ instramentum*, vt dicit Boetius super Phorphirium. Vel dicatur, quod illo exercitio acquiretur quædam dispositio præuia ad Logicam: nõ tamen ipse habitus, quia illi actus sunt imperfectum quid in illo genere.

17 Dico tertiò, Logica non solum vtilis, sed simpliciter necessaria est ad consummatam perfectionem accidentalem scientiarum. Aperte sumitur ex D. Thoma 1. Posterior. lect. 1. & opusc. 7. q. 5. art. 1. ad 3. & ex Philosopho 1. Physicorum capit. 2. docente, antiquos in multos errores incidisse, propter Logicæ ignorantiam. Et Plato lib. 7. de Republica dicit, esse impossibile intellectum sine Dialectica exacte rem aliquam attingere. Et ideo, vt refert Laertius lib. 7. de vitis Philosophorum, tanti faciebant stoici Dialecticam, vt solos Dialecticos apparerent sapientes.

18 Facileque probatur: nam Dialectica est directiua operationum intellectus: tradit modum sciendi, diffiniendi, diuidendi, & argumentandi: instruit intellectum quomodo conclusiones resoluat in principia, siue priorisstice, siue posterioristice, vt videri potest in D. Thoma 1. Posteriorum lectione 2. tradit regulas, quibus agnoscantur fallatiæ syllogismorum, vt caueantur: sed totum hoc exigitur, vt aliquis dicatur perfecte sciens, potens arguere contradicentes, & alios instruere. Erunt ergo aliæ scientiæ sine perfectione, si non sit acquisita Logica. Et ideo etiam ipsa, quamuis difficilis, est primo acquirenda: *quia aliæ scientiæ ab ipsa dependent*, vt ait S. Thomas opusc. 70. vbi supra. ¶ Per quæ de facili patet solutio, ad ea, quæ possunt obijci in contrarium.

QVÆSTIO VII.

De ente rationis, an sit; & quid sit?

1 POst quæstiones præambulas; iam sequitur dicendum de his, quæ de ipsam Logicam attinent. Et quia diximus, quod ens rationis est forma obiecti Logicæ, conuenienter breuiter de ente rationis dicetur: nam diligens ipsius disputatio est Metaphysici propria: vbi nos plura dabimus 3. p. Controu. 3. per septem articulos.

***

§. I.

Dantur entia rationis.

2 NOtandum igitur, quod *ens est quod habet esse*, seu cui conuenit esse: vnde ens rationis est, quod *habet esse in ratione, vel à ratione.* Potest autem aliquid esse rationis tripliciter: vel *effectiue*, sicut quilibet effectus est à sua causa efficiente: vel *subiectiue*, sicut accidentia in subiecto: vel *obiectiue*: sicut id, quod obijcitur, vel cognoscitur ab intellectu, dicitur esse in intellectu cognoscente. Id quod est à ratione effectiue, est aliquid reale: quia operationes intellectus, & verba mentalia, & habitus realiter causantur ab intellectu. Imò ipsa opera artificialia externa, nonnunquã dicuntur opera rationis: quia ratione, & arte ordinantur, & fiunt. Similiter ea, quæ sunt in intellectu subiectiue, sunt entia realia: quia in intellectu sua insunt accidentia, vt species habitus, & actus.

Esse autem in ratione obiectiue, contingit dupliciter: quia aliquando obijcitur intellectui, quod aliud esse, non habet: aliquando verò id obijcitur, quod in re habet esse. Et hoc secundo modo manifestũ est esse verum ens reale: vnde relinquitur, nomine entis rationis stricte sumpti, intelligi *ens habens esse solũ obiectiue in intellectu.*

3 Dico primò, dantur entia rationis. Est conclusio communis. Et probatur: nam experimur nos fingere ea, que in re non sunt, nec possunt esse: vt cum concipimus plures Deos, & alia impossibilia chimerica: Dij ficti, & chimera habent esse obiectiue in ratione, & non in re: ergo habent esse pure obiectiue. Ergo sunt entia rationis.

Secundò, sæpe ea quæ in re distincta non sunt, separata intelligimus, vel præscindendo, vel falsò distincta esse affirmando. Ergo in ratione datur distinctio, quæ in re nõ est. Ergo datur ens rationis. ¶ Tertiò, carentia perfectionis concipitur, & significatur, ac si esset aliquid in illo, qui perfectione caret: vt cũ dicitur, tenebræ sunt in aere, cæcitas est in oculo: & tamen tenebræ & cæcitas sunt nihil in re. Ergo accipiuntur, & formantur vt entia in ratione, cum in re non sint.

4 Obijcies: id quod ens est, & vere dicitur esse, habet entitatem, essentiam, & existentiam: alioquin verius negabitur esse, quam affirmabitur esse; cum nihil sit. Sed entia rationis essentiam, & existentiã non habent: alioquin entia realia erunt. Et id clarius apparet in priuationibus, quæ potius *sunt nõ entia*, vt patet ex Philosopho 4. Metaph. lect. 1. ergo non dantur entia rationis.

Respondetur, quod sicut Philosophus 5. Metaph. textu 14. distinguit, quod ens accipitur dupliciter: vnomodo vt significat entitatẽ, quæ diuiditur per decem prædicamenta. Alio modo dicitur ens, quod significat fundamentum veritatis propositionis, quæ in compositione consistit. Et ens rationis, & negationes, & priuationes non

sunt

sunt entia primo modo; bene tamen secundo modo: quia de eis propositiones veræ formari possunt iuxta ea, quæ diximus q. 3. ad vltimũ. Ita pariter, essentia, & existẽtia, possũt accipi dupliciter; vno modo stricte, pro quidditate, cui competit existere extra causas per aliquod esse ratum: & sic entia rationis essentiã, & existentiam non habent, vt docet S. Thomas 1. cap. de ente, & essentia. & lib. 2. sent. dist. 37. q. 1. art. 2. ad 3. eo quod essentia, & existentia sunt, ex quibus est hoc concretum ens reale: alio modo essentia accipitur, pro omni illo, quod significatur definitione essentiali; & existentia, pro illo quo verificamus propositionem de secundo adiacente, *est*, vel non est: & sic suo modo entia rationis essentiam, & existentiam habent. Et de quidditate est definitio, & scientia; dicuntur verò existere, cum considerantur, & consideratione cessante desinunt esse.

§. II.

Quid sit?

5 DIco secundò, essentia entis rationis consistit in quodam esse ficto, seu formali solum, vt obiectum rationis. Ita S. Thomas 1. p. q. 16. art. 3. ad 2. & 1. 2. q. 8. art. 1. ad 3. & opusc. 42. apud D. Thoma cap. 1. & probatur primo: quia ens rationis, non consistit in aggregato entitatum realium ad inuicem incompossibilium. Nec in denominatione extrinseca cogniti. Ergo cõsistit in quodam esse ficto, quod solum potest habere esse obiectiue in ratione. Consequentia patet à sufficiente enumeratione: quia non restat aliud in quo possit consistere. Antecedens verò quoad primam partem probatur: nam entitates reales incompossibiles vere dantur in rebus, & cognitio illas adunans, etiam est realis: ergo in aliquo alio consistit ens rationis: deinde plura entia rationis fiunt, etiam non adunando res incompossibiles: vt cum fit rationis distinctio, intentio vniuersalis: & cum priuatio in exercitio cognoscitur ad instar formæ: ergo vniuersaliter loquendo omnia entia rationis non consistunt in illa adunatione rerum incõpossibiliũ.

6 Quoad secundam verò partem probatur. In primis, quia cognosci est aliquid commune enti reali, & rationis: ac proinde, non est constitutiuum entis rationis. Secundò, quia denominatio sumpta à forma reali, est realis: sed cognitio est aliquid reale, realiter respiciens obiectum cognitum. Ergo denominatio extrinseca cogniti est realis.

Dices: denominationẽ cogniti, sumptam causaliter, & ex parte formæ, esse realem: formaliter verò, & quoad applicationem ad obiectum extrinsecum cognitum, esse aliquid rationis: quia per hoc quod obiectum cognoscatur nihil reale in illo ponitur. Vnde ens rationis consistet in denominatione extrinseca cogniti applicatiue, & formaliter sumpta,

7 Vt hæc euasio præcludatur, notandum, quod forma, quæ realiter

liter est in vno subiecto, potest alteri dupliciter applicari: vno modo extrinsece: quia licet forma sit in vno subiecto inhæsiue; non ibi sistit; sed est respectiua, & alteri adhæret, & illum tangit, & respicit, licet extrinsece: alio modo hæc forma, quæ in isto subiecto est, potest alteri applicari, quasi inhæsiue: quia consideratur, ac si esset in illo: nam sicut in prædicamento relationis consideratur ratio communis accidentis, quæ significatur per cõceptum, *ad*; & ratio peculiaris, quæ significatur per conceptum, *ad*; ita in istis formis respectiuis contingit.

Quo posito, sic reijcitur solutio. Formale in denominatione extrinseca, est forma vt applicata subiecto extrinseco: sed forma, vt applicata extrinseco subiecto, vere datur in rebus. Ergo in rebus dantur denominationes reales formales extrinsecæ. Maior patet: alioquin nõ esset differentia inter denominationem intrinsecam, & extrinsecam: contra ea quæ omnes supponunt, & videndus S. Thomas lib. 2. Cõtrag. cap. 13. rat. 2. Minor vero est D. Thomæ 1. p. q. 14. art. 13. ad 3. & probatur: nam cognitio est aliquid respectiuum: & ita est inhæsiue in intellectu, quod realiter respicit obiectum. Ergo realiter extrinsece illi applicatur. Ergo realiter denominat scitum. Et hæc denominatio, in genere denominationis extrinsecæ, est formalis: quia formale est, *ad*: licet comparatiue ad aliam denominationem intrinsecam superuenientem, qua hæc forma extrinseca consideratur vt in illo, fit fundamentalis. Et licet hæc vltima sit quid rationis; non tamen est denominatio extrinseca cogniti, sed quodam esse fictum in re illa, quod antea non erat.

8 Secundò probatur conclusio ratione à priori indicata à Philosopho 6. Metaph. circa finem. Nam illud est esse quidditatiuum entis rationis, quo constituitur aliquid distinctum contra ens reale. sed quidditas ficta pure obijcibilis intellectui, est huiusmodi. Ergo in ista entitate ficta consistit ens rationis. Probatur minor: ens verum, quod non habet esse reale: est ens obijcibile pure: sed ens rationis est ens verum, seu habens esse in anima, & non habet esse reale. Ergo huiusmodi ens à ratione formabile est propria ratio entis rationis.

9 Obijcies: verum, & veritas est proprietas entis. Ergo non est propria ratiò illius constitutiua. Patet consequentia; quia propria passio, essentiam constitutam supponit, non eam constituit.

Respondetur, quod veritas transcendens est proprietas entis realis, ab illo sola ratione differens, vt ostendimus 1. p. Metaph. Controu. 11. artic. 4. at verò in ente rationis, ipsa entitas est quod possit formari à ratione; & ideo in illo veritas est sine entitate, iuxta doctri. ã S. Thomæ lib. 5. Metap. lect. 9. littera d. & in 2. dist. 34. q. 1. artic. 1: vnde hæc transcẽdens veritas, potius ad eius quasi quidditatẽ, qua ad eã propietatẽ attinet. Ista tamẽ veritas, seu non repugnantia vt de illo propositiones formentur, est fundamẽtum ve-

veritatis formalis intellectus. Et sic verificat S. Thomas, quod *verum fundatur in ente: quia non ens, est ens à ratione formatum*, vt videri potest q. 1. de Veritate artic. 1. ad 7. & 1. p. quæst. 17. art. 3. ad 2.

10 Instabis: sicut prius est aliquid factibile quam fiat; ita prius est cognoscibile, quam cognoscatur: alioquin esset semper in actu. Sed si ens rationis consisteret in veritate formata de illo ab intellectu, nõ prius esset cognoscibile: quã cognosceretur. Ergo ens rationis non est ens verum, seu formabile ab intellectu.

Respondetur, quod sicut res dupliciter dicuntur possibiles: nempe, *extrinsece*, à causa potente eas producere: *& intrinsice*, in quantum non repugnant ab intrinseco: ita entia rationis dicuntur possibilia, & cognoscibilia dupliciter: nẽpe *extrinsece* ab intellectu potente illa formare: & aliqua vlterius dicuntur possibilia: quia in re est aliquod fundamentum ratione cuius non est repugnantia vt formentur. Igitur sicut intellectus prius est potens operari, quam operetur; ita ens rationis prius formabile, & intelligibile quã intelligatur: verum actualis intelligibilitas *intrinseca* nõ conuenit, nisi cũ fit nec fit nisi cognoscendo in exercitio: & in isto sensu non præcedit existens; cognoscibile, ipsam cognitionem: quia ipsa fit, & cognoscitur.

***

§. III.

Qualiter existant?

11 DIco tertio, nullum ens rationis habet aliquod esse, seu existentiam formalem, nisi dum actu cognoscitur, & formatur. Sumitur ex Philosopho. & S. Thoma 4. Metaph. lect. 1. & lib. 6. circa finem. Et probatur primo: nam alioquin, si ens rationis aliquod esse formale haberet non fictum à ratione, non esset ens habens esse pure obiectiue in intellectu: ac proinde, non esset ens rationis, vt patet ex illius definitione, & ex differentia illius ab entibus realibus diminutum esse habentibus.

Secundo probatur: nam quiddi-tas, seu quasi essentia, entis rationis est esse obijcibile. Ergo eius existentia est esse actu obiectum. Patet consequentia: quia iste actus est proportionatus, & vltimus illius potentiæ. Ergo ista est eius existentia, nec alia potest esse enti vero, seu obijcibili proportionata.

12 Obijcies: priuationes formaliter sumptę sunt entia rationis: sed priuationes formaliter sumptæ dantur in rebus. Ergo entia rationis formaliter sumpta dantur in rebus. Probatur minor: priuatio formaliter est carentia formæ in subiecto apto. Sed carentia formæ datur formaliter in rebus, vt patet in cæcitate, obscuritate, & similibus. Ergo priuatio formaliter sumpta datur in rebus.

Respondetur distinguendo maiorem,

iorem. Et concedendo eam de priuationibus sumptis per modum entis: & negando eam, de illis per modum non entis: seu falsa est de priuatione *remotiue*, non vero de ea *positiue*. Formale autem priuationis, quod datur in rebus, est priuatio remotiue sumpta. De quo videatur Sanct. Thomas quæst. 1. de malo artic. 1. ad 19. & 20. & 1. p. quæst. 48. artic. 2. & ibi Caietanus. Rationem vero entis solum habet à ratione considerante, quod non est ac si esset ens.

13 Secundo obijcies: nam significatio vocum, & scripturarum est ens rationis, vt diximus lib. 1. Dialecticæ, & tamen vere dantur ante actualem operationem intellectus: quia in libro clauso scripturæ significant. Et pariter vniuersale, genus, & species sunt entia rationis formaliter, vt infra dicetur; quæst. 14. & tamen nullo intellectu considerante dantur plura genera, & species animalium. Ergo entia rationis existunt ante actualem considerationem.

Respondetur, vel quod ante operationem intellectus ista denominantur talia fundamentaliter; non vero formaliter. Vel quod penuria vocabulorum eodem vocabulo nuncupamus fundamentum, & formam: vel quod denominatio, quæ est formalis in vno genere, est materialis, & fundamentum respectu alterius.

QVÆSTIO VIII.

Quotuplex sit ens rationis?

§. I.

Duæ diuisiones

1 DIco primo, ex parte causæ conuenienter diuiditur ens rationis, quod aliud habet fundamentum in re extra animam; aliud vero caret tali fundamento. Ita S. Thomas in 1. dist. 19. quæst. 5. art. 1. dicens; *quædam sunt, quæ nihil habent extra animam, sicut somnia, & imaginatio chimeræ: quædam autem sunt, quæ habent fundamentum in re extra animam: sed complementum rationis eorum: quantum ad id quod est formale, est per operationem animæ: vt patet in vniuersali.* Idem latius pro sequitur S. Thomas in 1. dist. 2. quæst. 1. artic. 3. & ratione probatur: nam distinctio rationis est ens rationis: sed ista alia est rationis ratiocinantis, id est, sine fundamento in obiecto; alia rationis ratiocinatæ, id est, cum fundamento in re. Ergo pariter in entibus rationis dantur hæc duo genera entium rationis.

2 Præterea, ipsa experientia vtraque pars comprobatur: nam videmus solo beneplacito voluntatis nos concipere adunatas, res in adunabiles, vt cum fingimus chimeram, & somnia impossibilium. Ergo iam dantur entia rationis non habentia in re fundamentum. Ex alia parte inuenimus fundamentum

tũm ad dicendum, hominem esse cæcum, aerem tenebrosum, naturam vniuersalem, vocem significare. Ergo iam dantur entia formata à ratione, quorum fundamentum datur in re.

3 Dico secundo, ens rationis formaliter, & adæquate diuiditur in negationem, & relationem. Sumitur ex Philosopho 4. & 5. Metaphysicæ, & docet S. Thomas q. 21. de Veritate articulo 1. dicens, *id quod est rationis tantum non potest esse nisi duplex, scilicet, negatio, vel aliqua relatio: omnis enim positio absoluta aliquid in rerũ natura existens significat.*

Pro cuius explicatione notandum, quod negatio tantum dicit absentiam alicuius, quod remouet, seu carentiam formæ. Vt autem dicunt Phylosophus, & S. Thom. 4. Metaphysicæ lect. 3. in principio: negatio est duplex; quædam *simplex*: quædam *generis determinati*. Negatio simplex est remotio alicuius sine hoc, quod determinet subiectum; vt non videns. Vnde absoluta negatio potest verificari, tam de non ente, quod non est natum habere affirmationem; quam de ente, quod est natum habere, & non habet: non videns enim potest dici tam chimera, quam lapis, quã etiam homo, secundum Philosophum in post. prædicament. cap. de Oppositis. Quamuis omnis negatio fundetur in aliqua affirmatione intellecta, vel imaginata, vt notat S. Thomas quæst. 2. de Malo artic. 1. ad 9. Negatio in genere, quæ dicitur *priuatio*, est carentia formæ in subiecto apto: sicut cæcum, non de quocumque verificatur, sed solũ de animali, quod natũ est habere visum. Relatio vero est ens rationis, quod fit ex habitudine & comparatione intellectus vnius ad aliud.

4 Et ad tria ista cõprehendenda, solent aliqui facere diuisionem trimembrem: nempe, in negationem, priuationem, & relationem. Verũ quia diuisio debet dari per pauciſsima membra, & immediate opposita: & negatio cõmuniter sumpta diuiditur in negationem simpliciter, & priuationem; melius est diuisionem bimembrem facere cum D. Thoma; & vnum membrum subdiuidere. Vnde S. Thomas in 1. dist. 28. quæst. 1. artic. 1. ad 2. ait, quod *omnis negatio, quæ est in aliquo subiecto determinato, potest dici priuatio.* Vnde in 8. Metaph. text. 27. *dicitur, quod priuatio est negatio in subiecto.* Et huius simile habetur lib. 2. cũ dispositio diuidatur in habitum, & dispositionem.

5 Præterea aduertendum, quosdam existimare hanc esse subdiuisionem solius entis rationis habentis in re fundamentum quia non habens fundamentum est fictitium & relinquitur ab arte. Melius tamen Magister Soto quæst. 3. vniuersalium art. 1. §. *Sequitur quarto*, & frequenter alij Thomistæ, ponunt esse diuisionem entis rationis incommuni: quia etiam in fictionibus, quædam entia rationis fiunt remouendo, & alia comparando; vel referendo. Licet principalis cura scientiæ sit de entibus rationis habentibus fundamentum: & Logicus

præci-

præcipue de secundis intentionibus adiunctis primis tractet.

6 Ex quibus iam probatur dictam diuisionem esse sufficientem: quia omne, quod obijcitur intellectui, vel remouet, vel ponit aliquid? Si remouet non determinando subiectum, est negatio pura; si determinando subiectum aptum, est priuatio. Si ponit, vel absolutum, vel respectiuum? Si primum, non est purum ens rationis; sed verũ ens reale habens esse ratum extra. Si respectiuum, quod est in re, erit relatio realis, de qua non loquimur; si vero respectus est solum à ratione fabricatus, erit relatio rationis. Ergo loquendo de illo, quod habet esse solum obiectiue in intellectu, quod est stricte ens rationis; tantũ est duplex, nempe negatio, & relatio.

§. II.

An sit adæquata?

7 SEd contra sufficientiam præfatæ diuisionis est commune argumentum: nam dantur entia rationis correspondentia decẽ prædicamentis entium realium. Sed ista non continẽtur sub prædictis. Ergo prædicta diuisio non est adæquata. Maior probatur: nam vere fingitur substantia rationis, quando cognoscitur Angelus per speciem iuuenis: vel quando fingimus plures Deos: similiter formatur quantitas rationis cum apprehendimus spacium imaginarium. Et pariter famam, & honorem, quæ tantum sunt entia rationis, concipimus; sub iectum qualificare. Et pariter distinguimus, quæ in re non sunt distincta: & ita datur relatio rationis. Rursus, corruptionem concipimus per modum actionis. Et demum, præsentiam, durationem, & alia accidentia in rebus, quæ non sunt, concipimus. Ergo ista habent esse obiectiue in intellectu, cum in re non sint: ac proinde, omnibus prædicamentis correspondent entia rationis. Minor vero prima manifesta est: quia substantia, & quantitas, nec sunt negationes, nec relationes, nec priuationes.

8 Respondebis, cum P. Suarez disput. 54. Metaph. sect. 4. num. 2. & pluribus alijs, quos nouissime sequitur M. Lerma lib. 2. Logicæ quæst. 6. ad 2. quod illa diuisio non datur de ente rationis in tota latitudine sumpto; sed tantum de illo, quod in re habet aliquod fundamentum: vnde, & si intellectus possit fingere substantiam, & quantitatem, & alia prædicamenta rationis, id facit absque fundamento in re: quia nulla res est, quæ huiusmodi possit exigere conceptiones. Diuisio tamen est adæquata: quia datur de ente rationis habente fundamentum.

Huic euasioni obstat primo, quod n. 5. diximus hanc esse diuisionem entis rationis in cõmuni. Obstat secundo, quod etiam inuẽto fundamento in rebus possunt fingi entia rationis in omnibus prædicamẽtis. nam quando fingo Angelum, vt iuuenem, speciosum, volantem, saltem exparte modi, substantia in se spiritualis, est apud me, ac si esset cor-

corporea. Sed quãdo concipio tenebras per modum formæ, est ens rationis cum fundamento in re. Ergo pariter in isto casu est substantia rationis cum fundamento in re idemque argui potest de spatio, quod imaginamur in vacuo, & de qualitatibus rationis. Et sic de alijs.

9 Dices secundo cum Mag. Soto quæst. 3. vniuersaliũ corrolario quarto, & P. Suarez vbi supra n. 10. & Magister Ioanne à S. Thoma quæst. 2. Logicæ artic. 1. ad conformationẽ 2. & quæst. 27. artic. 2. ad 1. in fine, quod diuisio est adæquata quia comprehenduntur sub negatione entia ficta, & impossibilia, siue per modum substantiæ, siue per modum accidentis fingantur. Cum enim huiusmodi entia ficta sint simpliciter non entia, merito sub negatione comprehenduntur.

Huic solutioni solet opponi; primo, quod iuxta eam, relatio rationis non erit aliquid distinctum à negatione rationis: imo nullum ens rationis esset, nisi negatio; quia semper quod formatur ens rationis, est negatio entis realis, & cognoscitur non ens, ac si esset. Ergo si hoc sufficit ad negationem rationis, omne ens rationis erit negatio. Secundo, ad hoc quod formetur ens rationis, quod est negatio, requiritur quod ex parte obiecti concipiatur absentia, vel remotio: hoc enim est negationem habere esse obiectiue in intellectu. Sed in entibus prædictis non concipitur absentia, aut remotio, aut negatio, sed substantia vel quantitas, aut qualitas rationis. Ergo in his casibus non formatur negatio rationis.

10 Propter hoc argumentum, duo ex recentioribus asserunt, prædictam diuisionem entis rationis cum fundamento in re, non esse adequatam; sed dari pluresalias species omnino distinctas ab istis cum fundamento in ipsis rebus, nempe entia rationis correspondentia decem prædicamentis entitatum realium. Quia tamen vident se recedere ab omnium DD. sententia, qui tãtum duo, vel tria genera prædicta entiũ rationis numerant; ideo respondent, aliorum non meminisse; quia illa tria tantum conducunt ad doctrinam de vniuersalibus: quia ad vnitatem explicandam exigitur negatio, & habitudo ad inferiora est relatio. Solum autem agunt Logici de ente rationis propter vniuersale cognoscendum.

Facile tamen hoc reijcitur, primo, quia Philosophus in Metaphysica, etiam non agens de vniuersalibus, tantum duas species prædictas numerat. Et S. Thom. in Theologia, vt vidimus, dixit illas solum dari. Quod pariter fecit in Metaphysica. Deinde, authores non tractãt in Logica de vniuersalibus, nisi in ordine ad prædicamenta; & sic liber prædicabilium est introductio ad prædicamenta, & ad totam Logicam, ergo si in omnibus prædicamentis dantur similia entia rationis, de istis debuit esse explicita mẽtio. Præcipue cum Logica non tractet de naturis rerum nisi propter entia rationis, quæ pertinent ad eius formale obiectum.

11 Duo igitur asserimus: primũ est

est, entia rationis non vagari per omnia prædicamenta; non solum quia entia rationis non sunt in prædicamento entis realis; sed etiam quia in solo genere relationis dantur veræ relationes rationis, quamuis analogice conuenientes cũ realibus; in alijs vero generibus, tantum metaphorice, & improprie admittitur substantia, aut qualitas rationis; & proprie loquendo verius negantur. Ita S. Thomas 1. p. quæst. 28. art. 1. & probatur: quia fingere ad instar substantiæ, vel accidentis inhærentis, non sufficit vt dicatur intellectus facere substantiam, aut dare in hærentiam: quia ens rationis formatur ad instar entis realis, & implicat ens reale rationis. Ergo licet fingantur entia rationis ad instar substantiæ, vel quãtitatis, non sequitur, quod sit substantia, vel quantitas rationis, nisi metaphorice, & abusiue.

Id autem sufficit in negatione; quia non ens in re, accipitur in ratione vt ens, cum omnia cognoscamus sub ratione entis. Sufficit etiam in relatione: quia eius proprijssima ratio est ad aliud: & aliud abstracte sumptum non tantum est vere tale, cũ datur in re, sed cum ratio confert vnum alteri: quia conferendo relationem rationis facit.

12 Secundo dicimus, quod si congrue explicetur relata diuisio, est adæquata complectẽs ista entia rationis, quæ per quandã metaphoram, & improprietatem dicuntur fieri, vt substantia rationis, vel quãtitas, vel qualitas rationis. quod explicat P. Fr. Didacus à Iesu disput. 3. q. 5. §. *Propter hæc*, dicens, diuisionem dari ex parte fundamenti: nam si est non ens, erit primum membrum, quod aliqui appellant *ens rationis non entium*: si vero fuerit ens, erit relatio, quæ dicitur *ens rationis positiuorum*. Et inter ista non est imaginabile medium.

13 Hæc expositio, quamuis subtilis, difficultate non caret: quia inter non entia est relatio rationis: vnde inquit S. Thomas 1. p. q. 13. artic. 7. *& similiter est de omnibus relationibus, quæ sunt inter ens, & non ens, quas format ratio, in quantum apprehendit non ens, vt quoddam extremum*. Ergo etiam cum intellectus versatur circa non ens, format relationes rationis. Deinde, etiam cum versatur circa ens, format negationes: nam dicimus; quod vnum est ens in diuisum. & entitas est aliquid positiuum, & indiuisio est formaliter negatio, vt ostendimus. 1. p. Metap. Contr. 9. art. 3.

14 Aliter ergo dicitur, quod intellectus, vel cognoscit remotionẽ & absentiam perfectionis circa subiectum verum, vel imaginatum: vel cognoscit aliquam perfectionẽ veram aut apparẽtem? Si primum; est negatio; vel priuatio: aliquando quidem, solum ex parte remotionis, quæ cognita, est ens in ratione; aliquando vero etiam ex modo significandi; quia vere significatur vt remotio, & negatio. Si vero cognoscatur perfectio vera, si nulla intercedat comparatio, non fiet ens rationis. Si autem intercedat comparatio eiusdem ad se ipsum, vel entis ad non ens; iam erit relatio ra-

tio-

nis, vt docet S. Thomas 1. p. q. 13: art. 7. & q. 28. artic. 1. ad 2. ſi vero cognoſcatur perfectio apparens, ibi & interueniunt ſpecies; & notitiæ extremorum, ad quorum inſtar fingitur; & interuenit ipſa adunatio, & compoſitio illorum: & hoc eſt ens rationis, quod eſt relatio, & cõparatio. Vnde omne ens rationis tãtũ, non erit ingenere niſi duplex, nẽpe, negatio, & relatio: quamuis diuerſæ ſint illorum ſpecies, & diuerſa fundamenta negationum, & relationum.

15 In forma ad argũmentum propoſitum num. 7. negatur maior. Ad probationem, diſtinguo maiorem, fingitur ſubſtantia, quantitas, & qualitas rationis, quæ ſint talia metaphorice, & improprie, & quaſi de ſolo nomine; quia ad inſtar iſtorum finguntur; concedo maiorem. Finguntur iſta entia rationis, quæ ſint talia proprie, adhuc analogice; nego maiorem; propter rationem aſsignatam n. 11. ad probationem minoris diſtinguo antecedens; ſubſtantia, & quantitas non ſunt relatio, & negatio, loquendo de ſubſtantia vere, & proprie tali; cõcedo. Loquendo de illa, quæ eſt talis metaphorice, nego antecedens. Et relatio rationis eſt vere relatio; quamuis analogice conueniens cum reali: ſubſtantia vero ficta non eſt ſubſtantia, ſed eſt ſtatus ſubſtantiæ fictus per rationem: & ſic aliquando eſt negatio, & aliquando relatio rationis ſubſtantiæ. Quod totũ videtur indicare Caiet. 1. p. q. 28. art. 1. §. *Ad primum vero.*

QVÆSTIO IX.

De cauſis entis rationis.

§. I.

De actibus intellectus.

1 DIco primo, qualibet operatione intellectus, etiam prima, & non reflexa, neque ſtricte comparatiua, poſſunt fieri aliqua entia rationis; licet non omnia entia rationis; poſsint fieri qualibet operatione intellectus. Hæc ſecunda pars eſt per ſe nota: quia aliquæ ſecundæ intentiones exigunt reflexionem; aliæ conſiſtunt in comparatione, aliæ fieri debent diſcurſu. Ergo, antecedenter ad iſtas operationes fieri nequeunt. Et deinde, nam in entibus realibus, exigentibus cauſam ſtricte ſumptam, à quali-bet cauſa non omnes effectus procedunt. Ergo in entibus rationis habentibus cauſam late, pariter determinatus quaſi effectus, ſuam propriam exiget cauſam.

2 Prior vero pars probatur primo; quia vt fiat ens rationis ſufficit, quod habeat eſſe obiectiue in ratione, id quod non habet eſſe in re: ſed qualibet operatione intellectus poteſt hoc fieri. Ergo qualibet operatione intellectus poteſt fieri ens rationis. Maior patet ex definitione entis rationis. Et minor probatur: nam qualibet operatione poteſt concipi aliquid, quod in re non eſt: quia eadem operatione, qua concipimus, quod re-

vere est, possumus cognoscere, quod non est. Ergo qualibet operatione, id quod non est in re subiectiue, potest accipere esse obiectiuum.

Secundo probatur inductione: nam qualibet operatione possumus attingere absentiam perfectionis; qualibet possumus concipere ens apparens, & chimericum. Ergo qualibet possumus concipere, & facere ens in ratione.

3 Dices: totum hoc non sufficere ad faciendum ens rationis, formaliter, sed solum fundamentaliter: quia vt fiat formaliter ens rationis, debet cognosci non ens ad instar entis: quod exigit reflexionem, & comparationem aliquam: quæ non sunt in qualibet operatione intellectus: ac proinde, non qualibet fit aliquod ens rationis.

Respondetur, quod ad faciendum formaliter ens rationis, non exigitur cognoscere non ens ad instar entis, reflexe, & in communi, & in actu signato: quia rustici in exercitio plura entia rationis formant; & nesciunt istas reflexiones, & abstractiones; vel de eis non curant. Sufficit ergo, quod in ipso exercitio accipiatur, vel significetur, ac si esset ens, quod reuera non est ens reale: quia hoc est formaliter habere esse obiectiue, & fieri formaliter ens rationis.

4 Secundo obijcies: nam, vt diximus ex Philosopho 6. Metaph. in fine, ens rationis dicitur ens verum. Ergo sola illa operatione fit formaliter ens rationis, in qua est formaliter veritas. Sed in prima operatione non est formaliter veritas, vt docent Philosophus 6. Metaph. textu 8. & Sanctus Thomas 1. p. quæst. 16. art. 2. ergo prima operatione intellectus non fit formaliter ens rationis.

Respondetur, quod ens rationis est ens verum fundamentaliter, & est ens verum secundum quid: & fundamentaliter nullus negare potest, quod in prima operatione sit veritas; & secundum hoc prima operatione fiunt entia rationis. Ita respondet S. Thomas in 1. dist. 19. quæst. 5. art. 1. ad 7.

Vel dici potest, quod in prima operatione non est veritas formaliter complete, & consumate, vt dicta, est tamen veritas formalis, saltim inchoate, vt ostendimus 1. p. Metaphysicæ Controu. 12. artic. 5. §. 5. & hoc sufficit, vt formaliter fiat ens rationis: vnde, & prima operatio intellectus indiget directione Logicæ: cuius formale obiectū est ens rationis.

§. II.

De potentijs non cognoscitiuis?

5 Dico secundo; nec voluntas, neque appetitus sensitiuus; nec sensus externi, faciunt formaliter entia rationis. Sumitur plane ex Philosopho: & S. Thoma 6. Methap. lect. vltima circa finem. Et probatur illæ solæ potentiæ facere possunt ens rationis, quæ formant sibi obiectum: sed potentiæ prædictæ non formāt sibi obiectum.

tum. Ergo nō faciunt ens rationis. Maior patet: quia facere ens rationis, eſt dare eſſe obiectiue, illi quod ens non eſt ſubiectiue. Minor verò probatur: quia potentiæ iſtæ ſunt inclinationes in obiectum ab alio formatum; vel in obiectum phyſice exiſtens: vnde nec formant verbū. ¶ Secundò, ens rationis ideo condiſtinguitur contra ens reale: quia eſt ens verum, ſeu intentionale cōdiſtinctum contra eſſe phyſicum, & reale: ſed omnes potentiæ prædictæ non formant ens verum, & intētionale: quia nec repræſentant, neque formant imaginem repræſentatiuam. Ergo potentiæ prædictæ non formant ens rationis: quamuis faciant aliquid quod eſt fundamentum, vt intellectus formet ens rationis.

6 Obijcies: nam voluntas poteſt ordinare, quæ non ſunt ordinata; vt cum præfert creaturā Deo, & tunc ſimiliter vult vt bonum, quod non eſt niſi apparens bonum. Ergo cauſat formaliter ens rationis. Patet conſequentia: quia non eſt cur in intellectu hoc facere ſufficiat ad faciendum ens rationis, & non ſufficiat in voluntate.

Reſpondetur diſtinguo antecedens quoad primā partē; voluntas ordinat per modū inclinationis, ex qua ſequitur in rebus denominatio extrinſeca ſolum, concedo: ordinat formaliter, ordinē adinueniendo, vel faciendo intentionaliter; nego. Et pariter diſtinguitur ſecūda pars antecedentis; quod eſt apparens, ex vi actus voluntatis, nego; ex vi actus antecedētis intellect', cōcedo. Et ita in ens fictū à ratione fertur; nō ipſa fingit. Videatur S. Th. 1. 2. q. 8. ar. 2. ad 3. & 2. 2. q. 58. ar. 4. ad 2.

7 Secundò obijcies: nam viſu exteriori percipimus tenebras. Sed perceptio tenebrarū eſt in exercitio formatio entis rationis; quia accipitur vt ens, quod eſt nihil. Ergo viſu externo formamus ens rationis. Maior probatur experientia; nā cœcus nullo modo percipit, ſicut nec lucē, ita nec eius abſentiā, ſed prorſus non videt: videns autē percipit hic eſſe lucem, & non ibi: quod eſt videre lucem, & tenebras.

Reſpondetur admittendo cum D. Thoma, & Philoſopho 2. de anima lect. 19. in fine, & lect. 21. littera D, quod *v ſus percipit tenebras: quia eadem eſt potentia oppoſitorū*: verū tamen, cum ſenſus externi ſolū operentur immutatione ſenſibili, non percipiuntur tenebræ directe ſolo ſenſu externo; niſi quia in illo eſt priuatio act' viſionis, vt in proprio ſubiecto; eo quod tenebræ ſenſu percipi non poſſunt, & ideo directe nō attinguntur niſi ſenſu communi, vt ſumitur ex D. Thoma 1. p. q. 78. ar tic. 4. ad 2. & ideo circa tenebras ſenſus externi non formant ens rationis; quia ſola ceſſatione actus formari nequit ens rationis.

§. III.

De ſenſibus internis.

8 DIco tertiò, aliqua entia rationis habent eſſe formaliter per actus ſenſuum internorum hominis. Colligitur ex D. Tho-

ma 1. p. q. 85. art. 3. ad 4. dicente, *quod vis imaginatiua format sibi aliquod idolum rei absentis, vel etiam nunquam vise.* Et generaliter quolib. 5. artic. 9. docet sensus internos formare verbum. Ex qua doctrina, latius cõ probanda in libris de Anima, sic arguitur. Potentia formans verbum interius, potest formare ens rationis. Sed sensus interni formant sibi verba interna. Ergo formant aliqua entia rationis. Probatur maior: cum verbo interno non correspondet obiectum in re, est formaliter ens rationis: quia est ibi aliquid obiectiue, quod in re non est subiectiue. Sed verba interna non semper attingunt obiectum in re, vt etiam in verbis intellectus contingit. Ergo formant ens rationis;

Secundô, vt docet S. Thomas 1. p. q. 12. art. 9. ad 2. *imaginatio ex præconceptis speciebus montis, & auri format speciem montis aurei*: vt latius prosequitur quolib. 8. artic. 3. sed mons aureus non reperitur in rerũ natura; & habet esse obiectiue in nostra imaginatione. Ergo ista valet formare entia rationis, vt etiam tenet P. Suarez disp. 54. Metaph. sect. 2. n. 18.

9 Respondebis hoc non sufficere ad formãdum ens rationis; quia imaginatiua non pertingit ad cognoscendam substãtiam; sed sola accidentia externa: & illa nõ sunt entia rationis; cum possint à pictore depingi. Et hoc non est formare ens rationis. Sicut cum videmus iridẽ visu externo, non formantur entia rationis: quia aut videtur verus color, vel lux attẽperata, vt videatur color.

Sed contra: nam licet verũ sit, quod sensus interni non pertingunt ad cognoscendum substãtiam, vel naturam rei, sed solum accidentia; vt etiã notat S. Thomas quodlib. 8. artic. 4. addens, *quod ideo species, quæ sunt in sensu, vel imaginatione, non repræsentant naturam rei, sed accidentia eius tantum.* Tamen hoc non exigitur ad formandum in exercitio ens rationis: quia sufficit, quod intẽtionaliter repræsentetur, quod non est in re. Nec verum est, quod sensibus externis sola externa sensibilia percipiantur: alioquin nulla esset necessitas nisi sensuum externorum: cuius contrarium ostendit S. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. quia animal mouetur ad absens, & fugit inimicum, & quærit vtilitatem: quæ sunt intentiones, quæ non percipiũtur sensibus externis. Ergo cum cõcipit ista aliter ac est in re, formant sensus interni entia rationis.

10 Iterum dices: hinc haberi istis sensibus formari entia rationis fundamẽtaliter: quia fingunt quod non est: non tamẽ formaliter: quia non discernunt inter ens rationis, & reale; nec sciunt se formare non ens ad instar entis.

Ista solutio iam supra est impugnata: quia vt formaliter fiat ens rationis, sufficit, quod in exercitio non ens in re, accipiat esse in ratione: quod fieri potest sine illa aduertentia in actu signato: vt patet cum cognoscimus tenebras, & cum syllogismos formant idiotæ. Et sæpissime experimur nos formasse entia rationis; & non reflexe illo modo illa considerasse. Sed in exer-

exercitio sensus interni fingunt quod non est. Ergo dant esse obiectiuum rationis. Et quia S. Tomas 1.p. quæst. 78. artic. 4. cogitatiuam vocat *rationem particularem*. Et 1.p. quæst 12. artic. 9. ad 2. imaginatiuam appellat *potentiam cognoscitiuam*; ideo suo modo eius opus dicitur opus rationis: & ipsa faciet entia rationis.

§. IV.

De intellectu diuino, an formet entia rationis?

11 DIco quartò; multa sunt entia rationis, quæ fieri nequeunt à diuino intellectu. Probatur facilè: nam multa entia rationis facimus, quia decipimur, rem aliter ac est cognoscendo; vt patet insomnijs, fictionibus, & chimeris, quæ sæpe concipimus; & ita esse in re nonnunquam cogitamus. Sed Deus, nec decipi potest, nec rem aliter ac est concipere. Ergo nec huiusmodi entia rationis formare. ¶ Item, plures distinctiones rationis proueniunt ex eo quod pluribus conceptibus rem simplice cognoscimus; secunde intentiones vniuersalium, ex abstractione, & comparatione propria intellectus humani, procedunt. Ergo ista fieri à diuino intellectu, vnico actu absque discursu omnia cognoscente, repugnat.

12 Obijcies: Deus cognoscit omnia entia rationis, quæ fiunt, vel fieri possunt ab intellectu creato. Ergo omnia entia rationis de facto fiunt ab intellectu diuino. Antecedens videtur manifestu: quia Deus comprehendit nostras cogitationes, & obiecta illarum: ac proinde, cognoscit entia rationis. Consequentia verò probatur, quia esse entis rationis est cognosci: ergo si omnia entia rationis cognoscuntur à Deo, omnia ab illo fiunt.

Huic argumento P. Vazquez 1.p. disp. 118. cap. 3, & 4. negat antecedens; ne consequentiam admittat: quia dicit sequi Deum omnia entia rationis formare, si omnia cognoscit.

13 Cæterum quia S. Thomas 1.p. q. 14. artic. 9. illud admittit: & admittendum esse late ostendimus 2.p. Metaph. Controu. 3. artic. 3. quia esset imperfectio diuinæ cognitionis, si aliquid cognoscibile, non cognosceret. ¶ Ideo concesso antecedenti vt certissimo, negatur consequentia. Ad probationem distinguo antecedens: esse entis rationis est cognosci, pure extrinsece, & quasi speculatiue solum; nego antecedens: quia hoc cognosci est commune enti reali, & rationis. Est cognosci obiectiue intrinsece, & quasi practice faciendo, saltem in exercitio, quod non est ad instar entis; Concedo antecedens, & nego consequentiam; quia Deus hoc secundo modo *cognoscit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt*; non tamen ipsam vanitatem, & fictionem nostram Deus se solo fingit, quia hoc esset imperfecte cognoscere.

14 Dico vltimo, aliqua entia rationis habet esse formaliter per actũ diuini intellect. Videtur expres

sa S. Thomæ 1. p. q. 15. art. 2. ad 3. & quod loquatur de exiſtentia formali, conſtat ex ſolut. ad 2. & quia in 1. diſt. 36. q. 2. art. 2. ad 2. & 3. ait, *diſtinctio idealium rationum eſt ſecundum operationem intellectus diuini.* Videatur etiam q. 3. de veritate artic. 2. ad 7.

Ratione probatur, ſupponendo ex D. Thoma q. 7. de potentia art. 11. quod relationes rationis, aliæ ſunt per rationem *inuentæ*; aliæ verò ſunt *conſequentes perfectiſsimum modum intelligẽdi.* Et ratio eſt; quia relatio rationis eſt ordo prouenies ex operatione intellectus: operatio intellectus, alia eſt fingens, & comparans, quæ in re comparationem non habẽt, & ei tribuens hanc habitudinẽ: alia verò eſt operatio intellectus ordinate intelligẽtis, quamuis rei intellectæ explicite ordinẽ non attribuat. ¶ Sic ergo arguitur: omnis perfectio cognitionis eſt Deo attribuenda: aliqua entia rationis fiunt perfectiſsima Deitatis cognitione. Ergo Deus facit huius modi entia rationis. Probatur minor: relatio rationis tunc eſt formaliter, quando in intellectu eſt ordo inter ea, quæ realem ordinem non habent: ſed perfectiſsima Deitatis cognitione cognoſcitur eſſentia diuina vt diuerſimode imitabilis à creaturis. Ergo eſt diuerſitas cognita, quæ in ipſo Deo non eſt realiter. Ergo eſt relatio rationis formaliter.

15 Secundò probatur cõcluſio, & via diſſoluendi argumenta aperitur: nam cognoſcere rem alter ac eſt, ſtat dupliciter: vno modo *ex parte cognoſcentis tantũ*; alio modo *ex parte rei cognitæ, & ex parte cognoſcentis*: verbi gratia, lapis materialis cognoſcitur ab intellectu immaterialiter; quia intellectus eſt ſpiritualis: ſi intellectus dicat, *lapis eſt immaterialis*; fallitur, & cognoſcit rem aliter ac eſt ex parte obiecti: ſi verò dicat, *lapis materialis eſt in meo intellectu immaterialiter*; verum dicit: quia ſolũ cognoſcit rem aliter ex parte modi, non ex parte obiecti: quia vt ait S. Thomas 1. p. q. 13. art. 12. ad 3. *aliud eſt modus intellectus in intelligendo, & rei in eſſendo.* Ergo in cognitione perfectiſsima poteſt cognoſci res aliter ac eſt ex parte cognoſcentis. Hoc autem ſufficere ad eſſe formale entis rationis: probatur, quia ille eſſendi modus conſequitur in intellectu; licet nõ adinueniatur. Ergo in exercitio formaliter reſultat relatio rationis. Deinde, priuationes, & mala Deus vere cognoſcit; quia videns punit. Ergo in exercitio non ens in re, eſt ens in cognitione diuina: quia remotio cognita, eſt ens rationis formaliter in exercitio. Ergo plura entia rationis habent eſſe formaliter per actum diuini intellectus.

16 Obijcies ad probandũ eſſe imperfectionẽ Deo repugnantẽ, vel vnum ens rationis formare. Nã omnis vera fictio, eſt vera imperfectio. Sed cuiuslibet entis rationis formatio eſt vera fictio. Ergo eſt imperfectio. Maior patet; quia fictio opponitur veritati. Minor verò probatur; primo, ex authore opuſculi 42. apud D. Thomam, capit. 2. dicente, *quod tunc efficitur ens rationis, quando intellectus mittur apprehen-*

hendere, quod non est, & ideo fingit illud, ac si ens esset. Secundò probatur, quia cognitio perfecta, & sine fictione, est circa id quod est. Ergo est circa ens reale. Ergo vt fiat ens rationis, fingitur in ratione esse ens, quod in re non est: quod est fictio, & imperfectio.

Respondetur, quod sicut entia rationis, alia sunt adinuenta cognitione imperfecta; alia sunt cõsequuta perfectissimam cognitionem; ita, *fingere*, accipitur: vno modo *stricte*: & sic significat attribuere, vel adinuenire, quod in re non est: & conuenit entibus rationis adinuẽtis imperfecta cognitione: alio modo *fingere* sumitur *latius*, pro hoc, quod est in ratione formare, siue se teneat ex parte cognoscẽtis, siue ex parte rei cognitæ. Et sic omnia entia rationis sunt ficta, id est, formata à ratione; & sic absque imperfectione, & mendatio Deus format aliqua entia rationis, seu, vt propriè loquamur, aliqua entia rationis consequuntur perfectissimum intellectum Dei. Sed de his latius loco citato Metaphysicæ.

QVÆSTIO X.

Vtrùm secunda intentio sit semper ens rationis? & prima aliquid reale?

1 QVia de ente rationis egimus, vt secundarum intẽtionum, quæ sunt formale in obiecto Logicæ notitiam habeamus; ideo conuenienter de secundis intentionibus nunc disputamus.

§. I.

Certa præmittuntur.

PRo quo notandum, ex D. Thoma q. 21. de veritate artic. 3. ad 5. quod hoc nomen *intentio* est æquiuocum; duas habens significationes; in quarum vna frequenter vsurpatur à Philosophis Moralibus, & Theologis, & in alia communiter accipitur à Dialecticis, & Logicis. In Moralibus enim, *intentio*, significat actum voluntatis circa finem; nunc verò, *intentio*, significat conceptum, rationem, seu attentionem intellectus, aut quamcumque eius operationem.

2 Præterea notandum, quod cũ conceptus sit duplex: alius *formalis*, nempe ipsa operatio interior intellectus; alius *obiectiuus*, nempe obiectum, quod operationi respondet: ita intentio pariter alia est *formalis*, quę non differt ab ipsa operatione intellectus; & alia *obiectiua*, quæ correspondet vt obiectum intentionis formalis. Necessitas huius distinctionis sumitur, ex eo quod eodem vocabulo nuncupantur habitus, actus & eorum obiecta: vt, fides, appellatur habitus residens in intellectu, ipse actus credendi, & ea quæ creduntur: vt cũ dicitur in symbolo, *hæc est fides catholica*. Et cum 1. de cœlo dicitur, *virtus est vltimum potentiæ*, sumitur virtus pro obiecto virtutis, vt exponit S. Thomas 1. 2. q. 55. artic. 1. ad 1. vnde cum actus intellectus, & obiectum eius, eadem voce significentur; ad discernendũ inter actum, & obiectũ; actus dicitur *intẽ*

tio formalis, & obiectum dicitur *intentio obiectiua*. Videatur S. Thomas in 1. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 3.

3 Aduertendum tertiò, quod intētio vtraque est duplex; alia *prima*; alia *secunda*. Habetur hæc distintio ex D. Thoma q. 7. de potentia art. 9. vbi loquens de intentionibus obiectiuis, ait; *prima intellecta sunt res extra animā; in quā primo intellectus intelligenda fertur. Secunda autem intellecta, dicuntur intentiones consequentes modum intelligendi: hoc enim secundo intellectus intelligit, in quantum reflectitur supra se ipsum intelligens se intelligere, & modum quo intelligit.* Habetur etiā opusculo 56. apud D. Thomā, vbi dicitur: *intentionem secundam appello, illud quod intellectus secundo intelligit de re.* Latiusq; exponitur à D. Thoma in 1. dist. 2. q. 1. art. 3. §. *Quantum ad secundum.* & inde prouenit, quod alia sunt nomina primæ intentionis, & alia secundæ intentionis, vt habetur opusc. 42. apud D. Thomā cap. 12. in principio, & expositum est lib. 1. Dialecticę cap. 6.

4 Manifestū ergo relinquitur ex dictis, quod tam prima, quam secunda intentio formalis, sunt aliquid reale: quia sunt in anima sicut in subiecto, vt ait S. Tho. in 1. dist. 2. nempe ipsæ operationes animæ: quia etiā actus intellectus, quibus intelligūtur entia rationis, entia realia sunt, vtpotè accidentia, & operationes intellectus. Sed de istis non loquimur in præsenti; sed de intentionib⁹ obiectiuis: quas sic describit M. Soto q. 3. vniuersaliū, *prima intentio est id quod primo conspitur de re*, id est, quod cōuenit rei de se sine respectu ad operationē intellectus. *Secunda intentio est quod secundo conspitur de re*, ideſt, proprietas, quæ cōsequitur in re per operationē intellectus. Vbi constat, quod primo, & secūdo concipi nō dicit solū successionem operationū, & temporis; nec exigit reflexionē strictè sumptā: sed solū exigit, quod conceptus sit similitudo rei existētis extra animā: & sic dicitur cōceptus primus, ideſt, rei cōuenientis ante conceptū. si verò cōcipiatur aliquid habens esse per operationē animæ, est secundus cōceptus, seu nouus status ex solo cōceptu proueniens. Licet diuersimode hoc contingat: quia aliquando conceptus fundamentū remotū est in re, vt in secundis intentionibus vniuersaliū, aliquādo verò finguntur hæc absque fundamento in rebus proximo, aut remoto, vt conceptio chimeræ. Quod totū docet S. Thomas in 1. dist. 2. q. 1. art. 3.

5 Secundò ex dictis fit perspicuum, quod omnis secunda intētio obiectiua proprie, & formaliter sumpta, est aliquid rationis, vt docet S. Thom. locis relatis n. 3. & 4. Metaph. lect. 4. & ratio est manifesta: nā secunda intentio significat aliquid cōuenies rei solū prout cognitæ: ergo significat aliquid habens esse solum obiectiue in ratione.

6 Aduertit autē Caiet. capit. de genere, quod quia huiusmodi intētiones secundæ, quę sunt relationes rationis, fundātur in rebus vt intellectis, & denominant eas, vt inductione cōstat in intētionibus vniuersaliū, & in intētione subiecti, & prædicati, & similibus; ideo in huiusmodi,

di, duo cõsiderãtur, scilicet, *intentio*, quæ relatio est; & *res subiecta intẽtioni*, quæ denominatur ab illa relatione: sicut in quolibet cõcreto: & est forma, & est subiectũ, seu substractũ formę. Secũdę igitur intẽtiones pro formali sunt relationes rationis; & pro materiali, seu pro subiecto remoto, frequẽter respiciunt aliquid reale, quãuis propter reflexionẽ intellectus fundantis vnã relationem super aliam; aliquando ipsæ intentiones rationis possint esse materiale substractum aliarũ secundarum intentionũ: quia ens rationis potest diuidi in suas species, & genus est species vniuersalis, & sic de alijs.

§. II.

Vtrùm prima intentio sit ens rationis?

7 Hæc cum certa sint, remanent duo dubia. Primũ, vtrùm prima intentio obiectiua formaliter sumpta sit semper aliquid rationis? Secundum, quod sit secundæ intentionis fundamentum proximum, & remotum?

Circa primum, prima sententia affirmat primam intentionem formaliter, & in rigore acceptã semper esse aliquid rationis. Ita docuit acutissimus M. Herveus tract. de intẽtionibus q. 1. & 2. quẽ sequitur M. Petrus Bruxelensis de ente, & essentia q. 25. & M. Araujo lib. 3. Metaph. q. 2. art. 2. & q. 3. artic. 1. & vt probabilem tuetur M. Sanchez lib. 2. Logicæ q. 2. conclus. 13. quæ est vltima. ¶ Et probatur primò: quia prima intẽtio formaliter, & in rigore, nõ dicitur de re cognita materialiter sumpta; sed de illa relatione ad intellectũ cognoscentẽ, cui subest quãdo cognoscitur. Sed ynũquodque supponit pro illo, de quo proprie, & in rigore dicitur. Ergo, etiã si prima intẽtio materialiter sit aliquid reale; formaliter, & proprie sumpta, est aliquid rationis. Maior probatur: nã res secũdũ se nõ sunt intẽtiones; sed per respectũ ad intellectũ primo cõcipiẽtẽ. Ergo ille respectus est formaliter ipsa intentio.

8 Secũdò probatur: nã alias sequeretur, quod prima, & secũda intentio nõ diuiderent vniuoce intentionẽ vt sic: & quod intẽtio per pri' diceretur de prima, quã de secũda: cui oppositũ docet S. Th. opusculo de natura generis. Et quod nõ esset absolute cõcedendũ primas intentiones esse fundamenta secundarũ. Quæ omnia falsa sunt. Ergo. Sequela probatur: nam nullũ diuisum potest vniuoce diuidi in duo mẽbra, quorũ alterũ sit adæquate ens rationis, alterũ verò sit ens reale adequatè, vel inadequatè. Et in diuisione analoga diuisum prius cõuenit mẽbro nobiliori. Et etiã ab omnibus est cõcedendũ, quod secunda intentio, quia purissimũ ens rationis est, fundatur proxime in alio ente rationis, quod est prima intentio. Hæc sunt argumenta M. Araujo.

9 Alia superaddit Sanchez, ex quo tertio arguitur: nam esse intentionem, siue primam, siue secundam, nihil aliud est, quam esse obiectum, & terminum tendentiæ intellectus in rem. Sed hoc est

accidens illi, & relatio rationis, vt de se patet. Ergo maior patet: nam sicut de ratione secundæ intentionis est quod terminet secundam attentionem intellectus; ita de ratione primæ est, quod terminet primã: ergo refertur ad intellectum, cuius actum terminat. Nam terminus, ad id cuius est terminus, refertur; vt filius ad patrem.

Quartò probatur: nam hæc prædicatio, *homo est prima intentio inconcreto*, est prædicatio vera, formalis, & non identica. Ergo prædicatum dicit formam subiecti. Non substantialem, & essentialem: alioquin semper conueniret; & esset genus, vel differentia, vel aliquid trãscendẽs; quod manifestè est falsum. Nõ dicit formam accidentalẽ realẽ: quia esse intentionẽ nihil reale ponit in homine; & est aliquid quod potest conuenire chimeræ. Ergo restat, quod sit forma rationis. Sed non est negatio; vt per se notum est. Ergo est relatio rationis. Ergo sequitur, quod prima intentio formaliter est relatio rationis.

10 Aduertunt tamen frequenter huius sententiæ authores, quòd licet omnis prima intentio respiciat intellectum vt causam; quia hoc est generale omni enti rationis, quod habeat esse à ratione, & obiectiue in ratione: non tamen omnis prima intentio respicit intellectum vt correllatiuum: quia in ordine ad diuersos terminos speciales differunt inter se specie: vt inductiue constat.

§. III.

Vera sententia.

11 NIhilominus secunda sententia negat primam intentionẽ esse formaliter obiectiue sumptam aliquid rationis; imò dicit, quod per se loquendo prima intentio est aliquid reale. Ita tenent M. Soto q. 3. vniuers. art. 1. Caiet. cap. de genere Masius sect. 4. de vniu. quæst. 2. PP. Carmel. disp. 2. q. 5. n. 40. M. Ioan. à S. Thoma q. 2. art. 2. Didacus à Iesu disp. 3. q. vlt. Fonseca 5. Metaph. cap. 7. q. 6. sect. 5. & lib. 1. Dialect. cap. 32. & passim alij. Et videtur omnino vera, & expressa S. Thomæ q. 7. de potentia artic. 9. & alijs locis relatis. Et habetur opusc. 48. apud D. Thom. tractatu de prædicabilibus cap. 1. vbi dicitur, *ipsa natura vt sic dicitur esse prima intentio.* Nempe natura extrinsecè cognita, vel abstracta.

Ex quo probatur, primò ex definitione primæ intẽtionis obiectiuæ: nã prima intẽtio obiectiua est, quod primo cõceptu cõcipitur; vel est id quod cõuenit rei ex se, & nõ ab opere intellectus. Sed hoc manifestè, per se loquẽdo, est aliquid reale: nã id quod est reale, est primũ, & prius eo quod est rationis. Ergo prima intentio obiectiua est aliquid reale.

12 Vel aliter: prima intẽtio obiectiua est significatũ primæ intẽtionis formalis; & quod exprimitur termino primæ intẽtionis: sed prima intẽtio formalis repræsentat aliquid existens extra animam: & termini primæ intentionis dicuntur illi, qui ex-

exprimunt, id quod rei conuenit ex se, non per ordinem ad conceptum mentis, Ergo nihil deest primæ intentioni obiectiuæ, vt sit aliquid reale.

Respondent, quod significatum termini primæ intentionis est, prima intentio large sumpta, id est, siue materiale illius, siue formale, siue quidquid non fuerit secunda intentio. Ex quo solum habetur, quod prima intentio materialiter, & causaliter sit ens reale: cum quo compatitur, quod formaliter sumpta, sit relatio rationis.

13 Huic euasioni, obstat primo quod sequitur ex antiquis definitionibus primæ intentionis, non posse nos deuenire in illud, quod in illa se habet formaliter. Consequens autem est absurdum; sicut si quis vellet tradere hominis physicam definitionem, & in illa omitteret animam rationalem. Item, sequitur quod antiqui curarint definire intentionem large sumptam; omisserint definitionem intentionis stricte sumptæ.

Præterea: secunda intentio obiectiua formaliter; & proprie sumpta, est quod secundo intellectus concipit de re: ergo prima intentio obiectiua, formaliter, & prese sumpta, est quod primo concipitur. Demum, ea quæ conueniunt rebus ex se, & sunt entia realia; si extrinsice dicantur cognita, vere sunt intentiones obiectiuæ: quia sunt obiectum intentionum formalium. Sed non sunt secundæ intentiones, vt patet. Ergo sunt intentiones primæ.

14 Vt autem radicitus probetur conclusio, & euellantur fundamenta contraria, notandum hic posse esse quæstionem de re; & quæstionem de vocum proprietate, & vsu. Quæstio de re erit, vtrum opus sit aliquod ens rationis formare, quod denominet rem primo conceptam, vt dicatur prima intentio, & vt possit fundare secundam: quæstio vero de voce erit, an hæc vox, *prima intentio*, sit imposita ad significandam hanc relationem rationis; an vero principaliter, & directe significet entitatem realem, & solum ex consequenti & commitanter importet relationem consurgentem ad intellectum, vel ad alium terminum?

Et asserimus talem relationem non esse necessariam, quia sufficit denominatio extrinseca cogniti: quam formaliter esse aliquid reale, diximus quæst. 7. num. 7. & quia antequam reflexe cognoscatur illud extrinsecum, vt quid intrinsecũ in obiecto; iam est totum, quod exigitur vt dicatur, & sit prima intentio obiectiua; quia est primum obiectum intellectus.

Rursum asserimus, quod adhuc, quando talis relatio fingitur, vel formatur; illa non exprimitur directe nomine primæ intentionis, sed solum ex consequenti; vt definitiones manifestant; & constat à simili, ex dictis 1. p. Metap. de significato vnius; veri, & boni.

15 Ex quo, ad primum argumẽtum negatur maior. Ad probationem dicitur, quod res non cognitæ non sunt intentiones, sed ipsæ vt ex-

ex-

extrinſece cognite. Cognitio autem nihil ponit intrinſecum, nec reale, nec rationis in re cognita; ſed ſolã extrinſecam denominationem extrinſecus adiacentem, & ad illam realiter extrinſece ſe habẽtem. Vnde S. Thomas 1.p.quæſt.14.artic. 13.ad 3. in fine docet *q, uod hoc quod dico ſcitum, non importat aliquam diſpoſitionem ſubiecto inhærentem; ſed importat actum ſcientis ipſi rei ſcitæ*: quæ eſt formalis extrinſeca realis denominatio adiacens, & non inhærens.

16 ¶ Ad ſecundum dicimus, quod duo priora non reputamus inconuenientia. Nec oppoſitum habetur in illo opuſculo (quod non eſt S. Thomæ) ſed potius noſtra ſententia: vt patet ibi cap. 4. & 12.

Præterquamquod dici poſſet, quod licet in eſſe entis analogentur; poſſent vniuocari, in hoc quod eſt eſſe obiectum, vel ſignificatum intentionum mentalium, & vocalium: ſicut diximus Logicam eſſe vere ſcientiam cum ſcientijs realibus, quamuis tractet de ente rationis. De tertio inconuenienti dicetur dubio ſequenti.

17 Duobus alijs argumentis reſpondetur, probare quod eſſe intentionem eſt prædicatum accidentale; ſed non eſt ſemper intrinſecum; ſed in primis intentionibus ſufficit denominatio realis extrinſeca: quia antequam formetur ad inſtar entis, & quaſi aliquid intrinſecum in obiecto, illud dicitur obijci, & terminare, & repreſentatur conceptu, & voce: vnde vere obiectiue dicitur prima intentio ſumpta denominatione ab extrinſeco actu intellectus. Et pure terminare eſt denominatio extrinſeca, referre autem intrinſice; vel eſt per relationẽ formatã poſtea ab intellectu; vel per relationẽ realẽ; quãdo ex parte vtriuſq; extremi eſt reale fundamentũ. ¶ Et ſic ad vltimũ dicitur, illã prædicationẽ eſſe verã, & formalẽ, & accidentalem, adminus prædicabiliter: ad quod nõ exigitur intrinſeca forma; ſed ſufficit denominatio extrinſeca cogniti, vel abſtracti.

18 Sed adhuc inſtabis, ad probãdum, quod ſaltem aliquæ primæ intẽtiones obiectiuæ, formaliter sũptæ, ſint aliquid rationis: nam in lapide eſſe viſum, v.g. eſt ratio formalis ſecundũ quã terminat primũ cõceptum intellectus cognoſcẽtis in lapide eſſe viſum ad modũ formæ in ipſo lapide exiſtẽtis, cum re vera non ſit aliqua forma realis in illo. Ergo lapis conſtituitur formaliter in eſſe obiecti talis cõceptus per aliquã formã rationis. Sed illa non poteſt eſſe ſecũda intẽtio; vtpote, quia fundatur proxime in aliquo reali, nẽpe in viſione ad lapidem terminata: ergo eſt prima intentio obiectiua rationis; ac per conſequens, iam aliquæ primæ intẽtiones formaliter ſumptæ ſunt aliquid rationis.

Iſto argumẽto cõuincitur M. Lerma lib. 2. q. 7. cõcl. 2. ad aſſerendũ, quod aliquæ primæ intẽtiones obiectiuæ formaliter sũptæ ſunt aliquid rationis; licet alię ſint aliquid reale.

19 Facile tamen reſpondetur, quod eſſe viſum formaliter extrinſece, eſt aliquid reale; ſi vero ſumatur quaſi forma intrinſeca, & vt aliquid fictũ quaſi inſit lapidi, erit ens rationis;

nis; sed non prima intentio, sed secunda; quia illa denominatio extrinseca est prima intentio obiectiua: nam illa, vt bene notauerat P. Didacus à Iesu disp. 3. q. vlt. includit in se omnia entia realia, quæ intellectus cognoscit in rebus: includit etiam omnes negationes, & priuationes entiu realia, præcisse vt carentiâ dicunt; quia vt sic ante intellectũ sunt, iuxta dicta q. 7. n. 12. includit etiã omnes denominationes extrinsecas. Ibi excipit extrinsecã denominationẽ prouenientẽ ab actu intellectus. Nos tamẽ iam diximus hanc etiam esse aliquid reale, si sumatur extrinsice & sic erit prima intentio: si vero fingatur vt forma intrinseca, iã erit secunda intentio fundata in prima: de cuius proximo fundamento iam dicemus dubio sequẽti. Nũc cõcludimus, quod prima intẽtio obiectiua formaliter sumpta semper est aliquid reale: nisi cũ intellectus reflectitur supra suas intentiones, & aliquod ens rationis accipit quasi subsistractum alterius, & secundã intentionẽ accipit sicut primã, & illã denominat ab alia secũda intentione, iuxta dicta n. 6.

§. IIII.

Vtrum fundamentum proximum secundæ intentionis sit semper aliquid rationis?

20 NOn solum authores, qui existimant primam intentionẽ formaliter esse aliquid rationis, sed etiam plures ex his, qui nobiscum tenent per se loquendo esse quid reale; arbitrantur, quod secundæ intentiones proxime fundantur in aliquibus primis intentionibus rationis; licet habeant fundamentum remotum à parte rei. Ita docet, & late probat M. Sãch. lib. 2. q. 3. conc. 5. M. Lerma q. 8. concl. 2. obiter Mag. Ioann. à S. Thoma q. 3. art. 4. ad confirm. 2. argum. vnde quando in Dialectica q. 4. artic. 1. ad vltimum, in prima editione, dixit, quod non est inconueniens secundam intentionem fundari in aliqua prima reali, & habere illam tanquam subiectum denominationis. Loquitur de fundamento remoto, quod vocatur subiectum extrinsecum, & fundamentum, vt subsequẽtia eius verba declarant. Sed quidquid sit de hoc.

21 Hanc sententiam probat Sãchez, primo: nam secundũ D. Thomam, nomina secundarum intentionum, sunt illa, quæ significant proprietates conuenientes rebus, prout habent esse in intellectu: sed habere esse in intellectu, est esse cognitum in actu primo, vel secundo; quod est aliquid rationis. Ergo semper secunda intentio fundatur in ente rationis, & in cognitione passiua intellectus, quod vocatur esse cognitũ.

Secundo quia secũdæ intẽtiones rationis, cum sint purissima entia rationis, & magis perfecta in genere entis rationis, magis debent dependere ab intellectu, quam cætera entia rationis: sed cætera entia rationis dependent ab intellectu, quãtũ ad actuale existere, iuxta dicta q. 7. §. 3. ergo secũdæ intẽtiones dependent ab intellectu, adhuc quãtũad fundamenta

Ter-

Tertio id probat inductione, in secundis intentionibus vniuersalium; in intentionibus subiecti, & prædicati, propositionis, & syllogismi: nam omnes fundantur in esse cognito, ac proinde, in aliquo rationis.

Demum, si secundæ intentiones fundarentur in rebus immediate secundum suum esse reale, semper rebus conuenirent: quod est à perte falsum. Ergo fundantur in aliqua denominatione rationis: quia denominatio realis, nunc locum non habet: quia nihil reale substantiale, vel accidentale ponit in re denominata.

Alij eandem sententiam probant; quia alias non haberent secundæ intentiones in quo distingueren tur à primis intentionibus rationis.

12 Dicendum tamen est; non opus esse quod fundamentum proximum secundæ intentionis sit aliquid rationis; sed sufficit denominatio extrinseca cogniti. Ita M. Soto quæst. 3. vniuers. artic. 1. §. *Sequitur tertio*. Caietanus capit. de Genere. & 1. p. quæst. 28. artic. 1. §. *Ad hoc*. PP. Carmelitani disput. 2. q. 5. num. 42. infine P. Suarez disp. 54. Metaph. sect. 6. num. 7. & 8. & videatur sect. 2. num. 14. quos alij sequuntur. Et fauet non parum S. Th. in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 3. & q. 7. de potentia art. 11. vt dicemus tractando qua operatione fiat vniuersale formaliter.

Et à priori probatur. nam posito, quod intellectus cognoscat obiectum ad extra, ponitur quidquid requiritur vt alia cognitione secundo illud obiectum cognoscatur, & in illo aliquod ens rationis formetur: ergo ponitur fundamentum proximum secundæ intentionis. Consequentia est manifesta, ex dictis, num. 3. & 4 de definitione secundæ intentionis. Antecedens vero probatur: quia ad secundo cognosci, tantum debet præcedere, species abstractio, & obiecti prima cognitio. Sed in hoc præcisse non est formatum ens rationis; quia sæpe diximus denominationem extrinsecam esse aliquid reale. Ergo potest intellectus fundare secundam intentionem immediate in aliquo reali.

24 Secundo, denominatio ab extrinseco, tunc solum est ens rationis, quando ad instar formæ intrinsicæ cognoscitur ac si esset aliquid in illo, in quo intrinsice non est. Sed experimur sæpe, absque ista fictione interueniente, tribuere conceptibus, vel rebus intellectis denominationem subiecti, vel prædicati, & similes secundas intentiones Logicales. Ergo non opus est ens rationis formare, vt proximum fundamentum secundæ intentionis.

Probatur tertio ex dictis; quia proximum fundamentum secundæ intentionis est prima intentio: sed prima intentio obiectiua per se loquendo est aliquid reale, adhuc si sumatur formaliter. Ergo secunda intentio obiectiua proxime fundatur, regulariter, & per se loquendo, in aliquo reali.

25 Potissime probatur, quia debilissima sunt argumenta, quibus probatur indigentia huius fundamen-

menti rationis; & sine necessitate nō est cur adstringamur, quod semper, cum est formanda secunda intentio, debeamus aliud ens rationis formare. Antecedens probatur, percurrendo rationes primæ sententiæ.

Ad primam dicimus, potius sequi oppositum: quia esse cognitum est denominatio realis extrinseca: quia est ipse actus intellectus vt extrinsece tangens obiectum: nec opus est vt cognoscatur vt quid intrinsecum obiecto, vt tribuantur ei denominationes, & intentiones secundæ rationis.

26 Ad secundam dicitur, quod aliqua entia rationis fundantur in reali absentia perfectionis, quæ est in re; vt sunt negationes, & priuationes: aliquæ relationes rationis fundantur immediate in ipsa re: vt relatio creatoris, quæ à nobis cōsideratur in Deo, & relatio similitudinis, quam in essentia diuina habent personæ SS. Trinitatis; & aliæ relationes rationis, quæ fundantur, vel in actibus voluntatis, vel in actibus aliarum potentiarum ab intellectu. Cæterum secundæ intentiones fundantur in actibus ipsius intellectus, non solum vt in causa existentiæ; sed vt in fundamento denominationis. Quia tamen hoc esse cognitum est quid extrinsecum obiecto, & aliquid reale in se; iam verificatur non opus esse semper fundamentum proximum secundæ intentionis esse ens rationis formaliter quamuis propter reflexionem intellectus, aliquando id contingat

27 Duo alia argumenta suppo nunt aliquid falsum; quod denominatio extrinseca cogniti non sit quid reale: cōtra ea quæ supra diximus. ¶ Vltimum etiam supponit, quod primæ intentiones, per se loquendo, non sint quid reale: quod impugnatum est §. 3. Quando vero vnum ens rationis fundantur in alio, prima intentio differt à secunda: quia illa formatur, ac si esset subiectum, seu per modum substracti; ista vero per modum vltimæ formæ adiuuentæ à ratione, & alteri attributæ.

QVÆSTIO XI.

Vtrum vniuersalia sint in rebus?

1 QVamquam Porphirius, qui fuit author tractatus prædicabilium, quæstiones de natura vniuersalium dixerit nunc omittendas, vtpote excedentes captum Logicorum, & directe expectantes ad subtilitatem Metaphysicorum; tamen vsus invaluit vt de vniuersalibus longa præmittatur disputatio ante tractatum quinque Prædicabilium; quia ista sine illis difficile percipi possunt. Nos ex vna parte cedentes multitudini, & videntes doctrinæ necessitatem; & ex alia attendentes incipientium capitatem; curabimus necessaria non omittere, & in subtilitatibus Metaphysicis non multum detineri nunc: quia longior de his erit disputatio prouectioribus auditoribus in 2. t. nostræ Metaphysicæ.

§. I.

Acceptiones vniuersalis.

SOla attenta vocis consueta significatione, constat, quod vniuersale dicit vnum respiciens plura. Quia tamen hoc multis modis potest contingere; ideo vniuersale tribus, vel quatuor modis accipitur. *Vniuersale in causando, in representando, in essendo, & prædicando.* Vniuersale in causando est causa eminens habens virtutem, & causalitatem in effectus diuersæ rationis; sicut cœlum est causa vniuersalis respectu inferiorum corporum: & Deus est causa vniuersalis respectu omnium entium, respectu cuius etiam ipsum cœlum est causa particularis, vt probat S. Thom. quæst. 6. de Potentia artic. 1. ad 2. vniuersale in representando est vox, vel imago, seu verbum internum significans plura, vt hæc vox; *animal*, aut eius conceptus, vel verbum significant omnia viuentia sensibilia, nempe, homines, equos, & leones, & alia huiusmodi viuentia sensibilia: quia id intelligimus per ly, *animal*. Vniuersale in essendo est id, quod inuenitur in pluribus cū aliqua vnitate, vel conuenientia: & vniuersale in prædicando est quod de pluribus formari potest. Vnde opusculo 48. apud D. Thomam cap. 1. de prædicabilibus dicitur, quod vniuersalia dicuntur prout intellectus attribuit eis esse in pluribus: prædicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Et istis duobus modis nunc præcipue inquirimus.

3 Secundo notandum, quod vniuersale diuidi solet in vniuersale *Metaphysicum*, & vniuersale *Logicum*. Quorum distinctionem explicant quidam Recentiores dicentes, quod ad Metaphysicam pertinet vniuersale prout est vnum, quia ad eam spectat agere de entitatibus rerum secundum se, & de earum vnitate, ac multiplicitate. Ad Logicam vero pertinet, prout supra vnitatem addit aptitudinem, vt sit in multis, & de illis prædicetur.

Hæc explicatio displicet. Primo, quia, vt videbimus, est contra mentem Antiquorum, qui distinctionem adinuenerunt. Secundo, quia vnitas sine pluralitate, non est vnitas vniuersalis, sed indiuidui, & singularis, condistincti contra vniuersale: vnde si Metaphysica tractat solum de vnitate, non aget de vniuersali. Rursus, multitudo sine vnitate est ens per accidens, & sicut acerbus arenæ, vel lapidum. Ergo si Metaphysica, & Logica tractant de vniuersali, ambæ debēt considerare vnitatem, & pluralitatem. Denique, vt ipsi fatentur postea, de vniuersali materialiter, seu de naturis ipsis, omnes scientiæ tractant: quia vt dicetur in 3. libro, scientiæ sunt de vniuersalibus; de vniuersali formaliter, vt ipsi dicūt, tractat Metaphysica. Ergo non restat in quo differat à Logica; nisi incidat in sententiam S. Thomæ, & nostram, quod Logica per se tractet de secundis intentionibus. Quod tamen antea non admisserāt.

4 Aliter ergo dicitur: quod, vt notat S. Thom. 1. p. quæst. 85. art.

3.

3. ad 1. & lib. 2. de Anima lect. 12. & opusc. 55. in medio. & opusc. 56. & alibi sæpe: sed præcipue lib. 7. Metaph. lect. 13. vniuersale dupliciter potest accipi. Vno modo *pro ipsa natura*, cui intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis: & sic vniuersalia, vt genera, & species; substantias rerum significant, & prædicantur in quid: animal enim significat substantiam eius, de quo prædicatur, & homo similiter. Aliomodo potest accipi *vniuersale, in quantum est vniuersale*, & secundum quod natura prædicta subest intentioni vniuersalitatis, id est, secundum quod consideratur animal, vel homo, vt vnum in multis. Primo modo vocatur vniuersale pro substracto, & materialiter: quia est subiectum secundæ intentionis: & secundo modo vocatur vniuersale formaliter: quia iam consideratur sub intentione, quæ est forma vniuersalitatis.

Et hinc prouenit, quod primo modo vocetur vniuersale Metaphysicum, & secundo mo vniuersale Logicum. Quorum nominum rationem in simili tetigit S. Thomas dicta lect. 13. lit. c. docens, quod Logicus considerat res secundum quod sunt in ratione, & ideo considerat substantias, prout secundum acceptionem intellectus subsunt intentioni vniuersalitatis. Sed Phylosophus primus, id est, Metaphysicus, considerat de rebus secúdum quod sunt entia. Et ideo Metaphificus principaliter agit de natura vniuersali; Logicus vero directe, & principaliter de ipsa intentione vniuersalitatis. Et sic verificant Philosophus, & S. Thom. 4. Metaph. lect: 4. littera b. quod Logica, & Metaphysica agunt de omni ente.

5 Obijcies: nam commune est omni scientiæ, quod tractet de vniuersalibus: quia de singularibus nõ est scientia: vt docet Philosophus. 1. Poster. textu 11. & 2. de Anima textu 60. ergo hoc non est peculiare Logicæ, & Metaphysicæ.

Respondetur obiectum scientiarum esse peculiares entium naturas, & conditio generaliter requisita est vniuersalitas: sicut docet Caietanus 4. cap. de ente, & essentia dub. 3. quod id quod prædicatur est natura; & conditio prædicãdi est vniuersalitas, & superioritas: at vero obiectum Metaphysicæ est ens commune; & ideo vniuersalitatem, quæ est prima intentio, respicit non solum vt conditionem generalem (in quo conuenit cum alijs scientijs) sed vt partem, vel propritatem sui obiecti (in quo ab alijs differt) quia vt docet S. Thomas lib. 1. contragentes cap. 65. ratione 3. vniuersale, & singulare sunt differentiæ, vel per se passiones entis: quod est obiectum Metaphysicæ. Et ita ipsa entitas, & prima intentio vniuersalitatis dicuntur vniuersale Metaphysicum; & secunda intentio vniuersale Logicum. Et de his inquirimus an dentur?

***

§. II.

§. II.

Dantur naturæ vniuersales.

6 DIco primo, in rebus sunt naturæ, quæ dicuntur vniuersales. Ita Philosophus 1. Poster. & 2. de Anima & lib. 1. & 7. & 10. Metaph. vt erudite probat M. Soto quæst. 1. vniuersal. conclus. 2. & est S. Thomæ locis relatis num. 4. & communis. Rationeque probatur primo; scientiæ reales sunt de rebus, quæ sunt à parte rei extra animam: sed scientiæ non sunt de singularibus, sed vniuersalium, vt docet Philosophus locis relatis. Ergo in rebus dantur vniuersalia. Maior patet; quia habemus scientiam de cœlis, de elementis, plantis, & animalium, quantitatis, & similium quæ sunt in rerum natura. Minor vero probatur primo: quia scientia est cognitio certa; & euidens rei, quæ aliter esse non potest: sed singularia corruptibilia sunt, & mutabilia, & nunquam in eodem statu permanent: & hac ratione Heraclitus, & Cratillus; qui negauerunt esse in rebus naturas vniuersales, negauerunt subinde esse scientias rerum, vt referunt Philosophus, & S. Tho. 4. Metap. lect. 12. in fine. Ergo admittendo esse scientias rerum, negari nequit dari in rebus naturas vniuersalium. Secundo probatur prima minor: eiusdem est definitio, ac scientia; definitio autem non est singularis, sed vniuersalis, vt docet Philosophus 7. Metaph. tex. 37. & 53. & patet, quod quando dico, *animal rationale*, non definio solum Ioannē aut Petrum, sed hominem incommuni. Ergo definitio, & scientia est vniuersalium, quæ dantur in rebus.

7 Obijcies: aliquid esse corruptibile non obstat vt sit scibile. Ergo, etiam si singularia sint corruptibilia potest de eis esse scientia: & ita ex hoc quod dentur scientiæ, non sequitur, quod in rebus dentur naturæ vniuersales. Probatur antecedens: omnia sublunaria sunt corruptibilia: de omnibus sublunaribus est scientia. Ergo de corruptibilibus est scientia.

Dices: omnia sublunaria esse corruptibilia per aliud, nempe ratione singularium, non tamen per se: quia natura est in corruptibilis.

Contra: id quod conuenit vt propria passio, conuenit per se, & cōpetit indiuiduis ratione naturæ, & nō contra: in hoc enim differunt accidentibus communibus: sed corruptibile est propria passio constantium materia non saltata forma, & composito ex contrarijs. Ergo rebus sublunaribus per se competit corruptibilitas.

Iterum respondebis; quod quātum ad radicē corruptibilitas prius conuenit naturæ, quam indiuiduis; sed quantum ad exercitium, est ècontra: quia natura non corrumpitur, nisi ad corruptionem indiuiduorum.

Cæterum ex ista doctrina non videtur solui, sed maiores vires videtur sumere argumentum: quia illa doctrina est generalis de omni propria

pria passione: vnde inquit S. Thomas cap. 7. de Ente, & essentia, *quod accidentia, quæ consequuntur formã, sunt propriæ passiones, vel generis, vel speciei: vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam.* Sed non obstat in alijs passionibus vt sciantur. Ergo etiam corruptibilitas non obstat scibilitati. Deinde, vt docet Philosophus in cap. de Substantia, *non existentibus primis substantijs, impossibile est esse aliquid aliorum.* Ergo si de facto exerceatur corruptio in indiuiduis, saltem secundario, & peraccidens vniuersalia corrumpentur, & desinent esse. Ergo de illis non erit scientia realis, quia non est ista de nõ ente.

8 Respondetur, quod esse incorruptibile contingit dupliciter: vno modo *physice*, & *positiue*: alio modo *metaphysice*, & *negatiue*. Primo modo entia spiritualia, & quæ non constant ex contrarijs sunt incorruptibilia, vt Angeli, & Cœli, & anima rationalis: & sic entia sublunaria sunt corruptibilia. Secundò modo omnes quidditates rerũ sunt incorruptibiles, quia connexio prædicatorum est essentialis; & secundũ se nõ dicunt aliquid corrupens, & mutabile. Et hoc modo verificat S. Th. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. & q. 5. de potẽtia artic. 9. ad 16. quod vniuersalia sunt semper, & vbique, & quod sunt æterna, & immutabilia. Et videndus Ferrara 2. contrag. cap. 84. & quæ nos diximus 1. p. Metap. contr. 12. art. 9. igitur corruptibile physice; si fundet connexionẽ necessariam, & quæ alter esse non potest, potest sciri: sed singularia corruptibilia vt talia, hanc non fundant; & ideo bene deducitur dari naturas vniuersales, ex eo quod rerum corporalium detur scientia veritatis æternæ, & immutabilis.

9 Præterea principaliter probatur conclusio à M. Soto, ex cõmuni modo cõcipiendi hominum, qui maximum pondus habet in Logica: nam dicimus, *hæc herba nascitur in horto meo; hoc animal est in Hispania frequentissimum*; rursum, concipimus animalia esse eiusdem generis, homines esse eiusdem speciei: sed nihil horũ verificatur præcise de singularibus: quia omnes norũt, quod hæc singularis herba, non nascitur in horto alio; nec hoc numero animal est in alijs terris. Et similiter, maius fundamentum habemus, vt affirmemus, homines esse vnius speciei; quã id posset dici de omnibus animalibus: & pariter, aliquam cõuenientiam inuenimus in re inter animalia quam non reperimus inter animalia, & lapides. Ergo aliquo modo naturæ vniuersales dantur in rebus.

10 Demum probatur: nam *voces sunt signa conceptuum, & conceptus sunt rerum similitudines*: vt dicitur 1. Periher. sed termini, quidam sunt communes, significantes plura sub vna ratione, & sunt capaces signorum vniuersalium, vt dicendo, *omnis homo*, vel *omne animal*. Ergo etiam res aliquæ sunt vniuersales prædictis terminis correspondentes. Vnde inquit Philosophus 1. Periher. lect. 10. in principio, *quod rerum aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares.*

Confirmatur: nam si vocibus

communibus immediate correspondent ipsa singularia, & non natura cõmunis; sequitur quod quando dico, *Petrus est homo*, esset sensus, *Petrus est omnes homines* & quando dico, *homo currit*, vel *homo est iustus*, esset idẽ, ac dicere, *omnis homo currit*, vel *omnis homo est iustus*. Sed hoc est aperte falsum. Ergo vocibus vniuersalibus immediate correspondet natura, quæ dicitur cõmunis, & vniuersalis. Sequela est manifesta: nam voce exprimitur immediatum eius significatum. Sequelæ verò falsitas non eget probatione: nam illæ propositiones absque dubio sunt veræ; & essent manifeste falsæ, si illum sensum redderent.

§. III.

Non differunt realiter à singularibus.

11 DIco secundò, naturæ vniuersales esse nequeunt à singularibus realiter separatæ, & per se subsistentes. Ita docet Philosophus cõtra Platonem, de quo refert posuisse ideas, seu naturas quasdam vniuersales separatas, vt essent principia indiuiduorum naturæ. Ita citant Philosophus 1. Metaphysicæ. capitul. 6. & lib. 7. capit. 8. & S. Thom. lib. 1. lect. 10. & lib. 7. lect. 13. & 14. & 1. p. q. 15. artic. 1. ad 1. & q. 84. art. 1. Verum quia S. Augustinus lib. 83. q. q. 46. & lib. 7. de Ciuitate cap. 28. & lib. 12. capit. 26. & alij authores grauissimi, Platonem connantur exponere de ideijs, quas Theologi admittunt esse in mente diuina; ideo de mente illius multi dubitãt; de quo non vacat disputare. Eruditissime id exponunt Masius sect. 2. de vniuers. q. 1. Sanchez lib. 2. q. 13. PP. Conimb. in præfatione Porphirij q. 1. artic. 3. & videndus S. Thomas lib. 3. Met. lect. 11. litt. c. & e. & lib. 1. de Anima lect. 8. in principio. Et lib. 4. de regimine principũ cap. 4.

12 Sed conclusio communis probatur primò: natura cõmunis est de essentia singularium: sed esse nequit de essentia singularium, & ab eis realiter distingui, & separari. Ergo non dantur naturæ vniuersales realiter à singularibus separatæ. Maior patet; quia hic homo, nempe, *Petrus*, essentialiter est *homo*, & *animal*, & *substantia*. Minor verò probatur: quia prædicatio est signum conuenientiæ, vel identitatis eorum, quæ prædicantur: ergo quæ realiter separantur, nequeunt vere, nedum essentialiter prædicari.

13 Secundò probatur: nam sequitur illam naturam esse singularem, & non esse singularem; esse vniuersalem, & non esse vniuersalẽ: quæ sunt contradictoria, quæ de eodem verificari nequeunt. Vt sequela probetur; supponenda est definitio vniuersalis, & singularis, quæ traduntur à Philosopho, & D. Thoma 1. Periher. lect. 10. his verbis: *Vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo: singulare autem, quod illam legem subire nequit, quale est Callias, Sortes, vel Plato.* Vel vt definiunt 7. Metaph. tex-

textu 14. lect. 13. *vniuersale est, quod pluribus inesse natum est.* Ex quo sic arguitur: illa natura separata à singularibus, esset vniuersalis, vt supponitur: sed ex alia parte, probatur quod non esset vniuersalis, sed singularis: illa natura esset existés: sed omne existens est singulare. Ergo illa natura non esset vniuersalis, sed singularis. Probatur minor: omne existens est extra causas & habens vltimam actualitatem: ergo est singulare, supponens naturam indiuiduam sub determinata actione agentis, quæ solum esse potest circa singularia. De quo videatur S. Thomas q. 9. de Potentia artic. 5. ad 13.

14 Hæc ratio, si bene attendatur, non solum probat de facto non dari vniuersalia à singularibus separata, quæ de illis essentialiter prædicentur; sed ostendit ex parte facti esse implicationem contradictionis. Vnde nec de potentia absoluta dari poterunt, vt late probant Soncinas lib. 7. Metaphys. q. 41. & Sanchez lib. 2. tota q. 14. quia esset, ac si daretur mysterium SS. Trinitatis in creaturis. Quod implicat: alioquin Deus non esset supra omne factibile.

15 Sed instabis contra definitionem vniuersalis: nam natura diuina est vna in tribus personis, de quibus etiam essentialiter prædicatur: & tamen natura diuina non est vniuersalis, sed vnus singularissimus Deus. Ergo definitio illa vniuersalis non est apta ad intentum.

Respondetur distinguendo maiorem: est vna realiter in suppositis diuisa, nego maiorem. Vna numero in illis manens, concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam: quia ad rationem vniuersalis exigitur, quod natura prædicetur de pluribus numero, & existentialiter distinctis. Ita respondet S. Thomas 1. p. quæst. 30. artic. 4. ad 3. dicens: *Personæ diuinæ habent vnum esse: genus autem, & species, & quodlibet vniuersale prædicatur de pluribus secundum esse differentibus. Vnde non sequitur quod in diuinis sit vniuersale.* Recole, quæ diximus lib. 1. Dialecticæ capitulo 5. quæstione 2. & quæ dicemus quæstione 20. §. 5.

16 Rursum obijcies in fauorem Platonis: id quod intelligitur in actu in rebus, actu est in illis: sed vniuersale intelligitur actu in rebus. Ergo datur vniuersale realiter existens in rebus. Maior est per se nota; alioquin intellectus falleretur, & intelligeret rem aliter ac est. Minor verò est certa ex prima conclusione: quia vniuersale est obiectum intellectus; & scientia est de vniuersalibus.

Respondetur distinguo maiorem: & cõcedo eam de natura, quæ intelligitur, & nego, si sermo sit de statu, qui est conditio vt intelligatur. Pariter distinguo minorem, & concedo de vniuersali materialiter, & ex parte naturæ; nego verò de vniuersali formaliter ex parte intentionis. Et consequenter distinguitur consequens: & conceditur de vniuersali identificato cum singularib⁹; negatur verò

de vniuersali à singularibus realiter separato. In quo nulla est falsitas: quia, vt dicitur 2. Physicorum textu 18. *abstrahentium non est mendacium*: & vt notat S. Thomas 1. p. q. 85. artic. 2. ad 2. *visus videt colorem pomi sine eius odore; quamuis in re non sit color sine odore*; eo solum, quia in visu est similitudo coloris, & non odoris. Ergo pariter absque falsitate potest ab intellectu cognosci vniuersale sine singulari (à quo in re non differt) quia in intellectu est similitudo speciei, & non individualium principiorum: quia alius est modus se tenens ex parte rei intellectæ & alius se tenens ex parte intelligentis, vt ad hoc intentum notat S. Thomas 1. Metaphys. lect. 10. qui & videatur 1. Periher. lectione 10. in principio.

§. IV.

Vniuersale formaliter solum est in intellectu.

17 DIco tertiò, vniuersale in actu, formaliter, & complete, solum reperitur in intellectu. Ita docet S. Thomas 4. cap. de Ente, & essentia, vbi, & probat authoritate Commentatoris, & Auicenæ: & ratione: quia vniuersale est natura vniformiter se habens ad multa, iuxta eius definitionem: sed in solo intellectu natura est vna vniformiter se habens ad multa: quia in illo est imago naturæ abstracta ab omnib⁹, vnde prouenit diuersitas. Ergo in solo intellectu est actu, & complete vniuersale. ¶ Quod & exprimit S. Thomas in 1. dist. 19. q. 5. art. 1. ita dicens: *Quædam sunt, quæ habent fundamentum in re extra animam; sed cõplementum rationis eorum, quantum ad id quod est formale, est per operationem animæ: vt patet in vniuersali*; humanitas enim est aliquid in re; non tamẽ ibi habet rationẽ vniuersalis, cum non sit extra animam aliqua humanitas multis communis: sed secundum quod accipitur in intellectu adiungitur ei per operationem intellectus intentio, secundum quam dicitur species. Idem docet S. Thomas locis relatis n. 4. & 1. 2. q. 29. art. 6. estque Philosophi 1. de Anima textu 8. & S. Thomæ ibi lect. 1. & lib. 3. lect. 12. & 2. Poster. capit. vlt. Imò est S. Damasceni lib. 3. de Fide cap. 11.

18 Alijs plũribus rationibus cõclusionẽ probant M. Masius sec. 2. de Vniuers. q. 4. M. Sanch. lib. 2. q. 13. conclu. 3. Imò multi dicũt, ab hac conclusione non dissentire Scotum; quia solum ponit esse in rebus vniuersale in potentia, non in actu, vt exponunt quidam discipuli eius relati à Fonseca 5. Metaphys. cap. 28. q. 5. sect. 2. quos sequitur Merinero cap. 1. de vniuersal. disp. 2. q. 1. Quamuis aliter eum interpretetur Lichetus in 2. dist. 3. q. 1. §. *Adhuc*, & Antonius Andreas 7. Metap. q. 16. & alij multi apud Masium. Quod latius examinare eius discipulis relinquimus. Forsan enim propter hoc M. Soto quæst. 2. vniuersalium ad vltimũ, dixit, *quod si quis arguat nos incidere in opinionem Scoti, respondetur tanto melius*. Quia semper optamus cum omnibus pa-

pacem habere: dum tamen veritatem non deseramus, quã vbique inuestigamus, & ardenter concupiscimus: quia *amicus Plato, sed magis amica veritas*, vt est in prouerbio.

19 Obijcies: correlatiua sunt simul natura; & ita vbi datur vnũ, datur, & aliud: singulare autem est correlatiuum vniuersalis: & ita si vnũ est in intellectu, etiam aliud. & similiter si vnum datur à parte rei, etiam, & reliquum. Sed singularia dantur in rebus, vt patet: quia omnes homines sunt singulares formaliter. Ergo etiam vniuersale formaliter datur in rebus.

Respondetur, cum PP. Carmelitanis disp. 3. q. 5. ad confir. 1. quod particulare secundum suam entitatem realem non est correllatiuum vniuersalis, neque fundamentaliter, neque formaliter sumpti. Particulare verò sumptum formaliter, in quantum subijcitur vniuersali sumpto formaliter, est eius correllatiuum: sed vt sic, neutrum datur à parte rei: quamuis in re mueniatur vtriusque fundamentum: quia vt inquit S. Thomas 1. Perih. lect. 10. in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est illi proprium in quãtum est hæc res, sicut Sorti, vel Platoni in quantum est hic homo: & aliquid est considerare in eo in quo conuenit cum alijs quibusdam rebus, sicut quod Sortes est animal, aut homo, aut rationale. Primo modo dicitur singularis; secundo modo dicitur vniuersalis interveniente operatione intellectus.

***

QVÆSTIO XII.

Vtrùm ante operationem intellectus detur vnitas formalis, & aptitudo ad multa?

§. I.

Notabilia præmittuntur.

1 A Lijs verbis solet inquiri, an fundamentum proximum vniuersalitatis detur ante operationem intellectus? vel vtrum vniuersale, saltem inchoate, & incomplete, præcedat operationem intellectus? an verò solum in re, vel secundum se detur solum fundamẽtum remotum, & omnino materiale vniuersalitatis? quæ quæstiones coincidũt cum proposita in titulo: quia de ratione vniuersalis sunt duo, & *vnitas*, & *aptitudo ad plura*. Et de istis seorsum dicemus, vt clárius decisio percipiatur.

2 Pro quo notandum, ex D. Thoma 4. cap. de ente, & essentia, & Quolib. 8. art. 1. & quæst. 5. de potentia artic. 9. ad 16. quod vniuersale tripliciter considerari potest. vno modo *secundum se*, & secundum sibi propria, prout abstrahit à quolibet esse, & conueniunt ei solũ prædicata essẽtialia, & quidditatiua. Alio modo potest considerari *secundũ esse quod habet in singularibus*. Et sic cõueniunt ei operationes, & accidentia communia, & non solum propria. Denique vniuersale potest cõsiderari *secundum esse quod habet in intel-*

tellectu. Et hoc modo sibi attribuuntur intentiones rationis. Alijs vocibus solet explicari hæc distinctio dicendo, quod natura potest considerari tripliciter, nempe, *Metaphysice, Physice, & Logice.* Metaphysice dicit prædicata, quæ pertinent ad conceptum quidditatiuum, & essentialem, & connexionem essentialem, quæ conuenit semper, & vbique. Physice dicit, quod cõuenit per actionẽ agentis, vt ponitur extra causas existens, & singularis. Logice vero dicit statũ accidentalẽ conuenientẽ per rationẽ; & proprijssime id verificatur de secunda intentione. Explicanda igitur est vnitas, & aptitudo ad multa, quæ conuenit naturæ in istis tribus considerationibus.

3 Quod vt præstemus, vlteriꝰ notãdũ quod vtait S. Th. in 1. dist. 24. q. 1. ar. 3. ad 3. hæc est definitio vniꝰ *vnũ est ens, quod non diuiditur*: vnde secũdũ quod aliquid se habet ad indiuisionem, se habet ad vnitatem, vt notauerat ipse S. Thomas ibi art. 1. quia de formali vnum significat entitatem vt subest negationi, & negationem solam diuisionis, vnũ addit supra ens, vt docet S. Thomas q. 9. de potentia art. 7. de quo late egimus 1. p. Metap. tota Controu. 9. quia tamen priuatio per suum habitum cognoscitur; ideo vnitas, quæ completiue indiuisionem significat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: vnde tot sunt vnitates, quot diuisiones.

4 Vnde notandũ, ex Caietano cap. 4. de ente, & essentia q. 6. quod diuisio est duplex: quædã est *materialis* per principia indiuiduationis causata, vt Petrus differt à Paulo per hanc materiã quãtitate signatã, quæ est principiũ indiuiduationis. Quædã est diuisio *formalis*, quæ fit per principia essentialia, & formalia. Et ista habet latitudinẽ, quia vel fit per principia essentialia propria; vel principia essẽtialia cõmunia: & ista iterum subdiuiditur, secundũ quod principia essentialia cõmunia sunt magis, & minus cõmunia, sicut inter Petrum, & hunc leonem, est diuisio formalis per principia formalia propria, nempe, vltimas differentias: inter Petrum verò, & hanc plãtam, est diuisio formalis per principia essentialia cõmunia Petro, & alijs speciebus, nempe, per sensibile, & insensibile: & à lapide differt per communiora principia, scilicet, per animatum.

5 Consequenter vnitas est duplex: quædam *numeralis*; quædã *formalis*: vnitas numeralis attenditur pænes priuationem diuisionis per principia indiuiduationis, nempe, principia numeralia, quæ apud nos sunt principia materialia. Vnitas autem formalis attenditur pænes priuationem diuisionis per principia formalia. Quæ latitudinem habet: nam si priuet diuisione formali causabili per principia propria, est vnitas *formalis simpliciter*: si verò per principia communia est vnitas *formalis secundum quid*: & hæc est causabilis à magis & minus communibus principijs essentialibus: & sic etiam latitudinem habet. Ex quo patet, quod vnitas numerica est maxima; quia nullam admittit diuisionem:

nem: vnitas verò formalis est minor illa; quia admittit diuisionem materialem: & carentia eo est maior, quanto minus relinquitur in subiecto de forma, qua priuat.

6 Vltimo notat Caietanus, quod res potest intelligi extra animam communis dupliciter. Vno modo *positiue*: alio modo *negatiue*. Illa res est communis positiue, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiue, quæ nulli supposito est propria. Si loquamur de vnitate communi positiue eiusdem numero naturæ, certum est, quod solum in Deo vna natura numero reperitur comunis tribus personis. Quare de ista communitate non est quæstio, sed de formali specifica, vel generica: quæ tunc reperitur, quando formaliter vna indiuisa manens secundum illum gradum specificum, vel genericum reperitur in pluribus. Et de ista communitate, vel aptitudine ad plura est quæstio, an conueniat naturæ in statu præcisionis, & secundum se, & à parte rei? an verò solum per operationem intellectus?

§. II.

De natura secundum se, & Metaphysice accepta.

7 DIco primò; natura secũdum se, nec est vniuersalis, nec positiue actu, & simpliciter vna, nec vnitate præcisionis, nec positiue cõmunis multis: aç proinde, prout sic non est vniuersalis, adnuc in potentia proxima. Probatur ratione S. Thomæ 4. capite de Ente, & essentia: quod conuenit alicui secundum se, in omni statu, semper, & vbique conuenit: sed naturæ non conuenit in omni statu, nec vniuersalitas, nec vnitas, nec pluralitas. Ergo ista non conueniunt naturæ secundum se. Maior patet; quia quod conuenit secũdũ se cõuenit essentialiter: quæ conueniunt essentialiter, necessario conueniunt, nec possunt non conuenire. Ergo semper cõueniunt: sicut homini semper cõueniunt esse animal rationale: quia ista secundũ se, & quidditate cõueniũt: & quia si aliquando nõ cõuenirent essent essentialia, & nõ essentialia, sed accidẽtalia. Pro huius maxime defensione legatur M. Araujo lib. 3. Met. q. 3. ar. 3. dub. vnico. Minore probat S. Tho. quia natura humana est vna in Petro. Ergo pluralitas nõ est de eius essentia. Quod autem nec vnitas sit de eius essentia, patet: quia realiter plurificatur in Petro, & Paulo. Ergo de se nec est vna, nec plures: quia quod cõuenit alicui per se, semper cõuenit, vt etiã habetur 1. Poster. & eius oppositũ, nec per se, nec per accidens potest conuenire.

8 Obijcies: nam bene potest naturæ secundũ se conuenire aliqua vnitas, vel cõmunitas, & ab extrinseco impediri ne exerceatur: sicut in capite de qualitate dicem⁹, quod dispositio ex natura rei est facile mobilis, & peraccidens ex parte subiecti est difficile mobilis. Ergo falsum etiã est, quod id quod alicui conue-

nit secundum se, eius oppositū, nec per accidens possit conuenire: quia etiā habitus ex natura rei est difficile mobilis, & per accidens parum durat.

Dices: non esse oppositum, ex natura qualitatis multū durare, & ex parte subiecti parū permanere: & ita maxima nō instatur; quia ad hoc requiritur, quod qualitas ex natura sua difficile mobilis, peraccidēs esset ex natura sua difficile mobilis.

Admissa doctrina ista; robur accipit argumentū: quia sufficit eius intento, quod natura secundum se, & essentialiter sit vna, & apta essentialiter ad essendum in multis: quia essentialiter est materialis: ac proinde, communicabilis pluribus: & ab extrinseco principio materiali indiuiduationis plurificetur materialiter, retenta formali vnitate præcisionis, quæ sit vera vnitas, sed minor vnitate indiuiduali.

9 Respondetur, quod subiectū non est de essentia accidentis: natura verò est de essentia indiuidui, & principium indiuiduationis substātiæ primum, & radicale, etiam debet esse intrinsecum: vnde si natura secundum se esset vna, vel plures; totum hoc esset in indiuiduo: & cū videamus aliquando naturam esse vnam, aliquando esse plures; & ad pluritatem indiuidualem etiam plurificari vnitates formales, non potest in natura esse prædicatum essentiale esse vnam, aut esse plures, aut esse vniuersalem; cum omnes isti sint status accidentales, & quidditatiua ab intrinseco proueniant.

10 Præterea probatur conclusio: nam omnia prædicata quidditatiua per actionem agentis ponuntur sub existentia: quia ista non destruit essentiā, sed actuat ponēdo extra causas: sed ista vnitas, vel communitas, de facto non cōuenit naturæ existēti in singularibus. Ergo nō conuenit naturæ secūdum se. Alia argumenta contra Fonsecā 5. Metaph. cap. 28. q. 3. videantur in P. Suarez disp. 6. Metaph. sect. 3. & in alijs recentioribus.

11 Dico secundò, natura secundum se est vna in potentia, & negatiue, & vt sic etiam est indifferens, & cōmunis negatiue. Primo modo loquuntur Capreolus in 3. dist. 5. q. 3. ad arg. contra 1. pag. 59. & 61. Soncinas lib. 7. Metap. q. 40. Posteriori modo id exponunt Caietanus c. 4. de ente, & essentia q. 6. §. *Quoad quartum*, & ad 2. Soto q. 2. vniu. ad 1. Ioan. à S. Thoma q. 3. art. 3. concluſ. 2. & ad 4. & ad 2. PP. Carmelitani disp. 3. q. 3. n. 26, & frequenter alij Thomiste. Habeturq; opus. 42. apud D. Thomam cap. 7. vbi dicitur: *est tamen in ipsa natura absolute accepta, secundum quod non est in inferioribus considerata, quædam vnitas: cum definitio eius sit vna, & non eius suum, vt patet.* In istis verbis duæ indicantur rationes.

12 Altera, qua vtitur Caiet. quia id quod vnū non est, nō est definibile vnica definitione; vt habetur 7. Metaph. textu 13. imò nec est intelligibile, vt dicitur 4. Metaph. cōm. 10. sed natura humana secundum se est definibilis, & intelligibilis. Etgo natura absolute sumpta, ha-

habet vnitatem quandam. ¶ Alia ratio est, quæ proponitur à Soncinate: quia de ratione termini vniuoci est significare immediate vnum: sed terminus significans naturam absolute, est vniuocus. Ergo natura, vt sic, aliquam habet vnitatem.

13 Ex quibus probatur secunda pars: quia natura solitarie, seu metaphysice accepta, non est singularis: quia singularitas accidit illi vt est à parte rei: ergo secundum se est communis negatiue; id est, ex principijs essentialibus, & intrinsecis præcise, neque est singularis, neque vniuersalis; sed *vtrumque illi accidit*, vt ait S. Thomas 4. cap. de ente, & essentia.

14 Obijcies, vt dicitur 2. Perih. *ab affirmatiua ad negatiuam, variato prædicato pœnes finitum, & infinitum, est bona consequentia*: vt, *homo est animal: ergo nō est nō animal*. Alioquin duo termini contradictorij verificarentur de eodem. Ergo si natura secundum se non est determinata; secundum se est non determinata: quod est aperte falsum; cum in intellectu sit indifferens ad plura.

Respondetur, cum Caietano illa q. 6. dub. 2. §. *Secunda causa*, quod illa non tenet addita reduplicatione. sicut ex ista; *homo in eo quod est homo, non est albus*, non sequitur ista, *homo, in eo quod homo, est non albus*: quia essentialiter neutrum sibi competit; sed vtrumque sibi accidit. Quia sic arguendo, variatur appellatio, vt diximus lib. 2. Dialect. cap. 17. in fine. Quod latius explanat Mag. Lerma lib. 3. q. 7. ad 2.

15 Vel aliter respondetur, cum P. Didaco à Iesu disp. 4. q. 4. in fine, quod regula Aristotelis est vera, dummodo integrum prædicatum, quod in vna affirmatur, in altera negetur: illa autem particula, *secundum se*, vel *de se*, sunt partes prædicati: vnde vt formentur contradictoriæ, debent illæ particulæ in ambabus repeti, dicendo: *natura est determinata secundum se, natura non est determinata secundum se*; & hæc secunda est vera; sed prima est falsa.

16 Alterum principale conclusionis fundamētum est: quia vnum quodque, inquantum est ens; est vnum: quia ens est vnum per suam essentiam, vt docent Philos. 4. Metaph. textu 3. & S. Thomas 1. p. q. 6. art. 3. ad 1. dicit, quod vnum conuertitur cum ente quidditatiue, & nominaliter sumpto: sed naturæ secundum se sunt entia realia vt diximus 1. p. Met. cōtr. 7. ar. 1. & de maiori disputabitur ibi 3. p. Contr. 5.

17 Obijcies: natura secundum se, & quæ est à parte rei, est substantialiter eadem: sed naturæ, quæ est à parte rei, repugnat communitas, etiam negatiua: quia implicat, quod Petrus sit Paulus. Ergo & naturæ secundum se repugnat communitas negatiua. Consequentia patet: quia quando duo sunt realiter idē, quidquid repugnat, vel conuenit vni ante operationem intellectus, repugnat, vel conuenit alteri. Maior vero probatur: quia prædicata quidditatiua sunt in singularibus: & de natura hominis absolutè considerata, inquit S. Thomas 4. cap. de ente, & essentia, quod *illa est, quæ prædicatur de omnibus individuis*.

Ad

Ad hoc argumentum, quod prolixe proponitur & exaggeratur à Recentioribus contra Caietanum, iam ipse responderat illo cap. 4. ad secũdum, & tertium dubium, quod hic sunt duo; & natura, & eius status, seu conditio: si loquamur de natura, sic est essentialiter eadem; si loquamur de statu: sic prout contractæ ratione conditionis, seu status explicati, seu reduplicati, repugnat sibi communitas, quæ illi secundum se, vel in statu solutudinis non repugnat. ¶ Et iuxta hoc distingua tur maior; & concedatur de illa entitatiue; negetur vero de illa pro statu, & conditione. Ad probationẽ conceditur antecedens, de his quæ sunt idem omnibus modis: negatur vero quando est diuersitas status, vel virtualis distinctio. Et hæc ante operationem intellectus datur. Et argumentum deficit, solum distinguens naturã à parte rei, & pro vt in intellectu; cũ tamen ex D. Th. dixerimus, posse considerari tripliciter, Metaphysice, Physice, & Logice. Naturæ ergo prout à parte rei, repugnat communitas; illi vero specificatiue pro statu solitudinis, non repugnat esse in pluribus.

18 Vltimo obijciunt alij Moderni: vnitas negatiua nihil aliud est, quam negatio distinctionis: sed ante operationem intellectus non datur vna negatio distinctionis. Ergo ante operationem intellectus in natura secundum se non datur vnitas negatiua. Probatur minor; quia sicut Petrus non distinguitur specie à Paulo; ita neque Paulus distinguitur specie à Petro: ergo sicut in Petro est negatio distinctionis specificæ à Paulo; ita in Paulo est negatio distinctionis specificæ à Petro. Ergo est duplex negatio in illis.

Respondetur concedo totum, vt conceditur à Caietano ad secundũ dubium, loquendo de naturis, quæ sunt à parte rei: sed id non est ad propositum cum loquamur de natura secundum se, & pro statu solitudinis: in illo autem statu non sunt differentiæ indiuiduales, nisi in potentia: vnde ex eo quod in differentijs indiuidualibus non detur vnitas negatiua; non sequitur, quod in natura secundum se nõ detur vnitas negatiua.

19 Aduerte etiam eosdem Recentes non legisse Caietanum, cum illi tribuunt, quod ratione vnitatis negatiue communis, natura realis constituitur vniuersalis: cum id ex professo impugnet Caietanus cap. 4. de ente, & essentia q. 6. & q. 7. ita ait: quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ; aduertat se errare propter tria. Primo, quia in definitione vniuersalis exigitur positiua aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus. Secundo, quia ad singulare non sufficit negatio repugnatiæ ad essendum in vno solo: alioquin humanitas, in quantum humanitas; erit vniuersalis; & singularis: de ea enim, vt sic, negatur vtraque repugnantia. Demũ id probat tali ratione: quia vniuersale in actu repugnat esse in

vno

vno tantum: sed humanitati, in quantum humanitas, non repugnat esse in vno tantum: si quidem potest esse in vno individuo solo. Ergo humanitas, & quælibet natura secundum se, non est vniuersalis in actu; etiam si habeat aliquam vnitatem; & sit negatiue communis.

§. III.

De natura à parte rei, & Physice sumpta.

20 CIrca naturam in isto statu; primo oportet videre, an habeat formalem vnitatem? Secundo an distinguatur à numerica? Tertio an à parte rei sit communis pluribus? Indeque constabit, an à parte rei natura sit apta ad essendum in pluribus, & vniuersalis?

Quidam omnino negant in rebus vnitatem formalem, & dicunt omnia prædicata realia cuiuslibet individui esse realiter vnũ per vnitatem solum numericam. Ita P. Fr. Didacus à Iesu disp. 4. quæst. 2. & 3. Hurtad. disp. 5. Metaph. sect. 9. & alij recentiores,

Per oppositum alij, non solum admittunt in rebus vnitatem formalem; sed dicunt ante operationẽ intellectus esse distinctam à numerali, & esse illis communem posituę; imo, & vniuersalem à parte rei. Ita Antonius Andreas 17. Metaphysicæ quæst. 17. Venetus, Rodulphus, Toletanus, & alij apud Sanch. lib. 2. q. 13. §. *Tertia sententia*.

¶ Communis tamen, & vera sententia, media graditur via; & sequẽtibus explicatur conclusionibus.

21 Dico ergo tertio, à parte rei datur vnitas formalis in natura, quæ tamen non est vna à parte rei; sed ad individuorum multiplicationem realiter multiplicatur. Priorẽ partem iudicat Caietanus dicta q. 6. §. *quoad tertiam; adeo manifestam; quod nullus sanæ mentis possit eam negare*. Et Suarez disp. 6. sect. 1. n. 2. & 8. dicit *in hoc omnes conuenire*. Diligenter eam probant PP. Carmelitani disp. 3. tota q. 2. ex Philosopho 5. Metaph. textu 11. & D. Thom. ibi lect. 8. initio, & opusc. 42. capit. 7. & duplici ratione. Altera desũpta ex Philosopho 5. Metaphysicæ textu 20. docente, quod relatio similitudinis, seu identitatis fundatur in vnitate: sed duo individua eiusdem speciei sunt similia in natura: ergo in illa habent vnitatem: sed non habent vnitatem numericam: quia potius numero distinguuntur, & differentijs individualibus sunt dissimiles: ergo à parte rei habent vnitatem formalem.

22 Ratio alia à priori est Caietani; & formatur sic: vnitas formalis est entitas individua formaliter: sed à parte rei datur entitas individua formaliter: ergo datur vnitas formalis à parte rei. Probatur minor. nam à parte rei Petrus caret, non solum diuisione materiali, quia est individuus materialiter: sed etiam diuisione formali, causabili per principia propria, & communia. Ergo à parte rei datur entitas individua formaliter, ergo datur vni-

vnitas formalis, quæ est fundamentum vnitatis specificæ, & genericæ. ¶ Imo concedit bene Caietanus; à parte rei dari plures vnitates formales, pro numero graduum essentialium: quia exparte entitatis, vnitas non differt ab ente: vnde, sicut non sola indiuiduatio est in re, sed etiam omnia illius prædicata quidditatiua; ita non sola vnitas numeralis, sed quælibet eius vnitas formalis, est in re ante operationem intellectus.

23 Vt autem argumenta contraria radicitus corruant, aduerte primo cum Caietano ad secundum dubium, quod vnum, cum dicat *ens indiuisum*; & importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum; illud directe; hoc ex consequenti, seu cõpletiue: loquendo de vnitate formali, & vnitate numerali, quoad directum significatum positiuum; sic sunt idem realiter, & distinguuntur sola ratione: quia Petrus est essentialiter homo, & animal. Si vero loquamur de his vnitatibus, quoad priuationes diuisionum importatas; sic distinguuntur realiter negatiue (eo modo quo inter negationes est realis distinctio) quia alia est priuatio diuisionis formalis, & alia est priuatio diuisio numeralis: sicut alia diuisio est formalis, & alia est diuisio numeralis. In vna autem entitate; licet non possit esse distinctio realis entitatum, potest esse multiplicitas priuationum.

24 Secundo aduerte, aliud esse, quod directum significatum vnitatis formalis sit à parte rei; aliud vero, quod à parte rei sit distinctum à directo significato vnitatis numeralis: primum potest esse: & est verissimum; etiam si secundum sit falsum: vt ens, & vnum, & bonum sunt à parte rei; licet sola operatione intellectus distinguantur: & Theologi dicunt attributa diuina esse realiter in Deo; licet interse sola ratione distinguantur. Quod notat S. Thomas q. 8. de potentia art. 1. ad 7. & art. 2. ad 3. & ad 7. Entitas ergo quæ est à parte rei, identice est vna numero, & vna formaliter, & vtrũque est quid reale; sed distinctio inter vtramque, est per rationem: quia reperit fundamentum indiuisionis formalis, & materialis. Quo notato, corruunt argumenta: vnde non opus est ea referre. Videantur Sanchez lib. 2. q. 13. & PP. Carmelitani disp. 3. q. 3. & 5.

25 Secundam partem facile ex dictis probamus: quia vnitas formalis, quoad directum, & positiuum significatum, est ipsa natura: ergo multiplicata natura, multiplicatur formalis vnitas. Antecedens patet: quia vnum, & ens idem sunt, vt dicitur 4. Metaphysicæ comment. 3. consequentiam vero probat Caietanus dicta q. 6. §. *Tertia propositio*, quia quotiescumque aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter; multiplicato realiter vno, multiplicatur, & reliquum: nam, quæ realiter sunt eadem conuertibiliter vnitertio, sunt eadem realiter interse.

§. IIII.

De aptitudine, & communitate naturæ.

26 DIco quarto, aptitudo, & positiua non repugnantia ad essendum in pluribus, quod est proximum fundamentum vniuersalitatis, non conuenit naturæ à parte rei. Colligitur ex D. Thoma. 4. cap. de Ente, & essentia, & habetur opus. 56. vbi dicitur: *habilitas essendi in pluribus, non est de essentia hominis: quia tũc homo, qui est in sorte esset habilis ad participationem plurium; quod est impossibile.* Sequitur Caietanus de ente, & essentia quæst. 8. & omnes Thomistæ. Imo Suarez disp. 6. sect. 4. num. 2. appellet *conclusionem receptissimam, & euidentem.*

Et ratio est: quia ista aptitudo duo dicit; nempe, vnitatem naturæ; & indiuisionem illius, cum habitudine, & communitate ad plura: sed à parte rei natura diuiditur: Ergo vt sic non retinet indiuisionem, & communitatem; sed solum in intellectu: nam, vt inquit S. Thomas in 1. ad Anib. distin 38. quæst. 1. artic. 2. *in solo intellecta forma sua communitatis rationem seruare potest.*

27 Præterea; vbi est positiua repugnantia ad vnitatem naturæ seruandam in pluribus, non potest esse positiua non repugnantia, & aptitudo vt vna natura participetur in pluribus: sed à parte rei est positiua repugnantia, & ineptitudo vt vna participetur à pluribus: ergo à parte rei non datur habilitas, & non repugnantia ad essendum in pluribus. Maior patet: quia, vt inquit Caietanus quæst. 6. ad 2. omnis propositio est simpliciter falsa, in qua prædicatum repugnat subiecto; etiã si solum repugnet ratione conditionis implicite importatæ. Probatur minor: naturæ singulari repugnat esse in pluribus: sed natura singularis identificatur cum omnibus prædicatis, quæ de indiuiduo essentialiter dicuntur, vt postea videbitur. Ergo naturæ à parte rei positiue repugnat communitas vnitatis formalis in pluribus. Videatur M. Fr. Ioan. à S. Thoma quæst. 3. artic. 4.

28 Obijcies: actus, & potentia proportionantur, & sunt in eodem genere, saltim remoto; nam si vnũ est substantia, aliud non potest esse accidens; & si vnum est ens reale, aliud nequit esse ens rationis: sed actus huius aptitudinis est aliquid reale, quod est ante operationem intellectus. Ergo, & aptitudo, & indifferentia naturæ est realis, conueniens illi in rebus ante operationem intellectus. Probatur minor: actus aptitudinis ad essendum in pluribus, est naturam actu esse in pluribus: sed realiter natura est in pluribus quia in omnibus singularibus eiusdem speciei est natura specifica: ergo actus aptitudinis, & ipsa aptitudo conuenit naturæ realiter vt existit in singularibus.

Respondetur negando minorem. Ad probationem distinguo maiorem, est naturam esse in pluribus, retenta vniformitate, vnitate, & communitate, concedo. Admitten-

tendo diuisionem, & pluralitatē in indiuiduis, nego maiorem. Et concesa minori, distinguitur consequēs, & conceditur de aptitudine remote, & materialiter sumpta; quia ista est ipsa natura, quæ datur in singularibus: negatur vero de aptitudine proxime; quia ad hanc requiritur abstractio principiorum indiuidualium, & vniformitas naturæ: quæ solum conueniunt actu naturæ in intellectu.

29 Præterea arguitur: duo indiuidua eiusdem speciei sunt vnum in natura illius speciei formaliter loquendo: sed totum hoc illis conuenit à parte rei. Ergo vnitas formalis est communis pluribus à parte rei. Probatur maior: quia tantum distinguuntur differentijs in diuidualibus numericis: ergo non distinguūtur in principio formali specifico: ergo, licet sint plura indiuidua materialiter, est in illis vna natura formaliter communis, & proxime vniuersalis a parte rei.

Respondetur cum Herbeo Rodlib. 1. quæst. 9. & alijs Thomistis relatis à Mag. Masio sect. 2. de Vniuers. quæst. 3. concluſ. 8. distinguendo maiorem, sunt vnum *vnitate conformitatis*, vel similitudinis, concedo maiorem: quia à parte rei prædicata essentialia vnius indiuidui sunt conformia, & similia prædicatis essentialibus alterius indiuidui. Sunt vnum *vnitate identitatis*, seu indiuisione simpliciter, nego maiorem: quia ista vnitas nō datur in rebus segregata à diuersitate sed hoc fit abstractione, & alijs operationibus intellectus.

30 Sed instabis: nam secundum Philosophum in cap. de Relatione, & 5. Metaphysicæ textu 10. relatio realis similitudinis fundatur in aliqua vnitate reali: non in vnitate numerica; quia sic potius duo indiuidua numero distinguuntur: ergo in aliqua reali vnitate formali specifica, quæ detur à parte rei, vel in aliqua vnitate formali minore numerali, quæ datur in rebus communis omnibus indiuiduis.

Respondetur solutionem datam esse legitimam; quæ non solum habetur opusculo 48. apud Diuū Thomam tractatū 1. capitulo. 4. Sed aperte indicatur à D. Thoma 1. Posteriorum lectione 20. littera, 1, vbi explicans illud dictum Philosophi *vniuersale est vnum præter multa*, ait S. Thomas: quod & si secundum considerationem intellectus, sit vnum præter multa; tamen secundum esse est in omnibus singularibus vnum, & idem; non quidem numero, quasi sit eadem humanitas numero omnium hominum: sed secundum rationem speciei: sicut enim hoc album est simile illi albo in albedine, non quasi vna numero albedine existente in vtroque; ita etiam Sortes est similis Platoni in humanitate; non quasi vna humanitate numero in vtroque existēte. Hæc ibi S. Thomas. Cuius doctrina ipsa vulgari loquutione comprobatur: nam homines similes in qualitate, vel quantitate, vel figura, dicimus esse *eiusdem facici*; *vel eiusdem corporis*, vel *eiusdem coloris*; quamuis compertum

sit

sit in vtrisque non esse eadem numero accidentia.

31 Ad replicam distinguo consequens; & concedo de vnitate specifica fundamentaliter sumpta: quia ista datur in re, & fundat similitudinem: nego vero de vnitate specifica formaliter: quia ista potius fit ab intellectu: nec potest esse verum de vnitate numerica: nam ista potius impedit realem relationem similitudinis, iuxta S. Thomam. 1. p. quæst. 28. articulo 4. ad 4. & quæst. 42. artic. 1. ad 4. cũ ista non possit esse, cum ratio fundandi, & terminandi, est vna numero, & realiter; vt dicetur cap. de Relatione lib. 2.

QVÆSTIO XIII.

Qualiter vniuersalia distinguantur, & præscindantur à differentijs indiuidualibus?

DVæ quæstiones Metaphysicæ in titulo tanguntur: quæ non potuerunt hic omitti, quia à Recentioribus hic latissime disputantur. Breuiter præstringemus in 1. p. Controuersia 10. Metaphysicæ latius per tractata; vt incipientibus instillemus aliqualem notitiam captui eorum accommodatam.

§. I.

De varijs generibus distinctionum.

2 NOtandum ergo primo, quod distinctio significat diuisionem, qua vnum non est aliud: nam opponitur vnitati, de cuius ratione est indiuisio in se, & ab alio. Generaliter autem loquendo *omnis distinctio, aut est realis, aut rationis.* Inter quæ, sic ample loquendo, nõ est excogitabile medium: quia diuisio, qua vnum non est aliud, vel secernitur ab alio; vel datur in re ante operationem intellectus; vel solum fit operatione intellectus? Si primum, est distinctio realis, id est, non pendens à fictione, & formatione rationis. Si vero in re non datur actualis distinctio; & tamen distinctio formatur à ratione, erit rationis distinctio: Ergo in communi loquendo, distinctio est duplex; alia realis ante operationem intellectus; alia rationis, quæ non nisi in teruentu operationis intellectus fit.

3 Secundo notandum, quod quatuor aliæ distinctiones frequentes sunt in Scholis, de quibus est difficultas, an sint admittendæ, & an sint mediæ inter prædictas; vel ad quam illarũ reducantur? Sunt autẽ distinctiones prædictæ, *distinctio formalis ex natura rei*, qua vtitur Scotus in 1. distinct. 2. quæst. 7. & distinct. 8. quæst. 4. *distinctio virtualis*, seu formalis eminentialiter, vt loquitur Caietanus 1. p. quæst. 39. art. 1. & cap. 6. de Ente, & essentia

quæst. 12. alia est *distinctio fundamentalis*, quæ est in re inchoatiue, & in radice, vt ait Capreolus in 1. dist. 8 quæst. 4. ad 15. contra primam. Denique est *distinctio modalis*, de qua meminerunt Durandus in 1. dist. 33. q. 1. & dist. 20. q. 2. Soto 3. Physicorum q. 2. concl. 3.

4 Describuntur autem sic: distinctio formalis est in prædicatis, quæ ita non identificantur vt habeant distinctas definitiones, vt vnum nequeat formaliter affirmari de alio; non tamen ita distinguuntur, vt etiam diuinitus vnum possit esse sine alio: vt in quolibet singulari prædicata quidditatiua differūt inter se, & à singularitate. Distinctio virtualis est in perfectioneita eminenti, quod cū sit vna, est ac si esset plures: quia gerit munus pluriū vel formaliter, vel eminenter: vt virtus Solis, anima rationalis, & similes perfectiones. Distinctio fundamentalis est quando vna entitas simplex, & actu non distincta præbet fundamentum, vt intellectus in illa plura distinguat; vel propter eius eminentiam, & amplitudinem, quæ vnico conceptu non valet explicari; vel quia est radix plurium; & ideo præbet fundamentum vt pluribus modis concipiatur. Distinctio modalis est, quæ intercedit inter rem, & modum, vel inter duos modos. Modus autem, vt condistinguitur contra rem, definitur sic: *modus est determinatio adiacens, extra essentiam rei, ita minimæ entitatis, quod sine illa naturaliter nequeat esse*: quia modi ponuntur quasi aliquid entis, à quo sustentantur, & quod determinant.

5 Tertio animaduertendū, probabilissimum esse distinctiones prædictas solis vocibus diuersis, eandem omnino distinctionem exprimentibus, differre; vt iam diu notauerant Mag. Flandria lib. 5. Metaphys. quæst. 8. not. 4. & Mag. Iauellus lib. 12. quæst. 19. quod præcipue verum habet de tribus primis distinctionibus: quia si ab illarum authoribus diligenter inquiratur, vt eas definiant, fere respōdent omnes eandem distinctionem declarando, sed solum diuersis vocibus exprimendo. Cum igitur negari non possit dari distinctionem fundamentalem, quia experimur nos sæpe reperire fundamentum, vt vnam rem pluribus conceptionibus exprimamus, vel in ea distinctionem concipiamus; iuxta hoc dici posset, omnes illas distinctiones esse admittendas, & esse reales, ex parfundamenti, & inchoatiue, esse autē distinctiones rationis, cum sunt actu, & completiue.

6 Cæterum, quia nec facile percipitur, nec efficaciter persuadetur quod distinctio formalis non realis entitatiua, sit actualis ante intellectum; melius dicitur cum Caietano, & cōmuniori sententia Thomistarum, quod distinctio formalis minor reali, non datur ante intellectum, nisi eminentialiter, seu virtualiter: quia hæc sola distinctio ad omnia componenda sufficit: & ita sine causa alia maior distinctio excogitatur: & etiam, quia si ante opus intellectus, in ipsis entibus realiter existentibus, vnum prædicatum

tum non est aliud, non est cur non realiter, & physice dicantur distingui: quia hæc nõ identitas prædicatorum, nõ conuenit solũ naturę secundum se, & in abstractione metaphysica; sed in statu reali, & physico: & ita cum reali inseparabilitate, erit realis entitatiua distinctio: quæ opponitur simplicitati: & ita, nec in transcendẽtibus, nec in Deo locũ habebit. Manet ergo solũ concedendam distinctionẽ formalẽ virtualiter, seu eminentialiter talem; & quod ista, sola voce differt à distinctione reali fundamẽtaliter: quia fundamentũ est in rebus; & distinctio actualis à solo fit intellectu.

7 Explicant autem Recentiores distinctionem fundamentalem, asserentes, quod distinctio fundamentalis tunc cõtingit, quãdo vna, & eadem entitas realis respicit diuersa cõnotata realia; & intellectus potest talẽ entitatem concipere in ordine ad quoduis ex illis connotatis, quin concipiat in ordine ad alia.

Hæc tamen expositio admittenda nõ est: primò, quia est à posteriori: nam licet operationes, & effectus, quoad nos deseruiant ad cognitionem causarum; quia sunt quid notius: verumtamen à priori, & secundum se, antecedenter ad operationes & effectus, & alia connotata, debet assignari cõstitutiuũ, & distinctiuũ principiorũ, & causarũ. Ergo à priori hæc nõ est propria ratio distinctionis fundamẽtalis. ¶ Secũdò reijcitur illa expositio: quia non est vniuersalis, & omnibus apta: nam dantur aliquæ entitates, quæ nil cõnotant; vel quia operatiuæ nõ sunt, vel quia nõ sunt relatiuæ; & tamen in illis habet locũ fundamẽtalis distinctio. Nõ ergo ista tota est reducenda ad cõnotata. ¶ Quin potius eius origo est ex illo axiomate S. Dionisij 5. cap. de diuinis nominib⁹, *quæ in inferioribꝰ sunt dispersa, in superioribus sunt vnita.* Quia quo aliquid est magis perfectũ, est magis eminens, & magis vnũ: & ista reali vnitate retenta, est inequiualendo plura: & & hoc est fundamentum distinctionis, eminentia vnitatis. Quod exponitur, manuali exẽplo nũmi aurei, quod vnũ cum sit, equiualet multis nũmis æreis, vel inferioris metalli.

8 Rursus addunt Recentiores, distinctionẽ virtualẽ dari in Deo; nõ tamen habere locũ in creaturis; quia si Deo est cõcedẽda; ideo est, quia sine illa cõponi recte nõ possunt, quæ fides catholica docet, & ratio naturalis dictat de summa illa perfectione. Creaturæ verò procul sunt à tanta perfectione: & propterea non est cur illis attribuatur talis distinctio virtualis.

9 Ceterũ, argumentũ solũ probat, quod in creaturis nõ est distinctio virtualis, cum tãta eminentia, ac est in Deo: quia ille est actus purus, & abyssus essẽdi simplicissimus in vna essentia admittens realẽ distinctionẽ personarũ: quæ nullatenus dantur in creaturis. Cum quo stat aliquã distinctionẽ virtualẽ habere locum in creaturis: vt patet, quod virtus Solis est eminẽter multiplex; & anima rationalis habet plures gradus virtualiter distinctos, vt docet S. Thomas 1. p. q. 76. art. 6. ad 1. & rursus probatur, quia dis-

tinctio virtualis, & distinctio fundamentalis sæpe solis vocib' differūt, & in re idē importāt: sed isti, cōtra quos disputamus, admittūt in creaturis distinctionē fundamentalem: ergo nō est cur negent distinctionē virtualem in creaturis. Deinde, in creaturis sunt, perfectiones, quæ cū vnitate æquiualent pluribus, vt species Angelorum, sensus communis formæ constituentes in specie atho m:, & aliæ huiusmodi: sed hoc intelligimus nomine distinctionis virtualis: ergo datur in creaturis.

10 Circa distinctionē rationis notandū, quod distinctio rationis est, quæ actu nō datur in rebus, sed fit interueniente operatione intellectus: & hæc est duplex; alia *rationis ratiocinantis*; alia *rationis ratiocinatæ*: vt docet S. Th. in 1. dist. 2. q. 1. art. 2. & dist. 22. q. 1. ar. 3. prima est, cum in ipsa re non est fundamentū ad distinctionē; sed eam format intellectus pro libito ex se, vel ex aliqua comparatione, aut habitudine ad extrinsecum. Vnde non cōsistit solum in repetita cognitione eiusdē rei (quidquid dicat P. Vazquez, quē acriter impugnat M. Cabero hic tractatu 2. disp. 2. dub. 2. quia etiā potentiæ nō formantes distinctionem repetitè attingunt obiecta; sed exercetur hæc distinctio, quando idem apprehenditur, vt duo extrema, vel comparatur, aut refertur, non sumpto fundamento ex ipso obiecto. Distinctio rationis ratiocinatæ est, quę fit ab intellectu, sumpto fundamento ab ipso obiecto; & sic fundamentum distinctionis rationis ratiocinatæ solet esse eminentia ipsius obiecti, cum summa vnitate præstantis propria plurium prædicatorum.

11 Demum notandum, quod vtraque distinctio, tam realis, quam rationis; alia est adæquata, & mutua; quando ex parte vtriusque est eadem distinctio: alia est inadæquata, & non mutua, cum distinguuntur vt includens ab incluso, vt Petrus distinguitur ab anima. Vtraque alia est inter rem, & rem; & inter rem, & modum; quia in entibus rationis datur modalis distinctio; & enti reali attribuuntur diuersimodi rationis. ¶ Cum autē distinctio formalis sit, quæ sumitur à forma essentiali, vel à propria rei conceptibilitate; in communi loquendo, *distinctio formalis abstrahit à reali, & rationis*: nam homo, & equus differunt formaliter; quāuis differant entitatiue: & in eodē, verum, & bonū distinguntur formaliter; quamuis distinguantur solā ratione: vnde conuenienter M. Flandria lib. 5. Metaph. q. 9. art. 8. notab. 1. diuidit distinctionē formalē, quod alia est *formalis realis*; *alia est formalis rationis*. Et ista datur in rebus fundamentaliter, vel virtualiter, & sit actualis per rationem.

§. II.

De præcisionibus obiectiuis.

12 ALter terminus in titulo quæstionis expositione indigēs, est ly *præcisio*: nā licet idem videatur importare, ac *distinctio*: quia tamen seorsum à Modernis sub istis terminis de præcisione disputatur; ideo etiā de illis oportet legētes inf

true-

truere. Igitur *præcisio*, segregatio, separatio, & distinctio, de quibus in præsenti, est duplex: alia *obiectiua*, quæ se tenet ex parte rei intellectæ, & obiectæ cognitioni: alia est *præcisio formalis*, quæ se tenet ex parte actus intellectus tantū: imò non differt ab ipso actu intellectus.

13 Exponunt autē Moderni terminos prædictos dicētes, quod tunc datur præcisio obiectiua, quando per cognitionē præscindentē attingitur vnū prædicatū in obiecto, & nō attingitur aliud realiter identificatū cū illo. Tunc verò datur præcisio formalis, quādo per cognitionē præscindētē attingitur tota entitas realis obiecti; nō tamen expressè in ordine ad vnum connotatum.

Hæc tamē expositio, quoad secundā partē de cōnotatis, iam reiecta est n. 7. Quoad priorē verò, etiam est diminuta: quia etiā duo prædicata realiter distincta, si differant formaliter, obiectiue præscindunt: & illis nō cōuenit hæc expositio. Deinde, etiā cum nō est præcisio obiectiua, sed tantū formalis, solet cōtingere quod per cognitionē præscindentē attingitur vnum prædicatum in obiecto, & non attingitur aliud realiter identificatū cum illo: vt patet in transcendētibus, quæ obiectiue non præscindunt: & experimur vnū cognoscere, non cognito alio, nec clare, nec obscure, nec incōmuni, nec in particulari: quāuis ibi implicite, & identice sit. Denique expositio deficit, quia nō cōsonat genuinæ significationi terminorum.

14 Facile nos hoc exponimus, notando, quod præcisio dici potest obiectiua; vel quia datur in rebus antequam intellectus præscindat, & distinguat. Et hæc appellatur *præcisio in re*: & reperitur inter res realiter, & formaliter distinctas actu ante operationē intellectus; vt, inter rationalitatem hominis, & hinnibilitatem equui. Vel dicitur præcisio obiectiua; quiā, licet non differant realiter; differunt actu formaliter ex natura rei, vt loquitur Scotus, vel metaphysice, vt alij loquuntur. Et hæc etiam est *obiectiua in esse rei*. Denique, potest esse præcisio *obiectiua in esse obiecti*: quia præcisio, & distinctio formata à ratione fundatur in eminentia obiecti, & distinctione formali virtualiter tali; & est distinctio in re fundamētalis, & redditur actualis per intellectū. Et hæc dicitur præcisio obiectiua inesse obiecti, quia ratio, & distinctio aliqualiter est in re: quia est aliquid illi correspondens in re vt signatū signo. Quod totū desumitur ex D. Th. 1. dist. 2. q. 1. art. 3. in cor. & ad 5. vnde apud nos est præcisio formalis solū, vel quia solum est distinctio rationis ratiocinātis; vel quia rationes obiectiuæ sunt transcēdentes: præcisio verò obiectiua datur, cum reperitur virtualis distinctio, vel formalis, aut alia maior: siquidē distinctio formalis detur actu in re, erit distinctio obiectiua inesse rei: si verò solum detur in re virtualiter, seu eminentialiter; erit distinctio obiectiua solum in esse obiecti cognitionis.

15 Vltimo notandū, quod duplex solet distingui præcisio intellectus: quædam dicitur præ-

ciſsio *negatiua*; alia eſt præciſsio *poſitiua*. Prima eſt cum abſtrahitur, vel præſcinditur vnum prædicatũ, non cogitando de alio: præciſsio poſitiua eſt, quando dicitur poſitiue, hoc prædicatum non eſt illud. Et quia hæc fit ſecunda operatione intellectus; ideo vocatur abſtractio, vel præciſsio, *affirmationis*, vel *compoſitionis*. Quia tamen abſtractio negatiua fieri poteſt ſola apprehenſione vnius, alio relicto, dicitur abſtractio, vel præciſsio *ſimplicitatis*: & de iſta verificatur à D. Thoma 1.p.q.85.art.1.ad 1. illud commune proloquium: *abſtrahentium non eſt mendatium*: ſicut ſine falſitate videmus colorem, non ſentiendo ſaporem, vel odorem; quamuis in re ſint ſimul in pomo, color, odor, & ſapor

§. III.

Sententiæ Doctorum.

16 IGitur loquendo de prima intentione vniuerſali, ſeu de natura metaphyſice ſumpta, eſt quæſtio qualiter diſtinguatur, & præſcindatur à differentia indiuiduali? ex indeque conſtabit, an ſint admittendæ præciſsiones obiectiuæ? vel ſolum formales? & an compoſitio metaphyſica ſit realis; vel ſolum rationis? omnia enim iſta ex eiſdem principijs reſoluuntur.

17 Prima ſententia affirmat, gradus vniuerſales diſtingui ex natura rei à gradu ſingulari, ſeu diſtinctione formali actuali minore diſtinctione reali entitatiua. Ita Scotus 7. Met. q. 16. & Quodlib. 2. & in 1. diſt. 3. q. 1. quẽ ſequuntur omnes ſui diſcipuli: quorũ varios dicendi modos refert, & examinat Merinero de vniuerſ. cap. 1. diſp. 1. q. 2. ſect. 2. inſuper Fonſeca 2. Met. textu 11. & lib. 4. cap. 2. q. 4. ſect. 3. & lib. 5. cap. 7. q. 3. ſect. 3. ad 2. Ex Thomiſtis idem tenent Ferrara lib. 1. contrag. c. 24. §. *Ad euidentiã*. & c. 42. ratione octaua; nec oppoſitũ dicit lib. 2. cap. 95. ſi attente legatur. Bañez 1. p. q. 3. art. 5. notab. 3. & Nazarius ibi Controuer. 1. in fine. ¶ Ex parte huic adhæret ſententiæ Albertinus to. 2. diſp. 1. q. 10. dub. 2. concl. 1. docens, prædicata eſſentialia diſtingui inter ſe actu ante operationẽ intellectus; idẽtificari tamẽ realiter cũ differẽtijs indiuidualibus correſpondentibus ſingulis prædicatis.

18 Per oppoſitũ alij, nõ ſolũ negãt inter prædicata eſſentialia inter ſe, & cũ differẽtia indiuiduali cõparata, intercedere diſtinctionẽ formalẽ actualẽ; ſed etiã non admittũt diſtinctionẽ virtualẽ; ſolã agnoſcẽtes diſtinctionẽ rationis pænes connotata: vnde dicunt, gradus metaphyſicos, nec inter ſe, nec à differentijs indiuidualibus præſcindi obiectiue, ſed ſolum formaliter. Ita Ochã in Logica cap. 14. & Quodlib. 15. q. 3. & in 2. diſt. 2. & ibi alij Nominales, qui ponunt vocibus vniuerſalibus non correſpondere immediate vnam naturã, ſed ſolũ ipſa inferiora indiſtincte, & cõfuſe. Quã opinionem à ſcholis exulantẽ, in illas introducere connati ſunt Hurtadus diſp. 5. Metaph. ſect. 10. & alij Recentiores Societatis Ieſu.

19 Com-

19 Communis tamen, & vera sententia docet, illa prædicata in re distingui virtualiter, & ab intellectu distingui actualiter, sumpto fundamento ab intrinseca eminentia obiecti, & non solum a connotatis: vnde consequenter dicunt, non tantum dari præcisiones formales, sed etiam obiectiuas; non quidem quia præcedant actualiter in esse rei, sed quia in re dantur virtualiter, & fiūt formaliter vt correspondent cōceptibus. Ita Caietanus cap. 3. & 4. de ente, & essentia q. 6. Soncinas lib. 7 Metaph. q. 36. ibi Iauellus q. 18. Araujo lib. 3. q. 4. & 6. Soto q. 1. vniu. concl. 2. vbi iam cōmuniter acceptatur à Thomistis, quos citāt, & sequuntur PP. Carmel. disp. 3. q. 4. & disp. 5. q. 5. M. Ioan. à S. Th. q. 2. art. 3. & q. 3. art. 6. M. Lerma lib. 3. q. 5. cōcl. 3. & lib. 4. q. 5. Item M. Cabero hic disp. 2. dub. 3. Plures alios citat, & sequitur P. Suarez disp. 6. Metap. sect. 9. n. 9. & disp. 5. sect. 2. concl. 2. & quāuis prima opinio Scoti non videatur improbabilis (imò forte in solo modo loquēdi à nostra differens) hæc tamen nō solum est probabilior; sed *omnino tenenda*; quia facilis, & vera, & ad mentē S. Thomæ, vt iam exponimus.

§. IV.

Probatur, quod non distinguantur actu formaliter.

20 Dico primò, gradus metaphysici, seu vniuersales, nec inter se, neque à differentia indiuiduali distinguuntur, nec realiter, nec formaliter actualiter ante operationē intellectus. Sumitur ex D. Thoma 3. cap. de ente, & essentia: & est cōmunis authorum contra defensores primæ sententiæ. Hanc conclusionem probāt aliqui Recentiores: quia si isti gradus distinguerentur ante operationē intellectus, nō esset cur in eodem non possent separari, & inter se, & à differentia indiuiduali, saltem de potentia Dei absoluta: sed hoc est aperte falsum; alioquin posset dari vniuersale existens sine singulari, quod supra reiecimus. Ergo gradus essentiales ante operationem intellectus sunt indistincti.

21 Rationē hanc efficacem non esse, iam ad aliud intentū notatum est 1. p. Metaph. Controu. 7. n. 73. quia nec materia potest esse sine forma; nec essentia sine existentia; nec natura sine subsistentia; & in multorum sententia, ista diuinitus existere nequeūt separata: & realiter differunt: vt id authores dicūt. Deinde, maior est distinctio realis modalis, quam formalis; vel adminus, eādem admittunt separabilitatē, aut inseparabilitatē: quia ante operationem intellectus excludunt simplicitatē, & identitatē, & ponūt diuisionem: & tamen ipsi dicunt, quod ea, quæ distinguuntur modaliter, nec diuinitus possūt separari: ergo multo melius id poterit affirmare Scotus de his, quæ solum formaliter distinguuntur.

22 Melius ergo probatur, primò: in eodem indiuiduo prædicata omnia vniuersalia, & particularia identificantur realiter: sed in entita

te vna realiter, non habet locũ distinctio formalis actualis præcedens opus intellectus: ergo prædicata omnia superiora, & inferiora non distinguũtur ante operationẽ intellectus actu formaliter, aut ex natura rei. Maior patet: quià alioquin Petrus essentialiter non diceretur homo, animal, substãtia, & ens. Minorẽ verò iam ostendimus num. 6. consequentia verò probatione non eget.

Secundò probatur: nam frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora: nec admittenda est distinctio, nisi eius necessitas sufficienter cõuincatur: sed nulla est necessitas quod prædicata superiora actu formaliter distinguãtur inter se, & ab inferioribus. Ergo actu non distinguntur ante operarationẽ intellectus. Probatur minor; ad omnia cõponenda sufficit, quod in re præcedat fundamentũ distinctionis, vt interuentu distinctionis rationis ratiocinatæ, quædã propositiones verificentur in sensu formali, & aliæ negentur; secundum vnam rationẽ dicantur conuenire, secundum aliã differre: secundum vnam rationẽm correspondere vocibus, & conceptibus vniuersalibus, & secundum aliam vocibus, & conceptibus indiuiduorum: eo quod totum hoc reperitur in re; & intellectus noster solet absque falsitate adunata seorsum intelligere, & in re diuisa, in cognitione adunare. Ergo absque necessitate introducitur ista actualis formalis distinctio ex natura rei.

23 Tertiò probatur: quia in vno indiuiduo omnes gradus superiores, & inferiores proueniũt ab vna forma absque vlla multiplicitate: sed ea quæ sumũtur ab eadẽ forma non distinguũtur formaliter: ergo gradus metaphysici nõ distinguũtur actu formaliter. Probatur minor; quia, stante formæ identitate, nõ est vnde colligatur, & desumi possit formalis distinctio. Prima verò maior est D. Th. 1. p. q. 76. art. 3. ad 4. & lib. 7. Metap. lect. 12. & totus discursus est indicatus à D. Th. 1. p. q. 50. art. 4. ad 1.

Dices; quod, qui ponũt in indiuiduo gradus metaphysicos distingui actu formaliter; etiam in ipsa forma dicent distingui diuersos gradus actu formaliter: ergo ex identitate formæ, non infertur negandam distinctionem formalem.

Sed cõtra primò; nam vna forma absq; vlla diuersitate, sed maximo simplex, potest adunare, & præstare propria inferiorũ: quia dispersa in inferioribus, in illa sunt vnita: ergo nõ est cur ponatur distincta formaliter. ¶ Secundò: distinctio formalis est, quæ sumitur à forma, vel ratione formali: & ita nõ apparet qualiter in vna forma secundũ se, seclusa eminẽtia, vel nõ attẽdendo, quod sit radix aliorũ, habeat locũ formalis distinctio. Attẽdere autẽ ad eminentiã vnitatis, solũ est ponere distinctionẽ formalẽ eminẽter talem, seu fundamẽtaliter à parte rei: quã nos nõ negamus. ¶ Denique, videmus vnã indiuisibilẽ potẽtiam, absque multiplicitate ex natura rei, esse principiũ diuersorũ actuũ: ergo pariter eadẽ forma absque distinc-

tione

tione actuali ex natura rei, præsta bit gradus omnes, qui in inferioribus proueniunt à formis diuersis.

24 Vltimo probatur: gradus metaphysici nō distinguuntur actu formaliter ante operationē intellectus à differentia indiuiduali: sed quæcū que increatis identificantur vni tertio ante operationē intellectus, idē tificantur eodē modo inter se: ergo gradus metaphysici nō distinguuntur actu formaliter inter se ante operationē intellectus. Probatur maior; quia, si gradus metaphysici sunt actu distincti à gradu indiuiduali; sequitur quod illi gradus essent vniuersales à parte rei: siquidē habent vniformitatē à parte rei obiectiue actu præcisam à differentijs indiuidualib⁹: hoc autē supra reiecimus: ergo admittēdū non est, quod actu formaliter distinguātur gradus metaphysici inter se, & à differentia indiuiduali.

Respondet Albertinus, cuilibet prædicato vniuersali correspōdere suā differētiā indiuidualē, à qua nō differt actu ante operationē intellectus: cum quo tamē stat, quod, sicut gradus metaphysici inter se distinguntur actu formaliter; ita differentię indiuiduales correspōdentes singulis gradibus, eodemmodo distinguantur actu formaliter inter se.

25 Iam diu euasionē hanc impugnauerat Suarez dicta sect. 9. n. 15. quia ratio generica nō est proxime capax indiuiduationis, nisi vt determinata per rationē specificā: nō enim est minus essentialis ordo inter differentiā genericā, specificā, & indiuidualē; quā inter ipsos gradus superiores inter se: sed aliquid non est capax generū, & differentiarū inferiorū, nisi medijs alijs immediatis: ergo nec genus est capax indiuidualis differentiæ, nisi media differētia constituente speciē. ¶ Secūdō: nam vnica differentia indiuidualis sufficit ad determinādū vltimo omnia prædicata superiora ergo frustra differentiæ indiuidnales multiplicātur. Et hac ratione in Physica dicemus, vnica existentia existere materiā, & formā, & totū cōpositū: quia vltima actualitas vnica sufficit pro omnibus: ergo vnica differentia materialis, & indiuidualis pro omnib⁹ sufficiet. ¶ Et vrgetur: nā res à parte rei est existens: vt sic autē est singularis: ergo nullū prædicatū existens à parte rei est indifferens ad id quo est capax existētiæ: ergo nullū prædicatū existens à parte rei præscindit ab alterius differētia indiuiduali.

§. V.

Soluuntur argumenta.

26 PRimò arguitur: quæ diuersis definitionibus essentialibus definiūtur, distinguntur actu formaliter ex natura rei: sed gradus metaphysici diuersis definitionibus essentialibus definiuntur: ergo distinguntur actu formaliter ex natura rei. Minor patet: quia definitio explicat essentiā rei: ergo diuersa definitio essentialis, explicat diuersam essentiā essentialiter, & formaliter. Minor verò probatur: quia diuersa est definitio animalis, à definitione hominis, & rationalis; & aliqua sunt

de ratione indiuidui, quæ non sunt de ratione speciei.

Respondetur distinguēdo maiorem: & concedendo eam de definitionibus adæquatis, quæ dantur de rebus vt sunt à parte rei: negādo verò de definitionibus inadæquatis explicantibus rem solum prout isto, vel illo conceptu exprimitur. Si autē gradus Metaphysici prout sunt in isto indiuiduo definiantur; vnica definitione omnia quæ sunt de illius entitatis ratione exprimentur. Quamuis, quia definimus prout concipimus, definiri soleat seorsum ratio generica, & specifica, & indiuidualis. Imò non solemus definire nisi rationes communes abstractas ab indiuiduis, quæ solum vt sic sunt in intellectu: modo autem loquimur de gradibus metaphysicis in eodem aparte rei existentibus.

27 Secundò arguitur: in homine, verbi gratia, ratio animalis est ratio conueniendi cum equo: & ratio rationalis est ratio disconuenendi: sed eadē met ratio formalis non potest esse ratio conueniendi, & ratio disconuenendi respectu eiusdē termini: ergo ratio animalis, & ratio rationalis ante operationē intellectus formaliter distinguūtur. Probatur minor: quia conuenire, & disconuenire seu differre, est cōuenire, & non conuenire: quæ contradictorie opponuntur, & de eodem secundum eandē rationem formalē neque int verificari: vnde S. Th. 1. p. q. 40. art. 2. vt per se notū assumit, quod in quibuscumque pluribus inuenitur aliquid commune, oportet quærere aliquid distinctiuum.

Putant aliqui Recentiores se satis fecisse huic argumento, distinguendo maiorem; & cōcedendo eam de cōuenientia per rationē; & negādo de conuenientia reali. Constat autē quod idem realiter, si ratione distinguatur, est ratio cōueniendi, & disconueniendi per rationem.

Sed solutionē insufficientē esse, probatur instaurando argumentū: nā à parte rei homo est viuens sensibile, & à parte rei equs est viuens sensibile: ergo à parte rei homo, & equus cōueniunt in ratione animalis. & à parte rei rationale non est irrationale quia differentiæ istę sunt oppositæ, & repugnantes ante operationem intellectus: ergo à parte rei ratio animalis est ratio conueniendi cum equo, & ratio rationalis est ratio differendi.

28 Aliter ergo respondetur, cōcedēdo maiorē; & distinguēdo minorē; & cōcedendo eā de eadē ratione formaliter, & virtualiter eadē: negāda verò est, quādo est vna formaliter, & plures virtualiter, seu equiualēter, vel eminēter. Ad probationē respondetur, quod vt dicit S. Th. q. 7. de Potētia art. 1. ad 5. *de eo quod est idē re, & differens ratione, nihil prohibet cōtradictoria prædicari*, vt dicit Philosophus 3. Physic. tex. 21. de quo iterū S. Th. ibi q. 3. art. 2. & ad 7. & ad 10. & 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. quia etiā in creaturis, rationis distinctio fundata in obiecto, sufficit impedire aliquorū prædicatorū cōtradictionē; quia nō cōueniunt secūdum idem: & cōtradictio nō est, nisi oppositio sit eiusdē de eodem.

29 Ter-

29 Tertio arguitur, & replicatur contra datam solutionem: idē respectu eiusdem non potest fundare relationes, non solum realiter diuersas, sed & oppositas: sed animal in homine fundat realem similitudinem cum equo, & rationale in eodem fundat realem dissimilitudinem cum eodem: ergo animal, & rationale in homine ante operationem intellectus distinguntur. Idem que argumentum fit de gradu specifico respectu differentiæ individualis: quia Petrus est similis in natura cum Paulo, & dissimilis in differentia individuali.

Non desunt Recentiores, qui respondeant, eandem entitatem respectu eiusdem termini, dici similē in ordine ad aliquas operationes, quas in se continet, & dissimilem in ordine ad alias operationes: quia semper similitudo, & dissimilitudo in ordine ad operationes tanquā ad rationes fundandi desumitur: præcisis enim operationibus, & accidentibus, similitudo in substantia non reperitur.

30 Hæc euasio in multis deficit: in primis est contra Philosophum, & S. Thomam 5. Metaph. lect. 17. vt referemus lib. 2. in cap. de Relatione, & 1. Post. lection. 20. littera, l. Secundo, ideo operationes sunt similes, quia sunt eiusdem rationis: sed substantiæ etiam sunt eiusdem rationis, non intellecto ordine ad operationes: ergo non est cur sic non dicantur similes; vel eadem in substantia, non numero, sed specie, vel genere.

Tertio: iam sæpe monimus, quod operationes à posteriori manifestāt conuenientiam, vel disconuentiam principiorum, & substantiarum: nunc autem loquimur à priori de conuenientia, vel disconuenientia in gradibus metaphysicis. Ac proinde, extra rem recurritur ad operationes connotatas. Præterquam quod, etiam si substantia non sit operatiua, intelligitur ingenere, & specie, imo in particulari existens perse. ergo tunc oporteret argumentum soluere.

31 Nos facile respondemus, quod propter distinctionem virtualem, & distinctionem rationis, quæ in re est fundamentaliter, possuntin eodem esse oppositæ relationes ad terminos entitatiue distinctos, & terminantibus secundum diuersam virtualitatem: quia in eodem possunt esse relationes plures specie distinctæ. Et iam diximus q. 12. in fine, quod a parte rei est vnitas formalis, & vnitas specifica fundamentaliter sumpta; & quod in ista fundatur relationes reales.

32 Quarto arguitur: vbi est vera, & realis compositio, est vera, & realis distinctio: sed gradus metaphysici in specie faciunt veram, & realem compositionem: ergo habent veram, & realē distinctionē: non entitatiuam: alioquin non essent de essentia individui: Ergo distinguuntur actu formaliter ante operationem intellectus. Maior patet; quia vbi non est distinctio, est identitas, non compositio: nec valet intellectus concipere, qualiter compositio possit esse realis, si extrema solum distinguntur ratione.

Mi-

Minor vero probatur: primo, quia compositio metaphysica generis, & differentiæ correspondet compositioni physicæ materiæ, & formæ: vnde dicit Philosophus 8. Metaphysic. textu 6. quod *genus sumitur à materia, differentia vero à forma*. Sed compositio physica materiæ, & formæ est realis. Ergo & compositio metaphysica generis, & differentiæ.

Secundo probatur minor: vbi est realiter aliquid potentiale, & determinabile, & aliquid actuale, & determinans, est realis compositio, & distinctio: sed genus est aliquid potentiale, & determinabile; & differentia aliquid actuans, & generis potentialitatem determinans, vt ex eorum definitionibus constat. Ergo genus, & differentia, realem faciunt compositionem, & admittunt actualem formalem distinctionem ante operationem intellectus.

Tertio suadetur minor: quia compositio rationis non obstat simplicitati; & ideo posset habere locum in Deo: sicut sine præiudicio summæ simplicitatis diuinæ, admittimus attributa ratione ratiocinata distingui: sed compositio metaphysica generis, & differentiæ non habet locum in Deo; vt probat S. Thomas 1. p. quæst. 3. artic. 5. ergo illa compositio non est rationis, sed realis: ergo gradus metaphysici, ex quibus cōstat, ante operationem intellectus distinguuntur.

33 Respōdetur cōcedēdo maiorem, & negando minorem: quia cō positio metaphysica non est realis; sed rationis, vt docet S. Thomas q. 27. de Verit. art. 1. ad 8. his verbis: *adhoc vt aliquid sit in prædicamento aliquo accidentis, non requiritur, quod sit compositum compositione reali, sed solummodo compositione rationis ex genere, & differentia.* Idem dicit alijs locis relatis à M. Sanchez lib. 3. Logicæ q. 8. concl. 1. & hoc probant rationes nostræ conclusionis.

Ad primam probationem minoris respondetur, quod non semper correspondent: quia in accidentibus est compositio metaphysica, & non physica; & pariter in Angelis: in quibus, vt ait S. Thomas 1. p. q. 50. artic. 2. ad 1. genus, & differentia in eis non accipitur secundum aliud, & aliud; sed secundum vnum & idem: quæ tamen differūt secundum considerationem nostram: in quantum enim intellectus noster considerat illam rem vt indeterminate; accipitur in eis ratio generis; in quantum vero considerat, vt determinate, accipitur ratio differentiæ. In nobis vero genus, & differentia proxime sumuntur ab eadem entitate; sed radicaliter genus à materia, & differentia à forma; vt dicetur infra q. 19. §. 6. ex quo solum habetur, quod in re est fundamentum distinctionis; ipsa tamen actualis distinctio solum fit per rationem. Cuius rationem assignat S. Thomas 1. p. q. 76. art. 3. ad 4. quia *non oportet secundum diuersas rationes, vel intentiones logicas; quæ consequuntur modum intelligendi, diuersitatem in rebus naturalibus accipere: quia ratio vnum, & idem secundum diuer-*

sos modos apprehendere potest: præcipue quando in re inuenit fundamentum. Et ita ait S. Thomas 3. cap. de Ente, & essentia, quod *hæc cõpositio non est sicut ex duabus rebus tertia res; sed sicut ex duobus intellectibus tertius intellectus.* Quod subtiliter declarat Caiet. in 3. p. cap. notab. 2.

34 Ad secundam probationem respondetur, quod vt ait Sanctus. Thomas 1. p. q. 50. art. 4. ad 1. differentia est nobilior genere sicut determinatum in determinato, & proprium communi; non autem sicut alia, & alia natura: vnde hæc determinatio, & in determinatio nõ est physica, & realis, sed secundum considerationem nostram, vt dixerat idem S. Thomas ibi art. 2. ad 1. ac per consequens, animal, quod est in homine, non est realiter potentiale, & determinabile; sed identificatum cum rationali: quamuis animal vt sic, abstracte consideratum, concipiatur vt potentiale, & determinabile, & actuabile per differentias.

Ad tertiam dicitur, quod compositio metaphysica, quamuis formaliter sit quid rationis: originatiue, & fundamentaliter, non solum exigit distinctionem, sed potentialitatem Deo repugnantem; de quo S. Thomas illo artic. 5. q. 3. 1. p. & q. 13. art. 4. ad 3. & q. 2. de Veritate art. 2. ad 2. & ideo quamuis compositio metaphysica sit quid rationis, & ex hac sola parte non diceret imperfectionem; eam tamen dicit ex parte fundamenti; & ideo absolute in Deo locum non habet.

§. VI.

Qualiter præscindant gradus metaphysici?

35 SItiam secunda conclusio: gradus metaphysici inter se, & à differentia indiuiduali nõ præscindunt in esse rei, & actu formaliter: præscindunt tamen obiectiue, in quantum correspondent præcisioni formali intellectus, vt aliquid extra propriam rationem formalẽ alterius, à quo virtualiter differt.

Prima pars sequitur ex prima conclusione, sola explicatione terminorum: nam idem intelligimus nomine præcisionis obiectiue in esse rei præuenientis omnem actum intellectus, ac nomine distinctionis formalis actualis ex natura rei: sed ostendimus hanc non interuenire: ergo nec datur inter istos gradus præcisio obiectiua in esse rei.

36 Vt probetur secunda pars, prius est explicanda: quia sinistre ab impugnantibus exponitur: arbitrantur enim quidam nos asserere, quod quando intellectus præscindit animal à rationali, cognoscit in ipso obiecto vnitatem quandam rationis, per quã animal obiectiue sit vnũ distinctũ à rationali. Cũ autem ex parte animalis, & rationalis dentur duæ vnitates cõfictæ in illis ab intellectu, fiunt duo obiecta à se se mutuo distincta per rationem; & sic verificatur dari præcisionẽ obiectiuã: quia in obiecto deriuatur vnitas rationis, qua ad inuicẽ seiũguntur: siue hæc vnitas sit negatio, siue sit aliquid positiuum.

37 Hæc

37 Hæc tamen expositio est cõtra mentem Thomistarum: nam ipsi negant entia rationis habere esse in rebus: nec alibi habent esse obiectiue nisi in intellectu: ergo, si præcisiones explicarent solum entibus rationis confictis, potius deberent affirmare solum dari præcisiones formales, & non esse admittendas præcisiones obiectiuas.

Secundo; hæc formatio entium rationis, siue per resultantiam, siue per adinuentionem intellectus, etiam habet locum cum cognoscimus ens, & alia transcendentia, nempe, verum, & bonum: imo relationibus, vel negationibus rationis proprietates entis ab ente distinguũtur: & tamen ens, & alia transcendentia negamus obiectiue præscindere: quia in terminis implicat, transcendentia perfecta, cum præcisione obiectiua: dicta ergo expositio nostræ sententiæ, est contra mentem authorum, qui eam docent.

38 Nos facilius, cum D. Thoma in 1. dist. 2. q. 1. artic. 3. incor. & ad 5. distinctiones, & præcisiones istas obiectiuas explicamus, per correspondentiam obiecti ad actum intellectus præscindentis formaliter. Potest autem intellectus præscindere, vel formando speciem representando vnum, & non aliud: vel considerando vnum sine alio: vel negatiue, vel positiue dicendo, hoc non est illud formaliter: & vlterius potest intellectus reflecti supra suos actus, & cognoscere, quod in obiectis sic cognitis sunt singulæ vnitates, ac proinde singulæ negationes: quia vnum supra ens, addit indiuisionem, quæ est negatio; & cognoscit quod relatio distinctionis eorum, quæ sunt identificata, non est realis, sed rationis, vt docet S. Thomas 1. p. q. 28. articulo 1. & de istis modis abstrahendi, & præscindendi, agit S. Thomas. 1. p. quæst. 85. artic. 1. ad 1. & artic. 2. ad 2. & op. 48. cap. 1. & opusc. 55.

Oportet etiam recolere ex dictis quæst. 12. num. 24. quod licet distinctio sit rationis, entitas cui tribuitur est in re; licet non distincta; tamen cum eminentia vnitatis, & virtuali distinctione, & exclusione, vnius formalitatis ab alia. Diximus etiam ibi num 23. quod vnitas, quoad directum significatum, est quid positiuum, & quod indirectum, seu completiuum, est quid negatiuum.

39 Sensus ergo conclusionis est, quod speciei, vel cognitioni præscindenti, correspondet gradus, vel natura virtualiter distincta ab illo, à quo præscindit, & ideo verificatur, quod vnum formaliter non est de ratione alterius, propter fundamentum, seu virtualem distinctionem, quæ in re præcedit: & hoc sufficit ad præcisionem obiectiua. Postea tamé intellectus potest cognoscere duas vnitates in obiectis præcisis: & illæ exparte entitatis, erunt quid reale positiuum; exparte vero indiuisionis, erunt quid negatiuum. Potest etiam intellectus relationem distinctionis adinuenire, vel considerare; & ita fundamentaliter ex parte naturæ.

est

est quid reale; formaliter vero est quid rationis: vt docet S. Thomas q.7. de potentia art.11. & hæc conclusionis explicatio, sit prima eius probatio.

40 Præterea probatur: nam Philosophus 3. Metaph. textu 10. & S. Thomas 1.p.q.3. art.5. ideo probant quod *ens non potest esse genus alicuius*; quia omne genus habet differentias, quæ sunt extra essentiam generis: nulla autem differētia posset inueniri, quæ esset extra ens: quia non ens non potest esse differentia. Et secundo Post. lect. 13. docent, quod genus continet differētias, non in actu, sed in potentia. Ex quo sic arguitur: Si animal præscinderet à rationali, tantum ex parte nostri, & non exparte obiecti; tantum præscienderet pænes implicitum, & explicitum: ergo nulla esset differentia inter istum modum præcisionis, & præcisionem entis à modis, & inferioribus eius: sed hoc est falsum: alioquin ens esset genus, & extra conceptum inferiorum: quod libro sequenti excludetur.

41 Tertio, vt dicit S. Th. 3. cap. de Ente & essentia *genus non prædicatur de differentia per se loquendo*, vt dicit Aristot. 3. de Anima, & 4. Topicorum: quia differentiæ sunt extra rationem generis: & pariter *principia individualia non sunt de ratione speciei*, vt docet S. Thomas 1. p. q.85. artic.1. ad 1. vnde in definitione speciei non intrant individualia principia: ergo genus præscindit à differentia, & species præscindit ab individuis.

Dices: licet physice, genus, & differentia sint idem, & pariter species & individuum; tamen metaphysice differunt pænes propriam conceptibilitatem: & hoc sufficit vt præscindant exparte actus, & ad inuicem non prædicentur formaliter, nec intrent in definitione speciei individuantia principia; non tamen sequitur, quod præscindant exparte obiecti.

Hæc tamen solutio, vel inuita concedit, quod negare intendit: quia nos non contendimus probare præcisionem physicam, nec metaphysicam, à parte rei formaliter actu existentem; sed solam præcisionem metaphysicam, in re virtualiter, & fundamentaliter existentem; ratione cuius verificetur, quod differentiæ sunt cum fundamento in re extra propriam rationem generis, & differētiæ individuales extra propriam rationem speciei: sed hoc verificatur, stante reali identitate physica, cum sola præcisione metaphysica: quam solutio concedit: ergo illa non eneruatur, sed firmatur nostrum argumentum.

42 Quarto probatur: si gradus metaphysici præscindunt solum ex parte actus, & non exparte obiecti, nec virtualiter; sequitur, quod non detur compositio metaphysica, cum fundamento in obiecto; sed tota se tenebit ab extrinseco exparte intellectus, & ex parte connotatorum: sed hoc est aperte falsum: ergo, & illud ex quo sequitur. Maiorem nō negabunt, quia id ineuitabiliter sequitur ex eorum sententia: cum compositio, & vnio locum non ha-

habeat ex parte obiecti, quando distinctio, & præcisio tota se tenet tantum ex parte intellectus. Minor vero suadetur primo: quia alioquin differentia sola esset æque simplex, ac tota species: quia ab extrinseco, etiam differentia admittit diuersos conceptus, & plura connotata. Secundo, sequitur quod nulla sit differẽtia inter transcendẽtia: & nõ trãs cẽdẽtia: & ita sicut ens transcendit vltimas differẽtias, etiã genera. Et tertio sequitur, cõpositionem metaphysicam esse in Deo, contra doctrinam S. Thomæ 1. p. q. 3. art. 5. Theologorum communem, contra vnum, vel alterum id negantem.

43 Vltimo vrgentius probatur: si homo obiectiue non præscinderet à singularibus, sequitur quod conceptus obiectiuus hominis, sit cõceptus obiectiuus singularium: sed hoc est falsum: ergo vniuersalia obiectiue virtualiter præscindunt à singularibus. Maior ex terminis patet; quia conceptus obiectiue non præscindens ab alio, obiectiue identificatur, & est idem cum illo. Minor vero probatur: quia sequitur, quod non sit differentia inter intellectum, & sensum, quoad hoc: nam, sicut sensus immediate est singularium, ita & intellectus: cuius oppositum, cum Philos. 2. de Anima cap. 5. & 1. Physicorum textu 49. docet S. Thom. 1. p. q. 86. art. 1. Item sequitur, quod vocibus vniuersalibus non correspõdeat natura vniuersalis: quod *hæresin Dialecticæ* vocat D. Anselm. lib. de Incarnatione cap. 2. id autem aperte sequitur: quia vniuersale, & singulare obiectiue prorsus sunt idem: & ita si vox singularis representat singularia immediate, pariter vox vniuersalis.

Dices: discrimen esse, quod cõceptus singularis explicite repręsentat singularia; conceptus vero, qui dicitur vniuersalis, explicite repręsentat in quo conueniunt singularia; & ipsa singularia importat in cõfuso, & indistincte.

44 Sed contra, primo: nam sequitur, quod idem conceptus correspondeat termino collectiuo singulari, ac termino cõmuni vniuersali: sed hoc est falsum: ergo conceptus vniuersalis non representat immediate ipsa singularia incõfuso. Maior patet: quia terminus collectiuus, vt Collegiũ, Populus, Prouincia, significant immediate plura singularia in confuso sub aliqua adunatione, & collectione. Minor vero probatur: nam alicui repugnant termini collectiui, cui conueniunt termini communes; & vniuersales: vt Petrus est homo; & tamen non est Collegium, nec Prouincia, & sic de aliis.

Secundo clarius id cernitur in prædicationibus: nam, si, *homo* significat omnia singularia immediate, quamuis in confuso; sequitur quod cum dico, *Petrus est homo*, esset sensus quod, *Petrus est Ioannes, & Franciscus & Antonius &c.* Quod àperte est falsum. Probatur sequela: nam immediatum significatum termini debet conuenire subiecto, cum terminus prædicatur: sed immediatum significatum, iuxta sententiam quam impugnam⁹, sunt singularia; ergo illa de-

berent termino singulari cõuenire.

Demũ, cum dico, *homo disputat*, esset sensus, quod omnia singularia disputarent, si omnia indiuidua immediate significarẽtur termino, & conceptu cõmuni: sed hoc est manifeste falsum: ergo voces, & conceptus vniuersales importãt aliquã naturam immediate virtualiter præscindentẽ à singularibus. ¶ Qualiter autem hæc argumenta instantiã nõ habeant in ente, & in alijs trãscendẽtibus: libro secundo dicetur.

Argumenta etiã omnia, quæ pro Scoto adduximus §.5. hanc secundam conclusionem conuincunt, & nullatenus opponuntur primæ, vt in eorum solutione explicuimus.

§. VII.

Alia argumenta soluuntur.

45 SEd contra nos arguunt Recẽtiores, primo: quia animal nõ potest realiter produci, quin per eã dẽ productionẽ realiter producatur rationale: loquendo de animali, quod est in homine: quia realiter sunt eadem entitas: ergo neque potest realiter cognosci animal, quin per eandem cognitionem realiter cognoscatur rationale. Probatur consequentia, primo; quia vtrobique est eadem ratio. Secundo, quia iam de eodem verificarentur duæ contradictoriæ, nempe, *hoc ens cognoscitur, & hoc ens non cognoscitur.*

Facillime respondetur, concesso antecedenti, distinguendo consequens: & concedo illud de cognitione adæquata, immediata, & intuitiua; nego vero de cognitione inadæquata, & abstractiua, & præcisiua: sicut enim ipsi admittunt, eandem entitatem posse attingi expresse per vnam cognitionem, qua exprimatur animal, & non exprimatur rationale distincte, absque eo, quod sit contradictio; quia non sunt eiusdem de eodem; ita nos dicimus de cognitione inadæquata: quia sicut de Deo simplici, plures conceptus formamus absque falsitate; ita multo melius de obiecto creato cõposito.

Ad primam probationem dicitur, quod esset par ratio de cognitione adæquata, quæ attingit omnia prout sunt, sicut physica productio rem causat, vt postea est: at vero cognitio inadæquata, potest attingere vnam virtualitatem, quin attingat aliam. Et iam diximus distinctionem virtualem impedire aliquorum prædicatorum contradictionem; quia non conueniunt secundum idem.

46 Sed instabis: nam distinctio virtualis ponitur in Deo propter mysterium SS. Trinitatis: ergo cum huic simile non sit in creaturis, non licet ad illas eam extendere.

Huic argumento iam respondimus num. 9. & vlterius addimus, quod non omnia, quæ in Deo sola ratione distinguuntur; in nobis debent maiori distinctione differre: quia ens, & bonum in Deo sola ratione distinguuntur, vt notat S. Thomas quæst. 21. de Veritate articulo. 1. ad 5. & tamen in nobis etiam sola ratione distinguuntur:

ex

ex eo, quod distinctio virtualis detur in Deo; non sequitur, quod eadem sit maior in creaturis: quia in nobis nunquam est cum tanta eminentia, ac est in Deo. Et licet tollat aliquorum prædicatorum contradictionem, nempe, illorum, quæ important explicite illas virtualitates: non tamen omnis contradictio per distinctionem virtualem potest tolli. Imo nec tolleretur per distinctionem formalem; adhuc si daretur actualiter ante intellectum. Vide quæ scripsimus 1. p. Metap. Controu. 10. art. 7. §. 5. & artic. 3. & 6.

47 Secundo arguitur ex eisdem: quia distinctio animalis, & rationalis non est in obiecto, pro vt distincto à cognitione: ergo distinctio, seu præcisio non datur ex parte obiecti; sed solum exparte cognitionis. Probatur antecedens: quia antequam cognoscatur animal, non habet aliquid exparte sui, per quod sit formaliter aliud à rationali: ergo hoc, quod est esse aliud à rationali, prouenit illi a cognitione: ergo distinctio datur ex parte cognitionis, & non exparte obiecti.

Respondetur distinguendo antecedens; non est in obiecto, actu, & formaliter antecedēter ad cognitionem; concedo. Non est in obiecto, virtualiter, fundamentaliter, aut eminenter; nego antecedens. Pariterque distinguo consequens: ergo præcisio non datur in obiecto, in esse rei; concedo: quia sic solum ponit ab illis, qui in reb' admittunt distinctionem formalem actualem minorem distinctione reali; quæ est sententia Scoti. Non datur præcisio in obiecto, virtualiter, & per correspondentiam ad actum præscindentem, quo fit præcisio formalis; nego. Et solum hoc modo à Thomistis admittuntur præcisiones obiectiuæ, prout iam explicuimus, & verum esse ostendimus.

§. VIII.

Dubium appendix.

48 INquirunt hic non nulli, an gradus superior possit ab vno solo inferiori præscindi? Consequenter alij disputant, vtrum natura abstracta ab vno indiuiduo sit vniuersalis?

In vtroque puncto, qui de illis disputant, in varia placita diuiduntur: quia non eodem modo voces vsurpant. Qui dicunt, quod eo ipso quod natura abstrahatur ab vno abstrahitur ab omnibus; id probant quia natura abstracta ab vno indiuiduo, cognoscitur sine vlla singularitate: ergo abstrahitur ab omnibus: quia abstrahere, est vnum sine alio cognoscere: ac proinde, cognita sine omnibus abstrahitur ab omnibus.

49 Per oppositum alij contendunt, quod abstrahere non est solū vnum sine alio cognoscere: quia quando cognosco animal, non cognito lapide, non dicor abstrahere animal à lapide: est ergo abstrahere cognoscere vnum sine alio, quod cum ipso est identificatum. Cum igi-

igitur natura vnius indiuidui non sit identificata cum alio; tantum ab illius indiuiduali differentia dicetur abstrahi. Et cum prædicetur solum de illo, à quo abstrahitur; vt natura possit prædicari de omnibus indiuiduis, debet ab omnibus abstrahi. Ex quo inferunt, naturam ab vno indiuiduo abstractam vniuersalem non esse: quia vt sic non est apta nata dici de pluribus.

50 Isti deficiunt, quia non distinguunt inter abstractionem negatiuam, & positiuam. Nec discernunt inter vnitatem numericam, & vnitatem formalem; & pro eodem accipiunt vnitatem identitatis, ac identitatem vniformitatis. Quæ omnia supra satis distinximus.

Dicimus ergo, quod eo ipso quod natura cognoscitur sine vlla singularitate, dicitur negatiue abstrahens ab omnibus: quia nullam explicat, & quia cognoscitur natura vt natura, non vt singularis. Et quantum ad hoc, vera est prima sententia: cui maxime fauet S. Thomas 3. par. quæst. 2. artic. 5. ad 2. ¶ Vnde falsum est, quod inquit M. Cabero tract. 3. præd. disput. 3. dub. 3. in fine, quod natura abstracta ab vno, & ad illum comparata, erit vniuersale metaphysicum, & metaphysice superius. nõ vniuersale logicũ: quia logicè nõ est æquale. ¶ Sed non video cur intellectus supra metaphysice superius, non possit fundare secundam intentionem logice superioris: & ita natura abstracta ab vno, erit etiam logice vniuersalis. ¶ Cum quo tamen stat, quod hæc præcisio negatiua ob omnibus, ab vno solo occasionem sumpserit; vel quia vnum tantum indiuiduum vidit; vel quia vnum tantum est naturaliter possibile.

51 Quod non tollit, quod natura sic abstracta possit esse vniuersalis: quia ex vi naturæ, plura indiuidua non repugnant: vnde dicitur communis, non secundum rem, sed sed secundum rationem tantum. Quod notat S. Thomas 1. p. quæst. 13. artic. 9. dicens: *Natura Solis non est communis multis secundum rem, sed secundum rationem tantum. Potest enim natura Solis intelligi vt in pluribus suppositis existens. Et hoc ideo, quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari. Vnde esse in vno supposito singulari, vel in pluribus, est præter intellectum naturæ speciei. Vnde seruato intellectu naturæ speciei, potest intelligi vt in pluribus existens.* Hæc S. Thomas. ¶ Ex quo cessat argumentum contrarium; quia ad rationem vniuersalis, non requiritur, quod actu sit in pluribus; sed quod ex vi naturæ, non repugnet esse in pluribus. Vnde Philosophus ad hoc insinuandum in definitione vniuersalis, nõ dixit quod pluribus inest; sed *quod pluribus nesse natum est*, vt notat S. Thomas 7. Metaphys. lect. 13. Vtrùm autem idem dicendum sit in natura Angelica? infra in capite de Specie dicetur q. 21.

***

QVÆSTIO XIV.

Qua operatione intellectus fiat vniuersale formaliter?

§. I.

Termini exponuntur.

1 PRælibanda sunt aliqua, ex his quæ libro tertio de Anima latius traduntur circa operationes nostri intellectus in cognitione vniuersalis. ¶ Cum experiamur nihil esse in intellectu, quod priùs nó fuerit in sensu; prior est operatio sensus, quam operatio intellectus. Et præter operationes notissimas quinque sensuum externorum; dantur aliæ in sensibus internis: quia adiuti speciebus immissis ab obiectis, & sensibus externis, producunt in se imaginem, seu speciem expressam obiecti, per quam fit sensatio interior: & quia directe sunt circa singularia, species istæ vocantur *phantasmata*, seu simulacra singularium: quia individua repræsentant cum proprietatibus singularibus pertinentibus ad sensus, vt cum colore, odore, sapore, sono, & sic de alijs: quia tamẽ intellectus intelligit abstrahendo à singularibus sensibilibus; ideo oportet vt depuretur natura ab istis, vt directe possit ab intellectu percipi.

2 Secundò notandũ, ex Philosopho 3. de Anima, & ex D. Th. 1. p. q. 79. art. 2. & 3. quod in nobis est duplex intellectus: alius *possibilis*, seu passibilis, quia patitur recipiendo species: nam à principio *est sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum*: & sic scriptus, & depictus speciebus, eis vtitur intelligẽdo in actu. Alius est intellectus *agens*: qui abstrahit species à phãtasmatibus, & facit intelligibilia in actu, per abstractionẽ specierum à conditionibus materialibus: quia formæ in materia existẽtes, non sunt intelligibiles actu: nec formæ sensuum sunt proportionatę intellectui spirituali. ¶ Est ergo quæstio, an vniuersale formaliter fiat actione intellectus agentis, qua formatur species repræsentans naturam sine singularitate? an verò sit expectanda actio intellectus possibilis? ¶ Quia tamen istius actio, quoad præsens attinet, est triplex, nempe, *simplex cognitio* naturæ abstractæ; *simplex comparatio* eiusdẽ ad inferiora, à quibus est abstracta; *actualis* verò *prædicatio*, vel *comparatio*, est vltima; ideo vlterius inquiritur, qua istarum fiat vniuersale formaliter?

3 Distinximus supra q. 11. vniuersale in repræsentando, & in cognoscendo: & vniuersale metaphysicum, & vniuersale logicũ. Et quid his vocibus importetur, satis explicuimus. Quia tamen relationes istę rationis difficile percipiuntur; ideo reijciuntur à Ludouico Viues lib. 3. de Corruptis disciplinis fol. 112. quẽ sequentes plures Recentiores Societatis Iesu scriptores, censent formam vniuersalis esse ipsammet cognitionẽ præcisiuã terminatam ad collectionẽ indiuiduorũ in ordine ad connotata, seu operationes simi-

similes, ratione quarum instar vnius naturæ cognoscuntur: & ita forma vniuersalis est ipsa cognitio extrinsece denominans indiuidua confuse cognita. Ita Hurtadus disp. 5. Metaph. sect. 7. & 10. Arriaga disp. 6. Logicæ sect. 4. & alij. Et videtur sententia Nominaliũ, iam diu relata, & impugnata à M. Soto q. 1. vniu. concl. 2. & in proprijs terminis opinionem impugnauerant Sanchez lib. 2. Logicæ tota q. 17. & Masius sect. 4. vniu. q. 2.

4 Contra illorum positionem asserimus formam vniuersalis logici esse relationem rationis, quæ est secunda intentio: quam præcedit prima intentio, quæ est ipsa denominatio extrinseca cogniti: & hanc præcedit vniuersale in repræsentando, quæ est species entitatiue singularis, & repræsentatiue vniuersalis: vt autẽ distinguantur ab vniuersali logico, tam prima intentio, quam vniuersale in repræsentando, appellãtur vniuersale metaphysicum: quãuis nonnunquam ipsa natura dicatur vniuersale metaphysicum. Hæc vltima pars pertinet ad modum loquẽdi: de quo iam dictũ est. ¶ Aliæ verò partes huius communis asserti sunt omnes expressæ S. Thomæ. Primã expresè docet in 1. sentent. dist. 2. q. 1. art. 3. & q. 7. de Potentia art. 11. & 1. Perih. lec. 10. & habetur opusc. 42. capit. 4. & opusc. 48. cap: 1. imò, & 1. p. q. 28. art. 1. & fauet Porphyrius cap. de specie dicens, *genus esse correlatiuum speciei.*

5 Et quia reliquæ partes, in conclusionibus responsiuis ostendẽtur, & de illis non est difficultas, sufficiet assignare rationẽ primæ partis, quæ talis est. Ens rationis est, quod cum in re nõ sit ens, accipitur vtens in ratione, seu quod *habet esse solum obiectiue in intellectu*: sed vniuersalitas naturæ non est aliquid reale: quia non datur in rebus: & est aliquid de nouo conueniens ipsi naturæ, quasi ipsam afficiens quasi intrinsece: ergo est ens rationis. Sed non est negatio: quia positiue dicitur: ergo est aliqua relatio. ¶ Præterea: tunc est relatio rationis, cum est respectus rationis conferentis vnum alteri, inter quæ à parte rei non est habitudo: ita definit S. Thomas 1. p. q. 28. artic. 1. Sed inter naturam, & eius indiuiduationem, vel inter speciem, & genus, à parte rei non est habitudo: quia eiusdem ad se ipsum non est relatio realis: & manifeste videmus habitudinem fingi, vel formari à ratione: ergo est relatio rationis vniuersalis. Aliæ duæ rationes videantur in P. Rubio q. 5. Vniu. concl. 1. & oppositam sententiam totam subuertere Logicam dixit M. Sanchez lib. 2. q. 2. concl. 7. & q. 16. concl. 8. & videatur tota q. 17.

Dices, authores relatos non negare intellectũ posse fingere huiusmodi relationes rationis; quia id manifestæ experientiæ aduersaretur: sed asserere, tales rationes necessarias non esse, vt natura dicatur vniuersalis; quia ad hoc sufficit, vel repræsentatio, vel cognitio confundens plura indiuidua; etiam si relatio non resultet, vel fingatur.

6 Sed contra est, primò; quod Ludouicus Viues, qui videtur patronus huius sententiæ, istas relationes reiicit *vt portentosas*: eas ergo negat contra vnanimẽ consensum omnia Logicorũ, quibus in huiusmodi omnimoda fides esset adhibenda; adhuc si non tam clare demonstraretur, vt hactenus demonstrauimus. ¶ Secundo, licet relatio rationis non sit necessaria vt natura dicatur vniuersalis in repræsentando, seu vt obiectum repræsentatum, vel extrinsece; est tamen necessaria, vt dicatur vniuersalis, quasi in essendo, & intrinsece: sed de isto nunc loquimur; ergo ad intentum relatio est necessaria. Quod alijs terminis expressit P. Suarez disp. 6. Metaph. sect. 6. num. 8. dicens, vniuersale dupliciter posse à nobis concipi, vel denominari. Primò, vt quid *absolutum secundum esse*, quod potest relationem aliquam fundare. Secundò vt *relatiuum secundum esse*, dicens ordinẽ ad inferiora. Primo modo, nos vocamus *primam intentionem* vniuersalitatis, & relationem vocamus *secundam intentionem*.

7 Tertiò, sic oportet loqui, vt assignemus formaliter vniuersale metaphysicum, nempe, naturam vt cognitam primo; & formam vniuersalis logici, quæ sit aliquid rationis, iuxta dicta q. 11. quia nisi sic dicamus, non erit facile assignare formam vniuersalis metaphysici, conditinctam à forma vniuersalis logici.

Demum, illam explicationẽ vniuersalis, iam retecimus quæst. 13. num. 30. & obiter impugnauerat M. Fr. Ioan. à S. Thoma q. 3. artic. 3. §. *Ex quo inferes*: nam restat explicare, quomodo operationes illæ connotatæ sint vnum, vt concipiantur instar vnius naturæ? si solum habent vnitatem similitudinis; sequitur, quod non habeant maiorem vnitatem, quam ipsæ naturæ singulares: quia istæ non sunt dissimiles in natura: & si propter similitudinem operationum, naturæ accipiuntur vt vnum; multo melius ipsæ naturæ habebunt vnitatem ante connotationem: alia maior vnitas operationum, non est assignabilis: ergo melius est recurrere ad vnitatem vniformitatis, quam nos explicuimus. His prælibatis, de vniuersali in tribus istis acceptionibus videndum, qua operatione fiat?

§. II.

De vniuersali in repræsentando.

8 Dico secundò, per actionem intellectus agentis fit species repræsentans naturam vniuersaliter: quod est fieri vniuersale inesse obiectiuo, & metaphysice. Habetur opusculo 48. apud D. Thomam capite 1. vbi loquendo de specie intelligibili causata ab intellectu agente in intellectu possibili, dicitur: *Quæ formare possent hominem vt abstractum à conditionibus materialibus: & hoc dicitur esse vniuersale*. Cum igitur, vt postea dicetur, ibi non sit vni-

vniuersale logicum, erit vniuersale metaphysicum. Et in opusc. 55. asseritur: *quod vna, & eadem natura, quæ singularis erat, & indiuiduatur per materiam in singularibus hominibus, fit postea vniuersalis per actionem intellectus, depurantis ipsam à conditionibus, quæ sunt hic, & nunc.* ¶ Clarissime idem docet S. Th. 4. cap. de Ente, & essentia: & illius rationem sic ad formã redigit ibi Caietanus in 6. concluſ. ante q. 7. Vniuersale est vnũ aptũ dici de multis, vt ex definitione Philosophi constat: sed res secundum esse obiectiunm in intellectu agẽte est huiusmodi: ergo vt sic est vniuersalis. Probatur minor: res abstracta à cõditionibus indiuidualibº, vt sic, est apta nata prædicari de pluribus; sed res secundum esse obiectiuum in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus: ergo vt sic est apta nata dici de pluribus: ac proinde, dicitur vniuersalis. Videatur S. Thom. 1. p. q. 85. art. 1. ad 1.

9 Dices, cũm P. Suarez dicta sec. 6. n. 7. in fine, vltimam minorẽ esse falsam: quia intellectus agens producit species materialiũ spiritualiter, & ita producit species, quę repræsentent singularia: vnde veri simile est, nunquam posse producere species repræsentantes naturas abstractas à singularibus.

Hæc solutio manifestè contradicit S. Thomæ, qui 1. p. q. 14. art. 11. ad 1. ait: *quod intellectus noster speciem intelligibilem abstrahit à principijs indiuidualibus. Vnde species intelligibilis nostri intellectus non potest esse similitudo principiorum indiuidualiũ. Et propter hoc intellectus noster singularia non cognoscit.* Hæc ibi S. Thomas, & q. 85. art. 1. ad 3. & 4. Deinde in libris de Anima ex professo est impugnanda illa euasio, & dicendum cum D. Th. 1. p. q. 85. artic. 1. quod intellectus noster *directe* non est cognoscitiuus nisi vniuersalium: & quod singularia *solum indirecte* attingunatur ab intellectu, & quasi per quandam reflexionem.

10 Dices secundò, cum eodem Suarez, quod iuxta veram sententiam, species impressa, neque est formalis imago; nec vllo modo formaliter repræsentat; sed effectiue, vt semen, & instrumentũ obiecti.

Respondetur illam sententiam esse falsam; nisi quæstio sit de modo loquendi: quia imago impressa, quamuis actu illa intellectus nõ vtatur, repræsentatio propria, & formalis est: cum intentionaliter assimiletur, & conueniat formaliter cum obiecto. De quo non est locus disputandi. Videantur Thomistæ relati ab Araujo lib. 3. Metaphys. q. 3. art. 5. ad 2. n. 55.

11 Dices tertiò, cum eodem Suarez, quod & si demus vniuersale aliquo modo fieri per abstractionem intellectus agentis: id solũ erit in habitu, seu in actu primo.

Respondetur, de isto puncto integram quæstionem proponere Sanchez lib. 2. q. 18. & resoluit cũ Caiet. quod quando species intelligibilis seruatur in memoria, etiam sine actuali consideratione, est actu vniuersalis: quia est actualis formalis repræsentatio naturæ sine cõditionibus indiuidualibus: & nihil

aliud videtur exigi ad vniuersale, de quo nunc loquimur. Vnde inquit S. Thomas 1. p. q. 86. artic. 1. *quod autem à materia individuali abstrahitur, est vniuersale.* Et ratio est manifesta, nam si eo modo, quo natura est in specie, esset à parte rei, esset vniuersale Platonicum: ergo, vt in specie, est vniuersale metaphysicum in actu: quamuis comparatiue ad primam, & secundam intellectus operationem, dicatur in actu primo: quia per istam abstractionem, nec est in actu secundo denominatio extrinseca cogniti, quæ est prima intentio; & multo minus tunc est actualis secunda intentio logicalis: quia ista exigit actualem secundam cognitionem.

21 Aliud conclusionis fundamentum, indicatum à D. Thoma illo capite quarto, sic proponi potest: natura repræsentatur in specie producta ab intellectu agente, cum sufficiente vnitate, & aptitudine positiua ad plura: ergo nihil sibi deficit vt dicatur vniuersalis. Probatur antecedens: sic repræsentatur in specie intelligibili, sicut ab intellectu cognoscitur: sed ab intellectu cognoscitur immediate, vt vna apta ad essendum in pluribus: ergo sic repræsentatur. Minorem sequenti conclusione ostendemus. Maior verò probatur, primò, quia sic species proportionatur cognitioni. Secundò, quia vniuersalitas, & prædicabilitas non conueniunt rei pro esse physico; sed secundum esse intentionale, in specie in repræsentando, & in actu intellectus in cognoscendo; vt autem natura repræsentatur abstracta ab omnibus, vniformiter se habet ad omnia, & vt ait S. Thomas *essentialiter est imago omnium, & inducens in cognitionem omnium in quantum sunt homines*: ergo in illa specie est natura obiectiue vniuersalis. Videatur etiam S. Thomas 7. Metap. lec. 13. litt. b.

13 Dices primò; species intellectus agentis solum repræsentant; quæ illi proponuntur à sensibus: sed sensus solum repræsentant singularia: ergo, & species intellectus agentis solum representant naturam singularem vt est extra animam.

Respondetur, maiorem esse falsam: quia vt dicit S. Thomas 1. p. quæst. 84. artic. 6. *nihil corporeum imprimere potest in rem incorpoream*: & ideo ad causandam intellectualem operationem, non sufficit, sola impressio sensibilium corporum; sed requiritur aliquid nobilius, nempe, intellectus agens, qui facit phantasmata à sensibilibus accepta intelligibilia in actu, per modum cuiusdam abstractionis. Vnde ex singularibus sensuum tanquam ex materia, accipit intellectus agens speciem abstractam vniuersalem. Vnde inquit S. Thomas 1. p. quæst. 79. artic. 5. ad 2. *quod intellectus agens causat vniuersale abstrahendo à materia.*

14 Iterum obijcies: nam natura sic abstracta, & repræsentata, non habet amplius, quam natura secundum se: quia in ista abstractione solum repræsentantur prædicata quidditatiua: sed natura secundum se non est vniuersalis, vt diximus quæstione 12. ergo, nec

vt repræsentata in specie intellectus agentis.

Respondetur, quod hoc quod est naturam esse abstractam, & repræsentatam, & hoc esse intentionale in specie respectu naturæ, vel est nouus accidentalis status, vel sal tem noua denominatio extrinseca: & hæc sufficit vt, prout sic, denominetur vniuersalis, propter vnitatem vniformitatis, quæ prouenit à præcisione; ex qua etiam habetur aptitudo vt dicatur de pluribus: vnde licet non sit vniuersalis logice, & intrinsece; est tamen metaphysice, & extrinsece, vt terminus imaginis vniuersalis, in qua fundamentaliter est ens rationis.

§. III.

De prima intentione vniuersalitatis.

15 DIco tertiò, per cognitionem præcisiuam intellectus possibilis fit prima intentio vniuersalitatis: quæ dici potest forma vniuersalis metaphysici. Colligitur ex D. Thoma 4. cap. de Ente, & essentia, & clarius 1. p. quæstione 85. artic. 2. ad 2. vbi ait: *Sed quod humanitas apprehendatur sine indiuidualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis, accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non indiuidualium principiorum.* Ergo ex mente D. Thomæ, quam primum ab intellectu percipitur, seu cognoscitur natura abstracta, sequitur intentio vniuersalitatis.

Dices, cum Araujo lib. 3. Metaph. quæst. 3. artic. 5. num. 57. S. Thomam loqui de vniuersali fundamentaliter. Vel vt dicunt PP. Carmelitani disp. 3. quæst. 6. num. 64. abstractionem intellectus possibilis, sequitur secunda intentio vniuersalis, eo modo quo relationes dicuntur consequi ad suũ fundamentum. Vel vt alij loquuntur, intentio vniuersalis sequitur mediate ad illam abstractionem; nõ verò immediate.

16 Istæ tamen expositiones ex parte veræ sunt, sed nõ omnino satis faciunt; nec nobis cõtrariæ sunt. ¶ Non omnino adæquant mentem S. Th. quia intentio vniuersalis est vniuersale formaliter: sed loquitur S. Thomas de intentione vniuersalis; vt patet ex eius verbis: ergo loquitur de vniuersali formaliter. Deinde, si solum loqueretur de sequela mediata, deberet assignare causam immediatam intentionis: sed de illa ibi non meminit, nisi de abstractione vtriusque intellectus: ergo sentit illa fieri vniuersale formaliter.

Quod autem expositiones illæ magis firment nostram sententiam; patet: quia prima intentio est quidem forma vniuersalis metaphysici, sed fundamentũ vniuersalis logici: ergo immediate resultat prima intentio, & mediate secunda. Et ita consonat hæc doctrina S. Thomæ cum adducẽda in sequentibus. Videatur opusc. 56. vbi dicit: *est igitur vniuersale vnũ vnitate cognitionis, &c.*

17 Ratione probatur, primo ex præcedēti: quia totum quod repræsentatur per speciem, cognoscitur per intellectum possibilem: sed per speciem intellectus agentis repræsentatur vt vniuersalis: ergo cognoscitur per intellectus possibilis præcisionem, vt vniuersalis.

Secundò: natura sic abstracte, & præcisiue cognita, cognoscitur vt vna vniformiter se habens ad plura, & apta dici de illis: ergo vniuersalis metaphysice. Consequentia ex definitione patet. Et antecedens probatur: quia differentiæ diuersificantes ibi non relucent, & relucet natura: ergo relucet natura vniformiter se habens ad plura: ergo, & apta vt dicatur de illis: ac proinde, vt vniuersalis. Non oportet in hac conclusione probanda immorari: quia arbitror à fere nullo, quoad rem ipsam, negari: quamuis in vocabulis nonnulli dissentiant.

18 Sed inquires, an ista prima intentio solum fiat abstractione negatiua; an verò exigat abstractionem positiuam?

Respondetur, vel sola abstractione negatiua, vel sola positiua, vel vtraque abstractione posse fieri vniuersale metaphysicum, seu primam intentionem vniuersalis: vt late probat M. Fr. Ioannes à S. Thoma q. 3. Logicæ art. 5. concl. 3. & q. 4. artic. 2. concluſ. 1. quia vtraque præcisio relinquit inferiora, & ab illis separat: ergo idem operantur quoad dandam vnitatem, & aptitudinem: licet modus operandi sit diuersus, vel omittendo pure inferiora, vel ab illis positiue separando.

19 Secundò inquires, an in ista operatione ponatur fundamentum proximū vniuersalitatis logicæ, an verò solum fundamētum remotū?

Solum poni fundamentum remotū, tenent Rubio quæst. 5. vniu. concl. 4. & ex Thomistis Gallego Controu. 10. ad 3. latius Lerma lib. 3. q. 8. n. 10. & probatur, quia posito fundamento proximo, statim resultat relatio: & ideo ad relationem non datur per se actio; sed actione qua ponitur fundamentum proximum resultat, vt inductione constat. Sed §. sequenti ostendetur, quod ista operatione non ponitur formaliter relatio secundæ intentionis vniuersalis: ergo neque ponitur fundamentum proximum illius.

Secundò est argumentum Lermæ: per illam actionem fit dumtaxat vniuersale logicum fundamentaliter proxime, per quam habet natura, quod immediate ei possit intellectus tribuere aliquam specificam determinatam intentionem vniuersalitatis: sed natura præcisiue cognita, adhuc est indifferens vt intellectus ei tribuat hanc, vel illam speciem intentionis vniuersalis: ergo illa operatione tantum ponitur fundamentum remotum. Probatur minor: nam abstracta albedine à Petro, & Paulo, indifferens est vt referatur ad Petrum, & Paulum; vel ad hoc, & illud album comparetur; & in primo casu tribuitur ei intentio accidentis, & in secundo conueni-

uenit intentio speciei: similiter risibile abstractum, potest dici proprium, & potest denominari species: & denique, rationale est differentia, si referatur ad naturam, & species dicitur, relate ad indiuidua: ergo ex sola actione præcisiua, natura est indifferens ad diuersas relationes: ac proinde, ex vi illius non ponitur fundamentum proximum, sed solum remotum.

20 Dico tamen quarto; prima operatione intellectus posibilis ponitur fundamentum proximum vniuersalis logici. Est communis inter Thomistas, duobus relatis exceptis. Et probatur primo: fundamentum secundæ intentionis est formale primæ intentionis; nam secunda intentio proxime fundatur in prima, vt iam diximus q. 10. §. 4. sed ista operatione ponitur formaliter prima intentio, vt conclusione tertia est ostensum: ergo ista ponitur fundamentum proximum secundæ intentionis.

Secundo probatur: vnitas, & aptitudo ad ad plura est proximum fundamentum vniuersalitatis logicæ eo quod est forma vniuersalis metaphysici, cui immediate tribuitur intentio logicalis. sed ostensum est ista operatione tribui naturæ vnitatem, & aptitudinem, & ratione illius habet aliquid, quod non conuenit naturæ secundum se: ergo ex vi istius operationis conuenit illi proximum fundamentum vniuersalis.

21 Denique probatur: nam tunc est fundamentum proximum relationis, quando in genere causæ materialis, & per modum subiecti nihil mediat inter fundamentum; & relationem. Sic autem contingere in præsenti, probatur: nam actio subsequens non exigitur vt ratio fundandi; sed solum quasi causa efficiens relationem ipsam: ergo antea præcedebat totum fundamentum proximum in operatione intellectus: quod videtur expræsisse S. Thomas in 1. dist. 2. q. 1. artic. 3. dicens: quod *huiusmodi intentionis* (loquitur de secunda intentione generis) *licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu, tamen remotum fundamentum est res ipsa.*

22 Ad primum contrariæ sententiæ respondetur, cum Mag. Ioan. à S. Thoma quæst. 4. art. 2. ad 1. quod illa maxima habet verum solum in relationibus realibus, propter rationem assignandam libro secundo: non tamen verificatur in relationibus rationis: quia illarum esse est cognosci; & ita relatio rationis non habet esse per resultantiam; sed per cognitionem. Et relatio rationis nō est, nisi sit aliqua cōparatio, & habitudo: quæ non est sola prima præcisione intellectus agentis, vel posibilis: & istæ duæ operationes non sunt duo fundamenta proxima eiusdem rationis; sed diuersæ. Videatur Mag. Araujo dicto arti. 5. ad 3. Vel sunt duo fundamenta vnum altero magis proximum: vel sola representatione speciei, non verificatur simpliciter esse fundamentum proximum. Quod verius videtur.

23 Ad secundum respondetur; quod ad fundamētum proximum, non

non exigitur, quod actu sit tributa determinata species: quia hoc non esset solum fundamentum; sed ipsa existentia relationis: sufficit ergo, quod defacto sit capacitas; licet determinatio relationis dependeat ex determinata actione, & determinato termino. Est ergo indifferētia in actione, & in respicientia termini determinati; non quia exparte subiecti non sit in genere causæ materialis determinatio exacta in genere fundamēti. Iuxta hoc ergo, in forma, concesa maiori, distinguenda est minor: est indifferentia in genere subiecti, quasi aliud mediet vt instrumentum relationis, nego. Est in differentia, quasi in genere efficientis, & indeterminationis termini; concedo minorem; & nego consequentiā: quia ex probationibus solum habetur, quod sine habitudine comparatiua, non ponatur actu ipsa secunda intentio; cum quo compatitur, quod antecedenter sit eius fundamentum proximum.

§. IV.

Qua operatione intellectus fiat formaliter secunda intentio vniuersalis logici?

24 HOc est vltimum, quod exponēdū restat. Circa quod varia sunt authorum placita. Quidam per vnum extremum censent vniuersale logicum fieri per comparationem compositam intellectus. Solet communiter circumferri sine certo authore. Sed expresse ea docet P. Vazquez 1. p. q. 15. disp. 73. cap. 2. n. 7.

Per oppositum alij censent, vniuersale logicum fieri prima operatione intellectus agentis. Tribuitur M. Soto q. 2. vniuersalium, & alijs Thomistis, qui loquūtur solum de vniuersali metaphysico, seu primo intentionaliter.

Tertia sententia tenet, vniuersale logicum fieri formaliter actione præcisiua intellectus possibilis. Multi congerūtur authores pro ista sententia; quos non constat loqui de secunda intentione, de qua modo loquimur. Expresse loquendo de secūda intentione, hanc sententiam tenent Toletus q. 2. & 3. vniuers. & M. Ortiz tract. 3. confer. 2. conclusion. 5.

25 Communis tamen sententia docet, vniuersale logicum fieri secunda operatione intellectus possibilis, quæ est simplex comparatio. Est communis Thomistarum, vt referunt, & sequuntur Sanchez lib. 2. q. 16. concl. 6. vbi ostendit eam tenere Scotum, & omnes eius discipulos. Videantur etiam PP. Carmelit. disp. 3. q. 6. M. S. Thom. M. Lerma & omnes Recentiores Thomistæ. Item P. Suarez disp. 6. Met. sect. 6. num. 10. P. Rubio q. 5. vniu. concl. 4. & alij. Pro cuius expositione.

26 Dico vltimo, secunda intentio vniuersalis logici, nō fit formaliter ante comparationem simplicē; nō tamē exigit comparationē in actu signato cognitam, nec actualem prædicationem: ac proinde, fit simpli-

plici comparatione. Videtur expressa S. Thomæ q. 7. de Potentia art. 11. vbi inquit: *huiusmodi sunt relationes rationis, quæ attribuuntur ab intellectu rebus intellectis, prout sunt intellectæ, sicut relatio generis, & speciei has enim relationes rationis ratio adinuenit considerando ordinem eius, quod est in intellectu, ad res quæ sunt extra.* Expressius idem habetur opusc. 48. apud D. Thomam cap. 1. & sæpissime alibi.

Respondent, quod vt relationes istæ in actu signato considerentur, & directe attribuantur naturis, & terminis requirunt comparationem naturæ ad inferiora: & de ista loquitur S. Thomas. Cum quo stat, quod vt in actu exercito huiusmodi relationes resultent, vel consequantur, sufficiat actus absolutus, seu cognitio præcisiua intellectus posibilis.

Hæc euasio; licet apparentiam habeat, quoad authoritatem desumptam ex authore illius opusculi: nã ibi sermo est de actu proprie reflexo: tamen reliquis authoritatibus, non nisi extorte aptatur: nam primam formationem actualem relationis generis, & speciei, docet S. Thomas exigere adinuentionem intellectus, & comparationem naturæ ad inferiora: cum ergo non expectet comparationem reflexam & in actu signato, vt ipsi fatentur; desiderabit comparationem exercitam per cognitionem naturæ cum habitudine ad inferiora.

Secundo, de ista attributione in exercitio, loquitur S. Thomas in 1. dist. 2. q. 1. art. 3. dicens: *ex hoc [quod intellectus intelligit animal vt in pluribus speciebus, attribuit ei intentionem generis.* In quibus verbis non est sermo de reflexa cognitione relationis; sed de prima eius formatione, quæ est per secundam cognitionem naturæ animalis: quæ est cognitio secunda, in actu exercito, primo factiua secundæ intentionis vniuersalis. De qua clare loquitur S. Thomas 1. Perih. lect. 10. litt. b. docés, *quod intellectus attribuit has relationes naturæ intellectæ, secundum quod comparat eam ad res extra animam.*

27 Ratione conclusionem probant PP. Carmel. primo in n. 60. quia nullũ ens rationis resultat in natura per abstractionem intellectus agentis, & posibilis: sed omnis vniuersalitas proprie dicta est ens rationis: ergo non fit ante comparationem. Maior, quoad intellectum agentem, probatur, quia ens rationis nõ fit a potẽtia nõ cognoscitiua sed intellectus agens est potẽtia nõ cognoscitiua: ergo ab ipso nullũ fit ens rationis. Quoad intellectũ vero posibilẽ, probatur maior: quia illa prima operatione, non cognoscit naturã aliter ac est; neque fingit ibi aliquod esse; sed potius cognoscit prædicata realiter repræsentata in specie, mere negatiue se habens circa singularitates: ergo nullum ens rationis format ibi.

28 In ista ratione nos non possumus vim facere: quia ostendimus qualibet operatione intellectus, posse in exercitio fieri aliquod ens rationis: imo admisimus sensibus internis fieri posse formaliter: vnde consequenter tenemur id nul-

li operationi intellectus negare. Nec video cur ista prima operatione, intellectus non possit in exercitio formare vnitatem rationis; vel ipsam denominationem rationis cognoscere ad instar formæ: quod à fortiori admittent, qui ponunt formale primæ intentionis esse quid rationis; & tamen omnia ista sunt ante actum comparatiuũ: ergo ratione generali entis rationis, non bene probatur conclusio.

29 Melius ergo ab eisdem, & ab alijs authoribus probatur duplici titulo speciali; qui procedit in istis, & non in alijs entibus rationis, videlicet, & quia sunt relationes, & quia sunt secundæ intentiones rationis. Ex primo capite probatur sic: omnis relatio rationis exigit comparationem extremorum, inter quæ est relatio: sed vniuersale logicũ, de quo loquimur, est relatio rationis, vt ostẽsum est cõclusione prima: ergo exigit cognitionem comparatiuam; non quidem in actu signato cognitam; sed in exercitio formatam. Cætera patẽt: & maior in primis est D. Thomæ 1. p. quæst. 28. art. 1. vbi ait: *aliquando respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tantum; sicut cum comparat ratio hominem animali, vt speciem ad genus.* Hæc ibi. Et ratione probatur; nam relatio est ordo; ergo relatio rationis, est ordo factus à ratione: sed ratio non facit nisi considerando: ergo relationem facit conferendo, & in exercitio comparando naturam ad terminum: quia propria ratio relationis, non sumitur in ordine ad subiectum; sed in ordine ad terminum, vt etiam notat S. Thomas ibi ad 1. & 2.

30 Vlterius probatur, ex alio prædicato vniuersalis logici: nulla secunda intentio rationis fit prima cognitione intellectus possibilis: vniuersalitas, de qua nunc loquimur, est secunda intentio: ergo non fit prima operatione intellectus possibilis. Maior constat ex dictis de formatione secundæ intentionis: quia est secunda cognitio, ac proinde supponit primam: & cum prima intentio formalis sit prima cognitio, & secunda intentio sit secunda attentio, seu cognitio; manifestum est, quod secunda intentio fieri nequit prima cognitione. Et cum sit intentio relatiua, debet esse comparatiua, & respectiua.

Tertio probatur: quia pænes habitudinem, & comparationem ad diuersa inferiora, eadem met natura denominatur genus, vel differentia: ergo species vniuersalium distinguuntur per diuersas comparationes ad diuersos terminos; etiã stante identitate naturæ: cum videamus viso vno homine posse intellectum formare quinque prædicabilium, vel vniuersalium intentiones: ergo, cum idem sit constitutiuum, & distinctiuum, actio comparatiua ad terminum, exigitur ad formandum secundam intentionem vniuersalis.

§. V.

§. V.

Soluuntur argumenta.

31 SEd contra istam conclusionem obiici potest: primo, rationes omnes secundæ, & tertiæ assertionis contra hanc militare: quia ad vniuersale logicum, tantum duæ conditiones exiguntur; nempe, vnitas naturæ cognitæ, & aptitudo eius ad plura: nam de isto vniuersali loquens Philosophus 1. Periherm. capit. 5. ait; *vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari:* sed natura prima cognitione intellectus possibilis accipit vnitatem, & aptitudinem, seu indifferentiã, vt dicatur de plurib⁹: ergo ista prima operatione resultat in natura formaliter vniuersalitas logica. Probatur minor: & in primis, quod tunc sit natura vna vnitate cognitionis, habetur opusculo 56. apud D. Thomam: & per se notum est, quia actus est vnus, & obiectum est vnũ: si quidem differentiæ diuersificantes ibi non attinguntur, & cognitio hac de causa dicitur præcisiua. Quod autem sic indifferens, patet: quia vt sic non est determinata. Denique, quod sit apta vt dicatur de pluribus; constat: quia in re est in illis, & identificatur cum illis, à quibus præscindit per rationem: ergo nihil illi deest ad vniuersale logicum.

Dices; tunc non cognosci naturam formaliter vt vnam; sed fundamentaliter: quia vt cognoscatur formaliter, vt vna, exigitur actus reflexus, quo intellectus fingat vnitatem rationis, & illam tribuat naturæ cognitæ.

Hæc tamen euasio aliquorum, iam à nobis est reiecta: quia vt natura in actu exercito tribuatur vnitas rationis, non opus est reflexione, nec nouo actu: quia ipsam cognitionem vnam naturæ non diuisæ formaliter, consequitur in ipso exercitio vnitas rationis.

32 Secundo frequenter respondent alij, ad vniuersale metaphysicum sufficere illam vnitatem, & indifferentiam negatiuam: cæterum ad vniuersale logicum exigitur vlterius indifferentia, & aptitudo positiua: quam tamen non habet natura in intellectu agente, nec in prima operatione intellectus possibilis: quia vt sic nullo modo attinguntur inferiora; & ideo non est positiua indifferentia ad illa.

Sed contra: nam nec species intellectus agentis, nec prima cognitio possibilis possunt omnibus modis præscindere ab inferioribus, vt saltem in obliquo illa non attingãt: sed posita positiua vnitate; & posito, quod positiue non explicentur, iam habetur habitudo sufficiens ad vniuersale logicum: ergo non solum vniuersale metaphysicum; sed secunda intentio, fit ista prima operatione. Probatur maior; nam si species, saltem in obliquo, non repræsentaret inferiora; non haberet intellectus principium repræsentatiuum intentionale, quo manuduceretur ad secundam operationem comparatiuam: sed hoc est aperte falsum, vt experientia cognoscitur;

ergo, saltem in obliquo, repræsentantur inferiora.

33 Dices; probare argumentũ, quod repræsentantur, & cognoscũtur indiuidua, vt terminus relictus, & vt à quo est abstractio, & præcisio; non tamen vt terminus ad quem est respectus: quia hoc iam esset comparare naturam ad inferiora: quod est munus secundæ operationis,

Hæc tamen solutio, non videtur satisfacere: nam si in specie intellectus agentis repræsentatur natura cum sufficiente vnitate, & indiuidua saltẽ in obliquo attingũtur; nõ est cur, quã primũ intellectus possibilis totum hoc cognoscit, nõ refultet in exercitio relatio naturæ præcissæ, & abstractæ, ad indiuidua in obliquo repræsentata; & licet actu non dicatur esse in illis, & dici; sufficit ad vniuersale posse dici, & prædicari.

34 Qua propter secundam solutionem sustinẽdo, replicæ respõdet M. Lerma lib. 3. q. 8. ad 2. quod nec in specie intellectus agẽtis, vllatenus repræsentantur inferiora, etiã vt terminus à quo; nec prima operatione possibilis vllatenus cognoscũtur: quia præscindẽs ab aliquo, nullatenus repræsentat id aquo præscindit: vt patet exãplo, quod ad hoc in tentum affert S. Thom. 1. p. q. 85. art. 2. ad 2. de visu attingente colorem pomi sine eius odore. Ad hoc autem vt postea fiat comparatio ad indiuidua, opus est vt intellectus cõuertat se ad phantasmata, à quib' fuit abstracta species; & sic cognoscet singularia: & ad illam referendo naturam, facit vniuersale logicum, & prædicabile.

Hæc solutio placet, quoad id quod assumit de modo cognoscẽdi singulare, vt latius in lib. de Anima, & quoad explicationem præcisionis naturæ ab indiuiduis. In duobus tamen deficit. Primo, quia hæc conuersio ad phantasmata, necessaria non est cum ad inuenitur secunda intentio relationis generis ad speciem; & præcipue in naturis spiritualibus. Secundo deficit, quia non vult admittere naturæ in illa prima operatione positiuam indifferentiam conuenire, & concedit conuenire positiuã vnitatem: quod non videtur consequenter dictum: quia cum illa vnitas positiua sit per exclusionem positiuam, vel negatiuã differentiarum; hoc ipsum est manere naturam nudam ab omnibus, & positiue indifferentem ad omnes.

35 Faciliusergo respondetur; concedendo ibi reperiri positiuam vnitatem, & positiuam indifferentiam, & absolute ibi esse naturã vniuersalem primo intentionaliter: inde tamen nõ infertur ibi esse vniuersale relatiuum, & secundam intentionẽ vniuersalis logici formaliter: quia ad istam, vltra vnitatem, & indifferentiam positiuam, exigitur positiuus respectus, & relatio ad inferiora: & hanc vocat M. Ioan. à S. Thom. quæst. 4. art. 2. ad 2. aptitudinem non absolutam; sed relatiuam, & ordinatam respicientem positiue plura: quæ non est sine aliqua comparatione in exercitio naturæ ad illa. Ac proinde, sine simplici comparatione non est for-

ma-

liter secunda intentio vniuersalis logici, iuxta dicta num. 29.

46 Secundo arguitur ab Ortiz: nam vt resultet ens rationis, sufficit actus directus, & absolutus intellectus attingens obiectum, & indirecte ens rationis: sed prima operatione intellectus possibilis adest cognitio abstractiua directe tendens ad obiectum, & indirecte ad ens rationis: ergo ex vi illius resultat relatio constitutiua vniuersalis.

Respondetur, distinguendo maiorem; vt resultet ens rationis, quod est relatio, & secunda intentio ad inferiora; nego maiorem: vt resultet aliud ens rationis; concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. quia arguitur *a superiori ad inferius affirmatiue*: quæ nō est consequentia formalis: vt non bene valet, *est animal, ergo est homo*; quia potest esse leo, vel equus: & ita ex eo quod prima operatione intellectus possit fieri aliquod ens rationis; non infertur, quod possit fieri relatio, quæ est ista secunda intentio vniuersalis logici.

37 Tertio arguitur pro sententia P. Vazquez: vniuersale est, quod est in pluribus, vt patet ex definitione Philosophi 4. Metaph. textu 14. & 2. Poster. cap. vltimo: sed intellectus cognoscit naturam esse in multis actu affirmando esse in illis, & comparatione composita ad illa referendo: ergo ista operatione composita fit vniuersale logicum.

Respondetur, quod vt notat P. Rubio tota quæst. 7. vniuersal. est contra Aristotelem, & D. Thomam, & communem omnium consensum, exigere ad constitutionem vniuersalis actualem affirmationem, & prædicationem: quia indefinitione vniuersalis, vel prædicabilis, non ponitur actualis prædicatio, vel affirmatio, sed solum aptitudo, vt patet 1. Perih. cap. 5. & lib. 7. Metaph. textu 45. lect. 13. apud D. Thomam. Et quia alias non differrent secunda intentio prædicabilis, à secunda intentione prædicationis, vel prædicati: quod est aperte falsum. Iuxta hoc ergo distinguatur maior. Et ad minorem dicitur, quod etiam simplici comparatione, & apprehensione cognoscitur natura in multis: imo hæc simplex apprehēsio solet præcedere, vt actu iudicemus, & prædicemus esse in illis.

§. VI.

Dubium incidens soluitur.

38 OCcasione vltimi argumenti oritur dubium, vtrum natura communis in actuali prædicatione seruet vniuersalitatem, quam habet ante prædicationem?

Pro negatiua sententia citatur Scotus quæst. 9. in Porphirium, & quæst. 16. ad 2. & P. Fonseca lib. 4. Metaphysicæ cap. 2. q. 2. sect. 7. ad 2: & eam amplectuntur Recentiores: & probant dupliciter: primo, nam in ista prædicatione, *Petrus est homo*, natura hominis prædicatur pro vt identificata realiter cū Petro: eo quod in affirma-

tiua propositione prædicatum est idem cum subiecto: sed vt identificata cum vno non potest esse in alijs, à quibus realiter differt: ergo prout in illa prædicatione non est vniuersalis, seu communis multis.

Secundo probant: quia diuisum non est in membris eodem modo ac erat in se ante diuisionem: ergo natura, quæ per abstractionem erat vniuersalis, amittit vniuersalitatē per cognitionem repræsentantem identitatem illius cum suis inferioribus.

39 Oppositum docent Caiet. cap. 3. de Ente, & essentia dub. 3. & M. Ioan. à S. Thoma q. 5. Logicæ art. 1. & Communiter Thomistæ. Item PP. Conimbric. q. 6. vniu. art. 4. P. Rubio quæst. 6. num. 72. & Communiter Authores. Et clare sumitur ex Porphyrio cap. de Specie dicente: *æqua de æquis prædicari oportet, aut maiora de minoribus, vt hinnibile de æquo, aut animal de homine.* Ex quo sic arguitur: istæ prædicationes, *homo est animal, Petrus est homo*; non sunt identicæ: alias esset idem, ac dicere; *homo est homo*, aut dicere, *Petrus est hic homo*: non sunt æqualis de æquali: alioquin differentia assignata à Porphyrio inter illas duas prædicationes nulla esset: nec in istis prædicaretur genus primo intentionaliter de specie, nec species de indiuiduo: ergo ibi formaliter exercetur prædicatio superioris de inferiori: ergo ibi retinetur vniuersalitas metaphysica, de qua procedit dubium.

40 Præterea vt docet S. Thomas 4. cap. de Ente, & essentia, natura hominis absolute considerata abstrahit à quolibet esse; *& hæc natura sic considerata, est quæ prædicatur de omnibus indiuidiis.* Quod est dicere: natura, quæ prædicatur, est quæ abstrahitur ab intellectu, & quæ est in rebus: & solum status sunt diuersi; sed ratio, & natura, quæ abstrahitur, prædicatur. Ex quo sic arguitur: ibi prædicatur significatum speciei, & quod concipit intellectus de natura humana, non explicatis differentijs: sed illud est vniuersale metaphysicum: ergo in illa prædicatione retinetur vniuersalitas metaphysica: quod contingit, quando termini supponunt communiter, & personaliter: quando autem supponunt simpliciter, etiam vniuersalitatem logicam possunt retinere, vt quando dico, *homo est species, animal est genus*: quia prædicatum est terminus secundæ intentionis, & subiectum accipitur in sua abstractione, & logica vniuersalitate, iuxta dicta lib. 2. Dialecticæ capite 10.

Tertio, isti fatentur quod quando terminus communis se tenet ex parte subiecti, vt cum dico, *homo est animal*, seruat in prædicatione suam vniuersalitatem, quia præscinditur à suis inferioribus: ergo pariter cū se tenet ex parte prædicati. Consequentia patet, primo à paritate. Secundo, quia in vtroque casu est eadem significatio, & intrinseca repræsentatio vocis, & conceptus, sola extrinseca aplpicatione mutata: ergo non amittitur vniuersalitas variato conceptu communi in singularem; sed attribuitur cuidam con-

contento sub ratione communi.

41 Ad primum in contrarium distinguitur maior, & si sumatur specificatiue; concedatur: & negetur, si faciat sensum reduplicatiuum: nam in hoc est tota deceptio Recentiorum; quia putant omnes propositiones affirmatiuas esse identicas: cum tamen potius directa affirmatiua prædicatio condistinguatur ab identica, vt patet in M. Soto q. 5. vniuers. & in alijs Doctoribus. Imò S. Thomas 1. p. quæst. 13. artic. 12. dicit, quod in qualibet propositione affirmatiua requiritur, quod subiectum, & prædicatum significet, id quod aliquo modo est idem secundum rem, & diuersum secundum rationem: & hæc diuersitas secundum rationem, sufficit vt vniuersale prædicetur de singulari.

42 Ad secundum dicitur, quod verum est, quod inferiora singula non habent rationem diuisam in tota sua communitate (licet habeant totũ essentiale diuisi, vt ait S. Thomas 1. p. q. 77. artic. 1. ad 1.) quia singula inferiora rationem communem non adequant; sed participant: vt autem ait S. Thomas opusc. 69. *participare est, quasi partem capere*, & ibi ait, *quod homo dicitur participare animal, quia non habet rationem animalis secundum totam communitatem, & eadẽ ratione Sortes participat hominem.* Vnde diuerso modo accipitur diuisum in se, ac in singularibus ipsum participantibus. Sed quando significatur nomine communi, non explicatur id in quo distinguuntur; & ideo vniuersalitas retinetur; sed vni sub illa contento materialiter, & in supponendo applicatur.

QVÆSTIO XV.

De Prædicationibus.

1 QVia vniuersale, quod est *vnũ in multis*, est, de multis prædicabile, vt ex adductis definitionibus constat: cum prædicabilitatis actus sit prædicatio; ideo ad notitiã completam vniuersalium, & ad assignandam sufficientiam prædicabilium; mærito consueuerunt Doctores de prædicationibus hic disputare: & etiam, quia doctrina tradenda maxime vtilis est ad aliarum scientiarum quæstiones enodãdas; & improprias loquutiones amputandas.

§. I.

Quid, & quotuplex sit prædicatio?

2 VT notat M. Soto q. 5. vniuersalium (ex qua fere omnia in hoc §. notanda, sunt desumenda) prædicatio, apud Dialecticos, idem significat, quod enuntiatio, vel propositio: & ita definitur vt sit *attributio vnius ad alterum*, aut affirmando, aut negando; vel est *oratio verum, vel falsum significans*, iuxta dicta lib. 2. Dialecticæ cap. 7. Accipitur autem dupliciter: vel *formaliter* pro actu intellectus componentis, & diuidentis; vel *obiectiue* pro fundamento, vel obiecto huius compositionis intellectus. Vnde inquit S. Th. 4. cap. de Ente, & essentia, quod *prædicatio est*

quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis, & dividentis, habens tamen fundamentum in re ipsam vnitatem eorum, quorum vnum dicitur de alio. Cum hoc discrimine, quod si prædicatio est affirmatiua vera, in re illi correspondet conuenientia, vel identitas extremorum, cum diuersitate rationis, vt notat S. Thomas 1.p.q.13.art.12. & identitatē, vel conuenientiā obiecti, explicat intellectus per compositionem, seu copulam; diuersitatem autem, per diuersos cōceptus prædicati, & subiecti. Si verò propositio sit negatiua, illi correspondet diuisio, seu disconuenientia extremorum, quæ negatione exprimitur in voce.

3 Præterea notandū, quod prædicatio est triplex; *identica, disparata, & media.* Identica est, *in qua idem prædicatur de eodem*; vel quando diuersitas est in voce, & identitas in significatione: vt *gladius est ensis*: *homo est homo.* Disparata est, *in qua prædicatum nullam habet connexionem cum subiecto*: vt *homo est lapis.* Exempla, quæ subiecimus de affirmatiuis, pariter subijci possunt in negatiuis: nam hæc propositio, *homo non est homo*, est identica: & hæc est disparata, *substantia non est qualitas*: quamuis illa sit falsa, & hæc vera.

4 Prædicatio identica subdiuiditur à M. Fr. Ioan. à S. Thoma q. 5. art. 2. in fine, in identicam materialiter, & identicam formaliter. Formaliter identica est, quando ex vi significationis terminorum, idem significat vnus, ac alter: vt; *homo est homo.* Prædicatio materialiter identica est, quando significationes quidem sunt diuersæ, sed realitas, seu entitas est eadē: vt cū dicitur; *actio est passio, album est substātia*, vel *corpus.* ¶ Has tamen propositiones M. Soto, & alij logici non reputant identicas: sed formales, seu medias: quia vt ait S. Tho. 1.p.q.13. art.9. ad 2. *nomina non sequuntur modum essendi, qui est in rebus, sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est*: vnde eo ipso, quod significationes, & cognitiones nostræ sunt diuersæ, propositiones non sunt idēticæ, sed formales: & solum reputantur identice, cum prædicatur idem de eodem, vel synonomum de synonomo: nam, si rei identitas sufficeret, vt propositiones dicerentur identicæ, omnes propositiones de Deo formatæ in essentialibus, essent identicæ: quia Deus est omnino simplex. Imò omnes propositiones essentiales in creaturis: constat autem vtrumque esse manifeste falsum. Ergo non est dicenda prædicatio identica, cum significationes sunt diuersæ; si proprie loquēdum est. Sed potius dicendū, *quod* prædicatio formalis affirmatiua, aliquādo est vera propter identitatem entitatis; aliquando propter formalitatem; aliquando propter connexionem, vel conuenientiam in subiecto.

5 Prædicatio media est, *in qua prædicatū connectitur cum subiecto, sed nō per omnimodā idētitatē.* Et est duplex, alia *directa*, alia *indirecta.* Prædicatio directa est, *in qua illud quod se habet vt actus, vel forma subiecti, sumitur ex parte prædicati*: vt, *homo est animal rationale.* Indirecta verò est, *in qua illud quod se habet vt subiectū, vel vt determinatile,*

le, se tenet ex parte prædicati: vt, *rationale est homo*: *albũ est Petrus*: & ratio est, quia ex modo essendi rerũ, sequitur modus prædicãdi, vt sumitur ex 5. Met ip. tex. 14. & prædicatũ gerit munus formæ, & subiectũ munus materiæ: vnde inquit S. Tho. 1. p. q. 13. art. 12. quod *prædicata tenentur formaliter, & subiecta materialiter*: accidentia autẽ sunt formæ, & subiecta est quasi materia: & ideo, *homo est albus*, est prædicatio directa. Pariter, quia superius est forma inferioris, vt dicitur 2. Phys. tex. 28. & 5. Metap. tex. 2. hæc est directa, *Petrus est homo*; quãuis sola ratione distinguantur: quia metaphysice superius contrahitur ad esse inferioris. Hæc autẽ propositio, *hoc animal est homo*, designato, *Petro*, est directa; designato *equo*, est disparata: quia hoc debet regulari ex parte suppositi, & non ex parte significati formalis.

6 Aduertit autẽ M. Soto, quod sola prædicatio directa est simpliciter, & absolute prædicatio; aliæ verò secundũ quid: nã idem respectu sui, sicut nõ est forma, ita nec prædicatũ: & multo minus nominũ disparatorũ vnũ est prædicatũ alterius. Et denique prædicatio indirecta nõ meretur absolute nomen prædicationis, sed cum addito, & secundum quid dicitur, *indirecta prædicatio*; & ideo Porphirius in cap. de Specie, dicit, *minora de maioribus minime prædicari*: eo solum, quia non prædicãtur directe, etiã si prædicẽtur indirecte.

7 Demũ, prædicatio directa diuiditur in *essentialẽ*, & *accidentalem*. Essentialis est, *in qua prædicatũ est de essentia subiecti*. Et diuiditur in *quidditatiuam* vt prædicatio generis; & *nõ quidditatiuã*, vt prædicatio differentiæ: de quo infra q. 19. & q. 25. accidentalis est, *in qua prædicatũ est extra essentiã subiecti*: siue prædicatum in se sit accidẽs, siue substantia; & dicitur accidens prædicabiliter; licet nõ prædicamentaliter: & diuidi tur postea in accidens propriũ; & accidens cõmune, de quib⁹ dicetur q. 26. & 27.

§. II.

Exponitur differentia inter concreta, & abstracta.

8 QVia tamẽ diuerso modo prædicationes verificãtur in nominibus concretis, ac in abstractis; ideo quæniã sit inter ista distinctio; diligenter est inuestigandum. Supponimus ex dictis lib. 1. Dialecticæ cap. 6. istorũ nominũ definitiones. Nunc addimus, quod concretũ, & abstractũ, aliud est *substantiale*; cuius forma est substantialis, faciens vnũ per se cum materia: aliud est *accidentale*; cuius forma est accidentalis: ex qua, & subiecto solum fit vnũ secundum quid; & simpliciter est ens per accidens. Vnde S. Thomas 7. capite de Ente, & essentia, inquit: *ex accidenti, & subiecto non fit vnum per se, sed vnum per accidens: & ideo ex eorũ coniunctione non resultat essentia quædam, sicut ex coniunctione forma cum materia*. Et in 7. Metap. lect. 3. ex Philosopho docet S. Thomas, quod *homo albus*, est vnum per accidens, non per se: quia forma adueniens enti in actu completo, non constituit cum eo vnum per se.

9 Rursus; vtrumque concretũ, & abstractum diuiditur in *physicum*, & *metaphysicum*: physicum constat forma physica realiter distincta à materia; vel natura realiter distincta à subiecto; vel suppositо: vt *homo* constat *corpore*, & *anima*, ex *humanitate*, & *subsistentia*, & *album ex corpore*, & *albedine*. Concretum metaphysicum est, quod constat ex forma solum formaliter, vel metaphysice, vel logice distincta à subiecto, seu materia: vt *homo*, ex *animali*, & *rationali*.

10 Omnia autem ista, aut significantur nominibus primæ intentionis, vt in exemplis allatis; aut nominibus secundæ intentionibus, vt, *genus*, *species*, & alia huiusmodi: quorum definitiones lib. 1. Dialecticæ cap. 6. explicuimus. Et vel significãtur nomine substantiuo, seu significante rem vt per se stantẽ; vt, *album*: vel nomine adiectiuo, seu significãte rem vt alteri adiacentem, vt cum dico, *Petrus est albus*: sic hæc nomina explicant Grammatici. Quamuis Dialectici dicant, non esse idem nomen cõnotatiuum, & adiectiuũ: quia, *album*, substantiue est terminus connotatiuus: nec est idem nomen absolutum, & substantiuum, vt eadem ratione patet.

11 Circa significationem cõcretorum, quidam Moderni censent, quod omnia concreta, tam substantialia, quam accidentalia adiectiue sumpta significãt subiectũ in recto, & formã in obliquo: vt, *albus*, sit idẽ ac habens albedinẽ: probant, quia, si albedo importaretur in recto, hęc esset falsa prædicatio, *Petrus est albus*: quia esset sensus, *Petrus est albedo in subiecto*: quod est falsum. Et ratio est, quia vt prædicatio sit vera, significatum in recto prædicati, & subiecti debent esse idem, vt inductiue constat in omnibus propositionib⁹, quæ ex communi consensu sunt verę: sed albedo non est idem cum Petro: ergo non importatur in recto per nomen adiectiuum.

Loquendo verò de concretis adiectiue sumptis, dicunt vtramque partem dicere in recto: quod probant, quia si in recto significarent formam, hæc esset falsa in Christo Domino, *hoc suppositum est homo*: quia esset sensus, *subsistentia hæc adiuncta humanitati, est humanitas ad iuncta subsistentiæ*: quia in prædicationibus affirmatur identitas extremorum: & subsistentia diuina nõ est natura humana: ergo in recto concretũ substantiuum non importat naturam: ergo vtramque partẽ important in recto. ¶ Cum hoc discrimine, quod concreta substantialia substantiue sumpta, dicunt partẽ formalem determinate, & materiale solum vage, seu incommuni: vt *Deus* determinate dicit naturã diuinam, & vage vnam ex personis: & *suppositum* dicit determinate subsistentiam, & vage naturam. At verò concreta accidentalia vtramque partem dicunt in recto determinate: quia hoc numero totum ex hac numero materia, seu subiecto, & hac numero forma constat.

12 In omnibus displicet hæc sententia. Primò, quia est contra communem: & in significatione nominum authoritas Doctorum sola suf-

sufficit: quia *nominibus vtendum est*, vt plures, iuxta Philosophum 1. Topicorum. ¶ Secundò: si concreta accidentalia significarent in recto vtramq; partē, significarēt in recto ens peraccidens, nempe, aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum: ac per consequens, non possent vnica definitione definiri: quia *definitio est oratio explicans naturā rei*; & entis per accidens *non est vna natura, nec vnum genus, nec vna differentia*; vt arguit ad intentum S. Thomas 6. cap. de Ente, & essentia.

Tertiò deficiunt: quia in consequenter præcedunt; nam ratio ipsorum ad probandum, quod concreta accidentalia vtramque partem determinate dicunt in recto; eo quod de essentia huius compositi est hæc numero materia; fortius militat in concreto substantiali: quia ipsi expresse dicunt, quod hoc numero totum substātiale dicit in recto, & determinate, hanc humero materiā, & hanc numero formā: ergo, ex eorum sententia, deberēt inferre, quod cōcreta substātialia dicunt determinate hanc partē materialē: quod tamen ipsi merito impugnant.

13 Quartò deficiunt: nam ipsorum ratio parui momenti est, & laborat in æquiuoco: nam vt prædicatio sit vera, subiectum, & prædicatum debent supponere pro eodē; non tamen debent significare idem. Quod est dicere, sufficit, quod adunentur in vno subiecto per conuenientiam secundū quid, & accidentalem; non tamen exigitur identitas simpliciter, & essentialis: alioquin nulla prædicatio accidentalis esset vera: quia accidens nō identificatur cum subiecto. Dicitur ergo cum D. Thoma 1. p. q. 13. art. 12. quod ista debent esse idem subiecto: quāuis definitione, & ratione essentiali differant: vnde facile patet sensus illius propositionis: nam, *Petrus est albus*, est idem, ac *Petrus est subiectum albedinis*, vel *habet albedinem*, à qua denominatur, & quam in recto dicit prædicatum, connotando subiectū. ¶ Ista ergo, & similibus sententijs omissis; ad exponendam S. Thomæ & communem sententiam.

14 Dicimus primò, quod concreta accidentium eandem formā in recto significant, ac eorū abstracta. Iuxta illud Philosophi in prædicamentis cap. 1. *nomen albi, nisi qualitatem nihil significat*. Quæ verba adducit, & sic exponit S. Th. 7. Metap. lect. 1. & lib. 5. lect. 9. & lib. 8. lect. 4. Docuit idem Commentator 4. Metaph. vt refert, & approbat S. Thomas in 1. dist. 18. q. 1. artic. 2. ad 2. sequitur Caietanus 7. cap. de Ente, & essentia, tertia parte capitis & 3. p. q. 16. artic. 5. Item Capreolus, Soncinas, Masius, & Sanchez, & communiter Thomistæ, quos citant, & sequūtur PP. Carmel. disp. 4. q. 3. n. 17. M. Ioan. à S. Tho. q. 5. art. 2. & q. 7. art. 2. M. Lerma lib. 5. q. 1. Item Scotus q. 8. vniuersalium, quem ibi sui sequuntur discipuli. Estque satis recepta inter alios Doctores, quos refert, & sequitur Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 7. quæstione 5. sect. 3. Rubio tractatu de Prædicationib⁹ num. 14. Qua propter mærito diximus esse communem sententiam.

15 Rationeque probatur, primò, quia formæ accidentales, tam vt cogitantur præcisæ à subiecto, quam vt cognoscuntur in illo concretæ, possunt à nobis concipi; & iste conceptus potest aliquo nomine significari: vt per se notū est; quia reliqua', quæ concipimus mente, nominibus explicamus invoce: sed nō sunt alia, nisi nomina concreta, & abstracta; ergo cōueniunt in forma significata, & differunt in modo illā significandi. ¶ Deinde idem probatur; quia sic communiter sentiunt Grammatici, & sic concipiunt Dialectici; quod nomen, & significatio est eadem; & diuersitas est in cadentia, & modo: sed constat, quod abstractū significat in recto formam: ergo, attento directo, & principali significato, concretum etiam directe significat eandem formam.

16 Dicimus secundò; quod abstractum, & cōcretum differunt ex modo significandi, & se habent inuerso modo: nam concretū ratione significationis importat primo, & principaliter subiectū, & ex cōsequēti formam; ex modo verò significandi est è cōtrario, quia primo subiectum, & ex consequenti formā importat. Ita notat Cuietanus dicto cap. 7. de Ente, & essentia. Imò id videtur expresse tradi, & probari à D. Thoma 1. 2. q. 53. art. 2. ad 3. ita scribente; accidens significatum in abstracto importat habitudinem ad subiectum, quę incipit ab accidenti, & terminatur ad subiectum; nam albedo dicit id, quo aliquid est album, & ideo in definitione accidentis in abstracto non ponitur subiectum quasi prima pars definitionis, quæ est genus, sed quasi secunda, quæ est differentia: sed in concretis incipit habitudo à subiecto, & terminatur ad accidens: dicitur enim, album, quod habet albedinē: propter quod in definitione huiusmodi accidentis ponitur subiectum tanquam genus, quod est prima pars definitionis: dicimus enim, quod simus est nasus curuus. Hæc ibi S. Thomas.

17 Aliam notandam differentiam inter concretum, & abstractū, assignat S. Thomas opusc. 69. super secundum textum Boetij: nam abstractum nō habet aliquid extraneum, neque alienum, quia significatur formaliter vt *quo* aliquid est tale: secus verò concretum; nam significatur vt *quod*; & ideo non prohibetur habere aliquid aliud, nisi sibi oppositū sit: Et ideo, *homo*, & *albū* possunt aliquid aliud habere, quam humanitatē, vel albedinē: eo quod in subiecto istārum formarum possunt aliæ compati: secus verò si significentur in abstracto, & vt *quo*. Et hæc est ratio, quare *albedo*, vel *humanitas* significantur per modum partis, & non prædicantur de concretis, sicut neque sua pars de suo toto. De quo videtur S. Thomas 1. p. q. 3. art. 3. & 3. p. q. 2. art. 2. Alias differentias inter abstracta, & concreta explicant PP. Carmelitani vbi supra n. 18. & 19. & breuiter Iauellus tractatu 5. Logicæ parte 2. cap. 5. agens de concreto qualitatis. ¶ Quæ diximus de cōcretis accidentalibus, pariter procedūt de substā-

tiali-

talibus: quia modus significandi est idem: licet differētia sit ex parte formarum: & quia substantialis facit cum subiecto, & materia vnū simpliciter; accidētalis vnum secundū quid. His præmissis, sequitur vt de veritate prædicationum agamus.

18 Solum prius est notandum, cum M. Soto lib. 1. Dialecticæ cap. 7. ad 2. quod substantiuum, & adiectiuum idem significant; nec differunt ex parte significationis; sed ex modo diuerso grāmaticali; & quia adiectiuum appellat, ideſt, applicat suum significatum ad formale subſtantiui; subſtantiuum autem non applicat alteri suum formale significatum. Et hoc est quod inquit S. Thomas 1. p. q. 39. art. 5. ad 5. dicens, quod *hæc est differentia inter nomina substantiua, & adiectiua, quia nomina substantiua ferunt suum suppositum; adiectiua vero non; sed rem significatam ponunt circa substātiuum. Vnde Sophistæ*, ideſt, Dialectici in parte sophistica, *dicunt, quod nomina substantiua supponūt; adiectiua vero non supponunt, sed copulāt.* Quod qualiter intelligatur, explicuimus in Dialecticis institutionibus lib. 2. cap. 9. & lib. 1. c. 8. n. 8. Iā ad rem accedamus.

§. III.

De prædicationibus in terminis primæ intentionis.

19 EX dictis deducitur, quod cōcreta de cōcretis vere, & formaliter prædicantur: quia vt docet S. Thomas 3. cap. de Ente, & essentia, concretum sumitur vt totum, & ab alijs non præscindit: vnde, vel propter essentialem connexionem, vel propter cōuenientiam in eodem supposito, vel adunationem in eodem subiecto, possunt de concretis prædicari in subſtantialibus, & accidentalibus: in propositionibus quidditatiuis, & in contingentibus, & accidentalibus: vnde dicimus, quod *homo est animal*, quod *homo est albus*, & quod *album est coloratum*, & sic de alijs. Ipsum autem compositum ex subiecto, & accidente non prædicatur de ipso subiecto: quia compositum importat aliquid realiter à subiecto distinctum: prædicatur tamen de subiecto accidens in concreto sumptum. De quo videatur S. Thomas 7. Metaphys. lectione 3.

20 Deducitur secundò, quod in prædicatis non transcendentibus, non est vera prædicatio concreti de abstracto, nec abstracti de cōcreto: vnde non dicitur, *albedo est alba*, vel *calor est calidus*. Ita docuit S. Dyonisius, 2. cap. de diuinis nominibus, vt refert, & sequitur S. Thomas q. 21. de Veritate artic. 4. ad 4. & alibi sæpe. Et probatur primo ratione S. Tho. opusc. 69. lect. 2. quia pars non prædicatur de toto: vt hæc est falsa, *homo est anima*, *homo est materia*: sed abstracta significantur vt partes, & concreta vt totum: ergo non vere prædicantur. Videatur S. Thomas 4. cap. de Ente, & essētia, initio. ¶ Præterea, in affirmatiua prædicatione prædicatum, saltem implicite, includit totum, quod subiectū: quia cōpositio est signum conuenientiæ, vel identitatis cōcreti: sed abstractio

ctum solam dicit formam; concretum verò dicit subiectum, vel suppositum: & ita differunt, quia aliquid realiter includit subiectum, quod non includit abstractũ: ergo non sunt veræ prædicationes abstracti deconcreto; neque è contra.

21 Sed obijcies, primò: nã hæc est vera prædicatio; *entitas est ens*; quia quantũcumque abstrahatur, illud quod præscinditur est aliquid, ac proinde, ens: ergo abstracta possunt prædicari de concretis.

Respondetur concesso antecedenti, vt conceditur à D. Thoma 1. 2. q. 55. artic. 4. ad 1. & de veritate vbi supra, & art. 5. ad 6. & q. 2. de virtut. art. 2. ad 8. & negando consequentiam: & ratio disparitatis est: nam in terminis vniuersalissimis, & transcendentibus, transcendẽtia impedit perfectam præcisionẽ; & ideo admittitur in illis prædicatio abstracti de concreto: aliquando quidem identice; quia distinctio ex modo significandi impedit formalem prædicationem: aliquando verò etiam formaliter; eo quod distinctio ex modo significandi in prædicatione non exercetur, vel non exprimitur, ita vt impediat formalitatem prædicationis. At verò, cũ hæc transcendentia non reperiatur in prædicatis specialibus, de quibus loquimur; ideo in illis verissimum est, quod abstractum non prædicatur deconcreto.

22 Sed instabis: non minus, imò magis, Deitas transcendit omnia, quæ sunt in Deo, quã entitas transcẽdat omnia, quę sunt in creaturis: sed non obstãte transcendẽtiã Deitatis, in diuinis nõ prædicatur abstractũ de cõcreto: ergo transcendentia entis non sufficit vt in illo admittamus prædicationes abstracti decõcreto. Probatur minor: nã hæc est catholica, *Deus genuit Deum*, quia Pater Deus generat Filium Deũ: & hæc est hæretica, *essentia genuit essentiam*, vt definitur in Concilio Lateranensi. Quod esse non posset, si in sensu formali, *Deus esset Deitas*.

Propter hoc argumentũ Lermalib. 5. q. 2. concl. 3. dicit, quod in nominibus significãtibus naturã diuinã, abstracta decõcretis, & cõcreta de abstractis in sensu identico vere prædicantur: & sic intelligẽdus S. Tho. 1. p. q. 3. art. 3. docens, quod, *Deus est sua Deitas*: non tamen in sensu proprijssimo, & formali: quia vt probat 1. p. q. 39. art. 5. ad veritatẽ, & proprietatem loquutionum, *non solum oportet considerare res significatas; sed etiam modum significandi*: constat autem, quod in diuinis non est idem modus significandi abstracti, & concreti; & ideo solum identice, & non formaliter in diuinis prædicantur abstracta de contretis.

23 Sed quia argumentũ à paritate transcendentiũ, contra hoc videtur vrgere; ideo melius dicitur, quod etiã in Deo distinguimus duo genera prædicatorũ: quædã, quę significãt aliquid trãscẽdens, & imbibitum in omni prædicato diuino: vt, *actus purus*, *ens à se infinitũ*, & similia. Alia verò significant prædicata quasi specialia, ratione nostra quasi metaphysice ab alijs præcissa: vt, *natura diuina*, *attributum bonitatis*, *& sapientia*, & alia huiusmodi.

In

in prioribus admittitur formalis prædicatio abstracti de concreto, & è contra, sicut in alijs transcēdētibus: in posterioribus vero negatur; & solum veræ sunt propositiones, quæ significant identitatem, quæ est in re. Quod latius explanare, ad Theologos attinet.

24 Tertio arguitur: hæc est vera propositio, *linea est quanta, superficies est quanta, & quantitas est quanta*, vt communiter admittunt Dialectici. Ergo in prædicatis particularibus concreta prædicantur de abstractis, & è contra.

Aliqui respondent istas propositiones, esse falsas; nisi faciant hūc sensum; *quantitas est extensa, aut linea est extensa*: & tunc non prædicatur concretum de abstracto, sed accidens de subiecto: quia extensio est proprietas quantitatis.

Sed contra, primo: quia extensio partium in se, est propria ratio quantitatis, vt libro secundo dicetur: de ista autem procedit argumentum: ergo non bene soluitur præfata solutione.

Secūdo; linea, & superficies sunt species, quarum genus est quantitas: cum autem genus prædicatur de speciebꝰ, est prædicatio in quid: ergo non est prædicatio accidentis de subiecto.

25 Respondetur ergo, cum Magist. Masio sect. 4. de Vniuers. q. 5. quod in istis loquutionibus accipitur concretum pro abstracto: & id est necessarium, quia caremus nomine abstracto condistincto a cōcreto: nam eodem vocabulo nuncupamus abstractum lineæ, & superficiei; & similium. Aliam solutionem ex doctrina S. Thomæ, simul cum ista tradunt PP. Carmelit. disp. 4. quæst. 4. num. 40. omittimus, quia eius intelligentia pendet ex dicendis in libris de Generatione. Aduerte tamen non concedi à Dialecticis, quod *quantum est quantitas*: quia ex modo significandi importatur subiectum realiter à quātitate diuersum.

26 Sequitur tertio vt comparemus abstracta cum abstractis. Et loquendo de abstractis accidentiū comparatis ad prædicata essentialiter superiora, ex eis fiunt prædicationes veræ, & formales: quia accidentia in abstracto ponuntur in prædicamento, & significant totam rationem inferiorum implicite. De quo videatur S. Thomas 7. cap. de Ente, & essentia, & q. 3. de Veritate artic. 7. ad 2. Et habetur opusculo 42. cap. 19. vnde concedimus quod *Albedo est color, & color est qualitas*: & dicimus, quod *Logica est scientia, & scientia est qualitas, & intellectus est potentia*, & sic de alijs. Et ista vocantur à quibusdam abstracta. physica, & dicunt quæstionem solum esse de abstractis metaphysicis.

Sed potissime inquiritur de abstractis substantialibus, an in illis sit vera, & formalis prædicatio superioris de inferiori, dicendo, *humanitas est animalitas*?

27 In quo puncto, certum est dictas propositiones esse veras, saltem identice, & materialiter (quod contra omnium sensum Recentes quidam negant, futilibus moti fundamentis,) & ratio est plana, quia

præ-

prædicatum est de essentia subiecti, sicut superius est de essentia inferioris, & de illo prædicatur in quid. Deinde, isti gradus, vt ipsi fatentur, realiter proueniunt ab eadem forma: ergo realiter sunt idem: ergo identice, & materialiter possunt prędicari. Demum, hic vrget illud argumentum: nam designata ista humanitate, v.g. humanitate Christi, verum est dicere, quod *hæc humanitas est humanitas*; non obstante, quod in subiecto exprimatur indiuiduatio, quæ non importatur in prædicato: ergo non obstante, quod animalitas explicet aliquid genericum, quod non explicatur in humanitate, erit propositio vera, saltem identice.

28 Sed obijciunt Recentiores; primo, nam *animalitas* est aggregatum quoddam naturarum, quæ in singulis inferioribus inueniuntur: hoc autem aggregatum non est idem realiter cum quouis ex inferioribus: ergo, adhuc in sensu idẽtico, non potest prædicari de illis.

Respondetur, negando maiorem. Cuius probatio ab ipsis non proponitur, & à nobis improbatur: quia non magis animalitas dicit aggregatum, quam *animal*: constat autem nos vere dicere, quod *homo est animal*: ergo, nec animal, nec animalitas dicunt aggregatum; sed potius rationem vnam, in qua vniuocè omnia animalia conueniunt: Vnde Porphyrius cap. de Genere ait: *species in vnam naturam multa congregat; & magis id etiam genus.*

29 Secundo obijciunt; *animalitas* in abstracto, non solùm significat naturam animalis in recto; sed etiam cognitionem per quam præscinditur, seu distinguitur ab alijs: sed hæc cognitio non identificatur cum rationali: ergo illa prædicatio est falsa, adhuc in sensu identico.

Respondetur, quod maior omni caret specie probabilitatis: quia cognitio, vel est *causa efficiens*, vel *conditio sine qua non* est præcisum, & abstractum significatum illo termino; non tamen significatum ipsius termini; nisi in quantum in significando est idem cum illo: *quia intellectus sunt similitudines rerum, voces autem intellectuum*, vt dicitur 1. Perih. & inde probat S. Thomas 7. Metaph. lectione 1. *quod modus significandi, non consequitur immediate modum essendi rerum; sed mediante modo intelligendi.* Vnde inforna, vel negetur maior: vel distinguatur; & negetur de cognitione subiectiue, & in esse entis; & concedatur de illa in esse imaginis, & ratione rei repræsentatæ. Et sic falsa est minor; quia obiectum vtrius que cognitionis realiter est idem. Manet ergo *in dubitatum* prædictas propositiones esse veras identice, & materialiter.

30 Præterea videtur certum, quod si ista abstracta sumantur *reduplicatiue, & cum præcisione* suorum inferiorum, prout sic, non possunt de illis formaliter prædicari: quia vt sic sumuntur per modum partis, & *pars non prædicatur de toto*: Qua ratione ad hoc intentum vtitur S. Thomas opusculo 69. & 4. cap. de

de Ente, & essentia. Et etiam, quia significantur vt *quo*: formalissime autem loquendo, illud quo homo est homo, non est illud, quo est animal: nã *homo* explicat principiũ ratiocinandi, & *animal* principium sentiendi præcisse: quæ in re possunt esse idem; non tamen formaliter. Et denique, quia forma abstracta, neque implicite dicit id, à quo abstrahit. Solum ergo manet dubium, an abstracta possint sumi specificatiue, & sine præcisione suorum inferiorum, ita vt possint prædicari de illis?

31 Respondetur affirmatiue. Ita tenent M. Soto q. 3. vniuers. M. Masius q. 6. M. Sanchez q. 13. PP. Carmel. disp. 4. q. 4. n. 33. M. Ioan. à S. Thoma q. 5. artic. 4. M. Lerma lib. 5. q. 3. & communiter Thomistæ: vnde sine fundamento illis tribuitur opposita sententia. Hanc etiam tenent P. Suarez disp. 6. sect. 10. num. 6. P. Fonseca, & alij.

Et probatur primo: nam distinctio rationis, si explicite & quasi in actu signato non importetur, non sufficit falsificare propositionem: sed ex eo quod prædictæ rationes significentur nominibus abstractis, eorum distinctio non importatur explicite, & in actu signato. Ergo non semper reddit propositionem falsam. Totus discursus explicatur: nam Theologi communiter dicunt has propositiones esse falsas, attributum iustitiæ est attributa misericordiæ; quia fieret sensus quod nec ratione ratiocinata differrent. Et dicunt istas concedi debere, iustitia est misericordia; quia in Deo est summa simplicitas, & non obstante quod nomina sint abstracta, non importatur earum distinctio ita vt impediat prædicationis proprietatem. Ergo pariter in præsenti. Vnde etiam concedimus quod humanitas est entitas, non obstante distinctione rationis, inter humanitatem, & rationem entis. Videatur S. Thomas quæst. 7. de Potentia art. 2. ad 6. & lib. 7. Metaph. lect. 5. in fine, & lect. 12. vbi cum Philosopho concedit illã propositionem, *scissio pedis est quædã pedalitas*.

32 Præterea probatur: bene potest aliquid significari nomine abstracto, & vt includens prædicata superiora, vel inferiora. Sed ad veram prædicationem sufficit, quod prædicatum implicite, & in potentia contineat subiectum. Ergo adhuc in prædictis abstractis admittuntur prædictæ prædicationes. Maior probatur, distinguendo cum D. Thoma 1. p. quæstione 40. artic. 3. duplicem abstractionem: alia dicitur totalis, seu vniuersalis, qua vniuersale abstrahitur à particulari: alia dicitur formalis seu præcisiua: & ab ista nomina dicuntur abstracta, non vero ab abstractione vniuersali: quia vniuersalia prædicamenti substantiæ significantur in concreto, & abstrahunt vniuersaliter: & in singularibus fiunt abstracta: & ibi nulla interuenit abstractio vniuersalis. Ergo bene competitur, quod forma significetur abstrac-

ta

ta à suis concretis, vel subiectis, & non à prædicatis superioribus, vel inferioribus: quia vt inquit S. Thomas opusculo 70. quæst. 5. artic. 3. nihil potest abstrahi abstractione formali ab aliquo, de cuius essentia est: aliqua autem prædicata sunt de essentia humanitatis, quia prædicata essentialia semper conueniunt. Ergo de illa possunt prædicari.

33 Obijcies primo: animalitas dicit naturam animalis, non vtcũque, sed vt præcissam à rationalitate, & irrationalitate. Sed vt sic nequit verificari in sensu formali de humanitate. Ergo animalitas nequit prædicari de humanitate formaliter. Probatur minor: tum quia id quod præscindit ab aliquo, vt sic de illo non prædicatur. Tum quia videtur importare aliquid illi repugnans.

Respondetur, quod animalitas non semper sumitur vt præcissa à differẽtijs, nec ab inferioribꝰ. Vnde negatur maior: quia ex vi abstractionis formalis, non exprimitur abstractio vniuersalis. Et adhuc in concreto, animal non repugnat homini: quamuis istæ prædicationes abstractorum non sint directe generis aut speciei, vt docet S. Thomas in 1. distinct. 23. quæst. 1. articulo 1. possunt tamen ad prædicabilia reduci.

34 Secundo arguitur: humanitas dicit principium sentiendi, & ratiocinandi simul; animalitas dicit principium sentiendi tantum prout excludit principium ratiocinandi. Ergo animalitas non prædicatur vere de humanitate.

Respondetur concedendo antecedens, loquendo de istis terminis sumptis reduplicatiue, & cum omnimoda præcisione; negando vero de illis sumptis specificatiue, & vt solum præscindunt formaliter. Vnde argumentum probat id quod docuimus num. 30. nõ tamen impugnat conclusionem propositam num. 31. quia animalitas dicit principium sentiendi, nec explicãs, nec excludens diuersos modos specificos, & differentiales sentiendi: imo eos implicite continet cum abstrahit vniuersaliter.

35 Sed restat adhuc dubium, vtrum istæ sint concedendæ, *humanitas est rationalitas*? Quando differentia in abstracto prædicatur de specie. Quod pariter inquiritur de ista, *rationalitas est animalitas*? Quando forma generica in abstracto prædicatur de differentia in abstracto significata.

De vtraque negatiue respondent PP. Carmelitani num. 26. & primam esse falsam probant, quia differẽtia non prædicatur in quid, sed in quale, & per modum alteri adiacentis: abstracta autem significant per modum per se stantis, vt patet ex D. Thoma 7. Metaphys. lect. 1. & opusculo 42. capit. 19. inde que colligunt quod etiam secunda sit falsa: nam quamuis differentia sit de essentia speciei, quia tamen prædicatur in quale: ideo debet significari adiectiue, seu per modum alteri adiacentis. Quod non contingit quando prædicantur in abstracto, vt per se constat.

36 Nihilominus Mag. Soto

q.

q. 3. vniuers. art. 2. ita ait; & quia distinctio solius rationis non sufficit falsificare propositionem, istæ omnes prædicationes sunt formaliter veræ, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas, rationalitas est animalitas. Hæc ille. Cuius sententiam late cõfirmat M. Lerma lib. 5. quæst. 3. conclus. 2. & 3. ostendens rationes omnes probantes primam propositionem esse veram, idem ostendere de alijs duabus: quia distinctio rationis non importatur in actu signato: & quia præcisio à supposito, non est præcisio ab omni inferiori. Et specialiter quod tertia sit admitttenda, probatur isto syllogismo: *hæc humanitas est animalitas: hæc humanitas est rationalitas; ergo rationalitas est animalitas*. Qui est syllogismus expositorius absque vllo defectu; cum in eodem sensu accipiantur omnes illius propositiones.

37 Ad argumentum contrariũ respondetur, quod differentia prædicatur in quale; sed nõ semper per modum alteri adiacentis: quia hoc est proprium illius significatæ in concreto, aut adiectiue. Præterquã quod, bene potest abstractio esse à subiecto; & implicite significari qualificatio constitutiua speciei: & ista in abstracto significata, adhuc constat ex genere, & differentia; quamuis in rigore non sit species, quia non significatur vt totum, & in supposito. Et licet genus sit extra cõceptum differentiarum; eas implicite continet, & de illis potest prædicari: quamuis ipsæ de illo non prædicentur directe: prædicantur tamen de specie continente generis rationem: & hoc sufficit vt prædicentur formæ genericæ de differentijs: quia non potest genus abstrahere abstractione formali à natura specifica; & ita neque a genere, & differentia, ex qua constat.

§. IV.

De prædicationibus interminis secundæ intentionis.

38 FAcile ex dictis, omnes combinationes in istis terminis possibiles fieri, possunt intelligi, solum aduertendo, quod secundæ intentiones respectu primarum se habent vt accidentia respectu substantiæ; & ideo fere sequuntur regulas accidentium realium: vnde sicut in concreto concedimus, quod *homo est albus*, ita secunde intentionaliter dicimus, quod *animal est genus, & homo est species*: & sicut non dicimus, quod *homo est albedo*; ita neque dici potest, quod *homo est specietas, & animal generitas*.

Iam autem notatum est ex D. Thoma 4. cap. de Ente, & essentia, quod ista propositio, *animalitas est genus, humanitas est species*, est falsa: quia significatur essentia per modum partis. Econtra vero est in accidentibus: quia in abstracto significata ponuntur in prædicamento, & non in concreto, nisi reducti ue: quia *cum subiecto non faciunt vnum per se*, vt notat S. Thomas 7. capit. de Ente, & essentia: vnde dicimus,

mus, quod *Albedo est qualitas*, & quod *Logica est scientia*, & sic de alijs; ita pariter dicimus, quod *generalitas est vniuersalitas*, & quod *vniuersalitas est relatio rationis*: quia, quoad hoc, par ratio est secundarū intentionum, & accidentium realium.

39 Comparando autem ipsas secundas intentiones inter se: quia vnum accidens potest denominatiue de alio prædicari, vel quia ambo aliquo ordine sunt in eodem subiecto, vel quia vnum inest alio mediāte, ideo vna secunda intentio potest de alia in concreto prædicari, vt cū dicimus *genus est species subalterna*: *genus est relatio*, & sic de alijs; quamuis in abstracto non prædicentur; sicut nec prædicari possunt duæ intentiones, etiam in concreto, si repugnet in eodem adunari; vt, non concedimus, quod *genus est differentia*: & in omnibus de his philosophādum est ea proportione ad accidētia realia.

40 Aduertunt tamē bene PP. Carmel. disp. 4. q. 5. n. 43. quod in secundis intentionibus potest optime cōcretū prædicari de abstracto; in quo secundæ intentiones nō sequūtur realia accidētia: licet illa imitētur in hoc, quod abstractū nō prædicatur de concreto, in prædicatis nō trāscendētibus. Ratio huius differētiæ est: quia vna secunda intentio in abstracto significata potest esse fundamētum alterius, & induere rationē primæ, respectu illius: quia omne, quod ab intellectu cognoscitur, potest esse prima intētio intellectus, eo quod prima attētione potest attingi; ergo vna secunda intentio in cōcreto, potest esse forma denominās aliā secūdā intentionē in abstracto: ac proinde, potest de illa prædicari dicēdo; *vniuersalitas est generalitas*, *generalitas est species*: & sic de alijs.

41 Obijcies: nam ex doctrina data sequitur dari processum in infinitū in secūdis intentionibus: sed processum in infinitū dari est manifestū incōueniēs: ergo, ex eo, quod vna intētio fundetur super alia, non sequitur, quod in secundis intentionib' possit cōcretū prædicari de abstracto. Maior patet, quia sicut si per secundā: potest fundari tertia, ita super tertiā poterit fundari quarta, & super quartā quinta, & sic in infinitū pro libito intellectus.

Respondetur, cōcedēdo sequelā, cū D. Thom. 5. Met. lect. 11. id autē nō esse incōueniens, explicat S. Thom. 1. p. q. 28. art. 4. ad 2. dicēs: quod in nobis relationes intelligibiles in infinitū multiplicātur: quia alio actu intelligit homo lapidem, & alio actu intelligit se intelligere lapidem, & alio etiam intelligit hoc intelligere; & sic in infinitum multiplicantur actus intelligendi, & per consequens relationes intellectæ. Vnde D. D. communiter nullū reputant inconueniēs admittere processum in infinitū in relationibus rationis: quia nec subordinantur per se, nec aliā causam exigunt, quā intellectus operationē.

42 Solū restat dubiū; Vtrū nomina secūdarum intentionū vniuersaliū supponāt personaliter pro singularibus indiuiduis? Quod est inquirere; an debeat cōcedi, quod *Petrus est species*, & quod *homo est genus*?

Respōdetur, quod nomē secūdæ in-

intentionis vniuersalis nõ supponit pro indiuiduo; nec nomẽ secũdæ intentionis indiuidui supponit pro specie, sed pro natura, cui conuenit illa intentio. Est communis: & diligenter eam probat M. Soto q. 3. vniu. art. 2. quia quotiescũque variatur appellatio & genus suppositionis, consequẽtiæ sunt malæ, & propositiones, defectus istos cõtinẽtes, sunt falsæ, vt dictũ est lib. 2. Dialect. c. 10. sed sic cõtingit in præsenti, quia nomina secundarũ intẽtionũ appellãt supra propriũ cõceptũ termini, in quẽ feruntur, & faciũt illum supponere simpliciter: prædicta vero prædicata supponunt personaliter pro indiuiduis: ergo variatur appellatio, & genus suppositionis. Et isto defectu duplici laborãt isti syllogismi: *homo est species: Petrus est homo: ergo Petrus est species: animal est genus: homo est animal: ergo homo est genus.*

Secũdo probatur: nã si sensus illarũ propositionũ explicetur, in omnibus illis prædicatũ repugnat subiecto: ac proinde, sunt falsæ. Probatur antecedens: nam sensus huius propositionis, *Petrus est species*: est quod *Petrus, quatenus concipitur cõcepti singulari, est vniuersalis, & species*: sed hoc in terminis repugnat: ergo nomina secundarum intentionum vniuersalium, non supponunt personaliter pro indiuiduis.

43 Obijcies: vniuersalia prædicantur de singularibus: quia vniuersale est *vnũ in multis, & de multis*: sed species est vniuersalis: ergo prædicatur de indiuiduis.

Respondetur, quod vniuersalia primo intentionaliter, prædicantur de indiuiduis primo intentionaliter, & secũdum proprias rationes, quas habent in rebus: vt cum dicimus, *Petrus est homo, Paulus est homo: homo est animal, equus est animal.* Non tamen prædicantur reduplicatiue, in quantum substant secundis intentionibus; nisi denominatiue, pro illo statu, pro quo intentiones conueniunt: quamuis ipsæ secundæ intentiones suas habeant species, & genera, vt postea dicetur, q. 17. vnde, vt dicitur opusc. 56. apud D. Thomam, quando dicitur; *vniuersale prædicatur de pluribus, sensus est, quoa res subiecta vniuersalitati, prædicatur de pluribus.* Videatur.

Summa textus Prædicabilium Porphyrij.

1 POrphyrius fuit patria *Tyrus*, natione *Phœniceus*, professione, primo quidem Christianus, postea perfidus *apostata, & rabidus in Christum canis*, vt ait S. Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis; sed quia fuit adeo insignis Philosophus; quod à D. Augustino lib. 19. de Ciuitate Dei cap. 22. vocatur *Philosophorum doctissimus*; ideo sanctissimi, & doctissimi viri eius opusculum vtilissimum ad totam Logicam, non solum legerunt, sed commentarijs illustrarunt, vt patet in D. Seuerino Boetio, B. Alberto Magno, Scoto, Caietano, Soto, Toleto, & alijs innumerabilibus: imo, vt ait S. Thom. 1. p. quæst. 1. articulo. 8. ad 1. *etiam authoritatibus philosophorum sacra doctrina vtitur,*

vbi per rationem naturalem, veritatem cognoscere potuerunt: sicut S. Paulus actuũ decimoseptimo inducit verbum Arati dicẽs; sicut, & quidam poetarũ vestrorũ dixerunt, genus Dei sumus. Quæ ideo notamus, vt cessent Recẽtes nobis obijcere, quod Porphirij authoritate muniamur, & eũ exponẽdũ suscipiamus: quod crimẽ nõ deberẽt Catholici, Thomistis ampliꝰ obijcere cũ impius Lutherus hoc idẽ in illis impense oderit; vt patet in eius Epistolis, quas refert damnatæ memoriæ Ioannes Angelius.

2 Iste liber directus fuit *Chrysaorio*, qui fuit nobilis iuuenis *Siculus*, vel *Phrix*, vt ait Magist. Soto; vel *Romanus Patritij ordinis*, vt refert Caietanus. Inscribitur *Isagoge*, seu *introductio*, vel ad prædicamenta, vel ad totam Logicam, quæ ianua est scientiarum.

Diuiditur liber in tres partes. In priori proœmium est libri. Secunda in quinque capita diuiditur, iuxta prædicabilium numerum: quanquam Caietanus, sequutus Boethij trãslationem, vnum solum agnoscit caput; in quo simul determinat de genere, & specie; quoniã correlatiua sunt. Sed hoc parum refert, & ideo communiorem partitionem sequemur. In vltima libri parte comparat quinque prædicabilia ad inuicem.

Summa proœmij.

3 PRologus in duas diuiditur partes. In prima captat attentionem, docens doctrinam vniuersalium esse necessariã ad quatuor, videlicet, ad prædicamenta Aristotelis, ad definitiones assignandas, ad diuisiones, demonstrationes que conficiendas. In secunda parte, pro docilitate auditoris, ostendit methodum obseruandã: quia est abstinendũ àquæstionibꝰ physicis, & metaphysicis de natura vniuersaliũ; & solum de illis est agendum logice, quatenus sibi inuicem prædicabilia sunt, ac subijcibilia: & de his est nunc differendum iuxta viam Peripateticam.

Summa capitis primi, de Genere.

DIuiditur hoc caput in duas partes. In prima explicantur diuersæ acceptiones huius vocis, *Genus*. Et in secunda traditur definitio quid rei. In priori parte tres sunt acceptiones generis. Primo accipitur pro *collectione multorum* habitudinem habentium inter se, & ad vnum principium: vt Heraclidarum genus, ab Hercule, & Romanorum, à Romulo. Secundo dicitur genus *principium generationis cuiusque*, quod habet à Patre, vel à Patria; vt, Oreſtes, habet genus, id est, generationem, à Tantalo, qui fuit atauus eius, & Hilus, ab Hercule, qui fuit eius Pater, & Plato, ab Athenis, & Pindarus à Thebis: patria namque principium est generationis cuiusque, per inde, ac pater. Et hæc acceptio generis est magis propria, & ex ea prima deriuatur: ex eo enim multitudo vocatur genus: quia ab aliquo vno deriuati sunt. Tertio dicitur genus, *id sub quo species collocantur*; accepta fortasse similitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Et hoc *genus*, quod

quod dicitur *Philosophorum*, est de quo nunc agimus.

5 In secunda parte sic describitur genus à Philosophis: *genus est, quod de pluribus specie differentibus, hoc ipso quid est, prædicatur*, vt animal. Explicatur definitio: nam differt genus ab indiuiduo, quia hoc de vno solo prædicatur; & genus *de pluribus*: differt à specie, quia prædicatur de pluribus differentibus nunumero, & genus de pluribus *differentibus specie*. Reliqua prædicabilia prædicantur *in quale*, & ideo ab eis differt genus, cum prædicetur *in quid*.

Summa cap. 2. de Specie.

6 TRia præstat Porphyrius in hoc capite. Primò statuit acceptiones, & definitiones *speciei*: secundò disponit seriē, & arborē prædicabiliū. Deniq; definit indiuiduū; quia est subiectū prædicatorū omniū. In priori parte docet, quod species accipitur dupliciter: primo accipitur pro *forma*, seu *pulchritudine*. Et sic dici solet *præstantissimā formā dignā esse imperio*, vt vertit Argyropilus: vel *Priami forma*, iuxta versionē Boetij, & B. Alberti. Secūdò accipitur species secūdūquod est, *id quod subiacet signato genere collocatur*: vt, homo est species animalis, albū species coloris, & sic de alijs. Et species definitur dupliciter, sumpta hoc secundo modo. *Species est id quod subijcitur generi, & de quo genus hoc ipso quid est prædicatur*. Et itē sic: *species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur*. Et subdit, quod vltima definitio est speciei infimæ, & quæ tantum modo species est: cæteræ verò, & hisce competent, quæ non infimæ sunt.

7 Statuit secūda parte, & explicat arborē prædicabiliū, in quo tria sunt, scilicet, genus supremū, quod dicitur generalissimū; infima species, quæ dicitur specialissima: & media, quæ sunt species, & genera subalterna: vnde ista duos habent respectus; & cōparata ad superiora dicuntur species, & respectu inferiorum dicūtur genera: extrema verò vnū tantū habent respectū: eo quod genus supremū solū respicit inferiora, & infima species sic dicitur solū respectu superiorū; quāuis indiuiduorū species dicatur vt cōtinēs ipsa, superiorum autē vt continetur ab illis.

Subdit, quod genera suprema sunt decē; species verò infimæ, licet sint magno numero; at nō infinito. Indiuidua verò, quæ sub infimis speciebus collocantur, sunt infinita. Qua propter Plato iubebat à genere descendere ad species infimas, ibique stare: infinita autem indiuidua omittere: nec enim cadere sub scientiam possunt.

8 In tertia parte textus, primo ponit tria nomina, seu tres acceptiones indiuidui, scilicet, indiuiduū determinatū, seu nominatū, vt Socrates; indiuiduū vagū, seu confusum, quod est terminus cōmunis cū pronomine demostratiuo, vt, hoc albū; indiuiduū ex suppositione, seu circūloquutione explicatū, vt Sophronisci filius, si solus Socrates illi filius est. Secundò definit indiuiduū dicens: *indiuidua igitur ex eo talia dicuntur*

cuntur, quia ex proprietatibus quidque constat, quarum idem aggregatũ nunquã in alio fiet: Socrates enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eædem. Definitur etiam individuum, *quod de vno solo particulari prædicatur.*

Summa cap. 3 de Differentia.

9 IN duas partes diuiditur caput de differentia. In priori proponit quinque diuisiones differentiæ; & totidẽ definitiones in secũda parte. Prima diuisio est, differentia, & *cõmuniter, & proprie, & proprijssime* dicitur. Differre cõmuniter dicitur, cum diuersitate aliqua quouis modo, aut à se ipso, aut alio differt, vt à Platone Socrates: aut à se ipso puero vir factus, vel agens à non agente. Proprie dicuntur differre, cum inseparabili differunt accidente: vt cæruleo colore oculorũ, simitate, vel cicatrice. Proprijssime verò dicuntur differre, cum specifica differentia differunt: sicut homines ab equis differunt rationalitate. ¶ Secunda diuisio differentia, *alia facit diuersum per accidens*, scilicet, cõmunis, & propria; alia *diuersum per se*, nempe, proprijssima, quæ differentiæ specificæ nuncupatur. ¶ Tertia diuisio: differentiæ, aliæ *separabiles*, vt moueri, & quiescere; valere, & ægrotare: aliæ *inseparabiles*, vt aquilinũ, & simum; rationale, & irrationale. ¶ Quarta diuisio est subdiuisio differentiæ inseparabilis: nam alia est *per se*, vt, rationale, & disciplinabile: & hæc est de substantia rei, neque suscipit magis, aut minus: alia est *inseparabilis per accidens*, & solum facit diuersum; potestque suscipere magis, & minus. ¶ Vltima diuisio est subdiuisio differentiæ per se: nam aliæ sunt *per quas species dividimus in genera*: aliæ *per quas, ea quæ sunt diuisa constituuntur*: seu, alia est *diuisiua generis*, vt rationale, & irrationale respectu hominis: alia *constitutiua speciei*, vt sensibile respectu animalis, & rationale respectu hominis.

10 Definitur in secunda parte differentia quinque definitionibus. Prima: differentia est, *qua species genus excedit*: quia species continet actu differentiam; quam genus habet in potentia. Secunda definitio est: *differentia est id quod de pluribus, & differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur*: ita enim vertit Argiropilus: quamuis Boetius transferat: *differentia est, qua de pluribus differentibus specie, in eo quod quale quid est prædicatur.* ¶ Tertia definitio est: differentia est, *id quod suapte natura, ea quæ sunt sub eodem genere separat.* ¶ Quarta, differentia est, *id quo singula differunt.* Vltima definitio, quæ exactius, quæ ad differentiam pertinent, pertractat, est: differentia est, *qua facit differre per id, quod ad substantiam, rationemque confert; & quod pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse.* Et concludit: erunt igitur hæ specificæ differentiæ, quæ diuersam faciunt speciem, & quæ in ratione sumuntur.

***

Sum-

Summa capitis quarti, de proprio.

11 PRoponuntur in hoc capite quatuor acceptiones *proprij*: nam primo proprium dicitur, quod *soli alicui speciei accidit; & si non omni*: vt, homini esse Medicum, vel Geometram. Secundò, quod *omni accidit, & si non soli*; vt homini esse bipedem. Tertiò dicitur propriũ, quod *soli, & omni, & aliquando, sed non semper conuenit*: vt, homini in senectute canescere. Quartò dicitur proprium, quod *conuenit soli, & omni, & semper*; quemadmodum homini esse risibile, & equo esse hinnibile. Et subdit: *hæc autem nominantur vere propria, quoniam etiã conuertuntur*; quicquid enim est equus, hinnibile est, & quidquid est hinnibile, est equus.

Summa capitis quinti, de accidenti.

12 IN isto capite sunt tres definitiones accidentis, & vna diuisio. Prima definitio est: *accidens est quod adest, atque abest sine subiecti corruptione.* Diuiditur autẽ in duo: aliud enim est *separabile*, vt dormire: aliud *inseparabile*, vt nigrum esse in Coruo, vel Æthiope: quamuis cogitatione Coruus albus, & Æthiops non niger sine subiecti corruptione cõcipi possit. Secunda definitio est. Accidens est, *quod inesse, ac non inesse eidem potest.* Vltima definitio est. Accidẽs est, *quod neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium est, semper autem est in subiecto.*

13 In vltimo capite prolixe Porphyrius comparat prædicabilia, exponens in quo conueniãt, & in quo differant. Sed quia hoc satis constat ex dictis, & dicendis de vnoquoque in particulari; & littera est satis clara; ideo nec solet à Commentatoribus exponi; nec opus est in compendium redigere.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm prædicabilia sint tantum quinque?

1 CConclusio; quinque tantum sunt prædicabilia numerata à Porphyrio. Ita S. Thomas 1. contrag. capit. 32. & habetur opusc. 48. cap. 1. & cõmuni scholæ consensu probatur. Item ratione; quia vniuersale est vnum in multis, & prædicabile de illis: sed tantum quinque modis aliquid est prædicabile de multis: ergo tãtũ sunt quinque prædicabilia. Probatur minor: quia natura superior, & vniuersalis, vel prædicatur de inferioribus essentialiter; vel accidentaliter? si essentialiter; vel vt quid potentiale, & quasi per modum materiæ, & sic est *genus*. Vel per modum actus, & quasi formæ constitutiuæ essentiæ; & sic est *differentia*. Vel vt dicens totã essentiã, & quasi compositum cõstitutum ex potentia, & actu; & sic est *species*, quæ prædicatur in quid, & dicit totam quidditatem. Si prædicatur de inferiori accidentaliter; vel vt quid connexum cum essentia, à qua dimanat, & profluit, & sic est *proprium*. Vel vt om-

nino accidentale, & non habens cõnexionẽ, nec inseparabilitatẽ à subiecto; & sic est *accidens commune*. Ergo prædicabilia sunt tantum quinque.

§. I.

Quatuor argumenta soluuntur.

2 SEd arguitur primò ad probandum, quod prædicabilia sint plura: nam prædicamenta sunt decem, vt dicetur libro secundo: ergo prædicabilia sint plura quam quinque. Consequentia probatur: primò, quia *prædicamentum est prædicabilium coordinatio*: ergo numerus prædicabilium æquatur numero prædicamentorum. Secundò: nam, vt docet Philosophus 4. Metaphys. cap. 2. *tot sunt partes vniuersalis, quot entis*: sed partes entis sunt decem prædicamenta: ergo decem erunt vniuersalia, seu prædicabilia.

Respondetur communiter, negando consequentiam: & ratio disparitatis est: nam diuersitas prædicamentorum sumitur penes diuersos modos essendi; qui tantum sunt decem, vt suo loco dicetur: diuersitas verò prædicabilium penes modos prædicandi: quos esse quinque tantum, ratio conclusionis ostendit.

3 Sed instabis: nam diuersitas modi prædicandi desumitur ex diuerso modo essendi: sed quia sunt decem diuersi modi essendi, sunt decem prædicamenta: ergo, de primo ad vltimum, erunt decem prædicabilia; siquidem erunt decem diuersi modi prædicandi. Maior patet: quia non ob aliud prædicari essentialiter, vel accidentaliter constituit diuersa genera prædicabilium; nisi quia conuenire essentialiter, vel accidentaliter in re, variat fundamentum prædicationis ex diuerso modo essendi.

Respondetur, quod id quod variat per se in vna consideratione, potest variare peraccidens, & materialiter in alia. Diuersitas essendi in se, vel per se, vel in alio, variat per se prædicamenta; hoc autem præsupponit prædicabile; & solum per se respicit diuersam coordinationem superioris cum inferiori. Et iuxta hoc est distinguenda maior: diuersitas prædicandi sumitur ex diuerso modo essendi, absolute, vel per se, vel in alio: nego. Ex diuerso modo essendi vniuersalis in inferiori, de quo dicitur; concedo. Et hæc est solutio M. Soto hic quæst. 5. ad 1. docentis, quod prædicamenta distinguuntur penes diuersas habitudines accidentium ad substantiam, quæ sunt nouem habitudines, quæ cum substantia faciunt decem prædicamenta: sed tamen prædicabilia sumuntur per diuersos modos prædicatorum simplicium respectu indiuidui; qui sunt quinque numerati. ¶ Philosophus autem loco citato in argumento, loquitur de vniuersali *materialiter* ex parte naturæ: nunc autem loquimur de vniuersali *formaliter* pro intentione logica: quia istæ determinato numero cõprehendũtur, & accidunt ipsis naturis, quæ sunt aliquando quid reale, & aliquando quid rationis.

4 Se-

4 Secundò arguitur: nam *ens* est vniuersale, imò omnium vniuersalissimum: cum de omnibus *in quid* prædicetur: & tamen non continetur sub aliquo horũ quinque: quia non posset sub alio contineri, nisi sub genere: & tamen Porphyrius capite de Specie docet, quod *ens non est genus*: ergo prædicabilia sunt plura quam quinque.

Respõdetur, quod ideo cum Philosopho Porphyrius probat ens non esse genus; *nam si ipsum ens commune omnium genus esset, vniuoce vniuersa profecto entia diceretur.* Excluditur ergo, quia analogum. Analoga autẽ non sunt simpliciter vniuersalia; quia vniuersale est vnũ in multis: analoga autem dicunt rationẽ simpliciter diuersam, & vnam secundũ quid: & ideo solum *reductive* dicuntur vniuersalia. Vnde negatur maior, in rigore de quo loquimur; sed proprio vocabulo ens dicitur *prædicatam transcendens.*

5 Tertiò arguitur: nam indiuiduum vagum, verbi gratia, *aliquis homo*, est vniuersale: siquidem prædicatur de pluribus dicendo, *Petrus est aliquis homo, Ioannes est aliquis homo*: & tamen non pertinet ad aliquod ex quinque: ergo sunt plura. Probatur minor: quia maxime videtur, quod pertineat ad speciem: ad hanc autem non pertinere, probatur: quia species abstrahit ab indiuiduis, & dicit solam quidditatem; at verò indiuiduum vagum dicit modum particulariter existendi; & ab indiuiduatione non abstrahit: ergo non pertinet ad speciem; sed pro illo aliud prædicabile est constituendum.

Respondent quidam Recentiores, quod indiuiduum vagum potest accipi dupliciter: vno modo vt ly *aliquis homo*, sit idem ac, *vnus homo*: & sic prædicatur vniuersaliter de indiuiduis; sed pertinet ad quartum prædicabile, siquidem vnitas se habet vt propria passio indiuiduorum, vt iam docuerat Vazquez 1. p. disp. 130. cap. 2. Secundo accipitur indiuiduum vagum, vt est idem ac, *hic vel hic homo*: & sic significantur omnia singularia disiunctim, & indiuidualiter; & ideo excluditur à numero prædicabilium: quia ista prædicantur vniuersaliter.

6 Huic tamen euasioni obstat primo: quod neuter sensus est genuinus illius vocis: & præcipue secundus confundit indiuiduum signatum, cum indiuiduo vago: cum tamen constet inter se distingui, sicut differunt pronomen demonstratiuum, & signũ particulare confusum, & indeterminatum, differtà determinato. ¶ Deinde, si ly *vnus* significat vnam rationem abstractam ab omnibus indiuiduis; non video cur ab ipso modo indiuiduationis non possit abstrahi vna ratio, quæ de omnibus dicatur vniuersaliter, & communiter. ¶ Præterea: aut in solutione est sermo de vnitate transcendentali? aut de vnitate constitutiua indiuidui? Si loquatur de vnitate transcendentali; est quidem proprietas entis; sed transcendens, & quæ prædicatur in quid, & transcendenter, & analogice; & ideo nõ pertinet ad quartum prædicale:

quod prædicatur in quale, & vniuoce. Si loquatur de vnitate, nõ transcendenti, sed indiuiduali; nõ potest esse propria passio speciei; quia non cõsequitur speciẽ per se, nec toti illi conuenit: & indiuidualis vnitas nõ est passio indiuidui, sed ipsius constitutiua.

7 Qua propter M. Masius sect. 5. de vniu. q. 1. & M. Ioan. à S. Th. q. 6. art. 1. ad 1. & quæst. 9. artic. 2. §. *Nos vero* dicunt, quod indiuiduum vagum non est vniuocum, sed analogum; & ideo non cõtinetur in his prædicabilibus, in quibus tantũ prædicata vniuoca cõtinentur. Indiuiduum autẽ vagum simul prædicatur *in quid*, *& in quale*, & ideo potius pertinet ad plura prædicabilia.

Verum, quia Caietanus cap. de Specie, circa finem, & plures alij ex Thomistis, censent hoc non consonare S. Thomæ q. 9. de potentia artic. 2. ad 1. & 1. p q. 30. art. 4. & in 1. dist. 25. art. 3. docenti, quod *indiuiduum vagum significat naturam cum determinato modo essendi, qui competit singularibus.* Et nulla videtur ratio cur, sicut natura dicitur vniuoce de omni singulari natura; ita ab ipsis modis particularibus non possit abstrahi vna ratio vniuoca: cuius signum est, quod Iy *aliquis homo* nõ prædicatur per prius de vno, quam de alio: & prædicatur de pluribus; in quo differt indiuiduũ vagũ, & indeterminatum, ab indiuiduo signato.

8 Ideo quicquid sit de ista solutione, quæ examinatur infra q. 23. facilius respondent cõmuniter alij Thomistæ: quod *aliquis homo*, nõ prædicat directe solã naturã: & ita directe non pertinet ad prædicabile generis, aut speciei: & ideo S. Th. illa q. 30. ad 3. ait, *communitas personæ non est communitas generis, vel speciei.* Quia tamen prædicat *modum naturæ*, & prædicatur *in cuius modi*; ideo *reductiue* pertinet ad naturæ completæ prædicationem: sicut, *anima*, quæ est pars, reductiue pertinet ad prædicationem totius; & pariter alia entia incompleta, de quibus in singulari non potest hic disputari. Nec opus est (vt vult Caietanus) pro indiuiduo vago nouum assignare prædicabile, cum ad alia possit reduci.

9 Quartò arguitur: nam differẽtia infima, & subalterna constituũt duo prædicabilia: ergo sunt sex. Probatur antecedens: nam prædicari *in quid* de pluribus differentibus specie, & in quid de pluribꝰ differẽtibꝰ numero, cõstituit duo prædicabilia generis, & speciei; vt patet ex eorum definitionibus: ergo pariter prædicari *in quale* de pluribus differentibus specie, vt prædicatur differentia subalterna; & *in quale* de pluribus differentibus numero, vt prædicatur differentia infima, constituet duo prædicabilia: & ita, vel erunt sex, vel solum quatuor.

Dices cum M. Soto q. de Specie ad 2. quod differẽtia inter genus & speciem est, quod genus prædicatur *in quid*; quia est pars quidditatiuæ definitionis speciei: species verò, quia dicit totam quidditatẽ indiuiduorum, de quibus prædicatur: & per hoc essentialiter differunt.

Sed contra est, primò, quia hæc differẽtia non exprimitur in definitionibus. Secundò, quia etiã reperitur

tur inter differētiam subalternam, & infimam: nam si quis dicat, *homo est sensibilis*, dicit differentiam eius partialem: si verò asserat, *homo est rationalis*, assignat differentiam completam, & totalem. Tertiò: nam differentia subalterna identificatur cum specie subalterna, quam constituit; & species infima non differt à differentia a homa: ergo pariter, sicut illa dicit partem, & ista totam quidditatem, & per hoc essentialiter differunt: idem dicetur de differentia.

10 Respondetur, quod sicut genus supremum, & subalternum, & infimum accidentaliter differunt: quia habent eundem modum essentialiter respiciendi inferiora; ita pariter dicendum de differentia subalterna, & infima, & de proprio generis, & speciei: quia non variantur in essentiali constitutiuo in esse prædicabilis. ¶ Ad primam replicam dicitur, quod definitiones dantur per notiora quoad nos; & per illa, adiuncta expositione Doctorum, insinuatur differentia iam dicta. ¶ Ad secundam dicitur, quod etiam *rationale* non explicat totam quidditatem, sed solum quasi partē formalem, & vltimam; non exprimendo genus, quod est quasi materia. ¶ Ad tertiam dicitur, quod hic loquimur de conceptu formali, & explicito distinctiuo prædicabilium: non autem de materiali entitate, in qua, nec realiter differt genus ab specie, & differentia, & individuo: quia ista formaliter sunt opera rationis: omnis autem differētia in conceptu proprio explicat partē formalē, & genus partē materialē; & species totū, & ideo inter se essentialiter differunt; & solū accidētaliter differētia subalterna, & infima.

§. II.

Duobus argumentis satisfacit.

11 EX alia parte sunt duo argumēta ad probādū, quod sint tantū quatuor prædicabilia: quorū primū est: nam propriū, & accidens non differūt essentialiter in ratione prædicabilis: quia vtrūque prædicatur *pure in quale*; & vtrūque per modum partis formalis: ergo vnū tantum constituunt prædicabile.

Dices, differre, quia quartum prædicabile prædicatur *necessariò*, & inseparabiliter; quintum verò, *contingenter*, & separabiliter.

Hoc tamen admisso, instauratur argumentum, nam hæc differentia est solum ratione materiæ contingentis, & necessariæ: sed hæc diuersitas se habet materialiter ad diuersificandum vniuersale, prout pertinet ad logicum. Ergo logice loquēdo, hæc prædicabilia essentialiter non differunt. Probatur minor: nā genus, & species, quæ denominant substantiam, & accidens, ens reale, & rationis, logice nō differunt: quia tota diuersitas est ex parte materiæ: ergo si inter proprium, & accidens est diuersitas solum ex materia, est differentia accidentalis.

12 Ad hoc argumentum (quo cō uincūtur Hurtadus disp. 7. sect. 2. & Arriaga disp. 9. sec. 2. n. 11.) facile respōdetur, quod inter illa prædica

bilia, nō est differētia pure ex materia; sed ex inde radicatur, & oritur diuersitas essentialis in modo prædicandi: nam syllogismi probabiles essentialiter differunt à demonstratiuis, orta differentia ex diuersa cōnexione, in qua fundatur prædicatio: vnde syllogismi, in quibus propria passio prædicatur, faciunt scientiam; secus verò, cum aliquod accidens cōuenire probatur medio probabili, vel extraneo. Et iuxta hoc admittitur solutio. Et ad replicam negatur maior, quę sine probatione proponitur.

13 Vltimo arguitur: nam prædicabilia differunt per prædicationes tāquam per proprios actus: sed prædicata sunt tantum quatuor: ergo nec prædicabilia sunt plura quā quatuor. Cætera patent; & minor est Philosophi, qui 1. Topicorum à cap. 3. vsque ad 5. assignat tantum quatuor prædicata dialectica, nempe, *genus, definitionem, proprium, & accidens:* vbi omittit speciem, & differentiam; & loco illarum statuit, *definitionem:* ac proinde, quatuor prędicta sufficiunt.

Respondetur distinguo minorem; & concedo eam de prædicatis topicis, seu probabilibus, de quibus ibi agit Philosophus: nego verò de prædicabilibus subseruientibus ordini prædicamentali. Et ideo hic excluditur definitio: quia complexum; & distincta ponuntur genera, & differentiæ, quia illud *in quid*, istæ *in quale* prædicantur, quæ est distincta coordinatio superioris cum inferiori. Species autem non ponitur inter prædicata topica, quia est illorum subiectum, de quo cōplexa prædicantur; & ideo numeratur definitio. Et non ponitur ibi discrimen inter genus subalternum, & differentiam: quia eodem modo cō stituunt problema dialecticū, quod ex B. Alberto, & Scoto, bene explicant Soto ad 1. & PP. Carmelitani disp. 4. q. 6. ad 4.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia?

§. I.

Prædicabilitas est passio vniuersalis.

1 ANtequam directe quæsito satis fiat, videndum, vtrum sit aliquod discrimen inter vniuersale, & prædicabile? ¶ Nā Scotus q. 15. Logicæ, Merinero cap. 2. de vniuersalibus disp. 2. q. 2. & Hurtadus disput. 3. sect. 2. cēsent, prædicabilitatē esse de essentia vniuersalis logici: quia aptitudo ad essendi, quæ præcedit, solā est in re, vel ad vniuersale metaphysicū: vnde formaliter, & logice loquēdo, primū quod intelligitur, est relatio prædicabilitatis; quia logice nō distinguitur à relatione vniuersalis; sed tātā per distincta nomina, seu cōceptus inadæquatos.

2 Contrarium tamen indicatur opusc. 48. apud D. Thom. cap. 1. & tenēt M. Soto q. 4. cōcl. 3. M. Ioan. à S. Th. q. 3. art. 5. cōcl. vltim. PP. Conimb. quæst. 3. art. 3. Toletus q. 1. & cōmuniter authores docētes quod

quod prædicabile est passio vniuersalis, quæ de illo demonstratur hoc modo: *omne quod est in aliquo, potest prædicari de illo*: & omne quod est natum esse in aliquo, est aptum dici de illo: sed *aliquid est vniuersale, quia aptum esse in pluribus, & prædicabile, quia aptum enunciari, seu dici de illo: ergo vniuersale est subiectum prædicabilitatis*, sicut rationale, risibilis.

Nec in entibus rationis, quo ad hoc, aliter est discurrendum, imo facilius ista multiplicantur, cum à solo depēdeant intellectu, cum fundamento in re: vnde, si videmus aptitudinem ad essendum, esse fundamentum ad prædicandum; iam habemus, quo distinguamus duas relationes rationis, quarum vna, dicatur naturā esse in indiuiduis, & alia denominetur prædicabilis de illis. Nec habent aliam subordinationē, quam subiectum, & passio; licet ambæ fundentur in rebus remote; & proximè, in operatione intellectus. Et licet subiectum tractatus sit vniuersale, de quo proprietates demonstrantur; inscribitur *prædicabilium liber*: quia definiuntur vniuersalia per proprias passiones, quæ sunt nobis notiores, vt notat Mag. Soto. ¶ Hoc supposito, quæsito principali duplici conclusione respondetur.

§. II.

Vniuersale est genus.

3 DIco primo: vniuersale est genus ad quinque vniuersalia, & prædicabile ad quinque prædicabilia. Deducitur ex D. Thoma lib. 1. contragent. cap. 32. & communiter acceptatur à Thomistis. Docuitque Scotus q. 8. vniuersal. & eius sequuntur discipuli. Item Toletus q. 2. & communiter alij authores. Et vnica ratione probatur: genus est vniuersale, quod vniuoce, & *in quid* prædicatur de pluribus differentibus specie, vt constat ex eius definitione: sed vniuersale prædicatur vniuoce; & secundum rationem simpliciter eandem de omnibus quinque relatis; quia omnia conueniunt in essentiali ratione vniuersalis, nempe, sunt vnū in multis: & ita vniuersale de illis vniuoce, & *in quid* prædicatur. Ex alia parte ista vniuersalia, & prædicabilia differunt inter se specie, ex diuerso modo essendi in pluribus, & prædicationis, vt quæstione præcedenti ostensum est: ergo vniuersale est genus ad illa.

4 Obijcies primo: genus prædicatur vniuoce de suis inferioribus, vt docet S. Thomas illo capit. 32. sed vniuersale non dicitur vniuoce, sed solum analogicè de quinque vniuersalibus: ergo non est genus ad illa. Probatur minor: tria priora prædicantur essentialiter, & duo posteriora prædicantur accidentaliter: sed prædicationi essentiali, & accidentali non datur aliquid commune vniuocum: Ergo nec istis quinq; prædicabilib⁹. Probatur minor primo: quia substantiæ, & accidenti non datur aliquid commune vniuoce, vt dicetur libro secundo; ergo nec prædicationi essen-

essentiali, & accidentali. Secundo probatur: nam essentiæ, & eius accidenti non datur vna ratio vniuoce communis: Ergo nec prædicationi quidditatiuę, & essentiali, & prædicationi accidentali,

Respondetur negando minorem primi, & secundi syllogismi. Ad primam probationem, negatur cõsequentia: quia inde solum infertur, quod in esse entis, & materialiter, & ex parte naturæ subtractæ, dicantur analogice: cum quo tamẽ stat, quod secundo intentionaliter, & formaliter loquendo de coordinatione vniuersalis cum suis inferioribus, dicantur vniuoce. Nec verum est, quod prima prædicabilia sint substantiæ, & posteriora sint accidentia: quia loquendo prædicabiliter, non solum substantiæ, sed accidentia, & entia rationis, quædam prædicantur essentialiter, vt genus, vel species, quædam accidentaliter, vt proprietates, vel accidentia. Vnde constat, quod formalis differentia prædicabilium, non sumitur ex materiali diuersitate eorum, quæ prædicantur.

Pariter ad secundam dicitur, quod in essendo, ex subiecto, & accidente non fit vnum per se, nec vniuoce aliquid de vtroque dicitur, sed tamen, sicut ex prædicatis quidditatiuis fit vniuersale simpliciter; ita ex forma accidentali fit prædicatio denominatiua, quia non est de essentia rei; sed vniuoca, & prædicabilis, & vniuersalis simpliciter; quia secundum rationem eandem conuenit omnibus inferioribus.

5 Secundo arguitur: vniuersale transcendit vltimas differentias quinque prædicabilium: sed genus nequit transcendere vltimas differentias; quia eas solum continet in potentia; & ideo ens non est genus, quia est transcendens: ergo vniuersale non est genus. Probatur maior quia abstracta vltima differentia cõstituente speciem cuiuslibet prędicabilis, illa est vniuersalis: quia est vna, quæ prædicatur vniuersaliter de multis: ergo ratio vniuersalis transcendit vltimas differentias prædicablilium. Et specialiter, cum tertium prædicabile sit differentia; saltem respectu illius nõ potest esse genus, quia differentia essentialiter imbibit vniuersalitatem.

Respondetur negando maiorem quia vniuersalitas diuisa non prædicatur essentialiter, & quidditatiue de modis differentialibus ipsam contrahentibus; sed potest ab illis simpliciter abstrahi, & eos continet pure in potentia, sicut animal continet rationale, & irrationale.

Ad primam probationem dicitur, quod illa differentia abstracta; est vniuersalis denominatiue: quia vniuersalitas est quoddam accidens rationis, cuius materia, & subtractum abstrahit à reali, & rationis; & ita omne, quod à pluribus potest abstrahi, potest ab ista intentione denominari. ¶ Ad secundam probationem dicitur, quod prædicabile differentiæ est quædam species vniuersalis: & ita componitur ex genere, & quædam particulari differẽtia, & ratio generica est ratio-

tio vniuersalitatis, & ratio differentialis est modus talis vniuersalitatis prædicabilitatis *in quale essentialiter*: & hæc est extra essentiam generis essentialiter: quamuis denominari possit à diuersis intentionibus accidentaliter superuenientibus.

6 Tertio plura obijciuntur absurda, ex eo quod vniuersale sit genus ad quinque prædibalia: nam primo, sequitur, quod diuisum contineatur sub vno membrorum diuidentium, & sit inferius illo: quod sequi patet: nam primum membrū diuisionis est genus; & si vniuersale est genus, continebitur sub genere; & ita respectu eiusdem, erit inferius, & superius: quod implicat. Secundo sequitur, quod omnia prædicabilia sint species; quia immediate contenta sub genere sunt species, de quibus prædicatur genus *in eo quod quid*: sed hoc est falsum: alioquin omnia prædicabilia essent species: quod est contra leges diuisionis: nam membra diuidentia sunt opposita; & de inuicem non prædicantur:

Respondetur distinguendo vtrumque assumptum: & concedo, de continentia accidentali, & denominatiua: quia bene potest aliquid essentialiter superius, accidentaliter, & denominatiue sub inferiori contineri; nego tamen de continentia essentiali, & quidditatiua: & de ista procedit argumentum. Pariterque non est inconueniens, quod prædicabilia omnia accidentaliter denominentur à secunda intentione speciei, quamuis quatuor illorū essentialiter ab illa distinguantur: vnde dicitur opusc. 56. apud D. Thom. *quod vna intentio est genus, & species diuersis respectibus.*

7 Sed instabis: nam species essentialiter continentur sub genere: eo quod genus quidditatiue de illis prædicatur; sicut animal essentialiter dicitur de homine, & equo: & homo, & equus essentialiter sunt sub animali: ergo, si vniuersale esset genus, prædicabilia essent species; non tantum accidentaliter, & denominatiue. Probatur consequentia: quia eatenus sunt species, quatenus sunt vniuersalia: sed essentialiter sunt vniuersalia: ergo essentialiter sunt species.

Respondetur, quod cum vna intentio possit fundari super aliam, ipsa secunda intentio potest gerere munus primæ intētionis. Iuxta hoc ergo, de vniuersali possunt fieri predicationes essentiales, in quibus sumitur quasi primo intentionaliter; & possunt fieri prædicationes denominatiuæ, quando accipitur vna intentio vt forma denominans aliā. Vnde in forma dicitur, quod genus primo intentionaliter, quidditatiue prædicatur de speciebus; sed ipsa secunda intentio solum prædicatur accidentaliter, & denominatiue, vt exponitur dicto opusc. 56. & iuxta hoc est distinguendum consequens.

8 Iterum vrgebis: nam vna species, condistincta essentialiter ab altera, & ei opposita, nec accidentaliter potest prædicari de illa. Quod non solum habet verum in prædicatis substantialibus, sed etiā

in

in accidentalibus, adhuc in concreto sumptis: non enim dicimus, *albū est nigrum*, nec, *dulce est amarum*; sicut neque dicimus, quod *homo est equus*, nec, quod *Albedo est nigredo*: sed genus, & species sunt species vniuersalis essentialiter condistinctæ: ergo non possunt, nec accidentaliter, ad inuicem prædicari.

Dices, minorem esse veram, si ambæ intentiones sumantur vt *quo*: secus vero si vna sumatur vt *quo*, & alia vt *quod*: quia secundum distinctas rationes, bene possunt diuersas subire denominationes.

Sed contra, primo: nam sola rationis distinctio, non videtur sufficere, vt vna species prædicetur de alia sibi opposita. Secundo, nec sufficit vt aliquid contineatur sub se ipso: nec vt vnam denominationem habeat essentialem: & permittat oppositam sibi accidere denominationem.

9 Respondetur, quod tota æquiuocatio in hac parte est, quia cogitatur, ac si solum esset vna secunda intentio: & tamen sunt tot secundæ intentiones, quot sunt reflexiones intellectus: & vna intentio, quæ primo est forma denominans, postea est subiectum alterius formæ de nouo aduenientis: & ita nunquam duæ species oppositæ ad inuicem prædicantur; sed vel forma de subiecto; vel duæ formæ non incompatibiles, sicut *album est dulce*. Nec ista est oppositio: quia id quod aliquando sumitur primo intentionaliter, potest accipi vt *quo*, & vt forma secundo intentionaliter. Vnde bene dixit M. Soto q. 4. ad 2. quod in istis sophisticis argumentationibus, *medium tenetur æquiuoce*: nam quandoque supponit simpliciter, & secundo intentionaliter; quandoque supponit per sonaliter, & primo intentionaliter Videatur idem in q. de genere. ad 4.

§. III.

Non est diuisio immediata.

10 DIco secundo, vniuersale nō est genus immediatum ad quinque vniuersalia. Est communis, vt pluribus relatis, ostendunt PP. Carmelitani disput. 4. q. 6. n. 53. & sequitur M. Lerma lib. 4. q. 2. & alij frequenter. Quamuis pro contraria sententia M. Cabero tract. 3. disp. 1. dub. 4. n. 6. citet M. Fonsecam, & Conimbricenses. Ipse tamen nobiscum sentit.

Et probatur: nam detur vnum genus immediatum, in quo conueniunt tria priora prædicabilia; & aliud in quo conueniunt alia duo: ergo vniuersale solum mediate diuiditur in quinque species, & immediate diuidetur in duas species subalternas. Probatur antecedens: nā tria priora conueniunt in hoc, quod est prædicari essentialiter, & duo posteriora in hoc quod est prædicari accidentaliter: & differentiæ istæ, pænes modos prædicandi essentialiter diuersos, sunt per se respectu prædicabilium, vt dictum est: ergo vniuersale prius debet diuidi in vniuersale essentiale, & accidentale: & rursus subdiuidi essentia-

tiale, in genùs, speciem, & differentiam; & accidentale, in proprium, & accidens.

11 Sed obijcies: quod iuxta hoc, deberet dici, quod prædicabilia sunt tantum duo; quia diuisio debet dari per membra immediata; & tamen Porphyrius immediate diuisit in quinque: ergo diuisio non est mediata.

Respondetur, quod, ex ipso Porphyrio capite vltimo, constat diuisionem non esse immediatam. Posuit autem in proœmio quinque species: quia, vt notant M. Soto lib. 2. Dialect. cap. 4. lect. 2. & M. Araujo lib. 3. Metaph. q. 4. art. 1. ad vltimũ, diuisio generis subalterni potest fieri assignando omnes species infimas; quando illæ possunt certo numero comprehendi; vt in præsenti contingit.

12 Obijcies secundo, cum M. Fr. Ioanne à S. Thoma quæst. 6. art. 2. infine; nam essentiale, & accidentale, vt sic, nõ sunt per se; & propriæ differentiæ vniuersalis; sed solum essentiale, & accidentale, quatenus constituunt, vel imbibuntur in ipsa ratione generis, vel speciei, vel proprij: ergo potest dici, quod vniuersale immediate diuiditur in illas quinque species. Probatur antecedens: nam essentiale, & accidentale potest inueniri etiam extra prædicationem vniuersalem: sicut cum dico, *Petrus est hic homo*, est prædicatio essentialis, & cum dico, *Petrus est hoc album*, est prædicatio accidentalis.

Respondetur, quod ratio diuisa debet esse vniuersalis, & per hoc excluduntur prædicationes singularium: & ita verissimum est, quod non loquimur nisi de prædicatione essentiali, & accidentali superioris de inferiori. Cum quo tamen stat, quod prædicari vniuersaliter, immediatius descendat ad hoc genus, quam ad singulas species: & ita supposito, quod subtractum sit denominabile à secunda intentione vniuersalis; esse essentiale, vel accidentale, sunt differentiæ per se: quamuis magis abstracte, possint in alijs inueniri: vnde prædicabile vniuersaliter, immediate diuidetur in prædicabile essentialiter, & accidentaliter.

QVÆSTIO XVIII.

Quod sit definitum in definitione generis?

1 QVoniam, vt inquit Caiet. capite de Genere, *quæstio hæc est ianua ad logicales definitiones, & tractatus*; ideo, vt generaliter, & radicitus illi satisfiat, tractandum est incommuni de modo definiendi accidentia in concreto: quia genus de formali dicit secundam intentionem, quæ est accidens rationis, & significatur in concreto: seu vt adiuncta primæ intentioni, & naturæ, quam denominat; & ideo doctrina generalis de modo definiendi accidentia in concreto, omnino cõducit, ad intelligendam definitionem generis, & aliarum intentionum.

§. I.

§. I.

Qualiter accidentia definiantur, exponitur.

2 AD hoc breuiter respondendo. Dico primo: accidentia vere, & proprie possunt definiri: quamuis secundum quid, & secundario, & per posterius. Ita post longam disputationem, docent Philosophus, & S. Thomas lib. 7. Metap. vbi lect. 4. litt. b. in fine, ita concludit S. Thom. *& quia Philosophus posuerat duas solutiones; subiungit, quod nihil differt qualitercumq; aliquit velit dicere de præmissa quæstione, siue dicatur, quod accidentia non habent definitionem; siue quod habent, sed per posterius, & secundum quid. Quod tamen dicitur in prima solutione, quod non habent definitionem accidentia, intelligitur per prius, & simpliciter.* Idem habet littera, f, infine. Et late prosequitur idem S. Thomas capite 7. de Ente, & essentia, & in 2. sententiarum dist. 35. q. 1. ar. 2. ad 1. & alibi sæpe.

3 In illis, & alijs locis, duas rationes proponit S. Thomas. Prima est: eo modo aliquid habet definitionem, quo habet essentiam, definitione explicabilē: sed accidētia vere habent essentiam; quamuis secundum quid, & per posterius: ergo eodem modo definiuntur. Maior patet: quia essentia per definitionem explicatur, & definitio est oratio rei essentiam exponens. Minor vero probatur: quia ens analogice dicitur de substantia, & accidente, & per prius, & simpliciter dicitur de substantia, & secundum quid de accidente: quamuis in vtroque sit proprie, & intrinsice, vt dicetur lib. 2. & latius 3. p. Metaph.

4 Altera ratio eiusdem S. Thomæ est: nam definitio est oratio, qua respondemus ad interrogationem qua inquiritur, *quid est res?* Sed sola substantia simpliciter habet prædicari *in quid*, & alia genera solum secundum quid, & inquātum dependent à substantia; & per modum illius significantur: ergo sola substantia primo, & principaliter definitur, & alia genera solum secundum quid, & per posterius. Maior est manifesta: nam hac de causa definitio dicitur *ratio significās quod quid erat esse*, seu quid est res. Minor vero probatur: nam sola substantia simpliciter est *quid*: alia vero accidentia solum dicunt, *quale*, vel *quantum*, vel *quid respectiuum*.

Duas alias rationes ad hoc probandum, vide in M. Flandria lib. 7. Metap. q. 8. art. 1. de mente etiam Philosophi prolixe disputat P. Vaz quez 3. p. disp. 128. cap. 2.

5 Dico secundo; semper subiectum debet poni in definitione accidentis: si definiatur in abstracto, ponitur loco differentiæ; si vero accidens definiatur in concreto, subiectum ponitur loco generis: dicimus enim, quod *simus, est nasus curuus*. Ita ex Philosopho 7. Metaph. textu 4. docet S. Thomas ibi lect. 1. & 4. & de sensu, & sensato, lect. 6. & q. 3. de Veritat. art. 7. ad 2. & 1. 2. q. 53. art. 2. ad 3. & habetur opusc. 36. cap. 1. & opusc. 42. capit. 19. & sequuntur omnes Thomistæ: spe-

cia,

cialiter videndi M. Flandria lib. 7. Metap. q. 9. art. 1. & Sonçinas, lib. eodem q. 6. & alij, quos referunt, & sequuntur PP. Carmel. in Logica disp. 5. q. 2. vbi referunt *sic semper definisse antiquiores Physiosophos.* In hoc que nobiscum conuenire Scot. in 4. dist. 12. testatur Caietanus de Ente, & essentia cap. 7. q. 15. in fin.

6 Et ratio est facilis: nam vnúquodque, eo modo definitur, quo eius quidditas à nobis concipitur: quia sæpe dictum est, quod modus significandi, non sequitur immediate modum essendi, sed mediante modo intelligendi: quod notat S. Thomas 7. Metaph. lect. 1. & 1. p. quæst. 13. art. 9. ad 2: nunquam autem accidens præscindi totaliter potest ab omni ordine ad subiectum; quia est ens in alio: nec habent accidentia esse, nisi insint subiecto; & ideo eorum quidditas est dependens à subiecto, & ideo semper in definitione intrat subiectum. Quia tamen in abstracto significantur quasi abstracte, & per se, & sine compositione, & vnione explicita cum subiecto; & ideo hoc solum intrat de connotato: quia tamen in concreto, ex modo significandi fit suppositio pro subiecto; quod solum est per se vt *quid*, & cum quo importatur explicita compositio; ideo cũ accidentia definiuntur in concreto, subiectum importatur explicite, & in recto, & vt prima pars definitionis, & per consequens, ponitur loco generis.

7 Obijcies primo: genus prædicatur *in quid* de diffinito: sed substãtia non prædicatur *in quid* de accidẽti: quia sunt genera primo diuersa: ergo male ponitur subiectũ, vt gen'

Respõdetur, probare argumetũ, quod non est subiectũ veru genus; non tamen, quod non ponatur loco generis; & ideo, vt ex D. Thoma notat M. Flãdria, istæ non sunt definitiones simpliciter quidditatiuę; sed vocãtur *per additamẽtũ*: quia aliquid extraneum, ponitur loco generis.

8 Secundo obijcies: genus in definitione est, id in quo definitum cõuenit cum alijs; differentia autẽ, per quod differt ab alijs: ergo impossibile est, quod subiectũ ponatur vt gen' in vna definitione, & inalia, vt differentia.

Respondetur, quod quia abstracta significãtur quasi per se, & vt substantiæ; ideo magis proprie; definiũtur, & ponitur in eorum definitione verũ genus, & vera differentia: quia tamen concreta significãtur vt tota; & ex subiecto, & accidenti non fit vnum per se; ideo magis concretorum definitiones recedunt ab exactis legibus definitionum: vnde bene respondent. P. P. Carmel. num. 26. quod cum concretorũ definitiones, secũdũ quid sint definitiones, sufficit, quod in eis ponatur, id quod secũdũquid habet rationẽ generis, & differentiæ. Sic autem non inconuenit, quod id quod secũdũquid semel gen est, sit simpliciter differẽtia, & ecõtra; respectu diuersorum: vt ibi late exponunt.

9 Tertio obijcitur: aut nomine *subiecti* intelligitur sola substantia? Et sic, non poterit poni pro differentia alicuius accidentis. Aut intelligitur speciale subiectum?

Et

Et sic, non datur cuiuslibet accidentis speciale subiectum. Et adhuc si daretur, non posset à nobis cognosci: ergo falsum est, quod accidentia per subiectum debeant definiri.

Respondetur, quod secundum se cuilibet accidenti competit proprium subiectum, & principium à quo causatur: quia cuilibet actui respondet sua potentia; sicut cuilibet potentiæ suus actus, iuxta Philosophum 9. Meraph. textu 13. de quo Caiet. tom. 3. opusc. tract. 3. q. 1. & Nazarius initio 1. p. quoad nos tamen, propria principia aliquorum accidentium sunt ignota. Vnde S. Thomas cap. 7. de Ente, & essentia inquit: *sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta; ideo quandoque sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus: sicut congregativum, & disgregativum dicuntur differentiæ coloris; quia causantur ex abundantia, vel paucitate lucis, ex qua diuersæ species causantur.* Secundum se ergo deberet poni in definitione proprium subiectum; per accidens tamen, & quoad nos, aliquando exponitur per effectus, vel per proprietates, ex quibus innotescit essentia.

§. II.

An sit alius modus definiendi accidentia?

10 HÆc cum videantur certa; oritur dubium, an sit alius modus definiendi accidentia in concreto? Seu, vtrum accidens in concreto, recte etiam definiatur per concretum superius loco generis?

Sunt tres opiniones inter Thomistas. PP. Carmel. vbi supra, in dubio appendice n. 29. docent, seruata proprietate concreti accidentalis, nunquam definiri posse per concretum superius loco generis. Probant primo: quia subiectum debet intrare definitionem accidentis: sed in definitione concreti, non ponitur loco differentiæ: ergo vt genus. Secúdo: quia non esset differẽtia, inter modũ definiẽdi cõcreti, & abstracti. ¶ Tertio: quia cõnotatiuum semper prædicatur *in quale*: ergo non potest habere locum generis, quod *in quid* prædicatur.

Quarto probant, quia sic perpetuo definierunt Philosophus, Porphyrius, & S. Thomas, & quot quot recte calluerunt artem definiendi: ergo aliter sentientes *non sunt audiendi in schola Aristotelis, & D. Thomæ.*

11 Per aliud extremum, P. Fr. Didacus à Iesu disp. 6. q. 2. docuerat accidens in concreto definiri posse per concretum superius: imo illam definitionem esse magis exactam, & perfectiorem illa, quæ traditur per subiectum: vnde hæc est exacta definitio: *album est colorativum disgregativum visus*: quia forma generica magis directe importatur. Et quia sicut se habet genus in abstracto, ad formam in abstracto definitam; ita genus in concreto ad formã in concreto. Denique; nã sæpe subiectũ accidentis nõ est vniuocũm; vt patet in definitione generis:

ris: nam subtractũ intentionis abstrahit à reali, & rationis, à substantia, & accidenti: ergo tunc melius esset assignare pro genere prædicatum superius, quam proprium subiectum.

12 Multi alij distinctione vtuntur, docentes, quod concretum accidentale potest definiri dupliciter; vno modo definitione *quasi physica* explicante definitum per partes, ex quibus realiter cõstituitur: & quia concretum dicit aliquid compositum ex subiecto, & forma vnitis accidentaliter; ideo subiectum ponitur vt genus, & quasi *materia*; & accidens loco differentiæ, vt *forma*, & actus subiecti. Secundo modo concretum accidentale definiri potest *quasi metaphysice*, assignando eius rationem communem, & genericam, & eius rationem peculiarem, & differentialem; quia etiam in concreto accidentali possunt considerari partes rationis, & essentiæ, eo modo quo essentiam habet definibilem. Ita Mag. Nuño 3.p.q.60.art.2.dific. 1. concl. 4. & ad 5. Mag. Ledesma de Sacramentis in genere cap. 1. in fine. Magist. Ortiz in præsenti tract. 3. Confer. 3.§.4. ¶ Qui addit, quod quia primus modus definiendi est clarior; ideo est magis vsitatus: secundus tamen perfecte explicat naturam concreti accidentalis, licet non tam exacte, ac si esset definitio concreti substantialis. Et iuxta hoc Theologi definiunt *sacramentum* in concreto per *signum*, quod est quid superius: & prædicabilia definiri possunt ponendo loco generis vniuersale. Et verificatur genus prædicari *in quid*: nam concretum explicat quidditatem concreti inferioris: & illud se habet, vt materia; hoc, vt forma. Ad authoritates in contrarium, respondent, quod loquuntur de definitione physica; quæ quia clarior, est magis vsitata; non tamẽ de definitione metaphysica.

13 Iste vltimus modus dicendi mihi magis probatur. Restat tamen vt explicemus, quomodo possit esse definitio concreti, & esse definitio metaphysica? Nam dicent alij, quod quando accidens definitur in abstracto, erit definitio metaphysica; quia abstrahit à subiecto, & materia, quando vero definitur in concreto, erit definitio physica. Vnde relinquitur (quod intẽdebat prima sententia) quod seruata proprietate concreti accidentalis, quæ non seruatur nisi in definitione physica, non potest definiri, nisi per subiectũ loco generis.

Respondetur, quod, vt diximus quæst. 15. nu. 32. nomina dicuntur abstracta, non ab abstractione vniuersali scientiarum; sed ab abstractione totali: vnde ibi, n. 9. diximus, quod tam cõcretum, quam abstractum diuiditur in physicum, & metaphysicum: vnde non video cur concretum accidentale non sit suo modo capax definitionis metaphysicæ: quamuis comparatiue ad definitionem substantiæ, sit definitio secundum quid; sicut accidens est ens secundum quid: sed sicut proprie est ens, ita proprie definitur: nã in eius essentia concrete significata, designari possunt prædicata

generica, & specifica. Et iste modus definiendi est vsitatus in Philosopho, Boetio, & D. Thoma, Petro Hispano, & alijs peritissimis in arte definiendi: nam definierunt syllogismum per *orationem*: & pariter *modum sciendi*: & in speciebus propositionum, ipsam rationem communem assignant. Quod pariter fieri potest in definitione generis subalternorum omnium prædicamentorum.

14 Addiderim, in isto vltimo modo definiendi concreta per definitionem metaphysicam, magis seruari leges, & regulas definiendi assignatas à Philosopho, & S. Thoma. Quod sic probo: illi docent, quod non debet poni qualecumque subiectum, sed subiectum proprium illius accidentis, si possit illius haberi notitia: sed contingit, præcipue in entibus artificialibus, quod subiectum non est propriũ vltimæ formæ, nisi præuijs alijs formis generalibus, quæ quasi aptant materiam vltimæ formæ definiendæ: ergo melius ponitur subiectum vt formatum illis formis pro genere, quam subiectum nudum.

Quod explicatur exemplo monetæ: nã præcedit forma metalli; & forma sigilli; & forma significationis, & valoris regij est vltima, & aliæ se habent materialiter ad istã. Pariter in termino, præcedit significatio, quæ in suo ordine est formal; sed est subtractum primæ & secundæ intentionis: ergo, quando istæ formæ genericæ, & cõmunes cognoscuntur; melius erit illas apponere: quia cum illæ definiantur per subiectum: de primo ad vltimum, iam concretum definitur per subiectũ; sed quo fuerit magis proprium, & formatum, melius erit. Vnde M. Soto q. vnica de genere in fine, docet quod genus quidditatiue definiretur dicendo: *genus est vniuersale, &c.* Idemque dicit Sanchez lib. 3. quæst. 5. concl. 2. Et sic cessant omnia, quæ adducuntur pro alijs sententijs.

§. III.

Resolutio quæstionis principalis.

15 VEniamus iam ad definitionem generis, occasione cuius omnia supra dicta, non inutiliter, vt arbitror, sunt disputata. Sed vt generi applicemus.

Dico primo, definitum in definitione generis non est constitutum, seu aggregatum ex natura, & secũda intentione, ita vt vtraque pars intret æque primo definitionẽ, aut definitum. Est communis. Et probatur primo: nam definitum est significatum concreti accidentalis, vt patet: quia ly *genus*, est concretum, ex natura, vt materia, & secunda intentione, vt forma: sed ostensum est q. 15. §. 2. quod concreta accidentalia non important vtramque partem in recto: ergo nec definitũ huius definitionis est æque primo constatum ex vtraque parte.

16 Secundo probatur: nam *ens per accidens nequit definiri*: sed aggregatum ex natura, & intentione est ens per accidens: ergo nequit definiri

niri hac definitione. Maior est Philosophi 7. Metaph. text. 13. & ratione patet, quia definitio est oratio explicatiua quidditatis: ergo, quod non est vnum ens, nequit vna definitione definiri: sed solum cuiuslibet partis, per se sumptæ, sua dabitur definitio: quod non est definiri ens per accidens. Minor est S. Th. cap. 7. de Ente, & essentia, & lib. 7. Metaph. lect. 3. & in compendio Theologiæ cap. 211. & facile probata iam est: quia ex rebus diuersorum prædicamentorum, non potest fieri vnum ens per se; præcipue ex substantia, & accidente: aut ente reali, & rationis. Hanc rationem late ponderat M. Fr. Ioan. à S. Thoma q. 5. art. 5.

17 Tertio probatur ratione Caietani capite de genere q. 1. ad 1. nã definitio, & omnes partes eius debent prædicari essentialiter de definito: quia definitio est *oratio explicans quidditatem rei*: & sic Philosophus 1. Posteriorum cap. 4. dicit, quod definitio, & omnes partes eius prædicantur de definito in primo modo dicendi per se: sed definitio generis non prædicatur essentialiter de toto aggregato: quia secũda intentio, naturę solum conuenit accidentaliter: ergo totum aggregatum non est æque primo definitum in hac definitione. Plura ad hanc rationem vrgendã, videri possunt in P. P. Carmel. disp. 5. q. 3. à n. 33. vsque 43.

18 Dico secundo, definitum essentiale in definitione generis est secunda intentio in concreto significata, seu intentio, vt connotat naturam; & non è contra, natura vt subijcitur intentioni. Hæc est cõmunis omnium Thomistarum, quorũ catalogum vide apud authores relatos, & apud Masium sec. de genere q. 3. tenet etiam Scotus q. 14. in Porphyrium. Vnde falluntur Recentiores, qui absque vllo fundamento dicunt, oppositam sententiam esse communem inter authores. ¶ Nostra sententia aperte sumitur ex D. Thoma 4. cap. de Ente essentia, vt ibi ponderat Caietanus.

Et primo probatur ratione prima præcedentis conclusionis; quæ si bene attendatur, hanc conuincit: quia accidentia in recto significant formam, & consignificant subiectum, seu illud connotant, vel secundario important, vt dicta q. 15. est ostensum: cum igitur significatum generis sit definitum, manifestum relinquitur, quod est secunda intentio in concreto.

19 Præterea probatur ratione Caietani, quæ habetur opusc. 56. apud D. Thom. quia definitio logica id directe respicit, quod directe est logicæ considerationis: hoc autem est ipsa intentio secunda in cõcreto, iuxta illud Auizenæ expositum q. 2. *Logica est de secundis intentionibus adiunctis primis*, id est, vt fundãtur in primis, & denominãt eas: ergo secunda intentio in concreto est directum significatum, & essentiale definitum generis.

Ad idem pertinet tertia ratio præcedentis conclusionis, quæ paucis mutatis, facile ad hanc conuincendam potest aptari.

§. IIII.

Varie soluitur argumentum.

20 CONtra hanc conclusionem est commune argumentū, quo soluto, reliqua facile diluuntur. Et formatur sic. Illud est definitum cui conuenit definitio: sed naturæ vt subsstat intentioni conuenit definitio generis: ergo natura vt subsstat intentioni est definitum. Minor probatur: illi conuenit definitio, cui conuenit *prædicari de pluribus differentibus specie*: quia hæc est generis definitio, de qua est quæstio: sed hoc cōuenit naturæ, vt subsstat intentioni: ergo hæc est definitum. Probatur minor. Illi conuenit prædicabilitas, in quo exercetur prædicatio: nam id ipsum quod est prædicabile, prædicatur: sed natura prædicatur de pluribus specie differentibus, vt dicendo, *homo est animal, equus est animal*: ergo naturæ conuenit definitio. & ita natura vt subest intentioni est definitum.

Respondet Caietanus, distinguendo maiorem, illud est definitum cui conuenit definitio *essentialiter*: concedo. Cui conuenit *accidentaliter*, & *denominatiue*, nego maiorē. Et eodem modo distinguenda est minor: nam prædicabilitas, cum sit secunda intentio, conuenit naturæ accidētaliter, & denominatiue; *generi autem conuenit per se, cum in eius definitione ponatur*, vt ait S. Thom. 4. cap. de Ente, & essentia in fine.

21 Sed contra hanc solutionem est: nam hæc est prædicatio essentialis, *homo est animal, leo est animal*: sed istæ sunt prædicationes naturæ genericæ: ergo naturæ conuenit essentialiter definitio.

Huic replicæ iam respondérant Caietanus, & Sanchez lib. 3. q. 4. conc. 3. & Araujo lib. 2. Metap. q. 4. ar. 2. quod prædicari sumitur dupliciter; vno modo *fundamentaliter* pro inesse, seu identitate, aut conuenientia extremorū: quandoque vero prædicari sumitur *formaliter pro relatione*. Illæ igitur sunt prædicationes essentiales, sumpto prædicari fundamentaliter; essent autem accidētales, si prædicari sumeretur formaliter pro relatione. Quod est dicere: illæ prædicationes, in terminis primæ intentionis sunt essentiales; in terminis autem logicalibus secundæ intentionis, sunt accidentales, vt cū dicitur, *animal est genus*; est accidentalis prædicatio: & cum definiatur quod quidditatiue, & essentialiter est genus; secunda intentio erit definitum essentiale.

22 Adhuc nō videtur plene satisfacere hæc doctrina: quia per illam est expositum definitum formale *quo*. Restat tamen assignare definitum *quod*. Hoc tamen non est natura: tum, quia non est idem definitū *quo*, & *quod*: tū quia natura non est id quod prædicatur; etiāsi sit ratio, & forma prædicabilitatis: ergo ipsa natura in recto est definitum *quod*. Vnde Porphyrius in hoc capite, & Philos. 1. Topicorū cap. 4. immediate post definitionem generis, ponentes exemplum definiti, subiungunt, *vt animal, &c.* natura ergo principaliter, & in recto definitur.

23 Prop-

23 Propter hoc, M. Soto q. vnica de genere art. 1. concl. 2. ait, quod neque genꝰ, nec eius definitio vllo modo accipiuntur, aut supponunt pro secunda intentione; quãuis ista sit formale, & principale definitũ: quia cõcretum, quamuis significet formã, supponit pro subiecto: ergo genus, quãuis formaliter significet secundã intentionem, non supponit pro illa, sed denominatiue supponit pro natura. ¶ Vnde ad formam argumenti dicit esse distinguendam minorẽ: definitio non conuenit intentioni, id est, non explicat eius naturã; negatur minor: id est, definitio non prædicatur de secunda intẽtione; conceditur. Quod sequẽs M. Fr. Ioanes à S. Th. q. 7. art. 2. conc. 3. ait, quod id quod reddit suppositũ definito, est subiectũ. Et ad primũ, concedit, quod in definitionibus accidentium in concreto, non inuenitur definitũ *vt quod essentialiter*; sed solum denominatiue, quia dantur per additamentã, & per aliquid extraneum, cui accidit forma. Idẽ dicunt PP. Carmel. n. 46. & cõmuniter recentiores Thomistæ.

24 Ceterũ contra hanc solutionẽ replicari potest. Primo: nam vt dicitur opusc. 56. apud D. Thomam: *terminus idem prædicat, quod significat: ergo qualiter significat, taliter prædicat.* Et loquitur expresse de vniuersalibus, de quibus in toto illo opusculo disputat: ergo, si natura est id quod prædicatur, & reddit suppositum definito; ipsa debet esse principale significatum, & definitum vt *quod*.

Secundo obstat solutioni; quod ipsa secunda intentio, & genus incõcreto possunt significari vt *quod*: quia sic possunt concipi: ergo nil vetat, quod id quod intellectus concipit, definitione exponat. Et sic iam habetur quod ipsa intentio sit definitum *quod*: vt cõtendunt Sanchez & Araujo vbi supra. Vel intentio erit definitum, *vt quo*, & natura *vt quod*: vt docent Mag. Cabero tract. tatu 3. disp. 2. dub. 1. & communiter Recentiores extra Scholam S. Thomæ.

25 Vt istæ, & aliæ difficultates cessent, est adhũc tertia via respondendi argumento, quam sequuntur Caietanus cap. 7. de ente, & essentia in fine, & lib. 1. Post. cap. 4. §. *circa primum*, & insinuãt P. P. Carmel. nu. 44. & sequitur, & late exponit Ortiz tract. 3. Confer. 3. concl. 2. qui distinguunt in his concretis, & rem definitam, & significatã; & modum significandi, & definiendi. Attendendo rem significatã, definitur in recto secunda intentio, & conotatur natura; iuxta dicta à num. 18. & deinceps: considerando verò modũ significandi; est è conuerso, nam importatur in recto natura, & in obliquo secunda intẽtio. Quod videtur plane colligi ex D. Th. 1. 2. q. 53. art. 2. ad 3. & lib. 7. Metap. lect. 4.

Et sic conciliari possunt varia Doctorum asserta: nam qui in recto docent definiri intentionem; attẽderunt ad rem significatam. Qui verò dixerunt naturã importari in recto, & intentionem in obliquo, vel vt *quo*; præcipue considerarunt modum significandi. Quam concordiam Mag. Soto insinuauit, dum in fine primi articuli, ita scribit: *itaque*

vt in summa dicam, definiri secundum intentionem, est definiri res inquatum subsunt secundæ intentioni. Et hæc est doctrina Scoti, & S. Thomæ 4. cap. de ente, & essentia: & quicumque aliud dixerit non est audiendus in Schola Aristotelis.

26 Rationē sæpe assignauimus: quia modus definiendi sequitur modum concipiendi, & significandi: modus autem significandi accidentia in concreto est, quod subiectum importetur in recto, vt ostensum est q. 15. §. 2. ergo attento modo significandi, natura definitur in recto. Deinde: quia definitio conuertitur cum definito: sed in definitione concreti accidentalis prima pars definitionis est subiectum. ergo, ex parte definiti, hęc importatur in recto ex modo significandi.

27 Iuxta hanc solutionem, argumentum cessat: quia omnes præmissæ debent distingui: & concedi, attento modo significandi: & negari, si attendatur ad formam significatam. Et iuxta eam, aliæ solutiones sunt faciles: quia definitum accidentale, & denominatiuum in significatione; est præcipue attentum in modo significandi. Et licet in cōcretis substantialibus non habeat locum hæc distinctio; necessaria tamen est in cōcretis accidentalibus; quia definiuntur per aliquid extraneum: & in istis suppositio est pro vno, & significatio directa est pro alio. Et id quod reuera solum est *quo*, significatur ac si esset *quod*, vnde soluuntur omnes replicæ.

28 Vnum solum restat argumentum: quia vnius definitionis, definitum debet vnum esse, & ideo Philosophus 7. Metaph. text. 13. negat complexa definiri, quia non habent vnam essentiam vna definitione explicabilem: sed natura, quę substernitur intentioni, non habet vnitatem: ergo nec ex modo definiendi, nec denominatiue, accidentaliter, & vt *quo*, natura est definitum. Probatur minor: nam vt dicitur opusc. 56. apud D. Thom. *natura, quæ subijcitur intentioni, quandoque est substantia, quandoque accidens, secundum diuersitatem vniuersalium.* Imò quandoque est ens reale, quandoque ens rationis: sed omnibus istis, non potest dari aliquid commune vniuocum; sed solum aliquid analogice commune: ergo natura substracta non est vna: ac per consequens, nec ex modo significandi potest importari in recto, & esse definitum denominationis, vel suppositionis.

Respondetur distingūendo minorem, natura non est vna, in esse entis, & quasi materialiter sumpta; concedo. Non est vna vnitate subiecti capacis, & denominabilis ab intentione, nego minorem. Possunt autem naturæ in esse entis solam analogam habentes conuenientiam, adunari: quia assimilantur in capacitate recipiendi intentionem. Et hanc capacitatem habent, eo ipso quod possunt concipi, quasi partes materiales metaphisicæ, determinabiles per differentias essentiales, constituentes species diuersas essentialiter.

QVÆS-

QVÆSTIO XIX.

Exponitur definitio generis.

§. I.

Conclusio responsiua?

1 SIt *conclusio*, recte definitur genus relata definitione Porphyrij. Quæ sumitur ex Philosopho lib. Topicorum cap. 4. & lib. 4. cap. 1. & 2. & 5. Metap. cap. 28. acceptaturque à D. Thoma in 2. dist. 34. q. 1. artic. 2. ad 1. & ab alijs Doctoribus. Et sic exponitur: nam illa particula, *quod* explicat naturam, seu subsstractũ generis, seu id quod denominatur à secunda intentione vniuersalis, & prædicabilis. Ly, *prædicatur*, est aliquid commune quinque vniuersalibus, in quo differunt ab indiuiduo. ¶ Declaratur autem distinctio generis à specie; quia illa prædicatur de pluribus differentibus solum numerice, & materialiter; at vero genus prædicatur de pluribus distinctis formaliter specifice.

2 Illa particula *in quid*, exponitur opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 1. cap. 2. in fine, his verbis: dicitur autem genus prædicari *in eo quod quid est*, id est, *substantiue*, secundum Grãmaticos, vt, *animal*, quod de homine, & equo prædicatur, est substantiuum, & non adiectiuum: *sensibile* autem, quod de animali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis; non tamen dicitur prædicari *inquid*, sed *in quale*, & causa est; quia est adiectiuum. Sciendum est autem, quod quia ea, quæ *inquid* prædicantur sunt de essentia, seu de quidditate eorum, de quibus prædicantur; ideo prædicari *in quid*, non solum potest dicere modum significandi, vt dictum est; sed etiam dicit quidditatem ipsius, de quo prædicatur. Hæc ibi iuxta quã expositionem genus dicitur prædicari *inquid*, duplici titulo, & propter modum significandi substantiuum; & quia significat, id quod est de quidditate rei.

3 Vnde bene aduertit M. Soto hic art. 2. quod prædicari *in quid* est prædicari dicẽdo quid est subiectũ. Quod exprimitur in translatione Boetij dicendo, quod prædicatur *in eo quod quid*, id est, in ea ratione, quæ dicit quid est subiectum. Seu, vt vertit Argyropilus, *hoc ipso quid est*, seu hac ipsa ratione, qua subiectum est. Et Philosophus 1. Poster. textu 9. dicit, quod ea prædicata *insunt per se quæ insunt eo ipso quid est subiectum*. Deinde, idem explicat, cum Philosopho locis relatis, Porphyrius in præsenti, ab effectu, docens, id prædicari *in quid*, per quod congrue respondetur ad quæstionem quid est subiectum? vt quærenti, *quid est homo*, respondetur, quod est *animal*; non autem, quod est *albus*.

4 Obijcies: nam inxta hanc expositionẽ sequitur, quod definitio conueniat alijs à definitio: quia conueni definitioni: definitio autem non est genus; sicut nec est vniuersale, nec quid incomplexum. Id autem sequi, probatur: nam definitio ani-

malis prædicatur de pluribus differentibus specie, vt patet. Et prædicatur *in eo quod quid*, quia sicut animal prædicatur *in eo quod quid*, quia per illud respõdemus ad quæstionem *quid est?* à fortiori idem cõueniet eius definitioni: quia sicut recte respondemus, *est animal*, ita optime satisfit dicẽdo, *est viuẽs sensibile*.

Respondetur, cum Caietano in præsenti §. *Hic secundo*, quod prædicari *inquid* contingit dupliciter: vno modo *complete*, id est, ita quod prædicatum actualiter dicat totã quidditatem eius, de quo prædicatur. Et hoc modo non loquimur hic de prędicatione quidditatiua: sola enim definitio illo modo prædicatur *inquid*. Alio modo contingit prædicari inquid *incomplete*, id est, ita quod prædicatum dicat quidem quidditatem eius, de quo prædicatur: & per modum substantiæ, non per modũ qualitatis (vt de differẽtia q. 25. in fine dicetur) sed non explicet totam illius quidditatem: & isto modo genus dicitur prædicari *inquid* de speciebus; quoniam significat essentiam vniuscuiusque suæ speciei, per modum substantiæ; non tamen complete. Hactenus ille. Posset etiã dici, quod definitio excluditur, quia complexa; & ideo in capax intentionis vniuersalis; cum includat duos modos prædicandi simul: ac per cõsequens, manet exclusa per id quod ponitur loco generis: sicut excluduntur analoga, & partes physicæ a perfecta ratione generis, sicut à ratione vniuersalis.

§. II.

An sit descriptiua?

5 CIrca præmissam definitionem, pro eius expositione inquiritur primo; an sit essentialis; vel solum descriptiua?

Scotus q. 14. & 15. vniuersalium censet esse essentialem; quia arbitratur vniuersale, & prædicabile nõ differre. Quia tamen hoc iam est exclusum q. 17. §. 1.

Ideo cõmuniter authores cẽsent esse descriptiuã: quia descriptio appellatur ab ipso Porphyrio, & à Beato Alberto tract. 3. prædicabilium cap. 34. & ab autore opus. 48. apud D. Thom. tract. 1. cap. 2. Quod probatur; quia prædicabilitas est passio vniuersalis: ac proinde, est sicut, si definiretur homo per risibilitatem: quia id est notius quoad nos.

6 Sed obijcies: nam S. Thomas 4. cap. de ente, & essentia in fine ait, *quod prædicari conuenit generi per se, cum in eius definitione ponatur*: sed quæ ponuntur in definitione descriptiua, non conueniunt per se definito: Ergo sentit esse definitionem essentialem.

Dices, quod conuenit per se, non in primo modo sicut essentia; sed in secundo modo, sicut passio.

Sed contra: nam ibi subdit S. Thomas: *vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus*: propria autem passio non est de conceptu essentiæ.

Respondetur, primo admittẽdo rela-

relatam solutionem. Et ad replicam dicitur; quod etiam propria passio, præcipue immediata, clauditur per se secundo in ratione, & definitione essentiæ; quia per illam innotescit, & in illa continetur proprietas.

Dicitur secundo, quod ibi non curat Santus Thomas distinguere inter intentiones vniuersalis, & prædicabilis: quia ad intentum illius capituli para hoc intererat; & ideo solum loquitur de prædicabili radicaliter pro vniuersali: & sic illa definitio potest reduci ad essentialem, vt postea dicetur.

7 Sed obiter aduerte, quod M. Cabero trac. 3. disp. 2. dub. 2. ait, quod definitio generis est accidētalis respectu naturæ genericæ: quia illi accidit vniuersale; descriptiua respectu eiusdē vt affectæ vniuersalitate, quia prædicabilitas est eius passio: est autē essentialis respectu eiusdem naturæ affectæ prædicabilitate: sicut hæc definitio: *animal aptū ad ridendum*, respectu rationalis, est descriptiua; & respectu risibilis, quidditatiua, & essentialis.

8 Hæc tamen doctrina videtur in æquiuoco laborare: quia, vt diximus lib. 2. Dialecticæ cap. 3. omnis definitio, etiam descriptiua, & accidentalis, est *oratio naturam rei exponens*: sed solum sic dicitur, quando medium ad declarandam essentiam, est eius proprietas, vel aliquod accidens. Vnde retorqueo argumentū: nam illa definitio omnino est descriptiua hominis, & risibilitatē nullatenus definit; sed est expositio quid nominis illius proprietatis, qua describitur homo: ita in præsenti. Ergo pariter loquendo de secunda intentione, prædicta definitio est descriptiua; & quia datur per propriam passionem, qua declaratur à posteriori essentia; & quia ponitur in illo aliquid extraneum, nempe subiectum cui accidit intētio: sed hoc commune est definitioni omni, quæ datur per subiectum loco generis.

§. III.

Quid ponatur in illa vt genus?

9 DIco primo; si definitio sumatur vt iacet, in illa ponitur loco generis natura. Est communis. Et probatur, primo ex ipsa forma definitionis: quia in illa non exprimitur, aliud genus, quā id quod refert, ly, *quod*; nam id ponitur in fronte definitionis, illud autē refert subtractum intentionis: ergo natura ponitur loco generis. Secūdo id colligitur ex dictis q. 18. §. 1. de modo definiendi acciddentia in concreto, quod debet poni subiectum loco generis: si autem sumeretur in abstracto, vniuersalitas, vel prædicabilitas deberet poni, vt patet.

10 Dico secundo; etiam sumendo genus in cōcreto, loco de ly *quod* licet pro genere constituere, vel *vniuersale*, in definitione quasi quidditatiua, vel *prædicabile* in definitione descriptiua. Ita docent M. Soto infine huius capitis. M. Sanchez lib. 3. q. 5. conc. 2. & M. Ioan. à S. Thoma q. 7. art. 1, §. *Si inquiras*. Et q. 5. art. 5. ad vltimum. Et sequitur ex dictis q. 18. §. 2. vnde Authores ibi relati nobiscum hic tenent: quia melius defini-

finitur concretum per subiectum vt formatum forma generica, quã per subiectum nudum. Et sic definitio generis reducitur ad quidditatiuam à M. Soto in hac forma. *Genus est vniuersale, quod est in pluribus differibus specie, per vniformem rationem ad eorum quidditatem.*

§. IIII.

Vtrùm genus prædicetur vt pars?

11 TErtium dubium circa definitionẽ generis oritur, qualiter genus prædicetur, an vt totum an verò etiam vt pars? Non quidem physica; quia de ista certum est totum non prædicari; cum totum sit maius sua parte; & ideo negatur, quod *homo est anima*, aut *homo est materia*: sed quæstio est de parte metaphysica, quæ sola ratione differt, ab eo cuius est pars.

Multi contendunt, non posse vllo modo prædicari vt partem. Ita M. Soto hic art. 2. M. Masius sec. 2. q. 2. Rubio, & Suarez, quos citant, & sequũtur P. P. Carmel. disp. 5. q. 5. vbi, & n. 68. dicunt esse cõmunem inter Doctores.

12 Per oppositũ alij admittunt genus, nõ solum posse prædicari vt totum in potentia continens genera, & species; sed etiam vt partem definitionis, vel compositionis metaphysicæ. Ita Sanchez lib. 3. q. 9. Lerma lib. 4. q. 4. ad 5. Didacus à Iesu disp. 6. quæst. 5. Et tribuitur Scoto quæst. 16. Prædicabilium, & alijs antiquis, quos sequitur Mag. Cabero tractatũ 3. disp. 2. dub. 4. qui tamen addit, quod licet genus vere, & formaliter prædicetur vt pars definitionis; hæc tamen prædicatio non expectat ad aliquod ex prædicabilibus, quia non erit superioris de inferiori.

13 Vt respondeatur notandum; quod non est quæstio de ipsa secunda intẽtione: quia hæc nõ est quod prædicatur essentialiter de speciebus; sed solum denominatiue ipsa natura dicitur genus. Quæstio ergo est de prædicatione ipsius naturæ per nomina primæ intentionis; siue cum prædicatur genus, quod est pars definitionis, de definito; siue cũ natura prædicatur de suis inferioribus.

14 Secundo notandum, ex opusculo 48. apud D. Thomam tract. 1. cap. 4. quod aut possumus loqui de illo quod genus importat, & significat explicite, & distincte: aut de illo, quod importat implicite, & inconfuso; aut de illo, quod importat ex parte rei significatæ: aut de illo, quod importat ex modo significandi. Quæ distinctio traditur à Caietano hic, & 3. cap. de ente, & essentia 2. p. capitis. Et istis distinctionibus posse sententias conciliari notat M. Fr. Ioan. à S. Thoma q. 5. artic. 2. §. *Circa tertium*. Et q. 7. artic. 3. §. *Vnde solvitur*. Quibus suppositis.

15 Dico primo: si genus implicite, & ex modo significandi nõ significaretur vt totum, non posset de speciebus prædicari: & ita prædicatur de illis vt totũ potentiale. Colligitur ex D. Thoma in 1. dist. 25. quæst.

quæst. 1. artic. 1. ad 2. dicente, *genus significat totum, vt non designatum; differentia vt designans: definitio vt designatum, sicut, & species.* Et 3. capite de ente, & essentia, inquit: *si animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.* Idem docet lib. 7. Metaph. lect. 12. & lib. 8. lect. 2. littera E. & lib. 10. lect. 10. litt. A. & probatur: nam prædicatio formalis exigit, quod prædicatum contineat subiectum, saltim in confuso: alioquin non verificatur identitas, quæ importatur per copulam: & peculiariter prædicatio vniuersalis exigit, quod id, de quo dicitur prædicatum, sit sub illo, & ab illo continetur: alioquin non erit prædicatio superioris de inferiori: ergo cum dico, *homo est animal*, Ly *animal*, dicit implicite totum, quod Ly *homo* explicite.

16 Sed huic veritati nō acquiescunt recentiores: quia id quod per aliquam prædicationem attingitur expresse ex parte subiecti, non potest attingi confusse ex parte prædicati: sed in ea prædicatione attingitur expresse ex parte subiecti, id per quod homo differt à reliquis animalibus: nam inquantum homo ab eis differt: ergo non potest hoc idem attingi confuse ex parte prædicati. Maiorem dicunt esse certam: quia cognitio confusa alicuius formalitatis dicitur illa, quæ expresse repræsentat aliam identificatam realiter cum illa, non attingendo illam expresse: atque adeò, si in prædicatione ex parte subiecti attingitur expræsse, id per quod homo differt à reliquis, non potest hoc idem attingi cōfuse ex parte prædicati per eandem prædicationem.

Respondetur, quod illa maior (quæ ab ipsis appellatur certa) nobis videtur omnino falsa. Et in primis contrarium habetur opusculo 48. apud D. Thomam vbi supra: ibi. *Sciendum, quod impossibile est partem de toto prædicari; sed quicquid de alio vere prædicatur, oportet quod dicat totum.* Et infra. *Similiter etiam animal dicit totum quod dicit homo; non tamen explicite: dicit enim animal habens vitam, & sensum: vnde de suo principali significato solum dicit vitam, & sensum. sed in hoc, quod dicit, habens, implicite intelligitur homo.* Hæc ibi.

Idemque inductione constat, in omni prædicatione superioris de inferiori: quia superius implicite, & in confuso continet inferiora. Maioris etiam probatio nullius est momenti: quia illa descriptio cognitionis confusæ (quæ dicitur communiter recepta) nobis videtur ab ipsis ficta. Deinde, hic sunt duæ cognitiones, saltem antecedenter, & partialiter, & non est cur, id quod explicite significatur vno termino, ab alio termino significetur confuse: & sic, quod exprimit subiectum, implicite importat prædicatum.

17 Dico secundo; attento significato explicito, & re, quæ prædicatur; genus dicit partem speciei: & vt sic de illa prædicatur: quia partes

tes metaphisicæ solum sunt partes secundum rationem, & specificatiue sumptæ possunt prædicari de toto. Ita sumitur ex Phylosopho. 1. Posteriorũ cap. 4. vbi asserit, quod partes definitionis prædicantur in primo modo dicendi perse de definito: partes autem sunt genus, & differentia: ergo genus perse prædicatur despecie, vt pars definitionis eius.

Præterea, partes metaphisicæ, potius dicuntur gradus, quam partes: eo quod proxime sumuntur à toto: & sic in definitione non ponũtur inobliquo, sed inrecto; non enim asserimus, quod *homo est ex animali, & rationali*; sed quod *est animal rationale*; & suntvere de essentia totius: ergo deillo possunt prædicari.

18 Dices: hinc solum inferri posse prædicari partes istas in sensu materiali; quod nemo dubitat; non tamẽ quatenus partes sunt: quia sic non significant compositum, secundum omnes perfectiones, quas in se habet; sed cũ præcisione facta inter illas: & ideo, pro vt sic, non possunt prædicari in recto de toto; sicut nec partes physicæ.

Respondetur, quod vt in strictiori euentu diximus q. 15. §. 3. præcisio, & distinctio non semper impedit formalitatem prædicationis; bene tamẽ cum explicite, & inactu signato importatur: ita in præsenti fatemur, quod si ratio partis importaretur reduplicative, impediret formalem prædicationem: sed tamen eo ipso, quod est pars metaphisica, implicite dicit totum, & ideo nõ reduplicat, nec ita præscindit vt impediat prædicationẽ generis de sua specie; quam implicite dicit. Nec video, cur hæc non sit prædicatio primi prædicabilis, & vniuersalis; quia est superioris de inferiori, cũ dico, *homo est animal*, & animal est pars definitionis hominis.

§. V.

Vtrum genus prædicetur de differentibus numero.

19 QVarta difficultas circa illam particulam *de differẽtibus specie* oritur. Nam genus, etiam prædicatur de pluribus differentibus solo numero: ergo non est deratione generis, quod prædicetur de pluribus differentibus specie. Probatur antecedẽs: nam hæc est vera, & formalis prædicatio: *Ioannes est animal, Petrus est animal*: Et in illis prædicatur genus de pluribus solo numero differentibus; ergo prædicatur de differentibus solo numero.

Dices: hanc prædicationem esse veram, & formalem prædicationem: sed non esse generis, vt genus est: sed quatenus est species, vel alia simili ratione. Ac proinde, semper manet, quod genus, vt genus, solum prædicatur de pluribus differentibus specie.

Contra: prædicatio generis est illa, inqua prædicatum affirmatur de suis inferioribus, tanquam pars materialis essentiæ illorum; sed natura generica prædicatur de indiuiduis, tanquam pars materialis essentiæ illorum: ergo prædicatur de illis prædicatione generis. Minor pro

probatur; quia essentia indiuiduorum est species; cuius metaphysica pars materialis est genus: ergo prædicatur de illis tamquam pars materialis essentiæ illorum.

20 Iterum dices, prædicationes relatas esse veras, & formales: sed tamen nõ esse immediatas; quia animal non conuenit Petro, & Ioanni nisi homine mediante: & ideo non pertinere ad hoc prædicabile: cum prædicabilia solum debeant definiri in ordine ad terminum immediatum.

Sed cõtra primò: nam istæ prædicationes, quãuis mediate, sunt veræ, & formales, & superioris de inferiori: ergo pertinẽt ad aliquod prædicabile: sed nõ ad aliud, nisi ad istud, vt patet discurrendo per singula: ergo pertinent ad prædicabile generis, vt ratio facta ostendit.

Præterea: illæ prædicationes æquiualent istis; *hoc animal* (designato *Petro*) *est animal*; *hoc animal* (designato *Ioanne*) *est animal*: nam ly, *hoc*, facit supponere, & accipi pro illis indiuiduis designatis: sed istæ sunt immediatæ: ergo, & illæ. Probatur minor: quia nõ datur aliquid quod sit superius hoc animali, & inferius animali vt sic: nam licet *homo* sit inferius *animali* vt sic; non tamen est superius hoc animali designato, & incomplete considerato, vt in istis prædicationibus importatur. Nec est maior ratio, cur sic incomplete, dicatur mediate, potius hæc species, quam alia: ergo omnes relatæ prædicationes sunt veræ, & formales, & immediatæ, generis de indiuiduis.

21 Huic difficultati posset primo responderi, concedendo antecedẽs; & negando consequentiã: quia genus debet quidem prædicari de pluribus differentibus specie; sed non restringit, sed permittit; imo positiue habet, quod prædicetur etiã de pluribus differẽtibus numero. tum quia dicit Philosophus 5. Metaph. textu 12. quod *quæ specie differunt, differunt numero*: & etiam, quia cum genus prædicetur de speciebus, & species prædicẽtur essentialiter de indiuiduis; etiam genus prædicatur de indiuiduis. Nec sequitur definitionem esse malam: quia explicuit, id quod erat magis proprium generis, & in quo implicite exprimebatur prædicatio de indiuiduis. Et per hoc satis differt genus à specie: nam vt notant Mag. Soto q. de specie ad 2. conf. 2. & ad 4. & Caietanus 5. par cap. de specie, citans Auizenam 5. Metap. cap. de diuerso, definitio speciei debet intelligi *cum præcisione*; quia tantum prædicatur de pluribus solo numero differentibus: & genus, quamuis prædicatur de Petro, & Paulo solo numero differentibus; non tantum prædicatur de illis: sed de homine, & de equo, quæ non differunt solo numero. Idem notat M. Iauellus tractatu 4. Logicæ cap. 3.

22 Secundo posset responderi, distinguendo duplex indiuiduum secundum rationem: aliud specificum, nempe ipsa quidditas completa designata principio materiali indiuiduali, quæ significatur illis nominibus propriis indiuiduorum, *Petrus*, *Ioannes*, *&c.*

aliud

aliud indiuiduum est genericum, & dicitur *incompletū*, quia est designatione materiali solius rationis genericæ indiuiduæ. De quo mentionem videtur fecisse S. Tho. 3. p. q. 78. art. 5. ad 1. & 2. cum igitur genus prædicatur de indiuiduis specificis, prædicatur *mediate*, vt notat Iauellus vbi supra; & potest prædicatio reduci ad genus, vt argumentum probat: non tamē de illo datur definitio: nā in illa solum terminus directus, & immediatus debuit exprimi, in quo mediatus cōtinetur.

23 Cum autē genus prædicatur de indiuiduis generis, prædicatio quidē est immediata, vt probat argumentū: sed non est generis, nisi identice, & materialiter; & formaliter est prædicatio speciei de indiuiduo, vt docent Rubio cap. de specie q. 5. & plures quos citant, & sequuntur Didacus à Iesu disp. 7. q. 1. & Cabero tract. 3. disp. 2. dub. 5. & ex Thomistis P. P. Carmel. disp. 6. q. 1. num. 12. & latius Lerma lib. 4. q. 6. ad 2. quia vt sic dicit totam essentiam talium indiuiduorum. Nec hoc est peculiare in genere: nam omnia prædicabilia habent propria indiuidua, respectu quorum denominantur species: vt *rationale*, est differentia Petri, & Ioannis; & est species huius & illius rationalis: & pariter *risibile* & *album*: nam respectu naturæ dicuntur proprium, & accidēs: & respectu huius, & illius risibilis, dicuntur species. Vnde genus respicit vt genus, speciem immediate, & indiuidua mediate: vt autem denominatur species, respicit indiuidua propria immediatē: vnde prædicationes non sunt formaliter æquiualentes.

24 Denique dici potest, cum M. Sanchez lib. 3. tota quæst. 16. & M. Araujo lib. 3. Metaphysicæ q. 4 art. 2. ad 4. & alijs Thomistis, quod etiam illæ prædicationes sunt mediatæ, *hoc animal est animal*, quia ly, *hoc*, si designat indiuiduum, designat illo mediāte immediatius eius speciem, quam eius genus: quia in arbore prædicamentali, nihil descendit ad indiuiduū, nisi media specie. Illa ergo indiuidua generica, admittuntur solū pænes conceptus magis, & minus explicitos: vnde licet ex modo significandi videantur illæ propositiones immediatæ; ex parte obiecti, & ex fundamento distinctionis rationis ratiocinatæ; non sunt nisi mediatæ illæ propositiones: & omnes, secūdario adminus, pertinent ad genus.

§. VI.

Vltimo dubitatur, vtrum in rebus corporalibus genus sumatur à materia?

25 RESpondetur, quod in corporalibus, genus sumitur à materia, differētia à forma; species autem à forma, & materia simul. Ita Philosophus, & S. Thomas 7. Met. tex. 33. & lib. 8. tex. 9. lect. 3. & lib. 3. Metaph. lect. 8 in fine, quod explanat S. Thomas: quia licet genus proxime sumatur à toto, radicaliter sumitur à materia: quia ab ea habetur potentialitas determinabilis. De quo S. Th. ca. 6. de Ente, & essen-

sentia, & 1.p.q.50.art.2.ad 1, addit que q. de spiritualibus creat. art.1. ad 24. quod per materiam non intelligitur sola materia prima; sed secundum quòd per formam recipit quoddam esse imperfectum., & & materiale respectu esse specifici; sicut esse animalis est imperfectum, & materiale respectu hominis. Videantur omnino Ferrara lib. 2.contrag.cap.95. & alij quos erudite referunt, & sequuntur P.P. Carmel. disp.5.tota q.6.

QVÆSTIO XX.

Quid sit species, vt subijcibilis, & vt prædicabilis?

§. I.

Quædam prænotantur.

1 NOtandum, quod hæc vox *species* æquiuoca est, diuersas habēs significationes, apud Grāmaticos, & apud Iurisconsultos, Philosophos, & Dialecticos. Grāmatici speciē appellāt *originem vnius vocis ab alia*: & sic distinguūt nomina primitiua, & deriuatiua speciei. Iurisconsulti vocant speciem facti, actionem aliquam *in individuo cum suis circunstantijs consideratam.* Philosophi similitudines, seu *imagines rerū* in potentijs cognoscitiuis existentes, species vocant. De quibus in libris de Anima.

2 His omissis, Porphyrius tantū meminit duplicis acceptionis speciei. Altera, qua accipitur pro *forma*, à qua resdicitur *formosa*, & speciosa: iuxta illud *ps.* 44 *Speciosus forma*: & illud Poetæ: *formosum pastor, &c.* Ex hac vulgari acceptione Dialecti, & Philosophi vocem transtulerunt, vt significaret; id quod est sub genere: nā sicut pulchritudo rei est per formam, per quā tollitur informitas materiæ; ita cum genus dicat quid confusum, & potentiale, accepta differentia constituitur species. Vnde S. Boetius hic inquit: *sicut as accepta forma, transit in statuam: ita genus accepta differentia transit in speciem, &c.*

3 Præterea notādum, quòd cùm genus prædicetur de specie, vt superius de inferiori; & ex alia parte species sit vniuersalis continens sub se inferiora; ideo hoc habet peculiare species, quod duos includit respectus, nēpe, ad genus, sub quo est; & ad individua, quæ sub se cōtinet: at vero genus, in quantum genus, nō dicit nisi vnicam habitudinem, nempe, ad species, quæ sunt inferiores; neque individuum dicit, nisi vnam habitudinem, nempe, ad superiora, quibus subijcitur. Quomodo vero istæ habitudines differant? mox dicetur.

4 Animaduertit autem Porphyrius ca. de specie, tex. 4. quod in vno quoque prædicamento sunt quædā genera summa, & suprema; quæ ita sunt genera, quod nullo modo sunt species, attentā coordinatione prædicamentali sibi debita. Aliæ verò sunt species athomæ, seu infimæ, quæ ita sunt species, quod nullo modo sunt genera: vt in genere substātiæ, ipsa *substantia completa*:

ita

ita est genus, quòd non est species: & *homo*, ita est species infima, quod nullo modo est genus. Dantur autem quædam inter media, quæ eadem genera, speciesque dicuntur respectu diuersorum: nam sunt species superiorum; inferiorum verò genera. Vt *corpus* respectu *substantiæ* est species, respectu *viuentis* est genus. Similiter *viuens* est genus animalis, quia dantur viuentia sensibilia, & insensibilia; est autem species corporis: *animal*, est species viuentis, & genus respectu *hominis, equi, & leonis*, & aliorum irrationalium. Vt ista magis figantur memoriæ, solent ab authoribus in arbore quadam describi: res tamen est facilis, & ab alijs iam diligenter descripta; & ideo pertranseundum censui.

5 Cum igitur aliqua species est etiam genus, dicitur *subalterna*: cuius nominis rationem assignat Magister Soto textu 5. quia subalternatim, & vicissim, modo sunt genera, modo species. Iam tamen vsu receptum est, quod genus vltimum, quod immediate diuiditur in species athomas, dicatur *genus infimum*; eo quod sub se non continet alia genera. Loquimur nunc de specie in quantum est species, & inquirimus primo.

§. II.

Vtrùm per se adueniant in specie subijcibilitas, & prædicabilitas?

6 SAtis recepta sententia tenet, esse relationes diuersas, & disparatas; & adunari solum ex parte subiecti, sicut album, & dulce possunt adunari. Ita ex Thomistis Masius cap. de specie sect. 1. q. 4. Sanchez lib. 3. q. 15. P. P. Carme disp. 6. q. 3. Lerma lib. 4. q. 8. Ex alijs Merinero, & Cabero, ambo dis. 3. dub. 2. Rubio de specie q. 2. & frequenter recentiores. ¶ Quorum fundamentum est: nam relationes, quæ conueniunt alicui naturæ ex comparatione ad diuersos terminos disparate se habentes, se habent disparate: sed relationes prædictæ sunt huiusmodi: ergo se habent disparate. Probatur minor: nam subijcibilitas est per ordinem ad superiora; vniuersalitas, & prædicabilitas per ordinem ad inferiora: isti autem termini disparate se habent: ergo, & relationes.

7 Deinde: ex eo quod intellectus comparat speciem ad genus, ipsa non manet aptior, aut magis dispositа vt comparetur ad individua, quam si nullo modo præcessisset prima comparatio: & idem contingit è contra: ergo vna istarum comparationum non dependet, nec deriuatur ex alia: ergo solum per accidens adunantur.

Ter-

Tertio probatur: quia cum genus supremum prædicatur de indiuiduis generis, iuxta id quod diximus q. præcedenti num. 23. est formaliter exercitium, & ratio speciei vniuersalis, & prædicabilis; & non est species subijcibilis: cum non sit aliud genus superius supremo genere, cui subijciatur substantia. Et è contra, plures censent dari species subijcibiles, & non prædicabiles, de quo dicemus q. sequenti; ergo nullam connexionem, aut perfectam inter se dicunt subijcibilitas speciei, & vniuersalitas, aut prædicabilitas eius.

8 Nihilominus: dico primò: subijcibilitas, & vniuersalitas, & prædicabilitas, non sunt relationes disparatæ; sed per se adunantur, & conueniunt secundo prædicabili. In hac concordant Caietanus cap. de specie, 4. p. c. dub. 1. Toletus q. vnica, ad 1. Araujo lib. 3. Metap. q. 4. art. 3. Ioan. à S. Thoma q. 8. art. 1. concl. 3. quamuis discrepent nõ parum in explicando, qualiter adunẽtur, de quo postea. ¶ Nunc conclusio probatur: id quod cõuenit alicui in quantum tale, per se conuenit, vt patet ex Philosopho 1. Poster. quia conuenit secundũ quod ipsum: sed subijcibilitas, & vniuersalitas conueniunt speciei in quantũ tali: ergo per se illi conueniunt. Probatur minor: relatiuo, vt relatiuũ est, conuenit respicere suum correllatiuum; sicut filius respicit patrẽ; & pater filium, & dominus seruũ, & sic de alijs: sed species in quantũ species est correlatiuum generis: ergo species, in quantũ species, respicit genus, & ei subijcitur; & genus de ea prædicatur. Minor est Porphyrij capite de specie textu 3. dicentis: *Sciendum est, quod cum, & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species alterum alterius, vtrumque vtriusque definitionib⁹ adhibere necesse est.* Vbi ideo se excusat, quod genus posuit in definitione speciei, & speciem in definitione generis; quia sunt correlatiua. Et ratione patet: quia generi debet assignari aliquod correllatiuũ, immediatum, directum, & per se, de quo prædicetur; eo modo quo in eius exigitur definitione: sed non est aliud nisi species: ergo species, vt species, est correllatiua generis: sed vt sic est subijcibilis: ergo species, in quantum species, est subijcibilis. ¶ Est autem per se notũ, quod species, in quantum species, est vniuersalis: quia vniuersale est genus ad quinque prædicabilia: & ita omnia illa sunt sub vniuersali sicut species sub genere, & componuntur ex genere, & differentia sua peculiari: sicut homo componitur ex animali, & rationali: ergo sicut hæc est per se, *homo est animal*; ita hæc est per se: *species est vniuersalis*: ergo, cũ species in quantum species subijciatur generi, vt ostensum est; iam per se adunantur in specie subijcibilitas, & vniuersalitas.

9 Deinde: species in quantum species dicit totam indiuiduorum quidditatem, vt docet S. Thomas locis relatis quæst. 19. 5. vltimo, & omnes admittunt: & species componitur ex genere, & differentia: sed neutrum per se conueniret speciei; nisi per se adunet subijci generi,

neri, & posse prædicari de indiuiduis: ergo ambo respectus per se cõ ueniunt speciei. Probatur minor quoad primam partem: quia tota quidditas, quæ essentialiter dicitur de indiuiduis, & dicit esse naturam vniuersalem, quæ sit in illis, de quibus prædicatur: & sic per se conuenit vniuersalitas, & prædicabilitas, quæ conuenit in secundo modo dicendi per se: & quidditas essentialiter exigit partem materialem, vel quasi materialem, quæ est genus: quod includit species, in quantum illi subijcitur, & de ea genus *in quid* prædicatur: ergo etiã per se in secundo prædicabili adunatur subijcibilitas. Quo probata manet secunda pars minoris: quia partes metaphysicæ compositionis, & definitionis, sunt genus, & differentia, quibus constituitur species sub genere, & supra indiuiduum: & vtrumque est intraneum rei compositæ ex genere, & differentia: ergo in specie per se adunantur subijci generi, & esse prædicabilem de indiuiduis, in quibus est.

10 Dico secundò, relatio subijcibilitatis, vt talis, non constituit formaliter speciem in ratione vniuersalis, aut prædicabilis. Ita Beatus Albertus hic tractatu 4. ex mente antiquorum, & communiter acceptatur, non solum ab authoribus relatis pro prima sententia: sed expresse docetur à Caietano, & ab alijs qui nostram primam conclusionem docent. Facileque probatur: nam vniuersale vt sic constituitur relatione superioris ad inferiora in quibus est: ergo pariter dicendum de specie. Probatur consequentia: quia ab eodem termino, & principio distingui debent species, ac genere: nam solum differunt pænes magis, & minus determinatum. Et specialiter impossibile est, quod alicuius relationis genus, vel species dicant tendentiam ad aliquem terminum; & quod species illius, & indiuidua constituantur per relationem ad terminum disparatum, vel oppositum: sicut si relatio patris, est ad filium; relatio talis patris, formaliter non est ad asinum, vel ad seruum; sed ad talem filium: ergo cum vniuersale vt sic, & omnia alia vniuersalia constituantur per respectum ad inferiora; etiam species inquantum talis vniuersalis debet inferiora respicere: ergo cum subijcibilitas sit relatio ad superiora; vt sic non est constitutiua vniuersalis.

11 Sed restat exponere, qualiter cum veritate huius conclusionis, componatur veritas primæ? quod fiet exponendo qualiter istæ intentiones adunentur?

Caietanus, & Araujo dicunt, quod vniuersalitas, & prædicabilitas sunt proprietates speciei inquãtum subijcibilis: quia inquantum est sub genere immediate, habet quod contineat, & prædicari possit de pluribus solo numero, & materialiter differentibus. ¶ E contra Toletus subijcibilitatem ponit esse passionem vniuersalis. ¶ Denique M. Ioan. à S. Thoma, concl. 3. dicit, quod prior, & essentialior intentio est vniuersalitas limitata,

tata, & coarctata, & subordinata alteri, seu minor illa: & ex ipsa quatenus sic limitata, oritur subijcibilitas immediata ad genus: vnde diuisio speciei in prædicabilem, & subijcibilem, non est in diuersas res, sed in diuersos modos eiusdem.

§. III.

Qualiter distinguantur.

12 DIco tamen tertio; in specie ratio subijcibilis non distinguitur, nisi inadæquate, & partialiter, à ratione prædicabilis: conceptus tamen subijcibilis est prior, & fundamentum vniuersalitatis, & prædicabilitatis de pluribus numero differentibus. Explicatur conclusio, supponendo ex dictis num. 3. & 4. quod species inquantum species, mediat inter genus, & indiuidua: id autem quod est medium inter duo, non intelligitur complete, & adæquate constitui, nisi considerata habitudine ad vtrumque extremũ: vt causa secunda, inquantum talis, & fundat habitudinem ad effectum, cuius est causa, & ad causam primã sub qua est, & respectu cuius dicitur secunda. Et in moralibus, Gubernator Ciuitatis, vel Prouinciæ, & est sub Rege, & sub se continet subditos: & licet termini videãtur alioquin disparati, & ex se sufficientes ad constituendas relationes adequate, & omnino distinctas; tamen ita adunantur in isto, quod inter vtrumque extremum mediat, quod se habet partialiter ad illud constituendum; ita vt quolibet ablato non esset integre constitutum medium. Hæc igitur explicatio, sit prima conclusionis, quoad primam partem, probatio: nam species, in quantum species, mediat inter genus, & indiuidua; vt patet in coordinatione prædicamentali: ergo cõpletur adæquate, & habitudine ad genus, cui subijcitur, & ad indiuidua, in quibus est, & de quib' potest prædicari: quia est vniuersale, nõ supremũ, sed mediũ; & ita est subditũ alteri, & alia sibi subijciens; & vtrũque per se illi competit.

Præterea, species, inquantum species, componitur ex genere, & differentia, & est determinabilis per principia indiuiduantia: ergo non intelligitur complete constituta, nisi in illa intelligatur habitudo ad genus, cui subijcitur, & habitudo ad indiuidua, quæ cõstituuntur differentijs materialibus, quibus est determinabilis.

13 Tertiò probatur: quia hæc videtur expressa sentẽtia Porphyrij, cap. de specie textu 5. docẽtis, quod singula intermedia duos habent respectus; at verò genus supremum, & species infima, vnum tantum. *Specialissimum*, inquit, *vnam habet habitudinem*. Quod falsum esset, si habitudo subijcibilis, & prædicabilis, essent adæquate distinctæ, & non adunarentur ad vnam constituendam speciem.

Solet responderi, quod prædicata intermedia, non solum habẽt diuersos respectus: sed etiam ex illis sumunt diuersas denominationes: quia dicuntur genera, & species;

at verò species infima non habet diuersos respectus, vnde sumat diuersas denominationes: quia species infima, tam respectu superiorum, quam respectu inferiorum denominatur species.

Hanc tamen euasionem, appellauerat Caietanus, *ridiculosam solutionem dubitationis logicalis*: quia Logica de intentionibus tractat: quod verò isto, vel illo vocabulo appellentur, non multũ curaret. ¶ Deinde: faciendo vim in vocali denominatione, discrimen non esset vndequaque verum: nam licet incommuni ambæ relationes conueniant in vocabulo *species*: tamen singula habent suam determinationem, qua distinguantur; quia vna dicitur, *species subijcibilis*, & alia, *species prædicabilis*, vel *vniuersalis*.

14 Verisimilior est solutio Caietani dicentis, quod discrimen à Porphyrio intentu, est, quod in intermedijs relatio generis, & speciei adunantur vt inter se extraneæ, & disparatæ: quia ex hoc, quod aliquid sit genus, nõ oritur, quod sit species, nec è contra: nam generalissimum est genus, & nullo modo species; & infima, ita est species, quod nullo modo genus: at verò relatio subijcibilis, & prædicabilis; licet inter se discrepent; vna tamen oritur ex alia; eo quod prædicabilitas, & vniuersalitas speciei est proprietas subijcibilitatis ad genus. Vnde cum Porphyrius negat diuersam esse habitudinem, *loquitur de diuersitate extraneitatis*.

Hanc tamen expositionẽ (quãuis fuerit) verba textus non videntur admittere: nam iuxta translationem Boetij, qua ipse Caietanus vtitur, ita inquit Porphyrius: *Specialissimum autem vnam habet habitudinem, eam quæ est ad superiora, quorum est species; eam verò, quæ est ad posteriora, non diuersam habet habitudinem, sed eandem, & indiuiduorum species dicitur: species quidem indiuiduorum, vel vt ea continens; species verò superiorum, velut ea, quæ ab illis continetur.* Vbi clare negat diuersitatem, quæ sufficit tollere identitatem: & ita non de sola illa, quæ facit extraneitatem, loquitur. ¶ Deinde, vltima verba nostro maxime fauent intento: quia adunationem istorum respectuum partialium probat: quia species, vt species, & continetur in genere, & continet indiuidua. Quæ est ipsa ratio à nobis formata. ¶ Demum; licet in genere supremo non possit per se adunari ratio speciei; tamen peraccidens illi competere potest, iuxta dicta quæstione 19. numero 23. & in intermedijs, vt intermedia sunt, per se adunatur quod sint quorundam species; & aliorum genera: ergo discrimen Porphyrij esset nullum, si exponatur de diuersitate extraneitatis.

15 Sed obijcit Caietanus: nam vnum relatiuum semel tantum refertur: hoc est, vna relatio nõ est, diuersos respiciens terminos, diuersis vijs inter se non subordinatis: sed species diuersis vijs respicit genus, & indiuidua: quia genus respicit, vt sibi superius; indiuidua verò, vt sibi inferiora; ergo sunt duæ

duæ relationes omnino distinctæ, & diuersæ; quamuis inter se, vel cum vno tertio, sint adunatæ, vel connexæ.

Respondetur, quod si relatiuũ referatur adæquate, semel tantum refertur: sed si referatur inadæquate, vel non ex omni parte; potest bis referri; vt patri, & matri distinctis respectibus inadæquatis refertur filius: vnde ait S. Thomas 3. p. q. 35. artic. 5. ad 3. quod *ex parte prolis est vna relatio secundum rem; sed dupliex secundum rationem*; nempe inadæquate: nam loquendo adæquate, idem S. Thomas 1. p. q. 32. artic. 2. ait, quod *duæ relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito vnica relatio eis correspondeat, &c.* De quo dicetur libro secundo: cum ergo species respectu generis inadæquate referatur: quia potius, ideo subijcitur, vt possit de inferioribus prædicari; ideo non sunt censendæ duæ relationes adæquatæ; sed duo respectus inadæquati integrantes vnam relationem speciei completam.

16 Instabis: quia ex eisdem fundamentis posset quis deducere, quod in speciebus subalternis relatio speciei, & relatio generis tantum distinguerentur inadæquate: quia intermedium, vt tale, constituitur ex habitudine ad species, & ad inferius: sed hoc est falsum: tum quia genus, & species sunt relationes specie distinctæ, & inadunabiles formaliter: tum quia discrimen Porphyrij esset nullum; cum de infimis, & de supremo genere dicat, quod *vnam habent habitudinem*: de inter medijs verò ait; *Quare hæc quidem duos habent respectus, vnum ad ea, quæ antecedunt, quo species, alterum ad sequentia, quo genera illorum esse dicuntur.*

Respondetur, negando id sequi: quia genus, & species habent fundamenta essentialiter, & adæquate diuersa; cum genus dicat partem quasi potentialem, & species totam quidditatem; & ideo intentiones fundatæ, sunt omnino diuersæ: & vna sæpe est sine alia. Imò in rigore loquendo, quę sunt genera, nõ sunt species; nisi secundum quid, & quasi quoddammodo. Vnde Porphyrius cap. de Specie textu 3. ait, quod *tantummodo species ultima species est*. At verò subijci generi, est quasi pars fundamentalis, & materialis speciei, vt possit esse in pluribus, & de illis prædicari; & ideo istæ sunt intentiones inadæquate distinctæ; illæ verò constituunt species totales.

17 Iterum instabis: nam istę intentiones fiunt actibus intellectus: sed distincto actu cognoscimus speciem subijci generi; ac speciẽ esse in indiuiduis, & de illis prædicari: ergo sunt distinctæ intentiones.

Respondetur, nos non negare esse intentiones distinctas; sicut distinguuntur intentio subiecti, & prędicati in enunciatione; sed asserimus, quod sicut illæ intentiones adunantur partialiter ad constituendã vnã enunciationem; ita, vt complete cõstituatur secundum prædicabile exiguntur duæ relationes subijcibilitatis, & vniuersalitatis; quæ intrant vt partes huius artefacti logici; quod est species. Vnde diuisio

ſpecies in ſubijcibilem, & prædicabilem eſt quaſi diuiſio totius in partes integrales, ſicut ſyllogiſmus diuiditur in tres propoſitiones, ex quibus integratur: & inter ſe omnino diſtinguuntur: licet à toto ſolum differant vt includens ab incluſo.

§. IV.

Subijcibilitas eſt prior.

18 REſtat vt probemus ſecundam partem concluſionis, nempe, quod in ſpecie prius ſit ſubijcibilitas, quam vniuerſalitas: id autem oſtenditur, primò: nam in ſpecie prius eſt includere genus, quam eſſe in indiuiduis: ſed habet in ſe genus, inquantum illi ſubijcitur; & habet rationem vniuerſalis, in quantum poteſt eſſe in indiuiduis: ergo prior eſt in ſpecie ſubijcibilitas, quam vniuerſalitas. ¶ Secundò; quia ſpecies intrinſece conſtituitur ex genere, cui ſubijcitur: differentias verò indiuiduales reſpicit quaſi extrinſecas, vt illis limitetur, & determinetur: ſed prior eſt: comparatio ad intima, & intrinſeca, quam ad extrinſeca, vt per ſe notum eſt: ergo in ſpecie eſt prior relatio ſubijcibilis; quæ eſt quaſi pars materialis, & ſubſtractum relationis prædicabilis: ex quibus integratur, vel quaſi integratur ſpecies: quia non eſt nouum, quod in entibus artificialibus, vna forma ſit quaſi ſubſtractum, & materia alterius, iuxta dicta qũæſtione 18. num. 14.

19 Dices: totum hoc ita eſſe; loquendo de phyſica conſtitutione naturæ; vel de ordine primarum intentionum ſubijcibilis, & vniuerſalis metaphyſici: loquendo autem logice, vt nunc loquimur, videtur eſſe oppoſito modo, & quod vniuerſalitas ſit prior, & eſſentialior: quia eſt conſtitutiua talis vniuerſalis ſpecie diſtincti à reliquis: ratio autem differentialis, & quæ ſpeciem conſtituit, ſemper eſt prima, & præcedit alia prædicata.

Facile tamen hoc reijcitur, primò: quia iſtæ ſecundæ intentiones non habent eſſe ad libitum confictæ, & ordinatæ; ſed fundari in primis: ergo, & ordinari debent iuxta ordinem primarum intentionum, in quibus fundantur; & ex quibus originatur ſecundarum intentionum diſtinctio. ¶ Secundò, tollitur æquiuocatio ſolutionis, aduertendo, quod differentia, & forma ſunt quidem primæ reſpectu proprietatum, & accidentium; ſed tamen ſupponunt genus, & materiam: ita vniuerſalitas talis, eſt ratio prior in ſpecie, quam prædicabilitas, & alia accidentia rationis: non tamen eſt prior, quam eius quaſi proximum ſubſtractum, quæ eſt ſubijcibilitas ad genus, ex qua oritur capacitas ad talem vniuerſalitatem: & ita ex ſubijcibilitate, & tali vniuerſalitate coaleſcit ſpecies.

20 Ex quibus ceſſant argumenta.

ta sententiæ primæ relata numero 6. & 7. Ad primum negatur vtraque minor: quia tale superius compositum ex genere, per se exigit illi subijci, vt illud habeat, & ad indiuidua deferat. ¶ Et sic ad secundum negatur antecedens. Imò sine subijcibilitate virtuali est incapacitas vniuersalitatis istius prædicabilis. Quamuis aliquando intellectus possit ordinem inuertere: imò cogitare de vna partiali intentione, non cogitando de alia. Quod non tollit, quod ordo per se, & connaturalis sit ille, qui iam est expositus.

21 Ad tertium dicitur, quod in illa sententia, est exercicium speciei quoad conceptum explicitum; est tamen implicite subijcibilitas ad genus, vel ad aliquod commune, quod cogitatur ad instar generis: nam si id quod prædicatur de indiuiduis, nec explicite, nec implicite est compositum ex genere, & differentia; non erit prædicatio speciei.

22 Ad id quod vltimo additur de speciebus Angelicis, quæstioni sequenti satisfiet. Nunc dicitur, quod adhuc si illæ non sint prædicabiles; vera est doctrina nunc stabilita: quia stante immediata subijcibilitate ad genus, est impossibilitas termini relationis vniuersalis, propter impossibilitatem diuisionis pure materialis; & ita repugnante relatione partiali, constituente speciem in esse vniuersalis, est sola relatio constituens speciem in esse subijcibilis: quia prius non dependet à posteriori.

§. V.

Definitiones speciei exponuntur.

23 IAm facile est diffinitiones speciei, à Porphyrio adductas, exponere. Speciem subijcibilem diffinit illis verbis: *Species est id, quod subijcitur generi, & de quo genus hoc ipso quid est prædicatur.* In quibus verbis omnes supponunt diffiniri speciem subijcibilem. Arbitrantur tamen Auicen, Soto, & Toletus esse vnam solam diffinitionem. At verò Boetius, Albertus, Caietanus; & communiter authores, quos referunt, & sequuntur Patres Carmelitani disputatione 6. quæstione 1. numero 7. docent, duas integras contineri diffinitiones; quarum vna est essentialis, quia explicat proprium munus speciei, in quantum est correlatiua generis: alia verò est descriptiua; quæ vltimis verbis explicatur: nam in illis fit mentio de prædicabilitate, quæ est eius proprietas. Estque secunda expositio ad mentem Porphyrij, qui de prædictis mentionem faciens, in plurali numero ea refert dicens: *Cæteræ verò diffinitiones*: sentit ergo esse duas diffinitiones. ¶ Hæc communis sententia, propter hanc

authoritatem, & rationem insinuatam, mihi placet. Addo tamen, quod si Porphyrius diceret: *Species est id quod subijcitur generi; & in qua genus quidditatiue includitur*; esset tantum vna completa quidditatiua diffinitio speciei, explicans duos eius respectus partiales; nam ex subiectione ad genus, habet illud intime imbibere.

24 Contra hanc definitionem est commune argumentum; nam conuenit alijs à definito; siquidem indiuiduum vere ponitur sub genere; & de ipso vere prædicatur genus *in eo quod quid*.

Respondent Louanienses, quos sequitur M. Ioannes à S. Thoma quæst. 8. artic. 2. ad 1. quod in omnibus istis diffinitionibus debet sub intelligi proprium earum genus, quod est *vniuersale*: & ita sensus diffinitionis est, quod species est vniuersale, quod sub genere collocatur. Neque hoc est addere aliquam particulam extraneam definitioni, sed necessario præsuppositam; cum vniuersale sit genus ad prædicabilia. Vnde excluduntur indiuidua, quia non ponuntur sub genere immediate, vt. vniuersalia.

25 Contra hanc solutionem, obstat primo, communis instantia de indiuiduis genericis; quæ ponuntur directe immediate sub genere: vt, *hoc animal*, continetur sub animali absque aliqua media specie; quia non est maior ratio, quod vna species mediet, quam alia; & tamen indiuiduum generi-cum non est species; ergo diffinitio conuenit alijs à definito.

Obstat secundo replica, qua ad desserendam hanc solutionem conuincitur Lerma lib. 4. quæstione 6. numero 5. nam quamuis aliquid materialiter conueniens diffinito possit collocari in aliqua definitione; non possunt tamen, ea quæ separantur à definito formaliter, per illud solum ab eius definitione excludi, quod materialiter in illa collocatur, vel sub intelligitur: vt, quæ distinguuntur formaliter ab albedine, non excluduntur formaliter à definitione albi, per rationem corporis, quæ materialiter ingreditur: cum ergo indiuidua generica formaliter ratione speciei distinguantur; non poterunt per aliquid solum materialiter in definitione speciei subintellectum, à prædicta definitione formaliter separari.

26 Respondetur, primò admittendo solucionem datam; ad primam replicam de indiuiduis genericis, repondimus quæstione 19. quod ibi ex modo significandi prædicantur, vt species. vnde non mirum quod illis cõueniat definitio speciei. ¶ Sequendo autem solutionem datam ibi numero 14. facile respondetur, quod illæ propositiones non sunt immediatæ simpliciter, & obiectiue; vt erat necessarium ad rationem speciei; sed tantum sunt immediatæ secundum quid, & quoad explicationem, & modum significandi nostrum.

Ad

Ad secundam replicam respondetur, quod aliqua ita distant à definito, quod neque in genere proximo cum illo conueniunt; & ita excluduntur à definitione per id quod in illa est genus, vel habet vicem generis: cum ergo indiuiduum nō conueniat cum specie, neque in genere proximo, quod est vniuersale; non mirum, quod excludatur ab eius diffinitione, per id quod habet vicem generis.

27 Secundo respondetur ad argumentum distinguendo antecedens, indiuiduum ponitur sub genere positione directa, quæ tota oriatur à genere; nego antecedēs; quæ proueniat aliunde, & quasi ab extrinseco; concedo antecedens. Solutio est B. Alberti Magni tractatu 3. in Porphyrium, quem sequitur, & refert Caietanus dicens, quod quando dicitur species est, quæ ponitur sub genere, ly *sub*, nō denotat tantum ordinem positionis, & participationis, sed etiam denotat principium totius positionis esse genus: aliter enim indiuiduum & aliter species ponitur sub genere: principium positionis speciei sub genere, est ipsum genus: quoniam id quod addit species supra genus, differentia, scilicet, quæ constituit, & ponit speciem sub genere, ex ipso genere oritur: differentiæ enim sunt velut quædam proprietates eius; vnde, & qualitates eius dicuntur: principium autem positionis indiuidui sub genere, non est ipsa generis essentia; sed materia subiecta accidentibus est: ad quam Plato descendere prohibebat. Negandum est ergo, quod indiuiduum generis ponatur sub genere, eo modo quo species; & intelligenda est definitio de positione directa, quæ tota à genere oritur. Hæc ibi

28 Speciem prædicabilem sic definit Porphyrius: *species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur.* Quæ definitio, vt ipse Porphyrius aduertit, conuenit tantum speciei specialissimæ, seu infimæ, quæ tantummodo species est: nam species quæ sunt genera, non dicuntur simpliciter species; sed species subalternæ. Reliqua, quæ notanda essent circa hanc definitionem, facile patent ex dictis in definitione generis.

29 Sed obijcies: nam Deus prædicatur *in quid* de pluribus differentibus numero, nempe, de Patre, Filio, & Spiritu Sancto: & tamen Deus non est species; cum Deus sit singularissimus: ergo diffinitio conuenit alijs à definito.

Respondetur primo, ex D. Thoma. 1. p. quæst. 30. artic. 1. ad 3. & in 1. dist. 24. quæst. 1. artic. 2. quod essentia diuina non prædicatur de pluribus differentibus numero; quia non diuiditur in personis, nec in eis multiplicatur; quia in Deo non est pluralitas naturarum, sed personarum, & relationum tantum.

Secundo addit Magist. Soto hic ad primam confirmationem secundi argumenti; quod in definitione speciei prædicabilis, sub intelligitur genus definiti, scilicet, *vniuersale, quod prædicatur*; essentia au-

autem diuina non est vniuersalis, quia non plurificatur, sed eadem singularissima est in omnibus. Videātur quæ diximus lib. 1. Dialecticæ cap. 5. quæst. 2.

30 Secundo obijcies; quia anima rationalis prædicatur *in quid* de pluribus differentibus numero; & tamen non est species; cum sub genere directe non ponatur; ergo definitio est mala.

Respondetur, quod anima non prædicatur, vt natura completa: vnde non est vniuersalis simpliciter, sed solum secundum quid; quia in definitione, non est sermo de quibuscumque differentibus numero, sed numero naturæ completæ: & sic excluduntur formæ, punctus, & motus, & similia entia incompleta.

QVÆSTIO XXI.

Vtrum omnis species subijcibilis sit etiam prædicabilis?

§. I.
Status quæstionis.

1 NOtandum primo, quod naturæ denominabiles ab intentione speciei, sunt in triplici differentia: quædam non solum sunt communes multis secundum rationē, sed secundū rem; sicut natura humana, quæ de facto reperitur in pluribus hominibus; quædam de facto sunt tantum in vno indiuiduo; non tamen repugnat, quod sint in pluribus indiuiduis, attento principio speciei, sed solum ab extrinseco, & ex incorruptibilitate formæ, vel propter aliud huiusmodi; hoc modo natura Solis est in vno indiuiduo; sed tamen non repugnat, quod sit in pluribus. Aliæ naturæ sunt, quæ non solum non habent plura indiuidua; sed repugnat, quod sint plura intra eandem speciem; sicut repugnat quod dentur duo Angeli solo numero distincti; quia carent materia, quæ est indiuiduationis principium, & radix distinctionis pure numericæ.

De duobus primis fecit mentionem S. Thomas 1. p. quæst. 13. artic. 9. aduertens, quod *natura humana est communis multis secundum rem, & rationem; natura autem Solis non est communis multis secundum rem, sed secundum rationem tantum; potest enim natura Solis intelligi, vt in pluribus suppositis existens.* De vltimis naturis fecit mentionem S. Thomas 1. p. quæst. 50. art. 4. dicens, *esse impossibile esse duos Angelos vnius speciei.* Quæ est etiam sententia Philosophi 12. Metaph. & Commentatoris ibidem dicentium, quod *id quod est vnum specie, & plura numero, habet materiam*: quam non habent Angeli; cum sint spirituales, & incorporei.

Quæstio non procedit de vniuersali secundum rem; nec de vniuersali secundum rationem, quando plura indiuidua non repugnant; quia istis nihil deficere ad rationem vniuersalis, iam ostendimus quæst. 13. §. 8. quæstio ergo est de sola natura Angelica in sententia S. Thomæ, iam relata.

2 Secundo est notandum, quod ad

ad Logicos non attinet disputare de possibilitate, vel impossibilitate multiplicationis pure numericæ in Angelis; quia hoc pertinet ad Metaphysicos, vel Theologos: quare intempeste quidam Recentiores in præsenti in hoc puncto immorantur: Logici ergo solum est, supposita Theologorum sententia, inquirere qualiter naturæ sic immultiplicabili, cui absque dubio tribuitur intentio subijcibilis, possit conuenire, vel attribui intentio speciei prædicabilis?

3 Obiter tamen aduerte, quod sententia S. Thomæ dupliciter, adhuc à suis discipulis, intelligitur: nam multi eum exponunt de potentia absoluta: ita vt contradictionem implicet naturam esse spiritualem, & in plura solo numero differentia distingui: & hæc est commmunior intelligentia Thomistarum: vt videri potest in PP. Carmelitanis 1. p. q. 50. artic. 4. & Magist. Ioanne à S. Thoma ibidem. Alij vero ipsum exponût de impossibilitate naturali, & stante hoc ordine rerû, ita Ferrara 2. contragentes cap. 93. & Mag. Bañez dicto art. 4. dubio 1. Sonçinas lib. 12. Metaph. quæst. 51. Iauellus ibidem quæst. 24. dicentes hoc docere S. Thomam in opusc. 16. de vnitate intellectus.

De his opinionibus iudicium ferre, nunc nostra non interest: sed notare, quod licet in vtraque procedat dubium: quia impossibilitas de lege ordinaria, quæritur ex carentia principij diuisionis pure materialis sufficit, vt simpliciter dicatur impossibile naturas illas solo numero multiplicari: cæterum quia plus est difficultatis, supposito quod hæc multiplicitas implicet, etiam de potentia Dei absoluta: ideo, ex suppositione huius oppinionis, de inceps procedet quæstio.

4 Deinde aduerte, quod Theologi, & Metaphysici prædicti, adhuc subdiuiduntur in explicando modo indiuiduationis: nam quidam ponunt idem indiuisibile principium constituere naturam Angelicam immediate sub genere, & facere speciem, & idem principium facere indiuiduum. Alij ponunt indiuiduari per quandam proprietatem, vel formaliter, vel modaliter, à natura specifica distinctam, sed cum illa adæquatam. De vtroque dicendi modo mentionem faciunt M. Bañez vbi supra ad primam confirmationem, & Zumel ibidem quæst. 1. concl. 4. licet ipsi magis inclinent in primum dicendi modum, qui videtur receptus inter Thomistas: quẽ probat Sonçinas 12. Metaphys. quæst. 49. hoc argumento: eo est formaliter natura Angelica incommunicabilis, & singularis, quo est formaliter immaterialis, & incorporea: sed se ipsa est immaterialis, & incorporea, quia esse incorporeũ, & immateriale conuenit ei in primo modo dicendi per se: ego est se ipsa incõmunicabilis, & singularis, & hoc indicat S. Thom. 1. p. q. 3. art. 9. dicens, quod *istæ formæ indiuiduantur per se ipsas*, seu per irreceptibilitatem in materia.

5 De

5 Demum nota, Angelicas naturas denominari vniuersales; vel posse prouenire ab intellectu cognoscente illas quidditatiue, & adæquate vt sunt in se: vel ab intellectu cognoscente Angelos conno tatiue, & admodum rerum materialium, & corporalium, & per cõceptus inadæquatos, quorum vno attingatur natura, & alio cognoscatur singularitas.

6 Arbitror certum, & communiter admissum àdiscipulis S. Thomæ, vt testãtur Sanchez lib. 3. q. 18. conclus. 4. & Mag. Araujo lib. 2. Metaph. quæst. 4. artic. 4. concl. 3. & passim alij (quid quid dicat Mag. Lerma lib. 4. quæst. 10. conclus. 2.) quod si Angeli cognoscantur quidditatiue, non potest eis attribui intentio prædicabilis logici; adhuc in sententia, quod singularitas prouenit in eis à principio formaliter, vel modaliter distincto à natura; quia illud principium est cum natura adæquatum, & reuera sine indifferentia ad plura: ergo, qui cognoscit hoc vt in re est, non potest vere dicere, nisi quod natura singularis, est, quæ immediate subijcitur generi: & sicut ex parte rei non potest in pluribus esse; ita nec, qui cognoscit eam, vt est in re, potest eam logice de pluribus prædicare.

Manet ergo quæstionem esse de natura Angelica, prout ab hominibus in via connotatiue ad corpora, & inadæquate cognoscitur: quia vt ait S. Thomas dicto artic. 9. *si formæ subsistentes intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari, neque re, neque ratione.*

7 In quæstione sic exposita, quamuis duæ tantum soleant referri opiniones; tamen quæstione ipsa, & authoribus diligenter consideratis: tres sententias inuenio: quarum vltima veritati, & doctrinæ S. Thomæ videtur conformior; & ideo tenenda omnino.

Prior sententia extrema negat talem naturam vllo modo posse denominari vniuersalem, aut communem, etiam secundum rationem: ita Suarez disput. 5. Metap. sect. 2. numero. 22. Rubio loca-pite de Specie quæst. 4. Mag. Cabero ibidem disput. 3. M. Didacus à Iesu disp. 7. q. 5. qui, & testantur esse communem inter Recentiores. ¶ Per aliud extremum alij absolute affirmant, quod natura Gabrielis inadæquate concepta est communis secundum rationem, & prædicabilis de pluribus, quantum est ex modo essendi in intellectu: ita plurimi Thomistæ, quos referunt, & sequuntur M. Sanchez, & Mag. Araujo vbi supra. PP. Carmelitani disp. 6. quæst. 4. Magist. Ioannes a S. Thoma. quæst. 8. art. 3. Mag. Lerma vbi supra, & extra Scholam S. Thomæ docent eam Lobanienses in præsenti, & Canterus 2, p. cap. de Specie dub. 2,

Ambas istas sententias problematice defendit Mag. Ortiz tract. 3. conferentia 4. vbi, & §. 5. testatur priorem sententiam placuisse pluribus Recentioribus Thomistis, & ipse in eam valde inclinat.

Nos-

Nostra sententia media graditur via; & sequentibus assertionibus exponetur.

§. II.

Natura Angelica communis, & vniuersalis negatiue.

8 DIco primo: natura Angelica inadæquate concepta est communis secundum rationē, & nominabilis nomine communi: & potest dici vniuersalis *negatiue, & minus proprie.* Hæc conclusio videtur expressa D. Thomæ. 1. p.q. 13.art.9.vbi, quoad hoc, eodem modo loquitur de Deo, de Angelis, ac de natura Solis, & docet, quod *si formæ subsistentes intelligerentur secundum quod in se sunt, non possent communicari, neque re, neque ratione: si vero intelligantur ad modum rerum compositarum habentium formas in materia; sunt communes, non re, sed ratione*: qua doctrina S. Thomæ innixi diximus lib. 1. Dialecticæ capit. 5. quæst. 2. quod Deus potest à nobis nominari nomine communi: ergo à fortiori id non est denegandam naturæ Angelicæ inadæquate conceptæ; & cum ex alia parte Angeli ponantur in prædicamento, & sint species subijcibiles, nil restat ex mente D. Thomæ, vt Angeli denominentur vniuersales negatiue, & inadæquate.

Sed, respondent Recentiores, quod S. Thomas, non loquitur de proprio significato huius nominis, *Deus*; sed de significato metaphorico, & per quandam similitudinem, vt Dij dicantur, qui participant aliquid diuinum per similitudinem; secundum illud: *ego dixi Dij estis*: sicut aliquis dicitur metaphorice Achiles, in quantum habet aliquid de proprietatibus Achilis, scilicet, fortitudinem. Quo exemplo id explicat S. Thomas ibi; sed per se notum est, quod nomen proprium Achilis, nullomodo est vniuersale propter illam metaphoram: ergo, etiam si per errorē fingantur multi Dij, & etiam Angelos apprehendamus ad modum corporum, non sequitur, quod vllo modo possint denominari communes, seu vniuersales.

9 Isti tamen, qui hoc argumento vtuntur, non videntur S. Thomam legisse: nam ibi S. Thomas distinguit duo genera nominum; quorum quædam sunt impossita ad significandum singulare; & ista sunt incommunicabilia, & re, & ratione; & solum communicabilia metaphorice, aut secundum opinionem, vel errorem: & adhoc explicandum vtitur S. Thomas illo exemplo Achilis: ac per consequens, extra rem adducitur ad intentum huius quæstionis. Alia sunt nomina significantia ipsas naturas: & sic hoc nomen, *Deus*, non est nomen proprium suppositi, sed naturæ, vt ibi aduertit S. Thomas solutione ad 2. & sic ex modo essendi in intellectu, est communis multis: quod à fortiori procedit de natura Angelica; & ideo ex mente S. Thomæ, Angelicæ naturæ sunt communes secundum rationem, & modo dicto, vniuersales.

Ex-

Expræsius idem dotuit S. Thomas q. vnica de spiritualibus creaturis artic. 8. ad 4. vbi ait. *sicut hæc albedo, non prohibetur habere sub se multa indiuidua, ex hoc quod est albedo; sed ex hoc quod est in hoc, quod pertinet ad rationem indiuidui: ita natura huius Angeli, non prohibetur esse in multis, ex hoc quod est natura in tali ordine rerum; quod pertinet ad rationem speciei; sed ex hoc, quod non est nata recipi in aliquo; quod pertinet ad rationem indiuidui.* Vbi S. Thomas fere expræse videtur in Angelis admittere non repugnantiam ad plura, exparte alicuius principij in adæquate concepti: quæ est vniuersalitas negatiua; quam nos in conclusione docemus.

Et hoc, & non amplius, intendit Caietanus cap. de Specie, quarta parte capitis, dub. 3. in fine, vbi expræse ait: *quod est aptitudo hæc negatiue exponenda*; & ideo ipse Caietanus cap. 5. de Ente, & essentia q. 9. ad 2. concedit, *quod ipsa quidditas Diuina hoc modo communis, & vniuersalis secundum rationem est*; quod non concederet, si loqueretur de vniuersali positiue, & stricte: cum Deus non sit vniuersalis proprie, & in rigore; vt dictum est ex D. Thoma 1. p. quæst. 30. art. 4. ad 3. videatur in 1. dist. 19. q. 4. art. 2. ad 2. & dist. 12. art. 3. & q. 7. de potentia art. 3. ad 1.

10 Rationem radicalem tetigit S. Thomas prædicto artic. 9. ita dicens: *intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem a singulari; vnde esse in vno supposito singulari, vel in pluribus; est præter intellectum naturæ speciei. Vnde seruato intellectu naturæ speciei potest intelligi, vt in pluribus existens.* Hæc ibi.

Ex quo sic arguitur: omnis conceptus naturæ speciei, vt natura specifica, & non vt indiuidua & singularis, est conceptus vniuersalis aliquo modo: sed quando intelligimus Angelos ad modum rerum corporalium, relucet in illo conceptu natura, vt natura, & non vt hæc: ergo relucet natura, vt vniuersalis. Maior patet: quia ille conceptus, quantum ad explicitum, præscindit à principio indiuiduationis: ergo non est naturæ, vt singularis: ergo est vniuersalis, saltem negatiue: quia inter hæc non datur medium. Prima vero minor probatur: quia in rebus corporalibus naturam specificam esse in vno, vel in pluribus suppositis, est aliquid quod accidit speciei: ergo possumus concipere in Angelis ea quæ pertinent ad conceptum specificum, non cogitando de conceptu differentiarum indiuidualium.

Deinde vrgentius probatur; nam abstractio negatiua naturæ ab indiuiduatione, est per meram omissionem principij indiuiduantis; vnde eodem prorsus modo fit, si præcedat consideratio vnius solius indiuidui, ac si antecedat consideratio plurium: ergo nil obstat, quod intellectus consideret naturam Angelicam, & abstrahat ab vno solo indiuiduo; ad hoc quod denominet eam communem; sed potius denominat eo-

dem

dem prorsus modo, ac si abstraheret à pluribus.

11 Dices obstare, quod intellectus tunc non cogitat de natura corporali præcisse; nec de aliquo communi corporali, & spirituali; quia sic attribueret intentionem generis, de qua modo, non loquimur: cogitat igitur intellectus specifice de natura omnino spirituali; ac proinde, agnoscit impedimentum, vt illam cognoscat, vt vniuersalem; quia spirituale est impartibile differentijs materialibus: at vero vniuersale speciei concipitur, vt diuisibile materialiter in plura solo numero differentia.

Putant aliqui, hanc obiectionem facile euadi dicendo, in Angelis principium indiuiduationis modaliter distingui, vel formaliter, à principio speciei; & ideo non mirum, quod possit perfecte præscindi à principio indiuiduationis.

Non possumus in hoc vim facere, duplici de causa: prima, quia illa sententia est minus consona D. Thomæ; & fere à nullo Thomista defenditur; & ideo non potest esse vnicum Thomistarum asylum. Secundo; quia, adhuc in illa sententia, indiuiduatio adæquatur omnino cum specie, tanta adæquatione, quanta hæc numero suppositalitas, & existentia, adæquatur cum hac numero natura, à quibus differt saltem modaliter; & tamen conceptus huius naturæ singularis, vt singularis est, non est, etiam secundum rationem, communis pluribus suppositis, ergo, nec conceptus naturæ spiritualis specificus, potest esse communis, huic, & pluribus suppositis.

12 Quare aliter respondetur, argumentum probare, quod intelligendo naturam spiritualem, vt est in re, non possumus ei attribuere communitatem, etiam secundum rationem. Probat item argumentum, quod, etiam conceptu inadæquato, non potest natura spiritualis referri ad plura relatione positiua, vt de illis prædicetur; & sic admittimus, quod non est vniuersalis positiue, & adæquate, vt conclusione sequenti dicetur; cum quo tamen stat, quod sit vniuersalis negatiue; quia illa natura, vt sic, eo ipso quod abstrahat ab vno, abstrahit ab omnibus: & ita habet aptitudinem negatiuam.

13 Ex quo deduces, Magist. Cabero prædicto dub. 3. numero 4. & 5. & quosdam Neotericos, falso imponere Caietano, quod ipse docuerit, naturam Angelicam esse vniuersalem: quia potest noster intellectus plura singularia naturæ Gabrielis fingere, & naturam illã realem, ad hæc singularia ficta referre.

Hæc tamen fictio nusquam asseritur à Caietano: imo *futilem* esse, notauit M. Ioannes à S. Thoma: quia respicere plura ficta, est non respicere plura, in quibus possit esse, & de quibus possit prædicari: de pluribus enim

ficti-

fictis, non nisi ficte, prædicatur: ficte autem prædicari est non prædicari vere, nec vere concipi vt prædicabilem.

Præterquamquod, sicut homo pictus, vel fictus, non nisi æquiuoce est homo; ita Angelus fictus, æquiuoce est Angelus; & ita natura Angelica, quæ prædicatur de indiuiduo existente, & prædicaretur de illo indiuiduo conficto, non prædicaretur de pluribus solo numero differentibus, sed differentibus plus quam specie; & ita non obtineretur intentum, quod illa natura esset species prædicabilis.

14 Alterum principale conclusionis fundamentum est; quia intellectus noster formas eminentes, & æquiualétes pluribus, valet pluribº conceptibus cognoscere, & in illis plures formalitates distinguere; imo, & præscindere: sed natura Angelica, est ita eminens, quod vna existens facit munus speciei, & indiuidui; ergo potest considerari, vt species, & non vt indiuiduũ. Maior patet: quia in anima nostra rationali consideramus plures gradus, quorum vnum ab alio præscindimus. Et in ipsis naturis Angelicis, distinguimus genus, & differentiam; *nam in quantum illa natura sumitur indeterminate; accipitur in eis ratio generis; in quantum vero consideratur determinate, accipitur ratio differentiæ*, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 50. artic. 2. ad 1. & 5. capit. de Ente, & essentia. Et habetur opusc. 42. cap. 5. Minor vero probatur: nã natura Angelica vere est sub genere, vt species subijcibilis; & vere est etiam singularis; ergo in illa possumus considerare constitutiuum speciei, & constitutiuum indiuidui: sed ex primo capite, non explicatur singularitas: ergo est vniuersalitas, saltim negatiue, vt nunc intendimus.

§. III.

Non est vniuersalis logice, & positiue.

15 DIco tamen secundo; natura Angelica, etiam inadæquate concepta, non est vniuersalis, etiam secundum rationem, & logice, *positiue, & stricte loquendo.* Hæc conclusio colligitur ex D. Thoma 1. Periherm. lect. 10. vbi ait: *singulare est, quod non est aptum natum de pluribus prædicari; sed de vno solo.* Et infra. *Aliomodo secundum quod nomen significat formam, quæ non est nata in materiam recipi, vnde oportet, quod per se remaneat vna, & singularis: sicut albedo, si esset forma non existens in materia, esset vna sola: vnde esset singularis. Et propter hoc dixit Philosoph. 7. Metaphys. quod si essent species rerum separatæ, sicut posuit Plato, essent indiuidua.* Constat autem ex ipso D. Thoma sæpissime, quod Angeli sunt formæ subsistentes irreceptibiles in materia, vt patet 1. p. quæst. 50. per totam: ergo ex mente D. Thomæ, non denominantur vniuersales positiue, & simpliciter.

Deinde, testimonia allata pro præcedenti conclusione, huic non opponuntur: quia ibi tantum loquitur de communitate negatiua suffi-

cien-

ciente ad terminum communem; siquidem loquitur de natura diuina; quam mille locis negat esse vniuersalem. Qua propter, non desunt, etiam ex antiquioribus Thomistis, qui hanc conclusionem teneant, vt Herbeus in 1. dist. 3. q. 2. ad 1. quem refert, & sequitur Iauellus 12. Metaph. q. 24. solut. ad 4. & Soncinas 12. Metaph. q. 51. solut. ad 1.

16 Ratione què probatur: vbi est impossibilis terminus relationis, est impossibilis ipsa relatio; & quando talis impossibilitas cognoscitur, non potest, nisi per errorem, talis ratio fingi, aut naturæ attribui; sed in casu disputationis, est impossibilis terminus relationis positiuè prædicabilis: ergo est impossibile vere formare talem relationē, & naturæ eam attribuere.

Dices, hoc esse impossibile, impossibilitate physica, & reali; non tamen impossibilitate logica, & inesse obiectiuo: vnde, licet non possit denominari vniuersalis secundum rem; bene tamen vniuersalis secundum rationem; non quidem si cognoscatur adæquate; sed cum cognoscitur inadæquate, & connotatiue.

Sed contra, nam loquimur in casu, in quo non solum de lege ordinaria, & physice, sed de potentia absoluta, & repugnantia metaphysica, & logica, implicet contradictionem hanc naturam specificam diuidi in plura numero: ergo non tantum est repugnantia physica, sed logica. ¶ Secundò: nam loquimur de intellectu cognoscente hanc impossibilitatem, & assentiente præsentem sententiam S. Thomæ, (in ista enim hypotesi procedit quæstio) ergo, nec logice potest intellectus iste hanc pluralitatem relationem formare.

17 Dices iterum cum M. Ioan. à S. Thoma solut. ad 1. distinguendam minorem; est impossibilis terminus, ex vi nat[illegible], & indifferentia eius; nego minorem: ex modo indiuiduationis, & incommunicabilitatis ipsius formæ: concedo minorem, & consequentiam; quia hæc repugnantia est, quasi ab extrinseco, & non ab intrinseco, & ex natura, *vt hæc*, non verò a natura *sub conceptu naturæ*.

Sed contra: nam natura, etiam specifice considerata, cogitatur vt spiritualis: sed spiritualis est incapax multiplicabilitatis pure materialis: ergo, adhuc specifice sumpta, habet intrinsecam repugnantiam, vt sit in pluribus. Maior probatur; quia illa natura cogitatur, non solum vt distincta ab omni natura corporea; sed etiam, vt specie distincta ab alijs Angelis: quod esse non posset, nisi in prædicatis intrinsecis explicet spiritualitatem.

Præterea: habere incapacitatem ex principio indiuiduali, vt indiuiduale est, ad pluralificationem numericam, non est peculiare in Angelis, sed commune omni indiuiduo: vnde optime asserit S. Thomas 1. parte quæstione 13. articulo 9. quod singulare, ex hoc ipso quod est singulare, est diuisum ab omnibus alijs: vnde

omne nomen impositum ad significandum aliquod singulare, est incommunicabile re, & ratione; non enim potest in apprehensione cadere pluralitas huius indiuidui. Hæc ibi. Sed loquimur de naturis in quibus est specialis repugnantia ad plurificationem pure materialem; ergo non loquimur de repugnantia, quæ prouenit ab indiuiduo, vt indiuiduum est; sed de illa, quæ prouenit à spiritualitate, vt in tali specie est.

18 Secundum principale conclusionis fundamentum est; nam ad prædicabile logicum positiue, & formaliter, non sufficit abstractio negatiua naturæ ab vno indiuiduo; sed exigitur, quod concipiatur in natura positiua capacitas ad existendum in pluribus: sed implicat, in casu disputationis, intelligere positiue naturam capacem, vel indifferentem ad plura: ergo implicat denominare illam positiue vniuersalem. Maior patet, ex dictis quæstione 14. §. 4. de formatione vniuersalis logici; quod fit actu comparatiuo, supponente positiuam indifferentiam naturæ ad essendum in pluribus, vt possit prædicari de illis. Minor verò probatur: quia illa natura, vel est essentialiter singularis; vel ad minus petit adæquari cum vno singulari: quia est forma irreceptibilis in materia.

Dices, quod ad vniuersale logicum positiue, sufficit attingere vnum indiuiduum positiue, & plura non repugnanter: nam attingere plura non repugnanter, est ita attingere plures, seu ita se habere, vt si plures darentur, illos attingeret. Vnde, vt ait M. Ioan. à S. Thoma solut. ad vltimum, relatio illa naturæ specificæ, taliter respicit vnum indiuiduum positiue, quod de se posset plura attingere, si darentur, quantum est ex vi illius conceptus.

19 Hæc solutio, loquendo de aptitudine negatiua, de qua loquuti sumus cum Caietano, optima est pro præcedenti conclusione: loquendo tamen de relatione positiua, vt modo loquimur; sustineri nequit; quia relatio naturæ ad proprium indiuiduum, est vt ad terminum sibi æqualem, & adæquatum, & nullam potentialitatem relinquentem in specie: ergo non relinquit positiuam indifferentiam ad alia; non solum ex parte indiuiduationis, sed etiam ex parte ipsius naturæ: sicut naturæ, quæ existit à parte rei, non solum ex parte suppositi repugnat pluralitas; sed etiam ex parte ipsius naturæ, reduplicatiuè, in quantum respicit positiue hanc numero suppositabilitatem, & indiuiduationem, vt terminum hic, & nunc sibi adæquatum.

20 Vltimo probatur ab inconuenienti: quia si ex eo, quod natura Angelica concipitur ad modum rerum corporalium, sequitur quod ei attribuamus intentionem prædicabilis logici, sequitur naturæ diuinæ attribui posse intentionem

tentionem vniuersalis positiue, sed hoc est falsum: ergo natura Angelica non potest denominari positiue prædicabilis de pluribus suppositis: maior patet; quia, vt docet S. Thomas 1. parte quæstione 13. artic. 1. ad 2. quia ex creaturis in Dei cognitionem venimus, & ex ipsis eum nominamus, nomina, quæ Deo attribuimus, hoc modo significant secundum quod competit creaturis materialibus, quarum cognitio est nobis connaturalis: ergo, quoad hoc, par ratio est de conceptu naturæ diuinæ, ac de conceptu naturæ Angelicæ. Falsitas verò sequelæ patet, ex D. Thoma quæstione 7. de Potentia artic. 3. ad 1. & 1. parte quæstione 30. artic. 4. ad 3. & sæpissime alibi, vbi negat quod in diuinis sit vniuersale, vel particulare, vel genus, vel species. Et deinde: quia Deus essentialiter est singularis, & maxime vnus, vt probat S. Thomas 1. parte quæst. 11. artic. 4. quæ vera esse non possent, si natura diuina posset denominari vniuersalis.

21 Respondent Sanchez solutione ad 3. & PP. Carmelitani solutione ad vltimum, negando maiorem; quia cum Deus sit actus purus, non admittit compositionem metaphysicam generis, & differentiæ; quæ tamen vere reperitur in Angelis, vt iam diximus ex D. Thoma: tum etiam: quia sola natura diuina est essentialissime singularis; ac proinde, illi soli repugnat fieri vniuersalem, aut prædicabilem.

Sed contra primo: nam in opinione, quod implicat contradictionem Angelos plurificari solum numero intra eandem speciem; facile consequenter affirmaretur naturam Angelicam esse essentialiter singularem; quod valde probabile iudicat Caiet. 1. par. quæst. 13. artic. 9. Sed nunc procedimus in hypotesi illius opinionis: ergo hac via non euaditur nostra ratio.

Præterea: licet Angelo non repugnet omnis potentialitas; repugnat tamen potentialitas naturæ respectu indiuidui, vt iam est ostensum: ergo differentia assignata inter naturam Angelicam, & diuinam, est peraccidens ad intentum. ¶ Quod amplius explicatur; nam licet compositio metaphysica conducat ad assignandum discrimen inter naturam Angelicam, & diuinam, comparando istam naturam ad gradus superiores; non tamen deseruit ad assignandum discrimen inter vtramque naturam, comparando illas ad gradum indiuidualem: nam ambæ sunt formæ irreceptibiles in materia; & de ambabus inquit S. Thomas, quod *indiuiduantur per se ipsas*: ergo, vel affirmandum est, naturam diuinam dici vniuersalem, positiue, & logice; vel id negandum est naturæ Angelicæ.

22 Aliter respondet Lerma prædicta quæstione 10. solutione ad 4. concedendo maiorem, & negando minorem, quia non est inconueniens, quod naturæ diuinæ inadæquate conceptæ intellectus tribuat

intentionem communitatis, imo, & aliqualis vniuersalitatis, vt ei tribuit Caietanus quæst. 9. de Ente, & essentia ad 2. quamuis naturæ diuinæ non possit tribui propriissima intentio vniuersalitatis, quæ in quinque prædicabilia diuididitur; sed solum intentio communitatis, & vniuersalitatis late sumptæ.

Ista tamen responsione, videtur iste Auctor ex parte deserere sententiam, quam defendendam suscepit, & nostrum intentum confirmare: quia vniuersalitas late sumpta, est idem, ac vniuersalitas negatiua in Angelis; & in Deo ratio termini communis: quod nos non negamus, sed fatemur: vnde S. Tho. in 1. distinctione 23. q. 1. art. 1. ad 2. dicit, quod non est inconueniens in diuinis ponere totum, & partem secundum operationem intellectus: sicut etiam in propositione, quæ de Deo formatur, subiectum est pars totius enuntiationis. Quamuis, proprie loquendo, in Deo non sit concedenda vniuersalitas, etiam negatiua: quia Deus non est species subiecta alicui generi: ergo, si ipse Lerma fatetur, quoad hoc nullum esse discrimen inter naturam Angelicam, & diuinam; tantum debuit in Angelis ponere vniuersalitatem negatiuam; & in Deo rationem termini communis, vt nos ponimus; & non absolute tribuere Angelis intentionem positiuam speciei prædicabilis.

***

§. IV.

Argumenta soluuntur.

23 SEd in contrarium arguitur primò: quia natura Angelica ponitur in prædicamento; & non ponitur immediate sub genere: ergo immediate ponitur sub aliqua specie athoma. Sed species athoma, sub qua continetur indiuiduum, est superior respectu illius: alioquin, cum de illo prædicaretur, esset prædicatio æqualis de æquali; vel quasi identica, vt cum indiuiduum prædicatur de se ipso: ergo, &c.

Respondetur, in primis retorquendo argumentum; nam natura Angelica secundum se, & vt cognoscitur ab ipsis Angelis, ponitur in prædicamento: siquidem ipsi vident suam compositionem metaphysicam ex genere, & differentia; & coordinationem graduum superiorum, & inferiorum: & tamen Authores, contra quos disputamus, tenent, secundum se, speciem Angelicam subijcibilem, non esse prædicabilem, nisi de vno tantum. ergo, quod ipsi responderint de natura adæquate concepta, nos respondebimus de illa cognita inadæquate, & connotatiue. ¶ Respondetur ergo, cum Didaco a Iesu, prædicta quæstione 5. ad vltimum; negando minorem; ad probationem respondetur, illam prædicationem esse æqualis de æquali; quia est prædicatio naturæ de differentia in-

indiuiduali sibi adæquata; ratione cuius æqualitatis, similis est prædicationi differentiæ vltimæ de sua specie; sed quia prædicatur *in q id* tanquam totum actuale, & completum, potest ad secundum prædicabile, saltem reductiue, pertinere. Præcipue cum vniuersalitas negatiua, & subijcibilitas speciei, sint conceptus partiales huius prædicabilis.

24 Secundò arguitur, ad intentionem speciei vniuersalis, sufficit habere plura per non repugnantiam in esse obiectiuo, vel plura sub conditione; sed in casu, de quo disputamus, esset non repugnantia ad plura, ex modo essendi naturæ in intellectu, vel ad plura sub conditione si essent: ergo esset vniuersalitas logica positiua. Probatur minor, dupliciter: primò, qua repugnantia ad plura non conuenit naturæ Angelicæ ex omni capite: sed in isto casu natura concipitur inadæquate, ergo concipitur vt non repugnans logice, & in esse obiectiuo. Secundò probatur minor: nam si per posibile, vel impossibile, plura indiuidua naturæ Gabrielis realiter ponerentur; eodem modo natura ab omnibus illis abstracta, ad omnia illa se haberet, & ad omnia illa posset comparari; quia abstracta ab vno, vniformiter se habet ad omnia: ergo in casu præsenti concipitur natura vt prædicabilis de pluribus sub conditione.

Respondetur isto, & similibus argumentis probari nostram primam conclusionem, quod natura, sic inadæquate concepta, est indifferens negatiue; & sic vniuersalis inadæquate: quia non ex omni capite est explicita repugnantia: quia tamen repugnantia est implicita, & orta ex prædicatis essentialibus Angeli, nempe ex eius spiritualitate; cum intellectus vult exercere positiuam comparationem, in casu disputationis, tantum inuenit fundamentum ad prædicationem æqualis de æquali; in casu autem quo plura indiuidua intra eandem speciem non repugnarent, inueniret fundamentum ad prædicationem superioris de inferiori; vnde admittimus, quod quãdo natura Solis, vel natura Phœnicis prædicantur de suo indiuiduo, est prædicatio vniuersalis: quia non est repugnantia ab intrinseco, vt sint plura indiuidua intra eandem speciem.

25 Vltimo arguitur: nam definitio debet conuenire omni contento sub definito: sed definitio speciei tradita à Porphyrio exigit, quod prædicetur de pluribus differentibus numero: ergo, cum naturæ Angelicæ sint species generis substantiæ; illis conueniet de pluribus numero differentibus prædicari.

Respondetur primò, cum Hærbeo, & Iauello vbi supra, quod definitio Porphyrij non datur de specie absolute, vt se extendit ad separata, & insensibilia; sed solum vt est in rebus corporalibus nobis notis, in quibus reperitur principium materiale, quo possunt multiplicari indiuidua stante vnitate specifica.

Secundò facilius respondetur,

quod definitio Porphyrij relata in argumento, est solum de specie prædicabili: naturæ autem Angelicæ non sunt species prædicabiles, sed solum subijcibiles; & ideo non mirum, quod non conueniat eis definitio speciei prædicabilis.

QVÆSTIO XXII.

Vtrùm genus possit conseruari in vnica specie, & species in vnico indiuiduo?

1 QVoniam in hac parte sententiarum diuersitas, imò totius quæstionis confusio, maiori ex parte nascitur, ex eo quod non eodem modo Authores voces vsurpant; ideo legitimum significatum earum prius est præmittendum.

§. I.

Tria præmittuntur.

PRo quo notandum primo; quod vt supra sæpe diximus, ex D. Thoma, præcipue 1. p. quæst. 85. artic. 3. ad 1. & 4. genus, & species, sicut, & quodlibet vniuersale, dupliciter possunt accipi; videlicet, pro intentione vniuersalis, vel prædicabilis; secundò possunt considerari, quantum ad ipsam naturam, quæ inuenitur in particularibus. Quæstio præsens directe non procedit de secundis intentionibus; quia ex dictis certum est, quod quodlibet vniuersale requirit, vt terminum adæquatum, plura inferiora; non quidem actu existentia, sed possibilia. Et in hoc nullum esse discrimen inter genus, & speciem, bene probat Rubio capit. de Specie quæstione 3. aduersus Toletum, quem ibi refert asseruisse, genus requirere plures species actu existentes. Quod ipse inpugnat *argumento* (vt ipse ait) *euidenti*; quia diuersæ species florum, non minus distinguntur specie in hyeme, quando actu non existunt; quam dum actu sunt: bene ergo potest differentia constituere speciem, & distinguere eam ab alijs, etiam actu non existentibus, sed solum possibilibus.

2 Præterea notandum, quod in ipsa natura, quæ est à parte rei, duo sunt, nempe, ipsa quidditas, & essentia, quæ exprimitur istis vocibus, *animal*, *rationale*, *homo*, & ipsa existentia, quæ communicatur per actionem agentis, & exprimitur per ly, *est*, de secundo adiacente, vt dicendo, *animal est*, *Petrus est*, *homo est*. In ipsa autem quidditate duo adhuc possunt considerari: primum est, ipsa essentia generis, vel speciei, prout sunt quædam tota, diffinitione essentiali exprimibilia: secundò considerantur quoad suam potentialitatem, prout continent sua inferiora. ¶ Et ideo consueuit distingui, quod totum est duplex, nempe, *essentiale*, *actuale*, *diffinibile*; & *totum vniuersale potestatiuum*; ita distinguunt Caietanus, & Soto capit. de Specie in fine, & capit. de Differentia in expositione tertiæ diffinitionis: quorum lo-

loquendi modum imittantur communiter Thomistæ: & communiter authores, quamuis in vocabulis differant; nam Rubio prædicta quæstione 3. in princ. & Patres Carmelitani disput. 6. quæst. 2. genus, & speciem, vt sunt totum actuale, vocant *vniuersale physice* sumptum; at verò, vt sunt totum potentiale, appellant *vniuersale metaphysice*. Quæ vocabula placerent, si vsus daret illis proprietatem; video tamen hanc significationem, non esse consuetam, & vsitatam: quin potius Didacus à Iesu disput. 7. quæstione 4. in principio, supponit, quod genus, & species metaphysice, sunt ea ratione, qua dicuntur tota actualia abstracta per intellectum à singularitate; at verò, vt sunt tota potentialia, in confuso continentia inferiora, de quibus prædicantur, esse genus, & speciem logice. ¶ Igitur ad æquiuocationem vitandam, & ne quæstio mere reddatur de voce, à prædictis vocabulis abstinemus; & solum, erit nostra quæstio, de genere, & specie, *quoad quidditatem, quoad existentiam, & quoad potentialitatem.*

3 Tertiò præmittendum est, quod potentialitas generis, formaliter sumpta, est ab intellectu: quia vt docet S. Thomas capit. 3. de Ente, & essentia; essentia generis, & essentia speciei, differunt solum secundum signatum, & non signatum: & compositio metaphysica ex genere, & differentia, non est realis, sed rationis. Quare hanc doctrinam, vt *certissimam*, & inter authores communem, tenent Sanchez lib. 3. quæstione 11. ante 9. conclusionē, plures referens. Et ratio est insinuata; quia genus, eatenus dicitur totum potentiale, quatenus in potentia continet differentias, vt patet ex Philosopho 4. Topicorum capit. 2. & 7. Metaphysicor. capit. 12. & 2. Poster. capit. 8. & ex D. Thoma ibidem lectione 13. & opusculo 42. capit. 9. & 10. Sed hæc potentialitas proxime, solum exercetur prout intellectus accipit rationem quandam, quasi materialem, & potentialem, & determinabilem per differentias; ergo, quamuis materialiter sit quid reale, formaliter tamen sumpta est opus rationis. ¶ At verò potentialitas speciei; licet quoad vniuersalitatem, & prædicabilitatem sit opus rationis; proxime tamen fundatur in diuersitate reali materiali: quod notauit Sanctus Thomas 3. capit. de Ente, & essentia in principio dicens: *Designatio individui respectu speciei, est per materiam determinatam dimensionibus* (modo explicando in libris de Generatione:) *designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.* Vnde genus per differentias in species diuiditur, iuxta Porphyrium capite de Differentia; at verò species potius dicitur, *multiplicari, quam diuidi*, vt ait Auicena, & ex ipso Magister Soto quæstione de Genere

ad 1. confirmat 2. argumenti; quia quidditas specifica, ad multiplicationem indiuiduorum, ratione huius, vel illius materiæ, numero multiplicatur. ¶ Quo supposito.

§. II.

Duæ conclusiones.

4 DIco primò; tam genus, quam species, vt sunt totum actuale, possunt conseruari genus in vnica specie, & species in vnico indiuiduo. Ita S. Thomas 1. p. quæst. 77. artic. 1. ad 1. dicens: *Totum vniuersale adest cuilibet parti secundum suam essentiam, & virtutem*; vt animal, homini, & equo, & ideo proprie de singulis partibus prædicatur. Idem docet 3. p. quæst. 90. artic. 3. & Quodlib. 10. artic. 5. & 5. Metaphysic. lect 21. & forte hoc solum intendit Scotus quæstione 12. Vniuersalium, & alij, qui absolute docent, quod genus potest conseruari in vnica specie, & species in vnico indiuiduo. ¶ Et ratio est facilis; quia si vna tantum esset possibilis species, istæ prædicationes essent æternæ veritatis, *homo est animal, Petrus est homo; animal est viuens sensibile*; & sic de alijs; & genera, & species quidditatiue sumpta, haberent suas diffinitiones; quæ verificarentur de illa vnica specie, & de illo vnico indiuiduo: ergo, loquendo de genere, & specie, solũ quoad prædicata quidditatiua, negari non potest, quod saluentur in vnico indiuiduo.

5 Dico secundò: loquendo de genere, & specie quoad existentiam in particularibus, genus suapte natura petit plures species; species verò rerum incorruptibilium potest saluari in vnico indiuiduo; licet in rebus corruptibilibus potentialitas speciei non sit satiata in vnico indiuiduo. Ita Philosophus 4. Topicorum capit. 3. & 3. Metaphysicæ textu 10. & Boetius lib. de Diuisionibus. Et S. Thomas in 1. sentent. distin. 19. quæst. 4. artic. 2. vbi ait: vniuersale exigit pluralitatem in his, quæ sub ipso continentur: vel in actu, vel in potentia; in actu, sicut est in genere, quod semper habet plures species. Idem latius docet S. Thomas 1. Posterior. lect. 12. dicens, quod non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species; genus enim diuiditur in species per oppositas differentias; oportet autem, si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophum in 2. de Cœlo lect. 4. Et ideo, si vna species inuenitur, inuenitur, & alia. Vna autem species diuiditur in diuersa indiuidua, per diuisionem materiæ; contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam, ab vno indiuiduo comprehendi: & tunc non est nisi vnicum indiuiduum sub vnica specie. Hæc ibi.

6 Intelligitur autem conclusio, vt notat M. Soto vbi supra, attento ordine naturali rerum; quia supernaturaliter potest animal conseruari in vnica specie: si Deus corrumperet alias, vt de facto

facto euenier post Resurrectionem vltimam, cum natura animalis in sola specie humana conseruabitur. ¶ Conclusio sic exposita, quoad primam partem patet ratione S. Thomæ: quia genus contrahitur per differentias formaliter incompatibiles, & distantes, & oppositas: contrariorum autem eadem est materia, & subiectum: alioquin non se inuicem expellerent, si circa idē non versarentur: ergo si datur in rerum natura subiectum vnius contrarij, datur subiectum susceptiuum oppositi; ergo illud est possibile: ergo data vna specie, altera est possibilis.

7 Secunda pars patet experientia; nam videmus naturas rerum corruptibilium multiplicari propter speciei conseruationem; naturam autem Solis, & stellarum in vno tantum indiuiduo perpetuo conseruari: quod pariter procedit in natura Angelorum; iuxta S. Thomam 1.p.quæst.50.artic.4.ad 5. siue sint tantum species subijcibiles, siue prædicabiles, de quibus iā egimus quæst. præcedenti.

Neque in doctrina huius conclusionis inuenio difficultatem aliquam, quæ attineat ad Logicum; & ideo non opportet in illa amplius immorari; sed solum ex illa gradum facimus ad conclusiones sequentes, in quibus est precipua difficultas.

***

§. III.

Aliæ duæ assertiones.

8 DIco tertio: potentialitas generis, nec metaphysice, nec logice sumpta, potest saluari in vnica specie; & oppositum implicat contradictionem. Hæc conclusio est communis: & solet probari authoritatibus relatis pro præcedenti. Sed meo videri, non multum vrgent; quia loquuntur de reali existentia generis in specie, & speciei in indiuiduis; nec explicitam mentionem faciunt de generis potentialitate: nec loquuntur in casu, quo plures species repugnent. Sed tantum defacto exponunt, quid naturalis rerum ordo exigat. Et sic illas intellexit Mag. Soto supra relatus. Quare quidquid sit de authoritatibus.

9 Ratione probatur conclusio; genus, vt genus, est totum potentiale, diuisibile formaliter, & essentialiter per differentias inter se oppositas, quæ sunt diuisiuæ generis, & constitutiuæ specierum; sed hæc potentialitas nequit in vna specie exhauriri: ergo genus, vt totum potentiale, nequit conseruari in vna specie. Maior patet, ex dictis quæst. 19. & ex dicendis tractando de differentijs, & explicando qualiter diuidant genus, & constituant species. Minor vero probatur: nam duæ differentiæ nequeunt in vna specie adunari, quia sunt oppositæ, & inuicem repugnantes; vna autem sola differentia non est actus adæ-

quā-

quatus potentialitatis generis : ergo plures essentialiter requiruntur. Præterea idem explicatur: nam per se notum est, quod omne totum est maius sua parte; genus autem, est quoddam totum, species vero pars contenta à genere, vt docet Porphyrius cap. de Specie, in fine, & in istas partes genus diuiditur, in quantum per differentias oppositas designatur: sed hoc totum manifestum est non posse reperiri in vnica specie : ergo generis potentialitas non potest saluari in vnica specie; sed tot sunt necessariæ, quot sunt differentiæ diuisiuæ eius.

10 Sed obijcies : nam in casu, quo tantum vna species esset possibilis, possunt sub illa specie esse plura indiuidua; sed respectu illorum, genus haberet suam essentialem potentialitatem : ergo genus, vt totum potentiale, potest saluari in vnica specie. Probatur minor; nam vt docet Porphyrius cap. de Specie, textu 7. genus de speciebus, ac indiuiduis omnibus prædicatur; quod patet : nam sicut hæc est vera prædicatio, *homo est animal*, ita hæc est vera, *Petrus est animal, Ioannes est animal*; sed istæ prædicationes essent veræ, etiam si repugnarent aliæ species animaliũ: ergo, etiam repugnantibus alijs speciebus, genus potest saluari in vnica specie.

Solet responderi, quod in illo casu impossibili, illæ prædicationes essent veræ; sed essent prædicationes speciei; quia idem ommino esset, *animal*, & *homo*; vnde cum diceretur, *homo est animal*, prædicatio illa non esset formalis, sed identica. Ita respondent PP. Carmelitani disp. 6. q. 2. n. 25. in fine.

Sed contra hoc est : quia in illo casu homo haberet eandem essentiam, & eandem diffinitionem, ac modo habet; ergo haberet partes easdem diffinitionis, ac modo: ergo, cum diceretur, *homo est animal*, prædicaretur pars materialis : & cum diceretur, *Petrus est homo*, prædicaretur tota essentia de indiuiduo.

11 Respondetur, argumentum probare, quod in illo casu, genus esset totũ essentiale, & pars definitionis hominis; sed non esset totum potestatiuum : sed tantum animal esset conceptus inadæquatus hominis, reductiue pertinens ad eius speciem, & non esset superiotitas generis, quia differentia non esset eius diuisiua; sed esset actus eius adæquatus : vnde cum diceretur, *homo est animal*, esset prædicatio æqualis de æquali.

12 Dico quarto, potest dari species prædicabilis, sine potentialitate physica ad alia indiuidua: implicat tamen contradictionem, quod potentialitas metaphysica, vel logica speciei, saluetur tota in vno indiuiduo : quin potius, si repugnet naturam illam diuersificari in plura indiuidua, repugnantia metaphysica, vel logica; prædicabilis non erit.

Per hanc conclusionem iudicium facimus de duabus sententijs, alioquin oppositis, quæ circa hoc versari solent : altera affirmantium absolute, potentialita-

tatem speciei posse conseruari in vnico iudiuiduo. Ita plures, quos citant, & sequuntur PP. Carmelitani vbi supra, & Magister Ioannes à Sancto Thoma quæst. 8. artic. 4. & alij : Altera absolute negantium, potentialitatem speciei posse saluari in vnico indiuiduo. Ita ex antiquis Thomistis Petrus Niger in Clipeo quæst. 26. Bruxelensis capit. de Specie, in solutione penultimi, & ibi Oña quæst. 2. artic. 2. Istæ, inquam, sententiæ, alioquin oppositæ, nostra conclusione possunt concordari ; si sententiarum relati authores permittant.

13 Prima pars manifesta est, in speciebus rerum incorruptibilium ; & constat etiam ex dictis; quia potentialitas speciei physica, est propter diuisionem materiæ: sed dantur plures formæ, quæ vnica materia sunt satiatæ : ergo potest dari species sine potentialitate physica ad plura indiuidua. Hæc est ratio S. Thomæ 1. Posteriorum lect. 12. & opusculo 48. tractatu 1. cap. 3. in fine.

Quæ amplius vrgetur : nam natura non intendit multitudinem indiuiduorum, nisi propter conseruationem speciei, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 47. artic. 2. & quæst. 85. artic. 3. ad 4. sed quando indiuiduum est incorruptibile, & comprehendit totam materiam speciei proportionatam, æque bene obtinetur intentum naturæ in vno indiuiduo, ac obtineretur in pluribus : ergo potentialitas physica speciei naturaliter exhauritur in vno indiuiduo.

14 Secunda pars probatur : quia etiam species respectu indiuiduorum est totum potentiale ; & indiuidua sunt eius partes : ergo quælibet differentia se habet vt actus inadæquatus, contentus quidem in specie in potentia, & alteri differentiæ incomposibilis ; ac proinde, actus isti sunt interse primo diuersi ; & in vno indiuiduo inadunabiles : ergo tota potentialitas speciei non satiatur in vno indiuiduo.

Respondebis, argumentum probare de potentialitate, quasi extensiua; quia hæc non reperitur in vno indiuiduo tota; non tamen de potentialitate, quasi intensiua : nam differentiæ indiuiduales, non addunt perfectionem intensiuam supra speciem; & ita natura specifica totam suam perfectionem essentialem habet in vnoquoque indiuiduo; & ita integre essentialiter potentialitas metaphysica speciei saluatur in vno indiuiduo.

15 Hæc tamen euasio laborat in æquiuoco, nescions distinguere speciem vt totum diffinibile, & actuale, & vt totum vniuersale, & potentiale: cum tamen de specie, solum in hoc secundo sensu, loquamur : & non in primo : de quo sermonem fecimus in prima conclusione. Sic ergo instauratur argumentum : potentialitas speciei, quæ accidit illi quidditatiuo

sump-

sumptæ, est essentialis illi, vt est totum vniuersale, in potentia continens inferiora, in quo sensu, vt dixi, loquimur nunc: sed implicat hanc potentialitatem reperiri in vnico indiuiduo, vel in casu, quo vnum tantum indiuiduum sit possibile: ergo potentialitas metaphysica speciei, non potest saluari in vnico indiuiduo. Probatur minor: quia vnica differentia indiuidualis est actus inadæquatus, & est pars non adæquans potentialitatem totius. Rursus, est actus essentialiter, & per se inspectus à potentia ista, quam habet species, vt materialiter multiplicetur: ergo implicat contradictionem, quod in vno indiuiduo exhauriatur.

16 Præterea principaliter probatur conclusio: nam potentialitas metaphysica, de qua loquimur, est fundamentum proximum potentialitatis logicæ, seu secundæ intentionis vniuersalis, & prædicabilis: sed omnes fatentur, implicare contradictionem, quod tota potentialitas logica speciei, saluetur in vno indiuiduo: alioquin illa prædicatio esset æqualis de æquali; cum exhauriatur ab vno indiuiduo, & esset superioris de inferiori, quia est totius vniuersalis; quæ contradictionem implicant: ergo, & repugnat, quod tota potentialitas metaphysica speciei saluetur in vno indiuiduo. Maior probatur, quia istæ secundæ intentiones, non sunt prolibito conflictæ, sed in primis intentionibus fundatæ, & vniuersalitas logica fundantur in vniuersalitate metaphysica, iuxta dicta q. 14. §. 3. Et peculiariter, qnæst. præcedenti ostendimus, quod si repugnant plura indiuidua, non solum ex natura rei, sed etiam metaphysice de potentia absoluta; non potest intellectus ad inuenire relationem vniuersalitatis, & considerare naturam vt superiorem ad plura: ergo potentialitas metaphysica, & logica speciei, non potest saluari in vnico indiuiduo.

17 Quæ fundamenta si attente consideres, nullum reperies argumentum, quod non facillime dilluas.

Sed obijcit Rubio: nam species, metaphysice sumpta, solum dicit quid compositum ex genere, & differentia, & per solum genus, & differentiam diffinitur; sed in vno solo indiuiduo, etiam si alia non sint possibilia, saluari potest compositio ex genere, & differentia: ergo etiam saluabitur, aut conseruabitur species, metaphysice sumpta. Probatur minor: quia differentiæ indiuiduales extra genus, & differentiam sunt: ergo compositio metaphysica non dependet essentialiter ab illis: ergo saluatur in vno indiuiduo compositio metaphysica.

Confirmatur: quia probabile est species Angelorum non posse habere nisi vnicum indiuiduum: & tamen nullus negat, quod sint vere species compositæ ex genere, & differentia.

Respondetur facile, distinguendo maiorem, & concedendo illum de specie, vt est totum diffinibile: negando vero de specie vt est totū vni-

vniuersale, & potentiale: vnde argumentum probat primam conclusionem; non tamen opponitur vltimæ.

Ad confirmationem dicitur, quod naturæ Angelicæ sunt species subijcibiles; non tamen positiue predicabiles, vt ipse Rubio quæst. immediata fatetur: vnde ex compositione metaphysica Angelorum, non sumitur aptum argumentum, ad probandum potentialitatem specierum vniuersalium.

QVÆSTIO XXIII.

De indiuiduo.

1 QVia, vt inquit Porphyrius, indiuiduum continetur à specie, sicut species à genere; ideo sicut species est correlatiuum generis, ita indiuiduum est correlatiuum speciei: vnde ad completam speciei notitiam, non potuimus nō hic cum Porphyrio de indiuiduo tractare. Sicut autem species, & alia vniuersalia important {duo, nempe, naturam pro subiecto; & secundam intentionem pro formali; & ratione naturæ significantur nominibus primæ intentionis; vt cum dicimus, *homo*, *equus*, *planta*, & similia: ratione autem intentionis, significatur nominibus logicis secundarum intentionum; vt cum dicimus, *vniuersale*, *prædicabile*, *subijcibile*, *species*. Ita pariter natura particularis, & indiuidua, potest significari, sicut, & cognosci, primo intentionaliter; vt cum dicitur, *persona*, *prima substantia hic homo*, *Ioannes vel Petrus*: & potest etiam significari nominibus secundarum intentionum; vt cum dicitur, *suppositum*, *particulare*, *singulare*, vel *correlatiuum speciei*. Quamuis autem, in rigore loquendo nomen, *indiuiduum*, sit nomen secundæ intentionis, vt notat S. Thomas 1.p.q.29.art.1. ad 3. quia tamen, vt ibidem ait S. Thomas, nomina intentionum possunt accipi ad definiendum res, secundum, quod acipiuntur pro aliquibus nominibus rerum, quæ non sunt posita; ideo indiuiduum aliquando significatur primo intentionaliter, aliquando vero secuncundo intentionaliter. Sed antequam diffinitiones explicemus, est dubium.

§. I.

Vtrum indiuiduis primo intentionaliter sumptis possit dari aliqua ratio communis?

2 NEgatiuam sententiam videntur tenere Mag. Soto quæst. vnica de specie solut. ad 5. & ibid. Toletus, & Fonseca 5. Metap. cap. 6. q. 5. sect. 4. & alij Recentiores; qui probant hoc argumento, res diuersæ non possunt conuenire in ea ratione, secundum quam sunt diuersæ: sed indiuidua sunt diuersa inter se ratione differentiæ indiuidualis: ergo non possunt conuenire in ipsa differentia indiuiduali. Probatur minor: quia dissident inter se ratione illarum formalitatū, per quas

in

in esse talis constituuntur: sed constituuntur in esse Petri, & Ioannis per differentias indiuiduales: ergo distant inter se per ipsas differẽtias indiuiduales. ¶ Dices, hoc esse verum de hac, & illa indiuiduatione in particulari, non vero de differentia indiuiduali indeterminate in cõmuni, & vage sumpta.

3 Sed contra: Petrus, & Paulus disident inter se ratione differentiarum indiuidualium, non solũ prout determinatę sunt; sed etiã provt differẽtiæ indiuiduales, vtsic: ergo nullã habent similitudinẽ, ratione cuius conuenire possint in ratione indiuidui. Antecedens est certum: quia Petrus ratione differentiæ indiuidualis, vt differentiæ indiuidualis, est diuersus ab omnibus alijs, inter quos est Paulus; & pariter Paulus est diuersus à Petro: nam differentia indiuidualis, in cõsensu omnium, est id per quod vnũquodque realiter diuersum est à quocumque alio.

Confirmatur: quia vt in vna ratione indiuidui, vt sic, indiuidua conuenirent, necessarium erat, quod id, quod Petro v.g. conuenit in ratione indiuidui, conueniret etiam Paulo; sed non conuenit idem vni, & alteri in ratione indiuidui: ergo non possunt conuenire in vnica ratione indiuidui. Minor probatur: quia Petrus, in ratione indiuidui, est diuersus à quocunque alio, à Paulo, Ioanne, & reliquis; sed Paulo, in ratione indiuidui. non conuenit esse diuersum à se ipso; sed à Petro, Ioanne, & alijs: ergo nulli indiuiduo, adhuc in ratione indiuidui, conuenit idẽ, ac conuenit alteri in ratione indiuidui.

4 Dico tamen primo: licet in diuiduis particulariter, & determinate sumptis, vt nominibus proprijs significantur, non possit dari aliqua ratio communis; possunt tamen indiuidua, adhuc primo intentionaliter sumpta, accipi in communi, indeterminate, & vage, & sic ab omnib⁹ abstrahi vna ratio eis cõmunis. Vtraque pars est S. Thom. 1.p.quæst.29. art.1.ad 1. vbi ait: *quod licet hoc singulare, vel illud, deffiniri, non possit; tamen id quod pertinet ad communem rationem singularitatis diffiniri potest; & sic Philosophus diffinit substantiam primam; & hoc modo diffinit Boetius personam*: & pariter Porphyrius diffinit indiuiduum primo intentionaliter. Idem exprimit S. Thomas q.30.art.4. vbi ait: *quod persona non est nomen negationis, neque intentionis, sed est nomen rei, & ideo dicendum est, quod etiam in rebus humanis hoc nomen persona est commune communitate rationis, non sicut genus, vel species, sed sicut indiuiduum vaguct.* Idem docet S. Thomas in 1. distinct.25. quæst.1. artic.3. & quæst. 8. de Potentia articulo 3.ad 11. quem sequuntur Caietanus capite. de Specie, & 1. p. quæstio. 29. articulo 4. & communiter Thomistæ: à quibus non videtur recedere Magister Soto: quia solum loquitur de hoc, & illo indiuiduo determinate sumpto. Conclusionem eandem docet Sco-

tus in 1. distinct. 23. quæst. vnica, quem sui sequuntur discipuli. Item Rubio capit. de Specie q. 6. & communiter authores.

5 Sed respondent Recentiores S. Thomam, & reliquos authores, non loqui de ratione constitutiua indiuidui realis ; sed solum de eius vnitate numerica: quia omnia indiuidua, ita conueniunt in hoc, quod est esse vnum numero, vt ab illis possit abstrahi vna ratio vnius ; quæ sit omnibus communis : non tamen ab indiuiduis, prout indiuidua sunt realiter, potest abstrahi vna ratio communis omnibus. Hanc secundam partem probant argumentis suæ primæ sententiæ. Prio rem vero : quia potest concipi vnum numero, quin concipiatur, an hoc sit Petrus, aut Paulus, vel an dentur plura, quæ sint vnum numero: quia audita hac voce, *vnum numero*, non venimus in cognitionem expræsam Petri, aut Pauli, aut plurium : ergo potest abstrahi ab indiuiduis vna ratio vnius numero, quæ pertinet ad quartum prædicabile: quia abstrahitur ab indiuiduis, tanquam proprietas illorum.

Valde displicet hæc euasio: primo : quia est expræsse contra mentem S. Thomæ, & aliorum Authorum ; qui clarissime loquuntur de constitutiuo personæ, & indiuidui ; & dicunt, quod si vage, & in communi sumantur, potest abstrahi aliqua ratio communis omnibus personis, & indiuiduis; *quia ipse modus existendi incommunicabiliter, potest esse pluribus communis*, vt dicit S. Thomas illo artic. 4. ad 2. sed hæc est propria ratio constitutiua indiuidui, & personæ: ergo, non solum loquendo de proprietate, sed de constitutiuis intrinsecis indiuiduorum, potest eis dari aliqua ratio communis.

6 Præterea, falso isti assumunt, ex ea parte qua asserunt vnitatem numericam esse proprietatem indiuidui ; cum iam ostenderimus quæst. 16. numero 6. esse propriam rationem constitutiuam indiuidui: & sic diffinitur à Diuo Thoma. 1. p. quæst. 29. art. 4. *indiuiduum est, quod est in se indistinctum, ab alijs vero distinctum*: quod formalissime fit per ipsam vnitatem numeralem.

Tertio potissime isti Recentiores reijciuntur; quia inconsequenter procedunt : quia ipsorum ratio ad probandum, quod potest abstrahi vna ratio vnius omnibus indiuiduis communis : pariter ostendit, quod potest abstrahi ratio communis indiuidui : sicut enim audita hac voce, *vnum numero*, non venimus in cognitionem expræsam Petri, aut Pauli, aut plurium: ita audita hac voce, *indiuiduum*, non venimus in cognitionem expresam Petri, aut Pauli, vt experientia patet : ergo, vel ipsorum ratio nil probat: vel ostendit nostram conclusionem, quã negant.

7 Probatur ergo, ratione Sancti Thomæ in 1. distinctione 25. vbi supra : omne nomen capax signi distributiui, est no-

nomẽ significans rationem communem: sed *individuum*, *persona*, & alia huiusmodi, sunt nomina capacia signi distributiui: ergo significant aliquam rationem communem. Probatur minor; nam hæc est propositio per se, & formalis, *omne individuum est incommunicabile*, & similiter, *omnis persona humana distinguitur ab omni individuo irrationali, & ab omni persona Angelica, & ab omni persona diuina*: ergo ipse modus loquendi satis ostendit, quod hoc nomen, *persona*, & *individuum*, est commune: sicut cum dicimus, *tres homines*, vel *omnes homines*, ostendimus hominem esse communẽ tribus.

8 Præterea: ad communitatem, de qua in præsenti, sufficit vnitas realis cõformitatis, quæ in duobus realiter distinctis reperiatur in rebus: sed individuum significat aliquid realiter repertum in rebus communitate conformitatis. ergo significat aliquid commune. Probatur minor: nam modus ipse subsistendi incommunicabiliter; vel id, quod est radix accidentium, quibus innotescit distinctio individuorum, est aliquid in omnibus individuis repertum; & si sumatur vage, & sine indeterminatione, in hoc omnia individua conueniunt: quia tantum distinguuntur hac, & illa singularitate determinata; quæ in ista voce, *individuum*, importatur inconfuso; ergo negari non debet, quod individuum significat vnam rationem omnibus communem.

Tertio denique probatur: nam id, quod vna definitione definitur, aliquid vnum est: sed omnia individua, in ratione individui, vnica definitione diffiniuntur a Porphyrio, (quam ipsi, contra quos disputamus, exponunt, de individuo primo intentionaliter sumpto: (ergo negari non debet, quod individuis primo intentionaliter sumptis detur vna ratio omnibus communis; sicut, *prima substantia*, dicit id in quo conueniunt omnes primæ substantiæ; & *persona*, significat id in quo conueniunt omnes personæ.

9 Ad argumentum respondetur, quod solutio in illo relata, est expræsa S. Thom. 1. p. quæst. 29. art. 1. ad 1. & quæst. 1. de Potent. art. 2. ad 1. vbi admittit, quod personis, & individuis, secũdum quod significantur nominibus proprijs, vel pronominibus designantibus hanc, & illam singularitatem in particulari, non datur aliquid cõmune, vt *Socrates*, & *Plato*, & *hic homo*: si tamen ipse modus particularis accipiatur vage, & indeterminate, potest significari nomine cõmuni; & sic est communitas de individuo vago, & de persona, & de alijs huiusmodi.

Ad replicam respondetur, quod antecedens, ab ipsis reputatum certum, à nobis pronunciatur falsum; quia potius individua conueniunt in habendo differentiam individualem; & solum differunt in eo, quod ista differentia individualis, non est illa: solum ergo differunt, seu distinguũtur, ratione differentiæ individualis determinatæ; non vero ratione differentiæ individualis, vt sic.

Ad

Ad confirmationē respondetur, in primis instari posse in ipsa vnitate numerica; quam ipsi fatentur esse vnam in omnibus, & quod ipsi responderint de vnitate, respondebimus nos de indiuiduo, quia vnū, & ens reliter non distinguuntur, & ipsa ratio constitutiua indiuidui, se ipsa absque entitate superaddita est vna numero. ¶ Facile ergo dicitur, quod obiectio laborat in æquiuoco, nescies discernere inter vnitatē identitatis, & vnitatē similitudinis; possunt ergo indiuidua esse realiter diuersa, & habere realem conformitatem in ipsa diuersitate, ratione cuius possunt significari nomine communi.

§. II.

Vlterius dubitatur, vtrum indiuiduum in communi sit vniuocū ad omnia indiuidua?

10 ESSe analogum, docent Masius, & alij relati supra q. 16. n. 7. & Didacus à Iesu disp. 7. q. vltima: probant, quia significat rationem transcendentē, & imbibitā in ipsis vltimis differentijs; sed ratio trāscendens, nō est vniuoca, sed analoga, vt dicemus lib. 2. ergo indiuiduum in communi solū significat aliquid commune cōmunitate analogiæ. Probatur maior: nā si indiuidua per alias differētias vltimas cō traherentur, de illis differentijs posset inquiri; an essent indiuidue, & vltimæ? Vel non? Si sunt indiuiduæ; ergo indiuiduum transcendit vltimas differentias: si non sunt indiuiduæ, & vltimæ? Ergo oportet alias differentias vltimas inquirere: & sic debitur processus in infinitū. Deinde, quia differentiæ indiuiduales sunt primo diuersæ: ergo non sunt resolubiles in duos cōceptus, quorum vnus abstrahat ab alio, & includatur in ipso.

11 Dico tamen secundo: omnia indiuidua vniuoce conueniunt in ratione indiuidui. Ita clare colligitur ex D. Thoma locis citatis pro præcedenti concluſ. & præsertim in primo distinctione 25. artic. 3. & ibidem ad Anib. vbi ait; *quod est communitas per vnam rationem rei, sicut ratio animalis est communis homini, & asino*, sed animal est commune cōmunitate vniuoci: ergo pariter persona, & indiuiduum. Vnde S. Thomas solut. ad 3. ait: *sicut patet de hoc nomine*, indiuiduum, *quod de pluribus prædicatur*. Sed vt omnis excludatur euasio, ipse S. Thomas se explicat in 1. ad Anib. dist. 29. art. 3. dicens, *quod hoc nomen*, persona, *dicitur vniuoce, vt supra dictum est*, nempè dist. 25: ergo de mente S. Thomæ, persona, & indiuiduum, dicuntur vniuoce. S. Thomam sequūtur Caietanus 1. p. q. 29. art. 4. & Zumel q. 30. ar. 4. vbi Nazarius. & Gō zalez, & ipse Caiet. cap. de specie circa finem, & alij, quos citat, & sequitur Rubio q. 6.

12 Et si bene attendantur rationes primæ conclusionis, hanc ostēdunt: & sic vrgentur: nam à quacumque reali conuenientia secundum rationem eandem, est abstrahibilis conceptus vniuocus: sed omni indiuiduo, in ratione indiuidui

est abstrahibilis ratio simpliciter eadem: ergo est abstrahibilis ratio vniuoca. Probatur minor: primò, quia Petrus, & Paulus æqualiter participant rationem indiuidui: ergo non dicitur de illis per prius, & posterius: ergo dicitur secundum rationem eandem. Secundò probatur minor; quia differentia in sola ratione particulari, non tollit vniuocationem in ratione communi; sed indiuidua inter se differunt rationibus particularibus: ergo non tollitur vniuocatio in ratione indiuidui, vt sic.

13 Ad argumentum in contrarium respondetur, ex his, quæ in simili diximus supra quæst. 17. ad 2. explicando qualiter vniuersale, non transcendit vltimam differentiam differentiæ; quia ipsa differentia, quæ est species, componitur ex genere, & differentia; quæ est quædam particularis differentia. Ita in præsenti, nullum est inconueniens, quod ipsa differentia individualis, quæ essentialiter est talis, denominetur ab intentione indiuidui; & sic indiuiduum resoluatur in duos conceptus, quorum vnus sit ratio indiuidui, vt sic, & alter sit ratio determinata indiuidui: & in ista vltima ratione sistitur; quia indiuidua particulariter sumpta sunt primo diuersa; quamuis indiuidua vage sumpta conueniant in ratione indiuidui. Imò si indiuiduum accipiatur secundo intentionaliter, ex illo potest esse prædicatio secundi, vel quinti prædicabilis: nam cum dico, *hoc indiuiduum est indiuiduum*, est prædicatio speciei; & cum dico, *Petrus est indiuiduum*; est prædicatio accidentis, & pariter differentiæ indiuiduales, quibus indiuidua constituuntur essentialiter, sunt quædam differentiæ essentiales, & proprijssimè respectu naturæ in particulari.

§. III.

Exponuntur diffinitiones indiuidui.

14 HAbemus ex dictis, quod licet hoc indiuiduum, vel illud in particulari, diffiniri non possit; quia, vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 29. artic. 2. ad 3. *diffinitio complectitur principia speciei: non autem principia individualia*; tamen id quod pertinet ad communem rationem indiuidui, diffiniri potest, vt diximus ex D. Thoma eadem quæst. art. 1. ad 1. vt autem diffinitiones à Porphyrio assignatæ intelligantur.

Notandum, ex D. Thoma ibidem in corp. art. quod licet vniuersale, & particulare inueniãturin omnibus generibus; tamen speciali quodam modo indiuiduum inuenitur in genere substantiæ: substantia enim indiuiduatur per se ipsam; sed accidentia indiuiduantur per subiectum: & ideo indiuidua substantiæ, habent specialia nomina; nam dicuntur, *hypostases*, vel *primæ substantiæ*, & si sint indiuidua naturæ intellectualis, dicuntur *personæ*.

15 Primò, ergo diffinitur indiuiduum, *quod ex proprietatibus constat, quarum idem aggregatum numquam*

quam in alio fiet. Quæ definitio, licet soleat communiter explicari de indiuiduo primo intentionaliter; ita vt describatur per eius proprietates, seu accidentia: quia, licet, vt ait S. Thomas 7. Metaph. lect. 15. quamuis collectio accidentium nõ sit principium indiuiduationis, sed materia signata; tamen vel sunt signum, vel effectus differentiæ indiuidualis. Posset tamen, etiam non incongrue dici, quod hæc diffinitio, sicut, & diffinitio generis, datur de indiuiduo secundo intentionaliter; quamuis, propter modum significandi, subtractum, seu natura importentur in recto loco generis.

16 Præterea aduerte, cum Magistro Soto, quod hac definitione potissime diffiniuntur indiuidua substantiæ. Imò Porphyrius, vt in notioribus, appposuit exemplum in indiuiduis, seu personis humanis, subdens: *Socratis namque proprietates, nullo in alio particulari eædem fient.* Proprietates autem istæ sunt numero septem; quæ his versibus solent designari.

Forma, figura, locus, tempus cum nomine sanguis:
Patria sunt septem; quæ non habet vnus, & alter.

Vel, vt alij volunt, istis versiculis exprimuntur:

Forma, figura, locus, stirps nomen, Patria, tempus;
Vnum perpetua reddere lege solent.

In quibus ly, *forma*, non designat formam substantialem: quia hæc pertinet ad constitutionem speciei; sed designat qualitatem in colore, & complexione. *Figura*, denotat lineamenta, & habitudinem corporis; *locus*, & *tempus*, accipiuntur vt sonant; & significant esse natum tali tempore anni, & sub tali climate. Alijs duabus particulis denotatur, quod sit oriundus ex tali Patria, & genitus his, aut illis parentibus. Et licet aliquæ proprietates conueniant pluribus indiuiduis; illæ scilicet, quæ extrinsece denominant; aliæ verò solum vni, vt hæc forma, hæc figura; tota tamen collectio, ita designat hoc indiuiduum, quod in alio reperiri non possit.

17 Alia definitio indiuidui traditur à D. Thoma 10. Metaphys. lectione 11. dicente, quod indiuiduum est, *quod non diuiditur vltra tus, nec formali, nec materiali differentia*: quæ diffinitio complectitur indiuidua accidentis; & per negationem explicatur positiua proprietas constitutiua indiuidui: quæ quidem est extra quidditatem specifice sumptam; sed tamen est essentialis ad faciendum indiuiduum: vnde ait S. Thomas q. 9. de potent. art. 2. quod est modus existendi talis naturæ, quæ existit, vt propria huic indiuiduo.

18 Altera definitio, quæ secundum omnes directe pertinet ad secundam intentionem, traditur à Porphyrio illis verbis: *Indiuiduum est, quod de vno solo particulari prædicatur.*

Contra quam diffinitionem

occurrit dubium : quia Philosophus cap. de Substantia, dicit, *quod à prima substantia nullo est prædicatio.* Et etiam; quia prædicatum debet se habere, vt forma respectu subiecti: vbi autem non est aliqua distinctio, saltem in modo significandi, non potest esse idem prædicatum sui : ergo falsum est, quod individuum prædicetur de se ipso.

Hoc argumento conuincitur Magister Soto cap. de specie in fine, vt asserat, proprie loquendo, individuum de nullo prædicari. Et ad Porphyrium respondet, quod, aut loquitur improprie; aut loquitur, vt exponit Commentator, de singulari accidentis: vt si dicas, *Petrus est hoc album*: & hoc videtur intendere Philosophus 1. Perihermenias cap. 5.

19 Magis tamen recepta est expositio Caietani, qui in præsenti distinguit, quod prædicatio est duplex; quædam *artificialis*, quæ directe deseruit fini artis; quædam est prædicatio *naturalis*, quæ quidem est vera ex natura rei significatæ; sed artis fini, non est directe proficua; quia per illam nihil notificatur ignotum : & hoc modo idem prædicatur de se ipso verissime : & de de hac loquitur Porphyrius; Philosophus autem loquutus est de prædicatione artificiali: & hoc tantum probat ratio inducta.

QVÆSTIO XXIIII.

De prima diuisione differentiæ.

1 VT propriam rationem prædicabilis differentiæ assignaret Porphyrius, coactus est cõmunes diuisiones differentiæ, vt sic, premittere : & quia hæc prima exposita, aliæ facile innotescunt; ideo in ista exponenda paululum immorabimur; tria de illa disputando; primo, vtrum diuisio sit adæquata? Secundo, vtrum eius ratio formalis sit realis? Ex quo notum fiet, an diuisum, & membra diuidentia accipiantur primo, vel secundo intentionaliter? Tertio tandem tractabitur de qualitate diuisionis, an sit vniuoca, vel analoga?

2 Ante omnia tamen duo sunt præmittenda : primum est, quod proprie, & in rigore loquendo, non est idem aliquid esse *diuersum*, ac esse ab alio *differens*; nam, vt dicit Philosophus 10. Metaph. text. 24. & 25. licet omne differens sit diuersum; non tamen omne diuersum est differens : nam simplicia, vltimæ differentiæ, & alia huiusmodi, dicuntur diuersa; non autem in rigore dicuntur differentia : quia, vt ait S. Thomas 1. parte quæstione 90. art. 1. ad 3. *differens proprie acceptum aliquo differt: vnde ibi quæritur differentia, vbi est conuenientia; & propter hoc, ea quæ dicuntur differre, debent esse composita quodammodo; cum in aliquo differant, & in*

& in aliquo conueniant. Et ita ait S. Thomas 1. p. q. 3. art. 8. ad 3. *quod ipsæ differentiæ, si fiat vis in verbo, non proprie dicuntur differre; sed diuersa esse*: de quo videatur S. Thomas 5. Metaph. lect. 12. & lib. 1. contragent. cap. 17. vnde quia species conueniunt in genere, & aliquo alio differunt, id quo differre dicuntur, vocatur *differentia*.

3 Præterea præmittendum est, quod, vt explicat M. Sãchez lib. 3. q. 21. differẽtia potest sumi, & *metaphysice, & logice.* Si metaphysice sumatur, non explicat in suo conceptu vniuersalitatem; sed solum dicit id quo aliquid ab alio differt, cum quo in aliquo conuenit. Loquendo verò de differentia logice, ita explicat compositionem cum genere ad constituendam speciem, quod includat relationem vniuersalis, & prædicabilis de pluribus; quia istæ sunt rationes genericæ, & communes omnium prædicabilium.

§. I.

Diuisio est adæquata.

4 DIco ergo primo: diuisio differentiæ in communẽ, propriam, & proprijssimam, est adæquata: est communis Dialecticorum, à quibus immerito recedit M. Cabero trac. 3. dis. 4. dub. 2. motus duobus argumẽtis, iam diu solutis ab Authoribus. Rationẽ sufficiẽtiæ assignat M. Masius hic sec. 1. q. 2. & post eũ alij; quia quidquid differt ab alio, vel differt prædicato essẽtiali, vel accidẽtali: si essẽtiali; erit differentia proprijssima: si accidentali prædicato; vel est accidens inseparabile, & proprium, & sic facit differre propriè; vel est accidens separabile, & commune: & sic facit differre communiter: quæ differentia non sic appellatur, quia actu inuenitur in vtroquè extremo; sed quia fit ratione alicuius accidentis, quod neutri extremorum est proprium, nec illi ita affixũ, quod nõ possit vicissim alteri accidere.

5 Sed contra hanc conclusionẽ sunt duo communia argumenta. Primum est; nam differentia indiuidualis est vere differentia; vt patet, quia per eam differt vnum indiuiduum ab alio; & tamen non est differentia proprijssima: cum non faciat differre essentialiter: neque est differentia propria, aut communis: siquidem Petrus, & Paulus, inter se, non accidentaliter tantum, sed substantialiter distinguuntur; ergo diuisio est inadæquata.

Respondent Sanchez lib. 3. q. 23. circa finem, & P. P. Carmelitani disp. 7. q. 1. num. 8. quod principium indiuiduationis non est differentia logica, quæ possit subire intentionem vniuersalis, & prædicabilis; & ideo, propriè, & per se, neque continetur sub diuiso, neque sub aliquo membrorum diuidentium.

Sed contra hoc est, quod vt ipsi postea fatentur num. 12. sola differentia proprijssima cõstituit hoc tertium prædicabile: ergo diuisum est aliquid communius, quam ratio prædicabilis; ergo posset etiam cõ-

prehendere differentiam indiuidualem, quamuis non sit vniuersalis, & prædicabilis.

6 Secundo dices cum alijs, quod differentiæ indiuiduales sunt differētiæ communes: quia Porphyrius inter exempla differentiæ communis ponit *differentiam Socratis à Platone*, & S. Thom. 5. Metaph. lect. 12. ait: *ea quæ conueniunt in specie, non distinguntur, nisi per accidentales differentias, vt Socrates albus, vel iustus; Plato niger, vel musicus.*

Hæc tamen solutio laborat in æquiuoco: quia non potest negari, quod inter duo indiuidua eiusdem speciei reperiantur differentiæ propriæ in solutione relatæ. Imò idem à seipso solet illis differētijs differre; vt Petrus stans, differt à seipso sedente; & loquens à tacēte, & infirmus à sano: sed de istis non est difficultas; sed de principio substantiali indiuiduationis, quo entitatiue, & substātialiter Petr' differt à Paulo.

7 Quapropter Mag. Ioan. à S. Thoma q. 10. artic. 1. §. *ad secundum verò*, docet differētias indiuiduales esse differentias proprias, hoc est inseparabiles: quamuis non sint propriæ passiones naturæ; cum eiusdem naturæ, & speciei, sint duo indiuidua.

Sed adhuc hoc videtur difficile; quia differentia indiuidualis, nō est proprietas, sed essentiale constitutiuum indiuidui. Præter quā quod differentia proprijssima, secundum Porphyrium, *facit aliud*; docet autem S. Thomas in 2. dist. 21. q. 1. art. 2. quod vnum indiuiduum est *aliud ab alijs in humanis*.

Denique, P. Rubio q. 1. num. 6. differentiam indiuidualem reducit ad differentiā proprijssimam, propter similitudinem, quam habet cum differentia specifica; quia est modus intrinsecus, naturam, vel essentiam determinans. Quamuis simpliciter, non sit differentia proprijssima; quia speciem cōstitutam supponit; & Porphyrius omnem proprijssimam differētiam, specificam appellauit, & dixit constituere speciem, & genus diuidere.

8 Facilius posset responderi, supponendo cum Caiet. secunda parte cap. de differentia, quod vna met res relata ad diuersa, dicitur differentia communis, propria, & proprijssima; vt, *congregatiuum visus*, est differentia communiter, respectu ligni, lapidis, & similium: & est differentia propria, respectu Corui, & carbonis, quibus inest inseparabiliter; & est etiam differentia proprijssima, seu est signum distinctiui essentialiter, intra albedinem, & nigredinem. Quam doctrinam communiter receptam, ad intentum applicando, dicimus, quod differentia indiuidualis, comparata ad indiuiduum, quod constituit, est eius proprijssima; quia id quod est modus respectu naturæ, est essentiale respectu naturæ modificatæ, seu indiuiduæ: vnde facit differre substantialiter, & oritur à partibus essentialibus: differentia vero indiuidualis comparata ad speciem, & ad quantitatem, videtur accidens commune: ex modo tamen essendi accidit inseparabiliter.

9 Ad-

9 Alterum argumentum est: nam propria passio, vere facit differre, quia dat aliquod esse, quo vnū discriminatur ab alio: sed non est communis differentia, vt patet. Nō est differenti propria: quod probatur primo, quia secundum Porphyrium, sola differentia proprijssima cōuenit per se; propria autē passio per se conuenit. Secundo probatur: nam *differentia propria*, secundū Porphyriū, *suscipit magis, & minus*: non autē propria passio; sicut neque differentia a qua fluit. Denique quod nō sit differentia proprijssima, patet; quia supponit essentiam constitutam, & speciem, non cōstituit: ergo diuisio est inadæquata.

Ad hoc argumentum Didacus à Iesu disp. 8. q. 3. ad 4. existimat propriam passionem ad differentiam propriam pertinere, quam contendit esse communem DD. sententiā, plures referens, quos sequitur Rubio q. 1. & probat non esse proprijssimā; quia non facit aliud: & quia differentia proprijssima est omniū maxima. Cum autem Porphyrius asserit *differentias proprias suscipere magis, & minus*; non de omnibus intelligit; se de his quæ conueniunt in duiduis; in quibus exempla apposuit, potius quam in proprijs passionibus specierum: quia communiter sunt nobis notiores.

10 Facilius tamen respondetur, cum Caietano, Soto, & communi Thomistarum, quos ad longum sequitur Sanchez lib. 3. q. 23. quod propria passio reducitur ad differentiam proprijssimam; quia licet formaliter solū faciat differre proprie: illatiue, seu virtualiter, facit differre proprijssime: quia & ipsa consequitur differentiam proprijssimam: & à posteriori ex propria passione infertur differetia essentialis, & proprijssima.

§. II.

Secunda difficultas.

11 Circa secundū punctum omnes supponunt, quod hic nō est diuisio formarū realiter distinctarū; sed est diuisio ipsius formalitatis, seu muneris faciedi differre. Est autem dubium, quid sit hoc munus faciendi differre? ¶ Plures enim cēsent, quod ratio formalis faciendi differre, & ratio formalis differētiæ metaphysice sumptæ, nō est aliquid reale, sed rationis, ita Pater Didacus à Iesu disp. 8. q. 1. M. Cabero disp. 4. dub. 1. & alij Recentiores: qui id probāt, quia hoc quod est facere differre, (si simpliciter faciat differre) duo inuoluit distincta; gradum, videlicet, qui facit differre, & speciem, quæ per illum differt ab alia specie: vnde Phylos. 10. Metaph. textu 12. dixit, *differens ab aliquo, aliquo differens est*: sed rationale, & homo, v. g. non sunt duo a parte rei, sed solum per intellectū: ergo rationale non facit differe hominem a parte rei, sed solum per intellectum.

Secundo id probant; quia eatenus differentia facit differre vnam speciem ab alia, quatenus contrahit genus constituēdo speciem: quia hoc modo separat, ea quę sunt

sub eodem genere; quia vt dicebamus ex D. Thom. 1. p. q. 90. art. 1. ad 3. *ibi quæritur differentia, vbi est conuenientia*: sed differentia contrahit genus: non realiter, sed per rationem: quia compositio metaphysica generis, & differentiæ, non est realis sed rationis, vt diximus in hoc lib. q. 13. ergo nec differentia proprijssima facit differre speciem à parte rei; sed solum per operationem intellectus.

Quod autem dicendum sit idē, de differentia communi, & propria, probatur: quia differentia communis & propria, non faciunt differre immediate, & ratione sui, sed media differentia proprijssima, quam supponunt, & indicant: ergo faciunt differre per operationem intellectus, sicut differentia proprijssima. Et præterea; quia accidens non facit differre hoc subiectum ab alio ratione totius entitatis physicæ, sed solum quatenus metaphysice præscinditur gradus differentialis à grada generico, in quo conuenit cum alijs: sed hoc est opus intellectus: ergo munus faciendi differre, metaphysice loquendo, est aliquid rationis.

12 Dico tamen secundo: munus faciendi differre metaphysice est aliquid reale. Ita docuisse Aurizenam, B. Albertum Magnum, & Sotum, testatur, & sequitur Rubio in præsenti q. 2. & sequitur M. Ioan. à S. Thoma q. 10. art. 1. & communiter Thomistæ. Et id indicant aperte verba, & exempla Porphyrij: & videtur desumptum ex communi modo loquendi; nam omnes concipiunt, & dicunt differentiam propijssimam esse omnium maximā: ergo maxime facit differre; ergo causat omnium maximam distinctionem: ergo non tantū causat distinctionē rationis; sed etiam distinctionem realem, quando est inter formas reales, & adsunt aliæ conditiones ad hoc requisitæ.

Respondent, causare maximam distinctionem metaphysicam inter omnes alias metaphysicas differentias; cum faciat differre essentialiter. Cæterum quia metaphysica compositio formaliter est rationis, & fundamentaliter, seu virtualiter est aliquid reale: ideo munus faciēdi differre, etiam formaliter, est aliquid rationis: licet fundamentaliter sit aliquid reale.

13 Sed contra hoc est, quod illa comparatio, & ille consuetus modus loquendi, non est respectiuus inter sola distincta per rationē, sed absolute inter omnia, quæ distinguuntur: ergo, si absolute profertur, maxima differentia, facit maximam distinctionem, quæ sola est distinctio realis. Præterea licet distinctio metaphysica se sola non sufficiat ad distinctionem realem; si tamen sit adiuncta cum distinctione physica, facit distinctionem realē, respectu illius à quo physice distinguitur; licet faciat distinctionem rationis, respectu illius, à quo solum metaphysice differt.

14 Hinc ergo à priori probatur conclusio; nam *differentia importat distinctionem formæ*, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 31. art. 2. ad 2. sed munus faciendi differre non est aliud,

liud, quàm distinguere, vel separare, ea quæ conueniunt in communi quasi materia, vel subiecto: quod fit, vel per formam essentialem, vel per formam accidentalem, separabilem, vel inseparabilem: sed huius modi rationes formales faciunt differre realiter: ergo munus faciendi differre est reale. Probatur minor: nam omnes huiusmodi formæ includunt oppositionẽ realem; non cum illo in quo sunt, sed cum illo à quo differre faciunt: ergo licet cum illo faciant compositionem rationis metaphysicam, ab extremo à quo faciunt differre, realiter distinguuntur.

15 Præterea facile probatur: vt munus faciendi differre sit realis, sufficit quod à parte rei detur realis conuenientia, & à parte rei detur realis distinctio realium formalitatum, quarum vna formaliter nõ sit alia: sed totũ hoc reperitur formaliter à parte rei: ergo munus faciendi differre metaphysice est aliquid reale. Maior patet ex supra dictis, quia in hoc distinguitur esse vnũ diuersum ab alio, ab hoc quod est esse differens ab illo; quod diuersa in nullo conueniunt; differentia autem solum est vbi est conuenientia: Minor verò probatur: quia ideo à parte rei aliqua sunt diuersa, quia à parte rei hoc non est aliud, & fundit relationem diuersitatis ab illo: sed etiam inter ea, quæ conueniunt in genere, vel in specie, aut in subiecto, est verum dicere, quod à parte rei hoc nõ est illud; & quod in hac diuersitate fundetur relatio dissimilitudinis: ergo à parte rei datur totum, quod requiritur ad munus faciendi differre. ¶ Denique probatur discurrendo per omnia membra prædictæ diuisionis: nã à parte rei homo non est equus, quia differt ab illo differentia proprijssima; à parte rei Cignus differt à Coruo per albedinẽ, quæ est eorũ differẽtia propria; & a parte rei Petrus albus differt à Petro nigro, ratione accidentis cõmunis: ergo munera faciendi differre, sunt formaliter, & metaphysice, aliquid reale.

16 Ad primum in contrarium respondetur concedendo maiorem & distinguendo minorem: & concedendo illam respectu rationis generica, cum qua componit differentia: negando vero illam respectu alterius differentiæ sibi oppositæ; vt *rationale*, quæ est differẽtia proprijssima hominis, distinguitur quidem ratione ab animali, quod est in homine; sed differt realiter ab equo ratione hinnibilitatis, quæ est differentia opposita rationalitati.

17 Ad secundum respondetur distinguendo maiorem, & negando illam de contractione formali; & admittendo illam de contractione virtuali. Itaque æquiuocatio oppositæ sententiæ in hoc consistit; quia nescit distinguere inter realẽ conuenientiam conformitatis, quæ stat cum reali diuersitate; & realem vnitatem identitatis, quæ non cõpatitur cum diuersitate reali. Rursus non discernunt, quod munus faciendi differre ab alio extremo sibi opposito, non est ipsa compositio metaphysica, sed fundamentum compositionis metaphysicæ, quæ

quæ reperitur in specie, & est tantum per rationem: quia gradus genericus, & differentialis, in specie sola ratione differunt; sed duæ differentiæ reales realiter opponuntur.

Per quod respondetur ad vltimam probationem: quia licet non omnis formalitas sit ratio faciendi differre: tamen ipsa formalitas quę differre facit, est realis, & in re reperitur.

18 Dico tertio hæc diuisio differentiæ, & potest intelligi primo intentionaliter, & pro substracto; potest intelligi secundo intentionaliter, pro ipsa relatione faciendi differre.

Non me latet in hac conclusione non omnes concordare. Nam cõmuniter tribuitur Caietano, quod docuerit diuisionem hanc esse tantum secundarum intentionum: quãuis ipse solum dicat, quod *est diuisio intentionum differentialium*: & non explicet, an loquatur de prima intentione, vel secunda. Sed summendam esse secundo intentionaliter, docet Masius sectione 1. quæst. 2. concl. 2: quia est diuisio directe attinens ad logicum.

Per oppositum, nullatenus posse accipi pro secundis intentionibus, contendit Rubio. q. 2: quia facere diuersum non conuenit secundis intentionibus: & quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis est, & conueniens sine vlla dependentia ab intellectu.

19 Nostram tamen conclusionem diligenter probat Sanchez, lib. 3. tota quæst. 20. quia Logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis: & vt diximus explicando diffinitionem generis, licet formalius, & essentialiter tractet de secundis intentionibus; tamen ex modo significandi, & in supponendo, agit de ipsis substractis, & naturis: ergo, vel potest explicari diuisio ex parte substracti, & ex ipso munere faciendi differre; vel potest explicari diuisio ex parte secundæ intentionis fundatæ in isto substracto.

§. III.

Vtrum diuisio sit vniuoca?

20 Hinc nascitur occasio tertiæ difficultatis, de qualitate huius diuisionis vtroque modo sumptæ? Et quidem loquendo de differentia physice, pro ipsa forma à qua sumitur; manifestum est diuisionem esse analogam: sicut forma analogice dicitur de forma substantiali, & accidentali. Loquendo vero de differentia metaphysice pro munere reali faciendi differre, etiam certum est diuisionem non esse vniuocam, sed analogam; quia differentia proprijssima facit differre quidditatiue, & essentialiter, quod est facere differre simpliciter; aliæ vero differentiæ faciunt differre accidentaliter: quod est facere differre secundum quid.

21 Ex quo tamen, non bene inferunt Recentiores, hanc diuisionem potius esse nominis, quam rei:

rei : eo quod, dicunt, hic non diuidi conceptum aliquem communem omnibus differentijs : quia talis conceptus communis non datur; quia ratio differentiæ ſolum inuenitur intrinſece in differentia proprijſsima ; propriæ vero , & communi ſolum tribuitur extrinſece , quia ſunt ſigna differentiæ proprijſsimæ : ergo non poteſt dari vnus conceptus faciendi differre , qui ſit communis differentiæ communi , propriæ , & proprijſsimæ : & ideo ſolum nomen erit commune.

22 Hæc tamen Recentiorum poſitio , ſibi non conſtat : quia ea quæ ſolum nomen habent commune , non diuiduntur analogice , ſed æquiuoce : fatentur autem ipſi diuiſionem eſſe analogam : ergo non eſt diuiſio ſolius nominis.

Secundo : differentiæ propriæ, & communi vere , & proprie tribuitur munus faciendi differre, ſicut formæ accidentali tribuitur proprie , & intrinſece ratio entis: ergo illorum fundamentum non ſubſiſtit.

Denique, falſum eſt, quod differentia communis , & propria ſolum faciant differre , quia ſunt ſigna differentiæ proprijſsimæ ; quia etiam ſi hanc non ſignificent ; in ſuo genere differre faciunt: vt idem indiuiduum diuerſis ſubiectum accidentibus , differt à ſe ipſo communiter , etiam ſi talia accidentia, non ſint ſigna differentiarum proprijſsimarum.

His ergo relictis ; deuoluitur quæſtio ad differentiam ſumptam ſecundo intentionaliter.

23 Diuiſionem hanc eſſe vniuocam , & generis in ſpecies , tenent M. Oña , & quidam Complutenſes, quos reffert , & ſequitur Didacus à Ieſu diſp. 8. quæſt. 2. vbi dicit hanc ſententiam tenere S. Thomam 5. Metaph. cap. 9. text. 16. lectione 12. vbi nil , quod ad rem faciat , inuenio. Eandem ſententiam ſequitur Magiſter Cabero , diſput. 4. dub. 2. tribuitur Conimbricenſibus , & alijs. Probat Didacus à Ieſu tribus argumentis. Primum eſt à paritate : quia ſicut non obſtante , quod tria prædicabilia priora ſint rationes prædicandi eſſentialiter , & duo poſteriora accidentaliter ; tamen vniuerſale eſt genus ad illa , vt ſupra diximus quæſtione 17. ergo non obſtante , quod differentia proprijſsima ſit ratio differendi eſſentialiter ; aliæ autem ſint rationes differendi accidentaliter , ratio differentiæ in communi , eſſentialiter , & vniuoce illis conueniet. Et omnis inæqualitas erit in rationibus particularibus , & non in ratione abſtracta differentiæ , vt ſic.

24 Secundo probat à priori: nam hæ tres differentiæ rationes vnam habent rationem communem , in qua eſſentialiter conueniunt, nomine differentiæ ſignificatam , ſcilicet, eſſe rationes denominantes naturam , quã faciunt differre ; alias etiam peculiares habẽt, per quas ad inuicem eſſentialiter differunt, ſcilicet , per hoc , quod eſt eſſe commu-

munem, propriam, & proprijssimã: ergo sunt eiusdem generis species. & sic appellantur à Porphyrio *tres species differentis*.

Tertio probatur, nam secunda intentio generis dicitur vniuoce de generibus substantiæ, & accidentis, non obstante, quod accidens, physice loquendo, sit ens secundum quid; ergo, non obstante, quod physice loquendo, & primo intentionaliter, sola differentia proprijssima sit talis simpliciter, loquendo secundo intentionaliter, potest diuisio esse vniuoca, & generis in species.

25 Nihilominus diuisionem istam, etiam sumptam secundo intentionaliter, esse analogam, communis sententia tenet. Ita B. Albertus tract. 1. in Porphyrium cap. 1. Caiet. & Soto, & communiter Thomistæ. Item Scotus q. 23. Rubio q. 2. & passim alij Moderni. Eam probat Sanchez lib. 3. q. 25. concluss. 4. his argumentis; primo, quia ratio differentiæ, sumpta primo intentionaliter, dicitur analogice, vt dictũ est, quia differentia proprijssima, est solum differentia simpliciter, & cõmunis, & propria tantum secundũ quid sed est impossibile, quod aliquid dicatur differentia simpliciter secundo intentionaliter, & sit differentia secundum quid primo intentionaliter; sicut non denominatur proprium, nequè species simpliciter secundo intentionaliter, quod non est tale primo intentionaliter: ergo, si prædicta diuisio primo intentionaliter est analoga, etiam sumpta secundo intentionaliter, est analoga.

26 Secundo probat: nam sola differentia proprijssima constituit tertium vniuersale, quod prædicatur *in quale quid*: ergo aliæ sunt differentiæ secundum quid.

Tertio, & vltimo probat ab inconuenienti: quia ex priori sententia sequitur, dari tria prædicabilia differentiæ specie athoma distincta, & ita erunt septem prædicabilia: quia iam diximus in prædicta q. 17. in diuisione prædicabilium numerari species infimas; hoc tamen est contra communem Dialecticorum: ergo tenendum est prædictam diuisionem, tam primò, quã secundò intentionaliter esse analogam, & non vniuocam.

§. IIII.

Resolutio vltimæ difficultatis.

27 QVamuis inter has probabiles sententias, hæc secunda, quia communior, sit probabilior; posset tamen alia sententia excogitari; quam subijcio, si forsam alicui probetur. Distinguo ergo in differentia duas secundas intentiones, saltem partiales; quarum vna respiciat extremum, à quo facit differre, speciem constituendo, & ab alijs distinguendo: altera vero constituat differentiam in ratione vniuersalis, per ordinem ad inferiora, in quibus est, & de quibus prædicatur. Istas relationes esse distinguendas patet à simili, ex dictis de specie subijcibili; quæ sic denominatur in quantum est sub genere, & dicitur etiam

etiam vniuersalis in quantum sub se continet indiuidua: ergo similiter differentia, cum separet ea, quæ sunt sub eodem genere; & potest comparari ad genus, cum quo constituit speciem, & ad differentias specierum, quibus opponitur: & potest comparari ad inferiora, de quibus prædicatur.

28 Dico ergo quarto: secunda intentio faciendi differre, comparata ad subiectum, cum quo constituit speciem, quam facit ab alijs differre, dicitur analogice de differentia communi, propria, & proprijssima. Hæc conclusio probatur; quia sola differentia proprijssima est constitutiua speciei, & generis diuisiua; aliæ vero speciem constitutam supponunt. Hanc etiam conclusionem probant fundamenta secundæ sententiæ; quæ reducuntur ad hoc, quod munus faciendi differre conuenit simpliciter differentiæ proprijssimæ: alijs vero tantum secundum quid.

29 Dico vltimo; si differentia considerctur formalissime, vt vniuersalis respectiuè ad sua inferiora; non video cur non possit vniuoce dici de tribus differentijs prædictis. Hanc meo videri conuincunt primum, & tertium argumentum prioris sententiæ: & quia coordinatio superioris cum inferiori æque bene reperitur, cum coordinatur forma substantialis, ac cum coordinatur forma accidentalis: immo vniuoce reperitur in entibus realibus, & entibus rationis.

30 Ad fundamenta posteriori sententiæ, quatenus huic opponuntur, posset responderi. Ad primum, quod si prima, & secunda intentio respiciant eundem terminum, vel accipiantur ex eodem capite; bene valet, ex analogia diuisionis sumptæ primæ intentionaliter deduci analogia illius sumptæ secundo intentionaliter. Si vero sumatur ex diuersis principijs, sæpe contingit cum analogia in esse entis, vniuocatio in secunda intentione; vt satis demonstrant exempla pro nobis adducta.

Ad secundum concedo antecedens, & nego consequentiã, quia alia vniuersalia non distinguuntur à differentia, nisi vt species eiusdem generis: vnde ex eo, quod sola differentia proprijssima constituat tertium prædicabile, non sequitur, quod analogice distinguatur ab alijs; sed solum, quod specifice ab illis differat.

31 Ad vltimum respondetur concedo sequelam; non ideo tamen augetur numerus prædicabilium: quia differentia propria reducitur, vel pertinet, ad quartum prædicabile; & differentia communis constituit quintum prædicabile. Ideo autem de illis in isto tertio prædicabili est facta mentio: tum vt agnoscatur illorum distinctio à differentia proprijssima: tum etiam, vt agnosceretur, quod accidentia propria, & communia, non solum habent rationem vniuersalis, sed etiam subiectum faciunt differre, vel inseparabiliter, vel vel separabiliter.

QVÆS-

QVÆSTIO XXV.

De differentia prædicabili.

§. I.

Dubium primum tractatur.

1 ANte omnia est antiquum dubium; an differentia constituatur in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, an vero solum respectu inferiorum talis speciei?

Est valde recepta inter Recentiores sententia, quæ asserit differentiam non constitui in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit; sed per ordinem ad indiuidua. Ita plures, quos referunt, & sequuntur Sanchez lib. 3. quæst. 25. PP. Carmelitani disp. 7. quæst. 2. Magist. Ioan. à S. Thoma, quæst. 10. artic. 3. & passim alij. Quorum ratio est: quia vniuersale, vt tale, prædicatur vt superius de suis inferioribus: sed species non est quid inferius ad differentiam: ergo differentia non est vniuersalis respectu speciei. Probatur minor, primo ex D. Thoma 2. Posteriorum, lectione 13. dicente, differentiam vltimam nullo modo esse in plus quam speciem. Secundo probatur: quia superius, vt docet Philosophus in post prædicamentis, *est id à quo non valet subsistendi consequentia*: sed à differentia ad speciem valet consequentia; & è contra: ergo differentia non est superior respectu speciei.

Confirmatur: quia vniuersale tantum est superius, logice loquendo, respectu eorum, à quibus abstrahitur abstractione vniuersali: sed differentia non abstrahitur à specie abstractione vniuersali; sed tantum abstractione formali: ergo respectu speciei non est quid superius, logice loquendo.

2 Dices, quod quando differentia prædicatur de specie, prædicabitur de pluribus in radice, seu virtualiter: quia prædicatur de specie multiplicabili in indiuiduis.

Sed contra primo: quia indiuidua, prout in specie, non sunt plura, sed vnum: quia, vt inquit Porphyrius, *participatione speciei plures homines sunt vnus homo*: quia in natura adunantur, & solis differentijs particularibus distinguuntur.

Secundo: quando differentia prædicatur de specie: species solum exercet rationem subijcibilis: ergo differentia, eam vt sic actuans, non exercet rationem prædicabilis.

3 Non desunt tamen graues authores, asserentes differentiam vere esse vniuersalem per ordinem ad speciem, quam constituit; & non per ordinem ad genus, vel per ordinem ad inferiora. Ita expresse Beatus Albertus tractatu 5. capit. 1. Caietanus in expositione secundæ diffinitionis differen-

rentiæ notabili vltimo, & Mag. Soto in expositione textus septimi, & in capite de proprio quæstione 1. ad 5. vbi dicit, quod ad hoc quod proprium sit vniuersale, satis est quod conuertibiliter prædicetur, de specie quæ est vniuersalis. Idem sequuntur Toletus & Masius quæst. 8. & alij. Quorum fundamenta sunt duo. Primum est, quia differentia, vt vnum speciale vniuersale, constituitur per ordinem ad speciem, eo quod differentia, vt talis, directe respicit speciem; sed vt talis est species vniuersalis; ergo per ordinem ad speciem constituitur in esse vniuersalis. Minor patet: quia est actus speciei constitutiuus, & proprius. Maior vero probatur; nam species non prædicatur de genere, nisi per modum accidentis, vel proprij; de suis autem indiuiduis; nempe de hoc, & illo rationali, solum prædicatur, vt species: de specie autem vere prædicatur vt differentia, vt patet, quia hæc est prædicatio differentiæ: *homo est rationalis*: ergo per ordinem ad speciem differentia est vniuersalis.

4 Alterum fundamentum est; quia reliqua vniuersalia constituuntur in esse talium per ordinem ad ea, de quibus immediate prædicantur; vt patet in genere, & in specie: sed differentia immediate prædicatur de specie, & media specie de indiuiduis: ergo differentia in esse vniuersalis, potius constituitur in ordine ad speciem, quam in ordine ad indiuidua.

§. II.

Resolutio dubij.

5 AMbæ istæ sententiæ videntur simul veræ, quoad id quod affirmant; non autem quoad id quod negant: vnde asserimus differentiam constitui in esse talis vniuersalis, & per ordinem ad speciem, cum qua conuertitur, & per ordinem ad indiuidua, de quibus species prædicatur: vnde ambæ istæ prædicationes sunt prædicationes differentiæ: *homo est rationalis*: *Petrus est rationalis*. Explicatur conclusio: nam hoc vniuersale, vt ab alijs distinguitur, tria respicit; nempe, genus, quod contrahit: & speciem cum qua conuertitur, & indiuidua, in quibus species multiplicatur; licet ergo, comparatiue ad genus, non explicetur vniuersalitas: comparatiue tamen ad speciem, vt multiplicabilem in inferiora, vniuersalitas explicatur.

6 Vnde sic probatur prima pars conclusionis: Quidquid conuertibiliter prædicatur de vniuersali, vt vniuersale est, & ipsum formaliter est vniuersale; sed differentia conuertibiliter prædicatur de specie, non solum vt subijcitur generi, sed vt in potentia continet indiuidua: ergo differentia, vt

vt respicit speciem est vniuersalis. Maior patet; alioquin, non conuerteretur cum vniuersali, vt vniuersale est; minor vero probatur; quia species, quatenus multiplicabilis in inferiora, non solum dicit gradum genericum, cui subijcitur; sed differentiam, qua constituitur: vnde tota essentia speciei plurificatur in indiuiduis: sed hoc habet formaliter ratione differentiæ: ergo formaliter, vt vniuersalis; prædicatur differentia de specie, vt vniuersali. Et sic cessant fundamenta contraria: quia indiuidua, prout in specie, sunt vnum vnitate vniuersalis, cum quo optime stat esse multa in potentia, & particulariter.

7 Secunda pars nostræ assertionis; præter quam quod patet, ex fundamentis prioris sententiæ. Vlterius probatur ex regula antepræd icamentali: *quidquid de superiori prædicatur, prædicatur de inferiori*; quam regulam dicit Magister Soto intelligendam de eodem genere prædicationis, vt si hæc est prædicatio generis: *homo est animal*; hæc etiam erit prædicatio generis: *Petrus est animal*: & si hæc est prædicatio differentiæ: *homo est rationalis*: hæc etiam erit prædicatio differentiæ: *Petrus est rationalis*; & eadem ratione, quia risibile prædicatur de homine prædicatione proprij, etiá de indiuiduis tali prædicatione prædicatur; quia essentia indiuidui, nõ est alia ab essentia speciei; & generis; & ideo quod est proprium speciei est proprium indiuidui. Et hoc videtur intendere Pater Rubio cap. de Proprio. quæstione 2. dicens, constitui in ordine ad indiuidua, vt participant rationem speciei.

8 Fatemur tamen magis explicite relucere rationem vniuersalis cum in ipso exercitio differentia prædicatur de contentis sub specie, quia ibi relucet superioritas; hanc tamen habet differentia, ex eo quod est actus constituens speciem, cum qua conuertitur, & quam vbique committatur. Hoc præmisso.

§. III.

An secunda definitio conueniat omni differentiæ?

9 INter diffinitiones differentiæ à Porphyrio adductas, secunda est, quæ maiorem ingerit difficultatem; quæ sic breuiter proponitur. Dantur differentiæ vltimæ, quæ cum speciebus conuertuntur; sed istis, non conuenit diffinitio differentiæ à Porphyrio assignata; ergo non est bona. Maior est Philosophi 7. Metaphys. text. 42. & 43. & S. Thomæ ibidem lectione 12. & 2. Posterior. lectione 13. & ratione probatur: quia differentia sumitur à forma, vt sumitur ex Philosopho 8. Metaphys. text. 6. sed in qualibet re est sua propria forma, seu actus vltimus quiddi-

tati-

tertius, quo vltimate in sua quidditate constituitur: ergo in qualibet re, est propria differentia vltima, & simplex; vt diligenter probant Sanchez lib. 3. quæstione 34. & Masius hic quæstione 6. & post eos alij. Prima verò minor manifesta est; siquidem differentiæ vltimæ, quæ cum speciebus infimis conuertuntur, non prædicantur de pluribus differentibus specie, sed tantum de pluribus differentibus numero: vt *rationale*, tantum prædicatur de Petro, & Paulo, & alijs indiuiduis hominis; non autem de equo, & bobe, & alijs specie differentibus.

10 Huic difficultati, licet multipliciter occurrant Expositores: celebriores tantum solutiones referemus. Prima est adeo antiqua expositio, quod illam refert Auicena, apud B. Albertum tractatu 5. capit. 6. quam nouissime defendunt, & late exponunt M. Ortiz tractatu 3. conferent. 5. §. 3. & Magister Lerma lib. 4. quæstione 15. conclusione 2. qui asserunt quod, vt diffinitio competat ommbus differentijs, illa particula, *de pluribus differentibus specie*, debet exponi; non differentibus specie inter se; sed *differentibus specie ab alijs*. Quorum ratio est, quia proprium fundamentum differentiæ, est quia diuidit genus, constituendo speciem, & faciendo vnam speciem differre specie ab alia; quod quia soli differentiæ proprijssimæ conuenit; ideo sola illa constituit hoc tertium prædicabile: sed optimus modus diffiniendi relationes est, exponere illarum propria fundamenta; & secundæ intentiones optime exponuntur per primas, in quibus fundantur: ergo prædicta definitio, sic exposita, optime explicat essentiam differentiæ.

11 Sed obijcies: nam in diffinitione aliorum prædicabilium, ly, *differentibus specie*, intelligitur, non ab alijs, sed inter se: ergo pariter in diffinitione differentiæ debent istæ voces accipi; ne dicamus voces esse æquiuocas, & ineptas ad diffinitionem.

Respondent, particulas debere intelligi iuxta subiectam materiam; est autem specialis ratio in differentia, quæ cogat verba definitionis sic exponere: quia proprius eius actus est separare, ea quæ sunt sub eodem genere, & ita non solum respicit inferiora, quæ continet; sed extrema opposita, à quibus facit differre.

12 Secunstò obijcies: diffinitio sic exposita, posset dari per prædicari de pluribus differentibus genere: quia *rationale*, non solum distinguit Petrum ab indiuiduis eiusdem speciei sed etiam ab alijs, quæ differunt specie, & genere, imò, & prædicamento.

Respondetur, quod quæ pertinent ad diuersa prædicamenta, non proprie dicuntur differre, sed esse primo diuersa; quæ autem sunt in eodem prædicamento, vel differunt specie subalterna, vel infima: & cum dicunt differen-

tiam facere *differre specie ab alijs*; non intelligunt determinate de specie subalterna, vel infima; sed indeterminate: vt autem notat M. Soto quæstione de Genere ad tertium, nullum genus prædicatur de pluribus differentibus genere: quia secundum Philosoph. 5. Metaphys. textu 12. aliqua differre specie, nihil aliud est, quam differre diffinitione: nam vt ibi ait S. Thomas lectione 6. nihil definitur, in rigore, nisi species. Vnde Philosophus ait, quod illa solum differunt genere, quæ differunt prædicamento.

§. IV.

Tractatur sententia Caietani, & aliorum.

13 SEcundus dicendi modus est, quod in definitione differentiæ positiue exponuntur, ea quæ sunt essentialia differentiæ, vt sic; in quibus conueniunt differentia subalterna, & infima: quia tamen istæ inter se solũ differunt accidentaliter; ideo ratio essentialis explicatur positiue; & accidentalis solum negatiue, seu per non repugnantiam. Ita B. Albertus, quem sequuntur Caietanus, & Soto insolut. ad 6. quorum sententiam probabilem reputant Toletus in præsenti, & Araujo lib. 3. Metaphys. quæstione 4. artic. 6. Petronius lib. 5. Logicæ quæstione 3. artic. 3. & alij Thomistæ, Quorum fundamentum est; quia diffinitio quanti, quibusdam conuenit positiue, & alijs per non repugnantiam; vt Cœlo, & minimo naturali; quibus repugnat diuisio ratione subiecti non verò, quia quanta sunt. Quod sumitur ex D. Thoma 1. Physicorum lect. 9. Quia igitur differentiæ, inquantum differentia est, non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie; sed hæc repugnantia illi conuenit accidentaliter, ex parte subiecti; ideo debet exponi diffinitio negatiue, seu per non repugnantiam.

14 Sed obijcies primò: nam diffinitio debet explicare positiue, non solum rationem communem, sed rationem peculiarem diffinitam; quia est oratio explicans, essentiã rei: ergo non debet dari per non repugnantiam.

Respondetur, quod conceptus essentialis rei diffinitæ, debet positiue explicari in diffinitione: essentialis autem ratio differentiæ sufficienter exprimitur in ordine ad speciem, quam constituit: de illis autem, quæ illi accidunt, inquantum est hæc, vel illa species, sufficit, quod id, quod est notius, explicetur positiue; & quod id, quod est minus notum, explicetur per non repugnantiam.

15 Secundò obijcies: nam si iste modus diffiniendi admittatur, sequitur quod definitio speciei possit conuenire alteri: & ita hæc esset bona definitio equi: *equus est animal rationale*: quia licet

cet, *rationale*, repugnet equo, in quantum hinnibilis est; non tamen repugnat in quantum animal est. Similiter sequitur, quod hæc diffinitio differentiæ conueniat omni vniuersali: quia licet generi, & speciei, inquantum talia sunt, repugnet prædicari *in quale quid*; non tamen inquantum vniuersalia, & prædicabilia sunt.

Dices non esse eandem rationem; quia ea, quæ adducuntur in argumento sunt differentiæ essentiales; at verò in casu nostræ definitionis, sunt differentiæ accidentales.

16 Sed contra hoc est; quod quamuis esse subalternam, & infimam sint rationes accidentales respectu differentiæ, vt sic; sunt tamen differentiæ inter se oppositæ: ergo, vel dicendum est, esse definitam solam differentiam, vt sic; cuius tamen oppositum constat ex ipsa definitione; vel definitio, non conueniet omni contento sub diffinito. ¶ Præterea: prædicari de pluribus differentibus specie, non conuenit positiue differentiæ, vt sic; quia nulli differentiæ positiue repugnaret; cum tamen constet differentiam vltimam, inquantum talem, non posse prædicari de pluribus differentibus specie: ergo definitio, non debet explicari per non repugnantiam. ¶ Istas tamen, & alias replicas præuenerat Caietanus distinguens in differentia, id quod conuenit illi formaliter, in quantum differentia est; & id quod conuenit illi, quasi materialiter, ratione subiecti; formaliter propriùs actus differentiæ solum est prædicari *in quale* de specie; permittit tamen, seu pertingere potest, vt plura de quibus prædicatur, etiam differant specie.

17 Ad maiorem expositionem sententiæ Caietani; seu ad eam emolliendam, seu eius rigorem mitigandum, notat Magister Ioannes à Sancto Thoma quæstione decima articulo secundo, non dixisse Porphyrium, **quod differentia est**, *quæ prædicatur de pluribus specie differentibus*; sed asseruit, est, *quæ prædicatur de pluribus, & specie differentibus*; interposuit enim illam particulam, *&*; vt distingueret inter prædicari de pluribus absolute, *in quale*; in quo conueniunt omnes differentiæ; in illa verò additione, *& specie differentibus*, specialiter subalternas indicauit; quasi diceret: differentia est, quæ de pluribus prædicatur in quale; etiam si illa plura sint specie differentia. Et ita particula *&* æquiualet particulæ *etiam*: ac proinde, sensus Porphyrij est, differentia est, quæ de pluribus prædicatur in quale quid; etiam si talia plura sint specie differentia. Vel, vt inquit Pater Didacus à Iesu disputatione octaua quæstione vltima in fine, qui etiam inuenit mysterium in illa particula, *&*. Sensus est, prædicatur de pluribus; immo de differentibus specie in

quale quid. De isto dicendi modo, inquit, prædictus Magister Ortiz relata conferent §. 1. quod iste modus explicandi hanc diffinitionem clarus, & facilis est, & contra ipsum nil difficultatis occurrit.

18 Mihi tamen scrupulum injicit, quod illa particula, *&*, in qua totum mysterium adinuenitur, non inuenitur in translatione Boetij apud Caietanum. Quamuis autem in translatione Perionij habeatur; cæterum iuxta eandem translationem, etiam reperitur in diffinitione generis: in qua constat particulam illam mysterio vacare; & non sumitur copulatiue, sed disiunctiue. ¶ Solum posset quis dicere, quod iuxta translationem Argiropyli, talis particula non habetur in definione generis, & habetur in diffinitione differentiæ. Hoc tamen discrimen ad Interpretem potius, quam ad Authorem libri, arbitror referendum. Quitamen istam sicut, & præcedentes expositiones, vellet defendere; nullo euidenti argumento poterit impugnari. quamuis octo congerat Sanchez lib. 3. quæst. 24. contra sententiam Caietani.

§. V.

Facilior solutio.

19 FAcilior tamen, & intentioni definientium conformior solutio, est quæ primo loco traditur ab ipso Caietano; & est iam communiter recepta in scholis; & asserit quod Porphyrius, solum diffinit differentias subalternas. Cur autem infimas non diffinierit? variæ assignantur rationes: prima est Caietani: quia differentiæ infimæ communiter, nec nominatæ, nec cognitæ sunt, vt docet S. Thomas 2. Posterior. lectione 13. vel vt ait Massius sect. 1. quæstione 1. ad 1. quia aliæ diffinitiones conueniebant omnibus differentijs: hanc assignauit, quæ conueniret soli subalternæ. Vel, vt dicit ipse Massius, & alij, quos referunt, & sequuntur Patres Carmelitani disput. 7. quæst. 3. num. 36. Ideo solum diffiniuit subalternam; quia eius vsus in diffinitionibus, in diuisionibus, & disputationibus, frequentior est; & sic imitatus est Philosophum 1. Posteriorum cap. 14. & sequentibus, & 1. Topicorum cap. 3. qui eodem fere modo definiuit.

§. VI.

Dubium tertium soluitur.

20 TErtiò principaliter solet inquiri; vtrum differentia infima includat subalternas?

Respondetur negatiue; loquendo in sensu formali. Ita docet Philosophus 4. Topicorum capit. 2. loco 18. & 22. vbi ait: *Manifestum igitur, quod non participat genus differentia.* Idem docet 3. Metaphysicorum textu 10. vbi Sanctus Thomas lectione 8. & lib. 5. lectione 12. & lib. 1. Contra gentes

cap.

cap.17. & cap.7. de Ente,& essentia; & Authores communiter. Nec oppositum docet M. Soto quæst.de Genere ad 3. quin potius ibi ait; quod nulla differentia prædicatur de alia *quidditatiue*. Solum concedit, quod prædicatur *mediate*; quia differentia superior est de essentia generis,&genus de essentia speciei; de cuius essentia est differentia. Quod totum verissimum est; sed ex inde solum infertur, quod differentia infima materialiter,& idétice, includat subalternas,vt etiam asserit Philosophus 7. Metaphysic. textu 43. iuxta expositionem D. Thomæ ibidem lectione 12. quod nullus negat. ¶ Probatur conclusio ratione M. Soto: nam differentia, non constat ex genere, & differentia, sed est simplex conceptus obiectiuus, contrahens genus ad speciem: ergo formaliter loquendo, tantum dicit propriam rationem, & non includit formaliter prædicata superiora. Probatur antecedens; nam si differentia constaret ex genere, & differentia, rursus illa secunda differentia constaret ex alio genere, & alia differentia, & sic esset processus in infinitum. Deinde: quia si differentiæ infimæ formaliter includerent subalternas, non essent primo diuersæ: cuius oppositum supra ostendimus. Denique, actus est extra rationem potentiæ, quam contrahit; sed differentia contrahit genus, & est eius actus: ergo est extra eius rationem: ergo est extra eius differentiam, qua constituitur.

21 Sed obijcies: nam quælibet differentia vltima habet aliqua prædicata communia sibi, & alijs; nam *rationale*, v.g. non est accidens, sed substantia: ergo vel est corporalis, vel spiritualis,&c.

Respondetur, quod habent aliqua prædicata superiora, quæ reductiue, & minus proprie pertinent ad prædicamentum; non verò directe ponuntur in prædicamento; neque in recta linea; neque ad latus. Vnde, loquendo de substantia prædicamentali in sensu formali, *rationale*, non est substantia; & consequenter, nec incorporea, neque corporea. Loquendo autem de substantia late, vt distinguitur contra accidens; est substantia, quia est differentia constitutiua speciei, quæ est substantia.

22 Secundò obijcies: nam in isto syllogismo: *Omnis homo est sensibilis: omnis homo est rationalis; ergo aliquod rationale est sensibile*, Est bona consequentia: & in præmissis extremitates prædicantur formaliter de medio; ergo in conclusione, *sensibile*, quod est differentia subalterna, prædicatur formaliter de *rationali*, quod est differentia infima.

Solet respõderi negando consequentiam: quia solum sequitur prædicari identice; non verò formaliter, quia ille syllogismus est in *darapti*: & ita est in tertia figura; in qua solet contingere, quod ex præmissis in sensu formali, inferatur conclusio in sensu identico: vt si dicatur: *Omne lac est album*;

bum: omne lac est dulce: ergo aliquod dulce est album.

23 Sed instabis; nam iste syllogismus est formalis consequentia: *Omnis homo formaliter est sensibilis: omnis homo formaliter est rationalis: ergo aliquod rationale formaliter est sensibile.* Ergo differentia sub alterna formaliter prædicatur de differentia infima.

Respondetur cum M. Ioanne à S. Thoma quæstione 10. articulo 4. ad confirmationem primi; quod variatur appellatio ex diuersa applicatione illius particulæ *formaliter*, quæ in præmissis habet locum, secus verò in conclusione: quia quod est formale respectu vnius, non est tale respectu alterius. Videatur prædictus Magister.

§. VII.

Vltimò dubitatur, vtrùm quælibet differentia sit perfectior genere?

24 REspondetur cùm D. Thoma quæstione vnica de spiritualibus creaturis articulo 8. ad 9. quod illud quod constituit in specie, est nobilius eo, quod constituit in genere; sicut determinatum indeterminato: habet enim se determinatum ad indeterminatum, vt actus ad potentiam; non autem, ita quod semper illud quod constituit in specie, ad nobiliorem naturam pertineat: vt patet in speciebus animalium irrationalium: non enim constituuntur huiusmodi species, per additionem alicuius naturæ nobilioris, supra naturam sensitiuam, quæ est nobilissima in eis; sed per determinationem ad diuersos gradus in illa natura. Videatur S. Thomas 1. parte quæstione 50. articulo 4. ad 1. & quæstione 75. articulo 2. ad 2. & in 2. sententia, distinctione 13. quæstione 1. articulo 6. ad 1. ex cuius doctrina argumenta contra hoc diluunt P. Rubio capit. de Differentia quæstione 6. & Patres Carmelitani disputatione 7. quæstione 5. & abundantius Magister Sanchez lib. 3. quæst. 30.

25 Vnum tamen non est omittendum, quia nobilius est prædicari, *in quid*, quam prædicari *in quale*: sed genus prædicatur *in quid*, & differentia *in quale*: ergo genus est nobilius differentia. Maior patet; quia *quid* est relatiuum absolutum; significans substantiam per modum per se stantis; *quale* verò est adiectiuum, seu connotatiuum, significans per modum accidentis, seu alteri adiacentis: ergo nobilius est prædicari *in quid*, vt prædicatur genus; quàm prædicari *in quale*, vt prædicatur differentia.

Respondetur, quod differentia non prædicatur pure *in quale*, sed *in quale quid*; ex ea parte qua prædicatur *in quid*, denotatur quod pertinet ad substantiam; ex ea verò parte, qua prædicatur *in quale*,

le, prædicatûr, vt determinatiuum substantiæ: vnde licet *secundum quid, & quoad modum significandi*, imperfectius significetur differentia; tamen simpliciter, ex parte rei significatæ, excedit, quia vt habetur opusculo 48. apud D. Thom. cap. 4. dicitur differentia prædicari *in quale*, ideſt, *adiectiue*. Cuius ratio est: nam differentia diuisiua alicuius generis, sumitur à perfectione, quam non habent omnia, quæ sunt sub genere: quæ perfectio comparata ad illud vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens, vt formale: & quia adiectiua communiter à formis sumuntur, quæ formæ habent adiacere: ideo ad designandum, quod differentia sumitur à solo formali, & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modum adiectiuum in sui prædicatione. Hæc ibi.

QVÆSTIO XXVII.

De proprio.

1 QVatuor acceptiones proprij, quas Porphyrius constituit, desumpsit ex Philosopho primo Topicorum capite quarto, paucis mutatis. Nam Philosophus primam, & secundam acceptionem in vnum coniunxit, & appellauit *proprium ad aliquid*, seu respectiue, seu comparatiue, nempe, respectu alterius speciei, vel indiuidui. Proprium autem in tertia acceptione appellat Philosophus *proprium quando*, quia, videlicet, non conuenit semper, sed tempore determinato; sicut canescere in senectute. Proprium autem in vltima acceptione diffinit Philosophus dicens: proprium est, *quod non indicat quid esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur*. Ex ista autem diffinitione Philosophi, & ex vltima acceptione Porphyrij, talis deducitur descriptio proprij opusculo 48. apud D. Thomam tract. 1. cap. 6. *Proprium est, quod inest vni, & semper; & conuersim prædicatur de re.*

2 Sed antequam definitionem explicemus; circa exemplum, quo Porphyrius explicat tertiam acceptionem, est dubium; nam etiam alia animalia præter hominem in senectute canescunt; ergo canescere, non conuenit soli homini.

Respondet Magister Soto quæstione prima de proprio ad secundum, quod albi pili mulorum, non sunt canicies; sed est alia passio, quæ nullo modo est illis propria, nec conuenit illis solis: cum conueniat equis, neque conuenit omnibus.

3 Hæc solutio non caret difficultate: nam Philosophus 5. de Generatione anim. capit. 4. assignans causam canicei, asserit, quod est humor putrescens in radicibus capillorum, qui vi caloris naturalis extincti, & consumpti totaliter consummi nequit: sed

hic humor putridus, non minus reperitur in canibus, equis, & alijs animalibus, quam in homine: ergo canicies non est hominis propria.

4 Respondetur cum Masio, Didaco à Iesu, & alijs, quod in rigore, & metaphysice, ita est, vt replica probat. Sed vt in plurimum, frequentior est, & magis nota canicies in hominibus, quam in alijs animalibus: & hoc sufficit, vt in exemplum adducatur, *quia exemplorum, non requiritur omnimoda veritas.* Hoc supposito, pro definitionis, & diuisionis intelligentia.

§. I.

Dubium primum.

5 DVbitatur primò; an ratio formalis proprij sit realis, vel rationis?

Supponunt omnes, quod si proprium sumatur *physice*, communiter est aliquid reale: quia proprium est id quod Philosophus *propriam passionem* vocat, vt notatur prædicto opusculo 48. capit. 6. propria autem passio entis realis, quid reale est. ¶ Est etiam certum, quod proprium secundo intentionaliter, siue vt prædicatum, siue vt prædicabile, est aliquid rationis, & vocatur proprium *logicè*. Difficultas ergo solum est de proprio *metaphysicè*, an sit reale, vel rationis?

6 Affirmat P. Didacus à Iesu disput. 9. quæstione 1. dubio 3. quod ratio formalis proprij specifici, vt sic, non est realis, sed rationis. Quod probat quatuor argumentis; sed duo sunt præcipua; primum est; nam proprium specificum est, quod conuenit speciei adæquate, & cum illa conuertitur: sed hoc non habet hæc, aut illa risibilitas, sed risibilitas à suis inferioribus abstracta; quia est proprium respectu naturæ, vt sic; ergo ratio formalis proprij conuenit per abstractionem intellectus, à quo, & habet vnitatem; ergo est aliquid rationis.

Secundum: in ratione proprij specifici includitur, quod conueniat *omni*; seu quod commune sit omnibus indiuiduis, aut inferioribus speciei; alias non conueniret omni: sed hanc conuenientiam non potest habere à parte rei, sed per intellectum: ergo ratio proprij, intentionalis erit, & non realis.

7 Subdit tamen idem Author secundam conclusionem, dicens, quod ratio formalis proprij alicuius indiuidui, realis est, & non rationis: ratio est, quia hæc risibilitas est propria huius hominis: sed hæc risibilitas realis est, & à parte rei conuenit huic indiuiduo, & cum illo conuertitur: ergo proprium singularizatum aliquid reale est.

8 Verumtamen M. Cabero tractatu 3. disput. 5. dub. 2. num. 11. ait, quod ratio formalis proprij alicuius indiuidui, metaphysice sumpta, est aliquid rationis; quod probat: nam proprium, vt

pro-

proprium, est *conuersim prædicabile*; sed prædicabile, non est formaliter loquendo ens reale, sed rationis; ergo hoc risibile est proprium per operationem intellectus.

Confirmatur; quia indiuiduum, vt prædicabile de vno, non est ens reale, sed rationis; ergo proprium, vt prædicabile conuersim, non erit ens reale, sed rationis.

9 Hæc vltima sententia laborat in æquiuoco: quia eius probationes, solũ procedunt de proprio, vt est prædicatum, vel prædicabile; in quo sensu omnes admittunt esse aliquid rationis; cum tamen quæstio sit de proprio metaphysice sumpto: per hanc doctrinam dubium nõ est solutum.

10 Dicendum est igitur, propriũ metaphysice sumptum, in recto significare aliquid reale; licet de connotato, significet operationem intellectus, vel abstrahentis, vel connexionem essentiæ cum passione cognoscentis. Hæc conclusio sequitur ex dictis quæst. 24. loquendo de differentia. Et est communiter recepta. Probaturque: quia proprium metaphysice, est idem, ac propria passio: & hæc est, quæ in demonstratione concluditur conuenire subiecto sed hoc formaliter est aliquid reale; ergo proprium metaphysice est aliquid reale.

Secundo probatur; nam propriũ metaphysice est significatum primæ intentionis proprij: sed hoc est aliquid reale; siquidem est id quod necessariam, & naturalem connexionem habet cum natura specifica; quod inuenitur in omnibus in quibus reperitur species; & de quo verificatur definitio proprij primo intentionaliter sumpta: ergo proprium metaphysice est aliquid reale.

11 Ad argumenta contraria respondetur, quod sicut prima intentio obiectiua directe significat aliquid reale, sed connotat cognitionem intellectus, vel eius abstractionem: ita proprium metaphysice sumptum, significat propriam passionem realem; sed connotat cognitionem, vel abstractionem intellectus cognoscentis connexionem necessariam, & dantis vnitatem, & communitatem.

12 Aduertendum autem, quod distinctio inter proprium subalternum, specificum, & indiuiduale, solum est per rationem; sicut solum in ratione dantur actu, & formaliter species subalternæ, & infimæ, & distinctio illarum ab indiuiduis. Sed ista dicuntur talia metaphysice, quia sunt remote in rebus, & proxime in abstractione, vel præcisione intellectus; ibi tamen, non est secunda intentio, nec prædicati, nec prædicabilis; quia istæ fiunt secunda operatione intellectus.

§. II.

Secundum, & tertium dubium.

13 DVbitatur secundo; an proprium dicatur vniuoce, vel analogice de proprijs in quatuor acceptionibus recensitis à Porphyrio?

Resp-

Respondetur, quod loquendo de proprio primo intentionaliter, diuisio est analoga, vt notat Magist. Soto in expositione textus notabili vltimo: quia principaliter dicitur de proprio quarto modo, & minus principaliter de proprio tribus prioribus modis, & Philosop. 1. Topicorum capit. 3. & 4. proprium quarto modo appellat simpliciter proprium, reliqua vero solum secundum quid.

14 Loquendo autem de secunda intentione prædicati, vel de secunda intentione prædicabilis, potest ab omnibus illis abstrahi vna ratio vniuoca: quia id quod est in æqualitatis, se habet, materialiter, & præsuppositiue; vt in simili diximus loquendo de secunda intentione differentiæ.

15 Sed hinc nascitur tertium dubium; an proprium solum quarto modo acceptum constituat hoc prædicabile.

Respondetur affirmatiue; quod vt notat Caietanus, colligitur ex Philosopho 1. Topicorum cap. 3. & *esse certissimum* dicit Sanchez lib. 1. quæst. 35. & alij Authores frequenter idem sequuntur, vt referunt PP. Carmelitani disput. 8. quæst. 1. & probatur primo: nam tria genera proprij vere pertinent ad quintum prædicabile; siquidem illis conuenit eius definitio; & omnes eorum prædicationes sunt simpliciter accidentales: ergo simpliciter non pertinent ad quartum; nisi secundum quid, & per reductionem.

16 Præterea probatur; nam potissima differentia inter propriam passionem, & accidens commune est, quod accidentia propria oriuntur ab essentia ratione formæ, & per se primo conueniunt speciei: at vero accidentia communia communiter oriuntur ratione materiæ, & per se primo conueniunt indiuiduis: vt sumitur ex Phylosopho 10. Metaph. textu 25. & docet S. Thomas 7. cap. de Ente, essentia, & in primo distinct. 17. quæst. 1. artic. 2. ad 2. & 1. Posteriorum lect. 14. Sed hoc simpliciter conuenit solum proprio quarto modo: ergo solum quarto modo constituit hoc prædicabile. Probatur maior, quia non alia de causa propriæ passiones insunt *omni*, & *semper*, nisi quia dimanant à forma specifica, quæ inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, vt habetur prædicto opusc. 48. apud D. Thomam cap. 6. & ipse S. Thomas. 1. p. q. 77. artic. 1. ad 5. ait, quod *proprium ex principijs essentialibus speciei causatur*. Videatur etiam primo Posteriorum lectione. 10. Denique idem constat, ex his, quæ diximus de differentia communi, & propria.

17 Sed in contrarium arguit P. Foneca 5. Metaphysic. cap. 28. sect. 19. quæstion. 1. ad 1. & 2. nam quod conuenit *omni*, & *semper*, conuenit *necessario*; sed propriũ in secunda acceptione conuenit *omni*, & *semper*: ergo conuenit *necessario*: ergo pertinet simpliciter ad quartum prædicabile.

Respondetur negando maiorem

rem ; quia accidentia in separabilia, vt albedo Cigni, & Nigredo Corui, conueniunt, *omni & semper*; & tamen non conueniunt necessario simpliciter ; sed solum secundum quid : quia non dimanant à principijs essentialibus, seu formalibus; sed ex dispositione materiæ, seu subiecti. De quo quæst. 27. n. 16.

18 Iterum obijcies : nam si non pertinent illæ tres acceptiones ad hoc prædicabile, frustra Porphyrius de illis hic mentionem fecit.

Respondetur, quod egit de illis, quia erant proprietates secundum quid : & vt illis cognitis veniremus in notitiam proprij, quod pertinet ad hoc prædicabile; & vt ait Caietanus per locum à diuisione explicuit Porphyrius tres conditiones simul requisitas, ad id, quod est proprie proprium, & per illarum carentiam constituuntur tres acceptiones proprij, minus proprie sumpti.

§. III.

Dubium quartum.

19 QVarto inquiritur ; an proprium constituatur in esse vniuersalis per ordinem ad speciem? An vero per ordinem ad indiuidua?

Respondetur constitui in esse vniuersalis respectu speciei, vt partibilis in indiuiduis : licet magis explicite relucëat proprij vniuersalitas respectu indiuiduorum formaliter in quantum continentur à specie, seu eam participant. Hæc conclusio quoad vtram què partem probata est quæst. præcedente, §. 2. num. 6.

20 Nunc solum addendum, quod prior pars aperte deducitur ex Porphyrio, & habetur opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 1° capit. 7. vbi dicitur: ex dictis patet, illud quod dicit Porphyrius, quod *proprium prius conuenit speciei, & posterius indiuiduis*; quod oppositum est de accidenti communi. Si enim proprium respicit indiuidua, in quantum participant formam specificam ; per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, quam de indiuiduis; & per consequens indiuiduis conuenit, quia cõuenit speciei. Accidens autem cum non respiciat subiectum, nisi ratione inherentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis, quam secundis substantijs : accidens ergo conuenit speciei ratione indiuidui. Hæc ibi vbi est sermo de accidenti prædicabili, vt patet ex fine capitis 8. & ex initio capitis sexti.

21 Indeque formatur ratio à priori: quia secunda intentio prædicabilis proprij, logice sumpti, fundatur supra primam intentionẽ, seu supra proprium metaphysice acceptum; imo non esset vniuersalitas logica, nisi præcederet vniuersalitas metaphisica: sed metaphisice

sicc loquendo, ideo propriæ passiones conueniunt indiuiduis, quia dimanant à principijs speciei; ergo formaliter constituuntur in esse vniuersalis per ordinem ad speciem.

Præterea probatur: nam sæpe diximus, quod proprium, & propria passio, pro nunc, pro eodem sumuntur: sed propria passio conuenit necessario, & omnibus indiuiduis, quia conuenit speciei, de qua etiam demonstratur; vt patet ex Philosopho 1. Posteriorum capit. 4. ergo proprium, vt proprium, respicit speciem immediate.

22 Secunda pars assertionis facile probatur; quia vniuersale, vt vniuersale, est quid superius ad ea in quibus est, & de quibus prædicatur; sed hanc superioritatem formalissime exercet proprium respectu indiuiduorum vt participant speciem, & speciei proprietates: ergo respectu illorum, magis relucet proprij vniuersalitas. Vnde optime notauit S. Thomas 1. Posteriorum lectione 9. quod propria passio prædicatur, *per se*, & *de omni*: *per se* quidem ratione naturæ à qua dimanat, *de omni* autem respectu contentorum sub tali natura.

§. IIII.

Dubium quintum.

23 QVinto dubitatur: an proprium subalternum pertineat ad hoc prædicabile?

Videtur enim quod non: nam Porphyrius in præsenti, & Philosoph. 1. Topicorum capit. 4. solum diffiniunt proprium infimum: ergo illud tantum pertinet ad hoc prædicabile.

Præterea, opusc. 48. apud Diu. Thomam capit. 7. dicitur: sciendū autem, quod licet proprium *stricto modo* sumptum, solum conueniat vni speciei specialissimæ: tamen *largo modo* nihil prohibet proprium etiam conuenire speciei subalternæ, quæ, videlicet, potest esse genus: dicimus enim, quod proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis; & tamen triangulus multas continet sub se species: ergo solum admittit, quod proprium subalternum est large proprium, ac proinde, proprie non pertinet ad hoc prædicabile.

24 Respondetur, quod proprium potest accipi dupliciter: primo *strictissime*: & sic solum proprium speciei infimæ habet rationem proprij: & sic accipitur in authoritatibus relatis, quia scl. species infima est simpliciter species. Secundo accipitur proprium in *latiori significatione*, secundum quod significat propriam passionem speciei subalternæ, vel infimæ: & sic vere, & proprie pertinet ad hoc prædicabile: & de proprio in isto sensu loquitur S. Thomas 7. cap. de Ente, & essentia dicens: *accidentia vero, quæ consequuntur formam, sunt propriæ passiones, vel generis, vel speciei; vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis, vel speciei*: vnde poten-

tentiæ sensitiuæ, quæ sequuntur gradum animalis; & nutritiuæ, quæ sequuntur gradum viuentis, & aliæ huiusmodi passiones vere pertinet ad hoc prædicabile.

§. V.

Exponuntur definitiones.

25 VLtimo ex dictis intellectæ manent definitiones proprij. Circa quas notandum, quod Louanienses, & alij, arbitrantur diffinitionibus relatis, non fuisse diffinitum proprium, vt est quartum vniuersale; sed ea ratione præcisse, qua est quartum prædicatum, seu proprietas quædam ad essentiam specificam constitutam consequens, ex ipsius speciei principijs. ¶ Per oppositum Sanchez lib. 3. quæst. 37. cum Mag. Soto in præsenti notabili 3. & cum alijs Thomistis, distinguit inter diffinitionem Porphyrij, & diffinitionem Aristotelis: nam definitio Philosophi est proprie logica; quippe, quæ datur per terminos secundæ intentionis, & explicat proprium, quatenus est quartum prædicabile. Diffinitio autem Porphyrij, vel quæ ex eius diuisione deducitur, potius videtur explicare naturam proprij secundum esse reale, vel secundum suum esse metaphysicum.

26 Sed parum refert hoc, vel illo modo exponere: vnde bene subdit Mag. Soto: quomodocumque autem sit, sensus diffinitionis est iste: *Proprium est vniuersale, quod prædicatur de specie accidentaliter, & in transmutabiliter. Accidentaliter*, ad differentiam vltimæ differentiæ: *intransmutabiliter*, ad differentiam accidentium communium. *Conuertibiliter*, ad differentiam proprij secundum quid, seu proprij in tribus prioribus acceptionibus.

27 Disputant hic non nulli; vtrum propria passio distinguatur à subiecto? Vel vtrum ab eo possit diuinitus separari? Sed quæstiones istæ non sunt Logicæ, sed Physicæ; & ideo non hic; sed suo loco sunt per tractandæ.

QVÆSTIO XXVII.

De accidente quinto prædicabili.

§. I.

Definitiones accidentis.

1 ANte omnia præmittenda est vulgaris distinctio accidentis *prædicamentalis, & prædicabilis*, quæ traditur à D. Thoma de Spiritualibus creaturis artic. 11. & 1. p. q. 77. artic. 1. ad 5. accidens prædicamentale diuiditur contra substantiam: & sic dicitur accidens, quod non habet esse per se, sed in alio. Quod diuiditur in nouem genera; de quibus agemus lib. sequenti. Accidens vero, quod est vnumquinque vniuersalium, significat *id quod est extra essentiam rei, & non causatur ex principijs essentialibus speciei*: siue sit entitatiue substantia, siue ens reale, siue rationis: quia dum præ-

prædicetur omnino accidentaliter, seu contingenter, erit prædicatio accidentalis; siue id quod prædicatur sit substantia, siue accidens: vt aurum accidit vasi, & existentia indiuiduo, & secundæ intentiones accidunt primis; quamuis, neque aurum, neque existentia, nec secundæ intentiones, sint accidentia prædicamentalia.

2 De accidente tres diffinitiones adduxit Porphyrius, & licet Auicena relatus à B. Alberto tractatu 7. cap. 1. & alij, reprehendant Porphyrium, eo quod nõ tradiderit diffinitionem accidentis, quatenus est quintum prædicabile; tamen oppositum plane constat; tum ex intentione Porphyrij; tum ex eius tertia diffinitione, in qua accidens, de quo loquitur, explicat per negationem aliorum prædicabilium: ergo loquitur de accidente prædicabili, & ipsum intendit prioribus diffinitionibus diffinire: nam vltima diffinitio, vt obseruat Phylosophus 1. Topicorum cap. 4. non seruat regulas exactæ diffinitionis; quia datur per negationem aliorum; veruntamen, iuxta subiectam materiam, sufficiens est, quia cum iam essent nota alia quatuor prædicabilia, per quorum negationem datur; facile intelligitur proprium substractum huius prædicabilis.

Hac tamen diffinitione omissa, aliæ duæ examinandæ sunt.

***

§. II.

Duo argumenta soluuntur.

3 ET contra eas est primum argumentum: nam nulla diffinitio debet dari per opposita; sed hæc datur per *adesse*, & *abesse*: quæ sunt opposita: ergo non est bona.

Non desunt aliqui Recentiores, qui verba diffinitionis intelligant in sensu copulatiuo; quia licet respectu subiecti singularis, accidens idem non possit adesse, & abesse; tamen respectu corporis, vel subiecti adæquati, adest, & abest idem accidens.

4 Hanc tamen positionem recte impugnat Mag. Ioan. à S. Thoma, quæst. 12. art. 1. quia Porphyrius diuidit accidens in separabile, & in inseparabile, tanquam in accidentia diuersa: quod falsum est in sententia, quam impugnamus; quia omne accidens est inseparabile ab adæquatione omnium subiectorum; est vero separabile ab inadæquatis subiectis. Deinde, quia aliqua accidentia sunt, quæ separari possunt à tota adæquatione subiecti: vt Grammatica, loquutio, & alia huiusmodi: nam si tantum darentur duo homines, non Grammatici, neque loquentes; accidentia ista nullibi existerent.

5 Recurrendum ergo est ad communem solutionem, quod definitio datur per disiunctionem: cuius sensus est, iuxta Caietanum, *accidens est cuius neque affirmatio, neque*

que negatio subiecti rationem tollit; quia salua essentia subiecti, potest conuenire, & non conuenire.

Sed instabis: nam bona diffinitio non potest dari per oppositа, etiam *disiunctiue*; quia definitio explicat quidditatem; quæ cuiusque rei est certa, & determinata; ac proinde non debet explicari indeterminate, & disiunctiue.

6 Respondet Magist. Soto cap. de accidente quæst. vnica ad 2. quod definitio quidditatiua, non debet dari per disiunctionem, cum quidditas rei sit vna; sed tamen descriptionem, qualis est hæc, nihil vetat dari per disiunctionem: sicut enunciationem describit Philosophus 1. Periherm. quod sit *oratio, in qua verum, vel falsum est*: sed circa hæc videantur, quæ diximus lib. 2. Dialecticæ cap. 7. ad 2.

7 Secundo arguitur: quia hæc prædicatio, *homo est mortuus*; pertinet ad hoc prædicabile; & tamen prædicatum, non potest adesse, sine subiecti corruptione: quia mors hominem destruit: ergo definitio non conuenit omni contento sub diffinito. Maior patet: quia illa est prædicatio alicuius prædicabilis, vt patet: & non apparet, ad quod aliud pertineat: ergo pertinet ad quintum.

Propter hoc argumentum, Magister Cabero in præsenti disputatione 5. dubi 3. in fine, sic exponit diffinitionem, quod verba illa, *absque subiecti corruptione*, appellent supra verbum illud, *abesse*; non vero supra verbum illud *adesse*; quia licet accidens adesse possit cum subiecti corruptione: vt adesse dicitur mors, quæ non potest adesse sine corruptione subiecti: potest tamen quodlibet accidens abesse, absque subiecti corruptione.

8 Hanc tamen intelligentiam, verba ipsa diffinitionis, non admittunt, & sola constructione Grammaticali attenta, euasio excluditur. Vnde iam diu notauerat Magister Soto in solutione ad 3. quod ly *præter subiecti corruptionem*, determinat ambo verba *adesse*, & *abesse*. Et ideo sano, & proportionali modo est intelligenda, nam sonat, quod accidens, postquam semel adest, potest adesse sine destructione subiecti: id est absentia accidentis, non est causa destructionis subiecti, & cum abest, potest aduenire subiecto, non destructo.

9 Qua propter quidam Recentior Societatis Iesu, respondet, quod subiectum illius prædicationis, non est *homo*, vtcumque sumptus: sed prout existens tempore antecedenti. Cum autem homini prout existenti tempore antecedenti, contingenter aduenial mors tempore subsequenti: nec hæc destruat illius existentiam in tempore præexistenti, sed intempore sequenti: hinc fit quod mors est prædicatum acciden-

dentale, & non destruat subiectum quatenus subiectum huius propositionis est.

10 Hæc tamen euasio in terminis implicat, quia homo prout existens, non est mortuus; ergo si ibi importatur homo prout existens, propositio, nunquam erit vera.

Secundo: mors est priuatio vitæ; sed homo reduplicatiue, prout existens, non priuatur vita; ergo homo, prout existens, non est mortuus: ergo ille non est sensus illius propositionis.

Denique, vt notat S. Thomas 3. p. quæst. 50. artic. 4. vnio animæ, & corporis complet essentiam hominis; & cum mors destruat vnionem; mors facit, quod, qui erat homo, non sit homo; & ita post Christi mortē; & ante eius Resurrectionem, hæc erat falsa, *Iesus est homo*: quod neutiquam verum esset, si mors non destrueret hominem; reijcienda est ergo præfata euasio.

11 Facilius ergo respondent Thomistæ, quod mors potest sumi, vel respectu corporis, seu materiæ, vel respectu totius; & isto secundo modo, adhuc dupliciter; vel in facto esse, & complete, vel inferi, seu in via: vt dicitur mori, qui habet morbum læthalem.

Loquendo de morte comparatiue ad hominem, illa prædicatio, non est quinti prædicabilis, quia prædicatum repugnat subiecto, & destruit illud, vt notat Caietanus dub. 2. conceditur autem illa propositio, quia per ampliationem extenditur subiectum, pro illo quod fuit, nam olim homo, modo est mortuus.

Si autem mors accipiatur inferi, & in via: sic illa propositio est quinti prædicabilis, vt exponit Sanchez lib. 3. quæst. 43. ad 3. quia stantibus dispositionibus ad mortem, hominis essentia adhuc non tollitur.

Si denique fiat comparatio ad corpus: sic vere est prædicatio quinti prædicabilis, vt cum Mag. Soto explicant PP. Carmelitani disput. 9. quæst. 1. num. 7. in fine: quia secundum modum communem loquendi, corpus, quod modo viuit, idem postea erit mortuū, quod verificatur propter identitatem materiæ, licet forma sit diuersa.

§. III.

Tertia difficultas soluitur.

12 TErtia, & maior difficultas est: nam, vel illa verba, *quod ad est, & ab est ad esse subiecti corruptione*, intelliguntur physice, & realiter, de inhærere, & non inhærere: vel intelliguntur tantum per rationem, & secundo intentionaliter? Sed neutro modo definitio potest exponi: ergo non est bona. Minor quoad primam partem patet, quia definitio sic intellecta, non conueniret accidenti inseparabili: cuius contrarium constat ex ipso textu; nam accidens, quod definit Porphyrius, immediate diuidit in separabile, & in inseparabile. Quoad secundā vero partem fa-

facilius probatur minor; quia definitio sic intellecta, conuenit alijs à definito, videlicet, proprio; nam propria passio non est de conceptu, & quidditate rei, cuius est passio; sed est quid posterius illa, & effectus eius: ergo, si per intellectum præscindatur, seu negetur de essentia, integra manebit essentiæ ratio: ac perconsequens, poterit cogitatione, & intellectu adesse, & abesse, absque subiecti corruptione.

13 Secunda parte huius argumenti permotus Hurtado disp. 6. sect. 6. non veretur concedere inep tam diffinitionem traditam fuisse à Porphyrio. Et in idem reddit, quod ait Arriaga disput. 8 sect. 3. prædictam diffinitionem quartum, & quintum prædicabile comprehendere.

Sed propter argumentum iam diu ab authoribus solutum, non debuerunt Recentiores à communi DD. recedere. Præcipue cum Porphyrij prima definitio sit ex Platone desumpta, vt testatur P. Fonseca lib. 5. Metap. cap. 28. q. 19. sect. 3. atque adeo, ipsa antiquitate commendabilis.

14 Qua propter Toletus, & Rubio quæstione 2. definitionem quidem admittunt; sed verba eius exponunt de præsentia, & absentia reali.

Hæc tamen expositio, in primis aduersatur textui: nam Porphyrius expresse saluat albedinem, & nigredinem esse accidentia communia; quia *licet Coruo, Ethyopi ve, inseparabiliter accidat; mente tamen, cogitatione vè, Coruus albus, & Ethyops, non niger sine subiecti corruptione concipi potest*: ergo Porphyrius manifeste suam definitionē exposuit. Quo sensu eam intellexit S. Thomas de spiritualibus creaturis art. vltimo ad 7. & cō muniter Expositores.

15 Rationeque facile patet: quia hic intenditur notitia ipsius secundæ intentionis; & definitur ipsum accidens, quatenus substat intentioni, seu quatenus prædicatur in concreto de substantia: ergo optime exponitur, ly *adesse*, & *abesse*, secundum intellectū; seu de affirmatione, & negatione, absque eo, quod tollatur essentia, seu definitio subiecti. Deinde, quia accidentia prædicabilia, & non prædicamentalia; in quibus prædicatur aliquid, quod entitatiue est substantia, vere pertinent ad hoc prædicabile: quia prædicantur contingenter, vt late Sanchez lib. 3. tota q. 44. ergo in definitione, non est sermo de inhærentia reali vere, & proprie.

16 Igitur ad priorem partem argumenti, aliqui videntur negare, accidentia huius prædicabilis esse inseparabilia. Et in particulari, loquendo de nigredine Corui, Didacus à Iesu disput. 6. q. 2. dub. 1. in fine, negat, quod sit accidens inseparabile, & quod omnibus cōueniat: tum quia pulli semper albi nascuntur: tum quia multi Corui visi sunt albi in Scithia, vt referunt graues authores; & Aristot. 5. de partibus animalium, & 5. de Generatione animalium capit. 8. & Scaliger exercitatione 56. capit. 1. hoc idem afferunt: & Sypontinus tes-

tatur se Neapoli vidisse Coruum album, apud Alphonsum Siciliæ Regem tempore Calixti Pontificis Maximi, imo Corui iam grandeui visi sunt albi, & canescere: & Caietanus, ex B. Alberto, assignat modum quo reducuntur albi, videlicet, si nidus Coruorum esset in montibus frigidis, & ouum Corui circumliniretur argento viuo, & humore viscoso Anseris, aut Cati, qui est frigidissimus; nascerentur Corui albi. Quod tandem confirmat illud Iuuenalis: *Coruo quoque rarior albo*: vbi licet rarum, non tamen impossibile denotatur; ergo nigredo in Coruo non est accidens inseparabile.

17 Sed quidquid sit de hoc; quia Porphyrius præsupponit Coruum non posse naturaliter esse album: & dantur alia accidentia cõmunia, quæ sunt naturaliter inseparabilia; sicut sunt masculinum, & fœmeninum, & alia similia.

18 Ideo melius respondetur cum Sancto Thoma, quod accidens commune differt ab accidente proprio, quod propria causantur ex principijs speciei: & ideo accidens proprium conuenit indiuiduis ab essentia speciei; accidens verò commune è conuerso, prius natura conuenit indiuiduo, & ratione indiuidui conuenit speciei, vt sumitur ex Philosopho cap. de substantia, & docet S. Thomas cap. 4. de Ente, & essentia; & esse doctrinam receptissimam Peripateticorum, testatur Magister Soto quæst. vnica de accidenti ad 4. de quo latius PP. Carmelitani disp. 9. tota quæst. 2.

19 Differentia autem, inter accidentia separabilia, & inseparabilia, explicatur à D. Thoma quæst. vnica de anima artic. 12. ad 7. nam accidentia, quæ causantur ex principijs indiuidui; quædam habent causam permanentem in subiecto; & hæc sunt accidentia separabilia sicut masculinum, & fœmeninum, alia similia: quædam vero habent causam, non permanentem in subiecto; & hæc sunt accidentia separabilia; vt *sedere & ambulare*. Vnde nigredo Corui, cum proueniat ex calidissima complexione matricis quæ est causa permanens, est accidens inseparabile.

20 Ad secundam partem argumenti, patet ex modo dictis; quia in diffinitione accidentis, intelligitur essentia, seu quidditas; & ita per hoc sufficienter differt ab accidenti proprio. Vnde docet S. Thomas quæst. vnica de spiritualibus creaturis, articulo vlt. ad 7. quod non est repugnantia intellectuum, quod accidens etiam inseparabile, negetur de subiecto; quidditatiue sumpto. Hæc autem repugnantia est, si negetur proprium de subiecto: quia *secunda operatione, intellectus* (inquit S. Thomas) *non potest intelligere substantiam sine proprio: non enim potest intelligi, quod homo non sit risibilis, aut triangulus non habeat tres angulos, æquales duobus rectis; hic enim est repugnans intellectuum; quia oppositum prædicati dependet ex natura subiecti.*

21 Sed

21 Sed instabis : nam propria passio diuinitus potest à subiecto separari : separata autem passione à subiecto, hæc propositio esset falsa: *homo est risibilis* : ergo falso asserit S. Thomas, quod est repugnantia intellectuum essentiam esse sine proprio.

Respondetur, non deesse grauissimos Thomistas, qui maiorem negant; vt videri potest in Caietano 1. part. quæst. 54. art. 3. & id esse probabilius de mente S. Thomæ censet Capreolus in 1. sent. distinct. 3. quæst. 3. Sed quia oppositum docent communiter DD. & id esse *indubitatum* dixit Magister Soto quæstione 2. de proprio ad 5. & esse de mente S. Thomæ ostendit Ferrara 4. contragent. cap. 65. de quo aliquid dicemus in libris de Anima: ideo concessa maiori; distinguitur minor; & concedatur, si affirmet actualem existentiam : negetur vero, si neget potentiam connaturalem ad propriam passionem; quia, vt notat Magister Soto, quamuis risibilitas, & intellectus separentur ab homine, nihilominus esset intellectiuus, & risibilis in potentia remota essentiali; quia in secundo modo dicendi per se exigerentur naturaliter à subiecto.

(.·.)

§. IIII.

Definitiones exponuntur; & dubium soluitur.

22 EX dictis facile patet sensus diffinitionis; in qua directe explicatur substractū secundæ intentionis. Vt autem explicite explicetur accidens, quatenus vniuersale; sic diffinitio explicatur à M. Soto, vel ad hanc formam redigitur: *accidens est vniuersale, quod prædicatur de pluribus accidentaliter, & trāsmutabiliter*; vt per vltimam particulam differat à quarto prædicabili, quod non conuenit contingenter sicut accidens.

23 Circa secundam diffinitionem notat Caietanus, quod differt à prima; quia secunda magis explicite, naturam accidentis declarat, ait enim : *accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse*: vbi ly, *contingit*, explicat potentiam logicam, vt sumitur ex Philosopho 1. Topic. cap. 4: quæ est potentia propria accidentis; de quo videatur opusc. 48. apud D. Thomam tract. 1. cap. 8.

24 Sed adhuc duo restant dubia; primum est respectu quorum inferiorum constituatur accidens in esse prædicabilis?

Respondetur, constitui in esse talis per ordinem ad subiecta, quæ accidentaliter denominat. Ratio est; quia hoc prædicabile, prædicatur *in quale accidentaliter, & contingenter*; sed hoc solum habet accidens respectu substantiæ;

non verò respectu huius, & illius accidentis illi inferiorum: ergo respectu inferiorum non constituitur in esse quinti prædicabilis. Vnde istæ prædicationes, *Petrus est albus*, *Ioannes est doctus*, pertinent directe ad hoc prædicabile; istæ verò prædicationes, *hoc album est album*, *album est coloratum*, vel *albedo est qualitas*, pertinent ad speciem, vel ad genus.

25 Sed obijcies: omnia quinque prædicabilia sunt essentialiter vniuersalia; quia vniuersale est genus ad illa; sed accidens respectu subiecti, non prædicatur essentialiter, sed tantum denominatiue: ergo non constituitur in esse vniuersalis per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad sibi inferiora.

Respondetur, quod secunda intentio huius prædicabilis, comparata ad sibi superius, participat essentialiter rationem vniuersalis; comparata tamen ad naturam, cui est ratio prædicandi, facit prædicare accidentaliter: sed de his latissime Sanchez lib. 3. tota quæstione 45.

§. V.

Vltima dubitatio de accidente prædicabili.

26 ALterum dubiū est; an hoc prædicabile solum sit tale respectu subiectorum existentiū? An verò etiam respectu possibilium?

Patres Conimbricenses in præsenti, & Pater Fonseca 5. Metaph. cap. 28. quæstione 20. & Didacus à Iesu disput. 10. q. 2. ad tertium in 1. solutione; dicunt accidens commune non posse habere rationem vniuersalis, nisi respectu subiectorum, in quibus actu est; quia cum prædicetur accidentaliter, & contingenter; si actu non insint, propositiones erunt falsæ. Deinde: quia existentia possibilis, non prædicatur accidentaliter, sed essentialiter.

27 Oppositum tamen tenendū est, cum M. Ioan. à S. Thoma q. 12. artic. 2. difficultate 3. & alijs Recentioribus, videlicet, quod nullo subiecto existente, sed solum possibili manente, accidens esset vniuersale, & prædicabile. Quod probatur, primò, ex differentia, quæ est inter prædicationem, & prædicabilitatem: nam illa dicit exercitium, & actum secundum existentiæ exercitæ; ista verò solum actū primum, & aptitudinem: sed stante impedimento actus secundi, potest esse aptitudo, seu potentia, & actus primus: vt inductione patet: & per se notum est, quia plus exigitur ad actum secundum, quā ad actum primum: ergo, etiam si in illo euentu actuales prædicationes, quæ affirmarent actualem præsentiam accidentis in subiecto, essent falsæ: tamen illæ, quæ solum dicerent aptitudinem, quam habent accidentia, vt dicantur de suis subiectis, essent veræ: & hoc sufficeret vt dicerētur accidētia vniuersalia, & prædicabilia. Sicut etiā, physicè loquendo, accidentia separa-

parata à subiecto, habent aptitudinem, vt sint in illo: quia inhærentia aptitudinalis non potest à subiecto auferri.

Dices, negari non posse tales prædicationes esse veras: sed tamẽ erunt essentiales; quia possibilitas respicit quidditatem, & essentiam: quam etiam habent accidentia: ac perconsequens, illæ prædicationes non erunt quinti predicabilis; quod prædicatur accidentaliter contingenter: sed vel erunt prædicationes generis, de specie, vel differentiæ.

28 Sed contra, aperitur solutionis æquiuocatio, & argumenta soluuntur secunda ratione conclusionis. Pro qua notandum, ex D. Thoma 1.p.q. 86. art. 3. quod contingentia dupliciter possunt considerari: vno modo secundum quod contingentia sunt: alio modo secũdum, quod in eis aliquid necessitatis inuenitur: nihil enim est adeo contingens, quin in se aliquid necessarium habeat: sicut hoc ipsum quod est *Sortem currere*, in se quidem contingens est, sed habitudo cursus ad motum, est necessaria: necessarium enim est, *Sortem moueri, si currit*: & ideo ipse S. Thomas 6. Metaph. lectione tertia, littera, a, docet, quod conditionalis vera, est necessaria.

29 Igitur accidentia, comparata ad suum genus, & ad suam differentiam, & ad propriam speciem, & indiuidua; non prædicantur contingenter, sed necessario: vnde non prædicantur *in quale contingenter*; sed *in quid essentialiter*: comparata verò ad subiectum, prædicantur *in quale accidentaliter*, vt iam dictum est. Similiter ipsa possibilitas, de subiecto prædicatur essentialiter: nam homo quidditatiue est possibilis, quia essentiæ rerum, metaphysice sumptæ, necessario sunt, vt diximus 1.p. Metaphys. Controu. 7. artic. 1. supposita autem subiecti possibilitate, de illo prædicantur accidentia contingenter, sicut proprietates necessario: vnde de creaturis mere possibilibus possunt fieri prædicationes proprij, & accidentis. Et sic conclusio probata, & argumenta manent soluta.

LOGICÆ
LIBER SECVNDVS,
CONTINENS QVÆSTIONES SVPER LIBRVM PRÆDICAMENTORVM ARISTOTELIS.

PROLOGVS.

LOGICAM ab hoc libro Philosophorũ Princeps *Aristoteles* inchoauit: quia cum tota sit directiua operationũ intellectus: & prædicamentorum notitia directe ad primã operationẽ dirigendam ordinetur; ideo per se loquendo ei primus locus debetur, vt hic notauit Cardinalis Caietanus. Coacti tamen sumus, cum cõmuni DD. hucusque differre: nam vsque modo legentes non erant illius doctrinæ capaces.

2 Libri author fuit Aristoteles, Philosophorum celeberrimus; imò illorum Princeps. Licet enim Iamblicus (referente Boœtio) Architæ Tarentino hunc deferat honorem; tamen Aristotelis esse indubitatum opus, constat: tum, quia vt tale à D. Thoma, & ab omnibus antiquis, & modernis, agnoscitur: & etiam, quia breuitas, & sententiarum pondus, & doctrinæ veritas, Philosophum eius authorem proclamant: & ipse de hoc opere alibi mentionem facit, non semel.

3 *Aristoteles*, dicitur *Stagirites*; eo quod, *Stagira* Macedoniæ vrbe oriundus, patre *Nicomacho* medico ortus; vel anno primo nonagesimæ Olympiadis Græcorum, ante aduentum Christi annis circiter octoginta supra trecentos, vt ait Magister Soto hic: vel iuxta Cronologiam Cardinalis Bellarmini, ante partum Virginis anno trecentesimo vigesimo nono. Propriæ verò ætatis anno decimo septimo Academiam Platonis, Philosophi Athenis celeberrimi, frequentauit. Postea tredecim annos publice docuit; & ad Alexandri Magni institutionem à Philippo Macedonum Rege euocatus est. ¶ Quia verò dictus est, *Princeps Peripateticorum*; huius vocabuli variæ referuntur occasiones: quidam dicunt, quod, *peripatein*,

tein, significat de ambulare; & quia in more habuit, de ambulando docere; ideo dictus est, *Peripateticus*. Dicunt alij locum in quo Aristoteles docebat, vocatum, *Peripaton*, ac si latine diceretur, *deambulatorium*; & inde nomen traxisse. Locus etiã ille vocabatur *Licciũ*, seu *Liceũ*.

4 De illius laudibus multa congerunt M. Masius, PP. Conimbricenses, & alij: sufficiat, quod post duo annorum millia, eius doctrina adeo floret, ac si nunc ipse viueret: quod fere miraculum est; cum in rebus humanis nihil sit fixum, & stabile. Sed reuixit in Angelico Doctore S. Thoma Aquinate, eius fidelissimo Interprete, *cuius doctrinam in æternum non defecturam* Sanctissimus Patriarcha Franciscus, cum Christo regnans, reuelauit. Non mirum autem, quod Doctor Angelicus Aristotelem reliquis præcellerit Philosophis: quia de illo inquit Cœlius Rodiginius lib. 16. cap. 34. *collatum illi esse quicquid humano ingenio capi potest.*

5 Inscribitur liber iste, *Categoriæ*, græce; & latine, *Prædicamenta*. Verbum autem græcum *Catigoreo*, duo, præter alia, significat, scilicet, *demonstro*, & *prædico*. S. Augustinus tomo 1. lib. Categoriarum, dicit sic appellari: quia sunt quædam rerum demonstrationes ante oculos positæ. Alij verò authores frequenter, videntur deducere à significatione de ly *prædico*, vel *enuntio*. Vnde opusculo 48. apud Diuum Thomam tractatu 2. capit. 1. dicitur, quod prædicamentum dicit, *quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali*. Ex quo bene infert Magister Soto, quod Prædicamentum non supponit pro genere generalissimo; sed pro tota serie prædicabilium: & sic accipitur à Philosopho 5. Metaphys. textu 12. & à Porphyrio cap. de Specie: & hoc est huius libri subiectum. ¶ Multæ proæmiales quæstiones, quæ hic solent disputari, ex prioribus qq. libri primi, difficultate vacant.

6 Cum in Græco liber, non in tractatus, sed tantum in quatuordecim capita sit diuisus; Expositores pro maiori claritate in tres præcipuas partes, seu tractatus, diuiserunt, in *Anteprædicamenta*, *Prædicamenta*, & *Postprædicamenta*: quatuor priora capita sunt de ante prædicamentis: quinque subsequentia de prædicamentis; & quinque, quæ restant de Postprædicamentis. Quam partitionem nos sequentes, breuem summam textus in quolibet tractatu ante quæstiones præmittemus.

Summa capitis primi Anteprædicamentorum, de Æquiuocis Vniuocis, & Denominatiuis.

TRia definit Philosophus in hoc capite, videlicet, *Æquiuoca, Vniuoca, & Denominatiua*. Æquiuoca *dicuntur ea, quorum nomen solum commune est; ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa*: vt, *animal*, de homine viuo, & picto. Vniuoca *ea dicuntur, quorum, & nomen commune est; & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est*: vt, *animal*, de homine,

& equo. Denominatiua, *ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu*: vt, à Grammatica, *Grammaticus* appellationem habet, & à fortitudine, *fortis*.

Summa capitis secundi, de Complexis, & Incomplexis.

PRoponuntur in hoc capite duæ diuisiones, & vna definitio. *Prior diuisio* est: eorum quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur: vt *homo currit*: alia sine complexione: vt, *homo*. *Secunda diuisio*: eorum, quæ sunt, alia de subiecto quidem dicuntur, in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt *homo*: alia in subiecto quidem sunt, de nullo verò subiecto dicuntur; vt *hoc album*: alia de subiecto dicuntur, & in subiecto etiam sunt; veluti *scientia*, quæ est in anima, & de Grammatica dicitur vt de subiecto: alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto vllo dicuntur, vt *quidam homo, & quidam equus*. Definitio est: *in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars; vt si autem, seorsum ab eo, in quo est, fieri nequit*.

Summa capitis tertij de Regulis.

CAput hoc continet duas regulas ante prædicamentales. *Prima*: cum quippiam de quopiam prædicatur, vt de subiecto; ea quæ de prædicato dicuntur, dicentur etiam de subiecto: vt *homo* prædicatur de *Petro*, *animal* autem de *homine*; & ideo animal prædicatur de Petro. *Secunda regula*: eorum, quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent, vt alterum subalterno collocetur, diuersæ sunt specie differentiæ: eorum verò generum, quorum alterum subaltero collocatur, eosdem esse differentias nihil obstat.

Summa capitis quarti, de decem prædicamentis generatim.

COntinetur in hoc capite diuisio entis in decem prædicamenta. Nam eorum, quæ nulla complexione dicuntur, singula, aut *substantiã* significant, aut *quantitatem*, aut *qualitatem*, aut *ad aliquid*: aut *vbi*, aut *quando*, aut *situm esse*, aut *habere*, aut *agere*, aut *pati*. Subdit, quod omnium istorum proprietas est, vt secundum se sumpta, cum nulla affirmatione, aut negatione dicantur: probat, ex eo quod omnis affirmatio est vera, vel falsa; incomplexa autem, qualia sunt prædicamenta, non dicunt verum, vel falsum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm tres definitiones ante prædicamentales rectè sint à Philosopho constitutæ?

1 IN ista, & sequenti quæstione complectemur omnia, quæ in ante prædicamentis docuit Philo-

so-

sophus; vt deinde aliæ quæstiones exortæ, & ab Authoribus hic disputari solitæ, à nobis pertractentur. In ista ergo quæstione dicemus de definitionibus; & in sequenti de diuisionibus, & regulis anteprædicamentalibus.

§. I.

Quædam prænotantur.

2 ANte omnia præmittenda est descriptio ante prædicamenti, quæ talis traditur à Mag. Soto: *ante prædicamenta sunt præambula, quæ ad notitiam prædicamentorum viam apperiunt*; quorum notitia ad cognitionem prædicamentorum prærequiritur. Addit tamen Mag. Iauellus tract. 5. cap. 1. quod ad ante prædicamentum, stricte sumptum, requiritur quod conducat *immediate* ad prædicamentorum notitiam comparandam: nam prædicabilia, etiam conferunt, & conducunt ad notitiam prædicamentorum: cum prædicamenta sint *coordinationes prædicabilium*; sed non conducunt ita immediate, sicut ante prædicamenta, de quibus modo loquimur: quia ista, supposita notitia prædicabilium, proxime, & immediate conducunt ad ordinanda prædicamenta.

3 Pro quo secundo notandum, ex B. Alberto tractatu 5. capit. 2. & ex communi DD. quod prædicamenta tripliciter comparari possunt; seu tres habent respectus, seu habitudines: vel enim comparantur ad ens, quod est prædicatum superius, & transcendens, & analogice dicitur de omnibus prædicamentis; vel comparantur ad sua inferiora; vel denique conferuntur ad inuicem. Comparata ad ens, solum conueniunt analogice: & sic ens de eis dicitur æquiuoce: quia analoga sub æquiuocis comprehenduntur, vt ad hoc intentum notatur opusc. 48. apud D. Thomam tract. 2. cap. 1. Attenta autem cõparatione ad inferiora, prædicantur vniuoce. Si autem nouem genera conferantur cum substantia, de illa prædicantur denominatiue. Et hæc est ratio quare Philosophus coactus est hic has tres definitiones præmittere. Habetur etiam illarum ordo: quia licet vniuoca, dignitate præcedant æquiuoca; tamen, quia comparatio prædicamentorum ad ens, præcedit comparationem illorum ad sua inferiora; ideo definitio æquiuocorum præcedit definitionem vniuocorum.

4 Aliam rationem harum anteprædicamentalium diffinitionũ assignat Mag. Iauellus cap. 2. dicens: ideo Aristot. ista tria diffinisse, vt admoneret adiscentem, nullum æquiuocum reponendum esse in prædicamento: & quod tota coordinatio vnius prædicamenti, deberet constare ex vniuocis; doceretque, quomodo accidentia reducenda sunt ad substantiam per prædicationem denominatiuam: quia accidentia in concreto sumpta de substantia prædicantur denominatiue.

5 Specialiter pro intelligendis dif-

diffinitionibus vniuocorum, & æquiuocorum, notandum cum communi DD. quod res, & voces, dicuntur æquiuoca, & vniuoca. Res dicuntur *æquiuoca æquiuocata*; quia nomine æquiuoco significantur. Nomen vero dicitur *æquiuocum æquiuocans*; quia significat æquiuoce. Aristot. in præsenti intendit diffinire æquiuoca, æquiuocata; & ideo diffinit ea in plurali numero; quia vna res æquiuoca esse non potest, neque vniuoca: cum vniuocatio in hoc consistat, quod res plures, nomine, & ratione conueniant; & æquiuocatio in hoc, quod nomen vnum plures habet rationes, & significationes.

§. II.

Exponitur definitio æquiuocorum.

6 IGitur æquiuoca sic diffiniuntur à Philosopho: *æquiuoca dicuntur ea: quorum nomen solum commune est, ratio vero substantiæ, nomini accommodata, diuersa*: vt *animal*, dicitur, & ipse homo, & id quod est pictũ.

Circa quam diffinitionem notat Boetius, quod ideo Philosophus dicit æquiuoca *dicuntur*, & non dixit æquiuoca *sunt*; quia res non sunt per se, aut æquiuocę, aut vniuocę; sed solum sunt tales per respectum ad nomen, quo significantur; vt enim acute notauit Caietanus hic, *æquiuocari præsupponit vocari, quod rebus ex nominibus accidit*: quemadmodum vicissim, & nomẽ respectu rerũ est aut æquiuocum, aut vniuocum.

7 Ly, *nomen*, in præsenti non accipitur specialiter, pro vna parte orationis condistincta contra verbum, & participium, vt ex Boetio communiter docent DD. quia æquiuocatio, etiam cõtingere potest in alijs partibus orationis, vt *profiteor* significat, & docere, & discere: & *fero*, portare, & dicere, & particula *ne* est dictio negandi, interrogandi, & & exortandi. Accipitur ergo *nomen*, prout est idem ac terminus; quasi *notamen*, id est mentis nota, id est, nota eorum, quæ sunt in anima: & sic accipitur à Philosopho 1. Periherm. capit. 3. & sic accepimus lib. 1. Dialecticæ cap. 1. q. 2.

8 Addit etiam Mag. Soto in præsenti quæst. vnica ad 1. quod vt terminus sit æquiuocus, debet esse omnino idem orthographia, & accentu, qua propter ly *amo* vt est verbum, & vt est ablatiuus de ly *hamus*, non est æquiuocum: quia dum est ablatiuus scribitur cum aspiratione. Neque *occido*, vt dicitur à *cado*, & à *cædo*, est æquiuocum: quia habet diuersos accentus.

9 Ly, *ratio*, in præsenti, est id, quod directe significatur per nomen: & vt ait S. Thomas in primo sentent. distinct. 2. quæst. 1. art. 3. ratio est id quod intellectus concipit de re: qui quidem conceptus in habentibus diffinitionem, exprimitur per illam; & in rebus non habentibus diffinitionem, exprimitur per aliquam descriptionem ipsarum propriam; & sic *substantia* significat vniuoce omnes substantias, ea ratione qua *sunt per se*; quæ est descriptio substãtiæ: & sic de alijs generalissimis.

10 Cir-

10 Circa illam particulam, *substantiæ*, notandum ex Philosopho 5. Metaphys. textu 15. & ex D. Thoma 1. p. quæst. 29. artic. 2. quod *substantia* dicitur dupliciter: vno modo dicitur substantia *quidditas* rei, quam significat diffinitio, secundum quod dicimus, quod diffinitio significat substantiam rei: quam quidem substantiam Græci *vsiam* vocant, quod nos *essentiam* dicere possumus. Alio modo dicitur *substantia* subiectum, vel suppositum, quod subsistit in genere substantiæ. De substantia in ista acceptione dicetur tractando de primo prædicamento. Nunc accipitur pro *essentia*, seu quidditate, ita vt *ratio substantiæ* sit idem ac *conceptus essentiæ*.

11 Per id quod additur, *nomini accommodata*, denotatur, ad æquiuocationem solum exigi, formaliter loquendo, quod naturæ æquiuocatæ non habeant rationem vnam, secundum quod significantur per nomen æquiuocum: quia permittunt, quod secundum quod significantur alijs nominibus, habeant vnam rationem, & conuenientiam vniuocam: vt ly, *canis*, æquiuocum est respectu canis domestici, seu latrabilis, & respectu canis marini, seu piscis: quia vt significantur isto nomine *canis* non habent rationem eandem: quamuis aliàs conueniant in ratione substantiæ, viuentis, & animalis, & alijs similibus prædicatis.

12 Vltimam diffinitionis particulam exponit Caietanus hic, notans, quod ly, *diuersa*, non coartatur ad diuersitatem simpliciter, & omnibus modis: sed communiter accipitur, vt comprehendit sub se diuersitatem simpliciter, vel secundum quid; totaliter, vel partialiter: ita quod æquiuoca dicuntur, & illa quorum ratio secundum illud nomen est pænitus diuersa: & illa quorum ratio secundum illud nomen commune, est aliquomodo diuersa.

Ex quo deducit, Philosophum hic non definisse pure æquiuoca, quæ dicuntur *æquiuoca à casu*: sed definit æquiuoca in communi, vt diuiduntur in æquiuoca à casu, & æquiuoca à consilio; & sic sub istis comprehendit analoga. Quod necesse est ita affirmare, ne dicamus Aristotelem diminute processisse: vnde S. Thomas opusculo 39. capit. 3. docet, quod *ad æquiuocationem reducitur multiplicitas nominum analogorum*. Hanc autem esse Aristotelis mentem, probat Caietanus dupliciter; primo: quia exemplum quod adducit, de homine viuo, & picto, æquiuocum est à consilio, & analogum: quia homo pictus est imago substantiæ rationalis, quæ est homo verus: & ita non à casu, sed proportione, & analogia ly *homo*, veros, & pictos repræsentat. Secundo id probat, ex intentione Philosophi: quia intendit definire res, vt adunantur sub vocibus tranſcendentibus; quas cõstat, non pure æquiuocas, sed analogas esse.

13 Sed obijcies: nam iuxta hanc expositionem, sub ista definitione genera comprehenduntur:

hoc

hoc autem est aperte falsum: quia genus, sicut, & alia vniuersalia, vniuoce prædicatur de suis inferioribus: ergo in definitione debet esse sermo de diuersitate simpliciter, & omnibus modis. Probatur maior: quia ratio generica inæqualiter participatur in speciebus: ac proinde, habent diuersitatem secundum quid: ergo si diuersitas secundum quid sufficit ad æquiuocationem, genera prædicabuntur æquiuoce.

Respondetur, quod genera aliqua solent dici æquiuoce realiter, & physice, vt sumitur ex Philosopho 7. Physicorum textu 31. & ex D. Thoma ibi lect. 8. & in 1. dist. 2. quæst. 5. art. 3. & 1. Periherm. lect. 8. in principio: quia in æqualiter participatur ratio diuisa per diuersos modos essendi consideratos à Physico, vel Metaphysico: & sic *corpus* dicitur æquiuoce de corruptibili, & incorruptibili, propter diuersum modum essendi: sed tamen apud logicum, qui intentiones considerat, ista dicuntur vniuoca: nam, vt dicitur in 7. Metaphysicæ textu 51. eadem est ratio animalis in omnibus speciebus: & vt dicit S. Thomas 4. Metaphys. lect. 1. ad vniuocationem logicam sufficit omnimoda indistinctio vniuocatorum in conceptu nominis vniuoci. Vnde genera sunt æquiuoca secundum quid, & simpliciter vniuoca.

14 Et in isto sensu Magister Soto quæst. vnica ad 4. distinguit tres gradus æquiuocationis, nempe, æquiuocationem physicam generis; æquiuocationem à consilio, quæ est analogia; & æquiuocationem à casu, quæ est pura æquiuocatio. Vnde per oppositum, vniuocatio speciei est mera vniuocatio, non admittens æquiuocationem, & diuersitatem rationis diuise, etiam secundum quid, & in physica inæqualitate.

§. III.

Primum dubium de æquiuocis.

15 DVo restant dubia de æquiuocis examinãda; primum est; Vtrum ad æquiuocationem sufficiat diuersitas in conceptu formali? An vero necessario exigatur; etiam in conceptu obiectiuo?

Sufficere diuersitatem formalium conceptuum, tenet Magister Ferrara lib. 1. contragentes cap. 34. quia in definitione æquiuocorum ly *ratio*, accipitur pro conceptu mentali: quia iuxta simplicium, & alios expositores, *ratio*, est idem ac definitio, seu descriptio: sed definitio est in mente; quia est oratio, quæ non datur in re, sed in voce, aut in conceptu mentis: ergo ad æquiuocationem sufficit diuersitas formalis conceptuum formalium.

Deinde, idem probat authoritate S. Thomæ, qui sæpissime docet quod ratio, quam significat nomen, est conceptus, quem format intellectus de re significata, vt videri potest in 1. sentent. dist. 2. quæst. 3. & quæst. 7. de Potentia

art.

artic.6. sed hoc proprie solum verificatur de conceptu formali: ergo diuersitas conceptuum formalium sufficit ad æquiuocationem.

16 Dicendum tamen est, ad æquiuocationem non sufficere diuersitatem conceptuum formalium; nisi illis correspondeat diuersitas conceptuum obiectiuorum. Probatur primo ex opposito fundamento; quia in diffinitione æquiuocorum; vt testatur Mag. Soto in præsenti cap. 1. Antiqui omnes expositores, vt Boetius, Commentator, & omnes Græci, nomine; *rationis* intelligunt diffinitionem (in rebus habentibus diffinitionem) aut conceptum obiectiuum, formaliter, adæquate, significatum per nomē. Quam esse mentem Philosophi, constat ex ipso in cap. de Substantia, vbi loquens de ratione nominis, ponit exemplum de diffinitione, & 4. Metaph. textu 28. in quit: *ratio, quam significat nomen, est diffinitio.* Et in præsenti *ratio* idem sonat, ac proprius conceptus formalis, & obiectiuus rei significatæ per nomen; sed totum hoc pertinet ad cōceptum formalē, vt correspondet obiectiuo; ergo, si conceptibus formalibus non correspondeant diuersi conceptus obiectiui, non erit æquiuocatio simpliciter. Probatur minor: nam idem est significatum & per diffinitū, & per diffinitionē, loquendo primo intentionaliter; sic definitio & diffinitum sunt idē, vt dicit S. Th. in 1. sent. dist. 25. quæst. 1. artic. 1. ad 2. & nos ex ipso docuimus lib. 2. Dialect. cap. 3. quæst. 1.

17 Secundo principaliter probatur conclusio. quia, licet voces immediatius exprimant conceptus quam res, vt docent Philosoph. & S. Thom. 1. Periherm. lect. 2. tamen principalius significant res, quam conceptus, vt ex ipso Philosop. & D. Thom. explicuimus lib. 1. Dialecticæ capit. 2. quæst. 1: ergo tota diuersitas conceptuum formalium, est propter diuersitatem conceptuum obiectiuorum; ergo intantum exigitur diuersitas conceptuum formalium, inquantum correspondent diuersis conceptibus obiectiuis. Et præcipue necesse est hoc affirmare loquendo de terminis æquiuocis; quia in mente vltimata non potest esse æquiuocatio, vt ostendimus lib. 1. Dialecticæ cap. 4. num. 2. requiritur ergo ad æquiuocationem diuersitas mentalium conceptuum, propter correspondentiam conceptuum obiectiuorum. Et sic cessant fundamēta prioris sentētiæ; quia diffinitio, & oratio, vt in signo sunt in vocibus, & in conceptibus; sed quia isti sunt rerum imagines, etiam dicuntur esse obiectiue in re.

§. IIII.

Secundum dubium de eijsdem.

18 ALterum dubium est; an nomen æquiuocum sit dicendum vnum nomen, vel plura?

Per duo extrema aliqui sunt opinati in hac parte. Nam Magister Huertos lib. 1. Summala-

rum

rum cap. 4. quæst. 8. artic. 1. conclusione 1. dicit, quod terminus æquiuocus, non est simpliciter vnus terminus: quia licet sit vnus materialiter ex parte vocis, est tamen plures formaliter; quia habet plures formas, seu relationes constitutiuas terminorum, nempe, plures significationes.

Per oppositum Magister Ortiz tract. 4. Summul. Conferentia 4. §. 2. docet: quod terminus æquiuocus est simpliciter vnus terminus, & vnum nomen; non solum propter vnitatem materialis, seu vocis, pro qua supponit; sed etiam, quia terminus æquiuocus constituitur in ratione termini per vnam simplicem relationem, fundatam in tribus significationibus.

19 Nihilominus, dico primo: terminus æquiuocus simpliciter est dicendus vnus terminus, vel vnum nomen; licet habeat plures significationes, vel plures relationes constitutiuas termini. Est conclusio communis: quæ desumitur ex Philosopho in præsenti, & ex D. Thom. 11. Metaph. lectione 3. & opusc. 39. cap. 4. & 5. & Quodlibeto 4. artic. 17. & alijs locis relatis à Magistro Ioanne de S. Th. in Logica quæstione 13. artic. 2. dificultate 2. & probatur primo: quia terminus, & nomen sunt concreta accidentalia; quæ constant voce, tamquam materia, & significatione, tamquam forma remota, & relatione partis, tamquam forma proxima: in æquiuocis autem vox est pœnitus vna, & eadem; significationes autem sunt simpliciter plures: ergo simpliciter affirmandum esse vnum nomen. Probatur consequentia ex regula S. Thom. 3. parte quæstione 3. articulo 7. ad 2. asserentis, quod vnitas alicuius concreti accidentalis sumitur ex vnitate subsubiecti; sicut homo vestitus pluribus vestibus, non dicitur plura vestita, sed vnum: & pomum habens plures qualitates, dicitur vnum quale; & homo habens plures scientias, dicitur vnus sciens. Et in simili rationem assignat S. Thomas 1. parte quæstione 39. artic. 3.: quia accidentia, sicut esse habent ex subiecto, ita ex subiecto suscipiunt vnitatem, vel multitudinem; & ideo diximus lib. præcedenti quæst. 18. quod ex modo significandi, accidentia inconcreto supponunt pro subiecto; & illud in concreto important; & ad eius multiplicationem multiplicantur: ergo cum materiale nominis æquiuoci sit vnum simpliciter, est affirmandum, quod nomen æquiuocum est vnum nomen.

20 Respondet Huertos, concedendo, quod si numeretur materiale termini æquiuoci, est vnum; sed non loquimur in præsenti de vnitate materialis: quia de ista non potest esse difficultas, sed quæstio est de vnitate formarum termini æquiuoci; cum autem istæ formæ, seu significationes, sint plures, absolute

in

in sensu formali est pronunciandum, quod terminus æquiuocus non est simpliciter vnus terminus.

Sed contra: nam omnes supponimus, quod vox est vna, & significationes sunt plures; & inquirimus, an simpliciter sit pronuntiandum vnum, propter vnitatem materialis; an vero diuersitas formalis, seu formarum, sufficiat, vt absolute pronuntientur plures? Quod est inquirere; an præualeat vnitas subiecti ad dandam concreto vnitatem; an vero præmineat diuersitas formarum? Sicut Theologi inquirunt; an in casu, quod vna persona diuina assumeret tres naturas humanas, esset simpliciter pronunciandum, quod esset vnus homo? An vero esset affirmandum, quod essent plures homines? propter pluralitatem naturarum: sicut ergo in illo euentu diceretur vnus homo, propter vnitatem suppositi; ita in præsenti terminus æquiuocus simpliciter est dicendus vnus terminus, propter vnitatem dictionis, seu vocis significatiuæ.

21 Sed obijcit Huertos: nam terminus æquiuocus non est simpliciter vnum signum; quia non constituitur in ratione signi æquiuoci, per aliquam significationem, quæ sit vna simpliciter; sed plures vt adunatas in eadem voce: ergo, nec est simpliciter vnus terminus. Antecedens communiter admittitur; & est manifestum, quia fingi non potest noua significatio, vel impositio, quæ sit vna simpliciter, & superaddita. Consequentia autem videtur euidens: quia si ad æquiuocationem in signo sufficiunt plures significationes in eadem voce, vt dicantur plura signa; etiam sufficient vt dicantur plures termini. Et omnium ratio est: quia adunatio significationum in eadem voce æquiuoca, non est quia vna significatio sit forma alterius; sed est adunatio solum peraccidens ratione subiecti: quod non sufficit vt ex illis formis fiat vnum per se: vt inductione constat in alijs.

Respondetur, concedendo quod nomen æquiuocum etiam est vnum signum: quia licet formæ sint plures, & significationes, & impositiones diuersæ; tamen nomen non supponit pro formali; sed pro materiali; & cùm hoc sit vnum simpliciter, est affirmandum nomen æquiuocum esse vnum signum.

22 Sed instabis: nam, si ratio & fundamentum solutionis subsistit, sequitur quod omnia concreta accidentium, quæ sunt in vno subiecto, simpliciter debeant dici vnum accidens; sed hoc est falsum: ergo etiam est falsum, quod vnitas concreti accidentalis sumatur ex vnitate subiecti. Maior patet: quia supponimus, quod subiectum est idem. Minor vero probatur: quia, si in vno subiecto sint

sani-

sanitas, calor, & albedo, non ideo est idem concretum, album, calidum, & sanum.

Respondet Mag. Fr. Ioan. à S. Thoma, quod regula intelligenda est, de eisdem numero accidentibus inquantum significantur intra eandem formam specificam; nam accidentia diuersæ speciei, quæ sunt in eodem subiecto, non habent eandem vnitatem numericam; sed vnumquodque habet suã intra suam speciem.

23 Sed contra primo; nam in via D. Thom. duo accidentia eiusdem speciei, non possunt naturaliter esse in eodem subiecto: ergo, si regula intelligatur de diuersis accidentibus intra eandem formam specificam, impossibile est regulam verificari.

Secundo, ideo vnitas concreti accidentalis sumitur ex vnitate subiecti, quia vnus homo habens plures scientias, dicitur vnus sciens; vt ipse præmisserat, ex doctrina S. Thomæ: sed in vno homine sunt plures scientiæ specie distinctæ; & non possunt esse plures solo numero differentes: ergo minus bene regulam restringit ad accidentia, quæ significantur intra eandem formam specificam.

24 Aliter ergo respondetur: concedendo sequellam; ad eius improbationem respondetur, admittendo quod est idem concretum materialiter, & in supponendo, vt nunc loquimur; quamuis sint plura formaliter, & in significando, vt probat argumentum; & nos non negamus.

25 Dico secundo: terminus æquiuocus constituitur in ratione termini per plures relationes solam habentes vnitatem ex parte subiecti materialis, pro quo supponunt. Hæc conclusio colligitur ex D. Thom. opusc. 39. cap. 4. & 5. & facile patet in sententia asserente, quod significatio est genus termini, seu forma nominis; quia cum significationes sint plures, iuxta multitudinem impositionũ; sicut significationes sunt plures; ita sunt plures relationes termini, seu nominis.

Cæterum, quia diximus lib. 1. Dialecticæ cap. 7. num. 14. & 15. quod signum non est genus termini, sed eius fundamentum; ideo in ista ratione vim non facimus; sed aliter conclusionem probamus.

26 Quia propria ratio nominis, seu termini (in præsenti enim, vt iam diximus pro eodem sumimus terminum, & nomen) sumitur in ordine ad propositionem, cuius est pars: sed terminus æquiuocus simpliciter ordinatur ad plures propositiones: ergo terminus æquiuocus, ex parte formalis constituitur per plures relationes termini; probatur minor: nam propositio æquiuoca, licet materialiter, & in supponendo, & vocaliter sit vna propositio; tamen formaliter est plures; quia exprimit plures orationes mentales, & obiectiuas: ergo formaliter non est vna, sed plures.

27 Præterea probatur: nam minorem vnitatem habent significationes æquiuocæ, & relationes ter-

termini in eis fundatæ; quam habeant partes propositionis hypotheticæ: sed illæ solam habent vnitatem secundum quid: ergo etiam relationes termini æquiuoci solam habent vnitatem secundum quid ex parte subiecti; & simpliciter sunt plures. Maior patet; quia partes hypotheticæ adunantur coniunctione; significationes verò, & relationes æquiuoci, solum adunantur vnione subiecti. Minorem verò late ostendimus, ex D. Thom. & ratione, lib. 2. Dialecticæ capit. 8. quæstione 1 Et potest etiam poni aliud exemplum de termino complexo, qui est secundum quid terminus; quia partes eius non adunantur simpliciter, iuxta dicta lib. 1. Dialecticę capit. 8. numero 11. Quamuis hæc exempla non teneant in omnibus; quia in illis non tantum est diuersitas formalis, sed etiam est diuersitas subtracti, seu subiecti materialis: secus verò in præsenti, iuxta dicta in prima conclusione.

28 Sed contra hanc secundam, arguit Ortiz: nam non sunt multiplicandæ relationes absque necessitate; sed per vnam simplicem relationem, fundatam in pluribus significationibus, sufficienter constituitur terminus æquiuocus: ergo non sunt ponendæ plures. Probatur minor; quia tunc intelligitur terminus æquiuocus sufficienter distinctus ab vniuoco; qui quidem habet vnam relationem fundatam in vnica significatione: ergo cum æquiuocus fundetur in pluribus significationibus, per hoc sufficienter constituitur, & distinguitur ab vniuoco.

Dices; relationem termini fundari supra significationem; vnde eo ipso quod significationes sint plures; etiam relationes in ipsis fundatæ debent esse plures.

Sed contra est: primò, quia illa, quæ sunt plura in vno genere, possunt in alio esse vnum; sicut plura in esse physico, faciunt vnum ens artificiale: ergo potest intellectus super plures significationes, vnam relationem termini fundare. ¶ Præterea: nam vt dictum est, significatio tantum se habet materialiter ad rationem formalem termini: ergo ex nullo capite repugnat supra plures significationes, fundari vnam simplicem relationem termini.

29 Respondetur hoc argumentum, in primis non militare contra Huertos, contra quem ab Ortiz proponitur; nam ille minus multiplicat relationes; siquidem præter relationes significationum, nullam aliam ponit esse necessariam ad rationem æquiuoci: Ortiz verò, vltra tres relationes significationum, ponit quartam relationem in ipsis fundatam, quæ est relatio æquiuoci.

Secundò dicimus, quod si daretur vna relatio, fundata in pluribus significationibus æquiuocorum, illa sufficeret: sed tamen, satis ostensum est, vnam relationem non dari: quia sicut significationes sunt plures, propter plu-

ralitatem impositionum, & rerum significatarum, absque subordinatione inter se; ita pariter, relatio termini non potest esse simplex; quia est pars per se ordinata ad componendas plures propositiones; & significatio ad æquiuocationem, non se habet præsuppositiue, sed vt ratio formalis fundandi: vnde iuxta numerum significationum, consurgunt relationes terminorum plures.

30 Et sic patet ad vtramque replicam. Ad primam enim dicitur, quod cum diuersitas se habet materialiter, in rebus physicè diuersis, potest esse vnum ens artificiale simpliciter tale. In præsenti autem, diuersitas significationum, est per se ratio fundandi: vnde iuxta illarum diuersitatem, relationes terminorum diuersificantur.

Ad secundam replicam dicitur, quod diuisio termini in vniuocum, & æquiuocum, non est generis in species; sed, vel est accidentalis; quia datur per diuersam significationem, quæ est diuisio accidentis ex parte materiæ; vel est diuisio analoga, sicut diuisio entis in vnum, & multa: quia licet terminus æquiuocus sit vnus in suponendo; est tamen plures in significando, & componendo: & sic, ex vtroque capite repugnat, quod relatio æquiuoci sit simplex.

§. V.

De vniuocis.

31 VNiuocorum talis traditur definitio à Philosopo: *vniuoca ea dicuntur, quorum, & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata, eadem est*: vt, *animal*, dicitur, & ipse homo, & equus. Quæ definitio proportionali modo est intelligenda, ac definitio æquiuocorum; cum hoc discrimine, quod vniuoca non solum habent idem nomen commune; sed propria ratio, per nomen significata, est simpliciter eadem: cuius signum assignat Philosophus: nam si quispiam vtriusque rationem, seu definitionem, voluerit assignare, eandem rationem omnino reddet: vt, si quæratur quare homo est animal? Respondebitur, quia substantia animata sensibilis; idemque respondebitur, si quæratur, quare equus est animal?

32 Circa hanc definitionem notat Caiet. quod licet ad æquiuocationem sufficiat qualiscumque diuersitas rationis significatæ per nomen; ad vniuocationē tamen, non sufficit qualiscumque identitas rationis, secundum illud nomen; sed exigitur, quod ratio vniuocatorū, quæ attenditur penes illud nomen, in quo vniuocantur, sit totaliter eadem, & nihil plus, aut minus includat vnum, quam reliquum in ratione illius nominis. Ratio est, quia *bonum ex integra causa; malum autem ex particularibus defectibus*, iuxta axioma

ma Arist. & D. Dionisij: æquiuocatio autē, ex parte mali se tenet: quoniam diuersitatem sequitur, quæ de genere malorum est; & ideo, siue sit diuersitas simpliciter, siue aliquo modo, æquiuocatio fit. Vniuocatio verò non contingit, nisi omni diuersitate ablata; quia vniuocatio vnitatem sequitur, quæ est de genere bonorum.

33 Præterea aduertendū, quod vniuocatio est duplex; alia pœnes conuenientiam in prædicatis intrinsecis, per se, & essentialibus; vt, homo, & æquus, conueniunt in ratione animalis: alia est vniuocatio pœnes conuenientiam in prædicato accidentali, & extrinseco; vt, papyrus, nix, & lac, conueniunt in ratione albi. ¶ Est ergo difficultas: an sub definitione Aristotelis comprehendatur vniuocatio essentialis, & accidentalis, per se, & per accidens, intrinseca, & extrinseca: an verò Philosophus solum definierit vniuocationem intrinsecam, per se, & essentialem?

34 Sunt duæ opiniones: M. Soto quæstione vnica ad 2. M. Sanchez lib. 4. quæstione 1. conclusione quinta, & post eos, alij dicunt omnia vniuoca, etiam quæ accidentaliter, & denominatiue prædicantur, comprehendi. Probant primo: nam prædicata accidentalia secundum rationem eandem de suis subiectis prædicantur: ac per consequens, nihil restat vt prædicentur de illis vniuoce.

Secundò: quia in definitione vniuocorum non dicitur, quod sit eadem ratio essentialiter, vel accidentaliter, sed solum quod sit *eadem*: ergo quomodocumque saluetur, quod sit eadem, erit vniuocum nomen.

Tertiò, & vrgentius: nam omnia quinque vniuersalia prædicantur vniuoce, vt docet S. Thomas lib. 1. contragen. capit. 32. & dictum est lib. 1. quæstione 17. sed quæ pertinent ad quintum prædicabile prædicantur denominatiue, & accidentaliter, & extrinsece: ergo vniuocatio accidentalis, & extrinseca est vniuocatio vere, & proprie in definitione vniuocorum, à Philosopho assignata, comprehensa.

35 Per oppositum Caietanus hic, & Rubio quæstione vnica, & Lerma lib. 6. quæstione 3. docent Philosophum hic solum definisse vniuoca essentialiter, quæ sunt vniuoca simpliciter; non verò vniuoca accidentaliter, & extrinsece; quia sunt vniuoca secundum quid. Hanc esse Aristotelis intentionem, colligitur ex ipso infra capite de Substantia, vbi dicit, *accidentia non prædicari nomine, & ratione de substantia*, quasi diceret, non prædicari vniuoce, iuxta phrasim huius capitis: cum tamen prædicentur denominatiue. Deinde, docet esse proprietatem secundarum substantiarum, *vniuoce prædicari de primis*: quod falsum esset, nisi nomine vniuoci solam intelligeret vniuocationē essentialem. Præsertim, cum ibi se remittat ad hanc definitionem. ¶ Præterea: solemus dicere, prædicamentis nihil dari commune vniuocum:

quod falsum esset, si sermo esset de vniuocatione accidentali. Demum, per, *rationem substantiæ*, in definitione, vel quidditatiuus conceptus: quod falsum esset, nisi à Philosopho sumeretur æquiuocatio in ista stricta acceptione.

36 Quia propter hæc secunda sententia, vt probabilior, priori est præferenda. Opposita argumenta vno verbo diluit Caietanus concludens: nec tamen erat opus aliter diffiniri vniuoca accidentaliter, quia ex ista definitione facilime sumitur omnium vniuocorum ratio: diffinitis enim vniuocis simpliciter; facile est determinare, quid sint vniuoca quodammodo, seu secundum quid. Itaque, non negamus vniuocationem accidentalem esse veram vniuocationem, sicut accidens est vere, & proprie ens; quamuis sit ens secundum quid. Sed asserimus, quod non est vniuocatio simpliciter conditsinta à Philosopho, & à D. Augustino in libro Categoriarum, contra prædicationem denominatiuam. Et opusculo 48. apud D. Thomam, tractatu 2. capit. 1. hæc approbatur sententia, dum vniuoca sic describuntur: *Vniuoce dicuntur prædicari, quæ non solum conueniunt his, de quibus prædicantur, quantum ad nomen, sed etiam quantum ad rationem essentialem.* Imò non parum fauet ipse M. Soto cap. de Substantia quæstione 1. ad 4. & q. 2. ad 2.

37 In forma, ad primum distinguo antecedens: prædicantur secundum rationem eandem essentialem, & propriam; nego antecedens: accidentalem, & extrinsecam: concedo antecedens; & nego. consequentiam.

Ad secundum nego antecedens, quia in definitione implicite, & adiuncta communi, & genuina expositione, explicite exigitur, quod ratio significata sit essentialis, & propria, & quæ non dicatur pure *inquale*, & denominatiue.

38 Ad tertium distinguitur maior; dicuntur vniuoce, *prædicabiliter*, concedo: *prædicamentaliter*; nego. Quod est dicere: vniuocatio, vt sumitur in prædicabilibus, late patet ad vniuocationem intrinsecam, & extrinsecam, essentialem, & accidentalem, seu denominatiuam; quia in omnibus est vniuersalitas, & superius, & inferius: at verò hic conditsinguitur prædicatio intrinseca, & vniuoca, contra denominatiuam, & accidentalem; & ideo, quæ prædicantur solum denominatiue, non prædicantur vniuoce simpliciter, in rigore, quo hic loquitur Philosophus.

§. VI.

De denominatiuis.

39 Denominatiua sic describuntur Opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 2. capit. 1. *Denominatiue dicuntur prædicari, quæ concreta sunt adiectiue, & ab aliquib⁹ accidentib⁹ abstractis denominantur, seu derivantur.* Ex quo facile patet, quod *denominatiua sunt*

sunt concreta, adiectiua, deriuata ab abstractis accidentium: sicut, *album*, est cõcretum, adiectiuum, deriuatum ab albedine, & in concreto denominatiue de homine prædicatur dicendo: *homo est albus*. Vide lib. 1. Dialect. cap. 6.

40 Quia tamen M. Cabero, tractatu 4. disp. 1. dub. 2. Philosophi definitionem, vt minus exactam, & adæquatam reliquit, nullo motus argumento, sed solum vt libere tur à labore eam declarandi; oportet eam breuiter exponere, vt iam diu expositores, præsertim Thomistæ, explicuerunt. *Denominatiua* (inquit Aristoteles) *ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu*, vt, à Grammatica, *Grammaticus*.

41 Notandum igitur primo, quod denominatio importat applicationem, seu exercitium, vel quasi causalitatem formæ respectu subiecti, cui applicatur: vnde notat Caietanus, quod tria sunt in denominatione, scilicet, forma denominans, res denominata, & ipsum denominatiuum; vt *albedo* est forma, qua res denominatur, Petrus verò, in quo est albedo, est res denominata, album verò, est denominatiuum ipsum; & hoc est, quod à Philosopho diffinitur.

42 Secundò notandum cum M. Soto, quod denominatiuum, potest accipi, & pro *denominatiuo denominato*, quod est in re: & pro *denominatiuo denominante*, scilicet, pro voce. Philos. igitur denominatiua pro rebus denominatis diffinuit. Quod contra Marsilium, & Occham, probat Soto: primo, quia eodem tenore verborum definiuit denominatiua, quo æquiuoca: sed illa manifeste diffinuit pro rebus, vt dictum est; ergo, & denominatiua.

Deinde: nam si denominatiua definisset pro vocibus, non dixisset concretum ab abstracto descendere: nam in vocibus sæpe contingit contrarium: vt *fortitudo* formatur à datiuo de ly *fortis*, & *iustitia* à genitiuo de ly *iustus*. Denique, hoc est perspicuum ex verbis Philosophi: quia nomina non habent ab alijs appellationem, sed res.

43 Pro quo vlterius notandum, quod solent distingui tria genera denominatiuorum, nempe, *voce tantum*; *re tantum*: *voce simul*, & *re*: voce tantum, vt *studiosus* a b studio; cum tamen secundum, studiosus sit ille, qui operatur secundum virtutem: vnde studiosus à *virtute*, est denominatiuum re, & non voce: denominatiua re, & voce simul, vt, *albus*, ab albedine; *iustus*, à iustitia. De quo latius M. Iauellus tractatu 5. capit. 2. In rigore loquendo, solum agimus de denominatiuis re, & voce; quia ea sunt proprie, & formaliter denominatiua; cum hic tractetur de rebus, vt significantur per voces.

44 Hinc ergo clara est diffinitio Philosophi: eius enim sensus est, quod denominatiua sunt res, quæ ab aliquo, à quo secundum nomen solo casu differunt, appellationem habent. Posita est defini-

tio in plurali numero: primo, vt eadem esset forma trium diffinitionum anteprædicamentalium. Secundò, quia ab eodem abstracto plures res denominantur, vt à *sapientia* dicitur, & homo sapiens, & sermo sapiens, & consilium sapiens, vt inquit S. Augustinus.

45 Vlterius notandum cum Caietano, & M. Soto, quæstione vnica ad 6. quod nomine formæ non intelligitur forma stricte sumpta; sed intelligitur omne id quo aliquid dicitur tale, siue sit substantia, siue accidens, siue aliquid intrinsecum, siue extrinsecum: sicut enim album est denominatiuum albedinis, ita *materiale* est denominatiuum materiæ, & *capitale* denominatiuum capitis, quæ sunt partes hominis; & *humanum* dicitur ab homine, vt leges humanæ; vt dicimus *vas argenteum*, *statua cerea*, *moneta aurea*, quæ sunt denominatiua ab auro, argento, cera, & alijs substantijs. Et in accidentibus, quædam denominationes sunt intrinsecæ, quædam verò extrinsecæ. Et ideo dixit Aristoteles generaliter: *quæcumque habent ab aliquo nominis appellationem*, siue ab accidenti, siue à substantia; siue à parte, siue à toto; siue ab intrinseco, siue ab extrinseco.

46 Sed obijcies: nam ex diffinitione sic exposita sequeretur, species, & genera prædicamenti substantiæ esse denominatiua: nam *homo* denominatur ab humanitate, à qua secundum nomen, solo differt casu; & pariter *animal* ab animalitate: consequens tamen est falsum: nam species, & genera non prædicantur de suis inferioribus denominatiue, sed quidditatiue: sola autem prædicamenta accidentium prædicantur de substantia denominatiue, vt ex Philos. dictum est; ergo expositio data non subsistit.

Ad hoc argumentum, omnes dicunt negandam esse sequellam, propter probationem minoris: quia cum Philosophus distinguat prædicationem denominatiuam, contra prædicationem quidditatiuam; cum genera, & species de suis inferioribus prædicentur quidditatiue; non possunt, vt sic, prædicari denominatiue; sed denominatio solum est respectu substantiæ, seu subiecti, aut respectu illius, quod instar subiecti se habet: quare solum, quæ prædicantur *adiectiue*, sunt in re denominatiua; illa autem, quæ recensentur in argumento, dicuntur denominatiua *voce tantum*, seu ratione, non verò *voce*, & *re*; quia ad hoc exigitur, quod illud, à quo denominatiua habent appellationem secundum nomen, sit aliud à re denominata.

47 Sed instabis: nam videtur Aristoteles diffinitio diminuta: cum in illa non exprimatur hæc alietas: quod erat potissime exprimendum in diffinitione.

Respondetur, primo secundum B. Albertum, satis exprimi

mi in illa particula, *habent appellationem*, quod idem sonat, ac ad aliud applicationem. Vel, vt ait Caietanus, quasi per se notam hanc particulam subintelligendam relinquit: nam *denominatiua* sonant, quasi *nominis datiua*, non rationis; denominatiua enim, nomen solum dant denominato, non rationem; quia prædicantur de eis secundum nomen, & non secundum rationem, ad differentiam vnivocorum.

48 Vel demum dicatur, cum eodem Caietano, quod illa particula, *habent appellationem*, debet intelligi, non solum *passiue*, sed etiam *actiue*, ideſt, quod appellentur ab aliquo, & appellent aliud, scilicet, denominatum: appellare autem est idem, quod nomen dare: vnde opportet, quod appellans, si pure appellans est, nomen tantum det, ei quod tali nomine appellatur: & consequenter opportet, quod sit aliud ab eo: nam quod dat nomen, & rationem alicui, intimum est illi. Licet hæc vltima expositio sit subtilior; præcedentes sunt præferendæ: quia solidiores, & faciliores sunt.

***

QVÆSTIO II.

De reliquis anteprædicamentis.

1 COmplectemur in hac quæstione doctrinam Philosophi in secundo, & tertio capitulo anteprædicamentorum; in quorum priori tradit duas diuisiones; & in posteriori duas proponit regulas.

§. I.

De Complexis, & Incomplexis.

2 PRima diuisio est: *Eorum, quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur; vt, homo currit; alia sine complexione, vt, homo.* Quæ diuisio à Nominalibus intelligitur tantum de vocibus, & nullatenus de rebus: ab Alexandro verò, & Boetio, intelligitur principaliter de vocibus; quamuis minus principaliter de rebus. Quod, & videtur approbare Iauellus cap. 3. dicens, diuisionem istam coincidere cum ea, quæ tradita est lib. 1. Dialecticæ capit. 7. vbi diuiditur terminus, in *complexum, & in incomplexum.* Vnde sensus est, *eorum, quæ dicuntur*, id-est, dictionum, quæ voce proferuntur; *quædam sunt cum complexione*; ideſt, sunt complexæ, *quædam sine complexione*, & illæ sunt termini incomplexi; quam expositionem tan-

dem probabilem videtur iudicare. Magister Soto, ita asserens: potest secundo dici, quod cum Aristoteles hic, promiscue, & de rebus, & de vocibus loquatur, forte primam diuisionem fecit de vocibus, & secundam de rebus.

3 Magis tamen placet conclusio, quam ex propria sententia ipse M. proposuerat, videlicet, quod diuisio hæc principaliter de rebus intelligitur, & consequenter de vocibus; quia hæc diuisio est anteprædicamentalis, ideſt, immediate præuia ad notitiam prædicamentorum; quia per illam separantur, ea quæ non ponuntur in prædicamento, ab his, quæ in prædicamento disponuntur: sed in prædicamento res principaliter, & termini consequenter, ponuntur: ergo diuisio hæc de rebus principaliter intelligitur. Vnde secundum membrum immediate subdiuiditur sequenti diuisione, quæ manifeste tractat de rebus: ergo pariter ista diuisio: nam quamuis soli termini sint complexi, aut incomplexi; tamen, *dici cum complexione*, conuenit rebus, quatenus complexe, siue incomplexe significantur.

4 Præterea notandum: quod complexio est duplex; alia compositionis verbalis; qualis reperitur in propositione; alia nominalis tantum, quæ est per coniunctionem duorum terminorum. De vtraque loquitur Philosophus, quia vtraque excluditur à prædicamento; quamuis diuersa ratione: quia propositio excluditur, eo quod non potest esse subiectum, aut prædicatum; alia verò complexa excluduntur, quia solent pertinere ad duo prædicamenta.

5 Secunda diuisio, est subdiuisio incomplexorum: in qua diuisione quadrimembri, complectitur Philosophus vniuersa prædicata, atque subiecta omnium prædicamentorum: quia omne ponibile in prædicamento, aut est vniuersale substantiæ, aut vniuersale accidentis: aut indiuiduum substantiæ, aut indiuiduum accidentis: duo priora comprehendunt omnia prædicata; duo verò posteriora omnia subiecta, qua propter Paulus Venetus, apud M. Soto, loco huius diuisionis, ponit *subiectum*, & *prædicatum* esse ante prædicamenta.

6 Pro quo vlterius notandum, ex Caietano, quod hic sunt duæ naturæ, cum duabus intentionibus; & ex earum diuersa combinatione, formantur quatuor membra huius diuisionis: omne enim, quod est in prædicamento, aut est *substantia*, aut est *accidens*, aut est *vniuersale*, aut *particulare*. Substantia *non est in subiecto*; accidens *est in subiecto*: vniuersale *dicitur de subiecto*; particulare *non dicitur de subiecto*. Et iste est planus sensus diuisionis Philosophi.

7 Pro qua notandum, cum M. Soto cap. 2. §. *Sequitur secundo*, quod subiectum est duplex, nempe, *subiectum*

iectum in quo: & est subiectum in hæsionis, seu informationis realis; aliud est *subiectum de quo*, & est subiectum prædicationis intentionalis. In diuisione, ly, *esse in subiecto*, accipitur primò intentionaliter; quia per illam particulam, explicatur natura accidentis; ly, vero, *dici de subiecto*, accipitur secundo intentionaliter; quia per illam particulam explicatur propria ratio secundæ intentionis vniuersalis.

8 Solet hic inquiri, qualis ista diuisio?

B. Albertus censet esse diuisionem generis in species: quod tamen Paulus Venetus negat.

9 Item vt dirimant Mag. Soto, & Cardinalis Toletus notant, quod sub hac vna diuisione quadrimembri, latent tres bimembres: quarum prima est analoga, nempe, diuisio entis in substantiam, & accidens: alia est diuisio subiecti in accidentia, nempe, quod natura, vel dicitur vniuersalis, vel particularis: vltima videtur diuisio generis in species; quia quidditatiue prædicari de inferioribus, vniuoce conuenit substantiæ, & accidenti: & sic diuiditur in vniuersale substantiæ, & accidentis. Et solum in hac diuisione Philosophus vult cõprehendere, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali; & ideo nõ meminit differentiæ, nec partium, nec aliorum incompletorum.

Circa definitionem huius quod est, *esse in subiecto*, videantur Caietanus, Iauellus, & PP. Carmelitani num. 5. & 6.

§. II.

De regulis.

10 PRima regula Philosophi est: *cum quippiam de quopiam prædicatur, vt de subiecto, ea quæ de prædicato dicuntur, dicentur etiam de subiecto.* Multis modis solet exponi hæc regula. Quorum tres præcipuos recenset Mag. Soto: quidam latissime regulam extendunt, vt faciat hunc sensum: quandocumque alterum prædicatur de altero, quidquid vniuersaliter prædicatur de prædicato, sub inde prædicabitur de subiecto. Qui quidem sensus, verum habet in quibuscumque vniuersaliter prædicatis; siue essentialibus, siue accidentalibus; dummodo seruentur eædem proprietates logicales, vt late prosequitur Iauellus tract. 5. capit. 4. sed tamẽ sensus iste, longe est ab intentione Phil. quia nõ fundatur in natura prædicati; sed in vi distributionis medij per artem syllogisticam; de qua nihil in præsenti; sed in libris Priorum, & Posteriorum.

11 Secunda expositio est B. Alberti in præsent. tract. 1. cap. 6. iuxta quẽ, regula sic est exponãda; quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto sibi proprio, quidquid prædicatur de prædicato, directe, & quidditatiue, prædicabitur de subiecto. Intelligit autem per *subiectum sibi proprium*, id de quo prædicatur prædicatione alicuius quinque prædicabilium.

Licet hæc expositio sit probabilis

bilis, tamen hoc circa illam ingerit difficultatem, quia apud Philosophum, *dici de aliquo, vt de subiecto*, idem significat, ac dici de aliquo, vt de quidditatiue inferiori, vt §. antecedenti diximus; vnde propriæ passiones, & accidentia, prædicantur de subiecto, non vt de subiecto, sed *vt in subiecto*: quod suo modo, etiam locum habet in differentia, quatenus ex modo significandi prædicatur, *in quale* ad modum accidentis: ergo Philosophus per prædicari, *vt de subiecto*, intelligit prædicari quidditatiue.

12 Qua propter præferenda est expositio Boetij, quem sequuntur Caietanus, M. Soto, Toletus, & alij expositores, iuxta quos, sensus regulæ est, quando alterum de altero prædicatur quidditatiue, quid quid prædicatur quidditatiue de prædicato, prædicatur, & de subiecto. Vnde restringitur regula ad solam lineam rectam generis, & speciei: & sic est verissima regula, & deseruiens intento Philosophi: & ex illa elicitur modus arguendi *de primo ad vltimum*: nam, si, homo est animal, & animal viuens, & viuens substantia, de primo ad vltimum, homo est substantia.

13 Secunda regula, iuxta translationem Boetij, sic habet: *diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ: subalternorum vero generum, nihil prohibet easdem differentias esse.* Circa quam est notandum, quod Iauellus capit. 4. legit *diuersæ sunt species, & differentiæ.* Cæterum Caietanus, Mag. Soto, & alij notant mendum esse in illa lectione; quia textu Græco in datiuo legitur *diuersæ sunt specie differentiæ*; & vocantur differētiæ diuersæ specie, quæ sunt diuersæ formaliter; quod dictum est propter differentias diuersas materialiter, sicut sunt differentiæ individuales omnium prædicamentorum.

§. III.

Dubium primum.

14 DVbitant autem expositores, quid intelligat Philosophus per genera subalternatim posita? ¶ Mag. Soto dub. 1. & PP. Carm. num. 4. docent, quod duo genera, non dicuntur interse subalterna, seu subalternatim posita, si vnum non cōtinetur sub alio; etiā si ambo contineantur sub vno tertio; quod esse de mente Philosophi, probant primo, ex translatione Perionij, & Argiropyli, qui ita vertunt, *quando genera diuersa sunt, neque vnum alteri continetur, eorum etiam differentiæ specie differunt; eorum autem generum, quorum vnum subaltero continetur, nihil prohibet easdem differentias esse.*

Secūdo probāt ex textu Græco; nam vox, *Hypallila*, ab Aristotele posita in textu, significat, *ea quorum vnum continetur sub alio*, vt notat Budeus in suis commentarijs. Vnde regula, non solum intelligitur de generibus diuersorum prædicamentorum; sed etiam de his, quæ interse opponūtur, sed tamen continentur sub aliquo tertio.

15 Quod autem ista habeant di-

diuersas differentias constitutiuas sibi proprias, manifestum est; quia per illas constituuntur, & interse opponuntur. Quod vero vnumquodque necessario habeat differentias diuisiuas, diuersas à differentijs essentialibus diuisiuis alterius, probant primo: quia diuersa genera sunt diuersæ potentiæ metaphysicè essentialiter distinctæ; quarum potentiarum actus sunt differentiæ diuisiuæ: ergo generibus essentialiter diuersis, correspondent differentiæ diuisiuæ essentialiter diuersæ.

Secundo probant ex Philosopho 4. Topic. cap. 2. dicente: *cum enim species vna duobus generibus subiecta est; tunc alterum ab altero continetur*: ergo eadem species non potest esse sub diuersis generibus, quorum vnum non sit sub alio: ergo pariter dicendum de differentia, quæ cum specie conuertitur: ergo genera diuersa, quorum vnum non est sub alio, non possunt habere easdem differentias.

16 Hæc doctrina est valde probabilis; & argumenta, quæ contra eã multiplicari solent, non multum vrgent, quia loquuntur de differentijs accidentalibus; de quibus huius sententiæ authores non loquũtur; sed tãtũ de differẽtijs essentialibus.

17 Nihilominus probabilius iudico, quod regula debet intelligi, quod illa genera sint subalternatim posita, quorum vnum nõ continetur sub alio, si ambo continentur sub vno tertio, vt animal, & planta, quæ continentur sub viuente. Ita Philosophum exponunt Caiet. & M. Iauellus cap. 4. & M. Sanchez lib. 4. quæst. vltima concluſ. 2. Toletus, & Oña, & late Rubio cap. 3. quæst. vnica, vbi affert Philosophum 6. Topic. cap. 2. loco 41. vbi asserit, genera subalterna, non solum appellari, quorum vnum est sub altero; sed etiam quæ sunt sub tertio, & de istis asserit, habere differentiam cõmunẽ, vt animal gressibile, & animal volatile, habẽt bipedẽ pro differentia cõmuni. Et ex isto testimonio exponẽdus est Philosophus in præsenti; vel emendandæ sunt translationes.

Deinde probatur, quia eadem sunt genera subalterna, & subalternatim posita: sed ea, quorum vtrumque est sub tertio, sunt subalterna respectu illius: siquidem vtrumque est sub eo: ergo erunt subalternatim posita.

18 Præterea probat Cajetanus, Philosophum sic esse intelligendum: quia Philosophus loquitur de differentijs per se in communi, siue sint constitutiuæ, siue diuisiuæ, vt patet ex exemplo, & declaratione regulæ ab ipso Philosopho posita: ergo necesse est; quod per *non subalternatim positæ*, intelligat ea genera, quæ neque subinuicem, neque sub tertio posita sunt. Probatur consequentia, quia si subinuicem posita sunt, habẽt necessario quasdam differentias diuisiuas easdem; quoniam quæ diuidunt inferius, diuidunt superius: possunt habere quasdam differentias constitutiuas easdem quando, scilicet, neutrum eorum est generalissimum: tunc enim differentia superioris, cõstitutiua est etiam in-

fe-

ferioris. Si vero ambo sint sub vno tertio, neque constitutiuas, neque diuisiuas, necessario habent easdem; vt patet quando sunt immediate sub generalissimo: permittunt tamen, seu possunt habere quasdam differentias constitutiuas easdem, vt cum sunt sub vno genere subalterno: vt, animal, & planta, sub corpore animato; quia tunc differentiæ superioris eædem communicantur vtrique inferiorum; ad quod insinuandum Philosophus vsus est modo loquendi negatiuo: dicens, *quod nihil prohibet easdem esse differentias.*

§. IIII.

Dubium alterum.

19 REgula sic exposita omni caret difficultate, quia iuxta illam, per *genera non subalternatim posita*, solum intelliguntur genera diuersorum prædicamentorum: constat autem, quod si prædicamenta sunt diuersa, quæcumque sub illis continentur, erunt diuersa, ac perconsequens, repugnat easdem differentias essentiales in duobus prædicamentis collocari: vnde S. Thomas quæst. 2. de Potentia art. 2. ad 2. ait, quod *in rebus creatis vnum prædicamentum actidit alteri: propter quod non potest ex duobus fieri vnum; nisi vnum per accidens.*

20 Dices cum Cabero tract. 3. prædicabilium disput. 1. dub. 4. num. 9. regulam hanc solum habere locum in substantijs: non vero in accidentibus, in quibus possunt duo genera, non sub alternata inter se, ab vna specie participari: ratio disparitatis est, quia in accidentibus genera, & differentiæ, & prædicata essentialia sumuntur sæpe sæpius ex diuersis connotatis, quæ connotant, & ex extrinsecis, quæ respiciunt: & quia vnum accidens solet diuersa, & non connexa connotare, solent accidentia, rationes non subalternatim positas habere: in substantijs hæc non currit ratio.

21 Hæc tamen limitatio, in primis est contra omnes expositores Philosophi: nam iuxta vtrãque expositionem supponunt, quod eaquę pertinent ad diuersa prædicamenta, formaliter loquendo, nõ possunt habere easdem differentias essentiales.

Deinde accidentia etiam habent suam essentiam, & sua' prædicata quidditatiua essentialia, quæ descendunt ad speciem infimam, mediantibus generibus supremis & subalternis: ergo implicat, quod genera non subalternatim posita, habeant easdem differentias, etiam in accidentibus. Nam id quod dicitur de connotatione, & respectu extrinseco, solum est quoad nos, vel comparatiue ad substantiam: nunc autem loquimur de generibus, & differentijs essentialibus, & intrinsecis accidentium.

22 Præterea, tollitur æquiuocatio huius doctrinæ, notando ex D. Thoma 1. 2. quæst. 7. art. 1. ad 2. quod accidens dicitur accidere accidenti propter conuenientiam in subiecto, vel absque ordine inter-

terse, sicut albedo, & musica accidunt Petro; vel cum aliquo ordine; sicut corpus recipit colorem media superficie: quando ergo duo accidentia hoc modo adunantur, subiectum ratione accidentium est in duobus generibus non subalternatim positis; non tamen idem met accidens formaliter, & proprie loquendo.

23 Iterum obijcies: nam corpus habet differentiam prædicamenti substantiæ; & etiam diuiditur differentijs quantitatis per trinam dimensionem: ergo diuersorum prædicamentorum possunt esse eædem differentiæ essentiales. Idem argumentum fit de ly *acutum*, quod habet differentias quantitatis, & qualitatis; quia dicimus angulum acutum, & vocem acutam.

Respondetur; quod corpus dicitur analogice, seu æquiuoce, à consilio, de corpore quod est in genere substantiæ, & de corpore, quod est species quantitatis, vt in proprio loco infra dicetur. Vnde cum non significent vnam rationem: sed plures; non est in eis eadem differentia, sed diuersa. Quod pariter notauit Philosophus loquendo de ly *acutum* 1. Topic. cap. 13. dicens; *vox enim à voce differt, quod acutas item magnitudo à magnitudine: ita fit, vt acuti vocabulum sit in homonimis* (hoc est æquiuocis, seu similibus tantum in voce) *diuersorum enim generum, quorum vnum ab alio non continetur, diuersæ sunt differentiæ*: hucusque Philosophus.

***

QVÆSTIO III.

Quid, & quotuplex sit analogia?

1 ANalogorum notitia, non minus est necessaria, quam difficilis, & metaphysica; & quia ad illam directe spectat; ideo integrũ de illa tractatum in 3. p. Metap. vt in loco opportuno inseremus; ne tamen logici defraudentur doctrina sibi debita, & necessaria; ibi latius disputanda, brebiter nunc præstringemus.

§. I.

Definitiones, & diuisiones analogorum.

2 A *Nalogia*, est vox Græca, & est idem ac latine *proportio*; vnde idem est aliquid prædicari secundum analogiam, ac prædicari secundum proportionem: vt notat S. Thomas quæst. 2. de Veritate art. 11. In communi autem loquendo, analogorum nomine intelligimus, vel æquiuoca à consilio, vel *ea quorum nomen est commune, ratio vero per nomen significata, partim est eadem, & partim diuersa*; non determinando qualem habeant vnitatem, vel diuersitatem.

Huiusmodi autem analoga dari, euidentissimum est; quia per se notum est dari æquiuoca à consilio; & euidenti ratione constat, aliqua solum habere vnitatem proportionis. Quapropter propriam vo-

vocem videtur ignorasse Mag. Cabero, cum scripsit tractatu 4. disp. 2. dub. 1. quod stando tantummodo rationibus, nullo negotio, definitio destrui, & analoga negari possunt. Hoc tamen nullam habet apparentiam; quia sola vocis exposita significatione, reijcitur; neque in hoc est immorandum; quia paradoxum est, ab omnium sapientium conceptione diuertere, & id nulla ratione probare.

4 Analoga in communi alia sunt *physica*, & alia *logica*. Analoga physica sunt analoga *inæqualitatis*; quæ sic describuntur à Caiet. cap. 1. sui opusc. *sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen, est omnino eadem; inæqualiter tamen participata*; sicut, corpus, cũ diuiditur in corruptibile, & in incorruptibile, dicitur diuidi analogice, apud Physicos, & Metaphysicos, quia considerant æqualitatem in modo essendi, vt notat S. Thomas lib. 7. Physic. lect. 8. & 1. Perih. lect. 8. in principio. Quia tamen ratio significata est simpliciter eadem, ac proinde est fundamentum vniuocationis logicæ, ideo ista simpliciter dicuntur apud Logicos vniuoca, & secundum quid tantum analoga.

Quare istis omissis, solùm tractandum est de analogis logicis, quæ sunt media inter puram æquiuocationem, & simplicem vniuocationem, vt docet S. Thom. 1. p. quæst. 13. art. 5. & lib. 11. Metap. lect. 3. litt. b. quamuis loquendo de æquiuocatione, vt comprehendit æquiuoca à consilio, analoga reducantur ad æquiuoca à Philosophio, vt notat S. Thomas 1. p. quæst. 13. artic. 10. ad 4. & lib. 1. Ethic. lect. 7. in fine, & alibi sæpe.

5 Analoga logica diuiduntur à D. Thoma quæst. 2. de Veritate art. 11. quod alia sunt analoga *proportionis*, & alia *proportionalitatis*. Pro quorum terminorum explicatione, notandum est ex eodem D. Thoma lib. 5. Ethic. lect. 5. & lib. 1. Post. lect. 12. quod *proportio est habitudo quantitatis vnius ad alteram: & porportionalitas est collectio duarum proportionum*; & licet proportio, & proportionalitas, quoad primam impositionem, sint tantum in corporalibus; tamen inde transferuntur ad significandam quamcumque aliam habitudinem, inter quascumque alias res repertam; & si sit proportio duorum ad inuicem, inter quæ sit similitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas; si autem tantum sit simplex proportio, retinet nomen commune, & vocantur analoga attributionis, vel proportionis.

6 Analoga proportionis, seu attributionis, sic diffiniuntur à Caietano capit. 2. sui opusculi, analoga secundum attributionem sunt, *quorum nomen est commune, ratio autem secundum illud nomen, est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illum*, vt ly *sanum*, dictum de vrina, medicina, & animali: dicit diuersas habitudines ad vnam sanitatem, quæ est in animali.

7 Analoga secundum proportio-

nalitatem, sic describuntur à Caietano cap. 3. sui opusculi, *quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est proportionabiliter eadem*; vel *est similis secundum proportionem*, vt, videre, de visu intellectuali, & corporeo.

8 Præterea notandum, quod S. Thomas sæpissime diuidit analoga, quod quædam sunt *vnius ad alterum*: quædam sunt *duorum ad vnum tertium*. Sed præcipue quæst. 7. de Potentia artic. 7. dicit: prædicationis analogicæ duplex est modus: vnus, quo aliquid prædicatur de duobus per respectum ad aliquod tertium, sicut ens de quantitate, & qualitate per respectum ad substantiam: alius modus est, quo aliquid prædicatur de duobus per respectum vnius ad alterum; sicut ens de substantia, & quantitate. In primo autem modo prædicationis oportet aliquid esse prius duobus, ad quod ambo respectum habent, sicut substantia ad quantitatem, & qualitatem: in secundo autem non, sed necesse est vnum esse prius altero.

9 Circa hanc diuisionem D. Thomæ notandum, quod Caietanus capit. 2. iudicat esse subdiuisionem analogorum attributionis. Melius tamen Ferrara 1. contragent. cap. 34. §. *Sciendum vlterius*: notat quod analogia, quæ est vnius ad alterum, dupliciter accipi potest: vno modo vt distinguitur contra analogiam duorum ad vnum tertium: aliomodo vt distinguitur contra analogiam proportionalitatis: nam analogia vnius ad alterum, condiuisa contra analogiam duorum ad vnum tertium, accipitur tamquam commune quodam, & diuiditur in analogiam proportionis, & analogiam proportionalitatis. Itaque, analoga logica diuiduntur, in analoga attributionis ad tertium, & proportionis vnius ad alterum: & ista subdiuiduntur in analoga proportionis simplicis, & proportionis duplicatæ, quæ est proportionalitas. Et proportio simplex retinet nomen commune diuisi: sicut cum dispositio diuiditur in habitum, & dispositionem. Possunt autem sub diuisiones istæ habere locum in eodem analogo secundum diuersos respectus: nam si conferantur analoga cum primo, & principali, dicuntur ad vnum, vel multorum ad tertium, si vero comparentur inter se, vocantur vnius ad alterum, vel duorum ad diuersa.

10 Rursus diuiduntur analoga, in analoga *metaphorica*, & *propria*: analoga metaphorica sunt quando accipitur terminus pro aliquo, ad quod ex vsu transfertur, propter aliquam similitudinem: vt cum *leo* accipitur, pro *Christo*. Aduertit autem Magist. Soto lib. 2. Dialect. cap. 10. lect. 1. notab. 2. quod vt sit metaphora, requiritur, quod sit quasi noua impositio, & translatio termini ad aliud significatum: *metaphora* enim, idem est, quod *translatio*: propter quod S. Thom. 5. Metaphysic. lect.

lect. 5. ista vocat analoga secundū quandam *perfectionem, id est, extensionem.* Quod est de mente Phil. ibidem: nam iuxta translationem Besarionis, ait: *vt si quis producta voce dicat, &c.* Analoga propria sunt, quoties vox accipitur pro illis, quæ proprie significat, & sine translatione.

11 Censet autem Caietanus in suo opusculo cap. 3. hanc esse subdiuisionem solius analogiæ proportionalitatis. Sed melius est dicere, hanc esse immediatam diuisionem analogi logici in communi, vt colligitur ex D. Thom. 1. p. q. 13. art. 6. nam, *ridere*, dictū de prosperitate fortunæ, & de floriditate prati; si comparentur interse, sunt analoga proportionalitatis: si vero conferantur cum actu lætitiæ humanæ, sunt analoga attributionis multorum ad vnum tertium: & tamen, *ridere*, proprie significat signa lætitiæ humanæ; metaphorice autem, *ridere*, significat prosperitatem fortunæ, & floriditatem prati. Est aliud exemplum S. Tho. 5. Metaph. lect. 8. littera d. nam tranquilitas maris, & serenitas aeris, interse habent similitudinem proportionum; & ita sunt analoga proportionalitatis: si vero comparentur ad tranquilitatem, & pacem internam hominis; dicuntur analoga attributionis: ergo in vtrisque habet locum analogia propria, & metaphorica: quia translatio potest sumi, vel ex conuenientia proportionum; vel ex habitudine extrinseca, in diuersis generibus causarum, vel effectuum.

§. II.

De analogis primum dubium.

12 AD maiorem explicationem prædictarum diuisionum; dubitatur primo, vtrum omnis vera analogia proportionalitatis, includat aliquid metaphoræ, & improprietatis?

Affirmant P. Suarez disput. 28. Metaph. sect. 3. num. 10. P. Didacus à Iesu disp. 11. quæst. 3. & alij; quorum ratio est: nam si in proportionalitate non includatur improprietas, per proportionalitatē non tollitur æquiuocatio: nam proportio habitudinū, inter res omnino similes inueniri potest: ergo proportionalitas sine metaphora, non constituit analogiam; sed relinquit vniuocationem.

13 Dicendum tamen est; dari analoga proportionalitatis, etiam nulla interueniente metaphora, aut improprietate. Hæc est communis sententia: quam diligenter probant PP. Carmel. disput. 10. q. 4. §. 1. & 2. & Mag. Ioan. à S. Th. quæst. 13. artic. 4. & aperte colligitur ex D. Thom. 1. Ethicorum lect. 7. & quæst. 2. de Veritate articulo 11. ex quo primo probatur: nam ens dictum de Deo, & creaturis; de substantia, & accidenti, dicitur analogum analogia proportionalitatis: & tamen ratio per nomen significata reperitur proprie, & absque metaphora in creaturis, & in accidentibus: ergo analogia pro-

proportionalitatis valet reperiri sine metaphora.

14 Præterea probatur: nam quando conuenientia proportionũ est conuenientia simpliciter; voces non explicant solam conuenientiã proportionalem, sed rationem propriam simpliciter eandem, & vniuocam; vt inductiue patet: ergo, cũ sola vnitas proportionalis significatur; etiam si non significetur metaphorice, sed proprie; erit analogia. ¶ Demum probatur: vt constituatur analogia sufficit dependentia, vel inæqualitas in ipsa ratione communi diuisa: & hac ratione D. Tho. lib. 1. Perhiermenias lect. 8. probat, quod ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis; quia in ipsa ratione entis, substantia, quæ est ens per se, prioritatem habet respectu accidentis, quod est ens in alio, & per aliud: sed hæc dependentia, & inæqualitas reperiri potest, etiam si vtraque ratio proprie, & sine metaphora per nomen significetur: dari ergo potest vera analogia proportionalitatis, sine metaphora, & improprietate.

15 Per quæ facile respondetur argumento contrario, quod quando est proportionalitas sine inæqualitate, aut dependentia in ratione diuisa, erit proportionalitas vniuoca: sed loquimur de vnitate solum proportionali, quæ est inter illa, quæ inæqualiter participant rationem diuisam; & ideo analogice cõueniũt; siue ratio significata in vtroque reperiatur ex vi primæ impositionis, siue solum ex translatione, aut vsu.

§. III.

Dubium secundum de eijsdem.

16 SEcundo inquiritur; vtrum sit proprium analogorum attributionis, quod ratio significata sit solum in vno, & in alijs per deriuationem ab illo?

Respondetur negatiue; quia cõmune est omnibus veris analogis, quod ratio per nomẽ primo, & principaliter importata, est formaliter tantum in vno, & in reliquis, per deriuationem, & denominationem ab illo. Ita docet S. Thomas 1. p. q. 13. artic. 6. & q. 16. art. 6. & 1. 2. q. 20. artic. 3. ad 3. & 1. Periher. lect. 5. & 8. & 4. lib. Metaph. lect. 1. quem sequuntur M. Soto cap. 1. ante prædicam. q. vnica corollario. 3. & M. Ferrara 1. cõtragent. cap. 34. §. *Potest.* 2. ¶ Et ratione probatur: quia analoga logica important rationes simpliciter diuersas, cum sola conuenientia secundum quid; sed rationes simpliciter diuersæ, non possunt importari, & significari; nisi vna importetur principaliter, & aliæ rationes secundario, & per ordinem ad primariam: ergo sic necesse est contingere in omnibus analogis logicis. Maior patet, primo; quia analoga logica sunt æquiuoca à consilio: ergo important rationes simpliciter diuersas. Secundò, quia sola diuersitas secundum quid, non impedit vniuocationem logicam; sed ad summum constituit analogiam physicam. Prima verò minor probatur;

quia rationes simpliciter diuersæ; vel importantur absque vllo ordine; & tunc erit mera æquiuocatio, condistincta ab analogia, de qua modo loquimur, vel importantur, vt conueniunt, sine inæqualitate in ratione communi; & sic erit mera vniuocatio: ergo, vt constituatur analogia logica, de qua modo loquimur, necesse est, quod cum tali ordine importentur, quod vnum significetur primo, & principaliter, & alia secundario, & ex consequenti.

18 Sed obijcies: nam in analogis proportionalitatis propriæ, ratio significata est vna proportionaliter, in omnibus tamen analogatis reperitur proprie, & intrinsece; neque illa ratio est vna numero; sed vna proportionaliter, vt docet Caietan. opusc. de Nominum analogia cap. 2. & 7. & patet in ente, quod reperitur proprie, & intrinsice in Deo, & in creaturis; in substantia, & accidenti; de quibus dicitur analogice, analogia proportionalitatis: ergo prædicta conditio non est communis omnibus analogis; sed propria analogorum attributionis.

Vt respondeatur notandum, ex Ferrara prædicto cap. 34. §. *aduertendum autem*, quod analogorum, *ratio propria*, aliquando est idem, ac *ratio principalis*, & *primaria*; aliquando verò significat, omne id quod importatur *proprie*, & *intrinsece*, siue importetur primario, siue secundario. Quando igitur asserimus cum D. Thoma, quod ratio propria analogorum est vna numero, vt docet S. Thom. 4. Metaph. lect. 1. & 1. Periher. lect. 5. & 8. loquimur de ratione primaria, & principali, residente in principali analogato. At verò cum Caietanus docet, quod in analogis proportionalitatis, ratio per nomē significata est in omnibus proprie, & intrinsice; exponendus est de significato secundario; quia analoga, quę purā habent attributionē, tantum extrinsice communicantur secundarijs analogatis: vt patet de ly *sanum*, & alijs huiusmodi; at verò analoga proportionalitatis, vltra denominationem extrinsecam à principali analogato, habent propriam rationem intrinsecam; quamuis secundario per nomen significatam. Et sic creaturæ sunt bonæ extrinsice à bonitate diuina, à qua exemplatur, efficitur, & finalizatur omnis bonitas; & tamen habent bonitatem intrinsecam sibi inhærentem, vt docet S. Thomas 1. p. q. 6. artic. 4. & quæst. 16. art. 6. Vnde differentia inter analoga pure attributionis, & proportionalitatis sumitur ex secundario significato; & non ex primario; & ex diuerso fundamento habitudinis ad primarium.

§. IV.

Dubium vltimum.

19 TErtio dubitatur; vtrum vltra species analogiæ, iam recensitas, sit alia, quæ dicitur à Recentioribus *transcendentia*?

Respondetur negatiue; quia licet transcendentia impediat vniuoca-

uocationem, & constituat analogiam, vt dicemus quæstione sequenti; tamen hoc facit, in quantum constituit inæqualitatem in participando rationem communem, quæ inæqualitas esse non potest, sine dependentia in aliquo genere causæ. Sumitur ex D. Thoma 1. Periher. lect. 8. & sequitur ex dictis. Et patet inductione; quia in analogis attributionis, est dependentia, vel ad vnum exemplar, seu formam extrinsecam; vel ad subiectum; vel ad vnum finem; vel ad vnum efficiens: ergo vbi est attributio, est dependentia in aliquo genere causæ. Proportionalitas autem sine inæqualitate, & dependentia, non tollit vniuocationem: ergo sola transcendentia, non causaret analogiam. Deinde, vt diximus lib. 1. quæst. 22. ratio personæ diuinæ dicitur vniuoce de tribus personis; & tamen est ratio transcendens propter diuinam simplicitatem; sed nō est analoga: quia non est analogia in ratione personæ diuinæ.

20 Sed obijcies: nam *ens* respectu duorum indiuiduorum eiusdem generis, & speciei, analogice prædicatur; vt late probat Araujo lib. 4. Metaph. quæstione 3. artic. 2. dubio 2. & tamen respectu duorum indiuiduorum non est analogia dependentiæ; sed sola analogia transcendentiæ: ergo sola transcendntia sufficit causare analogiam.

Respondetur non deesse Thomistas, qui affirment ens vniuoce dici de duobus indiuiduis eiusdem speciei; vt videri potest in Caietano 1. p. quæst. 13. artic. 5. in fine, Zumel ibidem concluſ. 4. M. Ioanne à S. Thoma in Logica q. 13. art. 3. in fine, & q. 14. artic. 2. §. *Sed adhuc*; quod, & docuit Suarez disp. 32. Metaph. sect. 2. num. 22. Fonseca, & alij plures. Iuxta quorum sententiam, potest argumentum retorqueri pro nobis.

21 Melius tamen respondetur, quod *ens* potest dupliciter summi; vno modo in sua communitate, & transcendentia; alio modo determinate, vt non differt ab isto, vel ab illo genere, vel specie: primo modo, etiam de duobus indiuiduis dicitur analogice, propter transcendentiam, & dependentiam; quia etiam inæqualitas vltimarum differentiarum participat rationem entis: secundo modo, tantum ex modo significandi differt à generibus, vel speciebus; & ita dicitur vniuoce de duobus indiuiduis; sicut & prædicantur de eis vniuoce genera & species: quia nihil est adeo analogum, quod restricte significatū, non fit vniuocum: quia etiam ipsa æquiuoca, si restricte sumantur tantum respectu aliquorum, sunt vniuoca inadæquate accepta, vt diximus lib. 1. Dialecticæ capit. 4. numero 4. & 5.

De conceptu analogorum, logicis necessaria trademus q. 5. disputando de conceptu entis.

***

QVÆSTIO IV.

Vtrùm ens dicatur vniuoce, vel analogicè de decem generibus?

§. I.

Quædam præmittuntur.

1 CVm ens in quantum ens sit obiectum Metaphysicæ, nulli dubium, quod ad illam attinet tractare de eius transcendentia, analogia, & alijs pertinentibus ad entis diuisiones. Sed quia etiam ens est diuisum in decem prædicamenta, de quibus agit Logicus; ideo non possumus non, ad ante prædicamentorum notitiam exactam habendam, nonnulla de analogia, & conceptu entis, iuxta captum Logicorum disputare.

2 Notandum est igitur, quod *ens* est nomen concretum, sicut album; & ita significat aliquid de formali, & supponit pro illo, quod importat materialiter. Accipitur autem dupliciter: vno modo *stricte*, & *proprie*, vt est participium verbi, *sum, est, fui*: secundo accipitur *communiter*, *late*, vt est nomen. Primo modo *ens* significat, *id quod est*, iuxta Philos. 1. Physic. textu 12. & lib. 2. post cap. 7. quod optime notauit S. Tho. 1. Perhier. lect. 5. circa finem, dicens; *ens nihil aliud est, quam quod est: & sic videtur, & rem significare, per hoc quod dico*, quod, *& esse, per hoc, quod dico* est. Ens autem secundo modo, vel significat *essentiam*, seu quidditatem; vel omne id, quod non est nihil.

3 Aduertit autem Ferrara 1. cõ tragen. cap. 25. quod ens vtroque modo acceptum, significat *quod habet esse*: cum hac differentia, quod vt est *participium*, formale illius significatum, est existentia; essentia verò solum importatur, vt subiectum susceptiuum existentiæ exercitæ. ens autem *nominaliter*, formaliter significat essentiam rei; & & hoc est ens, quod diuiditur per decem genera, vt notat S. Thom. quodlib. 2. artic. 3. vnde ipse S. Th. 10. Metaph. lect. 3. in fine, asserit, quod *ens, quod diuiditur per decem prædicamenta, significat ipsas naturas decem generum, secundum quod sunt actu, vel potentia.*

4 Præterea supponendum est, quod ens participialiter sumptum, de nulla creatura prædicatur quidditatiue: quia soli Deo competit essentialiter, quod existat, & quod sit suum esse; de creaturis verò, existentia prædicatur accidentaliter prædicabiliter: quia conuenit contingenter: de quo S. Tho. 1. contragent. capit. 26. at verò ens sumptum nominaliter, est prædicatum quidditatiuũ: quia hoc modo ens significat essentiam, quæ abstrahit ab existentia: & ita non potest non rei conuenire.

5 Tertiò est certum, quod ens, sumptum nominaliter, transcendit omnia, quæ directe ponuntur in prædicamento. Cuius ratio est facilis, ex sola explicatione illius vocabuli *trãsiẽdens*: significat enim, illud quod

quòd intime imbibitur, & claditur in alterius conceptu, saltem explicito; ita vt non possit explicite significari, altero non expresso; sed ea, quæ sunt directe in prædicamento, explicite concipi non possunt, non exprimendo rationem entis: quia si sunt entia per se; eo ipso includunt præcipuum analogatum entis: si verò sint entia in alio; eo ipso imbibitur in illis secundarium entis analogatum, quod est accidens.

§. II.

Primum dubium.

6 SOlum ergo manet difficultas, vtrùm ens transcēdat vsque ad vltimas differentias?

Negat Scotus in 1. dist. 3. q. 3. quem sui sequuntur discipuli, & pauci alii.

Dico tamen, primò: ens communissime, & abstracte sumptum, transcendit vsque ad vltimas differentias. Ita Philos. 3. Metaph. textu 10. adductus à S. Tho. quæst. 1. de Verit. artic. 1. & est communis. Et probatur primo, ratione S. Tho. 1. 2. q. 94. artic. 2. dicentis, *illud quod primo cadit in apprehensione, est ens, cuius intellectus includitur in omnibus quæcumque quis apprehendit.* Et formatur sic: omne, quod realiter cognoscitur esse sub essentia reali, est vere ens reale; vt constat ex vocis significatione, iam exposita; sed vltima differentia vere est aliquid, cui competit esse, & vt sic ab intellectu cognoscitur: ergo vere vltimæ differentiæ imbibunt rationem entis.

7 Secundò probatur: nam vltima differentia, quæ non est vlterius diuisibilis, vel opponitur cōtradictorie ad nihil, & sic iam formaliter est ens, vt nunc intendimus; vel non habet repugnantiam cum nihil; & sic non erit vltima differentia entis realis; sed erit quid chimericum, & repugnans.

Tertio probatur: quia qui apprehendit vltimam differentiam, si vult explicare, id quod apprehendit, debet necessario confugere ad rationes proprias, qua vnum ens differt ab alio: sed hoc est iam fateri, quod ens communissime transcendit omnia: ergo negari non potest, quod ens transcendat vltimas differentias.

8 Sed obijcies, primò: nam ea, quæ sunt primo diuersa, in nullo conueniunt: sed vltimæ differentiæ sunt primo diuersæ: ergo in nullo conueniunt: ergo nec conueniunt in ente: ac perconsequens, ens non transcendit vltimas differentias. Maior patet, ex sola explicatione terminorum; minor verò sumitur ex Philosop. 10. Metaphys. textu 24. & 25. docente, quod *omne differens, aliquo differt*: ergo vltimæ differentiæ aliquibus alijs differentijs different: & sic sequitur, quod non sint primo diuersæ; & quod essent vltimæ; & non essent vltimæ: & quod daretur processus in infinitum indifferentijs vltimis.

Respondetur, primo ex D. Th. 5. Metaph. lect. 12. quod ea quæ sunt primo diuersa, non conueniunt simpliciter, & vniuoce; possunt tamen conuenire secundum quid, & analogice. ¶ Secundò respondetur, ex eodem D. Thoma 1 p. q. 90. art. 1. ad 3. & q. 3. art. 8. ad 3. quod in vulgari loquutione vltimæ differentiæ dicuntur adinuicem differre: quia sunt rationes faciendi differre. In rigore autem logico, & metaphysico, *non proprie dicuntur differre, sed diuersa esse.* Ex quo solum sequitur, quod non faciant compositionem cum ente; & quod in illo non conueniant simpliciter: non tamen, quod ens differentias non transcendat, & ab illis differat penes conceptus explicitos, & implicitos.

9 Secundò arguitur: id quod metaphysice præscindit ab alio, non transcendit illud: sed ens metaphysice præscindit à differentijs: ergo ens non transcendit vltimas differentias. Probatur minor: omne contrahibile metaphysice, præscindit metaphysice à contrahente: sed ens est metaphysice contrahibile per differentias: ergo metaphysice præscindit ab illis. Probatur minor: nam vltimæ differentiæ significant rationem vltimo determinantem; ens autem aliquid determinabile: sed id quod est determinabile, est vere contrahibile, saltem metaphysice: ergo formaliter, metaphysice loquendo, ens est extra conceptum formalem differentiarum.

Respondetur; distinguendo vltimam probationem minoris: aliquid determinabile, obiectiue, & in re; nego; aliquid determinabile, tantum ex modo significandi; concedo: quia per hoc non tollitur entis transcendentia; neque adstruitur entis compositio cum vltimis differentijs; sed solum declaratur, quod res, vel possunt significari nominibus communissimis, & transcendentibus, solum exprimentibus rationes generales; vel possunt significari conceptibus, & vocibus exprimentibus rationes proprias, & peculiares. Quod totum videtur complexus S. Thomæ quæstione 1. de Verit. artic. 1. docens, quod *secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, inquantum exprimunt modum ipsius entis, qui nomine ipsius entis non exprimitur.*

§. III.

Vtrum ens sit genus?

10 SEcundo inquiritur, vtrum ens possit esse genus.

Dico secundò: ens non potest esse genus. Ita Philosop. 3. Metaphys. & ibi S. Thom. lectione 8. & lib. 5. lectione 9. littera c. & ambo hanc conclusionem probant ex præcedenti, in hac forma: nullum transcendens, inquantum transcendens, potest esse genus: sed ens communissime sumptum, est transcendens ergo, ens in ista acceptione, non potest esse genus. Tota hæc ratio proponitur etiam à D. Thoma 1. p. quæst. 3. artic. 5. his verbis: ostendit Philosophus in

in 3. Metaphysicæ, quod ens non potest esse genus alicuius: omne enim genus habet differentias, quæ sunt extra essentiam generis: nulla autem differentia posset inueniri, que esset extra ens: quia non ens non potest esse differentia. Hanc minorem iam ostendimus conclusione prima: maior verò patet ex dictis lib. præcedenti tractando de differentia, ex Philosop. 4. Topicorum capit. 3. docente, quod differentiæ continẽtur in genere in potentia, & non in actu: quia sunt extra essentiam generis: alioquin genus non diceret rationem simpliciter vnam, sed simpliciter plures.

Hæc ratio habetur etiam opusculo 48. apud S. Thomam tractatu 1. capit. 5. vbi subdit: assignatur etiam alia ratio, quare ens non sit genus, quia non potest esse vniuocum ad substantiam, & accidens.

11 Sed obijcies: nam genus est, *quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid*: sed ens prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid: ergo ens est proprie genus. Probatur minor: nam ens prædicatur de his, quæ continentur in decem prædicamentis: quæ cõstat specie differre.

Respondetur, quod, vt notat M. Flandria lib. 3. Metaph. quæst. 6. articulo 3. ad 3. in diffinitione generis subintelligitur *vniuersale*, quod est genus ad quinque vniuersalia: de ratione autem vniuersalis est, quod habeat vnitatem simpliciter, vniuocorum propriam; ens autem solum habet vnitatem secundum quid, propriam transcendentium; & ideo nõ est genus: quia non est proprie vniuersale: sed proprio nomine appellatur prædicatum *transcendens* iuxta Philos. 1. Ethicorum cap. 6. Videãtur quæ diximus lib. 1. q. 16. num. 4.

§. IV.

Vtrum ens sit vniuocum.

12 TErtio inquiritur, vtrũ ens prædicetur vniuoce, vel analogice, de suis inferioribus?

Affirmat Scotus vbi supra, quem sequuntur Gabriel in 1. distin. 2. quæst. 4. & alij Nominales ibidem. Cum quibus ex parte conuenit M. Cabero tract. 4. disp. 3. dub. 3. concluf. 2. asserens, *ens completum* dici vniuoce de Substantia, & Accidente: quia ens completũ non transcendit differentias entium particularium; quia illæ non sunt entia completa, sed incompleta: ergo dicit conceptum perfecte præcisum, & abstractum: ergo non dicit aliquid analogum, sed vniuocum: patet consequentia: quia si ens secundum Philos. non est genus, quia non est extra differentias contrahentes: ergo ens completum erit vniuocum, & genus, quia extra differentias est.

Præterea id probat: quia ens completum de Petro, & Paulo dicitur vniuoce: ergo de substantia, & accidente etiam dicetur vniuoce.

13 Dico tamen tertio: ens di-

nisum in decem prædicamenta, non dicitur de eis vniuoce, sed analogice; non solum loquendo de ente, prout abstrahit à completo, & incõpleto; sed etiam loquendo de solo ente completo. Clare sumitur ex Philosopho 4. Metaph. cap. 2. & lib. 7. cap. 1. & 4. & lib. 1. Ethicorũ cap. 6. & traditur à D. Tho. 1. p. q. 13. art. 10. ad 4. & in 1. dist. 22. q. 1. art. 3. ad 2. & q. 7. de Potentia artic. 7. & lib. 4. Metaph. lec. 1. & alibi sæpe. Et est communis.

Prior pars probatur primo ex dictis: quia si ens esset vniuocum, nihil illi deesset, vt esset genus; sed ostensum est, ens non esse genus: ergo non est vniuocum; & cum non sit æquiuocum; erit analogum. Maior probatur primo: quia conueniret illi difinitio generis. *Et vniuersale*, quod in illa sub intelligitur, etiã reperitur in ente, semel concesso, quod in illo est vniuocatio. Secũdo probatur maior: quia ibi esset fundamentũ, & omnes conditiones exactæ ad fundandam secundam intẽtionem generis: ergo cum ens non sit genus, non est vniuocum, sed analogum.

14 Dices: enti deesse ad rationẽ generis, quod sit extra conceptũ differẽtiarũ, quia genus de illis nõ prædicatur quidditatiue: ens autẽ quidditatiue prædicatur de differentijs.

Sed cõtra nam hæc solutio vult componere duo contradictoria simul; nempe, quod ens sit extra conceptum differentiarũ, vt reliqua genera: & ex alia parte, cũ ens sit trãscendẽs, nihil est, quod ens non includat: & ita sequitur, quod ens sit trãscendens vltimas differentias; & quod nõ trãscendat illas. Probatur prima pars, de qua sola est difficultas: nam omne proprie vniuocũ dicit rationem simpliciter vnam, ad differentiam analogorũ: ratio autẽ actu includens diuersitatem simpliciter, non est simpliciter vna: eo autem ipso, quod sit transcendens, & vt tale cognoscatur, includit diuersitatem simpliciter: ergo non potest esse transcendens, & vt tale explicari, & habere vniuocationem.

15 Secundo probatur vtraque pars, ratione S. Thomæ lib. 1. Periher. lec. 8. litt. à, vbi ita inquit: *Propter hoc ens nõ potest esse genus substantiæ, & accidentis; quia in ipsa ratione entis, substantia quæ est ens per se, prioritatem habet respectu accidentis, quod est ens in alio, & per aliud.* Exquo sic arguitur: analoga logica sunt, quorum nomẽ est commune, ratio vero diuisa per prius, reperitur in vno, quam in alio: sed ratio entis per prius reperitur in substantia, quam in accidente: ergo non dicitur de eis vniuoce, sed analogice. Probatur minor: nam, sola substantia est ens simpliciter; accidens vero est ens secũdum quid: quia est entis ens; ergo est in ratione inæqualitas tollens vniuocationem, analogiam constituens.

Respondebis; esse in æqualitatẽ physicam, & secũdum rationes particulares: non vero in æqualitem logicam, & secundũ rationẽ cõmunẽ

16 Facile ex hoc ipso vrgetur argumentũ: nam in ipsa ratione entis, solã substantia est simpliciter ens, & accidens tantũ secũdum quid: ergo, vel nunquã est inæqualitas in ipsa ratio-

ratione diuisa; vel maxime relucet in diuisione entis in substantiam, & accidens. Quæ ratio plane militat etiam de ente completo: nam accidentia completa solum sunt entia secundum quid, & per dependentiam à substantia: vnde, etiam loquendo de accidentibus in sua linea cõpletis, verum habet, quod de omni accidente dixit Philosophus 7. Metaphys. textu 2. quod *entia dicuntur, eo quod vere entis quadam sunt &c. ideſt*, vt ibi explicat S. Thomas lect. 1. litteta b. *eo quod habent aliquam habitudinem ad substantiam, quæ est perse ens, quia non significant quidditatem*, nisi secundum quid.

17 Ad primum incontrarium, concedo antecedens, & nego vtramque consequentiam: quia transcendentia in ente abstrahente à completo, & incompleto, impedit vniuocationem, & constituit analogiam: sumpto autem ente in particulari, & restricte ad solum ens completum, non est explicita transcendentia: vnde ex hac parte non impediretur vniuocatio, nec constituaretur analogia: constituitur tamen ex inæqualitate, & dependentia in ipsa ratione superiori. In causis autem inæquatis, non bene valet, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis; quamuis bene valeat in causis æquatis, & præcisis, & quæ ad conuertentiam dicuntur.

18 Ad secundum iam diximus infine quæstionis tertiæ, quod analogum, sicut, & æquiuocum, adeo restricte sumi potest, quod respectu illorum sit vniuocum: quamuis adæquate, & respectu omnium sumptum, sit analogum, vel æquiuocum: vnde licet ens respectu duorum indiuiduorum, quoad rationes completas, non explicet analogiam; quia nec transcendentiam, nec in æqualitatem explicat; tamen respectu substantiæ, & accidentis, ens completum inæqualitatem explicat in ipsa ratione diuisa; & ideo impeditur vniuocatio logica, & constituitur analogia. De quo iterum quæst. 7. disputando, vtrum accidens completum dicatur vniuoce de omnibus accidentibus completis?

§. V.

Qua analogia sit analogum?

19 DEmum est difficultas, qua analogia ens sit analogum, in quantum est diuisum in decem prædicamenta?

Respondetur, esse analogum attributionis: quia accidentia dicuntur talia per ordinem ad substantiam: & ideo Philosophus, & S. Thomas lib. 4. Metaph. lectio. 1, & lib. 6. lect. 1. & lib. 11. lectione 3. hanc entis analogiam explicant exemplo *sani*, quod dicitur de animali, & de vrina, & medicina: constat autem *sanum* esse analogum attributionis; quia omnia dicuntur sana per habitudinem ad sanitatem animalis, quam vrina significat, & medicina causat: ergo, & ens ista analogia est analogum. Et patet etiam ex definitione istorum ana-

lo-

logorum: nam in illis ratio significata est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illum: sed ratio entis, primo, & principaliter solum dicitur de substantia, quæ habet esse; & de accidēte solū dicitur secundū quid, & per habitudinē ad substantiā: ergo ens dictum de substantia, & accidente est vere, & proprie, & formaliter analogum attributionis.

20 Asserimus deinde, quod ens vere, & proprie est analogum proportionalitatis; non metaphoricæ, sed propriæ: vt sumitur ex D. Th. lib. 1. Ethicor. lect. 7. & lib. 12. Metaph. lect. 4. & in 1. distinct. 19. q. 5. art. 2. ad 1. qua propter hanc assertionē simul cū præcedente, docent Caietanus cap. 2. de Ente, & essentia quæst. 3. conclus. 2. Ferrara lib. 1. contragent. cap. 34. Flandria lib. 4. Metaph. quæst. 2. artic. 4. & Thomistæ communiter. Ratioque est facilis: nam analoga proportionalitatis habent rationem eandem proportionaliter, vel similem secundum proportionem, & ratio significata etiam in secundarijs analogatis reperitur intrinsicè: sed accidentia interse proportionantur in ratione entis; & vere, & proprie sunt entia, quamuis secundum quid; vt præcipue patet in quantitate, & qualitate: ergo ens de eis, & de substantia, dicitur analogice vtraque analogia.

21 Obijcies: nam impossibile est eidem vtramque analogiā simul conuenire: sed ens dictum de substantia, & accidente, est vere analogum attributionis, vt ex Philosopho docuimus: ergo non potest esse analogū proportionalitatis propriæ. Probatur maior: nam in analogis attributionis forma significata per nomen est in vno solo intrinsice, & in alijs pure extrinsice; & sic est vna numero. In analogis vero proportionalitatis in omnibus analogatis forma significata est intrinseca, & non est vna numero, sed solum vna proportionaliter: constat autem istas esse conditiones repugnantes eidem simul: ergo vel ens non est analogum attributionis, vel non est analogum proportionalitatis propriæ.

22 Dices, cum Caietano opusc. de Nominum analogia capit. 2. §. *Sed diligenter*, quod hoc non est inconueniens: quia denominationes istæ conueniunt secundum diuersas considerationes: & sic bene possunt in eodem materiali adunari, si conditiones formaliter intelligantur: vnde accidens, quatenus analogum attributionis, solum denominatur extrinsice ens: quamuis idem, vt analogum proportionalitatis, dicatur ens intrinsice, & proprie. nam, vt late exponit Araujo lib. 4. Metaph. q. 2. artic. 2. dub. 2. ad 2. entitas intrinseca, & propria analogorum proportionalitatis, est fundamentū denominationis extrinsicæ, proueniens à primo analogo attributionis.

Sed contra: nam formam esse vnam numero, vel plurificari numero; formam esse realiter intrinsecā, & realiter extrinsecam, sunt prædicata physice, & realiter conuenien-

tia, & inter se realiter repugnantia: ergo, quantumuis considerationes sint diuersæ, & conditiones formaliter intelligantur; non obtinetur intentum, quod vtraque species analogiæ, eidem enti, in eadem diuisione, possit conuenire. Antecedens videtur manifestum: nam plurificatio, vel indiuisio formæ, quid physicum, & reale est: esse indiuisam numero, & numero diuisam, contradictionem inuoluit: & similiter denominari intrinsice, & denominari pure extrinsice.

23 Respondetur, quod cum analoga sint æquiuoca à consilio; habent duas significationes, & duas rationes significatas, vnam primario & principaliter; & aliam secundario, & ex consequenti: ratio primario significata, est *vna numero*, vt ait S. Thomas 4. Metaphysicæ lectione 1. & ab ista solum extrinsice denominantur secundaria analogata; quia intrinsice residet solum in primario analogato. rationes vero secundario significatæ semper sunt plures, & distinctæ realiter, vel formaliter, à ratione primario significata. Est tamen discrimen, quod quando analogia est puræ attributionis, fundamentum denominationis extrinsicæ, prouenientis à forma, quæ est in primo analogato; nõ est aliquid eiusdem denominationis, & rationis cum illo, quod est in primo: & ideo pure extrinsice denominantur; & sic vrina, & medicina dicuntur extrinsice sana; quia fundamentum quod habent, vt sana denominentur, non est sanitas formaliter. Quando vero, est simul cum attributione, analogia proportionalitatis; fundamentum illius denominationis extrinsicæ, prouenientis à principali analogato, est aliqua forma intrinseca eiusdem denominationis; quæ est eadem proportionaliter cum primo analogato: & sic contingere in analogia entis, & veri, & boni, docet S. Thom. 1. p. q. 6. art. 4. & q. 16. ar. 6. & ideo ens dictum de substantia, & accidente formaliter vtraque analogia est analogum.

QVÆSTIO V.

De conceptu entis.

§. I.

Status quæstionis.

1 DVo recolenda sunt, quæ iam sunt explicata libro primo, videlicet, quod conceptus est duplex, nempe *formalis*, & *obiectiuus*, iuxta dicta quæstione 10. n. 2. & quod *præcisio* intellectus, alia est *negatiua* & alia *positiua*, vt exposuimus quæstione 13. n. 15. Subdiuidunt vero quidam præcisionem negatiuam intellectus, quodquedam sit *adæquata*, seu mutua: quia ita potest concipi vnũ, sine expræsa cognitione alterius, quod è contra etiam aliud cognosci potest sine isto: alia vero est *inadæquata*, eo quod est non mutua.

2 Præterea aduerte, quod Authores, qui negant præcisiones obiectiuas, cũ disputãt de cõceptu entis, & de eius præcisione ab inferioribus, totã quæstionem reducunt ad con-

conceptum formalem intellectus: quia cum aliam præcisionem non agnoscant, hac sola exposita, totam quæstionem decisam arbitrantur. Quia tamen Authores communiter, præcisionibus formalibus docent correspondere præcisiones obiectiuas, modo exposito illa quæstione 12. ideo de conceptu obiectiuo præcipuam esse difficultatem merito notant. Imo ex obiectiuo conceptu, conceptus formalis adæquatus est explicandus. Cæterũ, quia possunt dari conceptus formales imperfecti, eo quod rebus non sunt adæquati; ideo non erit complete decisa quæstio, nisi explicetur conceptus obiectiuus, & formalis; tam adæquatus, & perfectus; quam inadæquatus, & imperfectus.

3 Tertio aduerte, quod distinctio abstractionis, & præcisionis negatiuæ, & positiuæ; adæquatæ, & inadæquate; completæ, & incompletæ; potissime habet locum in conceptibus formalibus intellectus vnita in re, præcisione diuidentis. Quod non videtur aduertisse, alioquin subtilis valde, P. Didacus à Iesu disput. 11. quæst. 5. concluſ. 2. & 3. quia disputans de conceptu obiectiuo entis, totus diuertit ad abstractionem negatiuam, inadæquatam, & incompletam: quod solum est explicare conceptum formalem entis inadæquatum, & imperfectum, & parum, curare de conceptu obiectiuo adæquato; & perfecto, de quo est præcipua difficultas. Omissis, sententijs, quia illas aunde, & fideliter retulimus, 1. p. Metaph. Controu. 6. artic. 3. resolutionem huius quæstionis ibi traditam art. 4. & 5. breuiter perstringemus, non nulla etiam addendo.

§. II.

De conceptu obiectiuo entis, quod non sit perfecte præcisus, probatur primo.

4 DIco primo; ens diuisum in decem genera non dicit vnum conceptum obiectiuum simpliciter præcisum ab illis. Manifeste colligitur ex Philosopho 8. Metaph. textu 16. & ex S. Thoma ibi lect. 5. litt. f. & lib. 10. textu 8. & S. Thoma ibi lect. 3. infine. & 4. Metaph. lect. 1. & 1. p. quæst. 13. art. 5. & quæst. 7. de Potentia, artic. 7. & alibi sæpe. Est que fere communis inter Thomistas, & *verissimam* appellat P. Vazquez 1. p. disp. 114. capit. 2. & multi alij sequuntur.

Probatur primo: quia, vt diximus quæstione 4. §. 2. ens transcendit, vsque ad vltimas differentias: sed ratio obiectiua perfecte transcendens omnia, non potest esse perfecte præcisa ab illis, quæ transcendit: ergo conceptus obiectiuus entis, non est perfecte præcisus ab inferioribus. Probatur minor, terminorum explicatione: quia *præciso* dicit exclusionem, & segregationem ab eo, à quo præscindit, & cum quo facit compositionem; vel vnionem, quando non accipiuntur vt præ-

præcisa, sed vt adunata, vel compositа ad inuicem: at vero *transcendentia*, dicit inclusionem, & simplicitatem, & indistinctionem obiectiuam: ergo nullum prædicatum perfecte transcendens, est perfecte præcisum, ab eo quod transcendit.

5 Respondet Mag. Ortiz tractu 4. confert. 4. §. 3. quod ex eo, quod ens sit transcendens, solum infertur, quod intime imbibatur, & includatur in omnibus modis, & differentijs: si non tamen sequitur, quod ipsæ differentiæ, seu modi includantur, & imbibantur intime in ente: quod requirebatur vt essent de conceptu essentiali illius. Quod clarius exprimitur dicēdo, quod extranscēdētia habetur, quod prædicatū trāscendens, *passiue* sit inclusum, seu imbibitum, & quod alia quasi actiue includant, seu imbibant ens: non tamen habetur, quod ipsum prædicatum transcendens *quasi actiue* claudat alia: sine ista autem inclusione, non habetur, quod modi sint de essentia entis: sed quod ens sit de essentia modorum: illud autem erat necessarium, vt ratio esset efficax.

Idque explicat duplici exemplo: primum, nam genus essentialiter includitur in specie (licet non in differentia) vt *animal* includitur in *homine* essentialiter, vt non possit concipi *homo* essentialiter, quin concipiatur *animal*: & tamen *homo* non est de conceptu *animalis*; cum animal possit concipi essentialiter sine homine: ergo bene compatitur ens per transcendentiam includi in modis, & differentijs; & non includere illos, nec istas.

Aliud exemplum est Theologorum: nam iuxta communem sententiam, essentia diuina intime includitur in relationibus; non tamen ipsæ relationes includuntur in conceptu essentiali essentiæ: quod videtur expresse docere S. Thomas, 1. p. q. 33. art. 3. ad 1. & explicat P. Granado 1. p. tract. 3. disp. 4. sect. 2. & ex sola inclusione essentiæ in relationibus impeditur cōpositio: ergo etiā si ens includatur in modis, & differentijs, si non includat actu illos, non faciet compositionem cum illis, neque per illos contrahetur.

6 Sed cōtra: exēpla retorqueri, & nostra ratio firmari potest: & incipiēdo ab vltimo, peritiores Theologi dicunt, quod licet inadæquate, & secundum conceptus imperfectos, essentia diuina sit de conceptu relationum, & relationes non sint de cōtu essentiæ; tamen loquendo obiectiue, essentia est de conceptu relationum, & relationes de conceptu essentiæ. Quod post Caietanū, M. Bañez, & alios bene explicant PP. Carmelit. de Trinitate disput. 5. dub. 3. & 4. & Mag. Ioannes à S. Thoma ibi disp. 13. art. 2. qui dicit *esse communem Thomistarum* sententiā, quod obiectiue, & transcendentaliter loquendo, essentia est de conceptu relationum, & relationes sunt de conceptu essentiæ: quod nō obscure colligitur ex D. Thoma 1. p. q. 13. art. 4. & 3. p. q. 3. art. 3. ergo ex illo exemplo potius firmatur, quam dissoluatur nostra ratio. Sed isto exemplo Theologis omisso.

7 Secundum exemplum clarius con-

confirmat nostram conclusionem: quia species non includit genus, inclusione *simplicitatis*, quæ est propria transcendentium; sed inclusione *compositionis*, sicut omne totum suas partes includit, quæ inter se, vel realiter, vel formaliter distinguuntur, & ita cum adunantur, faciunt compositionem, vel physicam, vel metaphysicam: & ita nō mirum, quod animal præscindat à specie, quæ genus includit vt partem metaphysicæ compositionis. Sed in præsenti loquimur de ente non faciente, nec metaphysicam compositionem, cum inferioribus: quia in eis includitur, inclusione omnimodæ transcendentiæ excludente omnem compositionem: ergo ex inclusione, & transcendentia entis, bene deducitur non dicere vnum conceptum obiectiuum, perfecte ab inferioribus præcisum.

8 Demum instauratur, & explicatur vis rationis: nam transcendens, in quantum tale, non præscindit ab eo, quod transcendit; & ideo, vt ipsi fatentur, modi non præscindunt ab ente, quia *passiue* est in illis inclusum: sed ens, obiectiue loquēdo *quasi actiue* transcendit, & includit modos; ergo nō perfecte præscindit ab illis. Probatur minor; primo, nam ideo inferiora entis includunt ens, quia videmus includere passiones entis: & hac ratione (saltem à posteriori) probamus vltimas differentias includere rationem entis, quia includunt transcendentalem veritatem, vnitatem, & bonitatem: sed ratio æque militat de ente vt sic, nō solum quoad attributa entis, sed quoad eius inferiora; & mōdos; quia obiectiue loquendo, non datur aliqua ratio prior substantia, & accidente; quamuis secundum quid, & per conceptus nostros imperfectos aliquid prius cogitemus: ergo, obiectiue loquendo, ens dicit actu diuersitatem modorum.

9 Secundo probatur minor: quando transcendentia est mutua, totalis, & perfecta, sicut inferiora actu includunt superius, ita proportionaliter superius obiectiue includit inferiora: sed transcendentia entis est mutua, totalis, & perfecta: ergo ens obiectiue non præscindit à modis. Probatur minor: nam transcendentia entis est omnium maxima; quia ens est primum, quod cadit in nostro intellectu, & quod attribuimus cuilibet apprehenso, con distincto à chimerico, & ficto: sed maior est transcendentia mutua, quam non mutua, vt patet: ergo transcendentia entis est mutua, obiectiue loquēdo, vt nūc loquimur. Tertio probatur minor: quia si trāscendentia hæc esset non mutua, ita vt ens essent de essentia inferiorum, non autem modi essent de essentia entis, sequitur quod ens, non solū negatiue, sed positiue posset ab inferioribus præscindi: consequens ipsi non admittunt: ergo nec debent asserere, inclusionem esse non mutuam. Probatur sequela, quia quælibet res positiue potest præscindi ab eo, quod non est sibi essentiale; vt inductiue patet: & quia in hoc nulla est repugnantia: ergo in consequenter, ex vna parte ponunt conceptum obiectiue præcisum; & ex

alia

alia solam admittunt præcisionem negatiuam: quæ est solius conceptus formalis.

10 Obijcies: nam id quod est superius, & contrahibile, non potest dicere inclusionem mutuam cũ cõtrahente: sed est ens aliquid superius, & contrahibile per differẽtias, vel modos substantiæ, & accidentis: ergo non transcẽdit, nec mutuo includitur ens in modis substãtiæ, & accidẽtis. Maior patet, quia inclusio mutua est inter æqualia, quæ dicuntur ad conuertẽtiã, vel ex vno valet ad aliud. Minor vero probatur, quia cum ens diuiditur in prædicamẽta, est diuisio superioris in inferiora: vnde hæc prædicatio *substãtia est ens*, non est æqualis de æquali: alioquin esset idem, ac dicere *substantia est substantia, & accidens*: quod est aperte falsum ergo ens est aliquid superius, & cõtrahibile per differẽtias substantiæ, & accidẽtis. Quod totũ docuit S. Th. 1. p. q. 5. art. 2. ad 1. dicẽs: quod *substantiã, quantitas, & qualitas, & ea quæ sub eis continẽtur, contrahunt ens, applicando ens ad aliquã quidditatem, seu naturam.*

Respondetur ex dictis q. 4. n. 19. distinguendo maiorẽ, quod est superius, obiectiue, & contrahibile per metaphysicã cõpositionẽ, cõcedo, quod non dicit omnimodam, & mutuã inclusionẽ: quod est superius secũdũ quid, & ex modo significandi, & absq; cõpositione cũ cõtrahẽte, nego, quod non dicat mutuã, & omnimodã inclusionẽ: ens autẽ habet superioritatẽ prædicati trãscẽdẽtis, quæ est secundũ quid superioritas; quia solũ est ex modo significandi, & ex cõceptu cõfuso, cõmunissimo & imperfecto: & ideo est superius secũdũ quid, & contrahibile solum quoad magis explicitũ: & hæc est applicatio, seu explicatio, de qua loquitur S. Th. vt ipse se exponit, q. 1. & 21. de Veritate art. 1.

§. III.

Secunda ratio conclusionis ex analogia entis.

11 SEcũda fundamẽtalis ratio cõclusionis sumitur ex analogia entis, in hac forma: si ens diceret vnã rationẽ obiectiuã simpliciter præcisam, nihil illi deesset ad vniuocationẽ logicã: sed ostensum est, ens nõ esse vniuocũ, sed analogũ: ergo non dicit vnã rationẽ obiectiuã, simpliciter præcisam ab inferioribus. Cætera ex dictis patẽt. Et probatur maior: nã illi cõueniret definitio data vniuocorũ: si quidẽ, nomen esset commune, & ratio significata esset simpliciter eadẽ, non solũ ratio formalis, sed etiam ratio obiectiua.

Respõdet P. Suarez disp. 2. Met. sect. 2. in fin. quod ad vniuocationẽ non sufficit, quod conceptus in se sit aliquomodo vnus; sed necesse est, vt æquali habitudine, & ordine respiciat multa: quod non habet cõceptus entis: quia per prius descẽdit ad substantiam, quam ad accidens.

12 Hæc tamen euasio præcluditur ex doctrina S. Thomæ libro 1. Perihermenias lectione 8. nam illa inæqualitas, vel est propter diuersitatem, quæ in ratione superiori sit actu, & formaliter? Vel propter diuersitatem, quæ in ratione superiori sit solum in potentia;

tia, & radicaliter? Admittendo, quod inæqualitas est ibi actu, & formaliter; verissimum est, quod impeditur vniuocatio, & constituitur analogia: cæterum eadem certitudine tenendum, quod non est ratio vna obiectiue præcisa; quia implicat vnitas simpliciter, stante ibi actu diuersitate simpliciter. Si vero diuersitas solum est in potentia, & in rationibus particularibus; verũ est quod cõceptus est præcisus: sed non erit analogus, sed vniuocus. Et ad summum erit analogia physica, quæ compatitur cum vniuocatione logica, vt diximus quæst. 3. num. 4.

13 Occurrit Mag. Ortiz §. 4. ad primum dicens, quod diuersitas actualis entis prouenit à modis per se, & in alio; diuersitas vero virtualis, seu radicalis prouenit ex propria natura, & proprijs mæritis ipsius conceptus obiectiui entis. Et hæc diuersitas virtualis, seu radicalis, est sufficiens fundamentum analogiæ. Ad replicã respondet, quod conceptus generis est radix inæqualitatis, quæ est inter ipsas differentias: non tamen est radix inæqualitatis, quæ sit in ipsa ratione communi. At vero in ipsa ratione formalis entis est diuersitas: siquidem in ipsa est dependentia, & transcendẽtia: & huius diuersitatis est radix ipsa ratio entis, prout præcisa; & illam petit exerceri in inferioribus suis; & ideo est conceptus præcisus, & analogus.

Cæterum hæc solutio (ni fallor) videtur duo contradictoria velle componere: nam ex vna parte nobiscum fatetur, quod in analogis inæqualitas est in ratione ipsa communi, ad differẽtiam vniuocorum, in quibus inæqualitas est ex differẽtijs, & modis particularibus: quod totum verissimum est. Sed cum hac veritate non stat, quod in analogis sit diuersitas virtualis, seu radicalis solum: quia etiam in genere, differentiæ sunt in potentia, & in radice, & illarum diuersitas; quia continetur in potentia, non impedit vniuocationem. Et rursum, si diuersitas in ente est in ipsa ratione communi, vt concedunt, ergo est diuersitas actualis, & essentialis enti incommuni: ergo in illa communitate impeditur vnitas simpliciter: cum quo non compatitur præcisus conceptus obiectiuus, quem intendunt; sed solum vnus secundum quid, & imperfecte præcisus, vt à nobis adstruitur.

§. IIII.

Soluuntur argumenta.

14 PRimo arguunt authoritate S. Thomæ quæst. 1. de Veritate art. 1. dicentis: *illud autem, quod primo intellectus concipit, quasi notissimum, & in quod omnes conceptiones resolvit, est ens, vt Auicena dicit in principio Metaphysicæ suæ: vnde oportet, quod omnes aliæ conceptiones intellectus accipiãtur ex additione ad ens.* Et cap. 1. de Ente, & essentia ait: *ens autem, & essentia sunt, quæ primo intellectu concipiũtur, vt dicit Auicena.* Loqui autem S. Thomam de conceptu obiectiuo, constat ex Caietano ibi quæst. 2. ergo

ergo ex mente S. Thomæ, ens dicit vnum conceptum obiectiuum, perfecte ab inferioribus præcisum.

Respondetur, manifeste constare ex ipso tenore verborum S. Thomæ, quod loquitur de conceptu formali. Et licet isti correspondeat obiectiuus; tamen cum cõceptus formalis sit cõmunissimus, & imperfectus; cõceptus obiectiuus non est perfecte præcisus; sed solũ imperfecte, & secundũ quid: quia solã dicit vnitatẽ proportionalẽ. Et hoc est, quod docet Caiet. illa q. 2. concl. 2. in 3. p. illius dicens; quod ens nullũ gradũ supra naturas genericas, specificas, & indiuiduales exprimit: quod dicit, *asseri ab omnibus Thomistis vnanimiter*: & quod *aponentibus ens abstrahibile à gradibus generis, & specificis saluari non potest*. Quod amplius constabit conclusione sequenti. Et pariter respondetur ad authoritatẽ S. Tho. 1. p. q. 14. art. 6. & alias similes.

15 Secundò arguunt, ratione, quã dicunt à priori: ad perfectũ cõceptũ alicuius rei, illique adæquatũ non requiritur, quod in illo actu includãtur, siue actu afferãtur ea, quæ non pertinent ad eius essentiã: sed modi, & differẽtiæ entis nõ pertinẽt ad illius essentiã: ergo potest dari cõceptus perfectus, & adæquatus entis, nõ includens, seu nõ afferens actu modos, seu differẽtias; qui conceptus sine dubio præcisus erit; siquidẽ ab illo excluditur actualis inclusio modorũ. Maior est certa, quia tunc perfecte res cõcipitur, quando omnia prædicata essentialia cõcipiũtur. Minor verò probatur, primo: nã ens fuit impositũ ad significandã *quidditatẽ*, seu *esse* incõmuni, & nõ ad significãdos modos, seu differẽtias: & audito nomine, *ens*, rationẽ communẽ cõcipimus, & nò substãtiã, & accidẽs: ergo substãtia, & accidens nõ sunt de essentia significati entis.

Secundo probatur minor: nam id quod est prius ex natura sua, nõ potest cõstitui essẽtialiter, per id quod est posterius ex natura sua: quia pro illo priori debet intelligi suũ constitutiuũ essentiale: sed ens ex natura sua est prius modis, & differentijs: ergo ens nõ cõstituitur essentialiter per modos, & differẽtias. Probatur minor: nã ideſt prius altero, *à quo nõ valet subsistẽs cõsequẽtia*: sed nõ valet ab ente ad modos, siue differentias; bene autẽ ècõtra: nõ enim sequitur *est ens; ergo est per se*; quia potest esse ens, accidens, quod est in alio: sequitur tamẽ ècõtra, *est substantia, vel accidens; ergo est ens*: ergo ens est prius suis modis, seu differentijs.

16 Respõdetur cõcedendo maiorẽ, & negãdo minorẽ; quia est cõtra Philos. & S. Th. lib. 7. Metaph. tex. 2. & 3. & ipsum S. Th. lib. 1. cõtragen. cap. 34. docentes, quod substãtia indefinitione accidẽtis ponitur in quãtũ est ens: quod nõ dicerẽt, si modi, seu differẽtiæ, nõ essẽt de essẽtia entis; & vicissim ens de essentia modorũ: cũ definitionẽ de necessitate solũ intrẽt prædicata quidditatiua. Ad primã probationẽ minoris dicitur, quod illa procedit de conceptu formali, ad quẽ probandũ proponitur à M. Soto cap. 4. antepræd. q. 1. concl. 1. nõ autẽ probat de cõceptu obiectiuo perfecto, & adequa-

to, & simpliciter præciso, vt argues intēdit, & de quo modo disputam⁹.

Ad secundā probationē, cōcedo maiorē, & distinguo minorē; ens est prius simpliciter, & obiectiue loquēdo; nego minorē; est prius secundū quid, & quoad cōceptus explicitos, & imperfectos, cōcedo minorē, & nego consequentiā. Ad probationē minoris, cōcedo maiorē, & minorē; & distinguo cōsequens; & concedo de prioritate secundū rationē imperfectē præscindētē; nego verò de prioritate simpliciter, & obiectiua, vel de prioritate intellectus perfectē præscindentis. Quod totū est de mente S. Th. & Caiet. 1. p. q. 3. art. 5. docentiū, quod *nihil est prius Deo: nec secundū rem, nec secundū intellectū*: quod falsum esset, si ens esset prius Deo, & creaturis, substantia, & accidente.

§. V.

De conceptu formali entis imperfecto.

17 Dico secundò; ens significat substātiā, & accidens mediante eodē conceptu formali. quāuis iste cōceptus sit imperfectus, & cōfusus, & nō perfectē præcisus. In ista cōclusione omnes Thomistæ cōcordant, vt patet eos legenti: vnde eos nō legerunt, qui oppositū eis tribuunt. Colligitur aperte ex Phil. 4. Metap. tex. 7. dicente, quod omnibus cōmune est ens. Et 7. Metap. tex. 3. præfert substantiā accidenti in ratione entis: in ista autē ratione non possent cōparari, nisi in illa quod immodo conuenirent. Est S. Th. q. 1. de Veritate, & q. 21. vtrobique art. 1. & in 1. dist. 25. art. 2. ad 5.

Ratione probatur, primo a Caiet. q. 2. de Ente, & essentia, ex D. Th. q. 7. de Potētia art. 5. & 6. omnia similia, quacūque similitudine, etiam analoga, si sit intrinseca proportionalitatis, secundū id in quo assimilantur, possunt per eandē imaginē repræsentari. sed omnia entia habēt similitudinē inter se, & cōuenientiā in ratione entis: ergo possunt, vt entia, vno cōceptu cognosci. Probatur maior, quia quæcumque realiter assimilantur, & cōueniunt inter se, possunt assimilari, & conuenire cum imagine, seu specie, & conceptu, qui est in intellectu.

18 Secūdò probatur, ratione Auicenæ 1. Metap. cap. 5. qua vtitur Scotus in 1. dist. 3. q. 3. & post eos alij: omnis intellectus certus de vno cōceptu, & dubius de alijs, habet conceptū de quo est certus, aliū à cōceptu, de quo est dubius sed intellect⁹ potest esse certus de aliquo, quod sit ens, & dubius an sit substātia, vel accidens: ergo cōceptus entis est distinctus à conceptu substantiæ, & accidentis. Maior patet experientia: quia dum quis rem videt à longe, & aspicit à se moueri, concipit animal, & dubitat an sit equus, vel bos: & ideo conceptus animalis est alius à cōceptu equi, & similiū. Minor verò probatur: quia certi sumus nos habere quantitatē, & disputamus an sit substantia, vel accidens à substātia realiter distinctum: & in speciebus sacramentalibus, oculis videmus accidentia, & dubitamus de substantia, &c.

19 Sed sunt, qui hanc rationē in fir-

firmã reputẽt, hoc infirmo motiv argumẽto: quia sæpe cõtingit, quod viso aliquo homine, cognoscimus certo esse hominẽ, & dubitamus an sit homo viuus; an homo mortuus? & tamẽ nullus est, qui dicat, posse præscindi vnũ cõceptũ hominis, ab homine viuo, & mortuo: ergo ex eo quod simus certi de aliquo quod sit ens; & dubitem⁹ an sit substãtia, vel accidẽs; nõ infertur, quod cõceptus entis præscindat à substantia, & accidente.

Respõdetur negãdo minorẽ: quia id dicet S. Th. qui 1.p.q.13.art.10. ad 4. ita scribit: *dicendũ quod animal, dictũ de animali verò, & de picto, nõ dicitur pure æquiuoce: sed Philosophus largo modo accipit æquiuoca, secũdũ, quod inclu dunt in se analoga: quia & ens, quod analogice dicitur, aliquãdo dicitur æquiuoce prædicari de diuersis prædicamẽtis.* Hæc S. Th. iuxta cuius mẽtẽ, potest dari vnus cõceptus cõmunis homini viuo, & mortuo: & ratio est, quia externa accidentia, quoad apparentiã, vidẽtur eadẽ in homine viuo, & in eius cadauere: ergo possumus vnũ conceptum analogum formare, in quo repræsentẽtur, quoad id in quo cõueniunt: & de isto solemus certi esse, & dubij de cõceptu particulari, an sit homo ille viuus, vel mortuus?

20 Vt probetur secũda pars, pri⁹ est explicãda, & vidẽdũ, quid intelligamus cũ dicimus entis cõceptũ esse *imperfectũ*? an, videlicet, hæc imperfectio cõceptus sit *defectu vnitatis*; an verò *defectu explicationis*, vel ratione cõfusionis? ¶ Imperfectionẽ prouenire defectu vnitatis, docet M. Araujo lib.4. Met.q.3.art.4.cõcl. 2. vbi id probat: nã vnitas cõceptus formalis inesse imaginis repræsentatiuæ, sumitur ex vnitate sui obiecti, seu cõceptus obiectiui in ipso relucentis: ergo implicat obiectum habere in se diuersitatem, & conceptũ formalem in sua repræsentatione esse omnino vnum.

Cõfirmatur. nã quicquid reperitur realiter in obiecto, reperitur intelligibiliter in cõceptu formali: eo quod quia quidquid est obiecti, relucet, & repræsentatur in cõceptu: sed in entis ratione obiectiua tãtũ reperitur vnitas proportionalis, ad mixta diuersitati suorũ modorũ, vt dixi mus in primacõclusione: ergo eadẽ vnitas, & diuersitas debet esse intelligibiliter in conceptu formali.

21 Quod argumẽtũ, adeo cõuicit P. Rubio tract. de Analogia n. 28. vt ita scribat: *errant* satis aperte illi, qui nõ ponẽtes vnũ cõceptũ obiectiuũ analogatorũ, sed plures; admittunt nihilominus vnitatẽ cõceptus formalis: cõtra quos *euidẽter* cõcludit hoc argumẽtu; quia nullã potest habere vnitatẽ conceptus formalis, quã nõ accipiat ab obiectiuo. Hæc ille.

§. VI.

Est simpliciter vnus.

22 NOs tamen dicimus tertio; entis datur vnus cõceptus formalis simpliciter vnus, nõ solum in esse entis, sed in esse cõceptus repræsentatiui; & ideo imperfectio nõ est defectu vnitatis. Ita expresse docent Caiet. q.2. de Ente, & essentia cõcl.1. & c.4. de Nominũ analogia & in epist. ad Ferrarã: quẽ sequitur

ipse Ferrara lib. 1. contrag. cap. 34. & ante docuerat Capreolus in 1. dist. 2. q. 1. & esse *omnium Thomistarum*, testatur, & sequitur Soto cap. 4. q. 1. concl. 1. subdens: *quod in conceptu formali entis nihil differt inter Scotum, & S. Thomam* Et sumitur ex D. Tho. cap. 1. de Ente, & essentia, & 1. p. q. 14. art. 6.

Rationes omnes secundæ conclusionis, & argumenta, quæ solent obijci cótra primã, hanc tertiã probant, & reliquis nõ opponũtur. Et præterea probatur: nã ens, in quãtum ens, est obiectũ Metaphysicæ, vt ibi late ostendimus 1. p. tota Cõtrou. 5. sed hoc esse nõ posset, nisi vnicus esset entis cõceptus, vt sumitur ex Philosopho 4. Metap. tex. 1. quia nõ posset esse mediũ demõstrationis: ergo cõceptus formalis entis est vnus: quãuis imperfectus, & nõ totaliter præscindẽs ab inferioribꝰ.

23 Vrgentius probatur euertendo rationem contrariã: quæ quidem esset efficax in conceptu adæquato: quia iste totũ quod est in re inesse entis, cõtinet inesse imaginis, quia cum re adæquatur. At verò cõceptus inadæquatus, & imperfectus, nõ attingit omnia, sed quasi partem, & vnam solam virtualitatem; & reliqua se habent ibi implicite, & materialiter: ergo si inadæquatus conceptus specificetur ab illo, quod inesse entis est vnitas secundũ quid; poterit habere vnitatem simpliciter: quia respectu huius cõceptus, diuersitas nõ explicatur, neque attingitur; & ideo est, ac si ibi nõ esset. ¶ Quod explicatur ex opposito: quia non minus repugnat, quod de obiecto simplicissimo, formentur absque falsitate plures conceptus, quã quod de rebus diuersis formetur vnus conceptus simplex; si res illæ in aliqua vna ratione proportionali adunentur: sed non obstãte simplicitate summa Dei, de illo plures cõceptus formamus, vt docent Theologi cũ D. Th. 1. p. q. 13. art. 12. ergo nõ obstãte obiectiua diuersitate entis, possumus de eius vnitate vnũ cõceptũ formalẽ formare: & illi correspõdet cõceptus obiectiuus vnus secundũ quid, & imperfecte precisus; quem non negamus, & quem tantum concesserunt antiqui Thomistæ.

24 Ex his solutã est argumentũ & explicata, & ostensa est secunda pars prioris cõclusionis, quia cõceptus inadæquatus obiecto, absq; dubio est imperfectus: similiter est imperfectus cõceptus cõfusus: quia est indeterminatus, & nõ explicat omnia, quæ sunt de quidditate rei: vnde inquit S. Th. 1. p. q. 14. art. 6. quod intelligere aliquid incõmuni, & nõ in particulari, & in speciali, est imperfecte aliquid cognoscere: & quod si cognitio Dei de rebus alijs à se, esset in vniuersalitatũ, & nõ in speciali, intelligere Dei nõ esset omnibus modis perfectum: quia vt dicit ipse S. Th. 1. p. q. 85. art. 3. *cognoscere aliquid, in quo latent cõtinentur, sine hoc quod habeatur propria notitia vniuscuiusque eorum, quæ continentur in illo, est cognoscere aliquid sub confusione quadam.* Et quanto ratio fuerit vniuersalior, & communior, tanto erit maior potentialitas, & confusio, vt bene exponit Magister Soncinas libro 4. Me-

Metaph. qu. 1. cum ergo conceptus entis sit communissimus, erit valde confusus, & imperfectus, & non adæquatus, nec cõplete præcisus: quamuis sit vnus.

25 Sed obijcit Aureolus in 1. dist. 2. quia nec dari, nec intelligi potest in rerum natura, aliquid quod non sit, aut ens absolutum; aut relatiuum; aut abstrahens ab vtroque: sed conceptus entis, non potest esse quid relatiuum: alioquin subse non contineret absoluta; non potest esse quid absolutum: alioquin relatio non comprehenderetur sub ente: denique, non potest esse aliquid abstrahens ab vtroque: nam omne existens in rerum natura, vel est ad se; & sic est absolutũ; vel ad aliud est; & sic est relatio: nec inter hæc dari potest medium in re: ergo non est dabilis vnus entis conceptus.

Respondetur, quod sicut dicitur opusc. 55. apud D. Tho. quod species, quæ est in anima, entitatiue, & subiectiue, est vna numero, & singularis; obiectiue verò, & repræsentatiue, significat naturam, quæ dicitur vniuersalis, quia est vna in multis: ita conceptus entis, qui in essendo est quædã qualitas absoluta, in repræsentãdo abstrahit ab absoluto, & respectiuo; quia abstrahit à substantia, & accidente. Ex parte autem obiecti illi correspondet vnitas, seu conuenientia proportionalis substantiæ, & accidentis: si autẽ conceptus esset perfectus, immediate illi correspondерent ipsa inferiora, vt proportionantur; & ita quædam eius partes essent entia absoluta, & quædam relatiua, vt proportionantur inter se & cum substãtia: quia de analogis ait S. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. quod *significant diuersas proportiones ad aliquid vnum.*

26 Aduerte etiã, quod hæc præcisio formalis, etiã dicitur imperfecta; quia inadæquata, & nõ mutua: nam quoad conceptus formales explicitos, qui cõcipit explicite quãlibet differentiã, non potest nõ ibi cõcipere ens: quia vt ex D. Thoma diximus q. 4. n. 6. conceptus entis includitur in omnibus, quæcumque quis apprehẽdit: at verò è cõtra, benè potest quis cõcipere ens, quin cõcipiat eius inferiora, quæ ipsum cõtrahunt, & applicant ad hanc, & illam quidditatem nam loquendo de isto conceptu formali, iam admisimus ens esse superius, & prius modis, & quod ab illo non valet argui ad modos: & ita præscindit aliqualiter à modis, nullatenus verò modi præscindunt ab ente.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm diuisio entis in decem prædicamenta sit sufficiens?

§. I.

Conditiones vt aliquid ponatur in prædicamento.

1 VT sufficientiã diuisionis venare possimus, duo premittẽda sunt, videlicet, definitio prædicamẽti, & cõditiones requisitæ vt aliquid collocetur in prædicamento. Definitio iam est tradita in prolo-

go huius secundi libri. Pro eius tamen expositione, notant communiter expositores, quod aliter Metaphysica, aliter Logica tractant de prædicamentis: Metaphysica agit de illis, vt sunt quædam partes entis, quod est eius obiectum; Logica verò vt sunt subiectum, seu materia, secundarum intentionum: quia per se tractat de secundis intentionibus adiunctis primis, vt diximus libro primo quæstione secũda. Vnde id quod est substractum respectu intentionis logicalis, est quod directe pertinet ad Metaphysicum.

2 Loquendo ergo de prædicamento, vt accipitur à Logica, bene aduertit Capreolus in 1. dist. 8. q. 2. ad 19. quod prædicamentũ non est aliquid extra animam, in quantum prædicabile; sed est *coordinatio prædicabilium, secundum sub, & supra, essentialiter coordinatorum, ab individuis vsque ad generalissimum, habentium eundem modum prædicandi.* Quam doctrinam late exponit, & defendit Araujo libro 5. Metaph. q. 1. art. 3. Sed quia secundæ intentiones, ex primis diuersificantur; & cognita substracta natura, facile coordinationes prædicabilium, & prædicamentorum innotescunt, ideo oportet assignare conditiones requisitas vt aliquid ponatur in prædicamento.

3 Primo exigitur, quod sit ens reale: quod docet S. Thomas q. 7. de Potentia art. 9. dicens: *in nullo prædicamento ponitur aliquid, nisi res extra animam existens: nam ens rationis diuiditur contra ens diuisum per decem prædicamenta, vt patet 5. Metaph.* textu 13. & 14. Idem dicit 5. Metaph. lect. 9. in principio, & habetur opusc. 42. apud D. Thomam cap. 3. & ratio est, quia isti classes prædicamentorum sunt introductæ, vt entia realia cognoscamus, & definire possimus. Vnde primo diuiditur ens, in ens per se, & ens per accidens, & ens in anima, & ens extra animam; & postea ens per se, quod est in anima, diuiditur in decem prædicamenta.

4 Requiritur secundò, quod sit aliquid creatum, & essentialiter finitum vt ponatur in prædicamento: quia Deus infinitus essentialiter & non constans ex genere, & differentia, non ponitur sub genere, sed est supra omnia genera, vt iterum dicetur q. 11. vnde diuisio entis in decem genera, seu in substantiam, & accidens, proprie loquendo est *diuisio solius entis creati*, vt docet S. Thomas in 1. dist. 8. quæstione 4. art. 2. ad 1.

5 Exigitur tertiò, quod sint vniuoca, & incõplexa, vt patet ex Philosopho, qui hic capite quarto, agẽs de diuisione decẽ genera, ait: *eorum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut substantiam significat, aut quantum, &c.* Et ideo ens non constituit prædicamẽtum, quia non est vniuocum, sed analogum. Et omnia, quæ non ponuntur simpliciter in arbore prædicamentali, non ponuntur directe in prædicamento.

6 Quartò requiritur, quod sint entia cõpleta; & propterea partes physicæ nõ ponuntur directe in prædicamento, vt sumitur ex D. Tho. 1. p. q. 29. art. 1. ad 5. & q. 75. art. 4. ad

ad 2. ponuntur tamẽ in prædicamẽto substantiæ *per reductionem vt principia substantiæ*, vt notat S. Tho. q. 27. de Verit. 1. ad 8. quia genera, & species, & prædicabilia tantum fundatur in rigore in ente cõpleto: vnde S. Th. q. . de Potentia art. 9. ad 10. ait, quod embrio antequam habeat animam rationalem, non est ens perfectum, sed in via ad perfectionem: vnde non est in genere, vel in specie, nisi per reductionem, sicut incompletum reducitur ad genus, vel speciem completi.

7 De differentijs verò, notatur opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 2. cap. 3. quod non proprie dicuntur esse in prædicamento, nisi forte reductiue; & sic in arbore prædicamentali ponuntur ad latus: primo, quia significantur vt partes: secundò, quia ex modo significandi prædicantur *in quale*; & ideo nec continent directe prædicata superiora; nec constituunt rectam lineam prædicamentalem. Sunt qui pro ista cõclusione, citent S. Thoma 5. Metaphys. lect. 16. Sed non bene: quia ibi solum docet, quod differentia substantialis dicitur *qualitas* præter missa à Philosopho in prædicamento qualitatis, quia non continetur sub illo: quod verum est: sed posset poni in prædicamẽto substãtiæ: ad quam reducitur. Et ideo illa authoritas non est ad intentum.

8 Sed obijcit Ammonius capite de substantia: nam etiam genus est quid simplex, & pars metaphysica speciei. & tamen ponitur directe in prædicamento: ergo quod differentia sit simplex, & quod significetur vt pars metaphysica nõ sufficit vt non ponatur directe in prædicamento.

Respõdet P. Rubio hic q. 1. n. 14. & 15. quod differẽtia formaliter, & per se nõ est totũ, sed pars; genus vero formaliter, & essentialiter habet rationẽ totius potẽtialis, & cõpleti; & ideo per se, & formaliter collocatur in prædicamẽto; à quo excluditur differentia, quia incõpleta.

9 Sed cõtra est, primò: nã licet differẽtia, cõparata ad speciem, solũ sit pars; comparata ad indiuidua, est totum vniuersale, & potestatiuum: sed etiam genus cõparatiue ad speciem est pars, & quia continet differentias in potentia, est totum potestatiuum, & ponitur in recta linea: ergo pariter differentia.

Secundò: ex modo significãdi, sicut genus est totum, ita, & differẽtia; ex parte autẽ rei, quæ prædicatur, sicut differentia est pars, ita genus, & sicut vna prædicatur de specie, ita, & aliud, vt diximus lib. 1. q. 19. num. 17. ergo ex eo quod differentia prædicetur vt pars metaphysica, non sequitur, quod non ponatur in recta linea prædicamentali directe.

10 Propter has replicas posset dici, quod illa prima ratio est inadequata; imò, & inefficax, nisi adiũcta secũda de modo proprio prædicãdi differẽtiæ, quia prædicatur *in quale*, & *adiectiue*; & ideo nõ explicat coordinationẽ directã prædicamentalẽ, sicut nec denominatiuæ prædicationes; licet ex parte rei, & materialiter magis accedat ad ea, quę ponuntur in prędicamẽto directe, quã omnia

Addi autem potest, quod cum genus prædicetur, *in quid*, magis prædicatur vt dicens quidditatē coordinabilē in prædicamento, quā differentia: potentialitas autem differentiæ non est ad inferiora vniuersalia, & ideo non addit directam coordinationem prædicabilium; ac per consequens, non ponitur directe in prædicamēto: & hoc sensu Porphyrius capite de specie in fine dixit, quod *genus est quoddam totum*, videlicet, *in prædicando*, vt ibi exponunt Caietanus, & Soto.

§. II.

Primum dubium soluitur.

11 DE indiuiduis solet dubitari, an ponantur directe in prædicamento?

Nam Iauellus tractatu 5. cap. 1. docet sola vniuersalia poni in prædicamento. Et PP. Carmelitani capite de Specie n. 5. & disp. 6. q. 5. n. 45. dicunt indiuiduū non poni in linea prædicamentali vt verā partem illius coordinationis, sed vt fundamentū cui innitūtur omnia predicata talis predicamēti: quia indiuidua non sunt per se intenta à natura, nec cadūt sub scientia. Quod videtur intēdere Porphyrius capite de specie adducēs illud Platonis, quod in scientijs sistendū est in specie infima, nec progrediendum ad indiuidua.

12 Per oppositum Flandria lib. 5. Metap. q. 7. art. 4. not. 5. vniuersalia, & particularia docet directe collocari in prædicamento. Idem sequitur Fōseca ibi cap. 7. q. 7. sect. 2. & q. 8. sect. 3. & Rubio hic q. 1. nº 17. & 18. quia indiuiduum est ens per se, & completū cōtinens omnia prædicata rectæ lineæ, quæ de illo formaliter, & per se prædicantur.

13 Censeo quæstiunculam esse de solo modo loquendi, an vasis arboris debeat numerari in ipsa arbore inclusiue, vel exclusiue; intrinsece, vel extrinsece? Sed iste secūdus modus loquendi est vsitatior, & cōgruentior: quia primæ substātiæ, & secundæ, directe sunt in prædicamēto: & in arbore, quæ habetur depicta opusc. 48. apud D. Thomā tractatu 2. cap. 3. etiam indiuidua ponuntur in recta linea in arboris radice, seu fundamento. Vnde sicut radix, ita est fundamentum, quod est eius pars intrinseca; & fundamētum est pars domus; ita indiuiduū potest esse fundamentum coordinationis prædicamētalis; & vera pars intrinseca arboris. Licet autem indiuidua in particulari non definiantur; tamen ipsa communis ratio indiuidui definiri potest, vt ostensum est libro primo quæst. 23. num. 4. ¶ Præter quam quod, vt notat S. Thomas 3. p. q. 2. art. 3. ad 3. in rebus creatis res aliqua singularis nō ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad eius indiuiduationem; sed ratione naturæ. Natura ergo singularis, & indiuidua ponitur in prædicamento; licet genus, & species sit ratione naturæ, & non ratione singularitatis.

(*4*)

§. III.

§. III.

An sola abstracta ponantur in prædicamento accidentium?

14 PRæterea solet hic inquiri, vtum res collocentur in prę dicamentis in abstracto, vel incon creto?

Respondet S. Thomas cap. 7. de Ente, & essentia 3.p. c. ita scri bens: sciendum est, quod in accidentibus, alio modo sumuntur genus, & differentia; & species, quam in substantijs: quia enim in substan tijs ex materia, & forma substantiali fit per se vnum; vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ proprie in prædicamento substantiæ collocatur: ideo in substantijs nomina concreta quæ compositum significant, proprie in genere esse dicuntur, sicut genera, vel species, vt homo, vel animal; non autem forma, vel materia est in prædicamento hoc modo, nisi per reductionem; sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur.

Sed ex accidente, & subiecto non fit vnum per se: vnde non re sultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis, vel speciei possit attribui: vnde nomina accidentium, concretiue dicta, non ponuntur in prædicamento sicut species, vel genera, vt, album, vel musicum, nisi per reductionem; sed solum secundum quod abstracte significantur, vt albedo, & musica.

15 Hæc doctrina S. Thomæ, colligitur ex Phylosopho 3. Topicorum cap. 1. & habetur opusc. 42. apud D. Thomam capite. 19. & acceptatur, non solum à Thomistis; sed etiam à Scoto quæst. 5. vniuers. & quæst. 11. prædicamentorum, & frequẽter ab alijs Dialecticis. Imo Phylosophus. 7. Metaph. lectione 3. apud D. Thomam, docet concre ta accidentium non habere vnam essentiam vnica essentiali definitione explicabilem, sed esse entia per accidens: quia constant rebus diuersorum prædicamentorum, ex quibus non fit vnum per se, directe in vno prædicamento collocabile.

16 Sed obijcit Toletus quæst. 2. postprædicam. & alij ipsum sequuti; nam ex actu, & potentia fit vnum per se, secundum Aristotelem lib. 2. de Anima textu 2. sed subiectum se habet vt potentia, & forma, vt actus: ergo ex tali compositione resultabit vnum per se: quod est concretum: & ita directe ponetur in prædicamento: imo Philosophus in præsenti, prædicamenta inconcreto numerauit. Et 1. Topicorum cap. 7. & libro 4. capite 1.

Respondetur, quod ex potentia, & actu substantiali fit vnum per se, quia resultat vna natura, & communicant in eodem esse; at vero ex potentia, & actu accidentali fit vnum secundum quid; & simpliciter ens per accidens. *quia aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo*, vt ad simile intentum, fait S. Thomas 3.p. quæst. 2. art. 6. ad

2.

2. ad authoritatem Philosophi dicitur, quod iuxta translationem Argyropili in abstracto, accidentium prædicamenta à Philosopho ponuntur.

17 Secundo obijciunt alij: nam, vt dictum est, numero 6. entia incompleta non ponuntur directe in prædicamento: sed abstracta accidentium sunt entia incompleta, physice loquendo: ergo vt sic non ponuntur directe in prædicamento, sicut neque substantiæ in abstracto quia significatur vt partes. Probatur minor, quia illud dicitur incompletus, quod petit cõpleri per aliquid, cũ quo efficiatur vnum per se: sed accidentia compleri postulant suis in hærentijs, seu in hæsionibus: ergo sine illis non ponuntur in prædicamento directe.

Propter hoc argumentum Magist. Cabero tractatu 4. disputat. 4. dub. 2. docet ad prædicamentum accidentis non expectare concreta, quia sunt entia per accidens; nec abstracta nude sumpta, quia sunt quid incompletum: sed pertinent formæ cum suis in hærentijs consideratæ.

18 Occurrerat iam diu huic difficultati P. Rubio hic capite 4. quæst. 2. à num. 25. & deinceps, distinguens, quod concretum accidentale duobus modis sumi potest: vno modo vt significat compositum ex natura accidentali, & proprio modo accidentalis in hærentiæ: alio modo pro aggregato ex accidenti, & subiecto accidentali. Primo modo per se collocatur in prædicamento: quia non est ens per accidens, sed est ens completum: secundo modo est ens per accidens, constans ex pluribus entibus in actu; & sic non ponuntur in vno prædicamento. Et sic nunc loquimur, & de abstractis physicis. Quia si iterum ab ipsis formis fiat alia abstractio, vt, ab albedine, *albedineitas*, & à colore, *coloreitas*, abstracta ista non ponentur in prædicamento directe: quia non significant complete ipsam speciem, sed principium speciei. Sed iste modus significandi, & loquendi est parum vsitatus; & ideo non obstat doctrinæ Sancti Thomæ, qui loquitur de concretis, & abstractis vsitatis, & nominatis.

His præmissis, veniamus iam ad dæcisionem præcipue difficultatis.

§. IIII.

Probatur, quod prædicamenta sunt decem.

19 DIcendum est igitur, prædicamenta esse decem, nempe, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, vbi, quando, situm, habitum, actionem, & passionem. Ita Philosophus, quem sequuntur posteriores Dialectici, & Philosophi: imo, & Theologorum Principes S. Augustinus libro Categoriarum capite 8. & Sanctus Thomas libro 5. Metaphys. lectione 9. littera, c. & latius libro 3. Physicorum lectione 5. littera 1. rationem suf-

sufficientiæ assignans: quæ licet euidens non sit, nec hucusque demonstratio huius sit assignata ab aliquo; tamen à cordatis D.D. reputatur nefas, vel paradoxum ab his recedere: quia vt dixit Auicena lib. 7. Metaphysicæ, referente Scoto in 4. distinct. 13. quæstione 1. artic. 1. *coguntur obseruare illam diuisionem famosam prædicamentorum, quæ dicitur esse decem generalissima, propter Philosophorum antiquam autheritatem, cui non debet facile contradici.*

20 Ratio ergo S. Thomæ sic in forma proponenda est, ex ipso lib. 5. Metaphys. dicta lect. 9. prædicamenta distinguuntur secundum diuersum modum prædicandi: sed tantum sunt decem modi prædicandi: ergo tantum sunt decem prædicamenta. Maior patet, quia modi prædicandi consequuntur diuersum modum essendi: quia quot modis aliquid prædicatur, tot modis significatur aliquid esse: & ideo etiam vocantur prædicamenta, quia distinguuntur secundum diuersum modum prædicandi.

Probatur minor, notando, quod prædicatum ad subiectum tripliciter se potest habere: vno modo cum est id quod est subiectum, vt cum dico, *Socrates est animal*; nam Socrates est, id quod est animal: & hoc prædicatum dicitur significare *substantiam primam*, quæ est substantia particularis, de qua omnia prædicantur. Secundo modo vt prædicatum sumatur, secundum quod in est subiecto: quod quidem prædicatum, vel inest ei per se, & absolute, vt consequens materiam & sic est *quantitas*: vel vt consequens formam; & sic est *qualitas*: vel inest ei non absolute, sed in respectu ad aliud, & sic est *adaliquid*.

21 Tertio modo vt prædicatum sumatur ab eo, quod est extra subiectum: & hoc dupliciter: vno modo vt sit omnino extra subiectum; quod quidem, si non sit mensura subiecti, prædicatur per modum *habitus*, vt cum dicitur, *Socrates est calceatus*, vel *vestitus*. Si autem sit mensura eius; cum mensura extrinseca sit tempus, vel locus, sumitur prædicamentum, vel exparte temporis; & sic erit, *quando*: vel ex loco: & sic erit *vbi*; non considerato ordine partium in loco: quo considerato, erit, *situs*.

Aliomodo vt id à quo sumitur prædicamentum, secundum aliquid sit in subiecto, de quo prædicatur: & siquidem secundum principium; sic prædicatur vt *agere*: nam actionis principium in subiecto est. Si vero secundum terminum; sic prædicabitur vt in *pati*: nam passio in subiectum patiens terminatur: ergo modi prædicandi, & prædicamenta sunt decem.

22 Sed obijciunt aliqui: nã sicut causa efficiẽs est causa extrinseca à substãtia, ita & causa finalis: sed causa eficiens constituit speciale prædicamẽtũ, scilicet, *agere*; ergo, & causa finalis constituet speciale prædicamentum, nempe, *finalizare*.

Huic obiectioni iam respondebat S. Thomas lib. 3. Physicorum lect.

lect. 5. littera i. dicens cùm autem quatuor sint causarum genera, duo ex his sunt partes essentiæ, scilicet materia, & forma: vnde prædicatio, quæ posset fieri secundum hæc duo, pertinet ad prædicamentum substantiæ; vtpote si dicamus, quod *homo est rationalis, & homo est corporeus*. Causa autem finalis non causat seorsum aliquid ab agente: in tantum enim finis habet rationem causæ, in quantum mouet agentem; remanet igitur sola causa agens, a qua potest denominari aliquid sicut ab exteriori: ac proinde, sola illa inter causas constituit speciale prædicamentum.

23 Non immorabor in soluendis pluribus obiectionibus, quæ cõtra rationem sufficientiæ prædictæ, videntur pullulare: quia ratio hæc, solum vt probabilis coniectura est acceptanda; non vt rigorosa demõstratio examinanda: & in discipli. nati ingenij est in omnibus æqualem exigere certitudinem, aut euidentiam postulare.

24 Dubitant hic nonnulli, vtrum gratia, & virtutes, & alia entia, quæ à Theologis dicuntur supernaturalia, collocentur directe in prædicamentis entium naturalium?

Non defuerunt Salmanticenses Theologi, qui pro eiusmodi entibus specialia constituerent prædicamenta: eo quod sunt supra totum ordinem entium naturalium, & excedunt rationis naturalis lumen: quod sequitur M. Fr. Petrus Ledesma deesse Dei quæst. 4. art. 6. pag. 285. & alij. At vero Mag. Araujo lib. 5. Metaphys. quæst. 1. artic. 2. docet ea solum reductiue, non vero vniuoce, & directe in istis prædicamentis collocari. Et cum aliorum sententias late confirmasset; id in quo ipse ab alijs differt, videtur absque probatione supponere.

25 Dicendum tamen, gratiam, & virtutes, & alias qualitates supernaturales directe in prædicamẽtis istis collocari, cum sunt qualitates completæ; in directe vero si sint qualitates incompletæ, vt etiam entia incompleta naturalia, solum reductiue sunt in prædicamento. Ita docet S. Thomas 3. p. quæst. 63. artic. 2. vt ibi expendit Magist. Nuño difficult. 2. & ipse S. Thomas 1. 2. quæst. 110. artic. 3. ad 3. vt ibi Conradus. Clarius id exprimit S. Thomas in 1. distinct. 17. quæst. 1. artic. 1. ad 8. & in 2. distinct. 26. quæst. 1. artic. 4. ad 1. & quæst. 27. de Veritate art. 1. ad 8. & 9. vbi & rationem assignat: quia sunt qualitates compositæ ex genere, & differentia: ergo non est cur non ponantur *in* prædicamento: nam excessus in nobilitate, vel in modo essendi, videtur differentia materialis, quoad intentum constituentium prædicamenta. Sed his latius Theologi.

QVÆS-

QVÆSTIO VII.

Vtrum omnia prædicamenta realiter inter se distinguantur?

§. I.

Opiniones DD.

1 AFfirmant Paulus Venetus lib. 3. Metaph. cap. 31. & fauet Caietanus 1. p. q. 28. art. 1. Imo citantur plures Thomistæ, quos sequuntur PP. Carmelitani disput. 14. quæst. 5. §. 1. & Ortiz tract. 5. conferentia 1. §. 4. concluſ. 3. asserens necessariam esse distinctionem realem entitatiuam inter omnia prædicamenta.

Secunda opinio adstruit requiri distinctionem realem; non tamen exigi entitatiuam, sed sufficere realem modalem. Ita post alios, docet Mag. Ioan. à S. Thoma quæst. 14. artic. 5. in fine & q. 17. artic. 4. concluſ. 2.

Requirunt alij distinctionem essentialem, quam aliqui vocant realem metaphysicam, alij realem formalem ex natura rei. Ita M. Flandria lib. 5. Metaph. quæst. 17. artic. 2. & Araujo eodem lib. 5. quæst. 1. ar. 4. citans Authores, qui non hãc, sed vltimam opinionem docent: quamuis, quia distinctio formalis, & virtualis, secundum aliquos, solis vocibus differunt, forte inter authores huius, & sequentis sententiæ, sola sit differentia in modo loquendi, iuxta dicta lib. 1, q. 13. n. 5.

2 Non desunt tamen grauissimi Authores, tam ex Thomistis, quam ex extraneis, qui sentiant solam distinctionem formalem rationis ratiocinatæ, sufficere ad distinguenda prædicamenta. Ita Capreolus in 1. distinct. 8. quæst. 2. ad 18. & 19. & in 2. distinct. 1. quæst. 2. artic. 1. concluſ. 2. Sonçinas 5. Metaph. quæst 17. & 28. Iauellus tractatu 5. Logicæ cap. 4. & lib. 5. Metaph. quæst. 16. Siluester in conflato 1. p. quæst. 28. dub. 1. Soto capit. de quantate. quæst. 1. & capit. de Relatione quęst. 2. Zumel 1. p. quæst. 28. art. 2. quæst. 6. Ex extraneis docent Toletus quæst. 5. anteprædicament. Rubio ibi q. 3. Didacus à Iesu in fine prædic. Suarez disput. 39. Metap. sect. 2. & disp. 49. sect. 2. & disp. 47. sect. 3. Vazquez 1. parte. disput. 28. capitulo 5. & disput. 138. capitulo 2. & disput. 173. cap. 2. & fuit sententia plurium antiquorum, & communis inter Recentiores.

§. II.

Mens S. Thomæ.

3 HÆc vltima sententia mihi probabilior videtur; & conformior S. Thomæ doctrinæ. Et ab hoc vltimo incipiendo, id probatur, primo, ex 3. Physicorum lect. 5. lit. 1. vbi ait, *quod motus secundum vnam rationem est actio, & secundum aliam rationem est passio, &c.* Et tamen constituunt duo prædicamenta: ergo ex mente S. Thomæ, distinctio rationis sufficit ad diuersa prædicamenta,

ta. Vnde post multa concludit: *sic ergo patet, quod licet motus sit vnus; tamen prædicamenta, quæ sumuntur secundum motum, sunt duo, secundum quod à diuersis rebus exterioribus fiunt prædicamentales denominationes, &c.* Idem docet S. Thomas 1. p. quæst. 28. artic. 3. ad 1. & quæst. 7. de Potentia artic. 1. ad 5. & quæst. 8. artic. 2. ad 7. semper citans Philosophum lib. 3. Physic. textu 21.

4 Vrgentius probatur ex eodem D. Thoma libro. 11. Metaphys. lectione 9. in fine: vbi sic ait: *sed sciendum, quod prædicamenta diuersificantur secundum diuersos modos prædicandi: vnde idem secundum, quod diuersimode de diuersis prædicatur, ad diuersa prædicamenta pertinet*: locus enim secundum quod prædicatur de locante, pertinet ad genus quantitatis; secundum autem, quod prædicatur denominatiue de locato, constituit prædicamentum vbi. Similiter motus, secundum quod prædicatur de subiecto in quo est, est in prædicamento passionis; secundum autem quod prædicatur de eo a quo est, constituit prædicamentum actionis. Hæc S. Thomas. Quam authoritatem esse expressam ad intentum conuincendum, post Capreolũ vbi supra, notat Ferrara lib. 4. contragentes capite 14. ad 9. §. *Quod autem* in editione Romana pagina 442. columna 3. nobiscum tenens. Videatur etiam S. Thomas lib. 5. Metaph. lect. 9. littera c.

Non parum etiam fauet Sanctus Thomas in 1. 2. quæst. 49. articulo 2. ad 1. dum eandem qualitatem ponit in diuersis speciebus: quod esse non posset, si istæ coordinationes prædicamentales essent solum ad res realiter distinguendas.

5 Sed obijcies primo: nam S. Thomas quæst. 8. de Potentia artic. 2. ad 1. ait: *nulla substantia, quæ est in genere, potest esse relatio: quia est definita ad vnum genus, & per consequens excluditur ab alio genere.* quæ ratio efficax non esset, si aliquod ens creatum posset esse in duobus prædicamentis.

Respondetur rationem S. Thomæ efficacem esse ad suum intentum, & in materia de qua loquitur, nempe, de genere substantiæ; & hoc, vt notat Ferrara vbi supra, realiter condiuiditur contra omnia genera accidentium; & ideo quod est in genere substantiæ, non potest esse in aliquo aliorum generum, quia substantia non potest esse idem realiter accidenti. Nunc autem solum intendimus, quod vnum accidens possit esse in diuersis prædicamentis accidentium: quod potest esse, etiam si non sit simul in genere substantiæ, & accidentis: & hoc etiam modo intelligendus S. Thomas in 1. distinct. 33. quæst. vnica artic. 3. ad 4. cum inquit, *non inuenitur in creaturis aliqua diuersorum generum in identitatem rei conuenire, sicut relatio, & substantia in diuinis conueniunt, &c.* Hæc posteriora verba, explicant priora.

6 Addit Ferrara, quod isto vltimo loco vult docere S. Thomas, quod distinctio rationis sola non sufficit distinguere prædicamen-

menta, nisi oriatur ab aliquo reali, vel connotet, aut includat aliquid reale, quod aliud non includit: sicut actio, & passio conueniunt in motu, & connotant relationes diuersas, vt docet S. Thomas locit relatis num. 3.

7 Secundo obijcies: nam primo Posteriorum lect. 26. ex Aristotele ibi textu 21. ait Sanctus Thomas littera f. *quod manifestum est ex coordinationibus prædicamentorum diuersorum, quæ non commutantur ad inuicem, quia, scilicet, id quod est in vno prædicamento, non est in altero*: ergo idem non potest pertinere ad diuersa prædicamenta.

Respondetur, propositionem illam in sensu formali, esse verissimam: & sic S. Thomas in 4. distinct. 12. quæstione 1. articulo 1. ad 3. dicit, quod generalissima *diuiduntur se ipsis*: & ipse S. Thomas quæst. 2. de Potentia articulo 2. ad 2. dicit, quod ex duobus prædicamentis non potest fieri vnum, nisi per accidens: quia formaliter *diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ*, iuxta regulam ante prædicamentalem expositam quæst. 2. §. 3. & 4. cum quo tamen stat, quod identice, & materialiter, quæ pertinent ad diuersa prædicamenta in eodem ente conueniant, vt docet Phyl. capite de qualitate in fine.

***

§. III.

Rationes conclusionis, & solutio argumentorum.

8 RAtiones omnes videntur indicatæ à D. Thoma. Prima sumitur ex exemplis allatis de actione, & passione: vbi, & quã titate: quia tamen istorum distinctio in libris Physicorum est examinanda, nunc est supersedendum.

Secunda ratio est à priori: quia prædicamenta instituta sunt vt rerum quidditates cognoscamus, ad certas classes reducendo: sed ad hoc potissime requiritur distinctio rationis formalis: quia sic optime rem definimus, & distinctio realis per accidens se solet habere ad definitiones: ergo sola rationis formalis distinctio, vel orta ex virtuali, vel aliquibus connotatis realiter distinctis, sufficiet ad distinguẽda prædicamenta.

Tertio: cum hæc prædicamentorum distinctio potius authoritate, quam manifesta ratione probetur: & à plerisque reputentur plura prædicamenta denominationes extrinsicæ; difficile persuadebitur, & credetur quod inter omnia, & singula reperiatur distinctio, vel realis, vel modalis, aut formalis actualis.

9 Potissime probatur, quia non sunt admittendæ distinctiones sine necessitate: sed ad nihil est necessaria distinctio actualis realis; vel modalis, vel formalis inter omnia prædicamenta; cum sufficiat virtua-

tualis: ergo sine fundamento alia maior distinctio ponitur. Probatur minor, argumenta soluendo. Sed quia nouem proponit Flandria, sufficiet capitalia tangere, quæ sunt tria.

Primum est: illa quæ proprijssime differunt, maxime differunt; vt patet ex Porphyrio capite de differentia: sed decem genera proprijssime differunt: ergo maxime differunt: ac proinde, differunt realiter: quia munus faciendi differre realis est, metaphysice loquendo, vt diximus libro 2. quæst. 24. Probatur minor: nam quæ differunt diffinitione essentiali, proprijssime differunt: sed diuersarum specierum diuersorum prædicamentorum, diuersæ sunt definitiones, vt patet per Philosop. 7. Metaph. textu 42. lect. 12. apud D. Thomam: & patet, quia eo ipso, quod differant genere, habent diuersas differentias; & ita habent diuersas partes definitionis essentialis: ergo differunt definitione, & essentia.

10 Secundo: maior distinctio est in primo diuersis, quam inter res realiter distinctas: siquidem hæ possunt vniuoce conuenire; illis vero nihil est commune, præter nomen: sed prædicamenta sine ordine ad intellectum sunt actu primo diuersa; alias non darentur à parte rei decem suprema genera entium: ergo etiam sunt actu distincta ante operationem intellectus; plusquam cœlum, & terra, quæ vniuoce conueniunt.

Tertio arguitur ab inconuenienti; quia si distinctio rationis, & diuersus modus prædicandi sufficit variare prædicamenta sine reali distinctione; sequitur, quod quasi infinita erunt prædicamenta; cum quasi infinita sint entia, quæ distinguuntur secundum rationem: & alia erunt prædicamenta pro abstractis, alia pro concretis; alia pro his; quæ prædicantur *in quid*; & alia pro his quæ prædicantur *in quale*: quæ manifeste videntur sequi ex nostra conclusione: & destruunt denarium numerum prædicamentorum.

Reliqua argumenta, istis solutis, parum continent difficultatis: nec quæ posteriores Authores addiderunt, augent vim rationum, sed antiquorum repetitionem; & ideo non oportet ea referre.

11 In primis retorqueri possunt contra eos, qui ex vna parte contendunt non esse entitatiuam distinctionem, sed solum formalem essentialem actualem, vel modalem: & tamen contendunt esse maiorem distinctionem, quam inter cœlum, & terram, vt ait Mag. Flandria: quod non videtur consequenter dictum.

Secundo: contra omnes est instantia manifesta, in ente, & eius proprietatibus, videlicet, vno, vero, & bono: nam differunt definitionibus, seu descriptionibus essentialibus (eo modo quo in transcendentibus communissimis potest esse definitio;) sunt rationes inter se primo diuersæ pertinentes ad diuersas lineas, specificant potentias genere diuersas: & rationes istæ, tam indiuiso, quam in membris diuidentibus vere dantur à parte rei: & tamen

men inter se non distinguuntur, nisi per rationem, quia vnum addit in diuisionem, quæ est negatio; verum & bonum aliquas habitudines sola ratione distinctas ab ente, vt late patuit 1. p. Metap. Controu. 9. 11. & 14. Ergo pariter in præsenti, dum ponatur prædicamenta esse quid reale; quamuis illorum distinctio non sit realis, nisi in virtute, & actualis formalis fiat per intellectum, omnia possunt componi, & cohærere.

12 Respondetur in particulari ad primã, quod differentia prporiss. sima, cum adsunt aliæ conditiones, est ratio inducendi diuersitatẽ formalem, & entitatiuam: sed quando conueniunt in eodem esse, vel in eodem materiali, solam inducit diuersitatem formalem, vel virtualiter in re; quæ fit actualis per rationem. Vnde distinguitur consequens; maxime differunt, *formaliter*; concedo, quia pertinent ad nouam lineam: maxime differunt *materialiter*, nego: quia duo individua eiusdẽ speciei, materialiter, & entitatiue, & suppositaliter, sunt maxime distincta; & tamen formaliter maxime conueniunt; quia sunt vnius speciei: & è contra, motus entitatiue est vnus; & tamẽ *agere*, & *pati* formaliter pertinent ad diuersas lineas, quæ dantur in re: quamuis distinctio non sit cõpleta actualiter nisi per rationẽ.

13 Pariter responderi potest ad secundum, iuxta distinctionẽ datã. Vel clarius distinguatur maior; maior distinctio *physica*, nego maiorẽ: maior distinctio *logica*, cõcedo: constat enim, quod bonũ honestũ vtile, & delectabile, logice loquendo, maxime differunt in ratione boni: quia *non conueniunt vniuoce, sed analogice*, vt docet S. Th. 1. p. q. 5. art. 6. ad 3. & tamẽ physice, & realiter, non distinguuntur: quia, vt in solutione immediata ad secundu, dixerat S. Th. illa *diuisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes*. Bene ergo compatitur duo prædicamenta physice non distingui; & tamen logice, & metaphysice, non posse vniuocari, sed solum analogari.

14 Ad tertium respondetur, illud inconuenies æque posse obijci contraponentes necessariam esse distinctionẽ realẽ; quia quasi infinita sunt, quę realiter differunt: sicut ergo ipsi respondent, quod nõ quæuis distinctio facit nouum prædicamentum; sed solum illa, quæ reducibilis non est ad diuersum modũ essendi, proportionatũ diuerso modo prædicandi: ita pariter nos respondemus, quia lineæ, & classes istæ non sunt introductæ pro agnoscenda diuersitate reali physica, quæ frequenter patet ad sensum; sed præcipue pro agnoscendis gradibus possibilibus in definitione: & sic inquit Capreolus ad 18. quod omnia, quæ sunt in vno prædicamento, habent eundem modũ prędicãdi de subiecto primo; ita quod ordo prędicati ad subiectũ semper est consimilis: omnia autẽ, quæ sunt alterius prædicamenti, habent aliũ modũ prædicandi de primo subiecto. Vnitas igitur modi prædicandi facit vnitatẽ prędicamẽti, & diuersitas diuersitatẽ: & non vnitas, nec diuersitas cõmuniũ naturarũ. Et post adductũ S. Th. 10. Metap. lect. 13, cõcludit, quod ad vni-

tatē prædicamēti sufficit vnitas rationis facta per intellectū, & vnitas modi prædicādi facta per intellectū. Hæc ibi. Ex quo roboratur denuo nostra cōclusio. quia cum cōpositio metap. generis, & differentiæ, nō sit realis, sed rationis, iuxta dicta lib. 1. q. 13. hæc sufficiet, seruatis seruādis, variare prædicamenta: quāuis non semper conditiones omnes seruentur; & ideo sub vno genere constituantur aliquando.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm diuisio entis in decem genera sit immediata?

§. I.

Probatur diuisionem esse mediatā.

1 RAtio dubitandi pro parte negatiua statim occurrit, & si parūper ponderetur, non parū videtur vrgere: nam ens diuiditur immediate in substantiā, & accidens; & accidens in nouē genera accidētium: ergo diuisio entis realis creati in decē genera non est immediata. Probatur antecedens: nam omnia nouem genera conueniunt in ratione accidentis, & distinguuntur à ratione substantiæ: ergo ratio entis non descendit ad illa immediate sed media ratione accidentis.

Respondebis diuisionē esse immediatam: quia licet omnia accidētia conueniant in hoc, quod est esse in alio, non tamen conueniunt vniuoce, sed analogice, vt docent Caietanus capite 7. de Ente, & essentia, quæst. 15, ad vltimum, & Soncinas lib. 3. Metaph. q. 1. ad 1. & lib. 12. quæst. 47. ad 1. quia ratio *in*, est diuersarum rationum in prædicamentis, sicut, & ratio entis: nunc autem loquimur de diuisione entis in ea, quæ vniuoce dicuntur de omnibus sub se contentis: ac per consequens, loquendo de vniuoce conuenientibus, diuisio entis in decem genera est immediata.

Sed contra: nam sunt grauissimi Thomistæ, qui docēt accidens vniuoce prædicari: specialiter M. Iauellus lib. 7. Metap. q. 1. §. *quantum ad secundum*, vers. *ad tertiam*. Et M. Soto hic cap. 4. q. 2. ad 1. id docet, & probat hoc argumento: nā accidens significat mediante eodē conceptu formali vnam rationem communem, quæ simpliciter est in omnibus: ergo est vniuocū. Probatur antecedens: accidens incōmuni significat accidere substantiæ, abstrahendo ab hoc, & illo modo inhærendi: & hoc simpliciter conuenit omnibus (non enim possumus dicere, quod simpliciter conueniat quātitati, aut qualitati, & secundū quid alijs) ergo accidens significat mediante eodē conceptu, & vniuoce. Quod probabilius iudicat M. Zumel 1. p. q. 13. art. 5. disp. 1. ad 7. in prima solutione. Et P. Fr. Didacus à Iesu disp. vndecima q. vltima in fine. Et respectu accidentiū intrinsecorū, idem docet P. Suarez disp. 39. Metap. sect. 3. n. 15.

2 Qua propter, iterum, dices cū illis Authoribus, adhuc diuisionem esse immediatam; quia diuisio entis, de qua modo loquimur, est diuisio illius in decem genera generalis-

ralissima, seu suprema: accidens autem, licet sit vniuocum; non tamen est genus; & ideo semper remanet immediata diuisio.

§. II.

Si accidens esset vniuocum, esset genus.

FAcilius reijcitur hæc euasio, quam præcedens: quia semel admisso, quod accidens sit vniuocum, non videtur superesse via ad defendendum, quod accidens non sit genus. Quod patet discurrendo per omnes rationes, quæ assignari solet. Soto, Iauellus, & Zumel, respõdent, accidens non esse vniuocum, quia est transcendens.

Sed contra: nam transcendentia, intantum impedit rationem generis, inquantum adducit actualẽ diuersitatem modorum, & tollit vnitatem simpliciter: sed hoc immediatius tollit vniuocationem, quam rationem generis: ergo, si non obstante transcendentia, non impeditur vniuocatio, nec impedietur ratio generis.

Deinde, perfecta transcendentia entis, impediendo vniuocationem, impedit rationẽ generis, & impediẽdo rationẽ generis, constituit analogiam: ergo pariter in accidente hæc duo mutuo se consequuntur.

3 Vrgentius arguitur: nam accidens completum non transcendit vltimas differentias accidentiũ cõpletorum: ergo nec est analogũ, sed vniuocum; nec impeditur ratio generis. Antecedens patet: quia differentiæ, quia vt partes, & vt entia incompleta significantur, non ponuntur in recta linea prædicamentali, nec sunt in prædicamento directe; sed solum ad latus, & reductiue.

2 Totius argumẽti vis explicatur, à paritate substantiæ completæ: nã quia omnes substantiæ completæ, secundum rationem eãdem cõueniunt in eo, quod sit quidditas cui debetur esse per se, substantia cõpleta dicitur vniuoce de omnibus, quę directe sunt in primo prædicamento, & est genus generalissimum: licet substantia, prout abstrahit à cõpleta, & incompleta, analogice dicatur, quia est transcendens, & ideo non est genus. Sed omnia accidentia completa, secundum rationem eandem cõueniunt in eo, quod sunt quidditas, cui debetur esse in alio: ergo non solũ vniuoce conueniũt, sed accidens est genus illorũ: quamuis accidens abstrahens à cõpleto, & incõpleto, quia transcendit, nec sit genus, nec vniuocum, sed analogum. Fateor me huius disparitatem diu desideraſſe agnoscere, & nec audiui, nec legi, quę pœnitus intellectum quietet.

4 Aliam rationem assignat M. Soto, cur accidens non sit genus, quamuis sit vniuocum: eo quod non prædicatur quidditatiue: quia non formaliter significat quidditates accidentium, sed esse eorum in subiecto, seu inhærentiam in substantia.

Hæc tamen solutio, in primis non consonat S. Thomæ 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. vbi dicit, quod non est definitio accidentis ens in subiecto,

sed quidditati, seu essentiæ accidentis, cõpetit habere esse in subiecto. Quod, & docet in 4. dist. 12. q. 1. artic. 1. quæst. 1. ad 2. & alibi sæpe: ergo essentiam, seu quidditatem essentialiter significat accidens, & non inhærentiam, nisi aptitudinalẽ. Præterea, quidditas accidentis aliquo nomine potest exprimi; nõ alio nisi isto: ergo accidens quidditatiue prædicatur. Rursus, si non prædicaretur quidditatiue, nec vniuoce prædicaretur; quia non conueniret illi vniuocorum definitio, vt est exposita in hoc libro quæst. 1.

§. III.

Aliæ duæ solutiones examinãtur.

5 COmmunis solutio est, accidens, nec esse vniuocum, nec esse genus ad nouem genera, iuxta primam solutionem. Sed vt replicæ soluantur, variæ disparitates assignantur: sed quia aliquæ sunt tales, quæ vel nullo impugnãte corruẽt: ideo probabiliores tantum prosequemur. ¶ P. Rubio tractatu de Analogia, post impugnatas rationes P. Fonsecæ, & aliorum, ipse respondet à n. 77. vsq; ad 84. quod hic est analogia, quã vocat D. Th. 1. p. quæst. 13. artic. 5. *multorum ad vnum certum*, quæ est, vel ad tertium significatum eodem nomine, vel diuerso: vnde cum omnia accidentia dicant attributionem ad substantiam; ideo semper accidens vniuoce dicitur.

Sed contra, quia hac via explicatur, quod analogentur in ratione entis, non verò in ratione accidentis: quia entia secũdum quid, sunt accidentia simpliciter: & analogum respectu omnium, restricte sumptum, non est analogum.

Secundò: sequitur, quod qualitas dicitur analogice de omnibus qualitatibus completis: quia omnes dicunt ordinem ad substantiam, quia inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis: consequens est absurdum: alioquin in accidentibus nullum daretur genus, in quo non militaret idem argumentum.

6 Aliter respondet M. Ioannes à S. Thoma quæst. 14. artic. 4. concluſ. 2. & M. Ortiz tractatu 4. conferentia 5. §. 2. quod accidens completum, non dicit aliquam vnam naturam communem omnibus, sed potius dicit modos ipsos, quibus complentur, & constituuntur ipsa prædicamenta: quod constat, à paritate entis completi, quod dicitur tale à modis constituentibus prædicamenta: & etiam, quia non est aliud, per quod compleri possit accidens in ratione accidentis, nisi per modos constituentes prædicamenta accidentium: ergo cum afferat actu diuersitatem, prouenientem à modis, non potest esse genus, nec vniuocum, sed analogum.

Vrget tamen paritas subsũtię, in qua tota hæc solutio videtur inſtari. Secundò: licet accidentium specialia genera, cõpleãtur specialibus modis, vel differẽtijs: accidens tamen, vt sic, non cõpletur illis: sed physicę, cõpletur inhærẽtia: & metaphy-

taphysice, cõpletur sua ratione quasi differentiali, qua illa quidditas habet, vt sibi debeatur non esse in alio. ¶ Et tertiò, hoc vrgetur in ipsa ratione constitutiua prædicamenti quantitatis, vel qualitatis: nam modi inferiorum non constituunt actu genus generalissimum: quod pariter dicent, qui admitterent accidẽs esse vniuocum, & genus ad omnia prædicamenta.

§. IV.

Opinio quod accidens est genus.

7 NOn desunt, qui cõcedunt accidens esse genus, vel ad omnia, vel ad tria priora genera accidẽtium; & sic iuxta istos, diuisio non erit immediata. Ita M. Cabero tractatu 4. disp. 3. dub. 7. P. Albertinus tomo 2. circa prædic. substantię q. 7. 11. Quod si illi obijcias; iuxta hoc non dari nisi duo prædicamẽta: quod exulat à schola Peripatetica. P. Albertinus videtur in re inconueniens devorare: quia tantum (inquit) propter commoditatẽ prædicamentum accidentis subdiuisum est in alia, quia multa sub illo continẽtur. Sed hæc cõmoditas etiã esset vt prædicamentũ substantiæ in alia subdiuideretur. Et non videtur superesse ratio cur alia genera subalterna, innumera prædicamenta nõ constituant.

At verò M. Cabero respondet dub. 7. n. 19. decem prædicamenta esse suprema genera respectiue: nã in ratione substantiæ, substantia vt sic summũ genus est, quoniam in illa ratione non est aliud: relatio etiã dicitur genus generalissimum, quia in ratione relationis non est aliud superius.

8 Hoc tamen bene reijcit M. Ioannes à S. Tho. q. 14. art. 2. quia si genera suprema solum sumerẽtur respectiue, & non absolute, etiam animal diceretur genus supremũ: quia in ratione animalis, non datur aliud superius: & quantitas discreta, vel continua, & omnia alia genera subalterna erunt suprema; quia respectiue in linea propria, omnia sunt suprema; eruntque fere innumera prædicamenta: quo nihil absurdius in via Aristotelis dici potest.

9 Alia apparentior solutio occurrit, qua vt cumque hæc opinio posset palliari, dicendo, quod non minori authoritate stabilitur numerus quinarius prædicabilium, quã denarius prædicamentorũ: sed hoc non obstante, diuisio vniuersalis in quinque vniuersalia, non est immediata, sed mediata, vt ex communi sentẽtia diximus lib. 1. q. 17. §. 3. ergo pariter dici posset in præsenti, quod ens immediate diuiditur in substantiã, & accidẽs: & accidẽs immediate diuiditur in absolutũ, & respectiuum: & absolutum, in quantitatem, & qualitatem: respectiuũ in relationem, & in alia sex prædicamenta, quæ vt plurimum sumuntur ab extrinseco. Quod totum videtur indicasse S. Thomas in locis relatis quæst. 6. n. 19. in ratio equa probat sufficientiam prædicamentorum, fere hoc modo diuisionem proponens,

10 Clarius id indicatur opusculo 42. apud D. Thomam cap. 3. vbi dicitur: *ens vno modo dicitur substantia, alio modo accidens: & hæc est diuisio entis per decem prædicamenta:* quasi dicat, diuisio, quæ datur per decem prædicamenta, posset brebius, & immediatius tradi diuidendo ens in substantiam, & accidens. Ideo autem traditur per decem genera, vt per notiora traditur: sicut diuisio, quæ datur animalis in rationale, & irrationale, melius daretur in plures species, si omnes essent notæ. In præsenti autem, licet genera subalterna sint innumerabilia; sunt tamē ista magis suprema, & notiora, & vtiliora ad artem diuidendi, & definiendi; & ideo tam recepta, & vsitata est diuisio entis in decem prædicamenta. Et de diuisione entis in substantiam, & accidens, videatur S. Tho. 3. p. q. 11. art. 5. ad 3. & in 1. dist. 8. q. 4. art. 2. ad 1. & q. 21. de Verit. art. 1. & 5.

§. V.

Diuisio est immediata; & accidens non est vniuocum.

11 His tamen non obstantibus, asserendum est diuisionem entis in decem genera generalissima esse immediatam: & quod accidens completum non est genus, nec vniuoce, sed analogice prædicatur de nouem prædicamentis. Ita sumitur ex Philosopho, & D. Thoma libro 10. Metaph. tex. 9. lect. 3. littera d. vbi dicunt, quod ens non prædicat aliam naturam à decem prædicamentis. Et cōcludit S. Thomas *quod ens, quod diuiditur per decem prædicamenta, significat ipsas naturas decem generū*: quod falsum esset, si accidens vniuoce diceretur de nouem ipsorum. Clarius id exprimunt lib. 8. textu 16. lect. 5. littera f. vbi dicit, quod *ens statim à principio est, vel substantia, vel quantitas, vel qualitas*: ergo immediate in ista diuiditur: vnde S. Thomas lib. 5. Metap. lect. 9. littera c. ait: *& propter hoc ea, in quæ diuiditur ens primo, dicuntur esse prædicamenta*: cum igitur non sit hęc prima entis diuisio, vt ex quæstione 6. cōstat ex eodem D. Thoma, erit prima, idest, immediata ad ista decem genera. Deinde ipse S. Thomas libro 5. Metaph. lect. 12. littera b. ponens exemplum analogorum, *quæ conueniunt in aliquo vno secundum proportionē*, subdit: *sicut quantitas, & qualitas in ente*: ens ergo etiam de duobus accidentibus intrinsecis, dicitur analogice, si in prædicamento differant.

Generaliter etiā loquitur S. Thomas in 1. dist. 25. q. 1. art. 2. dicens: *quæcumque non conueniunt in vno genere generalissimo, non potest de eis aliquid vniuoce dici.* Idem docet ibi ad Anib. q. vnica art. 2. cum ergo sint decem genera generalissima, ratio accidētis non prædicatur de eis vniuoce. Quare hæc est Thomistarū, & aliorum DD. communis sententia.

12 Ratio ponderata §. 2. omnino cōuincit intentum, quia si semel admittitur accidens esse vniuocum non potest negari, quod sit genus, iuxta doctrinam S. Thomæ lib. 1. contrag. cap. 32. quia si *de pluribus specie differentibus, inquid, & vniuoce prædica*

dicatur, diffinitio, & ratio generis accidenti competit. Semel autē admisso, quod sit genus, non videtur, quod prædicamenta sint tantū duo: quia si daretur per genera subalterna, essent innumerabilia prædicamēta. Et in hoc est manifesta disparitas inter prædicamenta, & prædicabilia: quia istorū genera subalterna, imò & species intimæ, possunt certo numero comprehendi: secus verò genera subalterna prædicamentorum. Et hoc discrimen, ipsi qui diuisiones primitus tradiderunt, notarunt.

13 Et per hoc soluitur replica numero 9. obiecta. Authoritates adductæ num. 10. potius probant oppositum: quia ideo pro codē omnino reputantur diuisio entis in substantiam, & accidens, & diuisio in decem prædicamenta, quia accidēs non significat vnum aliquid simpliciter ab omnibus abstractum, sed ipsa nouem genera immediate; & ideo idem est diuidere in duo, si vnum immediate continet, & significat nouem; ac diuidere immediate in decem: quia illa nouem solum conueniunt secundum quid, & analogice, seu in aliquo vno secundum proportionem.

14 Alia ratio ab inconuenienti, etiam vrget: quia si accidens completum dicitur vniuoce de decem generibus, vel saltim de duob⁹, vel tribus primis; aperitur via vt defendatur, quod ens cōpletū est vniocū; & dabitur vnū tantū prædicamētum entis, vt docuit Plato in dialogo de *ente, & vno*, qui inscribuntur *Sophista*, & *Parmenides*, quem refert, & impugnat Philosoph. 3. Metap. cap. 3. de quo iam diximus q. 4. Sequela probatur: nam vt notat M. Araujo lib. 4. Metaph. q. 3. art. 5. ens completum, & incompletū metaphysice, & logice non differunt nisi ex modo significandi; & ideo, obiectiue loquendo, incōpletio non obstat, quominus entitas completa in ipsis modis imbibatur, propter maximam amplitudinem entis: sed si in accidenti completio, & incompletio logica, vel metaphysica, compateretur cum vniuocatione, & ratione generis, totum id posset enti applicari, & dici, quod quamuis ens abstrahens à completo, & incōpleto, esset transcendens, & analogū; tamen ens completum esset vniuocum, & genus: ergo ne in hæc incōuenientia incidamus, negandum est accidens esse genus, & vniuocum: & loquendo de membris inter se vniuoce cōuenientibus, diuisio erit immediata in decem genera.

§. VI.

Ratio conclusionis notanda, & solutio argumentorum.

15 EX ratione à priori nostræ conclusionis, debemus deducere solutionē argumenti cōtrarij. Ratio sumitur ex D. Tho. q. 1. de Verit. ar. 1. & q. 21. ar. 1. vbi ait; ens cōtrahitur per decē genera, quorum vnumquodque addit aliquid super ens; non aliquod accidens, vel aliqnam differentiam, quæ sit extra essentiā entis; sed determinatum modum essendi, qui fundatur

in ipsa essentia rei. Sed expressius lib. 1. sentent. dist. 22. q. vnica art. 3. ad 2. ait, dicendum, quod aliter diuiditur æquiuocum; aliter analogum; & vniuocum: æquiuocum enim diuiditur secundum res significatas: vniuocum verò diuiditur secundū differentias: sed analogū diuiditur secundum diuersos modos. Vnde cū ens prædicetur analogice de decem generibus, diuiditur in ea secundum diuersos modos: vnde vnicuique generi debetur diuersus modus prædicandi. Hæc ibi S. Thomas. Idem latius habetur opusculo 48. apud D. Thomam tract. 2, cap. 1. circa finem, & opusculo 42. cap. 3.

16 Cuius rationis subtilitas & efficacia, sic in forma ponderatur: diuisio entis penes modos diuersos essendi, fundantes primo diuersos modos prædicandi, non potest non esse diuisio entis analoga in genera generalissima: sed diuisio entis in substantiam, & accidentia; vel accidentis in nouem genera, est entis in diuersos modos essendi, fundantes primo diuersos modos prædicandi: ergo hæc diuisio entis creati in prædicamenta, est immediata in genera generalissima, quibus nihil datur commune vniuocum, sed solum commune analogum. Maior patet, ex dictis tota quæstione sexta, de requisitis ad hoc, quod aliquid ponatur in diuerso prædicamento.

17 Minor verò probatur, supponendo ex dictis quæstione 4. quod ens est concretum, significans, *quod est*; siue in recto importetur existentia, vt cum *ens* est participium; siue in recto importetur essentia, & existentia in obliquo: hæc tamen semper importatur, siue in actu, siue in potentia. Quando ergo ens contrahitur ex parte naturæ potest esse contractio per differentias, quas natura generice, & indeterminate sumpta, in potentia continet: quando autem contractio est per ipsum esse, vel in actu, vel in potentia, est diuisio per inæqualitatem modorum, actu contentorum in ipsa ratione diuisa, quia ipsum esse omnes modos essendi implicite dicit. Sed diuisio entis in decem genera est huiusmodi: quia *esse per se*, manifestè est tale simpliciter, & primo diuersum ab omnibus alijs: *esse quantum*, est primo diuersum ab alijs, quia quodammodo per se ipsam quantitas indiuiduatur, iuxta doctrinam S. Thomæ 3. parte quæstione 77. articulo 2. & opusculo 70 quæstione 4. articulo 2. ad 3. alibi explicandam; & ideo est subiectum *quo* accidentium corporalium; qualitas verò *format subiectum*, & ita illius esse est diuersum omnino ab alijs; relatio verò est in ordine ad extrinsecū, & eius proprium est *ad aliud* referre: reliqua verò sex prædicamenta sumuntur vt plurimum *ab extrinseco*, quod adiacet: sed omnes isti modi essendi fundāt modos prædicandi omnino diuersæ rationis: ergo diuisio est analogi in modos diuersos: ac proinde, accidentia sicut in ente, ita in accidente solum analogice conueniunt. Et hæc ratio est explicatio ra-

rationis, qua probatur sufficientia prædicamentorum: vnde non est iudicanda demonstratio, quamuis pro materiæ capacitate, non parum habeat efficatiæ.

18 Instabis: nam ex ista ratione videtur inferri, quod omnis diuisio accidentis sit analoga: quia totum esse accidentis est inhærere in subiecto; & ita omnis diuisio accidentis est per modos inhærendi actu, vel aptitudine: si igitur diuisio per modos essendi est analoga, omnis accidentis diuisio erit analoga. Sed hoc est falsum: quia videmus sub quolibet genere generalissimo contineri plura accidentia vniuoce conuenientia, & distincta inter se specie; vel genere: ergo fundamentum rationis est nullum.

Respondetur distinguendo maiorem, & concedo eam de diuisione quæ datur ex ipso modo inhærendi, quia datur sub formalitate entis transcendenti, & analoga; & ita diuisio, vt sic sumpta, est analoga. Si vero sermo sit de diuisione, quæ datur ex speciali natura, & applicatione accidentis ad hanc, & illã quidditatem; sic maior est falsa, & sic videmus omnia, quæ sunt sub eodẽ prædicamento habere eundem generalem modum inhærendi, in quo omnia conueniunt, & differentias generum, & specierum non esse per modos essendi diuersos, sed per differentias quibus diuersæ species, & naturæ constituuntur.

19 Ex his facile dirimptum est respõdere ad rationem dubitandi: admittimus enim solutionem Caietani, & omnium aliorum Authorum. Negamus tamen accidens esse vniuocum: quia quamuis significet medio conceptu formali, & obiectiuo vno secundum quid; non tamen vno simpliciter, neque obiectiue præciso; vt de conceptu entis diximus, quod conceptus imperfectus est vnus, sed inadæquatus; conceptus tamen perfecti, & adæquati sunt plures, & nõ præcisi simpliciter.

20 Ad replicas relatas numero 3. quatenus contra nos militare possunt, dicimus, quod accidens cõplete tũ solo modo significandi differt ab accidenti; & accidens solu ex modo significandi ab ente: vnde licet sub formalitate completi, non explicet transcendentiam, nec hinc habeat analogiam; habet tamen eam, ex inæqualitate in modo essendi; & ideo accidens, vt diuisum, est analogum, materialiter transcendens, & formaliter analogiæ in qualitatis, vt de ente completo diximus quæst. 4. §. 4.

21 Ad replicam desumptam à paritate substantiæ completæ, respondetur ex dictis, quod omnes substantiæ creatæ completæ conueniunt in vno modo essendi per se, & non in alio: & quamuis sub illa ratione generalissima contineantur genera valde diuersa; tamen diuersitas est ex parte naturarum: & ita est per differentias, & vniuocam admittens conuenientiam in genere. Accidentia autem diuidun. tur in hæc genera generalissima per modos, & ideo in qualitet, & analogice. vnde dicto opusculo 48. in fine capitis primi dicitur: alio

mo-

modo adhuc contrahitur ens per duos modos; quorum vnus est *esse ad se*: & iste modus comprehendit tria prædicamenta absoluta, scilicet, substantiam, quantitatem, & qualitatem: secundus est *esse ad aliud*: & iste modus comprehendit septem prædicamenta respectiua. Et postea concludit, quod diuisio entis in decem prædicamenta, non est diuisio vniuoci, sed analogi. Et si hoc intendunt aliquæ solutiones relatæ, eas non repudiamus, sed acceptamus, & iuxta dicta exponimus. De quo iterum quæst. 9. §. 5.

Summa textus Prædicamentorum Aristotelis.

1 QVæstionibus ante prædicamentalibus absolutis, sequitur vt præmissa breui notitia textus prædicamentorum, supra promissa; quæstiones de ipsis prædicamentis proponamus.

Summa capitis quinti de substantia.

2 IN duas partes principales diuiditur hoc caput (vt annotarunt Caietanus, & Soto) in primo tractat de prima, & secunda substantia; & in posteriori sex proprietates substantiæ constituit, & explicat. In prima igitur parte subintelligit, vel insinuat, diuisionem substantiæ in primam, & secundam, & vtramque definit, & comparat. *Substantia, quæ quidem proprie, & primisque, & maxime sic dicitur, est quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est*: vt quidam homo, & quidam equus. *Secundæ vero substantiæ species hæ, in quibus, quas inprimis substantias appellabamus, insunt, dicuntur: & hæ quidem, & harum specierum genera*: vt, homo, atque animal. subdit, quod vniuersalia substantiæ prædicantur nomine, & ratione de subiecto; accidentia vero de substantia, quædam, nec nomine prædicantur, nec ratione: quædam vero prædicantur nomine, sed non ratione.

3 Comparando autem ipsas substantias inter se, species est magis substantia, quam genus, quia magis accedit ad primam substantiam, & quia pluribus substat. Ipsarum vero specierum altera magis altera substantia nulla est: similiter dicendum in primis substantijs, quod nulla altera magis altera substantia est.

4 In secunda parte sex assignat substantiæ proprietates. *Prima est*: commune omni substantiæ est in subiecto non esse. *Secunda*: inest substantijs, differentijsque, omnes vniuoce, vt prædicentur. *Tertia*: omnis substantia hoc aliquid significare videtur; secundæ vero quale quid potius significant. *Quarta*: substantiæ nihil est contrarium; quod etiam competit quantitati. *Quinta*: substantia non suscipere gradus videtur, vt sit magis, minusve talis. *Vltima*: maxime vero substantiæ proprium hoc esse videtur, idem, in quam, vnumque numero permanens, contrariorum esse susceptiuum.

Sum-

Summa capitis sexti, de quantitate.

5 CAput hoc, sicut præcedens, in duas diuidit partes Magist. Soto. In priori Philosophus numerat, & definit species quantitatis : in secunda proponit eius proprietates. De duabus diuisionibus explicitam mentionem facit dicens: quantum autem partim est continuum, partim discretum : & partim ex habentibus positionem in partibus, partim è non habentibus constat. Discretum quidem est, vt numerus, & oratio; continuum autē vt, linea, superficies, & corpus: & insuper, præter hæc, tempus, & locus. De istis autem septem speciebus subdit: quod hæc sola proprie quanta dicuntur, cœtera vero vniuersa per accidens quanta dicuntur. Quibus indicatur tertia diuisio, quod alia sunt quanta per se, & alia sunt quanta per accidens.

6 Tres proprietates quantitatis numerat in secunda parte. *Prima*: quantitati nihil est contrarium. *Secunda*: quanto magis, ac minus esse non competit. *Tertia*: proprium quantitatis est maxime, æqualitas, & inæqualitas, vt hoc æquale, vel inæquale, vnumquodque eorum, quæ rationem quantitatis, subeunt, dicatur.

Sūma cap. 7. de his quæ ad aliquid.

7 DIuiditur caput hoc in tres partes à Philosopho. In prima refert definitionem Antiquorum : in secunda exponuntur quatuor proprietates: in postrema constituitur exacta definitio eorum, quæ sunt ad aliquid secundum propriam sententiam Aristotelis. Definitio antiquorum erat : *ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut aliquid aliquo aliomodo dicuntur* : veluti duplum alterius est duplum; & maius alio dicitur maius. Iuxta istam definitionem sunt ad aliquid, habitus, dispositio, scientia, atque positio.

8 In secunda parte quatuor assignantur proprietates: *Prima*: est contrarietas in his, quæ ad aliquid sunt. *Secunda*: relatiua videtur suscipere magis, & minus. Et istæ sunt iuxta Antiquos. *Tertia* vera relatiuorum proprietas est: vniuersa, quæ sunt ad aliquid, ea dicuntur: quæ conuertuntur: sic vertit Argiropylus: Boetius vero tranfert: *omnia relatiua ad conuertētiā dicūtur*. *Quarta* proprietas: ea quæ sunt ad aliquid simul natura esse videtur: quin, & mutuo hæc interimunt se se: nā si duplū non est dimidiā non erit; & si dimidium nō est, duplum non erit.

9 Obijcit in tertia parte, quod iuxta relatā definitionē, substantia diceretur ad aliquid, caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, ergo illa definitio non est sufficiens. Definitio ergo legitima est: *ea sunt ad aliquid, quorū esse idē est ei, quod est ad aliquid*

aliquomodo se habere: vel iuxta Boetium: *sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quoddammodo se habere.* Quæ definitio solum conuenit his, quæ vere sunt ad aliquid. Ex quo patet, quod si quispiam aliquid eorũ, quæ sunt ad aliquid definite scit, simul id quod ad aliud dicitur, definite sciet: quæ est relatiorum vltima proprietas.

Summa capitis octaui, de quali, & qualitate.

10 DVas principales partes continet hoc caput: in priori tractat de qualitate in abstracto, & de quali in concreto: in secunda agit de proprietatibus qualitatis, & determinat dubitationem quandam. Describitur ergo qualitas his verbis iuxta Boetij versionem: *qualitatem esse dico, secundum quam quales quidem dicimur*: vel *dicuntur*: iuxta nouam translationem. *Prima* eius species qualitatis, habitus, dispositioque vocetur: vt scientiæ, & virtutes, sanitas, & morbus, caliditas, & frigiditas. Subdit: sunt autem habitus quidem dispositiones; dispositiones vero haud necessario habitus sunt. *Aliud qualitatis genus* est, ea quæ per potentiam naturalem, impotentiam ve dicuntur: vt cum ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus. *Tertium* qualitatis est genus, qualitatis passiuæ, ac passiones: vt dulcedo, amaritudo. *Quartum* qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnumquodque est forma: vt rectitudo, & cũrũitas; triangulum, & quadratum. Subdit autem: *qualia vero sunt ea, quæ denominatiua ab ipsis, aut aliquomodo dicuntur.*

11 In secunda parte proponit tres qualitatis proprietates. *Prima*: proprium est qualitati habere contrarium: vt albedo opponitur nigredini, & iustitiæ iniustitia: non tamen in omnibus hoc esse videtur: flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contrarium. *Secunda* proprietas est: qualia ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia, minus ve dicuntur: vt, vnum album est magis album alio; & vnus dicitur iustior, & sanior alio: non tamen conuenit omni; quia figuræ non videntur talem conditionem subire. *Tertia*: proprium qualitatis est, hocipso simile, atque dissimile dici.

12 Sed obijci potest: nam habitus, & dispositio sunt ad aliquid: ergo non qualitates. Respondet primo, quod generice, ad aliquid esse dicuntur; sed specifice sunt qualitates. Secundo respondet in fine textus: quod *si quid idem, & quale, & ad aliquid sit, in vtrisque ipsum generibus collocari, enumerarique, haud absurdum erit.* Quibus verbis firmatur Aristotelis authoritate, doctrina à nobis tradita in hoc lib. q. 7. quamuis hic non loquatur de relatione secundum esse, sed secundũ dici: quia scientia vere est in prædicamento qualitatis, & non in prædicamẽto relationis: licet in communi relatiue explicetur.

Sum-

Summa capitis noni, de alijs prædicamentis.

13 IN duas partes diuiditur hoc caput. In prima duas numerat proprietates actionis, & passionis: in secunda reliqua prædicamẽta breuiter percurrit, quia facilia sunt, & non multum ad vsum necessaria. Proprietates actionis, & passionis sunt, habere contrarium, & suscipere magis, & minus. *Situs* denominatiue dicitur à positionibus: *habere*, indutum, atque armatum esse significat: *vbi* vero in Licæo esse: quando vero esse in tali tempore, vt hæri, superiori anno, iuxta dicta capite quarto. De generibus ergo propositis, ea quæ sunt dicta sufficiunt.

QVÆSTIO IX.

Quæ sit propria ratio constitutiua substantiæ?

1 VT docet Philosophus 7. Metaph. cap. 1. *substantia, omnium primum est, ratione, notitia, & tempore*; & est fundamentum reliquorum prædicamentorum, vtpote principale analogatum entis; & ideo mærito prædicamentales quæstiones à substantia inchoamus.

2 Recolendum est autem ex dictis quæst. 1. num. 10. quod *substantia*, aliquando accipitur pro *essentia*, aliquando vero accipitur specialiter, & proprie, vel prout condistinguitur ab accidente, vel pro re primi prædicamenti: vnde S. Thomas in 3. sentent. dist. 6. quæst. 1. artic. 1. ad 1. *substantiã proprie dictam*, dicit accipi dupliciter, vel prout est *genus* primum generalissimum; vel *prout substantia diuiditur contra accidens*: & subdit, quod partes integrales hominis sunt substantia hoc secundo modo; non autem in priori acceptione: nunc de proprio constitutiuo: seu de conceptu essentiali quidditatiuo substantiæ, in vtraque acceptione propria, quæstionem proponimus. Sed de ista distinctione videatur Opusc. 42. cap. 10.

§. I.

Reijciuntur sententiæ Neotericorum.

3 SVnt qui opinentur propriam rationem substantiæ constitutiuam esse subijci, seu substare accidentibus. Ita tribuitur S. Seuerino Boetio, & alijs: quibus probant ex vocis Ethymologia: nam, vt notat S. Isidorus lib. 2. Originũ cap. 17. & lib. 1. similitudinum capite 4. *substantia sic dicitur, quia substat*: quod videtur desumptum ex S. Augustino lib. 5. de Trinitate capite 1. & libro 7. capite 4. & approbatur à D. Thoma in 1. dist. 23. quæst. 1. artic. 1. ad 3. dicente, quod *substantia dicitur, in quantum subest accidenti, vel naturæ communi*. Quod esse demente Philos. in isto capite 5. notatur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 2. cap. 3. quia per substare accidentibus, vel substare rationibus vniuersalibus, substan-

stantiam Philosophus diuisit: quod non faceret, si *subsistere*, non esset propria ratio substantiæ.

4 Hæc tamen sententia communiter deseritur: primo, quia *subsistere* non est primum, quod in essentiali conceptu substantiæ intelligimus: quia prius est in se, & per se, quam alijs intelligatur substare: vnde *subsistere* non est primus, & quidditatiuus conceptus substantiæ, quem inuestigamus.

Secundo, quia S. Isidorus ibi etiã docet substantiam dictam à *subsistendo in se*: ergo ex deriuatione vocabuli non sumitur pro ista opinione argumentum.

Tercio: quia vt notat Sanct. Thom. 1. p. quæst. 13. art. 8. & 2. 2. q. 57. art. 1. ad 1. & q. 92. art. 2. ad 2. non est semper idem, id à quo imponitur nomen ad significandum, & id ad quod significandum nomen imponitur: sicut enim substantiam rei ex proprietatibus, vel operationibus eius cognoscimus; ita substantiam rei denominamus, quandoque ab aliqua eius operatione, vel proprietate; sicut, *lapis*, dicitur à *lædendo pedem*; & tamen nomẽ, *lapis*, non significat læsionem pedis, sed substantiam lapidis: ergo etiam si *substantia* sic appelletur *à substando*, non sequitur quod *subsistere* sit eius essentia; sed ad denominationem istam sufficit, quod subsistere sit proprietas substantiæ.

5 Alia via propriam rationem substantiæ conatur exponere Hurtadus disp. 10. Metaph. sect. 2. dicens, *substantiam esse conceptum quidditatiuum rei, quo durante res durat, cæteris omnibus mutatis, aut circunscriptis.* Et subdit, quod illa particula, *res*, intelligenda est stricte, de his quæ absolute res dicuntur, nempe id per quod respondemus quæstioni *in quid*? Cum interrogamur: quid est hoc? Quæ explicatione dicit videri sibi rem hanc deductam vsque ad prima principia.

6 Cæterum acriter reijcitur à P. Arriaga disput. 4. Metaph. sec. 3. & communiter ab Authoribus suæ Societatis, quorum Neotericus quidam dicit, *non ad prima principia, sed ad difficultatis initium per tot implexus circuites, quæstionem traxisse Hurtadum; neque principium aliquod ex quo substantiæ naturam cognoscamus, dedisse.* Quod probant, primo: quia quæstioni interroganti, quid sit aliquod ens artificiale? Recte respondemus per proprium nomen: & tamen forma rerum artificialium est accidens.

Secundo: quia nomina sunt ad placitum, & rebus extrinseca: ergo ex solo nomine non valet quidditatiuus conceptus substantiæ inuestigari.

Et tandem, quia adhuc non est explicatum, cur forma equi sit substantia, & quantitas non sit substantia? Nec substantiæ quidditatiuus conceptus, adhuc per hæc omnia est manifestus.

7 Vnico verbo nos possumus expositionem reijcere: quia iuxta eam est expositus vt cumque conceptus substantiæ, vt sumitur pro *essentia*, & inuenitur in omnibus generibus; & de qua inquit Philosophus 5. Metaph. textu 15. lec-

tio-

tione 10. apud D. Thomam littera d, *quod quid erat esse, cuius ratio est definitio, & hæc substantia videtur vninscuiusque*: & de eadem ait S. Thomas in 1. distinct. 25. quæst. 1. articulo. 1. ad 7. quod substantia idem est, quod essentia: & sic substantia inuenitur in omnibus generibus, sicut, & essentia: & hoc significatur cum quæritur, quid est albedo, color? Cæterum iam diximus nos non disputare de substantia in hac acceptione; sed in alijs acceptionibus, vt condistinguitur ab accidente, vel vt sumitur pro genere primo generalissimo: cum igitur rationes istæ peculiares non sint expositæ, non recte satisfactum est quæsito per doctrinam relati Authoris.

8 Aliam viam hoc exponendi aggreditur Arriaga disput. 4. sect. 6. dicens, quod conceptus substantiæ est quidquid intrinsice constituit primam rem. Nomine autem *primæ rei* intelligitur id quod primo, & per se intenditur à natura, vel primo, & per se existit, vel quia est prima radix cæterorum. Quam expositionem probat, quia in ea recte explicatur differentia substantiæ ab accidente, sine vllo circulo, petione vel principij, & non per solas nouas voces. Addunt aliqui testimonium Aristotelis qui 7. Metaph. textu 13. vocat substantiam *primum ens*.

6 Verum tamen nullus in dubium vertit, quod inter entia prædicamentalia substantia est primum ens: per hoc tamen, quæstio non est terminata; sed hinc orta: quia desideramus scire rationem formalem, & quidditatiuum conceptum huius primi entis. Quod autem relata verba id non explicent, patet primo: quia est æque obscura ratio primi entis, ac ratio substantiæ. Secundo, quia sola materia esset substantia; cum formæ materiales ex materiæ potentialitate educantur: & materia sit radix illarum: quamuis non sit materia actiua, vt dicetur libro primo Physicorum, & dictum est 2. p. Metaphys. & substantiam esse operatiuam, est quid posterius, quam conceptus quidditatiuus substantiæ, quem inquirimus. Et de subsistentia, quæ in ipsorum sententia, non est prima radix, inquiritur quomodo in illa saluetur conceptus essentialis substantiæ; si ille est esse radicem cæterorum? Demum, in ædificio aliquo videmus fundamentum esse primum; & tamen sine causalitate effectiua: ergo ratio primi entis, & ratio primi efficientis, non sunt ex terminis idem.

10 Videntes alij eiusdem Societatis defectum prædictæ expositionis, aliam excogitarunt, dicendo substantiam esse id quod primario, propter se intenditur à natura: id autem propter se, & primario intendi dicitur: quod non intenditur propter aliud adæquate ab ipso distinctum.

Desideratur in hac descriptione claritas: quia definitio debet esse clarior re definita, & descriptio de-

debet esse ex notioribus: magis autem obscurum, & sub opinionibus positum est, quid primo intendatur à natura; quam ratio substantiæ: ergo hac via non exponitur.

Secundo: vt docet S. Thomas locis relatis lib.1. quæst. 22. num. 13. natura non intendit multitudinem individuorum, nisi propter conseruationem speciei: ergo species primario intenditur: & ita, vel sola erit substantia, vel erit magis substantia, quam substantia prima; contra doctrinam Philosophi in hoc capite.

Tertio: partes substantiæ non primario intenduntur, nec fiunt, sed compositum, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 45. artic. 4. & 8. ex Philosopho lib. 7. Metaph. lect. 7. & lib. 8. lect. 1. & lib. 1. Physicorum lectione vltima: & tamen vere sunt substantiæ, vt nunc loquimur: quia non sunt accidentia: ergo non est adhuc bene descripta propria ratio substantiæ.

11 Nec fœlicius laborarunt alij, qui substantiam definiunt per hoc, quod *sit subsistentiæ radix.*

Qui reijciuntur, primo: quia si quid veritatis dicunt, incidunt in sententiam S. Thomæ, quam paulo ante impugnarant.

Secundo: quia sæpe dicunt subsistentiam non fuisse ab antiquis Philosophis cognitam: & tamen non tam ignorantes eos iudicabunt, quod non agnouerint proprium conceptum substantiæ condistinctæ contra accidens: ergo eius propria ratio in hoc non consistit.

Tertio, quia sunt tot sententiæ quot capita circa constitutiuum subsistentiæ, vt tractabitur 3. p. Metaph. vnde Caietanus 3. p. quæst. 2. & 4. artic. 2. septem refert opiniones, & postillas aliæ quatuor sunt exortæ, de quibus Nazarius 1. p. quæst. 50. art. 2. controu. 3. ergo cognitio rei adeo necessariæ, vtpote radix notitiæ omnium entium prædicamentalium, non debet his inextricabilibus opinionibus intricari.

§. II.

Vera S. Thomæ sententia.

12 RElatis Recentiorum dissidium, referamus antiquorum, maxime Thomistarum, concordiam: & ideo veritatem attigisse non dubitemus: quia vt ait S. Dionisius cap. 4. de Diuinis nominibus, veritas *à multis opinionibus conuertit, & vno vnitiuo lumine complet*: vbi S. Th. lect. 4. in fin ait: *multipliciter errare à veritate contingit; & ideo illi, qui cognoscunt veritatem, conueniunt in vna sententia.* Quæ in præsenti est sententia Angelici Doctoris.

13 Sit ergo conclusio: substantia, vt distinguitur contra accidens, est quidditas, cui debetur esse per se, & non in alio vt in subiecto: substantia vero vt est genus supremum, est ens per se implicite continens inferiora, ac proinde, est ens completum, & habens alia requisita, vt ponatur in recta linea prædicamentali. Ita docet S. Thomas 1. p. quæst. 3. artic. 5. ad 1. & 2. p.

p.q.77.artic.1.ad 2.& in 4.dist.12. q. 1.artic.1.q.1. ad 2. & 3. & q.7. de Potentia art.3.ad 4. & multis alijslocis relatis in tabula aurea,verbo *substantia*,n.9.& 13. Sed,& ex professo vtraque pars traditur opusc. 42. cap. 20. & opusc. 48. tractatu 2. cap.2.& videtur desumpta ex S. Damasceno cap.23. Logicæ dicente: *substantia est res per se existens, non indigens altero ad consistentiam.* Et esse communem,testantur Masius sect. 2. quæst. 5. PP. Carmel. disput. 12.quæst.1.Sanchez libro 5.quæstione 14. & Iabellus lib.5.Metap. quæst.17.

14 Ratio prioris partis est facilis:quia ens in decem prædicamenta diuiditur, nõ per differentias,sed per speciales modos essendi: quia hoc modo decem genera contrahunt ens,per speciales modos essendi applicando ad speciales naturas: sed accidens constituitur per esse in alio,seu per quidditatem,cui debetur inhærere:ergo substãtia,quæ illi opponitur,& ab accidente condistinguitur, est quidditas habens esse per se independenter à subiecto inhæsionis.

15 Secunda pars probatur: nã genus generalissimum substantiæ, & dicit aliquid ab accidente distinctum,& addit quod ponatur directe in recta linea,vt cõtinens totã arborem in potentia: sed hæc omnia soli conueniunt enti per se, completo,quodquidditatiue prædicatur de generibus subalternis,& speciebus infimis;& illa continet implicite,& in potentia: ergo conuenienter sic exponitur generalissimũ huius prædicamenti. Hæc ratio manifesta est ex dictis quæst. 6. & ideo non oportet amplius eam ponderare.

16 Sed attende, quo argumento Neoterici, qui se *Politiores* appellant, sententiam S. Thomæ,& omnium Antiquorum, impugnent. Arguunt ergo quia forma equi est substantia,dependetque à subiecto, & illi inhæret, sicuti dependet, & inhæret quantitas: ergo ex hoc capite non possunt differre substantia, & quantitas; siquidem vtrique communis est inhærendi conceptus. ¶ Imò conantur Arriaga sec. 4. & alij, ad D. Thomam respondere, quod loquatur de substantia totali, quam certum est non posse recipi, aut pendere à subiecto; non verò negat D. Thomas substantiam partialem pendere à subiecto: cũ passim doceat formas substantiales materiales educi ex materia.

17 Mirum tamen est, quod qui S. Thomam non legunt, ipsum velint interpretari: si enim legissent, in ipso suam interpretationem locum non habere comperissent; imò solutionem argumenti didicissent, si attendere voluissent. Loquens ergo S. Thomas de substantia, vt ab accidente distinguitur, ita art 3.p. q.77. artic. 1. ad 2. *quidditati, seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem, siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto.* Et in 4.sent.dist.12.vbi supra ad 2. dicit: *Diffinitio, vel quasi diffinitio substantiæ est res habens quidditatem, cui acquiritur esse, vel debetur vt non in alio: & similiter esse in*

subiecto non est de similio accidentis; sed è contrario res cui debetur esse in alio: & hoc nunquam separatur ab aliquo accidente, nec separari potest. Quomodo ergo dubitari potest esse de mente S. Thomæ, quod conceptus essentialis substantiæ, condiuisæ ab accidente fit, conceptus independentiæ à subiecto inhæsionis? & manifestissime etiã opusculo 42. relato cap. 10 ita dicitur: *est enim per se esse, & non in alio, per quem modum substantia diuiditur cõtra accidens; sed super hoc ratio generis addit ordinem ad contenta sub eo, &c.* quæ verba, & sequentia non indigent interprete, sed lectore.

18 Et opusc. 48. illo capite secũdo, argumentum Recentiorum dupliciter soluitur, & nostra sententia firmatur, his verbis: alio modo esse per se diuiditur cõtra esse in alio: & hoc secundo modo solum substantiæ conuenit esse per se; & iste est modus proprius eius. Vel potest dici, quo substantia est ens per se existens; eo quod sibi proprie cõuenit existere. aliis verò accidentibus conuenit existere per eam: sicut ignis per se est calidus, quia omnia sunt calida per eum: est enim eius proprietas esse calidum. Sciendum tamen est, quod substantia diuiditur in materiam, formam, & compositum: materia non dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi per formam: similiter etiam forma non dicitur esse per se; cum solum habeat esse in materia. Compositum autem proprie dicitur esse per se; & dico compositum integratum, scilicet, ex suis partibus; licet enim partes integrales sint compositæ; non tamen dicuntur propriè esse per se: compositum enim directe est in prædicamento, vt Boetius in Commentario prædicamentorũ dicit. *Licet etiam possit dici, quod forma & materia, & partes integrales sint per se: quia non sunt in alio vt accidens in subiecto.* Hæc ibi. Videatur S. Thomas libro 7. Metaph. lect. 13. littera c. & 1. Posteriorum lect. 10. littera b.

19 Quam doctrinam, vt ad formam argumenti applicare possimus, notandum, quod cum *esse in alio* contingat octo modis, recensitis à Philosopho, & S. Thoma libro 4. Physicorum lectione 4. modus ille, quo forma est in materia, vel subiecto, penuria vocabulorum sub vno comprehenditur, siue forma sit accidentalis, siue substantialis, vt ait S. Thomas. Sed quia sola materia prima, in rigore loquendo, est *ex qua* aliquid fit; & subiectum accidentium solum dicitur *materia ex qua*, vt docet S. Thomas 8. Metaph. lect. 4. & opusculo 31. Ideo ad significandum diuersum modum, quo forma substantialis est in materia & forma accidentalis est in subiecto; oportet vocabula adinuenire; & hac de causa esse in alio vt in subiecto, stat dupliciter: vel vt in subiecto ex quo, & cum quo facit vnum; vel solum vt in quo inhæret solum, & sustentatur: quod clarius dicitur; forma, vel requirit subiectum propter hoc solum vt sustentetur, & inhæret; & hæc est forma accidentalis: vel requirit, vt cum illo vnum totum per se, & vnam naturam constituat;

& hæc est forma substantialis. Vnde accidentia solum dicûtur *inhærere stricte loquendo*; quia sola dependent à subiecto sustentationis: quâuis *laxe loquendo*, & non faciendo vim in vocabulis, informatio substantialis, formæ dependentis à materia, a qua educitur, etiam dicatur inhærentia à D. Thoma quæst. 3. de Veritate artic. 3. Igitur esse per se, commune omni, quod non est accidens, excludit inhærere stricte in subiecto; sed substantia completa excludit rationem partis, cum sit totum completum.

20 Quod totum iam diu notauit Philosophus capite secundo anteprædicamentorum, vbi definit, *esse in subiecto*, seu naturam accidentis, his verbis; *id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars, &c.* Vbi M. Soto in terminis argumentum, quo vtuntur Recentiores, sibi obijcit; & respondet, quod formæ substantiales non sunt in materia tanquam pars totius; & ideo excluduntur à ratione accidentis per secundam particulam definitionis: quod & notauerant Caietanus, & Iauellus: vt videas quam antiqua sit solutio argumenti, quod vt nouum à nouioribus proponitur ad deferendum S. Thomam: qui cum toties difficultatem tetigerit, non alia via ei satisfecit, nisi verbis nostræ conclusionis.

§. III.

Primo dubio respondetur.

21 AD maiorem tamen expositionem sententiæ D. Thomæ, inquires primo; vtrum esse per se, & non in alio, importet aliquid positiuum, vel aliquid negatiuum?

Hoc secundû videntur docuisse Porphyrius in interrogationibus huius capitis, & Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 14. qui id probat: quia substantia aliquid addit supra ens: alioquin illud non contraheret, & esset idem dicere *substantia*, & dicere *ens*; quod est aperte falsum: sed non addit aliquid reale: quia in quolibet reali includitur cõceptus entis: non addit relationem rationis: quia substantia non significat relationem rationis: nec ens rationis diuidit entia realia: ergo addit aliquid negatiuum.

22 Opposita sententia est communis. Et probatur primo: quia nullum ens reale positiuum potest constitui per negationem: alias pura negatio esset natura aliqua: qua ratione ad hoc intentum vtitur Sanctus Thomas libro 1. contragent. capit. 21. circa finem dicens: dicitur ens per se, ex hoc, quod non est in alio, quod est negatio pura; quæ non potest naturam, vel rationem generis constituere: quia sic genus non diceret, quid est res; sed quid non est.

Secundò: quia quælibet negatio innititur alicui affirmationi, &

causatur ab ea: & ideo ille conceptus positiuus super quo fundatur negatio, erit constitutiuum substantiæ. ¶ Hanc communem sententiã reputo veram; & quod ab ea nõ recedit Soncinas. Quod constat, primo: quia in priori solutione expresse concludit, quod *negatio est per quã circumlocutionem, id quo substantia distinguitur fit naliter ab accidente*: ergo nõ existimat negatione constitui in re substantiam; sed quod quoad nos, negatione explicatur: quod verissimum est.

Secundò: quia secundam solutionem ex propria S. Thomæ sententia proponit, in qua dicit, quod *tam substantia, quam accidens addunt aliquid reale supra ens*: quia diuisum in decem genera non est ens participialiter, sed ens nominaliter, vt etiam nos diximus quæst. 4. ex D. Thoma Quodlib. 2. artic. 3. & ideo substantia includit in suo conceptu esse, de quo non prædicatur ens diuisum in decem genera. ¶ Et hæc potest esse prima argumenti solutio, concedendo maiorem, & negando minorem pro priori parte: quia modus substantiæ est ens reale vt distinguitur contra nihil; & est actus entis nominaliter sumpti: nec ens contrahitur per differentias, sed per aliquid tota ratione, imperfectè prescindente, ab ipso distinctum.

24 Secundo melius respondetur, quod vt ait S. Thomas 1. p. q. 10. artic. 1. ad 1. simplicia constituerunt per negationem diffiniri, sicut punctus est cuius pars non est: quod non ideo est, quod negatio sit de essentia eorum: sed quia intellectus noster, qui primo apprehendit composita, in cognitione simpliciũ peruenire non potest, nisi per rationem compositionis. Cum igitur cõceptus substantiæ, vt distinguitur contra accidens, & vt est genus generalissimum, sit simplex, propter entis transcendentiam; ideo quamuis esse per se sit quid positiuum; cõuenienter explicatur per negationem essendi in alio vt accidens est in subiecto.

§. IV.

Aliud dubium soluitur.

25 SEcundò inquires, quid significet ly *esse* in prædicta descriptione substantiæ; an significet esse essentiæ, seu quidditatis; an verò significet esse existentiæ?

Respondet P. Didacus à Iesu disput. 12. q. 1. quod nõ significatur aptitudo ad existendũ: quia constitutiuum substantiæ sic incõmuni cõuenit Deo: de Deo autẽ non propriè prædicatur aptitudo ad existendũ: quia est suũ esse, nec potest non esse. Secundo: quia substantia in cõmuni cõuenit etiã existentiæ substantiali: existentia autẽ non est apta ad existendũ: neque similiter subsistentia. Erit ergo propria ratio modus *essendi per se*: quia hoc cõuenit omni substantiæ: & per hoc differt ab accidẽti, quod cõstituitur per modũ essendi in alio. Et quod in descriptione substantiæ, ly *esse* sumatur pro existentia, expresse docet M. F. Ioan. à S. Th. q. 15. art. 1. concl. vlt.

26 Di-

26 Dicendum tamen est, quod ly, *per se*, non significat existentiam in actu, sed eius radicem, seu quidditatem: quod manifeste probatur: quia propria ratio constitutiua substantiæ, debet esse de essentia omnium substantiarum: sicut ratio communis, & genus est de essentia eorum, quæ sub ipso continentur, de quibus quidditatiue prædicatur: sed existere per se non est de essentia creaturæ: quia contingenter illi conuenit: ergo existere per se non est propria ratio constitutiua substantiæ.

Secundò: nam inhærentia actualis non est de essentia accidentis: quia quod est essentiale, semper conuenit: & tamen in Eucharistia accidentia actu non inhærent: ergo nec actu per se existere, est propria ratio constitutiua substantiæ. ¶ Quod docuit Auicena libro 3. Metaph. capit. 8. quem refert, & sequitur S. Thomas quæst. 7. de Potentia artic. 3. ad 4. & Quodlib. 9. artic. 5. ad 2. vbi habentur ambæ rationes nostræ: & additur tertia ratio radicalis, cur existentia non possit esse genus, vel species: quia cõtẽta, subgenere, vel specie, non conueniunt in existentia, sed in quidditate: & ideo est illorum vna natura, non tamen vna existentia. Quapropter, nostram sententiam esse Logicorum cõmunem, notant PP. Carmelitani vbi supra num. 15. & forte Mag. Ioan. à S. Thoma loquitur de existentia in aptitudine.

27 Argumenta contraria potius probant oppositum: quia S. Thomas illo primo argumento probat 1. p. quæst. 3. art. 5. ad 1. & 1. contragen. capit. 25. in fine, quod Deus non est in genere substantiæ, quia esse non est genus, & essentia Dei est suum esse: & supra diximus quæst. 6. num. 4. quod diuisum in decem genera est ens creatum.

Ad secundum respondetur, quod vt ait S. Thomas libro 2. contragen. capite 54. *ipsum esse est, quo substantia denominatur ens*: quia ens in rigore, & participialiter sumptum, est quodam compositum ex essentia, & existentia, vt ex *quod est*, & *quo est*, vt ait ibi S. Thomas: vnde existentia est actualitas substantiæ, vel substantia, vt *quo*, non vt *quod*; & ideo existentia per propria principia essentiæ constituitur, vt ait S. Thomas 2. Metaph. lect. 2. de quo videantur, quæ diximus 1. parte Metaph. Controu. 7. num. 107.

§. V.

Alterius difficultatis solutio.

28 CONtra secundam partem tertiæ conclusionis propositæ num. 13. est argumentum, seu tertia difficultas: nam genus est extra essentiam differentiarum: quia illas non continet in actu, sed in potentia; & ideo prædicatum transcendens, in quantum tale, non potest esse genus: sed quidditas exigens per se existere, transcendit vltimas differentias substantiales: ergo non potest esse hæc ratio constitutiua generis substantiæ.

Probatur minor : primo à paritate : quia ſicut ſubſtantia eſt quidditas, cui debetur eſſe per ſe; ita accidens eſt quidditas, cui debetur eſſe in alio : ſed hæc ratio in accidente tranſcendit vltimas differentias; & ideo eſt analogum tranſcendentiæ : quia de eſſentia cuiuſlibet differentiæ eſt inhærentia aptitudinalis in ſubiecto : quia eſſe accidentis eſt ineſſe : ergo pariter in ſubſtantia eſſe radicem exiſtentiæ, ſeu eam exigere, eſt aliquid tranſcendens. Secundò probatur illa minor : quia quælibet entitas, eſt quidditas cui debetur aliquod eſſe : ſed vltimæ differentiæ ſubſtantiæ, non debetur eſſe in alio : alioquin erit accidens : ergo debetur eſſe per ſe : ergo hæc ratio tranſcendit vltimas differentias : ac proinde, hæc ratio non conſtituit genus generaliſſimum ſubſtantiæ.

29 Reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Ad primam probationem, quidam Modernus negat conſequentiam : nam (inquit) ratio diſparitatis eſt clara : quia de ratione formali cuiuslibet differentiæ accidentis realis eſt tribuere aliquem effectum formalem ſubiecto : cum autem non tribuat ſubiecto talem effectum, niſi per inhærentiam, neceſſarium eſt, quod de ratione formali illius ſit petere inhærentiam : ac perconſequens, hæc exigentia tranſcendet differentias accidentis. At verò differentia ſubſtantiæ, qualis eſt *rationale*, ſufficienter conſtituitur in eſſe talis per exigentiam ratiocinationis, quin vllo modo concipiatur expreſſe exiſtentia, aut ſubſiſtentia : ergo non eſt cur exigentia exiſtentiæ per ſe, dicatur tranſcendere differentias. Et quidem ſicut hoc quod eſt exigere quantitatem, tribuitur prædicato corporis; & exigere ſenſationem prædicato animalis, &c. quin vnum dicatur in alio imbibi; non eſt cur exigentia exiſtentiæ per ſe non debeat tribui alteri prædicato ab alijs diſtincto.

30 Cæterum non ſolum non videtur mihi clara diſparitas, ſed nec apparens (vel ego eam non percipio) quod probatur primo : quia ex eo quod in re omnis effectus differentiæ accidentalis exercetur inhærendo, ſolutio docet, quod exigentia inhærentiæ tranſcendit differentias : ſed in re nulla differentia ſubſtantialis exercetur niſi exiſtendo per ſe, & ſubſiſtendo : ergo hæc exigientia tranſcendit vltimas differentias.

Secundò, in differentia ſubſtãtiali, non ſolum debet concipi, id quod conuenit inquantum differentia talis, ſed inquantum ſubſtantialis : ſicut neceſſe eſt concipi differentiam accidentalem in quantum tale accidens; & ideo eſt tranſcendentia : ſed eo ipſo quod concipiatur ſubſtantia, & hæc ſubſtantia, concipitur exigentia exiſtentiæ per ſe, & ſubſiſtentiæ, & eſt repugnantia vt inhæreat in ſubiecto vt accidens : ergo hæc ratio tranſcendit vltimas differentias.

Tertiò, hic clare apparet, quod exempla ſolutionis non ſunt ad rem, quia ſunt de prædicatis ſpe-

cia-

cialibus; & argumentum procedebat de ratione communissima, & transcendenti: quia nulla quidditas est, cui non debeatur esse in subiecto, vel non esse in subiecto; esse per se, vel esse in alio: ergo tantam transcendentiam dicit exigentia inhærendi, ac exigentia per se essendi, & è contra.

31 Aliter (& ni fallor,) facillime respondetur, quod si loquamur de substantia vt distinguitur contra accidens, sic non est genus, sed aliquid analogum, & transcendens; & ideo prædicatur de omni, quod non est accidens, de differentia, & alijs partibus; vnde S. Thomas in 3. dist. 6. quæst. 1. artic. 1. ad 1. ait, quod substantia, secundum quod est genus, non proprie prædicatur de parte: manus enim, si esset substantia, cum sit animata, esset animal: nihil enim est in genere quasi directe contentum sub ipso, nisi quod habet naturam aliquam complete: *tamen dicitur manus esse substantia, secundum quod substantia diuiditur contra accidens.* Sicut ergo accidens in communi est transcendens omne quod est distinctum à substantia, & est ens reale; ita substantia est transcendens omne quod non est accidens: & sic exigentia existentiæ per se, & non in alio, etiam transcendit vltimas differentias. Cæterum substantia completa non transcendit vltimas differentias: quia illæ sunt entia incompleta, & solum reductiue sunt in genere; & quoad hoc, eadem est ratio de accidente completo: quia vt sic non transcendit vltimas differentias: nam illæ etiã sunt metaphysice quid incompletum; & solum reductiue sunt in genere. Nec accidens completum est analogum titulo transcendentiæ; sed propter diuersitatem modorum essendi, vt quæstione præcedenti dictum est. Accidens verò communissime sumptum, quod diuiditur contra substantiam, & comprehendit accidentia incompleta, & modalia, & ea quæ pertinent reductiue ad prædicamenta, & post prædicamenta, non solum est analogum, sed etiam transcendens.

32 Per quæ cessat secunda probatio minoris: quia illa probatur, quod substantia, vt distinguitur contra accidens, non sit genus, nec vniuoce dicatur, sed analogice; & quod transcendat vltimas differentias: quod totum concedimus in prima parte conclusionis. Sed in secunda parte assertionis (contra quam debebat argumentum procedere) non loquimur de substantia in illa communitate, & transcendentia; sed restricte, vt est quidditas completa, habens omnia requisita vt sit vniuersale, & genus, quod quidditatiue prædicatur de suis inferioribus.

***

QVÆSTIO X.

De *diuisione substantiæ in primã, & secundam.*

§. I.

Status quæstionis.

1 TRia principaliter de ista diuisione sunt exponẽda. Primũ, qualiter accipiantur, tam diuisum, quã membra diuidentia; an primo, an secundo intentionaliter; an pro aliquo conceptu essentiali substantiæ? an verò solum pro aliquibus modis, vel proprietatibus accidentalibus? Secundo consequenter tractandum est, de diuisionis huius qualitate, vtrum, videlicet, sit vniuoca, an vero analoga? vel solum subiecti in accidentia? Tandem oportet exponere vtriusque substantiæ definitiones, & ipsarum definitam.

2 Et quia subtilius, quam vtilius, multa hic dicuntur non necessaria; ideo eis omissis; pro claritate primi puncti (ex quo reliquorũ resolutio pendet) notandum, quod vltra diuersas acceptiones substãtiæ, de quibus dictum est quæstione nona, adhuc tripliciter potest accipi: primo pro ipsa quidditate, seu *natura directe ponibili in prædicamento*, siue ponatur vt genus supremum, siue vt species infima, siue vt indiuiduũ, nihil horum determinando; sed solum vt significet naturam directe ponibilem in primo prædicamento. Secundo accipitur pro actu substãtiali illius, nempe, pro *existentia per se*, seu subsistentia (in præsenti non disputamus de horum distinctione: quia id abunde præstabimus 3. p. Metaph. vbi est genuinus locus istius disputationis) ratione cuius fundat non esse in alio, & potius habet esse fundamentum omnium, & primum entium. Tertio accipitur pro reali quadam proprietate huius primi entis, nempe, quod *supponatur aliis*, & illa sustentet; & ideo est proprium substãtiæ esse subiectum *quod* accidentium.

3 Præterea notandum, quod super hæc tria, quæ sunt aliquid reale, & pertinent ad logicum vt materia, seu vt prima intentio, super quam fundantur secundæ, solent fundari aliquæ secundæ intentiones, nempe, intentio vniuersalium, generum, & specierum; & intentio *indiuidui*, & *singularis*, quæ nomina in rigore esse secundæ intentionis, notat S. Thomas in 1. dist. 23. q. 1. artic. 3. quamuis nonnunquam pro eodem accipiantur, ac nomina primæ intentionis, quæ sunt, *res natura, hypostasis, & persona*: de quo S. Thomas 1. p. q. 29. artic. 1. & videantur quæ diximus libro 1. initio quæstione 23. Solent etiam, & possunt fundari secundæ intentiones subiecti, & prædicati: quia secundæ substãtiæ prædicantur de primis, & accidenti prædicantur de prima substãtia. Ex quibus iam liquent combinationes possibiles, secundum quas accipi possunt tam diuisum, quam membra diuidentia.

§. II.

§. II.

Diuisionis sensus.

4 DIco primo, diuisum huius diuisionis est aliquid vtrique membro commune, scilicet, substantia vt præuenit modos, & significat aliquid directe ponibile in prædicamento; non vero determinate genus generalissimum; nec in communi substantiam abstrahentem à completa, & incompleta. Prima pars est expressa S. Thomæ 1. p. quæst. 30. artic. 1. ad 2. & quæst. 9. de Potentia art. 2. ad 7. & 8. & lib. 1. sentent. dist. 25. q. 1. art. 1. ad 7. & ibi ad Anib. solut. ad 3. Nec video qualiter negari possit, admittendo hanc esse vere, & proprie diuisionem: quia in omni bona diuisione diuisum est præter membra diuidentia, & aliquid ab illis abstrahens, & illis commune: ergo substantia est quid commune primæ; & secundæ neutram determinate dicens.

5 Secundam partem docet Caiet. initio huius capitis, dicens hic sumi substantiam pro re directe existente in linea recta prædicamenti substantiæ, non vt generis, aut speciei, aut individui rationem habet; sed absolute vt hæc omnia præuenit, & est res per se completa, & finita constans genere, & differentia, vel est genus: quia ad hæc omnia extenditur.

Quod autem non sit determinate genus generalissimum, patet: quia illud est vnum ex membris diuidentibus, nempe secunda substantia: diuisum autem est commune, quod participatur ab vtroque membro diuidente: ergo diuisum non est determinate substantia, vt est genus generalissimum.

Vltima pars manifesta est: quia tam substantia prima, quam secunda sunt substantiæ completæ, & directe ponuntur in prædicamento: ergo diuisum non est substantia in illa communitate, & transcendentia prædicamentalis.

6 Dico secundo: duobus modis potest explicari hæc diuisio, vel ita vt detur de ipso actu subsistendi, & proprietate substandi; ita vt faciat hunc sensum; substantia, quæ per se subsistit; alia primo substat accidentibus, id est, substantia individua, & singularis, quæ dicitur prima substantia; alia secundo substat, id est, substantia vniuersalis.

Ita colligitur ex Philosopho, qui in hoc capite comparationem, & differentiam inter primam, & secundam substantiam, totam videtur ponere, in hoc quod est primo, vel secundo substare. Et S. Thom. lib. 1. sententiarum distinct. 23. q. 1. art. 1. expresse docet, quod *substantia est, cuius actus est substare.* Et circa finem corporis artic. ait: *& substantia secundum quod substat accidentibus, per prius conuenit individuis, quam generibus.* Et ad 3. ait, *dicendum quod substantia dicitur in quantum substat accidenti, vel naturæ communi.* Et ipse S. Thomas 1. p. quæst. 29. art. 2. docet, quod suppositum subsistens, *secundum quod supponitur accidentibus, dicitur hypostasis, vel substantia.*

La-

Latius idem prosequitur S. Thomas quæst. 9. de Potentia articulo 1. vbi concludit: *sic ergo substantia, quæ est subiectum, in quantum subsistit, dicitur ousiosis, vel subsistentia: inquantum vero substat, dicitur hypostasis secundum Græcos, vel substantia prima secundum Latinos.* Cum ergo vocabulorum vsus, & diuisio num sensus, potissime debeat accipi ex vsu sapientium; præcipue eorum, qui primo diuisiones tradiderunt, & sic appellarunt; cum Philosophus, & Angelicus Doctor, sic diuisionem vsurpent, non potest non sic accipi. Et ideo ibi in solutione ad 4. concludit; quod si aliqua substantia esset, quæ per se existeret; non tamen esset alicuius accidentis subiectum, posset proprie dici subsistentia, non tamen substantia. Et author opusculi. 48. apud D. Thomam capitulo 3. sic explicuit hanc diuisionem.

7 Sed obijcies: cum aliqua diuisio dari potest per rationem essentialem, & primam, inconuenienter datur per proprietatem accidentalem, & secundariam; si primaria est cognita: sed in substantia prius est ratio quidditatiua cui debetur per se existere, & non in alio, quam accidentibus substare, vt ipse S. Thomas docet quæstione 9. de Potentia, & alijs locis relatis: ergo in conuenienter explicuit per proprietatem primo, vel secundo substandi.

Respondetur, quod vt notat S. Thomas Quodlibeto 1. articulo 4. ad 1. nihil prohibet aliquid esse prius simpliciter, quod non est prius quantum ad hoc, seu in aliquo exercitio, seu munere: sicut corpus est simpliciter prius superficie, sed non quantum ad hoc quod est colorari: quia substantia non est capax coloris nisi media superficie. Ita quamuis in substantia simpliciter sit prius subsistere, quam substare; tamen quia coordinatio prædicamentorum est ad cognoscendum modos diuersos, quibus accidentia prædicantur de prima substantia; ideo formaliter, quoad vsum prædicamentorum, diuisio est data de substantia, quoad munus substandi; quod in exercitio primo conuenit speciebus, & generibus.

8 Potest secundo explicari diuisio, vt diuisum sit ipsa quidditas substantiæ, in duos modos, vel proprietates, vel accidentia subsistendi particulariter, & vniuersaliter: & primus est modus, vel quid reale, quod suppositum addit supra naturam; alter vero sit status secundæ intentionis, cum natura dicitur vniuersalis, nempe, genus, & species. Hoc probat argumentum modo obiectum. Et vterque modus exponendi est satis clarus.

Et hic vlterius probatur: quia si commode fieri potest, diuisum debet esse aliquid per se pertinens ad prædicamentum substantiæ, & collocatum in recta linea: sed vt ostensum est in prima conclusione, hæc est ipsa essentia substantiæ; ergo hæc est diuisum in modos,

dos, seu proprietates substandi. Quod sumitur ex S. Boetio lib. de duabus naturis post initium, & ex D. Thoma quæst. 9. de Potentia, vt postea referendo eius verba constabit; & ex Beato Alberto tractatu 2. cap. 3. & est communis inter Thomistas, & alios Authores.

§. III.
Diuisionis qualitas.

9 DIco tertio: diuisio hæc, vel est subiecti in proprietates, seu accidentia, vel est analogi in diuersos modos. Ita Sanctus Thomas quæst. 9. de Potentia artic. 2. ad 6. vbi ait: cum diuiditur substantia in primam, & secundam, non est diuisio generis in species; cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima. Sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi: nam secunda substantia significat naturam generis secundum se absolutam; prima vero substantia significat eam, vt indiuidualiter subsistentem. Vnde magis est diuisio analogi, quam generis. Hæc ibi S. Thomas.

Vtraque pars satis patet ex dictis: quia iuxta priorem diuisionis explicationem, simpliciter esset pronunciada diuisio analoga: quia est per modos diuersos essendi eidem essentiæ conuenientes, & sunt quasi diuersi status eiusdem rei: & de istis proprietatibus, & modis substantia dicitur analogice.

10 Sequendo vero secundã expositionẽ, quamuis videatur diuisio subiecti in sua accidẽtia: quia tamẽ accidentia ista sunt adeo diuersa, quod vnũ est reale, aliud rationis, & potius sunt modi afficientes, id quod ponitur in recta linea primi prædicamenti: ideo cautissime loquutus est S. Thomas, ex vna parte non pronuncians simpliciter esse analogam; & ex alia ita excludens esse diuisionem generis in species, quod potius, & magis dicenda sit diuisio analogi.

11 Sed obijcies: quia quocumque modo explicetur, non videtur hæc diuisio esse exacta, & conueniens: quia in omni bona diuisione membra diuidentia debent esse opposita, & vnum non potest de alio prædicari, vt patet: sed substantiæ secundæ vere prædicantur de primis: ergo diuisio non est recte assignata. Probatur minor: nam hæc est essentialis, & formalis prædicatio: *Petrus est homo*: sed, *Petrus*, est prima substantia, *& homo*; est secunda substantia: ergo secundæ substantiæ vere prædicantur de primis.

Dices: maiorem esse veram de oppositione in rationibus formalibus, vt diximus lib. 2. Dialect. cap. 4. n. 3. falsam tamen de oppositione & distinctione reali: quia non semper diuisio datur per oppositas res: sed solum per oppositas rationes, vt docet S. Th. 1. p. q. 5. art. 6. ad 2. Licet autem materialiter res, quæ est substantia secunda, prædicetur de substantia prima; non tamen formaliter verificatur, quod *substãtia prima est substantia secunda*: vnde vnum mẽbrum diuidens, formaliter vt tale, non prædicatur de alio.

12 Sed

12 Sed contra hoc est, primo; quod Philosophus in hoc capite docet secundam substantiam prædicari de prima *nomine*, & *ratione*; quod est prædicari vniuoce, quidditatiue, & formaliter.

Secundo: licet accidentia, & conditiones vt aliquid sit prima, & secunda substantia, ad inuicem non prædicentur; ipsa tamen res est eadem formaliter substantia prima, & secunda, loquendo prime intentionaliter: quia indiuiduum à specie, & genere non differt ante operationem intellectus: sed à nobis hæc diuisio exponitur primo intentionaliter: ergo non datur per rationes oppositas primo intentionaliter; quod exigebatur vt diuisio esset exacta.

13 Isto, & similibus argumentis quidam permoti, dixerunt hanc non esse proprie diuisionem, sed solum dicere ordinem partium ipsius substantiæ; sicut si quis numeraret discumbentes in conuiuio, quod vnus sit primus alius secundus. Ita tribuitur Ammonio, & Villalpando hic. Et exparte id approbat Didacus à Iesu disp. 12. quæst. 4. dicens, hanc non esse diuisionem rigurosam, & propriam: quia est per participationem vnius membri diuidentis ab alio; & sicut distinctio includentis, & inclusi: prima enim substantia includit secundam, & aliquid aliud, nempe substistere primario, & imparticipabiliter à secunda, secunda vero substistere per participationem.

14 Hanc tamen euasionem præclusimus authoritatibus, & ratione primæ conclusionis; & ideo aliter respondetur, quod ponendo esse diuisionem subiecti in accidentia, debet subiectum esse commune, & sola oppositio debet esse inter ipsa accidentia: cum autem subiectum sit ipsa quidditas substantiæ, hæc non debet partiri, nec opponi: sed modi ipsi substistendi primo, vel secundo satis inter se opponuntur, siue sint accidentia realia, siue rationis; siue vnum reale, & alterum rationis. Tenendo autem diuisionem esse analogam bene potest diuisum esse vnum, & propter diuersos modos illius dari illius diuisionem: sicut bonum diuiditur in honestum, vtile, & delectabile, quæ coincidunt in eodem ente. Vnde potest ipsa res, quæ est secunda substantia, quidditatiue prædicari de substantia prima; & tamen diuisio est exacta; sed analoga: quia datur per modos diuersos, quamuis essentia sit eadem.

15 Sed instabis: nam iuxta istam solutionem, & primam conclusionem, diuisum est aliquid commune secundæ substantiæ, & primæ: ergo est aliqua substantia, non singularis, sed vniuersalis: ergo est secunda substantia: nam secunda substatia est genus: ergo diuisum coincidit cum vno membrorum diuidentium. Quod videtur docuisse S. Thomas verbis relatis in tertia conclusione dicens, quod est *diuisio generis in modos*: & ita diuisum est substantia secunda, quæ est genus; contra id quod diximus in prima conclusione.

Propter hoc argumentum M. Soto

Soto quæst. 1. ad 1. concedit, quod prima, & secunda substantia non habent aliquam rationem, & intentionem communem; & ideo Aristoteles non expressit diuisum huius diuisionis, sed solum expressit membra diuidentia.

Quia tamen hoc non consonat D. Thomæ locis relatis in prima conclusione: nec videtur verum, quia eo ipso quod sunt membra diuidentia, est aliqua ratio communis: alioquin nihil diuidunt, sed solum sunt duo entia ad inuicem opposita sub nullo diuidente contenta, & facientia vnum per accidens.

16 Id circo aliter dicitur, quod id quod est commune per modum subiecti, vel communitate analogiæ, non est commune vt verum genus: quia diuisio generis cõdistinguitur à diuisione analogi, cũ genus sit vniuocum, & à diuisione subiecti in accidentia: cũ genus quidditatiue prædicetur, & ideo illa vnitas substantiæ, quæ est communis primæ, & secundæ, & præuenit vtramque, non sufficit ad rationem generis, nec ad constituendam secundam substantiam: & ideo non appellatur à D. Thoma simpliciter genus, sed accipit *genus* pro subiecto, & expresse dicit; quod *magis est diuisio analogi, quam generis.*

17 Demum aduerte, quod non attendendo ad authoritatem eorum, qui primitus diuisionem tradiderunt, etiam posset exponi diuisio secundo intentionaliter in subiectum, & prædicatum, vt exposuit Mag. Soto ad 1. & Mag. Araujo lib. 5. Metaph. quæst. 2. art. 2. concluſ. 3. vel in subiectum singulare & vniuersale, aut in ponibile in prædicamento vt genus, vel vt speciem, & indiuiduum, vt late, & subtiliter P. Didacus à Iesu dicta q. 4. concluſ. 3. & 4. Quia tamen nil horum est de mente Philosophi, & S. Thomæ, & suo modo habet locum in alijs nouem generibus; ideo in hoc non oportet immorari. Sed veniamus iam ad tertium, quod explicandum promisimus.

§. IIII.

De definito, & definitionibus primæ, & secundæ substantiæ,

18 CIrca definitum Mag. Soto quæst. 1. ad 2. opinatur definiri hic secundam intentionem; quamuis supponat *substantia* pro natura; sicut *genus* significat secundam intentionem, & supponit pro natura, iuxta dicta lib. 1. quæst. 18. Eandem sententiam sequitur Didacus à Iesu disp. 12. quæst. 5. & Sanchez lib. 5. quæst. 8. concluſ. 4. Merinero hic quæst. 3. Probat Soto, quia definitur hic substantia ea ratione, qua substat in prædicatione vniuersis prædicatis cuiuscumque prædicamenti: & quemadmodum, *dici de subiecto*, connotat secundam intentionem; ita & esse subiectum. Deinde: quia prima substantia condiuiditur contra secundam substantiam: sed secunda substantia dicit secundam intentionem: ergo, & prima substantia.

Alij

Alij arguunt: nam illa particula, *neque de subiecto aliquo dicitur*, cũ sit negatiua, explicat oppositum formæ, quam negat: quod constat esse quid rationis: quia secundæ intentioni opponitur aliquid rationis: cum opposita sint eiusdem generis: ergo ¶ & definitur secunda intentio.

19 Dicendum tamen est, hic directe diffiniri aliquid reale, seu primam intentionem; licet ex consequenti, quia in illa potest fundari secunda intentio, ista per suum fundamentum innotescat. Ita docet Caietanus dubio 3. Rubio quæst. 5. & M. Ioan. à S. Thoma q. 15. artic. 3. & aperte colligitur ex D. Thoma 1. p. q. 29. art. 1. in cor. & ad 1. & 3. & art. 2. & q. 9. de Potentia art. 1. & in 1. dist. 23. art. 1. & 3. vbi duæ rationes indicantur.

Sit prima: definitum est significatum de ly *substantia*: sed substantia est terminus primæ intentionis, vt ex Patribus, Theologis, & Philosophis patet: ergo diffinitur prima intentio.

Secundo probatur: illud quod in toto genere substantiæ significant, *res naturæ, subsistentia*, & *hypostasis*, significat ly *persona* in genere rationalium substantiarum, vt docet S. Th. locis relatis, & ex vsu vocabulorũ constat: sed cum S. Boetius definit personam, quod est *rationalis naturæ individua substantia*; vel secundum Ricardum, *incommunicabilis existentia*: definitur aliquid reale: ergo pariter in definitione primæ, & secũdæ substantiæ directe definitur aliquid reale.

20 Tertio probatur; communiter Logici reputant in libro prædicamentorum tractari directe de primis intentionibus, quæ sunt materia secundarum, & de naturis ponibilibus directe in linea recta prædicamentali: sed iam diximus q. 6. n. 3. quod in prædicamento non ponuntur nisi entia realia: ergo aliquid reale directe hic definitur.

Et per hoc patet, quod est dispar ratio de definitione generis: nam hoc formaliter significat secundam intentionem, quæ est forma Logicæ; substantia vero directe significat primam intentionem, quæ solũ est pars materialis, seu subiectum secundarum intentionum. Et hac ratione tractatur hic de subiecto prædicatorum. ¶ Et pariter dicetur de secundis substantijs: nam prout hic de illis tractatur, sunt species, & genera primo intentionaliter: quia sic quidditatiue prædicantur de primis: cum secundo intentionaliter falsum sit, quod individua sunt genera, & species, iuxta dicta lib. 1. q. 15. §. 4. per quæ responsum est duobus primis argumentis.

21 Ad vltimum dici potest, quod in ente reali potest esse negatio entis rationis: & hæc negatio ibi inclusa, directe opponetur cum ente rationis. ¶ Præterquamquod, dici potest, isto, & alijs argumentis solum probari secundam partem nostræ conclusionis. Quæ traditur à D. Thoma lib. 7. Metaph. lect. 13. littera c. dicente, quod Logicus *considerat substantias prout secundum acceptionem intellectus subsunt intentioni vniuersalitatis.*

Ter-

Tertio dici potest ex D. Thoma 1.p. quæst.29. artic.1. ad 3. quod quia substantiales differentiæ non sunt nobis notæ, vel etiam nominatæ non sunt; oportet interdum vti differentijs accidentalibus, loco substantialium: & similiter nomina intentionum possunt accipi ad diffiniendum res, secundum quod accipiuntur pro aliquibus nominibus rerum, quæ non sunt posita: & sic negationes, & secundæ intentiones possunt intrare definitionem primæ, & secundæ substantiæ; sicut *individuum* (quod est nomen intentionis) ponitur in definitione personæ.

22 Circa definitiones aduerte, quod Mag. Iauellus hic arbitratur quod verba Philosophi duas continent definitiones primæ substantiæ, quarum prima clauditur illis ad verbis: *quæ proprie primo, & maxime dicitur*; & alia continetur in subsequentibus. Melius tamen reliqui expositores dicunt, illa verba non continere definitionem, sed esse encomia declarantia dignitatem primæ substantiæ. Ex quibus etiam liquet, quod loquimur de substantia realiter vt supra diximus.

23 Secundo aduerte cum Caietano, quod doctrina, quæ libro 1.q. 18. data est de modo definiendi accidentia in concreto, hic est proportionaliter applicanda: quia substantia est subsistractum, de quo ex modo significandi verificatur definitio vt *quod*; & modus, seu forma, cui conuenit vt *quo*: quam duplicē acceptionem substantiæ, habemus in D. Thoma in 1. dist. 23. artic. 1. cor. & dist. 25. art. 1. ad 3.

Qualiter autem substantia particularis possit definiri? Explicuimus lib. 1. quæst. 23.

Reliqua, quæ hic desiderari possunt, videantur apud Sanchez lib. 5. quæstione. 7. & 10. & apud alios.

QVÆSTIO XI.

Quæ substātiæ in hoc prædicamento coliocentur?

1 BReuiter ab hac quæstione nos expediemus: quia quæ ad Logicos attinent, ex quæst. 6. satis patent; & quæ super sunt dubia, Theologica sunt, vel Metaphysica; & ideo breuiter hic resoluenda.

§. I.

Inquiritur ergo primo, Vtrum Deus ponatur in prædicamento?

2 AFfirmant Gregorius, & Gabriel in 1. distinct. 8. & ibi alij Nominales: quia hoc nomen *substantia* vniuoce, & quidditatiue prædicatur de illo, & de nobis: ergo Deus ponitur in prædicamento, tanquam individuum prædicamenti substantiæ. Sequuntur idem Hurtadus disp. 9. Metaph. sect. 4. & Arriaga disp. 3. sect. 2. & paucialij, moti argumentis parui momenti.

3 Dicendum tamen est, Deum non poni in prædicamēto, neque vt speciē, neque vt individuū. Est communis consensus SS. PP. quorum

ver-

verba refert Didacus à Iesu disput. 12. q. 2. vbi & ex Iustiniano refert: *angusta est domus prædicamenti, quæ tantum hospitem capiat.* Communis fuit antiquorum Philosophorum, vt citant P. Rubio hic q. 2. & videantur PP. Conimb. hic quæst. 1. Magno consensu idem approbant Theologi cum Magistro in 1. distinct. 8. vbi Beatus Albertus, S. Bonauentura, Scotus, Durandus, & alij. Docet ex professo S. Thomas. 1. p. q. 3. artic. 5. vbi communiter Expositores.

4 Sed respondent P. Arriaga, & alij Recentiores, quæstionem hanc esse de modo loquendi; & ideo parum referre, sic vel aliter opinari; & ideo potius standum rationi, quam authoritati.

Ego vero contrarium ex dicta præmissa inferrem: quia de Deo magno vincente nostræ rationis caliginem, potius loquerer, vt loquuti sunt Sancti eius amici, vt creditur, ab ipso illuminati; & tantis PP. de sertis, vnum, vel alterum Nominalem ab Scholis exulantem, non auderem sine rubore in eas inducere: ne mihi obijceretur illud Sancti Patiani Epistola 1. *Et nostram potius authoritatem Patres sequentur? Et emendanda Sanctorum cedet antiquitas?*

Deinde, omnes quæstiones de isto, & reliquis prædicamentis possunt facere de voce; & sic sepultam Nominalium sectam iterum ex tumulare: quia non est ratio maior huius, quam aliarum quæstionum.

S. Augustinus alibi sæpe, sed præcipue tomo 9. lib. *de cognitione vere vitæ*, capite 3. ita ait: *nomine, & verbo cuncta exprimuntur, quæ sub decem prædicamentis humano corde concipiuntur. Sed quod ex his nullum proprie Deo conueniat, manifeste ratio comprobat.* E diametro ergo opponitur Arriaga Diuo Augustino, quia ille pronunciat, *nullam adduci rationem, qua excludatur Deus à prædicamento*, & per oppositum S. Augustinus dicit, quod *manifeste ratio comprobat.* Videatur 7. de Trinitate cap. 5. & 8. de Ciuitate Dei cap. 11. & S. Anselmus in Monologio cap. 26.

Rationibus quatuor S. Thomas lib. 1. contrag. cap. 25. suam conclusionem stabiliuit, quibus Recentiores non responderunt: & pro se fere nihil recitatione dignum attulerunt: vnde non est cur tantum sibi plaudant, quod authoritatem contemnunt, ne rationem paruipendant.

5 Pro captu Logicorum sufficit ratio S. Th. q. 3. 1. p. ad 1. substantia prædicamentalis est quidditas, cui debetur esse per se: sed Deus non est quidditas cui debeatur esse per se: ergo non conuenit vniuoce cum substantia prædicamentali: ergo non continetur sub genere. Probatur minor: Deus est ipsum esse per se subsistens, & esse est de eius essentia: ergo non est quidditas cui debeatur esse per se.

6 Secundo probatur: omne quod est in genere, vt species, vel indiuiduum; componitur est genere, & differentia: quia est sub genere, & per differentiam specialem, & indiuidualem, contrahitur ad speciem, & indiuiduum: sed Deus non componitur ex genere, & differentia: ser-

ergo non ponitur Deus in prædicamento. Probatur minor quia quo aliquid est magis simplex, minus admittit compositionis: ergo quod est omnino simplex, nullam admittit compositionem. Sed Deus est *omnino simplex*, vt definitur in capite *firmiter*, de Summa Trinitate, & fide catholica: ergo non componitur ex genere, & differentia. Videatur S. Thomas q. 7. de Potentia artic. 3.

7 Sed obijcit P. Vazquez 1. p. disp. 22. cap. 3. n. 4. nam compositio metaphysica generis, & differentiæ est solum per rationem nostram: ergo talis compositio non repugnat diuinæ simplicitati. Antecedens esse verum, & de mente S. Thomæ, diximus libro 1. quæst. 13. §. 5. Consequentia vero probatur: quia non obstante diuina simplicitate distinguimus diuina attributa ratione nostra, quæ in re non sunt distincta: ergo pariter, licet in re Deus sit simplex, potest ratione nostra cogitari vt compositus ex genere, & differentia.

Respondebis, compositionem metaphysicam esse per rationem nostram; sed cum fundamento in re: hoc autem fundamentum non reperitur in Deo: quia tantum in illo differunt penes implicitum, & explicitum; non verò quia vnum prædicatum sit in potentia ad aliud per quod contrahitur; sicut genus contrahitur per differentias.

8 Sed contra hoc est primo: nã communiter Theologi cum D. Thoma 1. p. quæst. 28. art. 2. & in 1. dist. 33. quæst. 1. art. 1. ad 5. docent attributa, & relationes distingui à diuina essentia ratione ratiocinata, & cum fundamento in re: ergo pariter in Deo potest esse compositio rationis cum fundamento in re: quia qualiter distinguuntur, taliter possunt adunari, & componere

Secundò: non potest melius fundamentum ad compositionem metaphysicam excogitari, quam id quod sufficit ad obiectiuam præcisionem, vt patuit libro 1. quæst. 13. §. 6. sed in Deo dantur obiectiuæ præcisiones inter aliqua prædicata, vt ex mente S. Thomæ, & plurium Thomistarum, docuimus 1. p. Merap. Controu. 10. art. 7. concluſ. 2. ergo in Deo est fundamentũ compositionis metaphysicæ.

9 Respondetur, quod compositio metaphysica proxime fit a ratione, sed pro fundamento exigit, vel realem distinctionem radicis, à qua sumitur, vt docet S. Thomas quæst. 3. de Veritate artic. 2. ad 3. quia genus sumitur à materia, & differentia à forma in corporalibus; & in Angelis ab illo, quod se habet vt potentiale, & determinabile sumitur genus, & differentia ab illo, quod se habet vt actus determinans: quod repugnat Deo, qui est purissimus actus.

Vnde ad primam replicam dicitur, quod distinctio rationis ratiocinatæ, est duplex; vna orta ex potentialitate, vel distinctione connotata; & hæc sufficit ad metaphysicam compositionem: sed Deo repugnat, qui est purus actus. Alia

est distinctio rationis ratiocinatæ orta ex eminentia vnitatis: & hæc non sufficit ad compositionem metaphysicam; sed potius maxime cõmendat diuinam simplicitatem, vt docet S. Thomas 1. p. q. 13. artic. 4. ad 3. & in 1. dist. 2. quæst. 1. artic. 2. ad 1.

10 Ad secundam replicam dicitur, quod præcisio obiectiua, est duplex: alia perfecta, & respectu illius qui cognoscit in obiecto potentialitatem, & quod vnus gradus est in potentia ad alium: & hæc est in ratione generica respectu differentiarum: alia est obiectiua præcisio imperfecta, nempe, rei, quæ obiectiue transcendit omnia: & sic est obiectiua præcisio, quæ est in Deo; qui obiectiue est vnius rationis formalis: & ideo non admittit, nec metaphysicam compositionem.

§. II.

Duo alia dubia soluuntur.

11 SEcundò dubitatur, vtrùm Christus ponatur in prædicamento?

Respondetur affirmatiue. quia in Christo Domino, & est natura humana, & est persona verbi; hæc non est in prædicamento; secus verò humana natura: quę est eiusdem speciei cum nostra; & hoc sufficit vt absolute dicatur esse in prædicamento: quia vt ait S. Thomas 3. parte quæst. 2. artic. 3. ad 3. res ponuntur in genere, vel specie ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur. De quo S. Thomas libro 4. contragen. capite 37. & lib. 3. sent. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1. & sic imperfectio & compositio est in natura humana, non in persona Verbi.

12 Sed obijcies primo: nam Christus est verus Deus: ergo si Christus ponitur in prædicamentò, sequitur quod Deus ponatur in prædicamento.

Respondetur negando consequentiam, quia variatur appellatio: nam poni in prædicamento cõuenit ratione naturæ; & ideo totũ quod est compositionis, est in natura humana, & non in persona Verbi, simpliciter loquendo: quamuis secundum quid non inconueniat, quod ratione humanæ naturæ, Verbum Dei sit in prædicamento. Vnde S. Thomas in 3. dist. 6. quæst. 1. artic. 1. ad 2. ait: quod hypostasis Verbi, quamuis non sit in genere substantiæ simpliciter, in quantum est hypostasis Verbi; tamen inquantum est hypostasis humanæ naturę, est in genere substantiæ, sicut in specie hominis: non enim hypostasis ordinatur ad genus, vel speciem, nisi per naturam, quam habet. De quo late M. Araujo lib. 5. Metaph. quæst. 2. artic. 4. & PP. Carmel. disp. 12. q. 4.

13 Hinc nascitur tertium dubium; vtrùm Deus sit in aliquo prædicamento, saltem reductiue?

Ratio dubitandi est duplex. Prima ex D. Thoma, qui quæst. 9. de Potentia artic. 3. ad 2. ait, quod *licet Deus non sit in genere substantiæ tanquã species; pertinet tamen ad genus substantiæ sicut generis principium.* Et expres-

se

se quæst. 7. de Potentia artic. 3. ad 7. dicit: *potest tamen dici, quod sit in genere substantiæ per reductionem, sicut principium, & sicut punctum est in genere quantitatis continuæ, & vnitas in genere numeri.* Ergo ex mente S. Thomæ, Deus est in prædicamento substantiæ reductiue.

Secunda ratio dubitandi est, qua conuincitur Fonseca, apud Rubio hic quæst. 2. quia saltim videtur, quod Deus possit reductiue collocari in prædicamentis, quæ extrinsecam denominationem continent: vt in prædicamento, vbi; quia Deus est vbique; & in prædicamento actionis; quia omnia causat; & sic de alijs.

14 Respondetur, quod proprie loquendo, Deus non est in genere reductiue, vt expresse docet S. Thomas 1. p. quæst. 3. artic. 5. & multis alijs locis relatis à Bergomensi dubio 464. quia hoc imperfectionem sonat. Large tamen loquendo & minus proprie; quia de Deo loquimur vocibus ex creaturis acceptis, Deus dicitur substantia, & aliqualiter ad eam reduci. Vel melius dicitur cum D. Thoma in 1. dist. 8. quæst. 4. artic. 2. ad 3. quod *non oportet, quod Deus sit in genere substantiæ, sicut contentum; sed solum sicut principium habens in se omnem perfectionem generis.* Et hac via authoritates concordant Caietanus 1. p. quæstione 3. artic. 5. & frequenter Thomistæ.

15 Ad secundum videndus omnino S. Thomas dist. 8. vbi supra toto artic. 3. vbi disputat, qualiter alia prædicamenta de Deo dicantur? nunc sufficiant verba D. Augustini libro 5. de Trinitate cap. 1. circa finem, quæ partim adducitur à D. Thoma q. 7. de Potentia art. 4. ad 2. *intelligamus Deum (si possumus) quantũ possumus, sine qualitate, bonum; sine quantitate, magnum; sine indigentia, creatorẽ; sine situ, præsentem; sine habitu, omnia cõtinentem; sine loco, vbique totum; sine tempore, sempiternum; sine vlla sui mutatione, mutabilia facientem; nihilque patientem.* Hæc ibi. Illæ ergo denominationes prædicamentales analogice dicuntur de Deo, & creaturis. Et pariter, quamuis in Deo sit propria substantia, & relatio; tamen est supra omnem substantiam, & relationem creatam; & ideo non est in eodem genere cum illis.

16 De Angelis verò, certum est collocari directe in hoc prædicamento: quia sunt compositi ex genere, & differentia, vt docet S. Thomas 1. parte quæstione 50. artic. 2. ad 1. & licet in eis non sit compositio formæ, & materiæ; est compositio ex actu, & potentia; non solum physica, quia cõponuntur *ex quo est*, & *quod est*, vt ibi ait ad 2. sed metaphysice, propter indeterminationem generis, & potentialitatem; & determinationem differentiæ. ¶ De corporibus verò Cœlestibus perspicuum est in hoc prædicamento constitui: quia non solum sunt composita ex genere, & differentia; sed ex materia, & forma.

17 Sed obijcies Philosophum 10. Metaph. textu 26. dicentem, quod necesse est corruptibile, & incorruptibile *genere esse diuersa*, &

quod *æquiuoce* conueniunt: ergo nō sunt in eodem prædicamentō cœlestia incorruptibilia, ac terrestria corruptibilia.

Respondetur, ex D. Thoma 10. Metaph. lect. 12. in fine, quod Philosophus loquitur de genere physico: nam corruptibilium, & incorruptibilium non potest esse materia vna: genus autem, physice loquendo, à materia sumitur: vnde ea, quę non communicant in materia, sunt genere diuersa. Logice autem loquendo, nihil prohibet, quod conueniant in genere, inquantum conueniant in vna communi ratione, vel substantiæ, vel qualitatis, vel alicuius huiusmodi. Idem docet S. Thomas in 2. dist. 3. quæst. 1. artic. 1. ad 2. & habetur opusc. 42. apud D. Thomam cap. 6. recolantur supra dicta quæst. 3. num. 4.

§. III.

Arbor prædicamenti substantiæ.

18 EX dictis potest deduci arbor, seu coordinatio prædicamenti substantiæ. In qua supremum genus est substantia, finita, & completa; quia substantia infinita est supra genera; & substantia incōpleta, non ponitur directe in genere: vnde ait S. Thomas in 2. dist. 37. quæst. 1. artic. 1. cor, quod tantum compositum est in genere substantiæ: quia materia, & forma solum sunt in genere reductiue, vt principia, vt ait S. Thomas in 2. distin. 3. quæst. 1. artic. 1. ad 1. & nihil est directe in genere substantiæ, nisi habens complete aliquam naturā, vt dicit S. Thomas in 2. dist. 6. q. 1. artic. 1. q. 1. ad 1. & habetur opusc. 42. cap. 4.

19 Diuiditur substantia in spiritualem, & corporalem. Spiritualis diuiditur in varias species Angelorum. Substantia corporea diuiditur incorruptibilem, & in incorruptibilem, siue Cœlestem, & sublunarem; quia corpus aliud est alterabile, aliud inalterabile: de qua diuisione videatur opusc. 42. apud D. Thomam cap. 14. Corpus incorruptibile diuiditur in varias species Cœlorum, & Planetarum. Corpus generabile diuiditur per compositum, & simplex. Mixtum diuiditur in animatum, & inanimatum. Diuiditur viuens per sensibile, & insensibile; & animal, quod est viuens sensibile, diuiditur in rationale, & irrationale, vt ibi explicatur c. 18. Irrationale diuiditur in varias species brutorum; & animal rationale, quod est homo, multiplicatur in indiuidua.

QVÆSTIO XII.

De proprietatibus substantiæ assignatis à Philosopho.

1 IN Compendio textus retulimus sex proprietates substantiæ ex Aristote. Quia tamen duæ priores satis sunt expositæ quæst. 1. & 2. huius libri, circa reliquas oportet aliquid, vel breuiter dicere.

§. I.

§. I.

Exponuntur tertia, & quarta proprietas.

2 CIrca tertiam est difficultas: nam secundæ substantiæ significant substantialia, & quidditatiua prædicata, & nomine substantiuo: ergo omnino prædicantur *in quid*. Deinde: secundæ substantiæ sunt genera, & species, vt ait Aristoteles: sed genera, & species prædicantur *in quid*, secundum Porphyrium: ergo falsum est, quod secundæ substantiæ significent *quale quid*.

3 Respondetur, quod vt docet S. Thomas 1.p.q. 13.artic. 12. *prædicata tenentur formaliter, & subiecta materialiter*: quod explicat 3.p.q. 16. artic. 7. ad 4. quia terminus in subiecto positus tenetur materialiter, ideſt, *pro supposito*; positus verò in prædicato, tenetur formaliter, ideſt, *pro natura significata*. Cum igitur primæ substãtiæ sint suppositа, & hypotases, & significẽtur vt subiecta; & secundæ substãtiæ significẽtur vt prædicata, quia prædicãtur de primis; ideo habent significari vt qualificatiua primarum; non qualitate accidentali, sed qualitate substantiali, vt docet S. Tomas libro 7. Metaph. lect. 13. littera e. & ipse S. Thomas lib. 1. Physicorũ lect. 11. littera h. notat, ibi Philosophũ vti prædicato pro accidente, quia prædicatum designat formã subiecti, & ab antiquis non agnoscebantur aliæ formæ, quam accidentales. Et ideo alio modo accipitur hic prædicari in *quale*, ac accipiatur in prædicabilibus.

Alia solutio elicitur ex Authore opusc. 42. apud D. Thomam cap. 7. & 9. quam sequitur Caietanus; qui late exponit aliam solutionem B. Alberti tract. 7. Prædicamentorum cap. 8. quam uis eam non approbet: sed in neutra possumus detineri. Qui voluerit, potest aliam solutionẽ legere apud Rubio q. 5. dub. 2. quam examinare non vacat.

4 Circa quartam, nempe, quod *substantiæ nihil est contrarium*, etiã est difficultas: quia ignis manifeste apparet contrarius aquæ. Et deinde, quia Philosophus in 1. de Cœlo probat, quod Cœlum non est corruptibile, quia non habet contrarium: ergo alia corpora, quæ sunt corruptibilia, contrarium habent.

Respondet S. Thomas lib. 11. Metaphysicę lectione 12. littera b. quod forma substantialis, secundũ quod in se consideratur, constituit speciem in genere substantiæ: secundum autem, quod vnã forma habet sibi intellectam priuationem alterius formæ; sic diuersæ formæ sunt contrariarum differentiarum principia: nam priuatio quodãmodo contrarium est: & per hunc modum opponuntur animatum, & inanimatum; rationale, & irrationale, & huiusmodi.

5 Sed quia ex ista doctrina videtur augeri proposita difficultas; ideo vt penitus dissoluatur, addendum ex eodem D. Thoma libro 5. Physicorum lectione 3. littera b. quod contrarietas dupliciter sumitur, vno modo, *secundum propriam*

rationem, quæ definietur in post prædicamentis, vbi dicitur, quod contraria sunt, *quæ sub eodem genere maxime distant, & sub eodem subiecto mutuo se expellunt*: alio modo accipitur contrarietas *communiter*, pro oppositione secundum excellentiam, & defectum. Et ista vocatur à Caietano in expositione huius capitis, *contrarietas metaphysica*; alia verò *contrarietas physica*. Loquendo ergo de cõtrarietate communiter, in substantijs est contrarietas: quia vt dicitur in 10. Metaph. textu 23. omne genus diuiditur per contrarias differẽtias: quia differentiarum vna est vt abundans, & alia vt deficiens respectu alterius; & ideo 8. Metaph. ait Philosophus, quod definitiones rerum sunt sicuti numeri, quorum species variantur per additionem, & subtractionẽ vnitatis. Sed Philosophus hic loquitur de contrarietate stricte sumpta: & sic absque dubio proprietas verificatur: quia cõmune est omni substantiæ in subiecto non esse. Et sic cessant argumẽta: quia differentiæ sunt contrariæ metaphysice; & physice non sunt in subiecto; nec forma, & priuatio sunt in eodem genere.

§. II.

Declarãtur quinta, & sexta proprietas.

6 VT quæ obijciuntur contra quintam proprietatẽ diluantur, notandum (id quod indicat Philosop.) quod non est idem quod vna substantia sit perfectior alia; ac quod suscipiat magis, & minus: ad primum enim sufficit, quod eadem indiuisibilis essentia habeat esse perfectius in vno, quam in alio, vel inæqualiter participetur: at verò vt suscipiat magis, & minus, aut dicatur intendi, & remitti, necessarium est, quod in ipsa essentia sic latitudo gradualis, ratione cuius possit intendi, vel minui. Cuius causæ assignantur à D. Thoma 1. 2. quæst. 52. artic. 1. & habentur opusc. 48. tractatu 2. capit. 4. per totum: quod quia pertinet ad libros de Generatione; ideo nunc per transeundum. Quod igitur substantia non suscipiat magis, & minus, manifestum est: quia substantia non perficitur secundum essentiam; quamuis vna substantia sit perfectior alia.

7 Circa vltimam proprietatem notant Caietanus in fine capitis, & Soto quæst. 2. ad vltimum, quod suscipere contraria, fiat dupliciter: vno modo tanquam subiectum *quod*: & hoc conuenit quantitati: nam illa mediante, alia accidentia corporalia recipiuntur in subiecto: alio modo tanquam subiectum *quod*: & hoc est proprium substantiæ. Quam doctrinam late declarant PP. Carmelitani hic disp. 12. q. 5. à num. 41. vsque 46. sed quia est metaphysica, vide quæ scripsi 2. p. Controu. 3. art. 4.

8 Solum est difficultas, an conueniat hæc proprietas secundis substantijs?

Respondet Rubio quæst. 5. dub. 4. num. 62. quod in eo sensu, in quo loquut' est Philosopus, solis primis sub-

substantijs conuenit hæc proprietas; secūdis verò nullo modo: quia loquitur de substantia, quę est vna numero, quod non conuenit secundis substantijs. Nec habent rationē generum, & specierum, prout sunt vnum numero. Absolute tamē posset esse proprietas omnibus conueniens; licet per se primo, & ratione sui, conueniat primis substantijs, & alijs non nisi ratione primarum.

9 Adhuc tamen de mente Philosophi B. Albertus, Simplicius, & Caietanus, & frequenter expositores, de omni substantia proprietatem intelligunt: quia non dixit Philosophus proprium esse illius substantiæ, quæ est vna numero, prout est vna numero, &c. sed quod *proprium est substantiæ, quod cum vna numero sit, sit susceptiua contrariorum*, hoc est, seruata vnitate numerica: ad quod sufficit identificatio secundæ substantiæ cum prima. Et aptitudo ad recipienda contraria, est proprietas substantiæ; licet exercitium recipiendi sit accidens commune.

10 Circa omnes istas proprietates incommuni, inquirit Sanchez lib. 5. quæst. 12. quomodo à substantia distinguantur?

Et respondet, quod non distinguuntur ab illa, nisi ex modo significandi, sicut passiones entis ab ente differunt: quia substantia eo ipso quod est per se, est susceptiua contrariorum sine alia formalitate superaddita. ¶ Quod expresse habetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 2. cap. 1. nam dicitur: substantia, secundum quod est subiectū accidentium, significatur per modum substantiæ, quia substantia dicitur à substando: secundum autem quod à nullo priori dependet, cui innititur, significatur vt ens per se: & isti modi sunt id ipsum, quod substantia, differentes sola ratione animæ concipientis ipsam secundum diuersas habitudines: quæ ratio nō est ficta, sed accipitur à re; ita enim in re est: nam & substantia substat accidentibus, & nulli innititur. Tamen istæ nō sunt duæ res distinctæ; sed distinctio inter ista solum est ex ratione: vnde tales modi sunt ens reale, scilicet substantia, quę, & substat accidentibus, & nulli innititur: distinctio tamen eorum est à ratione. Hæc ibi. Quæ si notentur, plura præoccupantur, quæ possent obijci argumenta.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm substantia corporea antecedenter ad quantitatem habeat partes substantialiter diuisibiles?

1 TAm in libro Prædicamentorum, quam lib. 5. Metaph. lectione 15. Philosophus quantitati dedit primū locū, post substantiam: quia vt ait S. Th. 3. p. q. 77. artic. 2. *Prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua: vnde, & Plato posuit primas differentias materiæ magnum, & paruum*, vt refert Philosophus 1. Metaphys. textu 6. & 7. & ideo inter accidentia omnia primo tractamus de quantitate: nam *quantitas propinqua est substantiæ*, vt dicit

cit S. Thomas 1. 2. q. 52. artic. 1. In confinio autem substantiæ, & quantitatis hanc proponimus quæstionem, vt melius innotescat, quid habet substantia in suo genere, & linea, & quid accipit à quantitate?

§. I.

Opiniones Doctorum.

EST autem quæstio celebris propter rei difficultatem, & opinionum varietatem: quia tamen illarum notitia conducit ad dicendorum claritatem; illas oportet fideliter referre, vt de eis possimus iudicium facere.

2 Prima ergo opinio considerat duplicem extensionem inter partes materiæ, quæ quantitati subsunt: aliam entitatiuam, seu in ordine ad se; alteram situalem, seu in ordine ad locum. De ista secunda dubium non est, quin à quantitate radicaliter proueniat; de entitatiua verò iudicant impossibile, quod extensio, & diuisibilitas partium substantiæ proueniat à quantitate. Ita Ocham capite de quantitate. Suarez disput. 40. Metaph. sect. 4. à num. 7. vsque ad 30. idem tenent PP. Conimb. Rubio, Hurtado, & alij Recentiores Societatis. Item M. Cabero tractatu 5. disp. 2. dub. 2. P. Didacus à Iesu disput. 13. q. 2. vbi plures refert, & inter eos Scotum in 2. dist. 12. quæst. 2. quamus in 2. distin. 2. quæst. 4. sub dubio reliquerit.

3 Secunda sententia docet, quod substantia corporea habet partes substantiales substantialiter distinctas, ante quantitatem actualem; non autem ante ordinem, seu respectum ad quantitatem. Ita videtur colligi ex Cajetano 1. p. quæst. 29. artic. 1. & capite 2. de Ente, & essentia quæst. 5. Iabello, Bañez, Gonzalez, & alijs relatis à PP. Carmelitanis tomo 1. in 1. p. tractatu 1. disput. 1. dub. 3. cum quibus ipsi docent, quod quantitas actualis non concurrit intrinsece ad distinguendum vnum indiuiduum ab alio; ac perconsequens, nec intrinsece exigetur ad distinguendū vnum indiuiduum in partes integrā tes substantialiter: quia vtriusque eadem videtur ratio. Sed expresse hāc sententiā nouissime docent M. Ortiz tract. 5 confer. 2. §. 3. M. Lerma lib. 7. Logicæ quæst. 8. & alij Thomistæ Recentiores.

4 Tertiæ sententiæ Authores admittunt in substantia partes substantiales, sed non extensas entitatiue actualiter, sed solū radicaliter; & ideo dicunt substantiā sine quantitate esse inextensam, & confusam, & indiuisibilem actu, & formaliter, & solū diuisibilē, & extensam radicaliter, & quod quoad hoc, partes non sunt formaliter, sed radicaliter. Ita colligitur aperte ex M. Soto q. 2. de Quantitate solut. ad 1. M. Flandria libro 5. Metaph. quæst. 14. artic. 4. ad 3. secundi ordinis. Et docent M. Araujo libro 5. Metaph. q. 3. artic. 1. dub. 3 appendice. Et M. Ioannes à S. Thoma quæst. 16. artic. 1. & meo videri docuit idem Capreolus in 4. dist. 13. quæst. vnica articulo 3. ad 1. in editione Veneta pa-

pagina 158. & in 2. diſt. 18. q. 1. artic. 2. ad 1. Aureoli p. 379. & forte hoc ſolum intendunt plures antiqui pro vltima ſententia citandi.

5 Vltima ſententia tenet ſubſtantiam corpoream de ſe, antecedenter ad quantitatem non habere partes integrantes, nec vllam extenſionem, aut diuiſibilitatem, etiã entitatiuam. Ita B. Albertus Magnus lib. 1. Phyſicorum tractatu 2. cap. 4. quem citat, & ſequitur Ferrara 1. Phyſicorum quæſt. 4. vbi, & Aquarius in notationibus ad Ferrariam. Soncinas libro. 5. Metaph. q. 19. præcipue ad 6. & quæſt. 22. per totam, & quæſt. 21. ad 2. Fauet Capreolus in 2. diſtinct. 13. quæſt. 1. art. 13. ad 14. Scoti pagina 138. & diſtinct. 18. quæſt. 1. art. 3. ad 2. p. 376. licet in iſtis locis videatur exponendus per alios iam relatos: ſicut, & Caiet. 1. p. quæſt. 52. art. 1. intelligendus veniat, per ea, quæ dixerat 1. p. quæſt. 29. art. 1. Expreſſius id docet Sanchez lib. 5. Logicæ quæſt. 15. concl. 7. & erudite PP. Carmelitani in Logica diſp. 13. q. 3. & in lib. de Generat. diſput. 5. per quinque quæſtiones; vbi, & alios referunt. Extra Scholam Thomiſticam, idem docuit Durandus in 1. diſtinct. 34. quæſt. 1. num. 28. Toletus 1. Phyſicorum quæſt. 7. acriter Vazquez 1. p. diſput. 176. cap. 3. & tomo 3. in 3. p. diſput. 190. cap. 3. num. 24. & deinceps.

Addunt PP. Carmel. illa diſp. 5. à num. 53. & deinceps, quod ſubſtantia corporea, adhuc vt eſt affecta quantitate intra proprium genus ſubſtantiæ, conſeruat indiuiſibilitatem; & ita, ſecundum ſubſtantialia præciſſe, eſt tota ſub tota quãtitate, & tota ſub parte illius. Et n. 57. referunt plures Doctores, qui ab ipſis de hoc puncto conſulti, vel eorum ſententiam approbarunt, vel ſaltem probabilem iudicarunt, & conformen Sancti Thomæ doctrinæ.

6 Negare nemo poteſt, quod ſaltem authoritate DD. hic dicendi modus eſt probabilis; adhoc enim ſufficeret PP. Carmelitanorũ authoritas maxima, omnibus iam perſpicua, & in ſuis eruditiſsimis ſcriptis manifeſta. Sed quia in quæſtionibus artium, præcipue ratione eſt dimicandum; videamus quid rationes ſententiarum relatarũ probent: & ſimul mentem D. Thomæ inueſtigabimus, quem à veritate deuiaſſe non ſuſcipicamur.

§. II.

Subſtantia habet partes ſubſtantialiter diſtinctas.

7 PRo reſolutione notandum valde, quod ab aliquibus in præſenti pro eodem ſumuntur duæ vel tres quæſtiones, quæ interſe valde diſcrepant. Prima eſt vtrum entitas, & diſtinctio ſubſtantialis partium ſubſtantiæ proueniat illis à quantitate; an vero habeatur ſintra lineam ſubſtantiæ? Secunda an extenſio aliqua entitatiua, aut diuiſibilitas partium ſubſtantiæ proueniat à quantitate, an vero illam præueniat, & habeatur in ipſo genere ſubſtãtiæ? Quas quæſtiones eſſe diſtinctas

tas,ex eo constat,quia bene compatitur,quod entitas partium, & distinctio essentialis earum sit substantialis:quia pars est in eodem genere,ac id cuius est pars,& distinctio opponitur vnitati, & sicut vnitas est de transcendentibus, ita & distinctio: tamen extensio partium in ordine ad se, & diuisibilitas eius in ordine ad se,quæ antecedit situationem, & correspondentiam ad locum, possunt esse de genere accidentis, & prouenire formaliter à quantitate. Hoc autem non distinguere fuit aliquibus occasio in extrema declinandi: cum tamen, in hac parte,veritas media gradiatur via: pro qua tenenda.

8 Dico primo; substantia non accipit à quantitate,vt à ratione formali,nec entitatem,nec distinctionem essentialem partium; sed illam habet intra lineam substantiæ. Hæc revera est communiter recepta conclusio: quia tenent eam omnes relati pro tribus prioribus sententijs: licet quidam relati n. 4. pro tertia sententia, in modo loquendi non videantur conuenire: sed hoc parum refert,dum dere constat:& fere nullus antiquorum,qui referuntur pro vltima, hanc conclusionem negat;quamuis doceant secundam conclusionem postea subijciendam

9 Hanc esse de mente S.Thomę constat; primo ex 1. 2. quæst. 17. art.4.in cor.vbi ait: *totum in genere substantiæ compositum ex suis partibus, vel integralibus, vel essentialibus, est vnum simpliciter &c.* Vbi eodem modo in ipsa substantia (vt est vnum simpliciter præueniens accidentia)admittit S. Thomas compositionem ex partibus integralibus, ac ex partibus essentialibus: sed compositio ex partibus essentialibus,est in linea substantiæ formaliter: ergo pariter compositio ex partibus integralibus. Dicere autem,quod S. Thomas loquatur ex aliena sententia; est mere gratis assertum:&ideo qua facilitate dicitur,reijcitur:quia hac via nihil probari posset ex mente D. Thomæ.

Secundo, hoc indicat in 2. dist. 30.quæst.2.artic.1.ad 1. vbi distinguit totum integrale substantiale à quantitatiuo.

Tertio: nam in 3. p. quæst.76. art.4. docet S. Thomas,quod in Eucharistia *ex vi sacramenti non est quantitas dimensiua corporis Christi*:sed *ex vi sacramenti* est corpus Christi cum suis partibus substantialiter integrantibus, vt docet idem S. Thomas ibi artic.1. ad 2. ergo ex eius mente,in linea substantiæ dantur partes integrantes essentialiter distinctæ.¶ Et de his manifeste loquitur S. Thomas libro. 5. Metaphys. lect.15. littera d. in fine, cum ait: *secundum autem est, quod quantitas inter alia accidentia propriuquior est substantiæ &c. Nam sola quantitas habet diuisionem in partes proprias, post substantiam.* Quæ comparatio esset impropria, & ratio inefficax, si in linea substantiæ, non essent partes substantialiter integrantes.

Quoniam rationes omnes sunt ex D. Thoma desumendæ, non oportet nunc immorari in alijs autho-

thoritatibus congerendis, & ponderandis. Alijs omissis, tres rationes sunt præcipuæ.

10 Prima à priori; dantur aliquæ substantiæ compositæ ex partibus integrantibus eas in linea substantiæ: sed entitas, & distinctio huiusmodi partium non potest formaliter prouenire à quantitate, vel ab aliquo alio accidente, vt à ratione formali (de conditione, vel dispositione requisita, postea dicetur): ergo substantia non accipit à quantitate, nec entitatem, nec distinctionem essentialem partium. Consequentia probatione non eget. Et minor est per se nota: quia partes sunt de essentia totius; quia, vt dicit S. Thomas 3. p. quæst. 90. artic. 1. *sunt in quas materialiter diuiditur totum*: vnde si totum est substantia, & partes sunt substantiales: quia reducuntur ad idem genus, vt eius intrinseca principia: & formæ accidentalis non potest effectus primarius esse substantialis: maior vero probatur: quia nulla est ratio, cur talis substantia naturaliter non sit dabilis. Imo substantiæ omnes corporeæ, eo ipso quod sunt omnium infimæ, debent esse compositæ ex partibus integrantibus; & ideo S. Thomas 1. p. quæst. 3. art. 1. & 7. probat, quod Deus non est corpus: quia est simplex, & purus actus (& loquitur de corpore in genere substantiæ:) ergo substantiæ compositæ substantialiter ex partibus integrantibus de facto dantur, & sunt omnes substantiæ corporeæ, nempe, materia, & formæ corporum inferiorum; quidquid sit de alijs, de quibus postea.

11 Sed obijcit Magist. Ferrara ex B. Alberto: nam materia prima est pura potentia: ergo non est composita, ex potentia, & actu: ergo materia ex se est simplex. Probatur consequentia, quia omnis compositio, aut est substantialis, aut accidentalis; sicut omne ens, aut est substantia, aut accidens: sed materia secundum se non est composita ex accidente, vt patet: omnis autem compositio substantialis, est ex actu, & potentia: ergo cum materia sit pura potentia, ex se erit simplex, & solum in potentia, & radicaliter composita.

Respondetur concedendo primam consequentiã; & negando secundam. Ad probationem nego vltimã minorẽ: quia sicut ipsæ partes quantitatis faciunt compositionem, & vna non est actus alterius; sed ambæ se habent in potentia ad formam, & esse illarum; ita in genere substantiæ potest esse compositio in ipsa materia, quamuis ambæ partes sint potentia; & potest esse compositio in ipsa forma, quamuis ambæ partes sint actus: quia ad compositionem sufficit, quod partes sint in potentia ad esse totius compositi. Quod mire explicuit S. Thomas 1. p. quæst. 3. articulo. 7. nam cum dixisset, quod *in omni composito oportet esse potentiam, & actum*; post pauca, id exponit dicens:

quia

quia vel vna partium est actus respectu alterius; vel saltem omnes partes sunt sicut in potentia respectu totius: & loquitur de composito substantiali; quia de accidentali egerat iam articulo antecedenti: ergo non semper vna pars debet esse actus alterius; sed sufficit, quod omnes se habeant in potentia ad esse totius. Et cum nunquam detur materia sine forma, nec possit dari; sufficit, quod ea mediante, hoc esse, & hanc distinctionem recipiat materia prima.

12 Secundo obijcies, ex PP. Carmel. disput. 5. de Nutritione, à num. 41. vsque 47. nam si substantia haberet partes substantiales integrantes, & haberet partes essentiales physicas, nempe, materiam, & formam; sequitur, quod ex eis non fieret vnum per se: quia ex duobus totis realiter distinctis non fit vnum per se. Quod autem ista tota realiter distinguantur, patet: quia illa tota realiter distinguuntur, quorum singulæ partes sunt realiter diuersæ: partes autem physicæ essentialiter, & realiter differunt à quauis parte totius integralis. Nec se habent vt entia incompleta: si quidem sunt tota in linea essentiæ: & naturaliter loquendo, non possunt plura entia totalia vnica existentia, aut subsistentia esse, aut subsistere: ergo admisis partibus integrantibus in linea substantiæ, sequitur illud absurdum, quod faciant vnum per accidens.

Respondetur, quod id quod est completum in vna linea, potest esse incompletum respectu alterius lineæ: sicut compositum ex corpore, & anima, est incompletum respectu existentiæ, vel subsistentiæ; & tamen in suo esse quidditatiuo est completum: ita, quæ sunt quasi completa integraliter, sunt incompleta essentialiter: & ita hæc tota se habent vt includens, & inclusum, & secundum distinctas habitudines; & quia ex compositis potest vlterior esse compositio, & existentia est actus vltimus, in quo hæc omnia adunantur; ideo non mirum, quod quæ communicant in vno esse substantiali, faciant vnum ens per se, tam quidditatiue, quam physice.

§. III.

Aliæ rationes conclusionis.

13 SEcunda principalis ratio conclusionis: est nam substantia affecta quantitate habet entitatem, & distinctionem essentialem, intra lineam partium substantiæ: sed hoc nó accipit primario, & in genere causæ formalis à quātitate: ergo id habet per id quod est ingenere substātiæ. Maior probatur, primo: quia eiusdē generis est distinctio, ac entitas, quæ essētialiter distinguitur: nam, vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 30. art. 3 & quæst. 9. de Potentia art. 7. *omnis pluralitas consequitur aliquam diuisionem*: & pluralitas essentialis, quæ non est diuisio quātitatiua, est prædicatum transcendens, secundum quod ens diuiditur per vnum, & multa, & supra ens, solam addit diuisionem; sicut vnum addit indiuisionem: sed entitas est in linea substantiæ: ergo, & eius por-

portiones, seu partes, etiam sunt in linea substantiæ.

14 Secundo probatur: nam dantur aliquæ substantiæ, media quantitate, diuisibiles, non solum in portiones quantitatis, sed etiam in partes substantiæ: quod continua experientia est manifestum; & docet S. Thomas lib. 7. Metaph. lect. 16. littera a. dicens: *non solum partes corporis sunt in potentia propinqua actui, sed etiam partes animæ; & ideo quædam animalia post diuisionem viuunt; sicut animalia annulosa: quod ex hoc contingit, quia in toto animali erat vna anima actu, plures autem in potentia.* Idem docet S. Thomas de Spiritualibus creat. art. 4. cor. & ad 19. & quæst. vnica de Anima art. 10. cor. & ad 15. & in 1. distinct. 8. quæst. 5. art. 3. ad 2. & ibi ad Anib. quæst. 2. art. 3. & etiam patet, cum diuidimus lignum in duas partes, quod non solum diuiditur quantitas à quantitate, sed separatur substantia à substantia, quia naturaliter quantitas non est sine substantia, nec substantia sine quantitate: ergo substantiæ aliquæ substantialiter distinguuntur media quantitate.

15 Posset idem probari: nam in nutritione acquiritur aliquid substantiale de nouo, quod antea non erat: & in insertione ex duabus partibus fit vna substantia: & cum consecratur medietas panis, alia medietate non consecrata, in istis, & similibus entibus, quamuis media quantitate vt dispositione substantiæ, tamen in ipsa substantia, vere adduntur, vel tolluntur partes substantiales integrantes: ergo istæ dantur in linea substantiæ.

Respondent PP. Carmel. illa disp. 5. num. 72. quod vltra distinctionem realem actualem, debet admitti distinctio realis potentialis; eorum, quæ licet quoad substantialia sint idem; nihilominus sint realiter potentialiter distincta: & hac via in nutritione, ea quæ antea erant substantialiter distincta, possunt postea, quoad substantialia præcisse, identificari. Vnde num. 77. & deinceps, concedunt in materia esse partes entitatiuas substantiales *virtualiter, & æquiualenter* tales: non tamen formaliter tales, nec actualiter substantialiter distinctas.

16 Sed contra primo: nam iuxta hanc solutionem, posset defendi partes quantitatis non solum vniri, sed realiter identificari: & ita in quantitate non dabuntur indiuisibilia continuatiua: contra ea quæ ipsi, cum communi Doctorum, docent lib. 6. Physicorum disp. 25. q. 1. patet sequela; quia eadem distinctione, authores illi argumenta omnia euadere conantur.

Præterea, iuxta hanc doctrinam, videtur in qualibet nutrione, vel insertione, interuenire, quædam, quasi transubstantiatio, vel conuersio vnius in aliud: quod tamen fieri nō potest, nisi virtute agentis infiniti, vt docet S. Thomas 3. p. quæst. 75. artic. 4. ad 3. quia ea, quæ sunt secundum se diuersa, nunquam vnum eorum fit alterum; licet possit cum alio vniri.

17 Tertio aperitur solutionis æquiuocatio: nam bene possunt quæ realiter sunt distincta, ita vni-

ri,vt solum potentialiter diuidantur: eo quod vnio facit vt actu sint vnum,& solum in potentia sint plura: vnde S.Thomas libro.2.de Anima textu 20.lect.4. cum Philosopho ait: *quod in vna quaque planta anima est vna in actu,& multiplex in potentia*:nam realiter possunt separari,& actu non sunt separata, sed vnita.Cæterum,quæ semel substantialiter distinguuntur, semper manent quidditatiue distincta; naturaliter loquendo: nam indiuisio non differt ab ipso ente:& sicut hoc ens non conuertitur in illud, ita si semel ab illo distinguebatur, semper distinguitur:quamuis quando communicant in eodem esse, sint vnita; & quando non communicant, sint ab inuicem separata: de quo iterum num.31.

18 Id quod vltimo additur in solutione,iam est reiectum : quia si entitas est formaliter in linea substantiæ; & distinctio illarum non est accidentalis formaliter; erit formaliter substantialis: quia diuisio, quæ est de transcendentibus, non addit aliquid supra entia, sicut nec indiuisio distinguitur ab ente vno.

Deinde, illa æquiualentia,& virtualitas partium,etiam potest esse, seu præstari ab anima rationali: quia, vt inquit S. Thomas de Spiritualibus creat.art.3.ad 16.*licet anima non habeat corporeitatem in actu;habet tamen virtute,sicut Sol calorem* : & tamen peculiari modo anima rationalis est tota in toto, & tota in qualibet parte, quo non sunt animæ plantarum,& viuentium imperfectorum,vt patet ex Philosopho, & D.Thoma 2.de Anima vbi supra; & 5. Metaph.lect.16.& 1.p.q.76. art.8. ergo materia prima, & formæ imperfectæ corporales,non solum habent partes æquiualenter; sed formaliter in linea substantiæ. Sed quoniam ista philosophica sunt non possumus in eis explicandis amplius immorari.

19 Eadem ratione non detinebor in ponderanda tertia ratione principali conclusionis , quæ talis est:eadem proportionaliter est ratio formalis diuidendi materiam duorum indiuiduorum, ac diuidendi substantialiter portiones eiusdem indiuidui : nam vtraque est diuisio intra idem genus, & est integralis respectu totius materiæ sublunaris: sed quantitas non est ratio formalis diuidendi intra genus substantiæ: quia vt dicit S.Thom. 1.p.quæst.29.artic.1. *substantia indiuiduatur per se ipsam* : ergo nec quantitas est ratio formalis diuidendi portiones substantiæ , quoad distinctionem essentialem substantialem.Cætera patent:& minor, in qua est difficultas , admittitur ab ipsis,cum quibus disputamus , & à nobis ostendetur 3. p. Metaph. & in libris de Generatione, Deo dante,aliquid tangemus.

§. IIII.

Omnis extensio , & diuisibilitas conuenit ratione solius quantitatis.

20 NIhilominus,dico secundo; in substantia antecedenter ad

ad quãtitatẽ, formaliter, & in actu, nulla datur extẽsio, aut diuisibilitas: sed extensio partiũ in totoſ, & earũ diuisibilitas ſeſt effectus formalis quantitatis actu informantis. Duæ partes conclusionis sunt adeo expreſſæ S. Th. vt mirum sit, quod ab aliquo Thomista possint negari, aut ab aliis de mente S. Thomæ dubitari: nam 1. p. q. 50. art. 2. dicit: *materiã autem diuidi in partes non conuenit, nisi secũdũ quod intelligitur sub quantitate; qua remota, remanet substantia indiuisibilis, vt dicitur* 1. *Physicorum* textu 18. Idem repetit Quodlib. 9. art. 6. qui est primus q. 4. vbi ait: *diuersitas partiũ nõ potest intelligi in materia non intellecta diuisione, nec diuisio non intellecta dimensione: quia substracta quantitate, substantia remanet indiuisibilis vt dicitur* 1. *Phyſ.* Habetur idem 4. contrag. cap. 65. & opusc. 70. q. 5. art. 3. ad 3. & sæpissime alibi. Idem sumitur ex Philosopho 5. Metap. textu 18. Conueniuntque in ea authores tertiæ, & quartæ sententiæ. Insuper Scotus hic quæst. 17. & 5. Metaph. quæst. 9. & ibi eius discipuli.

Sed respondent authores primæ sententiæ, Philosophum, & Sanct. Thomam loquutos fuisse de extensione, & diuisibilitate quantitatiua, quæ per antonomasiam diuisibilitas dicitur: quia est capacitas vt diuidatur in partes impenetrabiles; non tamen negant formalem entitatiuam extensionem, & diuisibilitatem substantialem.

21 Facile hæc euasio præcluditur: quia ibi S. Thomas intendit probare, *esse impossibile, quod vna sit materia corporalium, & spiritualium*: quia in spiritualibus non est quantitas, quæ est in corporea substantia, media qua diuiditur, & extenditur: sed hæc ratio nullius esset roboris, si loqueretur de sola extensione, & diuisibilitate accidentali, vt patet: ergo omnem actualem extensionem, & diuisibilitatem, negat in materia sine quantitate.

Secundo reijcitur euasio: quia S. Thomas 3. p. quæst. 76. art. 1. ad 3. ex eo quod Corpus Christi est in Eucharistia *per modum substantiæ*, infert, quod continetur *indifferenter sub parua, vel magna quantitate*: quæ illatio nulla esset, si in linea substantiæ esset extensio, & diuisibilitas.

Tertio, condistinguendo ordinem partium in ordine ad locum, ab ordine partium in ordine ad se, docet S. Thomas istum esse de ratione quantitatis, vt patet opusc. 70. vbi supra, & in 4. distinct. 10. q. 1. art. 3. quæst. 3. ad 2.

22 Secundo respondent Ortiz, & Lerma, quod S. Thomas loquitur de quantitate pro radice; non vero de quantitate actuali: quia cum ibi loquatur de distinctione numerica indiuiduorum per principia indiuidualia: & in istis, iuxta communem Thomistarum sententiam, non intret quantitas actu inhærens, sed *materia vt præhabens quantitatis naturam*, vt ait Caietanus, & quantitas solum intret extrinsice, & in obliquo; ideo in genere substantiæ est extensio, & diuisibilitas partium entitatiua, per hoc quod materia præhabet quantitatem.

Hanc tamen responsionem ver-

ba textus, sincere lecta, non admittunt: quia materia *secundum quod intelligitur sub quantitate*, est materia actu habens quantitatem: sicut, homo vt subest albedini, est actu albus. Secundo: nam *dimensiones quantitatiuæ sunt accidentia consequentia corporeitatem*, vt ait S. Thomas 1.p. quæst.76. art.6.ad 2. Loquitur autem S. Thomas de actuali dimensione: ergo, & de actuali quantitate. Quod patet in illo Quodlib. & lib.4.contrag. cap.illo 65. circa finem.

23 Præterea: retorquetur doctrina solutionis: nam S. Thomas 3.p.quæst.77.artic.2.& in 4. distinctione 12.quæst.1.art.1. q.3.ad 3. & cum ipso Ferrara lib.1. contragent.cap.21.& multi alij ex Thomistis, quos referemus 3.p. Metaphys. tenent quantitatem actualem pertinere intrinsice ad indiuiduationem, vel secundario, vel vt conditio sine qua non, vel vt prima dispositio materiæ: quia incommunicabilitas est à materia, & diuisio est à quantitate: ex quo potius firmatur nostra conclusio, ex doctrina vera de principio indiuiduationis: quam tamen non possumus nunc latius confirmare: quia metaphysica, vel Philosophica est. Vno verbo nunc probatur: quia effectus formalis formæ, non præstatur à forma prout in potentia subiecti; sed prout illud informat: & cum materia sit pura potentia, non potest se sola esse distincta, & diuisa: quia *actus est qui distinguit*, vt dicitur 7. Metap. textu 49. redeamus ad conclusionem, quæ.

24 Ratione probatur primo: nullus effectus formalis formæ accidentalis, est actu in substantia, vt præuenit ipsam: sed extensio partium in toto, & earum diuisibilitas est effectus formalis quantitatis: ergo nec extensio, nec diuisibilitas, conuenit substantiæ antecedenter ad quantitatem. Minorem quæstione sequenti ostendemus. Maior vero ex terminis est nota: quia si effectus formalis est actu ante formam, superfluit ipsa: & deinde, quia effectus est post formam communicatam, vel ipsa forma communicata.

Dices: quod extensio quantitatiua, & diuisibilitas quantitatiua sunt effectus quantitatis; quorum vt substantia sit capax, debet habere extensionem, & diuisibilitatem entitatiuam.

25 Sed contra primo: nam, vt notat Durandus illo num.28. quantitas non præexigit in materia illud quod ipsa facit, aut quod ad ipsam consequitur: cum autem accidentia sint propter substantiam; munus extendendi, & diuidendi, quod est munus quantitatis, non est vt præsetur ipsi quantitati, sed substantiæ, cuius est quantitas.

Secundo: in qualitate, & alijs prædicamentis, ad illa recipiendum, non præcedit in substantia, qualitas entitatiua in actu, & relatio substantialis, & sic de alijs; sed præcedit solum potentia susceptiua, seu capacitas ad illa recipiendum: ergo, vt recipiatur quantitas, non præcedit extensio entitatiua, aut diuisibilitas; sed corporeitas substantialis, quæ est capacitas, ex qua ori-

oritur dimensio, & quantitas. Videatur PP. Carmel. num. 28. & 29.

Tertio: quia sequitur nullum esse quātum peraccidens; sed omne erit quantum per se: quia semper subiectum est extensum entitatiue, vt recipiat extensum quantitatiue. Consequens autem est absurdum, vt patebit numerando species quantitatis, & ibi id expressit Philosophus.

26 Secundò principaliter probatur: nam omnis extensiō, & diuisibilitas sunt prædicata accidentalia substantiæ: ergo illi non conueniūt ex se, sed media forma accidentali. Probatur antecedens, primo: quia his vocibus non respondemus ad quæstionē de quidditate substātiæ: quia cum quæritur, quid est hoc? nō dicemus est extensum, aut diuisibile: sed hoc responsum damus cum de eius equalitate, vel magnitudine interrogamur. Secundò vrgentius probatur: nam possumus concipere omnia essentialia substantiæ corporeæ, quin intelligamus vllā extensionem actualē, aut diuisibilitatem: ergo ista sunt prædicata accidentalia. Aliæ rationes videri possunt in M. Soncinate lib. 5. Metap. q. 22.

§. V.

Soluuntur argumenta.

27 PRimo arguitur: quia secunda conclusio videtur cōtra dictoria prime. Quod sic probatur: nam idem est substantiam habere distinctionem substātialem partiū, ac habere diuisibilitatem, & extensionem entitatiuam: ergo, si prima conclusione admittimus substantiā in propria linea habere entitatē, & distinctionem substantialem partium; non est cur in secunda negemus habere extensionem, & diuisibilitatem entitatiuam. Probatur antecedens: non possunt partes esse distinctæ, nisi verificetur, quod vna earum non sit altera: sed eo ipso quod vna earum non est alia, vna est extra aliam; ergo vna est diuisa ab alia, & totum est extensum in illas. Quæ omnia, ex sola explicatione terminorum, videtur manifesta.

Dices primò: partes substantiæ non esse actu distinctas sine quantitate vt dispositione, vel conditione sine qua non; quamuis media ista conditione, etiam distinguantur in linea substantiæ: quia certum est substantiam ab accidentibus dependere, vt à dispositionibus, sine quibus naturaliter esse non potest.

Sed contra: omnis effectus formalis substantialis debet habere causam, quæ sit substantia: sed distinctio illa est substantialis: ergo eius causa formalis est substantia: ergo licet dependeat à quantitate, vt simul exerceatur distinctio quantitatiua cum distinctione substantiali; non tamen inde infertur, quod distinctio substantialis, & diuisibilitas non conueniat substantiæ sine quantitate.

28 Secundo respondebis, quod sine quantitate est distinctio *transcendentalis*, quæ sufficit vt designatiue dicatur, quod hæc pars non est

illa: non tamē est distinctio *integralis* tollens confusionem, & ordinans partes, & faciens eas capaces diuisionis in lineā substantiæ à quātitate.

Sed contra primo: nam hęc integritas; vel est accidētalis, vel substantialis? Si prima; fatemur, quod non conuenit substantiæ sine quantitate: sed hoc parum refert ad intētum: quia sine integritate accidentali possunt partes substātiæ esse entitatiue extensæ, & diuisibiles entitatiue, licet non quantitatiue. Si verò distinctio integralis est substantialis; non potest esse à quantitate; quæ est accidens substantiā constitutam, & distinctam supponens.

Secundò: vel illa distinctio trāscendentalis est solum formalis per afirmationem, & negationem; vel est realis entitatiua? Primum non sufficit ad saluandam primam conclusionem; in qua partiū substantiæ realis distinctio est probata. Secundum verò destruit secundam conclusionē: quia realis distinctio partium, est earum realis entitatiua diuisio: ergo nō possunt prædictæ cōclusiones esse simul veræ.

29 Facile tamen respondetur, si prænotetur ex D. Tho. 1. p. q. 30. artic. 3. & latius quæst. 9. de Potentia artic. 7. quod *cum diuisio multitudinem causet, indiuisio verò vnitatem; oportet secundum rationem diuisionis, de vno, & multo iudicium sumi.* Est autem quędam diuisio transcendentalis, quæ addit supra res, quæ dicuntur multæ, quod vnaquæque earum *sit vna, & quod vna earum non sit altera, in quo consistit ratio distinctionis*, vt ibi ait S. Thomas: & exinde infert, quod hæc distinctio, & multitudo est in Angelis, & in ipso Deo: quia in eo sunt tres personę realiter distinctę. Est autem alia diuisio eorum, quæ positionem, & situm, & mensuram quantitatiuam includunt, quæ non solum dicit distinctionē; sed ordinē situalem partiū in toto, & posibilitatem diuisionis earum ad inuicē: & hæc per se conuenit quantitati, & peraccidens, seu secundario substātiæ quantæ. Et hoc modo multitudo consequens hanc diuisionem, & vnitas eam priuans, sunt in genere quātitatis, vt illo art. 7. dicit S. Th. de quo infra q. 16.

30 Hinc clarescunt ambæ conclusiones, quia in prima solum admittimus, quod distinctio transcendentalis non est à quantitate formaliter: quia tamē in corporalibus nō est diuisio transcendentalis portionum materię, nisi media extensione & diuisibilitate, quæ formaliter præstantur à quantitate; ideo quod est conditio sine qua non, ad distinctionem transcendentem; est ratio formalis extensionis, & diuisibilitatis. Et aduertendum, quod extensio, & diuisibilitas solum est substantialis, ex parte rei, quæ extenditur, & diuiditur; non tamen quia extensio, & diuisibilitas sit aliud quam accidētalis status materiæ, & substantiæ, quæ extensioni, & diuisioni in partes subiicitur. Et sic patet ad replicam contra primam solutionem.

Ad primā replicā contra secundā solutionē dicitur, quod integritas substātialis exerceri nequit sine accidentali: quia materia diuidi nō potest, nisi sit extensa; & extensa esse

non

non potest sine quantitate; quæ ideo à D. Thoma dicitur *prima dispositio materiæ*, vt retulimus num. 1.

31 Ad secundam dicitur, quod sicut *ens* accipitur dupliciter; & *proprie*, pro ente participialiter (vnde ait S. Thomas 1. p. q. 5. art. 1. ad 1. *cum ens dicat aliquid proprie esse in actu*) & *communiter*, pro ente nominaliter, vt iam diximus q. 4. cum vnum conuertatur cum ente; & distinctio opponatur vnitati; iuxta has duas acceptiones entis, est duplex distinctio entitatiua: alia rerum, quæ separatas habent existentias: alia eorum, quæ communicant in eodem esse; sed quia essentialiter, vel partialiter vnum non est aliud, dicuntur realiter differre; cuius signũ est, quia possunt adinuicem separari. Partes ergo substantiæ, ante diuisionem dicuntur differre realiter hoc secundo modo; sed post diuisionem, dicuntur differre entitatiue primo modo. Et sic melius percipiuntur, quæ dicta sunt num. 17.

32 Secundo arguitur: nam extensio, & ordo partium in toto supra distinctionẽ earum, solum addit, quod vniantur secundum extremitates, & ratione huius vnionis tollitur partiũ confusio: sed totum hoc habet substantia antecedenter ad quantitatem: ergo ante quantitatem habet substantialem extensionem, & diuisibilitatẽ. Maior patet, quia non est assignabile, quid aliud addat extensio supra partes distinctas. Minor verò probatur: nã partes illæ distinctæ substãtialiter; vel sunt vnitæ substantialiter; vel sine vnione? hoc secundum, nullus dicet: quia non facient vnum per se, quia erunt sicut acerbus lapidũ. Primum verò, vel fit per hoc, quod vna pars se habeat vt actus, & alia vt potentia? & hoc non: quia ambæ partes materiæ se habent vt pura potentia; & partes formæ se habent vt actus: & rursus, non differret cõ positio partium integralium, à compositione partium essentialium cõpositionis physicæ materiæ, & formæ: quod est aperte falsum: ergo vt ex partibus istis resultet totũ substantiale, vniuntur aliquo indiuisibili substantiali: nam si esset diuisibile, haberet partes vnitas; & sic procederetur in infinitum: & hac ratione in 6. Physicorum probatur indigentia indiuisibilium quantitatis. Admissis autẽ indiuisibilibus substantiæ, correspondentibus indiuisibilibus quantitatis, non est cur nõ admittatur extensio substantialis: quia vniunt extrema secundum extremitates, & non se totis.

33 Ad hoc argumentũ P. Rubio lib. 6. Physicorum q. 1. dub. 4. & M. Lerma dicta q. 8. n. 19. asserunt, quod iuxta opinionẽ admittẽtem in substãtia distinctionẽ partiũ, negari non possunt indiuisibilia substantiæ ad copulationẽ partiũ, & vt sit subiectum proportionatum indiuisibilium quantitatis.

Verũ iuxta hanc sententiã, Rubio consequenter admittit extensionem, & diuisibilitarẽ entitatiuã, vt docuerat Suarez illa sect. 4. n. 13. ¶ Qua autẽ cõsequẽtia, ab alijs admittẽtibus indiuisibilia substãtię; extensio, & diuisibilitas substantiæ negetur, non facile percipitur.

34 Respondet M. Ortiz conferentia 3. solut. ad vltimum, quod in diuisibilia sunt in substantia modo confuso, sicut sunt ipsæ partes; & ideo indiuisibilia ista vniunt partes se totis: quia sunt *negatiue* indiuisibilia, & partes negatiue diuisibiles: quia *positiua* diuisibilitas, & indiuisibilitas est de linea quantitatis; & ideo indiuisibilia quantitatis vniũt secundum extremitates, & non se totis: quia cum sint positiue indiuisibilia, non possunt quasi tangere secundum totum, quod diuisibile est.

Sed contra: nam, in eius sententia, partes in linea substantiæ sunt positiue, & formaliter: ergo si admittitur indiuisibile eiusdem lineæ, erit indiuisibile formaliter. Admissis autẽ indiuisibilibus vnitiuis partium sunt partes extra partes, & est formalis extensio, & nulla partium confusio: ergo erit extensio, & diuisibilitas in substantia sine quantitate.

35 Quapropter M. Soto q. 2. de quantitate in tertia ratione primæ conclusionis, & ad 4. & latius M. Soncinas libro 5. Metap. quæst. 19. & 20. & M. Ioannes à S. Thoma, tam in Logica quæst. 16. artic. 1. quam in Physica quæst. 20. art. 2. vt *omnino certum* statuunt non dari indiuisibilia substantiæ: quia illis admissis, destruitur tota necessitas ponendi quantitatem; quia iam daretur extensio, & impenetrabilitas sine quantitate. Quod mihi *verissimum* videtur, vt alibi latius. ¶ Sed tunc restat argumenti difficultas: quia sine vnione, partes sunt ens per accidens; & vnio accidẽtalis, nõ est proportionata substantiali toto.

Respondet M. Ioannes à S. Thoma solut. ad confir. 2. arg. quod illa vnio non potest fieri independenter à quantitate, tanquã à conditione requisita ad ordinationem, & designationem, partium; quã designatione suppositã, etiam ipsa substantia artium vnitur; sicut indiuiduatio pendet à quantitate vt à conditione.

36 Hæc solutio veram continet doctrinam; sed maiorem videtur exigere explicationẽ: quia multis medijs impugnatur à M Ortiz; sed præcipua sunt duo. Primũ, quia ipse M. quæst. 9, de Generat. artic. 4. docet quantitatem actu informãtem non requiri intrinsece ad indiuiduationem: & hic ait, proportionaliter loquendum de distinctione partium eiusdem indiuidui: ergo quantitas ad distinguendas partes non intrat intrinsece, sed solum vt cõnotata, & præhabita in substãtia.

Secundò: quia partes non solum vniuntur substantialiter; sed etiam accidentaliter: ergo sicut vnionis accidentalis, & continuationis, assignatur causa formalis, ita, & vnionis substãtialis actualis partium debet assignari causa formalis intrinseca: alioquin essent ens per accidens: ergo debẽt admitti indiuisibilia substãtiæ; vel substãtia nõ habebit partes substantiales.

37 Respondetur, quod vt ait M. Soto q. 2. de Quantitate ad confir. primi, partes substantiæ substantialiter vniuntur per se ipsas, quia si per quantitatem vnirentur formaliter, sequeretur, quod nec supernaturaliter possent vniri sine

sine illa: quia licet Deus possit supplere causam efficientē; non tamen causam formalē: & etiā, quia totū substantiale, non fit tale formaliter medio accidente. Ad hoc autē non exigitur, quod vna pars sit potentia, & alia actus; sed sufficit, quod ambę partes se habeāt in potētia ad formam, & vtraque actuetur per existentiā; quæ est vltima actualitas: nā omnia, quæ trahuntur vt cōmunicent in eadē existentia, faciunt vnū simpliciter: vnde S. Thomas 3.p.q. 2.art.6.ad 2.ait, *quod in resurrectione corpus aduenient anima præexistenti, non tamen accidentaliter; quia ad idem esse assumetur*: sic ergo partes substantiæ, quandiu retinent indiuisionē in eodem esse, sunt vnū simpliciter: quia sunt vnū in toto: & vt ait S. Tho. 1.2.q.17.art.4. *totum est ens, & substantia simpliciter; partes verò sunt entia, & substantiæ in toto.*

38 Vnde ad formam argumenti, concessa maiori, negatur minor. Ad probationē dicitur, quod partes illæ substātialiter vniuntur se ipsis, & faciunt vnum per se, in quantum constituendo vnam naturam completam, actuantur, & terminantur vnica subsistentia, & existentia: & sic differunt ab vnione accidentali, quia quodlibet accidens affert existentiā distinctā ab existentia subiecti, vt loco citato 3. p. notat S. Th. Quia tamen iste partes non sunt extensæ, nec diuisibiles, nisi in radice; ideo indigent quantitate, & indiuisibilibus eius, quæ in isto genere sunt causæ formales, & conditiones respectu substantialis effectus.

§. VI.

Duobus alijs argumentis satisfit.

39 TErtiò obijcitur: nā potest separare Deus substantiā corporeā à quantitate, sicut ēcōtrario in Eucharistia separat quantitatem à substantia panis: sed illa substantia sic separata haberet formalē entitatiuam extensionem, & diuisibilitatem: ergo ista conuenit substantiæ antecedenter ad quantitatē. Probatur minor: quia supponamus quod illa substantia esset homo sine quantitate: ergo haberet cor, caput, ossa, pectus, & alia huiusmodi, sine quibus non potest esse corpus hominis: sed istæ sunt partes extensæ, & diuisibiles: ergo haberet formalem extensionem, & diuisibilitatem sine quantitate. Secundo probatur minor: quia illam substantiam sine quantitate posset Deus in partes diuidere: ergo substantia sine quantitate est entitatiue diuisibilis.

Retorqueri potest argumentū: nam illo posset probari, quod substantia sine quantitate esset impenetrabilis, & esset in loco, & haberet omnia, que habet medijs accidentibus: quia de substantia sine quantitate, etiam inquiritur vbi esset? & an posset moueri? & alia huiusmodi: sicut ergo non debent in substantia sine accidentibus, poni effectus formales aliorum accidentiū, quibus caret; ita nec in illa, si ponatur sine quantitate, erit formalis effectus quantitatis.

40 Dicitur ergo primo, quod de possibilitate illius casus, multi antiqui dubitabant, vt refert Capreolus in 2. dist. 18. art. 3. ad 4. pagina 376. & expresse Soncinas libro 5. Metap. quæst. 22. dicit, quod indiuiduum materiale non est indiuiduum, nisi per quantitatem; & ideo repugnat materiam esse sine quantitate. Et M. Soto quæst. 2. de Quantitate ad 1. ait, quod tenendo opinionem (quæ tunc erat communis contra Nominales) quod, videlicet, partes substantiæ formaliter vniuntur per quantitatem, tunc forte negandus esset casus argumenti, quod Deus posset conseruare substantiã sine quantitate; sicut negatur, quod Deus posset separare omnia puncta alinea: quia sequeretur lineam esse diuisam in omnem suam partem; quod implicat contradictionem: & idem sequeretur de substantia: quia effectum causæ formalis Deus non potest supplere.

41 Sed quia in illa separata cõseruatione, nulla cernitur clara implicatio; ideo Capreolus, Soto, & Caietanus, & omnes alij Thomistæ illum casum admittunt, cum communi sentẽtia; in illo autẽ euentu, inquit Caietanus 1. p. q. 52. artic. 1. circa medium, si poneretur à Sorte remoueri quantitatem; tunc non haberet partes integrales (integritate accidentalis extensionis, & diuisibilitatis, ratione quarum sunt partes ætherogeneæ, vel homogeneæ) scilicet, cor, hepar, caput, &c. quia remaneret substantia indiuisibilis: & tamen imaginamur, quod remaneret Sortes: vnde istis imaginationibus non est credendum: hucusque Caietanus. Erit ergo illa substantia vt pars vniuersi, sed non vt in loco, nec extensa, nec diuisibilis, nec capax figuræ, nec alicuius accidentis corporalis: quia hæc omnia conueniunt substantiæ ratione quantitatis. Et sic respondetur ad primam probationem minoris.

42 Ad secundã dicitur, quod si Deus daret aliud accidens, vel modum, vel ordinẽ ad corpus, quo illæ partes indiuidualiter distinguerentur indiuiduatione materiali; non esset repugnantia, quod ratione illius *vtæ quantitatis* fieret, quod modo fit per quantitatem: quia solum eam exigit vt dispositionem, non vt principale indiuiduationis principium: si autem partes substantiæ ponerentur abstractæ ab omni ordine ad quantitatem, iam non essent cum indiuiduatione eiusdẽ rationis cum corporalibus; sed solum differrent sicut formæ spirituales: vnde S. Th. Quodlib. 7. art. 9. ait, *quod posset fieri miraculo, vt natura albedinis subsisteret absque omni quantitate, tamen illa albedo nõ esset, sicut hæc albedo sensibilis, &c.* Idemque indicat 3. p. q. 75. artic. 6. in fine cor. Quod pariter procedit de substantia ablata quantitate. Sed de his alibi oportunius.

43 Vltimo arguitur: si substantia, vt præuenit quantitatem, non esset extensa, & diuisibilis entitatiue, non posset à quantitate accipere extensionem, & diuisibilitatẽ quantitatiuã: sed hoc est aperte falsum; ergo substantia antecedenter ad quantitatem habet extensionem, & diuisibilitatem aliquam. Probatur ma-

maior: quod est inextensum, repugnat quod extendatur; & quod est indiuisibile, impossibile est quod diuidatur, & ideo nec punctum à quãtitate extenditur; nec anima rationalis potest diuidi: quia anima est spiritualis, & indiuisibilis, & punctum est incapax extensionis.

Dices: substantiam de se esse extensam, & diuisibilem in potentia, & radicaliter; & ideo aduenientè quantitate, posse extendi, & diuidi formaliter.

Sed contra; loquamur de substantia actu existente in rerum natura; illa, vt præuenit quantitatem, est ens actu substantialiter: ergo vel actu diuisibilis; vel indiuisibilis? si primum, habetur intentum. Si secundum, sequitur, quod per aduentum quantitatis non possit diuidi: quia repugnat, quod indiuisibile diuidatur. Dicere autem, quod secundum se, præscindat ab extensione, vel negatione extensionis, implicat: quia in re inter ista nõ datur mediũ.

44 Posset argumentum instari, & retorqueri ex dictis num. 24. & 25. quia ad receptionem formæ, nõ requiritur, quod præcedat similis forma entitatiua; sed capacitas passiua illius receptiua sufficit, & requiritur vt inductiue patet in omni forma substantiali, & accidẽtali.

Nunc addimus, quod substantiæ spirituales sunt inextensæ, & indiuisibiles contrarie, vel contradictorie: quia sibi repugnat diuisio per se, & peraccidens; at verò substantiæ materiales, & corporeæ, de se sunt negatiue extensæ, & indiuisibiles in actu; & capaces, & in potẽtia vt aduenientè quantitate diuidãtur. Vnde S. Th. in 2. dist. 30. q. 2. art. 1. impugnat eos, qui *imaginantur indiuisibilitatem materiæ admodum puncti*. Quod *non esse verum*, probat dicens: *materia enim dicitur indiuisibilis per negationem totius generis quantitatis*: punctus autem est indiuisibilis, sicut quantitatis principium, situm determinatum habens: vnde ex materia res quanta efficitur, nõ per extensionem (loquẽdo de materia prima) cum extensio non sit, nisi eius, quod alicuius quantitatis erat: *sed per quantitatis susceptionẽ*. Materia ergo quæ sine quantitate est indiuisibilis negatiue, est in potentia vt per susceptionẽ quantitatis possit diuidi, sicut per albedinem coloratur, & per, vbi, est in loco, & sic dẽ alijs: quia substantia secundum se, nullũ accidens positiue dicit; illud tamen prout sic, positiue non excludit; nisi repugnet eius prædicatis: vt accidẽtia spiritualia repugnant corpori, & corporalia spiritui.

QVÆSTIO XIV.

Quæ sit ratio formalis quantitatis?

§. I.

Varij modij explicandi rationem propriã quantitatis.

1 CVm quidditatiui conceptus sint, vt plurimum, occulti, & nõ per se noti; ideo valde diuidũtur authores in cõceptu essentiali quãtitatis explicãdo. ¶ Non desunt, qui desperauerint illius posse haberi notitiã, & vt omnino ignotã dicũt non

esse à nobis assignabilem essentiam quantitatis. Refertur Antonius Andreas 5. Metap. q. 10. & Iustinianus hic cap. 13.

2 Alij arbitrantur facile explicari quantitatis essentiam, dicendo, consistere in extensione locali aptitudinali. Ita P. Suarez disp. 40. Metaph. sect. 4. num. 15. Didacus à Iesu disp. 13. quæst. 1.

Opinantur alij consistere essentiam quantitatis in impenetrabilitate. Sic Hurtado disp. 13. Metap. sect. 4. num. 39. Arriaga disp. 5. sect. 1. sub sect. 2. & alij Recentiores Societatis. Subscripsit eidem opinioni M. Cabero tractatu 5. disp. 2. dub. 1. existimans, quod solis verbis differt ab opinione P. Suarez: quod tamen Neotherici non admittunt, quia contendunt punctum esse speciem quantitatis, eo quod continuum componitur ex indiuisibilibus: & ita exigentia extensionis, secundum istos, est quid superius ad impenetrabilitatem. Et similiter Arriaga impugnat sententiam Suarez, & hanc sequitur: ac proinde, supponit esse distinctas.

3 Placuit M. Flandria libro 5. Metaph. quæst. 14. artic. 5. quod ratio mensuræ est prima, & propria ratio quantitatis: quia opusculo 52. apud D. Thomam, dicitur: *propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, quatenus quantitas est, est ratio mẽsuræ.* Et 1. p. quæst. 28. artic. 2. describens S. Thomas quãtitatem, ait; *nam quantitas dicitur mensura substantiæ.* Quod, & alibi sæpe affirmat.

4 Præualuit apud antiquorum multos, sentẽtia, quæ constituit essentiã quãtitatis in diuisibilitate. Ita ex Thomistis Capreolas in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. ad 11. Scoti, & dist. 19 ad secundũ contra primã. Soncinas lib. 5. Metap. tota q. 21. Iauellus ibi q. 20. & alij. Item Scotus ibi q. 9. & hic q. 17. & ibidẽ eius discipuli. Fuit huius opinionis occasio, definitio Quanti à Philosopho 5. Met. tex. 18. assignata, quæ traditur per diuisibilitatem. Quod videtur ibi approbare S. Th. sect. 15. litt. a. & in 1. dist. 19. q. 1. artic. 1. ad 1. vbi dicit: *æqualitas consequitur rationẽ quantitatis, quæ consistit in quadam diuisibilitate.*

5 Iure potest vocari communis opinio illa, quæ asserit, essentiam quantitatis consistere in extẽsione partium, seu situatione earum inse. Ita B. Albertus Magnus in præsenti, quem citat, & sequitur Caietan. cap. 2. de Ente, & essentia quæst. 5. in fine. Ferrara 4. contragen. cap. 87. Soto hic q. 2. ad 1. post quos nullum Thomistarum vidi, qui ab eis dissentiat. Cum quibus, quoad hoc, cõsentiunt Durãdus, Toletus, & Vazquez q. præced. relati. Et Fõseca lib. 5. Metap. cap. 13. q. 1. sect. 3. & Paulus Venetus lib. 5. Metap. cap. 12. à quibus solis vocibus differre Thomistas pro alijs sententijs relatos, dicenda monstrabunt.

§. II.

Termini exponuntur, & status controuersiæ.

6 DIco primò; realiter loquendo extẽsio partiũ in se, situs, indiuisibilitas radicalis, & ratio mẽsuræ,

ſuræ, de quibus relatæ ſententiæ loquuntur, ſunt omnino idem. Ita aperte colligitur ex locis relatis S. Thomæ, & alijs referendis. quia ſi idem non exiſtimaret per iſtas voces ſignificari, non ita varie loqueretur de ratione propria quantitatis. Vnde opuſc. 48. apud D. Thomam tractatu de Quantitate cap. 5. dicitur: *ſciendum eſt, quod cum quantitas ſit menſura, ſiue extenſio ſubſtantiæ, vt ſupra dictum eſt*: realiter ergo idem putat his vocibus exprimi. Quod autem idem ſit extenſio, & ordo partium, ac ſitus, de quo in præſenti, patet ibi cap. 4. & de prædicamento Situs cap. 1. & lib. 4. Phyſicorũ lect. 7. Hoc autem nõ differre ab indiuiſibilitate, manifeſte patet ex eodem D. Thoma opuſc. 70. quæſt. 5. art. 3. vbi dicit quod facere *diuiſibilitatem quantitati competit, in quantum in ſua ratione ſitum quaſi differentiam conſtitutiuam habet, quod nihil aliud eſt, quam ordo partium.* Idem videri poteſt in 4. diſtinct. 44. quæſt. 2. art. 2. quæſt. 2.

7 Quoniam huius concluſionis probatio, eſt terminorum explicatio iuxta mentem antiquorum; ideo notandum, quod vt dicit Philoſophus 10. Metaph. textu 2. lect. 2. in principio, *menſura eſt id quo quantitas rei cognoſcitur.* Vt autem aduertit S. Thomas in 1. diſtinct. 8. q. 4. artic. 2. ad 3. illud quo innoteſcit quantitas rei, *debet eſſe minimum in genere quantitatis*, vt ſit fixum, & mẽſura aliorum; & ita debet eſſe indiuiſibile: vel ſimpliciter, vt in numeris, quæ menſurantur vnitate, quæ eſt minimum ſimpliciter: aut minimum ſecundum poſitionem noſtram: ſicut in continuis, in quibus non eſt minimum ſimpliciter; vnde ponimus palmam loco minimi ad menſurandum pannos; vel ſtadium ad menſurandum viam. De quo videatur S. Thomas lib. 5. Metaph. lect. 8. & lib. 1. Poſt. lect. 26. in fine, & quæ dicentur infra quæſt. 16. §. 1.

8 Notandum ſecundo, ex D. Thoma in 2. diſtinct. 2. q. 1. artic. 2. ad 1. & quæſt. 1. de Veritate artic. 5, quod *menſura* eſt duplex: quædam *intrinſeca*, quæ eſt in menſurato ſicut accidens in ſubiecto: & hoc multiplicatur ad multiplicationem menſurati; ſicut plures lineæ ſunt, quæ menſurant longitudinem plurium corporum æqualium. Eſt etiam quædam menſura *extrinſeca*: & hanc non eſt neceſſe multiplicari ad multiplicationem menſuratorum, ſed eſt in vno ſicut in ſubiecto, ad quod multa menſurantur; ſicut multi panni menſurantur ad longitudinem vnius vlnæ: & hoc modo multi motus menſurantur ad numerum vnius primi motus.

9 Tertio aduertendum, quod vt habetur opuſc. 48. apud D. Thomam tractatu de Quantitate cap. 1. *menſurari* poteſt ſumi dupliciter: vno modo vt idem ſit, quod certificari apud intellectum, quot ſunt aliquæ res; in quantum aliquis per vnum aliquoties replicatum, certificatur de numero illorum, quæ numerat: & iſto modo ſumpta menſura, eſt proprietas accidentalis ipſius numeri, & conuenit etiam vni, quod conuertitur cum ente. Alio

mo-

modo sumitur mensurare, pro eo quod est facere tot res formaliter, sicut albedo formaliter facit albū: & talis mensura est de ratione vnius, vel numeri: de quo iterum q. 16. num. 17.

10 Quod autem mensura, in isto sensu, sit de ratione quantitatis, constat ex eo, quod illa extendit partes; ac proinde, dat illis magnitudinem, & mensurat intrinsice: quia substantia habet quod sit tanta, à quantitate. Quam rationem prosequuntur Sanchez libro 5. Logicæ quæst. 15. & PP. Carmel. disput. 13. quæst. 2. qui num. 12. bene addunt, quod quæcumque quantitas simul est mensura, & mēsurata: eo quod proprium subiectum mensurat intrinsice; & constituit aptum vt passiue mensuretur per aliam mensuram extrinsecam, & quod si fuerit in aliquo sensu minima, assumatur vt aliorum mensura.

11 Totum hoc videtur indicasse Philosophus in hoc capite, cum dixit esse maxime propriū quātitatis vt ratione illius res dicantur æquales, vel inæquales: nam vt dicit 10. Metap. textu 15: *æquale dicitur quasi per negationem maioris, & minoris*: est autem duplex maioritas; alia in perfectione: & hæc est magnitudo spiritualis, propria *quantitatis virtutis*, quæ est quantitas metaphorice: alia est magnitudo molis, quæ in solis rebus corporalibus est, & dicitur *quantitas dimensiua*, *& molis*, vt patet in D. Thoma 1. p. quæst. 42. art. 1. ad 1. vbi affert illud Augustini 6. de Trinit., quod *in his, quæ nō mole magna sunt, hoc est maius esse, quod melius esse*. Ergo extensio quantitatiua, quæ constituit molem, est dimensio, & mensura, à qua sumitur maioritas, & minoritas corporum: ac proinde, realiter idem est extensio, dimensio, mensura, & quantitas molis.

12 Clarius autem apparet, quod *Situs*, de quo in præsenti, sit idem ac extensio partium in ordine ad se: quia *positio partium* est duplex; alia in ordine ad locum; & positio ista constituit speciale prædicamentū, quod dicitur, *Situs*: alia positio extendit, & ordinat partes in se, & est *Situs*: seu *ordo partium in toto*: & sic est proprium, & intrinsecū quantati: & nō differt ab extensione: quia ista non solum dicit, quod vna pars sit extra aliam; sed etiā, quod vna pars vniatur alteri secundum extremitatem, & non se tota: & sic ponitur partium ordo in se, & tollitur illarum confusio, vt explicant Mag. Ioan. à S. Thoma q. 16. art. 1. in 2. rat. concluſ. & M. Ortiz tract. 3. confer. 3. §. 2. vnde idem est partes extendi, ac in se situari.

13 Rursus, quod *indiuisibilitas*, de qua loquitur penultima sententia, ab omnibus istis realiter non differat; ex illius sententiæ authoribus constat: nam Soncinas solutione ad tertium ait; per diuisibilitatem non accipio potentiam ad diuisionem; sed respectum partium ad totum. Et clarius ad primum dicit, quod idē est asserere, quod aliquid est ens diuisibile in partes eiusdem rationis, ac dicere, quod est ens habens partes eiusdē rationis: nam ista (inquit)

quit) accipio pro eodē. Idē patet in Capreolo, vt notat Suar. n. 4. Loquūtur ergo de diuisibilitate radicali, quæ est ipsa extensio in ordine ad totum. Videatur S. Th. in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. q. 3. incor. & ad 3.

14 Addere possumus, quod extensio *situalis in aptitudine*, de qua loquitur sententia Suarez, in re non differt à situ in ordine ad se: quia ex prese dicit Suarez, quod extensio situalis in actu, est posterior quantitate, quia in Eucharistia est sine illa; alia autem situatio aptitudinalis esse nō potest, nisi extensio partium in ordine ad se: vel si alia est, illam nobis explicent.

15 Demum dico, quod *impenetrabilitas*, qua Recentiores explicāt essentiā quantitatis, non distinguitur ab ipso situ, seu extēsione in se, secundum quod dicit negationem, vel repugnantiam cum alio. Quod optime notauerat S. Thomas in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2, dicens: *nihil potest prohibere corpus aliquod ne sit simul situatum cum alio corpore in eodem, nisi hoc, quod in eo requirit diuersum situm: nihil enim est impedimentum identitati, nisi quod est causa diuersitatis.* Et infra concludit: *restat ergo, quod necessitas distinctionis duorum corporum in situ, causatur à natura quantitatis dimensiuæ, cui per se conuenit situs: cadit enim in definitione eius: quia quantitas dimensiua est quantitas habens situm.* His verbis S. Th. optime explicatur, quod nunc intendimus; & aperitur via vt postea reijciamus priorem sententiā: quia impenetrabile cū alio dicitur, quod vim habet excludēdi illud à suo loco; quā vim nō haberet, nisi haberet situm: quia vt optime ait S. Th. *nihil est impedimentū idētitati, nisi quod est causa diuersitatis*: & hoc est situs, & ordo partiū inse, quæ est prior, & ratio huius impedimēti, sicut, & capacitatis situationis localis.

16 Sed obijcies: nā si hæc cōclusio est vera, sequitur parū referre vnā, vel aliā ex relatis sētētijs sequi: quin potiū omnes erūt simul veræ: quod tamen earum Authores nō permittunt: quia ita propriam sententiam propugnant, quod alias impugnant expresse, & exprofesso.

Respondetur, quod sicut attributa entis realiter non differunt ab ente, & proprietates substantiæ, diximus quæst. 12. num. 10. ab ipsa realiter non differre; ita idem nunc affirmamus de quantitate: sicut autem quæritur, quæ sit propria ratio entis vt præuenit attributa? Et inquiritur conceptus quidditatiuus substantiæ, cui attribuuntur eius propritates; ita idem mærito inquirendum restat de propria ratione quantitatis: nam Antonius Andreas, apud Iauellum 5. Metap. quæst. 20. existimauit omnes recensitas esse passiones quantitatis, & prædicari de ea in secundo modo dicendi per se; alij vero existimant vnam illarum explicare conceptum quidditatiuum; & ita videndum restat qualiter sentiendum in hac parte? Et licet plures solum in modo loquendi differant, est quia non eodem sensu voces vsurpant: & quia quidam loquuntur secundum considerationē logicā, ad quā per se pertinet cōsiderare quan-

quantitatem secundum rationem mensuræ, vt ait S. Thomas lib. 5. Metaph. lect. 16. alij vero inquirunt, & explicant conceptum metaphysicum, & quidditatiuum quantitatis, de quo est præcipua difficultas.

§. III.

Extensio partium est propria ratio quantitatis.

17 Dico secundo; extensio partium in ordine ad se, seu earum situs in se, seu illarum ordo, est ratio formalis, & essentia quantitatis. Sumitur ex D. Thoma 1. p. quæst. 14. art. 12. ad 1. dicente: *de ratione quantitatis est ordo partium.* Et libro 4. contragentes cap. 65. dicit: *positio, quæ est ordo partium in toto, in eius ratione includitur.* Idem docet opusc. 70. & 48. & in 4. distinct. 44. & distinct. 12. locis in hac quæst. relatis.

Ratio est facilis: nam extensio, & ordo partium præstatur à quantitate, & est fundamentum eorum, quæ à quantitate præstantur: ergo hæc est essentialis ratio eius. Consequentia patet: quia conceptus essentialis est quidditatiuus, & passionum radix. Antecedens vero probatur: quia situs iste, & partium ordo accidit substantiæ: quia vere possumus eam definire, non explicato isto ordine: imo posset à Deo poni sine illo: sed non est assignabile aliud accidens, quod hoc præstet: ergo id communicatur à quantitate. Quod autem sit radix aliarũ proprietatũ, constat, quia prius constituitur dimensio in se, quam sit mensura, vel mensurabilis, & quam sit diuisibilis. Et sic de reliquis.

18 Secundo probatur: quia illa est ratio per se in genere, secundum quam accipiuntur eius differẽtiæ, per quas diuiditur in species: sed species per se quantitatis, accipiuntur ex diuersa extensione continua, vel discreta: ergo hæc est propria ratio quantitatis. Et rursus, per extensionem, & molem differt per se à quantitate perfectionis & virtutis.

19 Demum probatur, reijciendo reliquas sententias: quia à sufficienti enumeratione, sola sententia S. Thomæ relinquetur vera. Prima deficit, quia quæstionem insolutam relinquit.

Secuda, quia explicat essentiam quantitatis per exigentiam effectus secundarij, sine quo quantitas est in Eucharistia: & deberet vlterius explicare, quid in se sit illud, quod hanc habet exigentiam? Et hoc explicare non possunt, nisi labantur in sententiam Thomistarum, quam impugnarant.

20 Eodem vitio laborat tertia sententia: Et rursus, quia impenetrabilitas actualis est auferibilis diuinitus à corpore: vis positiua ad non se penetrandum, est ipsa extensio, & situs: & ita incidunt in sententiã, quam impugnant. Et in se non considerato ordine ad aliud, debebant explicare constitutiuum quantitatis: quod est accidens absolutum. Demum, formalissime prius est posse

posse occupare locum, quam aliud à loco expellere: ergo impenetrabilitas non est prima, & essentialis ratio quantitatis.

21 Quartus dicendi modus potest sustineri, si loquatur de quantitate vt à Logico consideratur; & sic intelligendus author illius opusculi (qui non est S. Thomas, vt omnes norunt, & patet ex editione Romana) nunc autem præcipue inuestigamus primum metaphysicum quidditatiuum quantitatis conceptum: mensura, autem, extensionem, vel indiuisibilitatem commensurabilem supponit.

22 Alium dicendi modum non approbamus: quia diuisibilitas radicalis confuse explicat, quod clare exprimitur verbis nostræ conclusionis: & formalissime prius concipitur extensio, quam diuisibilitas: & diuisibilitas demonstratur de quantitate 6. Metaphysicæ: ergo non explicat immediate essentiam; sed solum à posteriori, & per proprietatem, quoad nos notiorem.

23 Sed obijciunt Recentiores: impenetrabilitas est propria solius quantitatis, & radix cæterorum, quæ in illa reperiuntur: ergo impenetrabilitas est essentia quantitatis. Antecedens constat experientia quoad primam partem, quia in nullo nouimus impenetrabilitatem, nisi in quantitate. Quod autem sit radix aliorum, probant: quia ex illa prouenit extensio actualis, & quod quantitas possit diuidi &c.

Respondetur negando antecedens pro secunda parte. Eius probatio, vel assumit aliquid aperte falsum, vel aliquid quod non est ad rem: quod sic patet: nam si facit cõparationem cum actuali extensione in ordine ad locum; non loquitur ad rem: quia nullus in illa cõstituit essentiam quantitatis: cum in Eucharistia detur quantitas non extensa in ordine ad locum. Si vero comparat impenetrabilitatem cum extẽsione partiũ situali in ordine ad se, non video quo medio possit probari, quod eam antecedat impenetrabilitas: imo clarissimum est, quod eam subsequitur: quia actus primos cognoscimus per actus secundos: vnde sicut in exercitio, prius quantitas extenditur in se, & postea occupat locum, & hinc habet vim aliud expellendi, seu ad non se penetrandum cum illo; ita exparte actus primi proportionaliter idem ordo debet seruari, vt ex D. Thoma illa distinct. 44. dictum est.

§. IIII.

Exponitur definitio Philosophi.

24 VT Authoritates adductæ pro penultima sententia exponantur, explicanda est definitio quanti assignata à Philosopho 5. Metaphysicæ textu 18. his verbis: *quantum vero dicitur, quod est diuisibile in ea quæ insunt, quorum vtrumque, aut singulum, vnum aliquid, & hoc aliquid aptum natum est esse.*

25 Quam Philosophorum Principis definitionem, tali exornat commentario P. Arriaga disput. 5: Metaphysic. sectione 1. sub sectione

tione 2. nũmero 18. ita formaliter scribens : aduerte , hanc non esse definitionem quantitatis , sed quanti in concreto: est insuper obscura : videturque conuenire rebus non quantis : nam homo , vt totum essentiale , est diuisibile in animam, & corpus. Deinde , non est de essentia rei quantæ posse diuidi naturaliter in duo, vt patet in cœlo non secabili naturaliter. Diuinitus autem etiam forma materialis sola, vel sola accidentia, aut sola materia sine quantitate potest diuidi in ea quæ insunt. Et tandem concludit , quod nec per effectus secundarios hæc est rigurosa definitio : & ideo melius definietur : quantitas est radix impenetrabilitatis. Hæc ille.

26 Sed leuia sunt hæc , vt tanti Philosophi, ab omnibus receptam definitionem, audeat deserere: cum tamen ipsorum solutionem,& breuem, & claram definitionis Philosophi expositionem, posset in Angelico Doctore legere; qui ibi in principio lectionis 15. ita ait: primo ponit rationem quantitatis (ecce, quod quantitas definitur , quod subsequentes diuisiones declarant) dicens, quod quantum dicitur, *quod est diuisibile in ea, quæ insunt* : quod quidem dicitur ad differentiam diuisionis mixtorum: nam corpus mixtum resoluitur in elementa, quæ non sunt actu in mixto , sed virtute tantum: vnde non est ibi tantum diuisio quantitatis ; sed oportet , quod ad fit aliqua alteratio, per quam mistum resoluitur in elementa. Et iterum addit, quod *vtrumque ; aut singulum est natum esse, vnum aliquid;* hoc est , aliquid demonstratum. Et hoc dicit ad remouendum diuisionem in partes essentiales , quæ sunt materia,& forma : nam neutrum eorum aptum natum est esse vnum aliquid per se. Hæc S. Thomas, quibus est explicata definitio , & solutũ primum argumentum.

27 Secundum posset Arriaga obijcere contra suam definitionem: quia dicit Apostolus : quod *habemus pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum, &c.* Et sicut ipse respondebit, quod loquitur de impenetrabilitate in actu primo: ita Philosophus dicet, quod ex ratione intrinseca quantitatis non repugnat diuisio, sed ex forma, vel modo informandi. De quo videatur S. Thomas 1. Physicorum lectione nona.

28 Vltimum , minoris est momenti : quia Philosophus lumine naturæ ductus miracula supernaturalia non nouit : & licet in alio ordine rerum diuisio fieri possit corporis sine quantitate; non inde infertur , quod connaturaliter hoc non pertineat ad quantitatem ; cuius essentiam per proprietatem , notiorem quoad nos, voluit Philosophus declarare, vt notauerat Flandria libro 5. Metaphysicæ quæst. 14. artic. 1. ad vltimũ: vbi , si vis potest videre quinque argumentorum solutiones.

29 Ex D. Thomæ verbis relatis num. 15. elici potest alia quan-

ti-

titatis descriptio talis : *quantitas est accidens tribuens substantiæ extensionem, seu situm* : in quo explicatur primarius eius effectus, in quo fundatur ratio mensuræ, & indiuisibilitas : & inde oriuntur vt effectus secundarij, replere locum, & non posse cum alia quantitate in eodem loco penetrari : quia Deus, & Angelus, qui situm corporeum non habent, simul sunt vbi est corpus habens extensionem, & situm absque vllo miraculo, aut penetratione.

QVÆSTIO XV.

Vtrum quantitas realiter distinguatur à re quanta?

§. I.

Sententia negatiua.

1 PRoponitur quæstio his generalibus verbis: quia non solum in dubium vertitur distinctio quantitatis à materia prima, sed etiam distinctio illius à forma substantiali, & à qualitate, & alijs accidentibus. Opinantur enim Nominales, quod quantitas non distinguitur realiter à substantia, vel qualitate, aut alijs accidentibus; & ita tot sunt quantitates quot entia corporalia, vna videlicet, identificata cum materia, alia cum forma, & aliæ cum reliquis qualitatibus. Ita Occham in 1. p. Logicæ cap. 44. & 45. & Quodlib. 4. q. 29. vsque ad 33. & Quodl. 7. q. 25. & in 4. sentent. q. 4. Grabiel in 2. dist. 10 & alij Nominales : quia distinctio realis entitatum adstruenda non est, sine vrgenti necessitate : sed omnia propter quæ cogitatur quantitas realiter à re quanta distincta, saluari possunt sine tali distinctione : quia hucusque ad eam adstruendam, nec demonstratio, nec experientia, nec aliquid à Deo reuelatum adductũ est; quod nõ probabiliter soluatur: ergo quantitas realiter non distinguitur à re quanta.

2 Affinis est præcedenti sententia Arriagæ disput. 5. Metaph. sect. 1. vbi dicit probabilius esse, quod quantitas non distinguitur à materia prima. Imo subsect. 3. n. 21 id assertiue ex propria sententia docet. Quæ videtur fuisse sententia Platonis relati à Philosopho 1. Metaph. textu 5. & à D. Thoma 3. p. quæst. 77. artic. 2. verbis adductis à nobis quæst. 13. n. 1.

§. II.

Vera sententia authoritate probatur.

3 DIcendum tamen est, quantitatem esse accidens realiter distinctum à substantia, & qualitate, & alijs huiusmodi accidentibus quamtis. Ita S. Thomas illa quæst. 77. & in 4. distinct. 12. quæst. 1. artic. 1. quæst. 3. quem omnes Thomistæ sequuntur; & specialiter videndi Soncinas lib. 5. Metaph. quæst. 19. & Soto hic q. 2. Docuit idem Scotus in 4. dist. 12. quæst. 2. & in 2. dist. 2. quæst. 9.

esse

Esseque communem Theologorum, & Philosophorum, testatur Suarez disp. 40. sect. 2. à qua nullus recentiorum audet explicite, & in manifesto dissentire: & merito, quia cum pro contraria fere nullũ argumentum positiuum adducatur; suspicandum non est tot eruditissimos viros rationem non habuisse eficacem: quamuis istius, vel illius intellectus minus perspicacis, acumen lateat.

4 Affert P. Suarez num. 7. & post eum, alij Recentes, verba Philosophi 7. Metaph. textu 8. dicentis: *longitudo, latitudo, & profunditas, quantitates quædam sunt, sed non substantia: quantitas enim non est substantia; sed magis cui hæc primo insunt.*

Hæc tamen authoritas expressa quidem esset, si contineret propriã mentem Philosophi: verumtamen illa potius sunt quodam argumentum antiquorum, quod contra se obijcit; quam propria doctrina. Quod notat S. Thomas ibi lectione 2. littera d. prope finem dicens: *decepit autem antiquos Philosophos hanc rationem inducentes ignorantia formæ substantialis, &c.* Vnde verbis relatis non probatur intentum.

5 Melius probatur ex verbis sequentibus, vbi ait: *dico autem materiam, quæ secundum se, nec quid, nec quantitas, nec aliud aliquid eorum dicitur, quibus est ens determinatum.* Vbi videndus S. Thomas littera e. Ex professo quæstionem ad vtramque partem disputat Philosophus libro. 3. Metaph. lect. 13. ex cuius mente S. Thomas ibi in fine lectionis concludit: *ipsæ autem dimensiones pertinent ad genus quantitatis; quæ non sunt substantia, sed accidentia; quibus subijcitur substantia composita ex materia, & forma.*

Rursus Phylosophus 1. Physicorum textu 13. contra Parmenidem, qui dicebat omnia esse vnũ, arguit quia *substantia, & quale, & quantum multa sunt, quæ sunt.* Quæ ratio nulla esset, si non loquitur de distinctione reali. Vnde subdit: *si quidem igitur substantia est, & quantum, & duo, & non vnum est, quod est.* Videatur S. Thomas ibi lect. 3. littera a.

6 Docuit idem S. Augustinus lib. 5. de Trinitate capite. 10. inter alia dicens: *in his ergo rebus aliud est magnitudo, aliud quod ab ea magnitudine magnum est &c.* Magnitudo autem est ipsa quãtitas mollis, quæ dicitur quantitas dimensiua: ergo quantitas realiter distinguitur à re quanta.

§. III.

Rationes communis sententiæ.

7 RAtione solet probari: quia nullum accidens reale potest esse idem realiter cum substantia: eo quod eadem entitas non potest realiter esse per se, & realiter esse in alio. sed quantitas est accidens reale: quia præstat substantiæ omnes effectus reales, hucusque recensitos: ergo non potest esse idem realiter cum substantia.

Hæc ratio in doctrina Philosophi, & S. Thomæ, efficax est: quia licet prædicamenta accidentium inter se, non differant realiter; à substantia tamen, omnia, quæ vere ac

cidētia sunt, realiter differunt. Quia tamen id non admittunt Nominales: & etiam negant minorem: eo quod non reputant nisi secundo intentionaliter accidere, vt passiones notionales accidunt, substātiæ; ideo oportet assignare aliam rationem apud omnes efficacem.

8 In primis est validū argūmentum desumptū ex SS. Eucharistiæ sacramento, in quo quantitas panis manet, post desitionem substantiæ panis, & conuersionē illius in corpus Christi: quæ autem realiter separantur, realiter distinguuntur.

Occurrunt Nominales dicendo, quantitatē substantialē, identificatā cum pane, desinere ad eius desitionem; solum autem remanere quantitates identificatas cum accidentibus.

9 Sed contra primo: nam extensio, vel impenetrabilitas, vel ratio mensuræ, vel quęcumque alia ponatur esse propria ratio quantitatis, sunt eiusdē rationis in omnibus quātis per se: sed effectus formalis eiusdem rationis prouenire debet ab eadē forma: ergo in vno indiuiduo corporeo, habente plura accidentia vna tantum est quantitas.

Secundo: si accidētia in Eucharistia non vniuntur in vna quantitate, non est per quid vniantur inter se: vt inductione patere potest: sed hoc ad sensum apparet esse falsum: quia simul mouētur, & manent omnia accidentia cum eadem colligatione, ac cum erat ibi substantia panis: ergo vniuntur vt in subiecto in vna quantitate.

10 Tertio est argumentum S. Thomæ 3.p.q.77. art.2. nam qualitates non sunt diuisibiles, nisi per accidens ratione subiecti. sed diuiduntur accidentia, quæ remanent in sacramento, vt patet cum in missa frangitur hostia consecrata: ergo est vna quantitas, quæ est commune qualitatum subiectum.

Quartò, & vrgentius, arguitur ex doctrina S. Thomæ ibi art.5. docentis, quòd ex speciebus sacramentalibus ab agentibus naturalibus aliqua vere, & proprie generantur: quod ad sensum patet: *nam generantur cinere, si comburantur; vel vermes si putrefiant; vel pulueres, si conterantur*: quod fieri non posset, si istorum accidentium non daretur aliquod cōmune subiectum gerens vicem materiæ, in quo alterationes reciperentur, & mediis illis, formæ introducerentur.

Respondet Hurtado disp. 13. Metaph. sec. 2. Deum ad præsentiā istorum agentium has formas miraculosè introducere ad mysteriū occultandum; sicut, & miraculosè materiam creat, vel quantitatem in illam cōuertit, nec oportet nos parcos esse circa multiplicationem miraculorum, in mysterio in quo *memoriam Deus fecit mirabilium suorum.*

11 Hanc tamen euasionem præuenerat S. Thomas illo artic.5. dicens: *verum quia non rationabile videtur dici, quod miraculosè aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, &c.* Quod est dicere vt mysteria minus incredibilia reddantur, & non tam difficilia; non sunt destruenda miracula sine necessitate, aut euidenti ratione deducta ex re-

uelatis: sed vix est aliqua ratio probabilis pro sententia Nominalium; & hæc sententia communis, adhuc sine luce fidei erat communis Philosophorum: ergo irrationabiliter ad miracula confugiunt vt positiones extraneas, & a scholis exulantes, defendant.

Rursus, eadem licentia multiplicandi miracula possent dicere, redire materiam panis, quæ antea erat: vel quod, id quod generatur, non constat materia: quod ipsi impugnant. Et similia facile possent deduci. Vnde merito dixit M. Soto, quod mysterium Eucharistiæ multo fit nobis intelligibilius, si ponamus quantitatem esse in sacramento, velut subiectum aliorum accidentium. Nec mirū, quod isto argumento, ad res istas naturales cognoscendas vtamur: nam fidei lumen multa etiam naturalia illustrat.

12 Respondet Arriaga n. 4. primo, manere ibi etiam vbicationes materiæ (quæ cum sint accidentia realia, & fides doceat manere ibi omnia accidentia, necessario debet ibi manere,) illæ autem sunt, quæ proxime fundant impenetrationem, quatenus natura sua sunt incompossibiles cum alijs vbicationibus alterius materiæ. Secundo respondet, Deum impedire penetrationē eorum accidentium, ne tantum miraculum fiat.

Hanc secundam euasionē iam præclusimus: & vlterius refellitur: quia accidentia post consecrationē eodem modo sunt ac antea: sed non erat miraculum, quod antea penetrarentur, in sententia Nominalium: ergo nec postea ad hoc, miraculo indigent. Ponere autem quantitatem, quæ natura sua non sit impenetrabilis, est destruere quantitatem; quia hæc est eius proprietas, in nostra sententia; & est quantitatis essentia, in sententia Arriagæ.

13 Minus valet prior euasio eius: primo, quia vt ait S. Thomas 3. p. quæst. 76. artic. 5. ad 3. esse in loco est accidens per comparationem ad extrinsecum continens: nec conuenit nisi media quantitate, & per correspondentiam ad extrinseca: & variatur localiter motis speciebus: vnde omnino falsum est, quod semper remaneat vbicatio materiæ, quæ fuit.

Secundò, etiam est falsum, quod vbicationes fundent impenetrationem: sed potius ipsa materia, & extēsio, & moles eius, vt docet S. Th. in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. fundant impenetrationem cum alio corpore. Et ideo admittit S. Thomas 3. p. quæst. 76. art. 5. ad 2. esse miraculum, quod dimensiones separatæ à materia repleant locum. Et quamuis ibi indicet esse probabile, quod hoc habent dimensiones ex natura sua, quod est posse replere locum: nullus tamen potest admittere, quod hoc proueniat ab, vbi; quia hoc potius supponit corpus in loco situatum: quod impedit ibi aliud simul situari. Valeant ergo euasiones istæ: quia in vanum excogitantur, pro opinione reiecta, & relicta ab omnibus, patrocinando.

14 Aliam rationem, peculiariter militantem contra Nominales, proponit M. Soto in hac forma: si quan-

quantitas non distinguitur à re quãta, sequitur, quod tot sunt quantitates in individuo aliquo, quot sunt ibi res corporeæ: verbi gratia, in ligno, vna erit quãtitas materiæ, alia formæ, alia coloris, alia humiditatis, alia frigiditatis, & similiũ qualitatum: consequens est falsum: ergo est falsum, quod quantitas non distinguatur à re quanta. Maiorem ipsi cõcedunt: vnde sola minor probatione eget. Sic ergo probatur: si in eod. subiecto essent plures quãtitates penetratiue se habentes, nulla posset assignari ratio naturalis, cur duo distincta corpora non possent se naturaliter penetrare in eodem loco: quod tamen esse absurdũ per se patet, & experientia constat. Probatur sequela: nam nulla alia ratio est cur lapis, & lignũ non possunt esse in eodẽ loco, nisi quia duæ quantitates non possunt se penetrare: cum tamen cõcedamus Deum, & Angelos carentes quantitate, esse vbi sunt corpora: sed omnes illæ quantitates ligni essent simul coextensæ in eodem loco: ergo pariter simul ibi esse possent quantitates lapidis. Desumpta est hæc ratio ex Philosopho, & S. Thoma lib. 2. de Anima textu 69. lect. 14. littera f. vbi ad probandum, quod *lumẽ non est corpus*, sic arguunt: *impossibile est duo corpora esse simul: si ergo lumen est corpus impossibile est quod lumen sit simul cum corpore diaphano: hoc autem est falsum: ergo lumen non est corpus.* Qua etiam ratione vtitur S. Thomas 1. p. q. 67. artic. 2.

15 Dices: disparem esse rationem: nam quantitates materiæ, & formæ, & accidentium totius compositi, vniuntur per modum actus, & potentiæ; & sic possunt esse simul: at verò quantitates diuersorum suppositorum hanc vnionem non habent, & ideo non possunt esse simul, nec ad inuicem penetrari.

Euasionem hanc bene reijcit M. Soto, primò: quia petit principium: hoc enim contendit argumẽtum, quod si materia, & forma haberent distinctas quantitates, nullo modo forma informaret materiã: quia non possent se penetrare, magis quam lignum, & lapis: nam ea ratione qua quantitates nõ possunt se penetrare, repugnaret illis vniri in eodem loco adæquate; aut si non repugnaret illis vniri, pari ratione nec repugnaret esse simul, licet non vnirentur.

16 Secundò, in casu quo substantia separaretur ab accidentibus; vel in casu illo, quod admittit S. Thomas in 4. dist. 44. quæst. 2. artic. 2. quæst. 3. ad 3. *quod Deus faceret aliquod corpus, quod non esset in loco*; posset esse simul cum alia substantia (quamuis eam non informaret) sicut Angelus est simul cum corpore ergo repugnantia existendi in eodem loco, non est ex eo, quod non vniantur; sed quia duæ distinctæ quantitates distinctum habent situm.

Præter quã quod, eum iuxta eorũ sententiam, accidentia in Eucharistia non vniantur in vna quantitate, vel subiecto communi, & sint ita simul, ac erant antea;

fit manifestum, quod antea penetratio non proueniebat ab vnione, sed quia vna, sola erat omnium quantitas.

Rationes aliæ, quæ possent ponderari, pendent ex dicendis in physica de punctis continuatiuis, & terminatiuis; & ideo nunc omittende. ¶ Ratio prioris sententiæ, euanescit per fundamenta nostræ.

17 Præterea solet argui: nam secundum Philosophum capite de Substantia, proprium substantiæ est, quod vna numero sit susceptiua contrariorum: sed si quantitas esset accidens distinctum à substantia, esset subiectū aliorum accidentiū: ergo falsum est, quod quantitas distinguatur a re quanta.

Respondetur ex supra dictis q. 12. n. 7. quod proprietas illa substantiæ, intelligitur de susceptione contrariorum, per modum subiecti *quod*: quantitas autem solum est subiectū *quo*: nam, vt ait S. Thomas q. vnica de Spiritualibus creaturis artic. 11. ad 13. *Substantia recipit vnum accidens alio mediante, sicut colorem mediante superficie.* Quod & docet S. Thomas 3. p. q. 77. art. 2. ad 1. & hoc modo, inquit, *superficies*, quæ est quædam species quantitatis, *dicitur esse subiectum coloris*, nempe, vt *quo*, & vt ratio, media qua alia accidentia insunt substantiæ, quæ est subiectū *quod*. Subdit autem S. Thomas: *Vnde quando accidenti datur aliquis vt per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse*, etiam vt *quod*: & ideo ipse S. Thomas in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. quæstiuncula 3. ad 2. loquendo de entitate in Eucharistia miraculose existente sine substantia, ait *quod in prædicando, & subijciendo accipit modum substantiæ, & accidentis: vnde lineam dicimus, & quantitatem, & quantum, & magnitudinem, & magnã.* Quod latius explanare ad Theologos attinet.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm numerus sit vere, & proprie species quantitatis discretæ?

1 QVia, vt inquit S. Thomas in 1. dist. 24. q. 1. artic. 3. ad 3. *Ratio diuisionis, & quantitatis, & mensuræ secundum Cõmentat.* 10. Metap. textu 2. *prius inuenitur in quantitate discreta; quam in quantitate continua*; de quo Flandria lib. 10. Metap. q. 2. artic. 2. late disputat; ideo Phil. cap. de Quantitate, præponit discretã continuæ numerando, & declarãdo, vt ibi notat Caiet, quia quantitas discreta secundum suam rationem prior naturaliter est continua: eo quod vnitas, quæ est principium quantitatis discretæ, est prior puncto, qui est principium quantitatis cõtinuæ. Et ob hanc causam opusc. 48. apud D. Thomam, prius explicantur species quantitatis discretæ, quam species quantitatis continuæ. Quem ordinem nos imitantes, incipimus a speciebus quantitatis discretæ: de quibus tria videnda sunt: quia enim principiū numeri est vnitas, disputandū primo est de vnitate; secundo agendū de ipso numero; & tandē inquiretur, an, præter numerū, detur aliquæ aliæ species quãtitatis discretæ? de quo q. seq.

§. I.

§. I.

Vtrùm vnitas prædicamentalis addat aliquid supra quantitatem continuam?

2 NEgatiuam sententiã, ex Thomistis tenent Soncinas lib. 10. Metaph. q. 2. vbi talẽ proponit conclusionẽ: vnitas, qua lapis est vnus numero, est eius cõtinuitas, siue quantitas dimensiua. Idem docet Soto q. 2. de Quantitate cõcl. 2. dicẽs, quod vnitas non distinguitur à quãtitate continua. Tenetque Flãdria lib. 4. Metap. q. 3. art. 7. & fuit sententia Hervei quodlib. 8. art. 2. Eos sequitur nouissime Lerma libro 7. Logicæ quæst. 13. Extra scholam S. Thomæ docuerunt idem Durandus in 1. dist. 24. q. 2. & ibi Gregorius, & Suarez disp. 4. Metap. sect. 9. n. 9. & alij authores cõmuniter.

3 Per oppositum alij docent vnitatem predicamentalem addere supra quantitatem aliquid positiuũ & reale, incompletum, reductiue pertinens ad prædicamentum quantitatis, ratione cuius componit numerum, qui est multitudo mensurata per vnum. In qua sententia plures Thomistæ concordant: licet diuidantur in explicando, quid sit illud positiuum reale? in duos modos dicendi propositos, & approbatos à Capreolo in 1. dist. 24. q. vnica in probatione primæ cõclusionis. Primus dicendi modus est, quod vnitas, quæ est numeri principiũ, sit esse, quod dat quantitas subiecto: qui dicendi modus sumitur ex Auicena 3. Metap. cap. 2. & ex B. Alberto super caput 5. S. Ioannis de diuinis nominibus, & sequitur Iat. eius 4. Metap. q. 8. & satis vere similẽ appellant PP. Carmelitani in Logica disp. 13. q. 6. n. 71.

4 Secundum dicendi modũ, his verbis proponit Capreolus: potest: etiam dici quod vnitas, nec est forma continuitatis, nec esse talis formæ; sed est quoddam accidens indiuisibile, consequens quantitatẽ continuam: & differt à puncto in hoc, quod punctus habet situm in linea, vel continuo; non autem vnitas: sed habet pro subiecto adequato, & per totum continuum, ita quod aucto, vel diminuto tali continuo, non remanet prior vnitas, sed alia. Sequũtur idem Araujo libro 3. Metaph. quæst. 3. artic. 3. Zanardus lib. 10. Metap. quæst. 3. ad 3. & PP. Carmelitani vbi supra. Et addunt, quod huic doctrinæ non parum fauet D. Thomas 3. p. quæst. 77. art. 5. & Quodlib. 10. artic. 3. vbi expresse fatetur, quod quando alicui liquori permiscetur alter eiusdem speciei, non manet idem numero, vel in toto, vel in parte; secundũ, quod mixtio facta est. Et ibi art. 4. & lib. 3. Metap. lectione 13. expresse dicit, quod quando duo corpora prius diuisa copulantur, corrumpuntur duæ superficies terminatiuæ eorũ, & fit vna: quando verò vnum corpus diuiditur in duo, corrumpitur vna superficies, & fiunt duæ: quod videtur esse non posse, nisi vnitas sit accidens quoddam indiuisibile.

5 His non obstantibus, tenenda

est prima sententia; cum qua dicendum, numerum prædicamentalem non distingui ante operationem intellectus ab ipsa quantitate continua, secundum quod indiuisa in se, & est apta in potentia alia mensurare, & notificare. Ita expresse habetur opusculo 48. apud D. Thomam, tractatu 3. cap. 1. & indicatur à D. Thoma quæst. 9. de Potentia artic. 7. ad 5.

Ratione probatur primò: nã vnũ transcendentale, non addit supra ens aliquid realiter ab ente distinctũ; sed dicit ipsum *ens vt indiuisum*, vt docent Philosophus, & S. Thomas 4. Metap. lect. 2. & late ostendimus ibi Contr. 9. ar. 2. ad 3. vbi & diximus cum D. Thoma, quod hæc est vera definitio vnius, *vnum est ens, quod non diuiditur*: ergo nec vnitas prædicamentalis addit aliquid realiter distinctum à quantitate, quæ est in prædicamento. Probatur cõsequentia, primò, quia vt bene notauit M. Soncinas vbi supra, vnũ numerale, & vnum transcendẽs, se habent sicut superius, & inferius: ergo sicut quælibet entitas, inquantum est indiuisa, est vna transcendenter; ita entitas in determinato genere quantitatis, inquantum est indiuisa, habet rationem vnius.

Secundò probatur illa consequentia: nam ideo vnum transcendens nihil positiuũ addit supra ens, quia intellecta entitate, sine illo superaddito habet quicquid desideratur vt sit vna transcendenter: sed pariter intellecta quantitate vt in se indiuisa, & alteri commensurabili, est quicquid exigitur ad rationem vnius in genere determinato per cõmẽsurationem quãtitatiuam: ergo non oportet aliquid aliud superaddere.

6 Secundò probatur principaliter conclusio, & robatur ratio facta, alia quæ indicatur à D. Thoma quæst. 7. de Potentia artic. 9. & in 1. dist. 24. quæst. 1. artic. 3. in cor. & ad 3. & 1. p. q. 30. artic. 3. & desumitur ex Philosopho 10. Metap. textu 2. dicente, quod *numerum cognoscimus diuisione continui*: & ideo in illa solutione ad 3. ait S. Thomas, quod *rationem numeri sequitur intellectus diuisionis continui*. Et 4. Metap. lect. 2. littera c. *numerus ex diuisione continui causatur*. Ex quo sic formatur ratio: posita in rerum natura diuisione continui in partes, etiã si ab illo auferatur omnis alia entitas, intelligitur numerus prædicamentalis: ergo supervacanee ad hoc alia exigitur entitatis additio. Probatur antecedens: nam duplex est diuisio, alia essentialis, vel formalis, quæ primo inuenitur in affirmatione, & negatione: & hæc facit distinctionem, & multitudinem transcendentem: alia est diuisio secundum quantitatem, quæ fit partitione continui: sed illa fit absque additione alterius prædicati essentialis: ergo, & ista fit absque additione alterius pertinentis ad lineam, seu genus quantitatis.

Per quæ non negamus, quod cum numerus est in rerum natura, quantitates ex quibus constat, habeant existentiam indiuisam; imò, id est necessarium; tum ratione genera-

nerali, quia omne, quod est extra causas, existit, vel per se, vel in alio: tum ratione speciali, quia ens vt vnum, est indiuisum; & indiuisio non est nisi existentia sit impartita. Sed asserimus, quod ratio formalis vnitatis prædicamentalis, non sumitur ex aliqua entitate simpliciter indiuisibili; sed sufficit, quod non diuidatur in genere quantitatis discretæ, vt postea amplius exponetur: per quæ excluditur prior dicendi modus aliorum.

7 Contra vltimum dicendi modum, plura inconuenientia obijcit Soncinas. Primum, quia sequitur, quod cum aliquod animal augetur, esset continuo aliud, & aliud: quia in augmentatione additur quantitas omnibus membris: & quod, si Petro abscindatur digitus, non erit idem numero homo. Demum sequitur, quod dum pluit in mare, mare efficiatur successiue tot indiuidua, quod sunt guttæ, quæ cadunt in ipsum: quia fit continuo additio alterius quantitatis, & ita non remanet prior vnitas, sed aduenit alia.

Deinde contra eündem obijcit Soto: nam si ternarius, v.g. Papæ, Imperatoris, & Regis, distingueretur ab ipsorum quantitatibus vt accidens ipsarum, deberet esse in omnibus simul tanquam in subiecto adæquato: sed est impossibile, quod vna res absoluta sit in subiectis, nõ solum distinctis, sed distantibus: ergo vnitas quantitatiua, seu prædicamentalis, non est aliquid distinctum realiter à quantitate.

8 Potissimum tamen argumentum in hac parte est, quia non sunt admittendæ distinctiones sine necessitate: quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora: sed ad omnia, quæ Philosophus, & S. Thomas, & recta ratio docent de numero prædicamentali, recte cõponenda, & intelligenda, non requiritur huiusmodi entitatis additio: ergo non est cur admittatur. Maior probatur argumenta soluendo.

§. II.

Soluuntur argumenta.

PRimo est argumentum M. Iauelli: nullum ex natura sua diuisibile, & cui repugnat indiuisibilitas, potest habere rationem vnitatis, eo quod vnum est, quod non diuiditur: sed habere partem extra partem, & esse diuisibilem, conuenit quantitati continuæ ex sua ratione formali, & quidditatiua, vt patet ex 6. Physicorum textu 2. vbi dicitur continuum est diuisibile in semper continua: ergo quantitas continua, quocumque modo consideretur, non potest habere rationem vnitatis.

9 Posset in primis argumentum retorqueri contra ipsum: nã existentia proportionatur cum illo cuius est existẽtia: ergo si quantitas essentialia prædicata habet cum repugnantia vt sit principium numeri; etiã eius actus existentiæ aptus non erit ad hoc ministerium.

Respondetur ergo verum esse, id quod dicunt Philosophus, & S.

Thomas libro 10. Metap. lect. 1. littera e. quod *proprie vnum est ens indiuisibile*. Cæterum indiuisibilitas patitur latitudinem: & potest aliquid esse indiuisibile in genere numeri, & diuisibile in genere magnitudinis: & ideo S. Thomas ibi lect. 2. littera a. dicit: quod quantitas rei cognoscitur per vnum, aut numerum: per vnum quidem, sicut cum dicimus vnum stadium, vel vnum pedem. Per numerum autem, sicut cum dicimus tria stadia, vel tres pedes. Id ergo quod in genere pedis, vel stadi est indiuisibile, est diuisibile materialiter in ratione quantitatis

Et vt explicat M. Soto est longe diuersæ rationis indiuisibilitas, & diuisibilitas magnitudinis, ac indiuisibilitas vnitatis, & multitudinis: diuisio magnitudinis est in partes, quæ antea erant plura solū in potentia, & per diuisionem, & discontinuationem fiunt actu plura: multitudo verò diuiditur in partes, quæ erant actu plura: & ideo continua quantitas est diuisibilis, vt cōtinua; & indiuisibilis, vt numerus: vnde Philosophus 8. Metaph. textu 10. ait, quod diuisio quantitatis continuæ proceditin infinitū; diuisio verò numeri minime: quia binarius diuidi non potest in alios numeros: & hoc sensu S. Thomas lib. 1. Metaph. lect. 2. docet vnitatem esse omnino indiuisibilē, videlicet *formaliter*, vt recte similes loquutiones exponit Soncinas vbi supra, & S. Th. lib. 5. Met. lect. 8. littera c. ait, quod indiuisibile secundū quantitatem, si nō habeat positionē, dicitur vnitas: punctus verò est id, quod est omnino indiuisibile secundū quantitatē; & tamen habet positionem.

10 Secundo solet obijci authoritas S. Tho. lib. 7. Metap. textu 49. lect. 13. littera h. in fine dicentis: *& sic dualitas non erunt duæ vnitates, sed aliquid ex dualitatibus cōpositum: aliter numerus non esset vnum per se, & vere, sed peraccidens, sicut quæ coacernantur.*

Sunt qui respondeant loqui S. Thomā ex sententia Democriti, quā ibi exponebat. ¶ Quamquā nō possit hæc solutio, attento contextu, euidenter refelli: quia tamen illa non indigemus.

Facilius respōdetur, quod formaliter loquēdo, vnitates coaceruatæ non faciunt numerū; sed vnitates vt artificialiter adunatæ ad faciendū vnum per se, vt postea exponetur.

11 Sed instabis: nā quantitas cōtinua nō pertinet reductiue, sed directe, ad genus quantitatis; imò est ipsa quantitas: sed S. Thomas sæpissime docet quod vnitas prædicamētalis reductiue pertinet ad genus quantitatis, vt patet 1. p. q. 3. art. 5. & q. 7. de Potentia art. 3. ad 7. & alibi sæpe: ergo ex mente D. Thomæ, vnitas prædicamentalis est quid incōpletum, quantitati superadditū, & ab ea diuersum.

Respōdetur, quod sicut linea est quædā species quantitatis, inquantū habet propriā extensionē; & simul est quid incōpletū respectu superficiei, & corporis quod ex lineis, & superficiebus constat vt dicetur infra q. 18. §. 2. ita pariter quantitas vt extensa, est species quantitatis cōtinuæ; quæ est magnitudo; & vt vna,

vna, & indiuisa, habebit indiuisibilitatem requisitam ad vnitatem, ex qua componitur quantitas discreta. & sic erit in genere quantitatis discretæ reductiue.

12 Adhuc vrgebis: nam S. Thomas 1.p. quæst. 11. art. 1. ad 1. & quæst. 30. art. 3. & Quodlib. 10. art. 1. & sæpissime alibi, constituit differentiam inter vnitatem transcendentem, & vnitatem prædicamentalem: quod illa *nihil positiue addit ad id cui adiungitur; sed vnum quod est principium numeri; addit aliquid supra ens, ad genus quantitatis pertinens*: sed differentia hæc esset nulla, si vnitas prædicamentalis solam adderet quantitatem: ergo vltra quantitatem addit aliquid indiuisibile, ad genus quantitatis reductiue pertinens. Probatur minor, primo: quia S. Thomas loquitur generaliter: vnitas enim transcendentalis nihil addit ad essentiam substantiæ, nec ad essentiam accidentis, vel ad id quod est vnum.

Secundo nam, vt docet S. Thomas quæst. 17. de Potentia artic. 3. ad 8. etiam vnitas transcendentalis ponit aliquid positiuum, inquantum ponit ipsum ens, cuius est vnitas: ergo si ex eo præcisse vnitas prædicamentalis dicitur addere aliquid positiuum supra ens, quia quantitatem addit substantiæ, quæ est aliquid positiuum, idem dicetur de vnitatibus transcendentibus aliorum prædicamentorum: & ita differentia assignata à D. Thoma nullius esset momenti, nec vere subsisteret.

13 Hoc argumentum ipsi, qui obijciunt, tenentur soluere; quia iuxta priorem dicendi modum, admittunt, quod vnitas transcendentalis supra substantiam, & quantitatem, solam addit quantitatis existentiam: sed omnia alia accidentia addunt substantiæ existentiam, realiter ab ipsa distinctam, & à propria quidditate, vt docet S. Thomas sæpissime, vt late retulimus 1.p. Metaph. controu. 7. art. 5. ergo iam iuxta illos, discrimen est nullum.

14 Respondetur igitur, quod mens D. Thomæ est, quod diuisio formalis causat distinctionem, & multitudinem, quæ est de transcendentibus, & vnum erit, quod formaliter est indiuisum: & hoc transcendit omnia genera, etiam genus quantitatis: at vero diuisio quantitatiua causat numerum prædicamentalem, quæ est vnitas peculiaris in genere determinato, ad quod pertinet peculiariter diuisio, & extensio, diuisibile, & indiuisibile, vnum, & plura, quod non reperitur in alijs generibus: & ita quamuis sola addatur quantitas; quæ indiuisa, est vnitas; & extensa, est magnitudo, habetur clara differentia assignata à D. Thoma. Quæ intelligantia clare habetur opusc. 48. apud D. Thomam tract. 3. capite 1. vbi dicitur, *vnum quod est principium numeri, dicit ens continuum indiuisum.* Per quæ expositæ manent authoritates obiectæ supra num. 4. quia non negamus quod diuisione, vel vnione continui, resultet nouus numerus: sed non est, quia additur entitas indiuisibilis; sed quia quantitas ipsa est

vna,

vna, vel plures; copulata termino communi, vel non copulata. Videatur S. Thomas 4. Metaphys. lect. 2. litt. c.

15 Vltimo arguit Araujo, & cum eo alij: quia in quantitate continua datur aliqua entitas incompleta, quæ sit principium magnitudinis, nempe, punctum: ergo etiam in quantitate discreta necessario concedenda est aliqua entitas incõpleta, quæ sit principiũ numerorũ: & sit indiuisibilis, sicut, & pũctũ: quia vnitas numeralis, etiam est mensura simpliciter prima; & ideo indiuisibilis debet esse, sicut, & punctum, iuxta dicta, quæstione 14. num. 7.

Respondetur, quod iam admittimus vnitatem esse indiuisibilem simpliciter, formaliter loquendo: quia in genere numeri non est imaginabile aliquid minus vnitate, quæ est minimum principium infimi numeri, nempe, binarij; non tamen opus est, quod numerus materialiter sit quid indiuisibile: imo si esset materialiter quid indiuisibile, non posset cum alio continuari, & discontinuari; & ita potius constitueret multitudinem transcendentem, quam numerum prædicamentalem. Nec paritas puncti debet tenere in omnibus: alioquin non esset similitudo, sed identitas: quam constat hic non esse, quia punctum est terminus intrinsice inhærens terminans, & copulans continuum: numerus vero constat ex partibus discretis, & separatis. Nec facilius intelligitur, quod numerus sit ens per se, ponendo quod cuilibet quantitati addatur sua entitas indiuisibilis: quia cum illæ quantitates, & earum indiuisibilia realiter distent, restat tota difficultas qualiter adunentur ad faciendum vnum per se? Quam difficultatem sine his indiuisibilibus, quæ non facile percipiuntur, postea expediemus.

16 Posset adhuc obijci: nam S. Tho. lib. 4. Metap. lect. 2. littera c. ait: *vnum, quod est principium, numeri, addit supra substantiam rationem mensuræ, quæ est propria passio quantitatis, & primo inuenitur in vnitate &c.* Ergo non consistit vnitas prædicamentalis in ipsa quantitate, sed in aliqua eius proprietate.

Hæc authoritas, in primis corroborat principalem nostram conclusionem: quia solam quantitatem vt indiuisam, & mensurantem, ponit S. Thomas addere vnitatem prædicamentalem supra substantiam.

¶ Posset deinde concedi, quod vnitas complete dicit quantitatem vt non diuisam, & vt mensurantem: quod videtur ita affirmari opusc. 48. tractatu 3. cap. 1.

17 Cæterum, quia ipse S. Thomas lib. 5. Metaph. lect. 8. littera c. proprietatem vnius ponit esse rationem mensuræ; ideo in dicta lect. 2. videtur exponendus de mensura radicali; de qua in eadem lect. 8. dicit; *sciendum est autem, quod esse mensuram, est propria ratio vnius, secundum quod est principium numeri:* nam libro 10. Metaphys. lect. 2. in principio dicit, quod ratio vnius habet pro proprietate rationem mensuræ. Verum est, quod apud Logicos ratio mensuræ est præcipue con-

considerata; & ideo apud illos vocatur *propria ratio*: & hæc potest esse alia authoritatum explicatio: recolantur, quæ diximus quæst. 14. num. 9. & 21.

§. III.

An numerus sit vera species quantitatis?

18 NEgatiua sententia pluribus placet; licet non eodem modo ueantur fundamento. Aureolus enim in 1. dist. 24. vt vbi refert Capreolus, id negat: quia putat numerum esse formaliter ens rationis. Quod sequuntur aliqui Recentiores, & alij id tribuunt Soncinati libro 10. Metaph. 8. quæst. Verum qui eam citant, eum non viderunt: quia ibi numerum numeratum esse ens reale, quinque rationibus probat; & numerationem esse in intellectu nullus potest negare; de quo videatur S. Thomas 1. p. quæst. 30. art. 1. ad 4. & de solo numero numerato est quæstio præsens: quamuis etiam de numero formali, non nihil dicemus infra num. 27.

19 Alij ideo negant numerum esse speciem quantitatis, quia arbitrantur ex vnitatibus non posse fieri vnum ens per se, sed quod sola est coacernatio multorum entium. Ita Durandus in 1. dist. 43. quæst. 2. n. 12. Gregorius, Gabriel, & alij Nominales, quos citant, & sequuntur Conimb. hic q. 2. art. 1. Suarez disp. 41. Metaph. sect. 1. Vazquez 1. p. disp. 26. cap. 3. & alij recentiores. Inter quos quidam admittit numerum habere vnitatem sufficientem, ad hoc vt ponatur in prædicamento: & tamen vt S. Thomæ, & eius discipulis contradicat, dicit excludi numerum à speciebus quantitatis, quia discretio vnitatum non contrahit quantitatem ad peculiarem aliquem modum extensionis, seu impenetrationis radicalis, in qua consistit essentia quantitatis.

20 Dico tamen secundo, numerus, qui componitur ex vnitatibus quantitatiuis, est vera, & propria species quantitatis. Ita Philosophus, non solum in hoc capite; sed etiam libro 5. Metaph. cap. 13. vbi in rigore metaphysico veras species quantitatis intendit assignare: & colligitur ex eodem 2. de Anima cap. 6. & alibi sæpe. Idemque docet S. Thomas ibi lectione 15. & 1. p. quæst. 30. art. 3. & quæst. 9. de Potentia art. 7. & quodlib. 10. art. 1. & libro 1. sententiarum dist. 24. quæst. 1. art. 3. & sæpissime alibi. Auicena lib. 3. Metaph. cap. 4. fuit quæ sententia D. Gregorij Nisseni libro de historia sex dierum, & S. Ioannis Damasceni capitulo 33. & 49. suæ Dialecticæ.

Respondet P. Suarez disput. 41. sect. 4: quod Philosophus in Logica non assignat species quantitatis iuxta rei veritatem, sed iuxta vulgarem loquendi modum. Et in Metaphysica non solum tradit diuisiones vniuocas, sed etiam analogas

acceptiones vocum: & sic ait. num. 13. quod S. Thomas non loquitur de specie, & forma in rigore, sed tantum analogia, & proportione quadam.

21 Sed contra primo: nam in Logica numerat species, saltem in ratione mensuræ; & in Metaphysica eodem tenore, quo quantitatem diuidit in continuam, & discretam, diuidit qualitatem in suas species: sed illæ sunt species proprie, & in rigore; ergo & istæ.

Secundo, de mente S. Thomæ sine vllo fundamento dubitatur: quia etiam in multitudine transcendenti est quantitas discreta metaphorice, & vulgariter, vt ipsi fatentur: & tamen negat S. Thomas multitudinem angelorum esse in prædicamento quantitatis, & id affirmat de multitudine rerum corporalium: vt iterum docet S. Thom. 1. p. quæst. 50. art. 3. ad 1. ergo agnoscit in istis veram, & propriam speciem.

22 Tertio, verba ipsa S. Thomæ de eius mente, illum, qui eam sincere vuult assequi, dubitare non sinunt: nam libro 8. Metaph. lect. 3. ait: *numerus est vnum per se, eo quod vna pars eius est vt forma alterius.* Clare idem dicit libro 7. Metaph. lect. 13. verbis relatis num. 10. & lect. vltima dicit, quod numerus est quodam *compositum*, quod est *vnum simpliciter*. Et libro 8. citata lect. 3. pro inconuenienti infert, *quod si numerus non esset simpliciter vnus, sed per modum coaceruationis, non esset aliqua species entis*: & 1. p. quæst. 11. art. 1. ait: *vnum quod est principium numeri addit aliquã rem supra substantiam entis: alias numerus ex vnitatibus compositus, non esset species quantitatis.* Quo etiam modo arguit Quodlib. 10. art. 1. & alibi sæpe. Quod nullum, nec apparens, esset inconueniens, si loqueretur de specie analogicè, & metaphorice. Consequentia probatur, ex eodem D. Thoma libro 5. Metaph. lect. 8. littera c. docente, quod ratio vnius, & ratio mensuræ, licet primo conueniat vni, quod est principium numeri, tamen per quandam similitudinem deriuatur ad vnũ in alijs generibus, vt docet Philosoph. 10. Metaph. lect. 2. *& ideo vnum non omnino æquiuoce dicitur de eo, quod conuertitur cum ente, & de eo, quod est principium numeri: sed secundum prius, & posterius*: hoc est, analogice: ergo pariter, quantitas discreta, & numerus analogice inueniuntur in quolibet genere: ergo luce clarius constat nostram conclusionem esse de mente S. Thomæ: & sic nullus eius discipulus ab eo dissentit. Consentiuntque Scotus 5. Metaph. quæst. 9. & eius assectæ. Insuper Henricus, Argentinas, Toletus, & alij, quos refert, & sequitur Rubio capite de Quantitate quæst. 6. idemque docere Euclidem, & omnes Mathematicos testantur PP. Carmelitani disput. 13. quæst. 7.

§. IV.

Rationibus probatur sententia D. Thomæ.

23 PRobatur primo à posteriori: illud quod est ens rationis, aut

aut ens per accidens, non potest esse obiectum scientiæ realis: sed numerus est obiectum proprium, & per se Arithmeticæ: ergo est ens reale, & vnum per se: & cum non sit in alio genere, nisi in genere quãtitatis, erit vera eius species. Maior est Philosophi, & S. Thomæ 6. Metaph. lect. 2. quia entis rationis non est scientia realis, & entis per accidens non potest esse vna scientia, sicut nec vna definitio, nec de illo, vt sic, possunt passiones demonstrari. Minor vero ab omnibus admittitur: vnde S. Thomas Quodlib. 10. art. 1. ait: *& hic numerus scilicet, ex diuisione continui causatus, est subiectum Arithmeticæ, etiam secundum Auicennam.* 3. Metaphysic. cap. 5.

Dices primo: etiam Arithmetica tractat de numero, qui est in spiritualibus: quia agit de omni numero, & tamen ibi non est species propria quantitatis; sed tantum metaphorice: ergo ex eo quod numerus sit obiectum Arithmeticæ, non sequitur, quod sit species vera quantitatis.

24 Facile tamen hoc reijcitur: quia Arithmetica vere est species Mathematicæ: sed Mathematicæ solum abstrahunt à materia sensibili, & non ab omni materia, sicut Metaphysica: ergo solum agunt de numero quantitatiuo. Quæ ratio est D. Thomæ lib. 4. Metaph. lect. 2. littera c. vbi ait: numerus ex diuisione continui causatur: & ideo numerus ad scientiam Mathematicam pertinet, cuius subiectum extra materiam esse non potest, quamuis sine materia sensibili consideretur. Hoc autem non esset, si vnum, quod est principium numeri, secundum esse à materia separaretur in rebus immaterialibus existens, quasi cum ente conuersum. Hæc ibi. Idẽ dicit libro 1. sententiarum dist. 24. quæst. 1. art. 3. & quæst. 9. de Potentia art. 7.

25 Iterum dices, quòd numerus quamuis entitatiue sit ens per accidens; tamen habet vnitatem rationis: & sic erit obiectum vnius scientiæ.

Sed contra: nam omnes admittunt, id quod euidentissimum est, quod Arithmetica computatur inter scientias reales: vnde non potest esse eius obiectum ens rationis; nisi velint omnia peruertere, ponendo, vt ponit Suarez, obiectum Logicæ, quæ est rationalis, esse ens reale, & obiectum Arithmeticæ, quæ est scientia realis, esse ens rationis. Vnde merito celebratur id quod scripsit Sanchez lib. 5. Logicæ q. 22. dicens: mirabile quidem, volùt Doctores isti, obiectum Logicæ esse ens reale, contra communem sententiam; obiectum autem Arithmeticæ faciunt ens rationis, contra communem omnium sensum.

26 Tertio dici potest, quod numerus pro materiali est quid reale & hoc erit obiectum Arithmeticæ.

Hoc tamen nullam habet apparentiam, quia de quantitate continua, per se tractat Geometria, quæ specie distinguitur ab Arithmetica: quantitas autem continua est materia numeri, quia causatur ex

di-

diuisione continui,& ex illis vnitatibus componitur. ergo Arithmetica non habet pro obiecto formali quantitatem continuam. Deinde, proprietates demonstratæ ab Arithmetico, cõueniunt numero ratione proportionis,& proportionalitatis, quæ conueniunt formaliter quantitati,vt discreta est.

27 Posset præterea probari: quia nisi quantitas discreta sit species quantitatis, tollitur quantitas à numero prædicamentorum: quia non erit genus, nec habebit sub se species subalternas: imo, iuxta aliquos, nec species infimas.

Respondet Cabero tractatu 5. disp.2. dub.5. quod quantitas habet defacto vnam speciem,& alias possibiles de potentia absoluta; & hoc sufficit vt sit genus.

Sed contra primo: nam absurdum videtur, ad explicanda genera entium, à Philosophis lumine naturæ cognita, recurrere ad abyssum diuinæ Omnipotentiæ, ipsis Theologis non peruium;imo à supremis Angelis non penetratum.

28 Deinde,quæ sit illius quantitatis possibilis definitio, & essentia,prorsus nos, & ipsum latet: vnde si dubio 8.num.14.(non sine iniuria S. Thomæ) audet asserere, ipsius discipulorum opiniones vt duras merito odio haberi à Recentioribus: videat ipse in quem abyssum immergitur deserendo planam, & peruiam communem nostram doctrinam? Quia eadem via posset defendere, quod homo est genus, quia potest Deus producere homines specie distinctos ab his quos nouimus.

Præterquamquod, iam diximus libro 1.q.22.num.5. cum Philosopho,Boetio: & S. Thoma, quod genus suapte natura petit plures species. Et quamuis non requirat essentialiter, quod actu existant; connaturaliter tamen non debent repugnare: constat autem, quod naturaliter loquendo repugnat quantitas formaliter diuersæ rationis à corpore continuo, & extenso,& impenetrabili, quod nunc est: ergo destruitur coordinatio prædicamenti quantitatis, relinquendo in arbore vnam solam speciem,& reliquas abscindendo.

29 Duæ aliæ rationes à priori conclusionem nostram conuincunt: prima sumitur ex doctrina Philosophi libro 5. Metaph. lect. 7.& 8.vbi docet, quod esse *vnum per se multis modis contingit*. Et S. Thomas 3.p. quæst. 73. artic. 2. vt retulimus libro 1.quæst.4.num. 2. omnes modos reducit ad tres, videlicet, ad vnitatem indiuisibilitatis,ad vnitatem continuitatis, ad vnitatem ordinis, & perfectionis: & hoc modo plures partes domus faciunt vnum ens per se, propter vnam situationem, & figuram: & Theologi dicunt, quod ex rebus tanquam ex materia,& ex verbis tanquam ex forma fit vnum sacramentum vnitate simpliciter ingenere artis; quamuis non per physicam inhærentiam, & vnionem, sed per realem ordinem, & determinationem: & pariter, *armatum esse*, vel *vestitum esse*, habent ordi-

nem

nem sufficientem ad faciendum vnum per se possibile in prædicamento: *habere*: sed diuiso quanto, vel continuo, partes eius realiter ordinantur, & stant sub vna habitudine, & ordine mensurabilitatis: ergo faciunt vnum per se vnitate integritatis, & perfectionis: ergo faciunt vnam quantitatem discretam; quia sunt plures non continuæ.

30 Obijcies: nam multitudo populi etiam stat sub vno ordine; & acervus lapidum etiam habet ordinem situs, & tamen non faciunt vnum per se; sed vnum per accidens: ergo quamuis numerus dicat ordinem, & vnitatem, solum erit vnus secundumquid, & plura simpliciter: & ita erit ens per accidens.

Occurrit huic difficultati S. Thomas libro 7. Metaph. lectione. 17. littera f dicens: huius diuersitatis ratio est, quia compositum quandoque sortitur speciem ab aliquo vno; quod est, vel forma, vt patet in corpore misto; vel compositio, vt patet in domo; vel ordo, vt patet in syllaba, & numero: & tunc oportet, quod totum compositum sit vnum simpliciter. Quandoque vero compositum sortitur speciem ab ipsa multitudine partiũ collectarũ, vt patet in acervo & populo, & in talibus totum compositum non est vnum simpliciter; sed solum secundum quid. Hæc ibi S. Thomas; ex cuius doctrina colligitur solutio argumenti, & firmitas rationis, & disparitas eorum, quæ obijciuntur: nam cum populus sit nomen collectiuum, significat immediate ipsam multitudinem, & pluralitatem; & coacernatio non attendit ordinem, sed aggregationem quamcumque multorum; at vero, totum hoc se habet materialiter, & præsuppositiue ad numerum; & formaliter attendit ordinem partium numerabilium, sub vna vltima: vt postea latius dicetur.

31 Vltima ratione nostræ conclusionis, directe opponimur tertio dicendi modo oppositæ sententiæ, relato numero 19. & formatur sic, vbi est peculiaris ratio extensionis partium, & mensurationis, & indiuisibilitatis, & impenetrationis, est diuersa species quantitatis: sed quantitas discreta affert diuersam formaliter extensionem, & mensurationem, & indiuisibilitatem: ergo quantitas discreta est vera species quantitatis. Maior patet, quia differentiæ diuidunt, & contrahunt genus per rationes essentialiter qualificantes, & determinantes illud secundum sibi propria: cum autem propria ratio quantitatis vno ex illis modis, vel omnibus simul, explicetur: quod addiderit, vel explicuerit peculiarem rationem in illo genere, absque dubio constituet nouam speciem quantitatis.

Probatur ergo prima minor (in qua sola est difficultas): nam quantitas, vt indiuisa, habet partes intrinsice copulatas termino communi; &

& per consequens, extensæ, & vnitæ intrinsice, diuisa autem quantitate, sunt discretæ, & solum vnitæ extrinsice, & non copulatæ intrinsice termino communi: ergo diuersam extensionem habet quantitas continua, ac quantitas discreta.

Deinde: vbi est diuersum indiuisibile mensurans, est formaliter diuersum mensuratum, & diuersitas partium, quæ copulantur termino illo: sed quantitas discreta constat diuersis indiuisibilibus, ac quantitas continua: ergo habet diuersam extensionem, & mensurabilitatem. Probatur minor, ex doctrina S. Thomæ libro 5. Metaphysicæ lect. 8. littera c. vbi dicit, quantitatem continuam terminari, & mensurari punctis indiuisibilibus habentibus positionem; quantitas vero discreta constat vnitatibus, quæ sunt indiuisibilia non habentia positionem: quæ indiuisibilia constat esse diuersa. Vtraque tamen sunt in genere quantitatis, & habent eius proprietates: quia faciunt æqualem, vel inæqualem, parem, vel imparem secundum augmentum. De qua ratione videri etiam potest Mag. Ioan. à S. Thoma q. 16. art. 2.

§. V.

Soluuntur argumenta.

32 OBijcies primo: nam sæpe dictum est ex D. Thoma, quod quantitas discreta *causatur sola diuisione continui*: sed sola diuisione continui non producitur noua extensio, aut mensura: ergo non fit diuersa species quantitatis. Minor probatur, primo experientia, qua nouimus, quod si vnio palmorum vlnæ dissoluatur; non habent ipsi palmi diuersum modum extensionis, aut impenetrabilitatis, ac habebant ante diuisionem. Secundo: ante diuisionem erant quatuor palmi in vlna: ergo sicut post diuisionem assumuntur vt vnitates ad mensurandum alias eiusdem rationis, ita etiam ante diuisionem. ergo discretio non contrahit quantitatem ad peculiarem extensionem, vel mensuram; & nō ita cōstituet peculiarē speciem quantitatis.

33 Retorqueri potest hoc argumentum contra eos, qui illo conuincuntur ad deserendam nostram conclusionem; & ex alia parte dicunt numerum non excludi à prædicamento, ex eo quod non sit vnū per se: quæ videntur in terminis implicare: nam ideo duo homines non faciunt vnam substantiam per se: quia ex duobus entib' in actu cōpletis eiusdē speciei non fit vnū per se: sed iuxta istos, quos impugnamus; ex eo quantitas discreta excluditur à prædicamento, quia discretio solum facit duo indiuidua quantitatis, id quod ante vnionem erat vnū; quia postea non additur peculiaris extensio, sed vna diuiditur; sicut qui ex vna aqua facit duo indiuidua, non addit aquam, sed diuidit, & multitudinem constituit: ergo excluduntur iam, quia nōn sunt vnū per se. Vel si diuisio nō tollit, quod faciant vnum per se discrete, quæ in genere continui sunt plura; ergo est

est noua extensio, & peculiaris ratio quantitatis quod negas.

34 Facile ergo respondetur, quod discontinuatio non facit nouam extensionem continuam, quia potius discontinuat, & vnione dissoluit: sed ista dissolutione fit noua extensio discreta: & ita stante discontinuatione, est multitudo vnitatū: & ita fit numerus, quia ad numerū simpliciter exigitur, quod *numerata faciant aliquam aggregationem*, vt ait S. Thomas in 1. ad Anib. dist. 24. artic. 1. ad 3.

Instabis: nam quatuor, vel quinque Angeli faciunt aggregationē; & quatuor sunt pares, & quinque impares: & tamen non constituunt vnum per se, nec pertinent ad speciem propriam quantitatis: ergo ex eo, quod discontinuatio faciat quātitatum aggregationem, vel multitudinem, solum erunt quantitates, quæ erant antea, postea duplicatæ, vel coaceruatæ, vel diuisæ.

35 Respondetur, quod in rebus spiritualibus est multitudo proprie, & numerus minus proprie, & solum analogice, iuxta doctrinam S. Thomæ 5. Metaph. lect. 8. iam relata: & sic docet S. Damascenus lib. 3. de Fide cap. 8. numerum esse in omnibus rebus, quæ inter se differunt. Loquendo autem de numero stricte, & in rigore, solum est in corporalibus: vnde Philosophus 2. de Anima cap. 6. ponit numerum inter sensibilia communia: & 3. Physicorum cap. 6. & 7. & lib. 10. Metaph. docet numerum causari ex diuisione continui. Quod attendens S. Thomas in 1. dist. 24 quæst. 1. artic. 3. ait, quod *numerus, & vnitas, secundum quod sunt in genere quantitatis, non inueniuntur, nisi in quibus inuenitur commensuratio quantitatis: vnde inueniuntur tantum in rebus habentibus quantitatem continuā* Et ideo cōmensuratione, & repetitione potest quantitas exhauriri; & aliquando possunt quantitates continuari, & postea discontinuari; & ideo vbi non est quantitas continua, non est proprie quantitas discreta: ac proinde, nec numerus prædicamentalis: sed solum multitudo, quæ est de transcendentibus: de quo videatur S. Thomas quæst. 9. de Potentia artic. 7. & Soncinas lib. 10. Metaph. quæst. 13. & alij quos citant, & sequuntur Sanchez libro 5. quæstione 25. & Rubio quæst. 8.

36 Præterea obijcies: id quod formaliter est ens rationis: non potest esse vera species entis realis, vt patet: sed numerus formaliter est ens rationis: ergo non potest esse vera species entis realis. Probatur minor: nam numerus definitur à Philosopho 10. Metaph. & à D. Thoma 1. p. quæst. 7. artic. 4. est *multitudo mensurata per vnum*: sed mensuratio est formaliter ens rationis: ergo numerus erit ens rationis. Probatur minor, quia numeratio est collatio mensuratorum, & numeratorum ad vnam primam mensuram: sed conferre est opus rationis: ergo numeratio, & numerus sunt formaliter ens rationis.

Respondetur, quod in numero

sunt tria, videlicet, res numeratæ, & ipse numerus numeratus, & ipsa numeratio actiua: res numeratæ, absque dubio, solent esse aliquid reale, vt cum numerantur lapides, vel homines, aut pecuniæ; ipsa numeratio etiam est opus rationis cõferentis: de ipso autem numero etiã probat S. Thomas lib. 4. Physicorum lectione 23. littera e. quod sit aliquid reale, tali ratione: positis rebus numeratis, necesse est poni numerum: vnde sicut res numeratæ dependent à numerante, ita & numerus earum. Esse autem rerum numeratarum non dependet ab intellectu; nisi sit aliquis intellectus, qui sit causa rerum; sicut est intellectus diuinus; non autem dependet ab intellectu animæ: vnde nec numerus rerum ab intellectu animæ dependet: sed solum ipsa numeratio, quæ est actus animæ, ab intellectu animæ dependet. Sicuti ergo possunt esse sensibilia, sensu non existente; ita possunt esse numerabilia, & numerus, non existente numerante. Hæc ibi. Ex quo patet, quod non solum res numeratæ, sed earum numerus formaliter est quid reale; & esset numerus, adhuc non existente intellectu.

37 Aduertendum autem, quod Philosophus 4. Physicorum textu 102. & ibi S. Thomas lect. 17. in fine, & ipse S. Thomas 1. p. quæst. 30. artic. 1. ad 4. distinguunt, quod *numerus est duplex, scilicet, numerus simplex, vel absolutus, vt duo, & tria, & quatuor: & est numerus, qui est in rebus numeratis, vt duo homines, & duo equi.* Numerus simplex, appellatur à B. Alberto 8. Metap. *numerus formalis*, & de isto inquit M. Soncinas lib. 10. Metap. q. 8. concl. 1. quod nõ habet esse nisi in anima obiectiue: quia dicit Auicena 3. Metaph. cap. 5. quod *numerus expositus à rebus numeratis nõ habet esse nisi in anima*: & Philosophus 4. Physic. tex. 131. dicit, quod *impossibile est vt sit numerus, cum anima non fuerit, &c.* Quod, & sequitur Auersa q. 18. Logicæ sect. 2.

Hæc tamen authoritas Aristotelis non nullum cogit: quia id dicit Philosophus arguendo, & nõ resoluendo, vt patet ex D. Thoma ibi lect. 23. vbi supra. Dictũ verò Auicenæ est verum, & approbatũ à D. Thoma 1. p. q. 30. dicta solutione ad 4. vbi loquendo de numero, *absolute siue abstracte*, ait: *& sic non est nisi in acceptione intellectus nostri.* Et art. 2. ad 5. dicit: *si accipiatur numerus simplex, qui est tantum in acceptione intellectus.* Quod est dicere, quod status abstractionis solum est in nostro intellectu; cum quo tamen stat, quod numerus ipse formalis, qui abstrahitur, sit in rebus, vt probatũ est ex ipso D. Thoma illa lectione 23. & huiusmodi numerus formalis est obiectum Arithmeticæ: quia considerat sine materia sensibili, vt ait S. Thomas 4. Metap. lect. 2. & tamen eius formale obiectum est quid reale.

38 De isto autem numero simplici, & formali, loquitur Philosophus 4. Physicorum textu 110. cum ait; *est autem numerus vnus quidem, & idem, qui est centum equorum, & qui est*

cen

centum hominum : quorum autẽ numerus est, altera sunt, vt equi ab homine. Vbi S. Thomas lect. 19. littera c. ait: numerus simpliciter est vnus, & idem diuersorum numeratorũ, vt centũ equorum, & centum hominũ: sed numerus numeratus est alius diuersorum; centum enim equi sunt aliud quid à centum hominibus. Hæc ibi. Habemus ergo, quod res numeratæ, & numerus formalis abstrahens à materia sensibili; qui consideratur ab Arithmetica, sunt quid reale, at verò status abstractionis, & ipsa numeratio sunt solum in intellectu, & in vocibus vt in signo. Quibus solutum iam est argumentum supra propositum.

39 Principale argumentum in hac parte est illud vulgare: nam ex pluribus entibus in actu non fit vnum ens per se: sed quantitates diuisæ, & discretæ sunt plura entia in actu; quia hoc est esse discretas: ergo ex eis non fit vna quantitas per se.

Putant authores relati num. 3. & 4. facile euadi hoc argumentum dicendo vnitates prædicamentales non esse ipsas quantitates cõtinuas; sed quid incompletum illis super additum; & ideo possunt constituere vnum ens per se; quia ex entibus incompletis facile fit vnum per se.

40 Verumtamen illa additio entium incompletorum non minuit, sed auget difficultatem: quia entia incompleta, si non habeant vnam communem formam, vel vnionem, aut existentiam, in qua communicent, non faciunt vnum per se; & ideo aggregatio Angelorum indiuisibilium non facit vnũ, nec coaceruatio ipsorum indiuisibilium, si ponerentur existere sine quantitate, faceret magis vnum per se quam aceruus lapidum, vel quantitatum; ergo non est cur confugiamus ad indiuisibilia, seu vt verius dicamus, intelligibilia, vt explicemus, qualiter numerus est vnum per se, & vera species quantitatis.

41 Illis ergo, & nobis, debet esse communis solutio S. Thomæ relata num. 30. quod quæ sunt vnum vnitate continuationis, debent habere partes vnitas termino communi; quæ verò sunt vnum vnitate ordinis: debent habere partes realiter adunatas, & ordinatas: & hoc sufficit vt realiter sint vnum per se; quamuis infima vnitate; sicut est vna domus, & sicut esse vestitum constituit vnum per se ponibile in vno prædicamento; ita vnitas ordinis in rebus numeratis dat numero vnitatem, quamuis discretam: & hoc pacto numeri vnitatem explicat Philosophus in cap. de Quantitate dicens: *atque hæc quidem pacto ordinem quemdam habent, &c.*

42 Sed instabis: nam quantitas est accidens absolutum: ergo vnitas relatiua non sufficit ad constituendum plures quantitates ita vnitas vt faciant vnam speciem quantitatis discretæ: quod deberet esse vnum accidens absolutum.

Secundò: magis per se vniuntur albedo, & subiectum, quã vniã-

tur duæ quantitates, quarum vna est Hispaniæ, & alia Romæ: sed albedo, & subiectum non faciunt vnũ ens per se, sed sunt ens peraccidens, vt docet S. Thomas cap. 7. de Ente, & essentia, & alijs locis relatis libro 1. quæst. 18. n. 16. ergo nec realis ordo rerum numeratarum facit eas esse vnum per se realiter, & physice loquendo: quamuis vulgariter, vel secundum rationem, vt vnum accipiantur, quæ vno numero numerantur.

§. VI.

Qualiter vltima vnitas sit forma numeri?

43 VT his difficultatibus occurreret S. Thomas 8. Metaph. lect. 3. littera m. ita inquit: *est enim per se vnum numerus, in quantum vltima vnitas dat numero speciem, & vnitatem: sicut etiam in rebus compositis ex materia, & forma, per formam est aliquid vnum, & vnitatem, & speciem sortitur.* Et eodem sensu lib. 7. lect. 13. littera h. dixit: *& sic duo homines non erunt duæ vnitates, sed aliquid ex duabus vnitatibus compositum, &c.* Idem indicatur 5. Metaph. textu 19. & lib. 3. Physic. lect. 12. littera b.

44 Quia verò non est per se notum in quo sensu sit verum, quod vltima vnitas sit forma numeri? Idoportet exponere. Pro quo notandũ ex D. Thoma in 4. dist. 44. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. ad 2. quod duplex est forma, alia forma totius, vt in homine, humanitas: alia forma partis, seu forma, quæ est pars compositi, vt in homine, anima rationalis. Certum igitur est, quod vltima vnitas non est forma totalis numeri, quia vt notauit Capreolus in 1. distin. 24. quæst. 1. conclusione 5. forma ternarij est ternitas, & quaternarij quaternitas; & respectu harum formarum omnes partes se habent vt materia; cum quo componitur, quod vna partialiter determinetur per aliam: sicut anima, & corpus componunt humanitatem, & anima est forma corporis.

45 Loquendo ergo de forma partiali, certum est, quod vltima vnitas non est ipsa differentia metaphysica numeri: quia ista dicit in re totam essentiam rei, & de illo prædicatur in recto: vltima autem vnitas non est totus numerus.

Secundò videtur planum (quicquid aliqui dixerint) quod a parte rei non datur aliqua, quæ determinate sit forma: quia omnes vnitates, entitatiue loquendo, sunt eiusdem rationis: & quia species numeri non variaretur, nisi illa determinate ablata: quod tamen per se patet esse falsum; cum cuiuslibet ablatio, numerum minuat, & speciem variet.

46 Alijs omissis, duobus modijs potest exponi sensus propositionis S. Thomæ. Primo cum Masio hic sect. 2. q. 5. Araujo lib. 5. Met. q. 3. art. 1. ad 5. & PP. Carmel. disput. 13. quæstione 8. & Ioanne à Thoma quæst. 16. artic. 2. conclusione 2. dicendo quod a parte rei quælibet vnitas prædicamentalis, qua-

quatenus determinabilis per alias, est materia; quatenus vero determinatiua aliarum, est forma: sicut in quolibet contractu, cõsensus vtriusque se habent vt materia, & forma, secundum quod se inuicem determinant, & determinantur. Et quia numerus est vnus vnitate ordinis; ideo quamuis materialiter loquendo, nulla vnitas sit determinate vltima; tamen formaliter loquendo, in quolibet numero vltima est quę determinat, & quæ dat speciem, vt late exponunt Thomistæ relati, de hoc puncto videndi.

47 Secundus dicendi modus est, quę tradunt Soncinas libro 10. Metaph. quæst. 9. §. *quantum ad secundum*, & Soto quæst. 2. de Quantitate post 2. conclusionem, & Flandria libro 5. Metaph. quæst. 14. artic. 6. quod propositio S. Thomæ, desumpta ex Philosopho 8. Metaph. text. 10. quod *vltima vnitas est forma numeri*, intelligenda est de numero abstracto, seu simplici, & formali: qui, quoad existentiam, seu statum abstractionis, dependet ab intellectu, in quo est ordo prioris, & posterioris in numerando; & cum post vnum, aliam vnitatem addit, constituit speciem ternarij, & cum illi addit aliam, constituit quaternarium, & sic de alijs. Et sic propositio est facilis: de qua videatur S. Thomas 1. p. quæst. 76. artic. 3. & de spiritualibus creat, artic. 3. in alio verò sensu, est plena difficultatibus: sex proponit, & obijcit Soncinas, quas non vocat examinare.

48 Sed contra hunc dicendi modum obijcies, quod iuxta illum, non saluatur, quod partes numeri habeant vnitatem realem ad constituendum vnum ens per se, sed solum habebunt vnitatem in ratione numerante: quod est negare numerum esse vere speciem quantitatis, & vnum per se.

Respondetur, quod numerum esse vnum per se, iam explicuerat Soncinas tota quæst. 7. & S. Thomas in eodem libro 7. Metap. lect. 17. id explicuit ex eo, quod numerus sortitur speciem ab ipso ordine vno: & quia fundamentum, quod reperit intellectus vt concipiat vnitatem vltimam reliquas determinare, est ordo sub quo aliæ adunantur in ordine ad vltimam; ideo hoc sufficit vt numerus dicatur, & sit vnum per se. Nec oportet, quod physice vltima vnitas sit forma: quia accidentia non constant materia, & forma: nec vltima vnitas reliquas physice actuat: sed sufficit, quod in re sit ordo, & hic à ratione, vt à conditione, dependere possit.

49 Ad primam instantiam propositam num. 42. respondetur, quod ordo, de quo in præsenti, non est relatio, sed fundamentum eius, vt clare sumitur ex D. Thoma in 1. dist. 24. quæst. 1. art. 3. in cor. & ad 4. & est commensurabilitas quantitatum ad inuicem: & hoc totum datur in re; quamuis per modum conditionis, & status, hoc exerce tur dependenter à numeratione intellectus: in quo existit numerus abstractus, & à quo distinguũtur variæ species numerorũ in actu signato & incõmuni, ponendo, vel tollendo vnitates.

50 Ad secundam instantiam, concedimus vnitates non adunari intrinsece, nec facere vnum continuum, faciunt tamen vnum ens discretum & hæc est vnitas ordinis, & quasi vnitas artificialis, & quasi applicationis extrinsecæ; vt vestitus constituit speciale prædicamentum: cum quo compatitur, quod attento esse intrinseco, & in alio genere, nõ sint nisi vnum peraccidens: quia etiam cum dicimus, quod quantitas, & qualitas sunt duo prædicamenta, est numerus prædicamentalis; & tamen vnitates materialiter pertinent ad diuersa prædicamenta.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm oratio sit vera species quãtitatis discretæ?

§. I.

Quid intelligatur nomine orationis?

1 PRæmittendum est, ex Flandria 5. Metaph. quæst. 14. artic. 7. quod Oratio potest accipi multipliciter: nam à Theologis accipitur pro actu religionis; à Dialecticis pro voce significatiua ad placitum, &c. à Rethoricis prout est instrumendum ad persuadendum, vel prouocandum affectum. His, & alijs acceptionibus omissis, nunc sumitur pro *mensura vocis prolatæ*. Et describitur à B. Alberto in præsenti: *Est mensura prolationis vocum secundum multitudinem rerum discretarum, sibi inuicem succedentium.* Vel vt habetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 3. cap. 2. *Oratio est vox aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam.* Vnde oratio non est numerus simpliciter, sed est numerus pertinens ad mensuram durationis, vt ibi late exponitur.

2 Latius descriptionem orationis extendit M. Soto hic quæst. 1. ad 4. notans, quod ad rationem orationis (vt in præsenti accipitur) impertinens est esse vocem significatiuam. Imò non solum voces, sed si tuba, aut cithara sonos secundum metri quantitates resonent, illi sunt in eadem specie quantitatis, ac si voce proferrentur. Et quamuis M. Soto miretur hoc Expositores silentio præteriisse; tamen satis manifeste hoc indicasse Philosophum, & Sanctum Thomam, reperio libro 2. de Anima lectione 18. in principio, vbi notant, quod tibia, & lyra, & huiusmodi instrumenta habent tria, in quibus eorum soni assimillantur voci: quorum primum est, *extensio*: quia habent quandam continuitatem in suo sono: secundum est, *melos*, id est, consonantia, quia in eis est distinctio grauis, & acuti in sono, vnde est cum quadam melodia. Tertium est *loquutio*, ideſt, interruptio sonorum ad similitudinem loquutionis, quæ non est continua: quia distinguitur oratio per dictiones, & dictio per syllabas, propter diuersas percussiones aeris; vel ab anima, vt in loquutione humana; vel

vel propter percusiones diuersarum cordarum, vel diuersorum flatuum, aut aliquorum huiusmodi. Loquimur ergo de oratione in hac generalitate: & illi poterunt relatæ descriptiones adaptari, dum ly *vox* paulo latius accipiatur, quâ vt definitur 2. de Anima, *est sonus animati, cum imaginatione aliqua.*

3 Sub oratione, vt hic accipitur, comprehenduntur omnia genera carminum, vt Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, &c. & omnes pedes Carminum, vt Spondæus, Iambus, Dactilus, &c. & species tonorum, vt diapente, diapasaron, &c. Et vt notat S. Thomas 5. Metaphys. lectione 8. littera c. in genere consonantiarum est vnum, quod est, *diesis*, quod est minimum in consonantijs: diesis enim est semitonum minus: diuiditur enim tonus in duo semitona inæqualia, quorum vnus dicitur, diesis. In vocibus autem vnum primum, & minimum est littera vocalis, aut consonans; & magis vocalis, quam consonans. De oratione igitur, quæ horum est mensura, & isto minimo mensuratur, inquiritur, an sit vera species quantitatis?

4 Parum fideliter, & multum confuse sententiæ solent referri. Tres præcipuas inuenio. Prima absolute affirmat esse veram, & propriam speciem quantitatis. Ita videntur tenere Flandria, & Soto vbi supra; sed ex professo docent PP. Carmelitani disput. 13. quæst. 9. qui dicunt esse Philosophi, & Sancti Thomæ, & communem DD. alios etiam refert, & sequitur Rubio q. 9.

5 Per oppositum alij dicunt orationem non esse speciem quantitatis essentialiter, & per se, sed modo quodam metaphorico. Citatur ex Thomistis Caietanus hic. Et expresse eam tenet M. Ioannes à S. Thoma quæst. 16. artic. 3. conclus. 2. Idem docet Suarez disput. 41. Metaphys. sectione 3. & communiter authores, qui numerum excludunt à speciebus veris quantitatis.

6 Affinis huic, vel inter vtramque extremam, media sententia, distinguit dicens, quod oratio in ratione extensionis non est vera species quantitatis ab alijs distincta; & sic prætermittitur in 5. Metaphysicæ: cæterum in ratione mensuræ, non est cur suo modo, vel reductiue inter species nõ conumeretur, vt hic ponitur à Philosopho. Ab hac sententia non recedit Caietanus, & expresse, & ex professo docent Sanchez lib. 5. quæst. 26. & 27. & Araujo libro 5. Metaph. quæst. 3. artic. 4. & Lerma libro 7. Logicæ quæst. 15. & alij. Et quod magis mirandum est, fere omnes pro se citant S. Thomam cum tamen sententiæ satis sint oppositæ; & non sint simul veræ. Vt igitur eius mens, & veritas cognoscatur.

§. II.

Oratio proprie est quantitas discreta.

7 Dicendum arbitror primo, orationem non metaphorice, sed vere, & proprie esse speciē quantitatis. Ita Philosophus in capite de quantitate textu 1. & quod loquatur de quantitatis specie propriè cō stat, quia post recensitam orationem inter species quantitatis, in textu 3. subiungit: *ac quidem hæc sola, quæ dicta sunt, proprie quanta dicuntur, cætera verò vniuersa peraccidens.* Constat autē, quod quæ dicuntur quanta peraccidens, sunt quanta, ad minus, metaphorice.

Fauet non parum S. Thomas in 4. dist. 3. q. 1. art. 2. (non artic. 3. vt solet referri) quæstiuncula 4. ad 1. dicens: constat enim, quod continuitatis forma ex vocibus vnitatem habere non potest, *cum oratio sit quantitas discreta.* Clarius lib. 2. de Anima lectione 18. littera a. inquit; manifestum est enim, quod humana locutio non est continua: *vnde, & in libro Prædicamentorum, oratio, quæ in voce profertur, ponitur species quantitatis discretæ.* Denique opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 3. cap. 1. diuiditur *quantitas discreta in numerum, & orationem.* Et titulus capit. 2. est, *de secunda specie quantitatis discretæ, scilicet, de oratione.* Quæ authoritates, si semel ad sensus metaphoricos, & improprios, detorquentur, nihil poterit authoritate probari: quia quantumuis expressa testimonia adducantur, simili expositione eliduntur.

8 Ratio sumitur ex dictis: quia minorem vnitatem (vel saltem non maiorem) habent vnitates numeri, ac dictiones, & syllabæ orationis: sed non obstat discontinuatio, & discretio partium numeri, vt non ponatur vera, & non metaphorica species quantitatis discretæ, vt ostensum est quæstione 16. & videndus S. Thomas in 1. dist. 8. artic. 1. quæstiuncula 2. ergo nec obstat vt oratio sit vera species quantitatis discretæ.

Dices, ex doctrina M. Ioan. à S. Thoma, disparem esse rationem: quia tempus, & motus sunt quanta peraccidens, vt docet Sanctus Thomas 5. Metaph. lectione 15. vnitates verò numeri habent suam quantitatem per se: morulæ autem orationis, in re non sunt aliud quā tempus, quod est duratio motus: vnde cum tempus sit quantum per accidens, etiam oratio solum erit quanta peraccidens. Vndē Diuus Thomas in opusculo 48. tractatu de Quanto cap. vltimo, etiam orationem reducit ad mensuram temporis discreti, seu prolationis illius soni.

9 Cæterum ab ista authoritate incipiendo, ibi capite vltimo, quod est octauum, de hoc non tractatur, sed de proprietatibus quantitatis. In capite autem secundo, illa quidem sententia aliorum nomine refertur; sed ab authore opusculi non approbatur: quod manifestum est, quia non semel ibi ex propria sentētia ait: *in hoc autem quod dicitur talis*

syllaꝫ

syllaba breuis, vel longa, non est intelligendū, quod talis breuitas, vel longitudo pertineat ad tempus continuum; ita videlicet, quod oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis: alioquin non esset alia species à tempore, &c. Hoc pro inconuenienti infert: vnde inconueniens maximum est suspicari hanc fuisse illius sententiam.

10 Deinde: licet tempus, & motus coexistant orationi; tamen eius mensuratio non est continua, sed discreta: quamuis tempus sit continuum, sicut, & motus primi mobilis: ergo sine causa confunduntur: vnde in illo capite secundo sic dicitur: vnde mensura, quæ est tempus, & mensura, quæ est ipsius syllabæ; licet sint diuersæ mensuræ durationum, seu durabilium; tamen possunt simul existere: & sic syllaba dicetur breuis, vel longa, non ex longitudine, vel breuitate continua, quæ sit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis; sed ex longitudine; vel breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Hæc ibi. Itaque, continuitas ex aliquo per accidens coexistenti desumitur; sed mensuratio est sibi peculiaris, & propria.

§. III.

Distinguitur ab alijs in ratione mensuræ.

11 DIco secundo: licet oratio specie differat ab omni quātitate continua; à numero vero solum differt in ratione mensuræ; non vero formaliter in ratione extensionis discretæ. Prima pars per se est manifesta, quia syllabæ orationis non continuantur, sed discrete proferuntur. Secundam vero, & tertiam partem intendunt Caietanus; & omnes authores tertiæ sententiæ; & Flandria, & Soto pro prima relati: vnde non video quo titulo prima sententia dicatur communis.

12 Quod autem differat à numero in ratione mensuræ, probant authoritates adductæ in prima conclusione; & ratio in ipsis indicata, quia numerus solum est mensura vnitatum; at vero oratio est mensura durabilitatis. Et hinc probat Philosophus esse quantum: *quia longa breui quæ syllaba mensuratur*: sic legunt Boetius, & Argyropilus. Nec obstat, quod (vt refertur dicto opusculo 48. cap. 2.) alij textus habent, quod *syllaba breuis, & longa mensuratur oratione*. Nam vtrumque est verum, quod oratio mensurat syllabas, & quod ipse syllabæ, vt indiuisibiles, & minimum quid illius, ipsam mensurant per repetitionem, sicut in numero.

13 Demum, quod non sit noua species quantitatis essentialiter, & quidditatiue ab alijs distincta; probatur, in primis, quia à Philosopho, & S. Thomain 5. Metaph. lect. 15. vbi aliæ species assignantur, hæc omittitur, vt dicemus etiā in simili quæst. sequenti.

Ratioque est facilis: nam oratio non habet aliam extensionem, nisi extensionem partium, ex quibus componitur; & extensionem totius: prima non differt ab extensione motus, seu prolationis; & temporis,

ris, de quibus postea dicetur esse quanta per aliud: secunda vero nõ differt ab extensione discreta numeri: vnde *oratio est numerus pertinens ad mensuram durationis* syllabarum, vt habetur illo opusc. 48. cap. 2. & ita numeramus syllabas orationis, quia dicimus orationem esse dyssyllabam, vel trysisillabam, &c. & carmina, & pedes ex numero, & duratione syllabarum diuersificantur; & hoc modo sunt species diuersæ numerorum, & oratio diuersa in ratione mensurandi. Et sic cessant omnia argumenta, quæ pro extremis sententijs, possent obijci.

14 Totam hanc doctrinam compendio tradit M. Soto quæst. 1. de quantitate in solutione ad 6. dicens, quod Philosophus in prædicamentis in Metaphysica non meminit orationis, vel quia in ratione quantitatis non distinguntur tempus, & oratio; quamuis differant in ratione mensuræ, quia tempus est mensura continua, & oratio est mensura discreta. Vel secundo (& nostro iuditio melius) ait, quod oratio in ratione quantitatis continetur sub numero: quia in ratione numeri nihil refert, quod sit permanens, vel successiua; sed tamen in ratione mensuræ differt, quod sit mensura permanentis, vel successiui.

Hæc ibi.

***

QVÆSTIO XVIII.

De quantitate continua, & speciebus eius.

§. I.

Definitiones exponuntur.

1 EXplicata quantitate discreta, dicendum sequitur de cõtinua, quam Philosophus dixit esse *cuius partes copulantur termino communi.* Quod bene explicat Caietanus capite de Quantitate §: *Quarto*; dicens debere accipi formaliter cõplexiue, & sub quadam appellatione: vnde adhoc quod *terminus sit cõmunis*, exigitur quod actum terminandi habeat communem, id est, quod ita sit terminus vnius partis, quod etiam sit terminus alterius: sicut punctus in quocumque situ lineæ designetur, terminus est vtriusque partis, scilicet, hinc, & inde. Et quoniam terminus, in quantũ terminus, oportet quod sit indiuisibilis; quoniam si posset diuidi, iam non vltimum terminans esset, quia haberet aliquid vlterius terminans: *ideo termini communis nomine, significatur, aliquid indiuisibile communiter terminans vtramque partem.* hoc in linea, est punctum, in superficie, linea; in corpore, superficies: & in tempore, instans.

2 Pro quo secundo est notandum, quod Philosophus in hoc capite, quantitatem continuam diuisit, in *lineam, superficiem, & corpus*, quas esse continuas explicuit: quia pos-

possumus sumere communem terminum, ad quem partes lineæ copulentur, nempe punctum; & accipere possumus terminum quo copulentur partes superficiei, scilicet, lineam; & potest sumi communis terminus ad quem copulentur corporis partes, videlicet, superficiem.

3 Ad quod intelligendum, opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 3. capite tertio, & in 4. distinct. 41. quæst. 1. artic. 1. quæst. 5. notatur, quod nos debemus imaginari punctum, quod est indivisibile in linea, moueri (vt si daretur cuspis acus indivisibilis), & motu suo causare lineam; & lineam motam, causare superficiem; & superficiem motam, causare corpus: & nunc, seu instans, motum causare tempus. Quibus sic causatis, & imaginatis; licet non ita sit realiter (quia vt dicit Sanct. Thomas 8. Physicorum lectione 5. littera b. *Mathematici etiam vtuntur motu imaginato dicentes, quod punctus motus facit lineam*) intelligentur definitiones lineæ, superficiei, & corporis. Quæ traduntur à Philosopho 5. Metaph. textu 18. & exponuntur à D. Thoma ibi lect. 15. littera b. nam magnitudo est, quod *est diuisibile in partes continuas*. Quod quidem contingit tripliciter, & secundum hoc sunt tres species magnitudinis: *nam si sit diuisibile secundum vnam tantum dimensionem in partes continuas, erit longitudo: si autem in duas, latitudo: si autem in tres, profunditas*. Ex quo solet describi linea, quod sit *quantitas continua punctis*. Superficies, *quantitas continua lineis*. Corpus *quantitas continua superficiebus*.

4 Vt autem melius percipiatur, quid sit magnitudo, & corpus? Vlterius notandum, ex D. Thoma 1. parte quæst. 18. articulo 2. & libro 3. Metaphys. lectione 13. in fine, quod *corpus* accipitur dupliciter, & prout est *in genere substantiæ*, quam consequuntur dimensiones in materia corporali: & in hoc sensu homo substantialiter componitur ex corpore, & anima. Secundo corpus accipitur pro ipsis dimensionibus accidentalibus, quæ sunt *in genere quantitatis*, & de illis nunc loquimur. Videatur Sanctus Thomas quæstione 10. de Veritate articulo 4. ad tertium. & libro 4. contragentes capitulo 80. Et quæ diximus quæstione 2. numero 23.

5 Rursus aduerte cum D. Thoma in 1. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad 2. & libro 7. Metaph. lect. 12. littera e. quod corpus, vt est substantia, potest accipi dupliciter: *& vt materia* animalis, *& vt genus*. Si enim in intellectu corporis, intelligatur substantia completa vltima forma, habens in se tres dimensiones; sic corpus est genus, & species eius erunt substantiæ perfectæ per has vltimas formas determinatæ, sicut per formam auri, vel argenti, aut oliuæ, aut hominis. Si vero in intellectu corporis; non accipiatur, nisi hoc, quod est habens tres dimẽ

sio-

siones cum aptitudine ad formam vltimam ; sic corpus est materia. Hæc S. Thomas. Quod late etiam declarat capite tertio de Ente , & essentia, vt exponat , quod corpus vt pars non est genus; bene tamen vti mplicite dicit inferiora. Et ita vt pars, solum est in prædicamento substantiæ reductiue , iuxta dicta quæst.6.num.6. at vero vt totum, est genus in arbore prædicamenti directe constitutum , vt patuit q. 11.§. 3. Manet ergo nunc solum tractari de corpore prout significat accidens quoddam trinæ dimensionis, de quo indubitatum est esse veram speciem quantitatis.

§. II.

Vtrum linea, & superficies sint species quantitatis?

6 NEgatiuam sententiam probabiliorem iudicat P. Didacus à Iesu disp.13. parte 2. quæst. 1.quia linea,& superficies sunt entia incompleta;& natura sua ad corporis constitutionem ordinata : ac per consequens , non poterunt esse species quantitatis à corpore condistinctæ. Idem sequuntur P. Hurtado disp.13. Metaph. sect. 6.& Mag. Cabero tractatu 5. disput. 2. dub.5.

7 Dicendum tamen est, lineam & superficiem esse quantitates, specie distinctas à corpore. Ita Philosophus hic. Et 5. Metaph. lect. 15. & ibi S. Thomas, & in 4. distinct. 40.quæst.1.art. 2.ad 3.& esse communem DD. pluribus relatis, ostendunt PP. Carmelitani disput. 13.quæst.4. & P. Suarez disput. 40. Metap. sect.6.num.5. ait, quod est *sententia Aristotelis , & ab omnibus Philosophis, & in Scholis omnibus communiter recepta.* Specialiter videatur Flandria 5. Metaphys. quæst. 14. art.8.

8 Ratione probatur, primo: vbi est specialis ratio extensionis partium in toto , ibi est peculiaris species quantitatis: sed linea,& superficies afferunt specialem extensionem,& ordinem partium in toto distinctam à corpore : ergo sunt species essentialiter distinctæ à corpore. Maior est manifesta;quia ratio constitutiua generis quantitatis exponitur per extensionem , & ordinem partium in se : & ita species eius distinguuntur per se , ratione peculiarium extensionum partium in toto. Minor probatur : nam extensio lineæ est pænes longitudinem,& extensio superficiei , pœnes latitudinem;extensio vero corporis,pœnes profunditatem : sed istæ extensiones in se sunt specie distinctæ; & inde originantur diuersæ correspondentiæ ad locum , ratione distantiæ inter ante , & retro: dextrum, & sinistrum ; sursum , & deorsum : ergo prædictæ quantitates, formaliter specie distinguuntur.

Dices, falsum esse, quod corpus solam dicat profunditatem : quia potius essentialiter est magnitudo trinæ dimensionis: ergo constat ex alijs duabus vt ex partibus; & ita solum sunt species quantitatis in directe, & reductiue, sicut materia pri-

prima est in genere substantiæ, & punctum est reductiue in genere quantitatis. Vnde inquit Mag. Soto cap. 4. Antepræd. quæst. 2. ad 3. quod punctum, linea, & angulus, non directe, sed reductiue ponuntur in prædicamento: ergo linea, & superficies, potius sunt quid incompletum, reductiue contentum in hoc prædicamento, quam eius rigurosæ species.

9 Hæc tamen euasio, in primis contrariatur Philosopho 5. Metap. textu 18. vbi iuxta translationem Bessarionis ait, *longitudo, linea; latitudo, superficies; profunditas vero, corpus est.* Quod, & asserit ibi S. Thomas lectione 15. littera b. & habetur latius opusculo 48. tractatu 3. cap. 5. in fine, vbi dicitur; notandum quod licet corpus sit trina dimensio, scilicet, longitudo, latitudo, & profunditas; *tamen ratio corporis perficitur ex sola profunditate, &c.* Et infra: & quia quantitas continua hoc habet, quod semper sit diuisibilis, si corpus in quantum corpus, terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quæ licet sit diuisibilis; non tamen secundum profunditatem, vt dictum est, *in qua consistit ratio specifica corporis*: & similiter de superficie respectu lineæ.

Ratione que, facile probatur: quia vltima differentia est, quæ complet, & constituit speciem; quamuis alia prædicata generica quasi materialiter supponat, & ea determinet: sed posita profunditate magnitudinis, ponitur formaliter corpus; quamuis supponendo materialiter alias dimensiones: ergo extensio secundum profunditatem constituit speciem corporis ab alijs distinctam. Quod expresse docet Mag. Soto in expositione huius capitis dicens: *continuorum permanentium sunt tres species intrinseca, puta, linea superficies, & corpus.* Idem que dicit quæst. 2. conclus. 1. In loco autem relato, solum dicit, quod linea, quatenus indiuisibilis, solum reductiue est in prædicamento, sicut, & punctum: quod verisimum est; sed hoc non contrariari dictis, in solutione ad primum patebit.

10 Altera ratio conclusionis, insinuata à Philosopho, est quia vbi sunt diuersa continuatiua partium, est diuersa continuatio, & extensio partium: sed in linea, & superficie sunt diuersa continuatiua, à continuatiuis corporis: eo quod linea, punctis; superficies, lineis; corpus continuatur superficiebus: ergo in illis est diuersa extensio partium: ac proinde, est diuersa species quantitatis. Hæc ratio non potest hic amplius explicari, quia pertinet ad 6. Physicorum.

A posteriori idem constat: nam diuersæ proprietates, sunt diuersarum specierum, seu quidditatum indiuisibilium: sed sunt diuersæ proprietates lineæ, & superficiei; ac proprietates corporis: ergo in ratione quantitatis linea, & superficies specie distinguuntur à corpore. Probatur minor: nam iuxta Philosophum vbi supra, celsum, & humile sunt passiones corporis; cum tamen latum, & strictum sint passiones superficiei; & productum, & breue passiones lineæ.

§. III.

§. III.

Argumenta soluuntur.

11 AD fundamentum primæ sententiæ, sunt Moderni quidam, qui arbitrantur posse responderi: admittendo lineam, & superficiem esse entitates incompletas, non solum prout indiuisibiles; sed etiam prout diuisibiles: quia sub vtraque ratione ad compositionem corporis ordinantur. Hoc tamen non tollit, quod vtraque sit vera, & propria species quantitatis; quia quælibet, prout ab alia distincta, affert partes impenetrabiles diuersæ rationis à partibus alterius.

Sed contra, primo: nam indiuisibile, formaliter prout indiuisibile non est extensum, & quantum; sed solum quantitatis principium: ergo prout indiuisibiles, linea, & superficies non afferunt propriam extensionem: ergo quatenus ordinantur ad corpus formaliter non sunt species perfectæ.

Secundo: licet iuxta præfatam solutionem, linea, & superficies sint partes distinctæ inter se, non tamen sunt distinctæ specie à corpore, quod componunt: alioquin materia, & forma, & omnes partes possent constituere speciem distinctam complete, à toto quod componunt.

Tertio: si parti intranti alterius cõpositionem, & ipsi toto posset esse aliquid commune vniuocum, sequitur quod completo, & incõpleto daretur ratio vniuoce communis; quo semel admisso, non video cur genus non prædicetur formaliter de vltimis differentijs? Et ita nec esset vniuocum, sed analogum: cõtra ea, quæ libro primo quæst. 25. §. 6. & libro 2. quæstione 4. diximus.

12 Recurrendum ergo est ad communem solutionẽ; iuxta quam dicendum, quod linea, & superficies sumi possunt dupliciter: vno modo secundum illam dimensionem, secundum quam habent extensionem, & diuisibilitatem in partes: & sic sunt species perfectæ quantitatis independenter à corpore: alio modo possunt considerari secundum quod habent indiuisibilitatem; & sic solum pertinent ad quantitatem reductiue, vt ex M. Soto dictum est; & quoad hoc linea, & superficies parificantur punctis. Est tamen discrimen, quod punctum omnino est inextensum: ac proinde, incapax sub omni ratione vt sit species perfecta quantitatis.

13 Contra hanc solutionem instat Didacus à Iesu in fine illius quæst. primæ: quia à superficie præscindi nequit, quod sit talis extensio lata fundans indiuisibilitatem: ergo secundum omnem considerationem est ens incompletum. Probatur antecedens: quia latitudo, vt sic, indifferens est ad latitudinem corporis, & ad latitudinem superficiei, solũ que differũt, quod latitudo corporis est latitudo profunda, latitudo vero superficiei est latitudo indiuisibilis secundum profunditatem: ergo illa ratio fundandi

di indiuisibilitatem est illi essentialis, & ab ea imprascindibilis.

Vel alijs terminis arguunt alij: nam superficies vt est vnio partium corporis, debet esse non solum in diuisibilis secundum profunditatem; sed etiam diuisibilis secundum latitudinem: ergo secundum vtrãque rationem est quid incompletum: ac proinde, nulla relinquitur ratio sub qua sit species completa. Antecedens, quoad primam partem, est manifestum, ex dictis num. 3. & 9. quia omne continuatiuũ, & terminatiuum debet esse indiuisibile sub ea ratione qua terminat, & continuat, ne detur processus in infinitum. Quoad secundam vero partem patet ex propria ratione corporis, quod ex trina dimensione constat: & ad sensum manifestatur: quia si cum hac pagina alia illi supra posita vniretur; vnirentur quidem vt partes profundæ, cum vtraque sit diuisibilis secundum profunditatem: sed duæ paginæ non possunt vniri nisi vnio secundum totam planitiem extendatur: alioquin ea pars planitiei, quã vnio non attingeret, in vnita remaneret, vt ex se constat. ergo de ratione talis vnionis est esse diuisibilem secũdum latitudinem.

14 Respondetur, quod realiter, & physice loquendo, vtrũque requiritur ad componendam superficiem, & longitudo lineæ, & indiuisibilitas punctorum lineæ, & indiuisibilitas latitudinis; & pariter in superficie per se requiritur vtrumque & eius latitudo diuisibilis, & quod secundam aliam dimensionem sit indiuisibilis. Cæterum mathematice, & metaphysice loquendo, quod est formale ad vnam speciem, est materiale ad aliam: quia entitatiue, & secundum esse physicũ potest ex alia componi, & ab ea dependere; & tamen logice, & metaphysice æqualiter participare rationem generis: apponit exemplum S. Thom. 1. Perih. lect. 8. in principio in speciebus quantitatis discretæ, videlicet, *in numeris, in quibus binarius secundum rationem propriam prior est ternario; sed tamen æqualiter participant rationem generis sui, scilicet, numeri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum, sicut, & binarius.* In quo instatur argumentum: nam implicat ternarius, qui physice non constet ex tribus vnitatibus indiuisibilibus, quarum duæ priores essentialiter sint binarius, & tamen addita tertia vnitate, fit numerus specie distinctus à binario: ergo pariter corpus per se præsupponit extensiones, & indiuisibilitates superficiei, & lineæ; & tamen sunt species distinctæ: quia formaliter sunt tres extensiones immediate participantes rationem essentialem quantitatis continuæ.

15 Addit bene P. Suarez illa sect. 6. n. 8. hoc maxime habere locum in accidentibus: quia licet completa sint in specie accidentis; sunt tamen incompleta in genere entis; & ideo facile possunt diuersis respectibus esse completa, vel incompleta accidentia in ordine ad diuersas species: sicut etiam in genere qualitatis, potentia, & actus sunt qualitates completæ; & tamen

sunt

sunt quid incompletum inquantum vna ordinatur ad aliam, vt potentia ad actum, vel vt actus ad potentiam: & vt ait ex Philosopho S. Thomas de sensu, & sensato, lectione vndecima in principio: *sicut alij colores medij generantur ex commixtione albi, & nigri, vel ex commixtione causarum albi, & nigri; ita medij sapores generantur mixtione dulcis, & amari.* Et qualitates mixtæ supponunt primas qualitates, ex quibus resultant; vt albedo, & sapor; frigus, & calorem. Cæterum substantia, quæ simpliciter est completa (physice loquendo) nunquam potest esse talis, quæ ordinetur ad componendum aliud substantialiter: eo quod ens completum in genere substantiæ, est completum in genere entis.

16 Præterea arguit Didacus à Iesu: quia impenetrabilitas est passio vere, & proprie quantitatis (imo secundum aliquos, est eius essentia) sed extensiones lineæ, & superficiei penetrari possunt, & eidem loco correspondere naturaliter: ergo non habent rationem veræ, & propriæ quantitatis. Et si ex eo quod sunt secundum aliquam dimensionem indiuisibiles, recte colligitur penetratio; inde etiam recte colligetur imperfectio specifica.

Respondent aliqui nullatenus naturaliter penetrari duas lineas, aut lineam, & superficiem cum corpore: quia indiuisibilia non sunt in eodem loco, in quo sunt partes, quas continuant.

Sed contra hoc est: nam diuisibile non est per se in loco: & ideo etiam Philosophus libro 3. de Cœlo, & mundo lect. 3. littera 5. probat, quod punctum non est graue, aut leue, nec spissum, aut rarum, nec molle, nec durum: nam omnia ista extensionem quantitatiuam supponunt: quod pariter dicetur de existentia in loco, vt habetur opusc. 48. apud D. Thomam, de Vbi, cap. 2.

17 Melius respondent Thomistæ, quod licet linea, & superficies sint in eodem loco vbi est corpus; non ideo penetrantur, quia partes habent extensas, & non redactas ad punctum; & tangunt se non se intromittendo in partibus: quod requirebatur ad penetrationem, vt exponunt PP. Carmelitani vbi supra num. 49. & M. Ioan. à S. Thoma q. 16. art. 4 ad 2.

18 Displicet hæc responsio cuidam Recentiori: quia sine fundamento aliquo requirimus ad penetrationem, plusquam existentiam duorum corporum in eodem loco: ergo, cum fateamur vtramque superficiem esse in eodem loco indiuisibili, fateri debemus esse penetratas.

Confirmatur: quia si duæ partes profundæ coniunguntur in eodem loco, dicuntur penetrari, non alia de causa, nisi quia sunt simul in eodem loco: ergo si duo indiuisibilia coniungantur simul in eodem loco, recte dicentur penetrari.

19 Isti tamen, qui sic argumentantur, non aduerterunt, quod ipso argumento solutionem corroborant: quia si *penetratio est existentia duorum corporum in eodem loco*: cum linea, & superficies, & puncta, non

non intellecta profunditate, non sint corpora; etiam si sint cum corpore, non dicuntur penetrari.

Deinde, vt dicit S. Thomas in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula 2. & 3. ideo duo corpora naturaliter non penetrantur, quia exigunt diuersitatem in situ: vnde indiuisibilia, quæ non habent situationē partium, non occupant locum; & ideo mille indiuisibilia non plus occupant, quam vnum: cum igitur linea versus longitudinem non penetretur; nec superficies versus latitudinem; quamuis componant trinam corporis dimensionem, non dicuntur cum illo penetrari. Quod aliter est, cum per miraculū duo corpora sunt in eodē situ, de quo S. Thomas ibi ad 2. & quæst. 1. de Potentia art. 3. ad vltimum, & Quodlib. 1. art. 22. ad 2.

20 Igitur non quæcumque si multas entium sufficit ad penetrationem; sed simultas habentium magnitudinem mollis, cum diuersitate partium, & situs earum: quod contingit cum situs vnius lineæ est in latitudine alterius, & situs vnius superficiei in alterius latitudine; vel cum profunditas vnius corporis se intromittit in alterius profunditatem: quod solum fieri potest diuino miraculo. Non verò euenit cum situs longus, & latus, & profundus adunantur materialiter, vt formaliter constituatur profunditas, qua completur trina dimensio corporis.

(†)

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm locus tempus, & motus sint veræ species quantitatis?

1 LOcus, secundum Aristotelem 4. Physicorum lect. 6. apud D. Thomā litteram, *Est terminus continentis, immobilis, primus.* Seu, est vltima superficies corporis ambientis quasi vas quoddam immobile. Tempus est *numerus*, seu mensura, *motus secundum prius, & posterius.* Ita Philosophus lib. 4. Physicorum lect. 17. Motus est *actus entis in potentia secundum quod in potentia*: sic definitur 3. Physicorum lect. 2. vbi egregie declaratur à S. Thoma: aliæ vero definitiones exponuntur opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 3. cap. 6. & 7. Sed quia horum examen ad Physicos attinet, sufficiat Logicis definitiones insinuasse.

2 Quantum attinet ad locum, fere communiter Doctores conueniunt, quod non est quantitas distincta à superficie. Ponitur autē à Philosopho hic inter species quantitatis, quia comparatur distincto modo in ratione mensuræ corporis, quod continet. Et ideo S. Th. lib. 5. Met. 15. lec. 15. in fine ait: *locus ponitur ibi* (nempe in Logica) *species quantitatis; non hic* (scilicet in Metaphysica) *quia habet aliam rationem mensuræ; sed non aliud esse quantitatis.* Videatur S. Thomas in 2. dist. 12. quæst. vlt. artic. vlt. de quo late disputat Flandria lib. 5. Metaph. quæstione 14. art. 9.

§. I.

Sententiæ Doctorum.

3 MAior difficultas est de motu, & tempore: nam Fonseca 5. Metap. cap. 13. quæst. 8. sect. 3. & quæst. 10. sect. 2. & alij motũ, & tempus dicunt esse vere, & proprie duas distinctas species quantitatis successiuæ. Et Auersa quæst. 18. sect. 5. dicit, quod si successio, & continuatio motus ab ipso distinguitur; sic est proprie quantitas continua successiua: secus verò, si identificatur cum ipso motu. Idem que dicit de tempore intrinseco cuiuscumque motus; secus vero de tempore extrinseco; quia hoc non constituit nouam speciem quãtitatis.

4 Alij fatentur motum non esse per se, & proprie speciem quantitatis; tempus verò dicunt esse verã speciem quantitatis, quamuis valde imperfectam, & tenuissimæ entitatis. Ita ex Thomistis Flandria libro 5. Metap. quæst. 14. artic. 11. & 12. Sõcinas lib. 5. Metap. quæst. 24. ibi Aquarius quæst. 11. Masius hic sect. 3. quæst. 5. & 6. PP. Carmel. disp. 13. quæst. 5. vbi citant Toletum, Rubium, & alios.

Quorum fundamentum est: quia Philosophus hic numerauit tempus inter species quantitatis. Nec ab eis exclusit in 5. Metap. quia ibi solum docuit esse *quantum per aliud*, vt exponit S. Thomas lect. 15. quod non tollit esse vere speciem quantitatis: sicut corpus, quamuis constet ex linea, & superficie; & quantitas discreta, quamuis causetur ex diuisione continuæ; tamen quia habent propriam extensionẽ, sunt proprie species quantitatis.

5 Restat probare, quod tempus habeat propriam extensionem ab alijs distinctam: quod sic ostenditur: nam tempus habet proprias partes, scilicet, præteritum, & futurum: & propria continuatiua, scilicet, instans præsens. Item habet proprietates ab alijs diuersas: eo quod cæteræ quantitates continuæ mensurant permanenter, tempus verò successiue; & ideo illa habent totum suum esse simul; tempus solum existit ratione instantis, vt habetur ex D. Thoma opusculo 44. Ergo vere tempus habet propriam extensionem, & rationem specificam quantitatis ab alijs distinctam.

§. II.

Vera sententia.

6 PEr oppositum alij censent tempus, & motum esse quãtitates peraccidens, & ambo excludi à speciebus per se quantitatis. Ita Soto hic quæst. 1. ad 6. & Sanchez libro 5. Logicæ quæstione 17. Araujo libro 5. Metaph. quæst. 3 artic. 5. à num. 50. & deinceps. Ioannes à S. Thoma quæst. 16. artic. 3. Lerma libro 7. quæst. 12. ¶ Imò Suarez disput. 40. sect. 8. & 9. negat tempus esse peculiarem speciem quantitatis adhuc in ratione mensuræ.

Hoc

Hoc tamen nullus aliorum authorum admittit: tum propter authoritatem Philosophi hic numerantis motum inter species quantitatis: quod facere non posset, nisi saltem in ratione mensuræ, aliquid peculiare afferret. Et etiam quia satis apparet, quod tempus est mensura durationis: quod alijs speciebus quantitatis per se non competit: & ideo, ait Sanctus Thomas, *aliam rationem mensuræ habet tempus, quod est mensura extrinseca, & magnitudo, quæ est mensura intrinseca.* Quapropter indubie est tenendum differre ab alijs in ratione mensuræ.

7 Id verò, in quo alij Doctores conueniunt, probant primo, ex D. Thoma libro 5. Metaph. lect. 15. in fine vbi docet, & probat, quod *motus, & tempus sunt quantitates peraccidens, & per posterius, in quantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori sortiuntur.* Ex qua doctrina infert recte Philosophũ in Metaphysica non numerasse motum, & tempus inter species quantitatis, eo quod ibi; *considerantur* (inquit) *species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis: & ideo illa, quæ non habent esse quantitatis, nisi ex alio, non ponit hic* (nempe Philosophus in Metaphysica) *species quantitatis, sed quantitates peraccidens, vt motum, & tempus.* Quæ authoritas, sincere intellecta, videtur intentum conuincere; & ideo huic sententiæ subscribo. Subdit autem S. Thomas: *Motus autem non habet aliam rationem mensuræ, quam tempus, & magnitudo: & ideo nec hic, nec ibi ponitur quantitatis species.* Quod semel notasse sufficiat.

8 Ratio S. Thomæ sic informa proponi potest: id quod habet extẽsionem, & diuisibilitatẽ solum peraccidens, nõ est quantum per se: sed motus, & tempus habent extensionem, & diuisibilitatem solum peraccidens: ergo non sunt quantitatis species essentialiter ab alijs distinctæ. Maior patet, quia extensio partium in toto est propria ratio quantitatis; cui etiam per se conuenit facere diuisibile in partes. Minor verò probatur: nam tempus est extensum, diuisibile, & continuũ propter motũ: motus autem propter magnitudinẽ spatij, in quo mobile mouetur: ex eo enim, quod illa magnitudo est quanta, & motus est quãtus: & propter hoc quod motus est quãtus, sequitur tẽpus esse quãtũ: ergo tempus, & motus habent quantitatem, & extensionem peraccidens.

Dices: potius quantitas temporis quantificat motum: quia magnitudinem motus ex magnitudine tẽporis metimur.

9 Hoc facile reijcitur: quia experimur in paruo tempore esse magnum motum; & ècontra, in multo tempore solet esse paruus motus: ergo per se primo temporis quantitas non quantificat motum. Motus verò de se non est quantus; quia est actus reddens subiectum motum, non verò quantum formaliter: & cum nulla est distantia spatij, est mutatio in instanti: ergo bene deduxit S. Thomas quantitatem motus ex distantia spatij. Cum autem tempus sit men-

ſura durationis motus, & ſecundū pri', & poſterius in motu primi mobilis eſt prius, & poſteri' in tēpore, de quo 4. Phyſicorum lect. 17. & ſequentibus; ideo tempus, & motus extenſionem, & diuiſibilitatem ſolum habent peraccidens.

10 Ex quo ſoluitur argumentum contrarium: nam tempus non ſolum eſt quantum per aliud; ſed etiā non affert extenſionē, & nouas partes præter partes motus, & iſte extenditur extenſione ſpatij: nam nunc loquimur de motu continuo: vt enim dicit S. Thomas 4. Phyſicorum lect. 17. in fine: *licet numerus ſit quantitas diſcreta, tempus tamen eſt quantitas continua propter rem numeratam*: ſicut decem menſuræ panni, quoddam continuum eſt, quauis denarius numerus ſit quantitas diſcreta. Et lectione 19. in principio dicit: *tempus eſt quoddam continuum*, licet autem non habeat continuitatem ex eo quod eſt numerus; habet tamen continuitatem ab eo cuius eſt numerus; quia eſt numerus continui, ſcilicet, motus.

11 Hæc autem intelligenda ſunt de tempore noſtro; non autem de tempore angelico; quod eſt tempus diſcretum: de quo inquit Caietanus capite de Quantitate 5. *tertio in fine*, quod menſura diſcretā ſucceſſiuorum eſt oratio: propter quod à quibuſdam dictum eſt, quod tempus diſcretum, à SS. Auguſtino 8. ſuper Geneſim ad litteram cap. 29. & Sancto Thoma Quodlib. 2. quæſt. 3. artic. 2. & quodlib. 9. quæſtione 4. articulo quarto poſitum, à Philoſophis præinuentum fuerit, & o- rationis nomine inſinuatum. Hæc ibi.

12 Adhuc tamen contra concluſionem obijcies: nam ratio menſuræ eſt propria paſſio quantitatis, iuxta dicta quæſtione 14. Sed tempus habet aliam rationem menſuræ diſtinctam à magnitudine, vt fatetur Sanctus Thomas ergo, & habet aliud eſſe, & eſſentiam quantitatis.

Reſpondetur, quod iam ibi diſtinximus, quod menſura eſt duplex; alia intrinſeca, & alia extrinſeca: menſuræ extrinſecæ variari poſſunt ex diuerſa applicatione eiuſdem quantitatis: ſicut ergo ſuperficies, vt menſura intrinſeca, eſt magnitudo; vt ambiens extrinſecum, eſt locus, ex diuerſa applicatione; ita tempus eſt menſura extrinſeca durationum; & non differt realiter à quantitate intrinſeca motus, & iſte quantificatur ex ſpatio. Qualiter autem duratio à re durante differat, alterius eſt ſpeculationis.

13 Proprietates Quātitatis explicantur opuſculo 48. apud Diuū Thomam tractatu 3. capit. 8. eas omittimus, quia patent ex dictis circa proprietates ſubſtantiæ, & ex dicendis de fundamento relationum. Videri poteſt Sanchez libro 5. tota quæſt. 29.

§. III.

§. III.

Arbor prædicamenti Quantitatis.

14 Q. Vantitas, vt dicit ordinem partium in toto, diuiditur *in continuam*, & *discretam*: quæ differũt per habere partes copulatas termino cõmuni, vel habere illas separatas, & ad vnum cõmunem terminũ non copulatas. In ratione autem mensuræ, diuiditur quantitas discreta in *numerum*, & *orationem* quamuis secundum rationem essentialẽ oratio sit species numeri durationum. Orationis varias species recensuimus quæst. 17. num. 3. similiter *numeri diffiunt specie secundum additionẽ, vel subtractionẽ vnitatis*, vt ait S. Thomas 1. p. q. 76. artic. 3. afferens Philosophum 8. Metap. textu 10. dicentem, quod *species rerum sunt sicut numeri*.

15 Quantitatis continuæ, in ratione mensuræ, quinque species assignat Philosophus hic, nempe, *linea*, *superficies*, *& corpus*, & præter hæc, *tempus*, & *locus*. Quia tamen istas duas diximus esse quantitates per accidens, remanẽt tres species essentiales: quę formaliter sunt species infimæ: nam, vt ait S. Thomas libro 10. Ethicorum lectione 5. litter e. *Omnes lineæ, inquantum huiusmodi, sunt eiusdem speciei*: & pariter omnes superficies, & omnia corpora.

16 Nec obstat, quod S. Thomas 1. p. quæst. 7. artic. 3. ad 2. ait: quod sunt diuersę species magnitudinis lineæ, *vt bicubitæ, vel tricubitæ, siue circularis, vel triangularis*: quod & habetur 1. 2. quæst. 52. artic. 1. Ibi enim est sermo de specie accidentali, quia figura est qualitas consequuta ad quantitatis terminationẽ: vel est sermo in ratione mensuræ extrinsecæ. Quo etiam sensu videtur intelligendus Flãdria lib. 5. Metap. quæst. 14. artic. 8. docens, lineam superficiem, & corpus esse species subalternas quantitatis continuæ, cum sub se habeant plures alias species: quia (in eius sententia) per rationem mensuræ circumloquimur essentiam quantitatis.

17 Vel est sermo de distinctione specifica naturali proueniente à subiecto; non verò de distinctione essentiali mathematica harũ dimensionum: quia cõmunis, & vera sententia tenet esse species infimas, vt notat Suarez disp. 41. sect. 3. n. 5. citans S. Thomã 5. Metap. lect. 13. & 15. & q. 9. de Potentia art. 7. vbi solum lego has esse species; sed non dicit esse infimas. Quãuis id teneant cõmuniter Thomistæ propter verba S. Thomæ dicta lect. 5. & ratione patet, quia in ratione extensionis aliæ differentiæ essentiales excogitari nõ possunt, præterquam recẽsitas.

18 Locus diuiuiditur per diuersos modos mensurandi, & similiter tempus diuiditur in dies mentes, & annos, &c. quia motus primi mobilis hæc mensurat, & diuidit, & designat. De quibus in Physica.

19 Aliam diuisionẽ quantitatis proposuit Philosophus in hoc capite, dicens: *quantum, partium ex habentibus positionem in partibus, partim è non*

habentibus, constat. Et nō sumitur hic, *positio*, vt est ordo partium in loco, quia sic est speciale prædicamentū, quod dicitur *situs*: sed accipitur pro ordine partium in toto: & sic est differentia quantitatis.

Vt autem notatur opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 3. cap. 4. Ad hoc quod quantitas habeat positionem requiruntur tria. Primò, quod habeat partes suas continuas signabiles, & non signatas. Secundò, quod secundum hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnam post aliam. Tertiò, quod partes illæ habeant permanentiam. Vnde numerus defectu primi; tempus defectu tertij; & oratio defectu omnium, non habent positionem: nec similiter vnitas. At verò punctum est indiuisibile habens positionem: & aliæ species quantitatis continuè permanētes, & similiter locus, sunt quantitates positionem habentes.

20 Ex quo bene deducitur (id quod notat M. Soto in expositione textus) quod hæc non est subdiuisio alicuius membri prioris diuisionis: nec est diuisio generis in species, sicut erat diuisio prima quantitatis: sed est diuisio subiecti in accidentia: quia vt quantitas habeat positionem, exigit partes esse continuas, signabiles, ordinatas, & permanentes. Insuper tempus, & locus in ratione mensuræ differunt ab alijs, quia sunt mensuræ extrinsecæ, & aliæ sunt mensuræ intrinsecæ.

***

QVÆSTIO XX.

Vtrùm dentur relationes reales?

§. I.

Ratio ordinis, & terminorum expositio.

1 POst quantitatem, quæ est accidens consequens, vel correspondens materiæ, videbatur immediate tractandum de qualitate, quæ est accidens absolutum consequens formam, antequam de relatione, quæ respectus ad aliud est, tractaretur: præcipue cum istum ordinem obseruauerint Philosophus 5. Metaph. & ibi S. Thomas lect. 16. & opusc. 48. Quia tamen Logicam docemus, in qua Philosophus prius egit de his, quæ ad aliquid, quam de Qualitate; non licet priuata authoritate hunc ordinem inuertere, contra communem, & tritam methodum ab Authoribus obseruatam.

2 Ordinis Philosophi rationem assignant S. Augustinus libro Categ. cap. 11. & S. Boetius libro 2. in Prædic. com. 38. & libro 3. in principio, Caietanus, & alij expositores communiter: quia in capite præcedenti, quasi inceperat tractare de relatione, occasione cuiusdā argumenti, & cuiusdam proprietatis quantitatis; ideo illius notiam completam voluit statim tradere: deinde, posita quantitate statim consurgunt relationes, iuxta

vlti

vltimam quantitatis proprietatem: non autem semper qualitates resultant: vnde Philosophus hic obseruans ordinem, quo prædicamenta reliqua dicuntur de substantia, vt notat Soto; non incongrue, post quantitatem, immediate disputat de relatione. De qua, nec omnia, quæ Metaphysici controuertunt, disputabimus; nec Logicis necessaria omittemus.

3 Nomine autem *relationis* intelligitur *respectus vnius ad alterum*, vt ait S. Thomas 1.p.quæst.28.artic. 3. Philosophus autem in præsenti non vtitur voce *relationis*, sed appellat *ad aliquid*. Quod vocabulum adinuenit Plato, vt ex Porphyrio, notat B. Albertus. Ideo autem potius vocatur *ad aliquid*, quam *relatio*; & propter modum significandi, & propter rem significatam, vt explicat Caietanus hic capit. 3. quia ly *relatio* significat relationem vt conceptam, & non vt exercitam: ly *relatiuum* significat relationem vt exercendam, magis quam vt exercitam: at verò ly *ad aliquid* significat relationem ipsam vt exercitá: tunc siquidem relatio in verò, & proprio exercitio ponitur, cum ad aliud respicere dicitur. Ex quo discet Theologus 1. p. quæst. 40. artic. 4. quod apud Caietanum, *relatio concepta*, & *exercita*, solum differunt ex modo significandi in actu signato, vel in actu exercito. Præfertur etiam vocabulum de ly *ad aliquid*, propter rem significatam: quia respectus debet esse inter duo extrema, & ly *ad* respectum ipsum ostendit; & ly *aliquid* terminú.

4 Alia ratio huius vocabuli habetur opusculo 48. apud D. Thomam, vbi tractatu 5. cap. 1. dicitur, quod quia relatio parum habet de entitate; ideo de ipsa non tractat Philosophus; sed solum de relatiuis, quæ propter concretionem, magis à nobis possunt cognosci: vocat enim relatiua *ad aliquid*. Sed quia iam DD. de harum vocum distinctione non curant; ideo nos cum eis, promiscue vtemur voce relationis, relatiui, & ad aliquid.

§. II.

Negatiua sententia.

5 HOc genus entis non dari, sed relationes esse entia rationis antiquissima opinio est: nam eam referunt Auerrois 11. Metaph. textu 19. & ex ipso S. Thomas quæstione 7. de Potentia artic. 9. & Auicena 3. Metaph. cap. 10. quam suscitauit Aureolus in 1. dist. 30. quæst. 1. artic. 2. & dist. 42. 2. p. distin. articulo 2. pluresque ad id persuadendum congerens rationes; quibus adeo conuincitur Magist. Fr. Basilius Pontius 1. parte variarum quæstione 8. scholastica cap. 2. vt tandem, pagina 283. dicat sibi persuasum *figmentum omnino esse, quod de relatione prædicamentali hactenus Philosophi, & Theologi tradiderunt.* Pro se refert eos, qui dicunt relationem non distingui realiter à fundamento: hæ tamen sunt distinctæ quæstiones; quia licet vi argumenti,

qui eam sententiam impugnant, velint eos ad hoc inconueniens deducere, vt negent dari relationes reales; tamen ipsi inconueniens non deuorant; sed vitare conantur. Imò P. Suarez, qui illam tuetur sententiam, disput. 47. Metaph. sect. 2. tamen sectione 1. vt *commune axioma* receperat dari in rebus creatis relationes reales, propter rationes Philosophicas, & quia *communis sententia aptior sit ad mysterium Trinitatis declarandum*. Et num. 10. ait, *esse veram, & in Philosophia certam*.

6 Admittunt alij relationes reales; sed dicunt solum esse denominationes reales extrinsecas desumptas ex rebus absolutis simul sumptis, vel coexistentibus. Indicat aperte Durandus in 1. distin. 30. quæst. 2. num. 14. & quæst. 3. num. 10. & deinceps, & in 3. distinctione 5. quæst. 2. num. 8. & expresse docent Gregorius Ariminensis in 1. distin. 28. quæst. 2. artic. 1. & Raphael Auersa quæst. 19. Logicæ sect. 4. & Arriaga disput. 12. Logicæ sect. 9. & sect. 7. num. 29. in fine, sibi obijciens, quia ex sua doctrina sequitur *auferri in re vnum prædicamentum*. Irridendo respondet, inconueniens deuorando, & dicens: *sed quid inde? nunquid auferetur ab Ecclesia aliquod sacramentum; aut præceptum decalogi? &c.* Quasi solum istorum ablatio deberet Logicis, & cordatis Philosophis inconueniens videri.

§. III.

Certum est dari relationes reales.

7 DIcendum tamen est, dari in rebus relationes reales prædicamentales. Est non solum Logicorum, & Philosophorum omnium, cum Aristotele in præsenti; sed Theologorum; imò, & SS. PP. communis; qui exemplo relationum, quæ sunt in creaturis, explicant distinctionem diuinarum personarum, stante vnitate essentiæ. De quo videatur S. Augustinus tomo 2. epist. 66. & habetur etiam c. 3. in quæstionibus de Trinitate excerptis ex libris eiusdem Augustini: qui, & videndus tomo 3. libro 5. de Trinitate capit. 5. & libro 7. capite 1. & alibi sæpe.

8 Indeque sumitur primum argumentum: nam in Deo dantur relationes reales: quod definitur in Concilio Toletano vndecimo; & ideo ait Sanctus Thomas in 1. ad Anib. dist. 26. quæstione 2. art. 1. *Secundum omnes catholicos necesse est in diuinis relationes ponere: aliter necesse est incidere in hæresim Arrij, vel Sabellij*. Ergo relatio non est ens fictum per rationem, quia distinctionem rationis non negabat Sabellius inter nomina diuinarum personarum: ergo in creatis datur genus quoddam entis, quod suo modo aciat, quod relationes diuinę præstant in Deo.

Di-

Dices, argumentum hoc nullius esse roboris: quia relationes diuinas, Deo reuelante credimus; nulla autem reuelatio extat, quæ nos cogat credere dari in nobis relationes, sicut nec datur in creatis Trinitas personarum in essentiæ vnitate: ergo ex Mysterio Trinitatis nullum pro admittendis relationibus realibus creatis sumitur argumentum.

9 Sed contra: quia in Sacra Scriptura, aut in antiquis Concilijs explicite non habentur reuelatæ relationes diuinæ: eas tamen SS. PP. Concilia, & Theologi deduxerunt, ex eo quod in Sacra Scriptura legunt in Deo vere esse Patrem, & vere esse Filium; & quod realiter distinguuntur: & quia lumine naturæ iudicabant per se notum, quod paternitas, & filiatio, & oppositio, & distinctio non in essentia, relationes quædam sunt, ideo arcanum Trinitatis Mysterium, relationibus explicuerunt. Sed totum hoc facere non possent, si falsam iudicarent Philosophorum positionem de relationibus: ergo quasi per se notam supposuerunt; & eam quasi canonicarunt. Et hoc innuit Apostolus ad Ephesios 3. dicens: quod ex diuina Paternitate *omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur.*

10 Sed respondent, isto argumento non probari constituendas aliquas relationes reales prædicamentales; sed solum transcendentales: quia relatio Patris ad Filium transcendentalis est, cum sit substantialis personæ diuinæ.

In hac euasione latet æquiuocatio: quia nos non assumimus pro medio relationes prædicamentales: quia sic peteremus principium. Sed assumimus pro medio solum relationes reales in Deo; & inde deducimus hoc genus entis non esse confictum. ex inde immediate infertur posibilitas relationis creatæ. Quod autem speciale constituat prædicamentum, probandum est ex generalibus principijs: quia dicit specialem essendi modum, fundante modum specialem prædicandi, non transcendente omnia genera: quibus adiunctis, habentur relationes reales prædicamentales ex relationibus diuinis.

11 Secundo: vel cum relationes diuinæ dicuntur transcendentales; sic appellantur, quia non sunt veræ relationes; vel quia licet proprijssime sint relationes non tamen sunt in genere creatarum relationum? Primum, salua Ecclesiæ, & Patrum doctrina nequit affirmari: alioquin in diuinis esset realis distinctio prædicatorum essentialium. Secundum vero verissimum est: quia sicut diuina substantia non est in genere, ita nec diuina relatio; quia *Deus ad nullum genus determinatur*, vt ait S. Thomas in 1. distinct. 8. quæst. 4. artic. 2 & videndus art. 3. sed tamen, sicut non obstante, quod diuina substantia, diuina bonitas, diuina scientia, & quidquid est in Deo, sit in illo *eminenter*, vt ait S. Dyonisius 7. de diuinis nominibus, *sicut est in omnibus causis, & causatis*; dantur istarum perfectionum, creatæ participationes quædam accidentales; ita non est

cur

cur diuinæ substantialis relationis, non dentur in nobis deficientes aliquæ participationes accidentales: quæ erunt finitæ, & coarctatæ ad vnum genus.

12 Secundum fundamentum proponit S. Thomas 1. p. quæst. 13. art. 7. ita dicens: quidam posuerunt relationem non esse rem naturæ, sed rationis tantum. *Quod quidē apparet esse falsum, ex hoc, quod ipsæ res naturalem ordinem, & habitudinem habent ad inuicem.* Hæc ratio est à priori explicans radicem indigentiæ huiusmodi generis entium: præter alia accidentia absoluta; & illam vsurpat Scotus in 3. dist. 1. quæst. 1. Vberius tamen proponitur ab ipso S. Thoma q. 7. de Potentia art. 9. vbi sic dicit: perfectio, & bonum, quæ sunt in rebus extra animam, non solum attenditur secundum aliquid absolute inhærens rebus; sed etiam secundum ordinem vnius rei ad aliam: sicut etiam in ordine partium exercitus, bonum exercitus consistit: huic enim ordini comparat Philosophus ordinem vniuersi 12. Metaph. textu 52. oportet ergo in ipsis rebus ordinem quendam esse: hic autem ordo relatio quædā est: vnde oportet in rebus ipsis relationes quasdam esse, secundum quas vnum ad alterum ordinatur Hæc ibi.

13 Quod confirmatur primo: quia ante operationem intellectus duo eiusdem quantitatis, vel figuræ dicuntur similes; cum vnus alium genuit, iste dicitur pater, & ille filius; & absolute; formaliter istæ denominationes sunt nullo intellectu considerante; nec pro libito rebus attribuuntur: ergo dantur in rebus respectus, seu relationes reales.

14 Secundo confirmatur: nam solet euenire, quod attentis accidentibus absolutis alicuius, illi conueniāt aliquæ denominationes; & tamen oppositæ de illo verificentur, attento respectu ad aliud: sicut homo paruæ quantitatis respectu aliorum, est magnæ respectu formicæ; & vt ait S. Thomas 1. 2. q. 112. art. 9. hac de causa dicere solemus, *montem esse paruum, & milium esse magnum*, attenta proportione, & respectu ad aliud; licet absolute, quantitas montis sit magna, & milij parua: ergo dantur vltra accidētia absoluta, quæ rei conueniunt in se, & ad se, alia respectiua, vel potius quæ sunt respectus ad aliud.

Occurunt his, & similibus argumentis, dicentes adi omnia ista sufficere denominationem realem extrinsecam, sumptam à rerum coexistentia: vnde non oportet addere respectum realem, ab extrinseca denominatione distinctum.

15 Sed contra, primo: nam denominationes istæ, vel sunt solum per rationem; vel vere formaliter dantur in rebus? Si primū; nō constituent prædicamentum: quia, vt ait S. Thomas in 1. dist. 26. quæst. 2. art. 1. *nihil quod est ens tantum in anima, in genere determinato collocatur*: & ideo dicit ipse S. Thomas quæst. 7. de Potentia artic. 9. *Si relatio non esset in rebus extra animam, non poneretur ad aliquid vnum genus prædicamenti.* Et rursus, non verificaretur, quod

quòd formaliter ante operationem intellectus duæ quantitates eiusdē magnitudinis sunt æquales; & quod qui genuit filium, est pater, &c. Ergo restat, quod denominationes istæ realiter dentur in rebus. Sed denominatio realis extrinseca, non est aliud quam inchoatio, & quasi medietas (vt sic licear loqui) relationis: quia est respectus ex vna parte, & non ex ambobus extremis: ergo quando ex vtraque parte est fundamentum reale, vere datur in rebus relatio realis.

16 Quod secundo probatur, ratione indicata à S. Thoma in 1. distinct. 26. vbi supra: nam ideo denominatio dextri, & sinistri in animali est realiter, & in pariete, vel columna est extrinsice; & non intrinsice nisi per rationem: quia *in animali fundantur in diuersis virtutibus determinatarum partium; sed in alijs non sunt, nisi secundum rationem habitudinis vnius ad alterum: & ideo dicuntur relationes rationis*: videlicet vt considerantur in columna; & realiter sunt in animali; sed dantur aliæ res habentes respectum; & in vtraque est æqualis ratio, vt ex parte vtriusque oriatur respectus: ergo tunc vere est relatio realis: *sicut æqualitas*, inquit S. Thomas, *fundatur supra quantitatem, & huiusmodi relationes aliquid realiter in re sunt.*

17 Explicatur vis huius rationis: quia ad complementum vniuersi pertinet, quod si dentur aliqua entia partialia, & incompleta in aliquo genere, etiam in eodem dentur alia entia completa, & perfecta, ne gradus, & genera rerum sint sine debita perfectione; & ideo Theologi 1. p. quæst. 50. probant Angelos esse totaliter spirituales; ne vniuersum esset imperfectum; cum spiritualitas in homine sit solum in vna parte, quæ est anima. Sed denominationes reales extrinsicæ, sunt habitudines reales ex parte vnius extremi, & quasi pars realis relationis: ergo ad complementum vniuersi pertinet, quod dentur entia perfecte respectiua ex parte vtriusque: & ista entia erunt relationes reales.

18 Contra communem conclusionem quin decim argumenta obijcit Aureolus; quæ omnia refert, & diluit Capreolus in 1. dist. 30. quæst. 1. multa alia Occham, & Gregorij: sed quia omnia potius intendunt impugnare distinctionē relationis à fundamento (de quo postea erit specialis quæstio) quam quod non dentur reales relationes: quod solum modo stabilire conamur; ideo melius reseruantur sequenti q. 22. diluenda.

QVÆSTIO XXI.

De varijs diuisionibus relationis.

1 QVoniam æquiuoca, vel analoga prius sunt diuidenda, quam definienda; ideo postquam explicuimus an est relationis; illius diuisiones oportet explanare; quia de illis non vniuoce, sed analogice dicitur relatio.

(.§.)

§. 1.

§. I.

Referuntur tres diuisiones.

2 RElatio ergo est duplex, alia *realis*; alia *rationis*. Quam diuisionem tradit S. Thomas 1.p.quæst. 28.art.1.& eam sic explicat: nam ea,quæ dicuntur ad aliquid, communissime,& abstracte loquendo, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud. Qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rerum, vtpote, quando aliquæ res secundum suam naturam ad inuicem ordinatæ sunt, & inuicem inclinationem habent: & huiusmodi relationes oportet esse reales. Aliquando vero respectus significatus per ea quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri; & tunc est relatio rationis tantum: sicut cum comparat ratio hominem animali, vt speciem ad genus. Eandem diuisionem tradit S. Thomas in 1. distinct. 20. artic. 1. & dist. 26.quæst.2.artic.1.& distinct. 33. artic.1.& Quodlib.9.art.4. & alibi sæpe. Non tamen est opus in ea amplius exponenda immorari: quia de relatione reali in quæstione præcedenti,& insequentibus plura dicemus;& de relatione rationis egimus libro 1.quæst.8.& 10. De ista diuisione videatur Magist. Flandria 5. Metaph.q.6.art.8.

3 Alia relationum diuisio est frequentissima apud D. Thomam, & alios authores communiter; videlicet,quod quædam sunt *relatiua secundum esse*,& quædam *relatiua secundum dici*. Quam ita explicat S. Thomas 1.p.quæst.13.artic.7. ad 1. dicendum,quod relatiua quædã sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas; vt dominus,seruus, pater, & filius, & huiusmodi:& hæc dicuntur relatiua secundum esse. Quædam vero sunt imposita ad significandum res,quas consequuntur quædam habitudines;sicut mouens,&motum,caput, & capitatum, & alia huiusmodi; quæ dicuntur relatiua secundum dici. Et quæst.7.de Potentia art.10. ad 11.ait: dicuntur relatiua secundum esse,quando nomina sunt imposita ad significandas ipsas relationes: relatiua vero secundum dici, quando nomina sunt imposita ad significandas qualitates,vel aliquid huiusmodi principaliter ad quæ tamen consequuntur relationes.

Idem docet S. Thomas quæst. 21. de Veritate artic.6. & libro. 1. sententiarum distinct.30.quæst.vn. artic.3. docet, quod relatiua secundum dici principaliter dant intelligere rem alterius prædicamenti,& ex consequenti important relationem. Et ideo lib.2. dist.1.quæst.1. art.5. ad 8. relatio secundum esse appellatur à D.Thoma *relatio absoluta*; at vero loquens de relatiuis secundum dici, subdit: quædam autem relatiua sunt,quæ simul important relationem,& fundamentum relationis,&c. Et habetur idem opusc.48. apud D. Thomam tract. 5. capite. 1. Quam explicationem sequuntur omnes Thomistæ, & Du-

Durandus in 1. dist. 24. quæst. 1. n. 14 & alij Doctores non pauci.

4 Tertia, satis recepta, diuisio relationis est, quod alia est transcendentalis, alia prædicamentalis. Istam diuisionem, sub istis terminis, non memini me legisse in D. Thoma; quamuis in ipso legam dari relationes reales, quæ prædicamentum ad aliquid constituunt, vt videri potest quæst. 7. de Potentia artic. 9, & in 1. distinct. 26. quæst. 2. artic. 1. & Quodlib. 9. art. 4. & 1. p. quæst. 28. artic. 1. & 2. ex quibus locis *argutine* deducitur dari, non solum relationes reales prædicamentales, sed etiam transcendentales. Non tamen explicite declarauit S. Thomas, quæ relationes sint transcendentales, & in quo differant. Nec determinauit, qualiter istæ diuisiones sint comparandæ: & an vna sit alterius subdiuisio? Quod oportet declarare, ne in vsu istarum vocum æquiuocatio contingat.

§. II.

Diuersi modi eas explicandi.

5 NOn est circa hoc vna DD. explicatio: nam Henricus Quodlib. 3. quæst. 4. opinatur relationem secundum dici esse eandem cum relatione rationis. Quod *verisimile* appellat Suarez disput. 47. sect. 3. num. 7. Nec multum ab hoc dicendi modo distant, qui dicunt relatiua secundum dici esse illa, quæ solo nomine referuntur: quod constat ex proprietate vocabuli. Ita Vazquez 1. p. disput. 173. num. 13. & Conimb. hic quæst. 1. & alij: & vtroque modo posse diuisionem hãc explicari; quamuis neuter sit de mente Philosophi, affirmat Auersa q. 19. sect. 3.

6 Suarez vero vbi supra num. 9, opinatur relationes secundum dici diuersas esse a prædicamentalibus, & transcendentalibus. Et num. 10. dicit, quod relatio realis, & secundum esse, diuiditur in transcendentalem, & prædicamentalem. Pro quo refert S. Thomam 1. p. q. 28. artic. 1. vbi ponit exempla relationum realium transcendentalium: *sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium*.

7 Multi ex Thomistis videntur pro eodem accipere relatiua secundum dici, ac relatiua transcendentalia; quia sunt absoluta, relatiue significata, & concepta: & relatiua prædicamentalia, & relatiua secundum esse. Ita Soto hic q. 1. in principio, aduertens, quod origo istarum vocum fuit definitio Aristotelis: nam in definitione antiquorum, quæ erat de transcendentalibus, posuit ly *dicuntur*, & in definitione propria, quæ conuenit solis prædicamentalibus, apposuit, ly *sunt*. Subscribunt eidem sententiæ Sanchez lib. 5. tota quæst. 31. PP. Carmelitani. disput. 14. quæst. 2. n. 16. & 17. & tandem Auersa in fine illius sect. 3.

Addit Mag. Fr. Ioannes à S. Thoma quæst. 17. art. 2. quod diuisio relationis in realem, & rationis solum in relatione secundum esse inuenitur.

8 Quamquam multæ ex relatis

tis sententijs,non alio possint impugnari,quã ex vsu vocum apud antiquos consueto: quia tamen voces istæ frequentissimæ sunt in Scholis;non parum interest, earum legitimam significationem perspicuam habere;ne huius neglectu,in disputationibus contingat hallucinari, vel in æquiuoco laborare.

§. III.

Vera explicatio diuisionum.

9 DIco primo; diuisio relationis in relationem secundum dici,& secundum esse, non coincidit cum diuisione in realem, & rationis;nec ista est subdiuisio relationis secundum esse;sed potius sunt diuisiones relationis in communi à distinctis principijs desumptæ. Ita Caietanus hic capit.3.& Soncinas libro 5. Metaph. quæst.30. & Sanchez in fine illius quæst. 31. & est adeo expressa S. Thomæ,vt mirum sit,qualiter ab eo, qui ipsum legerit,possit eius mens indubium verti:nam quæst. 7. de Potentia artic. 10.ad 11. ita scribit S. Thomas: dicendum,quod distinctio illa relatiuorum secundum esse, & secundum dici,nihil facit ad hoc,quod sit relatio realis : quædam enim sunt relatiua secundum esse, quæ non sunt realia;sicut dextrum, & sinistrum in columna: & quædam sunt relatiua secundum dici; quæ tamen importãt relationes reales,sicut patet de scientia,&sensu. Et infra. Nec quantũ ad hoc differt, vtrũ sint relationes rerles, vel rationis tantũm; Hæc ibi. ¶ Et in lib.1.sent.ad Anib. dist.30.art.1.ad 2. ait : non omnia relatiua secundum esse important relationem realem,vt patet de identitate: sicut nec è contrario relatiua aliqua secundum dici important relationem rationis,vt patet in scientia: dicuntur enim relatiua secundum dici quando principale significatum nominis non est relatio,sed aliquid aliud,ad quod sequitur relatio;siue illa sit realis,siue non : sicut principale significatum huius nominis scientia, est qualitas, quam sequitur quidam respectus. Sed secũdum esse relatiua dicuntur, quando principale significatum nominis est ipsa relatio, siue sit realis, siue non. Hucusque D. Angelicus. Habetur idem opusculo.48.tractatu 5. capite. 1.

10 Rationes sunt insinuatæ à D.Thoma: altera ab exemplis: nam inductione constat dari relationes rationis,quæ sunt secundum esse;& dari relationes secũdũ dici,quę sunt reales. Secũdo idẽ probatur ex doctrina Philosophi, qui in hoc capite reiecit antiquorũ definitionem,quæ dabatur de relatiuis secundum dici; & tamen sub illa comprehenduntur partes substantiæ,identitas,scientia,dextrum,& sinistrum; quarum aliquæ sunt reales;& aliæ rationis: & in istis proprijssime sunt relationes: ergo nec prima, & secunda diuisio sunt confundendæ,nec vna est alterius subdiuisio. Nec obstat illud quod afferebatur de nominis proprietate:quia voces istæ ortæ

sunt

sunt ex definitionibus Philosophi: quem sic eas vsurpasse, ex contextu constat.

11 Sed contra expositionem S. Thomæ obijcit Auersa dicens: hæc tamen explicatio est difficilis: tum quia sic non distinguuntur formaliter varia relatiua: sed tantum ex vna parte relatiua formaliter; seu relationes ipsæ; & ex alia relatiua subiectiue, & fundamentaliter, seu subiecta, & fundamenta relationum. Tum quia Aristoteles etiam relatiua secundum dici accepit formaliter quatenus referuntur: caput quatenus est capitati caput; & in toto prædicamento loquitur de relatiuis formaliter, prout dicuntur, seu sunt ad aliud. Tum demum, in hac explicatione sub relatiuis secundum esse includuntur etiam transcendentalia; quæ certe vere, & formaliter referuntur: ergo non determinantur relatiua propria huius prædicamenti.

12 Respondetur ad primum, negando antecedens: quin potius, vt notauerat Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 30, quædam sunt relatiua per se, quædam per accidens, quibus, scilicet, accidit relatio, vt dicit Commentator 5. Metaphys. textu 20. in fine. Et relatiua, quæ per se referuntur, & in suo concepto important relationem, diuiduntur in relatiua secundum esse, cum tantum, vel principaliter, relatio significatur; & relatiua secundum dici, cum in recto importatur res absoluta, & in obliquo, & de connotato, aut secundario ipsa relatio: non tamen omnino per accidens. Vnde sine causa confunditur diuisio relationis in secundum esse, & secundum dici, cum diuisione relatiuorum omnino per accidens, & per se: quia potius hoc secundum est diuisum illius diuisionis.

Vel secundo potest dici, non esse magnum inconueniens hoc modo illam diuisionem exponere: quia Philosophus 5. Metaph. & S. Thomas lectione. 17. littera f. ponunt tres modos, quibus aliqua dicuntur ad aliquid, non secundum se, sed secundum aliud. Et vltimus est, quando subiectum dicitur adaliquid ratione accidentis, sicut homo, vel album dicitur ad aliquid, quia vtrique accidit duplum esse, & hoc modo *caput* dicitur adaliquid, eo quod est pars. Hæc ibi: & sic coincidit cum relatione secundum dici.

13 Ad secundum respondetur, quod vt ait Caietanus hic capite 3. parte 1. in fine, relatiua secundum dici; alio vocabulo dicuntur significare, non tam respectum, *quam absolutum respectiue*, vt scientia, sensus, & huiusmodi: & ista important relationem, vt per quam explicamus, id quod essentialiter est absolutum, & exprimi non potest sine respectu: & sic *caput* est corporis capitati; & sic de alijs; & tamen est relatiuum secundum dici: nam entitatiue est pars substantiæ.

Ad tertium iam diximus, quod ibi S. Thomas expressam mentionem non facit relationum transcendentalium; & ideo non curat exac-

te

te distinguere, & exponere in quo differant à prædicamentalibus, quia de illis non disputabat; illarum tamen discrimen ex alijs locis suæ doctrinæ iam exponemus.

14 Dico secundo; relatio prædicamentalis non conuertitur cum relatione secundum esse; sed relatio secundum dici conuertitur cum transcendentali: at vero relatio secundum esse reale inhærens, erit relatio prædicamentalis. Prior pars sequitur ex dictis: quia identitas, & dextrum, & sinistrum sunt relationes secundum esse; & non sunt prædicamentales, vt docet S. Thomas relatus num. 9.

Secunda pars probatur: nam relatiua secundum dici, principaliter important quid absolutum, vel substantiam, vel qualitatem, vel aliud huiusmodi: ergo vagantur per alia genera, & non coartantur ad vnum genus: sed sola prædicata transcendentia hoc habent: ergo conuenienter dicuntur relatiua transcendentalia.

15 Tertia pars clarescit ex dictis: nam ostensum est, quod relatio est verum ens reale, & quod vt tale constituit speciale genus entis. Ergo idem est relationem esse vere, & proprie relationem realem secundum esse, & collocari in genere determinato: quod est esse prædicamentalem. Et hoc solum intendunt Thomistæ relati num. 7. exceptis Recentioribus.

§. IIII.

Relationes sunt aliquid reale secundum esse ad.

16 SEd contra hanc tertiam partem conclusionis est argumentum: nam etiam relationes rationis, si sint secundum esse, sunt prædicamentales: ergo relatio prædicamentalis non conuertitur cum relatione reali secundum esse. Antecedens probatur primo: quia licet in ratione materialiter præsuppolita ad relationem, analogentur; tamen in ipsa ratione formalissima respectus, vniuoce, & secundum rationem eandem videntur conuenire. Secundo probatur ex D. Thoma 1.p. quæst. 28. art. 1. docente: *solum in his, quæ dicuntur ad aliquid inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem: quod non est in alijs generibus &c.* Ergo secundum D. Thomam, hoc est peculiare prædicamento relationis, quod in illo continentur relationes rationis. Quod & docet quæst. 1. de Verit. art. 5. ad 15. & Quodlib. 9. artic. 4.

Præterea: quando aliquid non est reale ex differentia, vel ratione sibi propria, simpliciter est proferendum non esse aliquid reale: quia vnumquodque iudicatur tale ex vltima differentia, vel ex ratione sibi peculiari, & propria: sed relationes prædicamentales, non sunt aliquid reale ex ratione sibi peculiari, & propria: ergo simpliciter loquendo, non sunt aliquid reale. Probatur minor: ratio sibi propria non est in esse,

esse, sed ad aliud se habere: sed hæc non est aliquid reale vt sic: quia formaliter non est substanti a, vt patet: nec formaliter est accidens: quia accidens, vt accidens, ineſt. ergo relatio, vt relatio, non est aliquid reale. Quod totum videtur docere S. Thomas dicta quæſt. 28. artic. 2. dicens: *Si igitur conſideremus etiam in rebus creatis relationes ſecundum id quod relationes ſunt, ſic inueniuntur eſſe aſſiſtentes; non intrinſecus affixæ, &c.* & q. 2. de Potentia artic. 5. ait: *relatio ſecundum rationem ſui generis, non habet quod ſit aliquid, ſed ſolum quoà ſit ad aliud, &c.* Quod, & docet ibi q. 7. artic. 8. & in 1. diſt. 26. q. 2. artic. 1. & diſt. 30. art. 1. & in 3. diſt. 8. art. 5. & alibi ſæpe.

17 Proiſtorum ſolutione, notandum primo, ex D. Thoma illa q. 28. art. 2. quod in quolibet nouē generum accidentis est duo conſiderare: quorum vnum est esse, quod competit vnicuique ipſorum ſecundum quod est accidens: & hoc communiter in omnibus est in esse ſubiecto: accidētis enim esse est in esse. Aliud quod potest cōſiderari in vnoquoque, est propria ratio vniuſcuiuſque illorum. Et ratio quidem propria relationis, non accipitur ſecundum comparationem ad illud in quo est; ſed ſecundum comparationem ad aliquid extra. Vt autem rationem illam communem accidentis diſtinguamus à ratione propria, & voce incomplexa vtramque ſignificemus; priorem vocamus (vt iam omnes appellant) conceptum *in*, & poſteriorem conceptum *ad*.

18 Secundò notandū, ex Ferrara lib. 4. contra g. cap. 14. ad 9. §. *Ad primi dubij*, quod conceptus *ad*, dupliciter accipi poteſt: vno modo in generali, abſtracte, & illimitate, in quantum, ſcilicet, abſolute importat dici ad aliud, non determinando quod ſit reale, vel rationis, vel habeat cauſam realem, vel non. Alio modo in ſpeciali, & limitate, in quantum ſcilicet importat dici ad aliud ex natura rei, ſiue habens fundamentum in re. Vtraque ratio est propria relationis, ideſt, alijs nō conueniens: ſed tamen ſolum ſecundo modo est peculiaris prædicamenti conſtitutiua, quia modus peculiaris generis accidentis non excludit modum generalem, & communem accidentis realis, ſed illum determinat, & ita propria ratio relationis prædicamentalis dicit, quod ita inhæreat ſubſtantiæ, quod ex natura ſua referat ad alterum.

19 Ex quo patet ad formam primi argumenti negandum eſſe antecedens: quia, vt ait S. Thomas quæſt. 21. de Veritate artic. 1. ad 3. loquendo de relatione vera, & ſecundum eſſe: *omnis relatio realis eſt in genere determinato: ſed relationes non reales poſſunt circuire omne ens.* Ad primam probationem dicitur, quod cum enti reali, & rationis non poſſit dari aliquid commune vniuocū; quamuis relatio rationis non improprie, ſed vere ſit relatio; non tamen conuenit vniuoce cum relatione reali prædicamentali; & ideo non collocatur in eodem prædicamento: quin potius entia rationis

simpliciter à prædicamento excludantur, vt ex D. Thoma dictum est quæst. præcedente, & quæstione 6. num. 3.

Ad secundam dicitur, S. Thomam non loqui de propria ratione relationis prædicamentalis, vt prædicamentalis determinate; sed abstracte, & analogicè, vt relatio est. Quæ est cõmunis expositio, vt pluribus relatis ostendunt PP. Carmelitani disp. 13. q. 1.

20 Per quæ patet ad secũdum, negandam minorem. Ad probationem dicitur, quod ratio relationis propria, vt est prædicamentalis, nõ est aliquid absolutum; sed tamen vere est aliquid reale respectiuum: vnde S. Thomas in 1. dist. 8. quæst. 4. art. 3. ad 4. ait: *quod debilitas esse relationis consideratur secundum inhærentiam sui ad subiectum: quia non potuit aliquid absolutum in subiecto; sed tantum per respectum ad aliud*: aliquid ergo reale secundum conceptum *ad* prædicamentale ponit; non absolutum, sed respectiuum; quia formaliter suum esse est ad aliud se habere realiter.

21 Authoritates etiam illæ, loquuntur de esse *ad* abstractissime in illa ratione analoga communissima; non verò de ratione determinata peculiaris prædicamenti constitutiua. Vel in illis non attendit S. Thomas ad rem significatam, sed ad modum significandi; quia modus proprius relationis non est significare ponendo, sed ad aliud se habendo: & ita quamuis insit, non tamen significatur nisi vt assistens, quo pacto quandam Boetij doctrinam exponit S. Thomas 1. p. quæstione 28. artic. 1. ad 1. & videndus quæst. 40. artic. 1. & late hoc docet Flandria libro 5. Metaph. quæst. 16. toto articulo 14.

§. V.

Discrimen inter relationem prædicamentalem, & transcendentalem.

22 Dico tertiò, relatio realis plures cõditiones requirit; nẽpe, subiectũ reale, rationẽ fundandi realem; terminum realem, & realiter existentem; & realem distinctionem fundamenti, & termini. Prima pars est per se nota: quia relatio est vnum ex nouem generibus accidentium, & ita debet sibi conuenire prædicatum essentiale accidentis, nempe, inhærentia aptitudinalis & cum actu est, debet actu inesse: vnde S. Thomas 1. p. quæst. 28. artic. 2. ait: *Si vero consideretur relatio secundum quod est accidens, sic est inhærens subiecto, & habens esse accidentale in ipso.* Et quæst. 39. artic. 1. dicit: *relationes in rebus creatis accidentaliter insunt.*

23 Secundam partem docet S. Thomas in 1. dist. 26. quæst. 2. art. 1. ad 3. & dist. 33. artic. 1. Imò multis alijs locis docet, quod relatio habet esse reale ex causa respectus; propriam verò rationem generis, vel speciei habet ex respectu ipso, vt videri potest in 3. distin. 8. artic. 5. ad 2. & Quodlib. 1. articulo 2. & Quodlib. 9 articulo 4. ad 3. & Quodlib. 12. articulo 1. quia per hoc distinguuntur relationes

reales, & rationis, nempe, per rationes fundandi: & quia res, quæ est inse non habet quod ad aliud ordinetur, nisi huius habitudinis aliqua sit peculiaris origo, & ratio fundandi.

24 Quod relatio requirat duo extrema, expresse docet S. Thomas 1.p.quæst. 13. artic. 7. & hac de causa relatio eiusdē ad se ipsum, non est realis, vt docet S. Thomas 1.p.q.28. artic. 1. ad 2. & artic. 4. ad 1. & vt docet S. Thomas in 1. dist. 30. artic. 1. relatio secundum actū exigit duo extrema actu existere. Vnde, & relatio realis duplici ter destruitur, scilicet, vel destructo fundamento, vel ratione fundandi; aut cessante respectu corrupto termino: vt docet S. Thomas in 1. dist. 26. q. 1. art. 1. ad 3. & in 4. dist. 41. art. 1. q. 2. & quæst. 7. de Potētia art. 9. ad 7,

Vltima pars patet, quia sine reali distinctione, non est realis oppositio. Et hæc realis distinctio debet esse formaliter in ratione fundandi ex parte subiecti, & termini: de quo S. Thomas 1. p. quæst. 42. artic. 1. ad 2.

25 Omnes istæ conditiones habentur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 5. cap. 1. vbi & additur, quod ratio ex parte correlatiuorum est, quod sint eiusdem ordinis; ita videlicet, quod ambo sint limitata ad genus, vel speciem; vel ambo sint extra genus, ita quod ex æquo respondeat eis ratio generis, aut speciei. Sed hæc conditio intelligitur pro relatiuis mutuis; non vero in non mutuis; & sic relatio scientiæ ad scibile est relatio realis; è cōuerso autē est relatio rationis tantū vt docet S. Thomas 1.p.q.6. art. 2. ad 1. & q. 13. art. 7. & sæpissime alibi: & hoc modo in creaturis sunt reales relationes ad Deum; in Deo verò secundum rationem tantum, vt eisdem locis ait S. Thomas.

26 Ex dictis deducuntur discrimina consueta assignari inter relationem transcendentalē, & prædicamentalē. Primū est: nam transcēdentalis non requirit tot conditiones, quas requirit prædicamētalis.

Secundū est: nam transcendentalis non est aliquid superadditum relatiuo, vt docet Caietanus 1. p. q. 77. artic. 3. secus verò dicemus de prædicamentali.

Tertiū est: quia ad relationē prædicamentalem non datur per se motus, vt dicitur 5. Physicorū, & docet S. Thomas 1. dist. 9. in expositione textus. Et in 3. dist. 2. q. 2. art. 2. q. 3. at verò relatio transcendentalis potest per se intendi, vt scientia, & similes.

27 Celebre etiā est aliud discrimen assignatū à Caietano cap. 7. de Ente, & essentia quæst. 15. quod relatio prædicamentalis respicit terminum pure vt terminum; relatio vero transcendentalis non respicit præcisse vt terminum, sed vel vt subiectum, vel vt effectum, vel causam. Quod discrimen aliqualiter innotescet ex dicendis q. 24. de termino relationis, & longior istorum expositio ad Metaphysicos attinet.

28 Aliud potest adhuc assignari discrimen: nam vt docet S. Tho-

mas in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 2. quæ stiuncula 4. relatio non potest esse principium, nec terminus actionis: at verò relatio transcendentalis est actiua, & terminat directe actionem. Et radix omnium est assignata num. 13. quia vera relatiua solum sunt relatiua secundum esse; & si sunt realia, sunt prædicamentalia; at verò transcendentalia sunt absoluta in re, & respectiue significantur.

§. VI.

An sit relatio extrinsecus adueniens?

29 PRæter tres iam relatas, & expositas, & cõmuniter receptas, relationis diuisiones, aliam excogitauit Scotus in 3. dist. 1. q. 1. §. *ad illud*, & in 4. dist. 13. quæst. 1. §. *ad huius autem*, & Quodlibeto 11. §. *de primo*, videlicet, quod alia est relatio *intrinsecus adueniens*; & alia est ratio *extrinsecus adueniens*. Rerelatio intrinsecus adueniens dicitur illa, *quæ necessario consequitur fundamentum intrinsecum*; vel *quæ necessario consequitur fundamento, & termino in actu positis*: vt relatio æqualitatis, quæ sequitur quantitatem, & relatio similitudinis consequuta ad qualitatem. Relatio extrinsecus adueniens est illa, *quæ non sequitur aliquod fundamentum intrinsecum*: vel *quæ non necessario consequitur ambobus extremis positis*: vt, vnio, nam stat ambo extrema esse, & quod non sit vnio similiter vbi, & sex vltima prædicamenta sunt relationes extrinsecus aduenientes.

30 Hanc distinctionem reijcit Soto hic quæst. 1. ad 3. ex eo quod hęc diuisio nullibi ante Scotũ inter Philosophos reperitur. Et Aristoteles 5. Metaph. textu 20. omnium relationum prædicamentalium posuit intrinsecum fundamentũ. Deinde, sex vltima prædicamenta non sunt relationes secundũ esse, & prædicamentales, vt late probat Soncinas 5. Metap. quæst. 39. alioquin non erunt decem prædicamenta; vel erunt plura quam decem, si pro quolibet genere infimo nouum prædicamentum est constituendum.

Nec loquitur Scotus de Relatione secundum dici, vel transcendentali; quia apud ipsum, vnio relatio prædicamentalis est, vt patet in 3. dist. 1. q. 1. §. *Sed circa*: quia tota quiditas huius quod est vnire, est esse ad aliud se habere, vt etiam docet S. Thomas in 3. dist. 2. q. 2. art. 2. quæstiuncula 3. & in Compendio Theologiæ cap. 154. in fine.

Ex quo reijciuntur relationes extrinsecus aduenientes: quia vel in illorũ definitione est sermo de fundamentis remotis, vel de fundamẽto proximo, seu ratione fundandi? si primũ, illa definitio in omni relatione verificatur. Si secũdũ, falsum est quod ponatur actio vnitiua, & passio, quæ ex illa infertur, & quod extrema non sint vnita: ergo nulla datur relatio extrinsecus aduenięs.

31 Alia argumenta obijcit Suarez d. sp. 48. Metaph. sect. 1. à num. 6. vsque ad 9. quæ omitto, quia potissime faciunt vim in modo loquẽdi, & inquirunt cur relationes sic appellentur?

32 Ex

32 Ex alio capite defectuosa animadvertitur illa diuisio à P. Raphaele Auersa q. 19. sect. 2. quia videtur diuisio inadæquata; cum dentur relationes, nec aduenientes ab extrinseco, nec ab intrinseco sed *primo venientes* dicuntur; vt materia prima, accidens, & creatura, quæ essentialem ordinem dicunt ad extrinsecum: quamuis hæ omnes relationes non sint de prædicamento ad aliquid.

Cæterum cum Scotus de prædicamentalibus loquatur; isto argumento nō præmetur: & totum etiā videtur de modo loquendi: quia primo venientes etiam dici possunt ab intrinseco venire, non faciendo vim in vocabulorum origine.

33 Quod si Scotus explicetur, quod relationes intrinsecus aduenientes vocet prædicamentales; & extrinsecus aduenientes transcendentales, vt exponit Arriaga disp. 12. sect. 2. num. 7. in re ab illo non dissentimus: sed modus loquēdi videtur incongruus; & definitiones minus aptæ; quia multa relatiua transcendentalia sunt, quæ denominant ratione fundamenti intrinseci: imó transcendentales respectus essentiales sunt rebus: & præsentia, & duratio necessario consequuntur ambobus extremis positis; & ideo potius deberet illis aptari definitio relationum intrinsecus aduenientium. Et denique iam notatum est, expositionem hanc esse contra mentem Scoti, vt iam diu notauerat Soto.

***

QVÆSTIO XXII.

Quotuplex sit relatio prædicamentalis?

§. I.

Ex ratione fundandi tria relationum genera.

1 DIco primo; relationes prædicamentales distinguuntur penes distinctas rationes fundādi. Ita docet, & probat S. Thomas in 1. distin. 26. q. 2. art. 2. ad 4. dicens: quia relatio non habet esse naturale, nisi ex hoc quod habet fundamentum in re, & ex hoc collocatur in genere (seu hac de causa est realis prædicamentalis:) *inde est, quod differentiæ relationum essentiales sumuntur secundū differentias aliorum entium*: vt patet ex Philosopho 5. Metap. textu 20. &c. Inde est, quod secundum ordinem eorum, in quibus fundantur relationes, est etiam ordo relationū. Docet idem S. Thomas libro 3. senten. dist. 8. art. 5. & Qodlib. 1. artic. 2. & ratio S. Thomæ est facilis: quia ab eodem res habet vnitatem, & diuersitatem, à quo habet esse, sed a ratione fundandi habet relatio prædicamentalis suam realitatem; ergo & ab illa habet distinctionem.

2 Sed obijcies: nam vt docet S. Thomas 1. 2. q. 54. artic. 4. omnia, quæ dicuntur secundum ordinem ad aliquid, distinguuntur secundū distinctionem eorum ad quæ dicuntur: & sic habitus specifican-

tur per obiecta, & distinctio motuum est per terminorum distinctionem: sed vt docet S. Thomas 1. p. quæstione 32. artic. 2. ratio specifica relationi consistit in hoc quod ad aliud se habet: Ergo vnitas specifica relationum non attenditur pænes fundamenta, & causas, sed pænes terminos.

Respondetur, quod loquendo de vnitate reali, & materiali relationum, absque dubio hæc sumitur ex fundamento, & non ex termino, & de ista expresse loquitur S. Thomas 3. p. quæst. 35. artic. 5. dicens: *Vnitas relationis, vel eius pluralitas non attenditur secundum terminos: sed secundum causam, vel subiectum.* Et hoc, non solum ratione generali, quia duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto; sed ratione peculiari, quia relatio realitatem habet à ratione fundandi.

3 Loquendo autem de distinctione specifica relationū, sumitur quidem ex ordine ad terminum, vt pluribus argumentis probat Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 32. concluſ. 1. Cæterum causaliter sumitur ex subiectis, seu rationibus fundandi vt sumitur ex D. Thoma locis citatis: quæ sic exponuntur à Flandria lib. 5. Metap. quæst. 16. artic. 10. & sic distinctio specifica originatur à rationibus fundandi; & est in ordine ad terminos; non quidem materialiter sed secundum rationes fundandi, & terminandi. Quam esse communem DD. pluribus relatis ostendunt PP. Carmel. disp. 14. quæst. 7. Quia igitur ex origine, & radice facilius cognoscuntur diuersa genera relationū; ideo Philosopus, & S. Thomas ex diuersitate fundamentorum diuersitatē relationum assignant.

4 Dico secundo; tria sunt genera relationum, quædam fundata in quātitate, & numero; alia in actione, & passione; alia in mensura esse, & veritatis. Ita Philosophus 5. Metaph. textu 20. Cuius diuisionis rationem sufficientiæ assignat S. Thomas 5. Metaph. lectione 17. in principio dicens: ratio autem istorum modorum hæc est: cum enim relatio, quæ est in rebus, consistat in ordine quodam vnius rei ad aliam; oportet tot modis huiusmodi relationes esse, quot modis contingit vnam rem ad aliam ordinari. Ordinatur autem vna res ad aliam; vel secundum esse, prout esse vnius rei dependet ab alia; & sic est tertius modus: vel secundum virtutem actiuam, & passiuam, secundum quod vna res ab alia recipit, vel alteri confert aliquid; & sic est secundus modus: vel secundum quod quantitas vnius rei potest mensurari per aliam: & sic est primus modus. Hæc ibi.

5 Sed obijcies: non minus est accidens absolutum quantitas, quā qualitas: sed hoc non obstat ad hoc vt quantitas sit ratio fundandi relationem: ergo pariter qualitas erit ratio fundandi aliquam relationem. Imò idem dicendum videtur de alijs quatuor vltimis prædicamentis: quod sint rationes fundandi, sicut actio, & passio fundant relationem.

Res-

Respondet S. Thomas quod qualitas rei in quantum huiusmodi non respicit nisi subiectum in quo est: vnde secundum ipsum vna res non ordinatur ad aliam; nisi secundum quod qualitas accipit rationem potentiæ passiuæ, vel actiuæ, prout est principium actionis, vel passionis; vel ratione quantitatis, vel alicuius ad quantitatem pertinentis: sicut dicitur aliquid albius alio; vel sicut dicitur simile quod habet vnam aliquam qualitatem.

6 Ad secundam partem argumenti etiam respondet ibi S. Thomas, quod alia genera magis consequuntur relationem, quam possint relationem causare: nam *Quando*, consistit in aliqua relatione ad tempus: *Vbi* verò, ad locum: *Positio* autem ordinem partium importat: *Habitus* autem, relationem habentis ad habitum. Hactenus S. Thomas. Vnde cum locis quæstione sequenti citandis dicit, quod inter omnia genera debilissimum, & vltimum est relatio, loquitur comparatiue ad genera absoluta, & quæ non fundantur in ipsa, nec sunt relatiua secundum dici, vt sunt substantia, quãtitas, & qualitas vt plurimum.

§ II.

Vtrùm sint prædicamentalia?

7 CIrca hæc tria genera relationum in communi, dubitatur vtrum omnes pertineãt ad hoc prædicamentum?

Si credimus Mag. Cabero hic tractatu 5. disput. 3. dub. 8. M. Lorca in manuscriptis dialecticis docuit solas relationes, quæ in actione, & passione fundantur esse prædicamentales, nullamque aliam directe in prædicamento collocari. Idem sequitur Cabero dub. 7. & probat: nam coartari debet relatio prædicamentalis: quia cum distinguatur à fundamento, crescet nimium entitatum multitudo.

Secundò: quia in Deo realis personarum distinctio, realisque similitudo, nõ sunt reales relationes: vnde non est cur in creatis esse relationes reales dicamus.

Tertiò: nã denominatio coexistentis, & distantis sunt denominationes extrinsecæ: ergo similiter denominationes diuersi, aut similis erunt extrinsecæ denominationes.

Et cum dubio 7. plane fassus esset; se recedere à Philosopho, & S. Thoma, & communi sententia: tamen dubio 8. pronuntiat esse expressam suam nuperam doctrinam, S. Th. in 1. dist. 9. in expositione litteræ his verbis: *Relationes nouæ non possunt innasci realiter in aliquo nisi per motum: quamuis enim relatio non sit terminus motus per se, tamen consequitur motum, sicut augmentum sequitur æqualitas.*

8 Per oppositum P. Raphael Auersa quæst. 19. sect. 7. nec relationes tertij, nec secũdi generis arbitratur pertinere ad hoc prædicamentum; sed solum relationes primi generis. Nec diuisionem traditam n. 4. arbitratur esse de mente Philosophi: quia Aristoteles non tradit illam diuisionem ex parte

fundamenti : nec dixit relationes fundari in vnitate, & sic de alijs; sed asseruit dici secundum vnitatem: & vnitatem accepit pro conuenientia quadam. Et specialiter de tertio genere non dixit fundari in ratione mensuræ : sed solum dixit quædam relatiua dici, vt mensurabile ad mẽsuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. Vbi potius hæc omnia tanquam distincta exempla apposuit; & non quasi vellet scibile, & sensibile contineri sub mensurabili. Et Philosophus non posuit in tertio genere scientiam, & sensum; sed posuit scibile, & sensibile, illa scilicet, quæ non per se dicuntur ad aliud; sed solum denominantur, eo quod alia dicuntur ad ipsa.

9 Dico tamen tertiò: omnia genera relationum iam recensita, continentur directe tanquã species generalissimi generis relationis prædicamentalis. Ita S. Thomas 5. Metaph. lect. 17. & ibi omnes Interpretes, præcipuè Flandria q. 16. per septem articulos. Suarez disp. 47. Metaph. sect. 10. & alijs quinque sequẽtibus. Theologi omnes 1. p. q. 28. art. 4. & communiter Dialectici in præsenti: quę probatio ab authoritate in his materijs sufficere deberet; sicut sufficit ad denariũ numerũ prædicamentorum admittendũ: quãuis sola probabili coniecturæ nitatur.

Ratio est facilis ex dictis : quia dantur relationes reales prædicamentales: & illæ sunt tales, quæ habent conditiones relatas quæst. 21. concl. 3. Sed nulla est assignabilis ratio cur in secundo, vel primo genere istæ conditiones reperiãtur, & nõ in omnibus relatis: ergo vel omnes, vel nullæ erunt relationes prædicamentales.

§. III.

Soluuntur argumenta.

10 AD primũ in contrariũ dicitur, quod distinctio relationis à fundamẽto minus recepta sentẽtia est, quã quod istæ relationes sint prædicamẽtales: vnde si altera erat negãda, erat illa: quia fere tot sectatores habet pars affirmatiua, ac negatiua; & non ista, quæ ab vno, vel altero cõtra torrentẽ Doctorum leuiter negatur, & sine firmo fundamẽto. Multiplicare autẽ entia tam minima, multi non reputant inconueniens: & alij id vitare conantur, de quo postea quæst. 23. & hic num. 26.

Ad secundũ dicitur, quod etiã in creatis distinctio, & oppositio ipsius relationis, non est relatio ipsũ super addita: *ne relationes multiplicẽtur in infinitum*, vt ait S. Th. 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. & q. 35. art. 3. ad 2. ait. *relationes, cum hoc ipsum quod sunt, ad aliquid dicantur, non referũtur per aliquas alias relationes, sed per se ipsas.*

11 Ad tertia, vel potest admitti illas esse relationes reales; & pariter dextrũ, & sinistrũ in animalibus: quia in illis habent determinatas virtutes, in quibus fundentur; secus verò in rebus in animatis: quia in illis sunt denominationes pure extrinsecæ. ¶ Vel potest negari esse relationes secundũ esse: quia simul esse, non

non dicit habitudinem ad aliud, nisi ex modo significandi: & reperitur in Deo, & in angelo, & in omnibus entibus: & ita videtur respectus rationis, vel transcendens.

12 De mente autem S. Thomæ gratis dubitatur, cum ex professo nostram conclusionem doceat illa lect. 17. & 1. p. quæst. 28. art. 4. & in 1. dist. 26. quæst. 2. artic. 2. ad 4. & in 3. distinct. 5. artic. 1. & distinct. 8. art. 5. & 4. contrag. capite 24. & quæst. 7. de Potentia artic. 9. & 10. & quæst. 8. artic. 1. alibique sæpe. Sed quid opus est authoritates congerere, cum in ipsa, quæ objicitur, ipsi objicienti è diametro opponatur? Ibi enim docet S. Thomas, quod ad relationem non datur per se motus; sed quod motus est directe ad aliud prædicamentum; & inde resultat relatio: *sicut (inquit) augmentum sequitur æqualitatem*. Hæc est relatio fundata in quãtitate, quæ est relatio primi generis, ad quam motus se habet antecedenter: ergo oscitanter legerunt S. Thomam, qui ex isto loco conclusionem illi expresse repugnantem, deduxerunt.

13 Secunda etiam sententia nullo firmo nititur fundamento, nec authoritatis, nec rationis; ideo gratis asseritur; & non gratis deseritur. Ponderationes illas ad eleuandam authoritatem Philosophi, iam tetigerat Suarez tota sect. 13. sed tamen n. 8. non audet à communi sententia discedere.

Sed descendamus ad eas in particulari; primum fundamẽtũ posuit Philosoph⁹ cõprehẽdere, quæ ad aliquid dicuntur *secundum numerum, & quantitatem*. Et cum latissime explicuisset, quæ ad aliquid dicuntur secundum numerum, & secundum passiones numerorum, quæ sunt comensuratio, proportio, & huiusmodi: postea proponit *relatiua, quæ accipiuntur secundum vnitatem*. Et deinde ait: *quare ea omnia dicuntur ad aliquid, secundum numerum quidem, sed non eodem modo*. Quorum verborum planus sensus est; quem ibi declarat S. Thomas lect. 17. littera c. nam primæ relationes erant secundum numerum ad numerum, vel secundum numerum ad vnum; hoc autem secundum vnum absolute. Ex quo patet, quod multis retro sæculis textus Philosophi est à Sanct. Thoma, & alijs manifeste intellectus.

14 Ad id quod ponderatur de tertio genere, bene respondet Mag. Ioannes à S. Thoma quæst. 17. art. 3. difficult. 2. in fine. Quod Philosophus prius in genere docuit fundamentum esse mensuram, & mensurabile, postea subiecit exempla; & incepit ab illis, in quibus non est relatio realis, vt declararet relationem esse non mutuam: quod expræsius fiebat explicando extrema, ex parte quorum relatio non datur. Et hoc clare declaratur in ipso textu, & in D. Th. littera e. nã constituitur differentia inter relatiua tertij generis, & alia: *nam ista dicuntur talia propter relationem alterius ad ipsum*. Videatur S. Thomas 1. p. quæst. 13. articulo 7. & multis alijs locis relatis in tabula aurea v. *relatio*. numero 43.

15 Fateor tamen non semper relationes, de quibus mentionem facit Philosophus ; habere omnes conditiones requisitas ad relationes prædicamentales: nam in relatiuis secundi generis, vt notat S. Thomas lect.17. littera d. in illis, quæ dicuntur secundum potentiam actiuam, & passiuam, attenditur diuersitas secundum diuersa tempora: quædam enim dicuntur secundum tempus præteritum, & quædam secundum futurum : & tamen docet S. Thomas libro 2. contragent. capite 12. ad 3. quod omnis relatio ad ens tantum in potentia, est relatio rationis tantum. Etiam diximus ex D. Thoma in 1. distinct.30. artic.1. quod relatio secundum actum requirit duo extrema actu existere: vnde ad præteritum, & futurum, inquantum huiusmodi, non est relatio realis prædicamentalis.

16 Deinde in eadem lectione 17. docet S. Thomas, quod ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & inuisibile: dicitur enim aliquid impossibile huic, vel illi, & similiter inuisibile. Constat autem istas potius esse denominationes extrinsecas, vel relationes secundum dici, quam relationes reales prædicamentales : quia fere nullam conditionem obseruant, vt consideranti patebit. Per quod non tollitur, quod per se loquendo, & seruatis seruandis, ista tria genera sint species relationum prædicamentalium : quod solum intendimus in conclusione.

§. IIII.

Vtrum aliqua relatio prædicamentalis possit immediate fundari in substantia?

17 Licet omnium relationum fundamenta, & distinctionem siggillatim exponere ad Metaphysicam attineat, & ideo hic omittenda illorum exacta disputatio: non potuimus tamen ab hac difficultate hic abstinere, quia non parum lucis affert dicendis sequenti quæstione.

18 Affirmatiua sententia est satis probabilis. Primo; quia est fere communis: quia eam tenent Flãdria 5. Metaph. quæst.16. art. 16. Sanchez lib. 5. quæst. 32. & alij quos citant, & sequuntur PP. Carmelit. disput.14. quæst.4. num. 29. & 43. Suarez disput.47. sect. 7. & Rubio quæstione. 10. & alij apud ipsos.

19 Secundo suadetur ex Philosopho, & S. Thoma libro 5. Metaph. lect.17. littera c. dicentibus: *eadem sunt quorum substantia est vna: similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna.* Ergo sicut relatio æqualitatis est realis prædicamentalis, immediate fundata in quantitate, ita identitas. Vn de opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 5. cap.4. expresse dicitur: *Nihil tamen obstat, quin relatio possit im-*

immediate fundari in substantia : nam in vno in substantia fundatur identitas, in vno in quantitate fundatur æqualitas, in vno in qualitate similitudo. Quod amplius declarat S. Thomas 1. p. quæst. 28. artic. 1. ad 2. docens identitatem numericam esse relationem rationis; at vero identitatem specificam, & genericam esse *relationem realem.* Quod, & docet libro 5. Metaphys. lectione 11. in fine.

Deinde S. Thomas quæst. 7. de Potentia artic. 9. ad 4. & in 3. distinct. 5. quæst. 1. artic. 1. docet sub primo genere relationis comprehendi ea, quæ induunt modum quantitatis, secundum quod in eis attenditur vnitas, vel multitudo: ad quod sufficit vnitas transcendentalis substantiæ.

20 Præterea : relatio creationis est prædicamentalis, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 45. artic. 3. ad 3. & quæstione 7. de Potentia, artic. 3. sed ista immediate fundatur in substantia, vt expresse docet S. Thomas quæst. 7. de Potentia artic. 9. ad 4. vbi ait: *creatura refertur ad Deum secundum suam substantiam, sicut secundum causam relationis; secundum vero relationem ipsam formaliter, sicut aliquid dicitur simile secundum qualitatem causaliter, secundum similitudinem formaliter*: ergo non solum in primo, sed etiam in secundo genere, relationes prædicamentales immediate fundantur in substantia : & filiatio immediate conuenit substantiæ, quæ a patre procedit.

De tertio fundamento, idem constat: nam relationes illæ, quas Angeli, aut animalia dicunt ad primum Angelum, & animal, tanquam ad mensuram suæ perfectionis essentialis, satis constat fundari in ipsa substantia eorum.

21 Potissima omnium ratio est: quia non apparet aliqua ratio, cur quantitas, & actio fundent relationem prædicamentalem, & non ipsam possit fundare ipsa substantia? ¶ Dices, rationem esse, quia debet dari aliqua ratio fundandi distincta ab ipso subiecto quod.

Sed contra : quia relatio ex propria ratione solum exigit realem distinctionem inter terminos, inter quos exercetur oppositio relatiua: cæterum quod requirat distinctionem inter rationem fundandi, & subiectum, nulla ratione probatur: & ita gratis asseritur. Deinde, licet substantia secluſa relatione non sit ad aliud; ipsa tamen relatione immediate sibi aduenient, ita erit formaliter ad aliud: ergo relatio realis prædicamentalis potest immediate fundari in substantia.

§. V.

Probabilius est relationem prædicamentalem non posse immediate fundari in substantia.

22 NIhilominus opposita sententia maiorē habet probabilitatem; quia erat apud antiquos ita communis, vt Mag. Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 31. ad 4. opposi-

tam

tam tueatur *solum disputative; licet nõ assertiue.* Et hanc admittit M. Ferrara libro 4.contragentes cap. 14. ratione nona § *ad primum dubium* in prima solutione. Et tenet Magist. Thomas Mercado cap.de Relatione quæstione vnica,qui docent nullam relationem realem prædicamentalem esse immediate in substantia vt in ratione fundandi; sed si nullum mediet accidens,erit solum relatio transcendentalis, vt volunt authores relati; vel relatio rationis, vt contendit P. Fonseca libro 4. Metaph.cap.2. quæst. 7.sect.8. & libro 5. cap. 1. quæst. 1. sect. 7. sed quidquid sit de hoc;id in quo omnes conueniunt.

23 Probatur primo,ex D.Thoma libro 3. Physicorum lectione 1. littera c. dicente: *cum relatio habeat debilissimum esse,quia consistit tantum in hoc quod est ad aliud se habere, oportet quod super aliquod aliud accidens fundetur: quia perfectiora accidentia sunt propinquiora substantiæ, & eis mediantibus, alia accidentia substantiæ insunt.* Quæ authoritas expressa videtur:quia loquitur de omni relatione prædicamentali, vt ex contextu constat:& non loquitur de mediatione solum ex modo significandi, sed de medio realiter à substantia distincto,vt patet ex illis verbis: *oportet quod super aliquod aliud accidẽs fundetur.* Et ratio sumpta ex debilitate entitatis relationis, hoc idem declarat. Repetit idem S. Thomas lib.12. Metaphysicæ lect.4. littera b. dicens,ea quæ sunt ad aliquid remotiora videntur esse à substantia, quam alia genera, ex eo quod sunt debilioris esse: *vnde,& substantiæ inhærent mediantibus aliis generibus, &c.* Hoc ideo quia substantia est per se existens;quantitas autem, & qualitas sunt entia in alio; sed relatiua non solum sunt in alio,sed ad aliud. Hæc ibi.

Idem habetur in D. Thoma lib. 4. contragentes capit. 14. ratione nona, vbi ita dicit: relatio realiter substantiæ adueniens,& postremũ, & imperfectissimum esse habet: *postremum quidem,quia non solum præexigit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium,ex quibus causatur relatio, &c.* De sumpta que videtur hæc doctrina ex D. Damasceno cap. 50. suæ Dialecticæ.

24 Præterea idem esse de mente Philosophi 5. Metaph. constat ex D.Thoma ibi lect.17.vt retulimus num.5. & 6. nam non dubitaret, cur in substãtia, & qualitate nõ fundetur relatio;& fundetur in quantitate,& actione; si existimaret in omnibus istis fundari.

Quod vrgentissime probatur,ex D.Thoma 1.p. quæst.28.artic. 4. dicente: *secundum Philosophum in 5. Metaph.relatio omnis* (loquitur de prædicamentali mutua) *fundatur,vel supra quantitatem,vt duplum,& dimidium; vel supra actionem, & passionem, &c.* Ergo ex mente D.Thomæ,& Philosophi,nulla ralatio predicamẽtalis fundatur immediate in substantia. Idque docet S. Thomas locis relatis num.12.

Dices,ipsum S.Thomam se explicuisse quæst.7.de Potentia artic. 9.docens, quod *in substantia prout in ea consideratur aliqua ratio quantitatis*

prout

prout vnum in substantia facit idem, possunt fundari relationes reales.

25 Sed contra primo: nam ibi clare loquitur de relatione secundum dici, vel transcendentali, quæ habet aliquam similitudinem cum prædicamentali: nam præmisserat: *per substantiam autem, & qualitatem ordinatur aliquid ad se ipsum tantum, non ad alterum, nisi per accidens*: ergo solum per accidens, seu per aliud, & medijs alijs accidentibus, substantia fundat relationem.

Secundo vrgentissime replicatur: nam admissa illa expositione, ratio S. Thomæ in illa quæst. 28. nullius esset roboris: quia ex eo quod *quantitas non est in Deo*, infert, *quod realis relatio in Deo esse non possit, nisi super actionem fundata.* Quæ illatio, nec apparens esset, si quantitatis nomine, intelligeretur quantitas perfectionis, & substantiæ: quia ista proprijssime est in Deo. Qua propter hæc secunda sententia videtur priori præferenda, quia magis ad mentē S. Thomæ.

26 Præter rationem D. Thomæ, desumptam ex debilitate entitatis relationis; extant aliæ non leuis momenti. Primum, quod me maxime mouet, est quia reputo expressam sententiā D. Thomæ, quod relatio realiter distinguitur à substantia, & si in illa posset immediate fundari relatio, crescet numerus relationum vltra quam credi potest: vt facile patet considerāti: quod inconueniens, licet multi paruipendant; non tamen ita facile videtur deuorandum: quia sine vrgenti necessitate entitates non esse multiplicandas, per se notum est. ¶ Iterum sequitur, quod verum accidens prædicamentale inhæreat immediate materiæ primæ, contra ea quæ docet S. Thomas locis relatis 2. p. Metaph. Controu. 3. quod nullum accidens immediate in est materiæ primæ. Probatur sequela: nam distinctio est relatio, & materia, vt distincta à forma, non posset non hanc relationem habere: item, conuenit specie, vel differt vna materia ab alia. Alij faciunt argumentum de relatione vnionis, quæ est inter materiam, & formam: de qua tamen alia est ratio, vt vidimus loco citato in Metaph. controu. 5. numero. 52.

27 Tertium inconueniens est: quia si relatio immediate potest fundari in substantia, quia ipsæ substantiæ se ipsis distinguuntur, & sunt eiusdem, vel diuersæ speciei, pariter in ipsis relationibus poterunt aliæ relationes fundari; quia etiam sunt eiusdem speciei, & dissimiles alijs à quibus specie differunt: sed hoc est falsum, & non cōsonat doctrinæ S. Thomæ relatæ num. 10. ergo nec dicendum est relationes prædicamentales immediate fundari in substantia.

Responderi potest ex D Thoma quæst. 7. de Potentia art. 9. ad 2. quod relationes ipsæ non referuntur ad aliud per aliam relationem; sed per seipsas; quia essentialiter relationes sunt. Non autem est simile de his, quæ habent substantiam absolutam: vnde non sequitur processus in infinitum. Hæc S. Thomas: vnde ex eius mente, videtur in con-

conueniens prædictum non sequi.

28 Hæc doctrina S. Thomæ, vt ab ipso intenditur, euidens est: quia relatio, formaliter vt relatio, non refertur alia relatione; ne detur processus in infinitum: at vero hoc inconueniens non sequitur, si substantiæ dependentia à creatore, sit relatio superaddita ipsi substantiæ. Cæterum argumentum procedit de relatione materialiter; & intendit probare, quod in illa superaddatur alia relatio similitudinis, & alia dissimilitudinis; quæ videtur innumera relationum multiplicatio: & omnino necessaria, quia in ista ratione relatio non exercet formaliter munus relationis.

29 Non me latet hoc non reputare inconueniens Scotum in 2. distinct. 1. quæst. 4. & 5. & in 4. dist. 6. quæst. 10. & Suarez disput. 47. sect. 11. num. 5. & Rubio quæst. 11. & ex Thomistis Sanchez libro 5. quæst. 34. concl. 3.

30 Cæterum nobis sufficit, quod oppositam sententiam docent frequenter DD. 1. p. quæst. 42. artic. 1. & in præsenti testantur esse *communem Doctorum* PP. Carmelitani disput. 14. quæst. 4. num. 31. & M. Ioannes à Thoma quæst. 17. artic. 3. difficultate 1. qui §. *Ad oppositum* docet relationes eiusdem speciei habere similitudinem, & conuenientiam quasi transcendentalem, non relatiuam, prædicamentalem; ne sequatur processus in infinitum. Et subdit, quod huius ratio à priori sumitur exdebilitate relationis. Et addo quod S. Thomas quæstione 3. de Potentia art. 3. ad 2. vniuersaliter loquitur dicēs: *nulla relatio refertur alia relatione, vt Auicena dicit.* ergo pariter substantia non fundabit relationem prædicamentalem: quia se ipsa specie differt ab alia.

31 Præterea: sic se habet vnitas ad numerū, sicut res distinctæ se habent ad relationem distinctionis: sed ostensum est supra ex D. Thoma 1. p. quæst. 30. artic. 3. & q. 50. artic. 3. & quæst. 11. quod in rebus spiritualibus non est numerus, qui est species quantitatis, sed est multitudo transcendentalis: ergo pariter distinctio sola substantiarum, non erit relatio prædicamentalis, nisi alias conditiones requisitas ad hoc habeat: nec adhoc sufficiunt prædicata transcendentalia. Vnde sicut vnum est de transcendentibus; ita, & distinctio, & similitudo essentialis. Et in hoc insinuata est ratio à priori.

Et omnibus istis rationibus, & authoritatibus adminus depromemus maximam huius sententiæ probabilitatem: nam oppositæ de rogare nolumus, sed permittimus hoc esse problema dialecticum; in quo vnusquisque poterit in suo sensu abundare. Quia tamen magis inhanc secundam sententiam inclinamus, oportet vt argumenta soluamus.

§. VI.

§. VI.

Soluuntur argumenta.

32 AD omnes authoritates S. Thomæ adductas num. 19. respondemus, omnes illas esse quidem reales relationes; sed non prædicamentales, & secundum esse; sed solum secundum dici, & transcendentales: quia iam ostendimus num. 25. isic se explicuisse S. Thomam. Et num. 16. & 16. habentur aliæ relationes secundum dici, quarum meminit ibi, cum Philosopho, S. Thomas, vel quia commitantur illas aliquæ relationes reales prædicamentales, vel quia transcendentales habent aliquam similitudinem cum veris relationibus.

33 Ad authoritatem, quæ obijcitur num. 20. fatemur relationem, qua creatura refertur ad creatorem, esse prædicamentalem, & fundari, vt in subiecto *quod*, in substantia; cæterum proxima rrtio fundandi est dependentia creaturæ, vel creatio passiua, quæ est in creatura vt accidens eius, & ita ait S. Thomas quæst. 3. de Potentia art. 3. ad 3. quod secundum quod *ex actione agentis innascitur prædicta relatio, sic est quodammodo prior subiecto, sicut ipsa diuina actio, quæ est eius causa proxima*: fundatur ergo hæc relatio in dependentia effectus, ex actione Dei prouenientis; & hoc est proxima ratio fundandi: & pariter dicimus, de alijs effectibus. Videatur S. Thomas in 3. distinctione 5. articulo. 1. quæst. 1.

34 Ad aliud argumentum de relatione mensuræ, dicimus, quod sicut quantitas perfectionis, est quãtitas analogice; ita solum analogice est mensura: nam vt ait S. Thomas in 1. distinct. 8. quæst. 4. art. 2. ad tertium, *mensura proprie dicitur in quantitatibus*: dicitur enim mensura illud per quod innotescit quantitas rei. *Et ex inde transumptum est nomen mensuræ ad omnia genera; vt illud quod est primum in quolibet genere, & simplicissimum, & perfectissimum dicatur mensura omnium.* Et sic mensura est relatio transcendentalis, quia per omnia prædicamenta diuagatur. Solum autem pertinent ad tertium genus relationis prædicamentalis, cum sunt perfectiones specificatæ, & mensuratæ ab extrinseco, & tũc ad illud dicunt, seu fundant relationem. Et sic ait S. Thomas libro 5. Metap. lectione 17. litterã. Quod tertius modus relationis prædicamentalis est secundum mensurationem esse, & veritatis: veritas enim scientiæ mensuratur à scibili: & similiter imago dicitur ad id cuius est imago, tanquã mensurabile ad mensuram: veritas enim imaginis mensuratur ex re cuius est imago. Ex quo potius roboratur nostra doctrina; quia sola substantia sine accidente, non specificatur, nec mensuratur ab extrinseco.

35 Rationi obiectæ num. 21. satisfaciunt rationes nostræ conclusionis, partim ab inconuenientibus:

bus: & à priori, quia relatio est debilissimæ entitatis, & remotissimæ à substantia, & ideo à ratione fundandi accipit quod insit, & ratione illius consequitur respectus ad extrinsecum: quia per substantiam nō ordinatur quis ad alterum *nisi peraccidens*, vt diximus ex S. Thoma; & ideo mediat ratio fundandi, & respectus adveniens ratione illius, est ratio referendi.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrum relatio prædicamentalis distinguatur realiter à subiecto, vel à ratione fundandi?

1 QVæstio hæc multis retro sæculis est celebris, magna partium contentione agitata, adhuc inter ipsos Thomistas: quia, vt animaduertit Mag. Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 28. circa hanc quæstionem nullibi expræsse habetur, quid senserint Philosophus, aut S. Thomas; & ideo eorum discipuli variè sunt opinati.

§. I.

Opiniones Authorum.

2 MVlti censent omnem relationem realem prædicamentalem distingui realiter entitatiue à fundamento, seu ratione fundandi. Ita Capreolus in 1. distinct. 30. quæst. 1. Flandria 5. Metaph. quæst. 16. artic. 18. & 19. Caietanus 1. p. quæst. 28. artic. 2 Alios duodecim Thomistas referunt, & sequuntur PP. Carmelitani disp. 14. quæst. 5. In super Scotum in 3. distinct. 3. quæst. 1. (quamuis reuera Scotus, non loquatur vniuersaliter de omni relatione) Molinam 1. p. quæst. 13. artic. 7. Valentiam, & alios: quos nouissime sequuntur Ortiz tractatu 5. conferentia 4. conclus. 2. Lerma libro 7. quæstione 22.

3 Alia sententia huic affinis, vel alius modus eandem sententiam defendi, asserit relationem, & fundamentum distingui tamquam rem, & modum rei. Ita videtur tenere Mag. Sōto hic quæst. 2. conclus. 2. & ad 4. si conferantur cum his, quæ docet 3. Physicorum q. 2. in probatione 3. conclus. quamuis quæst. 2. de Quantitate, & sæpissime alibi satis indicet solam interuenire distinctionem rationis cum fundamento in re. Sed distinctionem modalem expresse admittunt Vazquez 1. p. disput. 173. cap. 4. Rubio hic quæst. 14. Mag. Ioannes à S. Thoma quæst. 47. artic. 4. conclus. 2. & alij.

4 Tertius modus eandem sententiam defendendi docet relationem distingui à fundamento formaliter ex natura rei, seu realiter metaphysice. Ita Bañez 1. p. quæst. 28. artic. 2. dubio 2. Araujo lib. 5. Metaph. quæst. 5. art. 5. citans multos, qui non hāc, sed vnam ex relatis, vel referendis opinionibus docent. Huic subscribit Fonseca libro 5. Metaph. capit. 15. quæstione 2. sect. 5.

5 Per

5 Per oppositum alij è diametro opponuntur primæ opinioni, docentes relationem, non realiter, nec entitatiue, nec modaliter, nec ex natura rei distingui à proxima ratione fundandi, sed solum ratione ratiocinata. Ita ex Thomistis Herueus in 1. dist. 30. quæst. 1. & Quodlib. 7. quæst. 15. & Quodlib. 10. quæst. 1. Syluester in Conflato quæstione 28. dub. 1. Soncinas relata quæst. 28. Iauellus 5. Metap. quæst. 22. Zumel 1. p. quæst. 28. artic. 2. quæst. 6. Quamuis autem à nonnullis in alias trahantur sententias; sed contra eorum expressam mentem, vt legenti constabit: & vt dixi, valde fauet M. Soto. Docuerunt idem Ocham in 1. dist. 30. quæst. 1. Greg. dist. 28. quæst. 2. quos refert & sequitur Suarez disp. 47. sect. 2. Conimbric. hic quæst. 1. artic. 4. & cõmuniter Recentiores extra Schola S. Thomæ.

6 Diuiduntur huius opinionis defensores in duos dicendi modos: nam quidam dicunt relationem prædicamentalem consistere in solo fundamento connotante terminum extrinsece, & in obliquo. Ita expresse Herueus, & Iauellus vbi supra, & Suarez num. 22.

Asserunt alij relationem in recto dicere entitatem fundamenti, & termini simul. Ita Soto quæst. 2. de Relatione solut. ad 5. latius Hurtadus disput. 6. Metaph. sect. 3. subsect. 7. Arriaga dispur. 12. Logicæ sectione 8. & passim moderni.

Curaui adeo distincte opiniones referre, quia confuse, & sine delectu authores coacerùantur, & postea eos legentes, potius confunduntur, quam instruantur. Restat vt de eis nostrum qualecumque iudicium proferamus.

§ II.

Probatur distinctio realis relationis à substantia.

7 DIco primò: omnis relatio prædicamentalis distinguitur realiter entitatiue à substantia. Colligitur manifeste ex D. Augustino tomo 3. libro 5. de Trinitate cap. 5. dicente: *in rebus autem creatis, atque mutabilibus, quod non secundum substantiam dicitur, restat vt secundum accidens dicatur: omnia enim accidunt eis, quæ vel amitti possunt, vel minui; & magnitudines, & qualitates, & quod dicitur ad aliquid, &c.* Vbi docet relationem esse accidens ita distinctum, & separabile à substantia, sicut quantitates, & qualitates; quas constat realiter à substantia differre: vnde idem S. Augustinus libro 7. de Trinitate cap. 1. in medio ait: *omnis essentia, quæ relatiue dicitur, est etiam aliquid excepto relatiuo.* Idem fere habet S. Damascenus in Dialectica capite 50.

8 Hanc conclusionem clare haberi in D Thoma diligenter probat Ferrara libro 4. contrag. cap. 14. ratione nona §. *ad secundum dubium*, & in primis hoc constat ex D. Thoma 1. p. quæst. 28. artic. 2. ad 2. dicente: *id quod inuenitur in creatura, præter id quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res; in Deo*

autem non est alia res; sed vna, & eadē. Quod discrimen esset nullum, si nō loqueretur S. Thomas de distinctione reali ante operationem intellectus.

Secundò idem docet libro 4. contragentes cap. 14. ratione 9. illis verbis: *in rebus relationes habent esse dependens; quia earum esse est aliud ab esse substantiæ.*

9 Tertio, in lib. 1. sent. dist. 4. q. 1. art. 1. ad 3. ait; *nulla relatio est substantia secundum rem in creaturis.* Et ibi dist. 20. q. 1. art. 1. *relatio, quæ habet esse in creatura, habet aliud esse, quam sit esse sui subiecti. Vnde est aliquid aliud à suo subiecto.* Rursus dist. 21. q. 1. art. 2. *In creatis per paternitatem additur nouum esse, quod est esse accidentale; & non idem, quod est subiecti.* Denique ibi dist. 33. quæst. 1. artic. 1. ait: *In realibus relationibus in creaturis existentibus est aliud esse relationis, & substantiæ, quæ refertur; & ideo dicuntur in esse: & secundum quod insunt compositionem faciunt accidentis ad subiectum; quod non conuenit in diuinis relationibus.* Hæc ibi.

10 Et vt fere per omnia genera scriptorum S. Thomæ percurramus, idem docet S. Thomas quæst. 8. de Potentia artic. 2. ad 1. *Dicendū*, inquit, *quod nulla substantia, quæ est in genere, potest esse relatio: quia est definita ad vnum genus, & per consequens excluditur ab alio genere*, id est, substantia creata non potest esse accidens, vt ponderatum est supra quæst. 7. num. 5. Vnde quæst. 9. immediata, artic. 4. ad 11. ait S. Thomas, *quod ista propositio; nulla relatio est substantia, est immediata, si accipiatur relatio, & substantia, quæ sunt in genere, &c.* Fauet etiam libro 4. Metaph. lect. 2. littera c. dicens: *Nihil quod est in determinato genere, videtur constituere omnia entia:* Vnde cum relatio sit in determinato genere accidentis, distinguitur ab ipso genere substantiæ.

Duas euasiones, quæ his authoritatibus possent adhiberi, refert, & docte impugnat Ferrara; plures aliàs Flandria toto artic. 19. sed in re manifesta non expedit immorari. Vnde illud dictum Soncinatis relatum num. 1. non admittimus in sensu huius conclusionis; licet iuxta tenorem sequentis suam habeat probabilitatem.

11 Ratione probatur primo vrgendo rationem S. Thomæ illa quæst. 8. de Potentia: nullum accidens prædicamentale identificatur cum substantia creata, quæ est in prædicamento: sed relatio, quæ est in genere ad aliquid est verum accidens prædicamentale: ergo relatio realiter differt à substātia. Minor videtur manifesta: quia substantia est cui debetur esse per se; accidens cui debetur esse in alio: idem autem ens finitum non potest tam diuersas rationes contingere vt sit simul per se, & in alio: ens autem infinitum non est in alio, quia est independens. Minorem autem iam ostendimus tota quæst. 20. consequentia autem probatione non eget.

12 Posset responderi cum Recentioribus, quod relationes aliquæ sunt accidentia, & insunt proprie; aliæ verò sunt relationes, quæ insunt improprie: relationes, quæ

iden-

identificantur cum substantia, improprie dicuntur inesse, quia reuera sunt substantiæ, & solum ex modo significandi sunt accidentia: relationes vero, quæ proxime fundantur in alijs accidentibus, ratione illorum dicuntur proprie inesse.

Sed contra: nam iuxta hanc euasionem, nulla erit differentia inter relationem transcendentalem, quæ vagatur per omnia genera, & relationem prædicamentalem, quæ est in genere determinato: sed consequens esse falsum, patet ex dictis: ergo id ex quo sequitur non potest esse verum. Maior patet, quia iuxta solutionem, relatio, quæ appellatur prædicamentalis, est reuera aliquid absolutum relatiue significatū, quod in omni genere reperitur: quę est descriptio relationis trascendentalis.

Secundo impugnatur solutio: omnia, quæ sunt in vno prædicamento, vnıuoce cōueniunt, & quid ditatiue: quia genus generalissimū in quid, & vniuoce de omnibus in linea recta contentis prædicatur: sed enti inhærenti proprie, & improprie, non datur aliquid commune vniuocum; sicut nec substantia, & accidens vniuocantur in ratione entis: ergo vel omnes relationes prædicamentales improprie insunt; & sic non constituent prædicamentum accidētis; vel nullæ relationes prædicamēta les insunt improprie: & sic erit solutio nulla.

13 Præterea probatur conclusio: si relatio prædicamentalis non differt ante operationē intellectus à substātia, sequitur, quod non dentur relationes prædicamentales: quod iam est reiectum; & ipsi cōtra quos nunc disputamus, nō cōcedēt: siquidē admittunt decē prædicamēta. Probatur sequela: quia qui negant relationes prædicamentales, non negant dari duas substantias simul; nec negant dari aggregatum duarum quātitatū; quia ista dari ad sensum apparet: ergo solum negant respectum superuenientem, à substantia distinctum: ergo qui concedit, à substantia ante operationem intellectus relationem non differre; in re ipsa negat relationem prædicamentalem dari.

14 Quod confirmatur primo: quia entitas fundamenti est quid absolutum, vtpotè substantia, vel qualitas, aut quantitas; pariter entitas termini est absoluta: ambæ entitates simul etiam sunt absolutæ; quia in eodem genere est vnus homo, & duo homines: ergo si non consurgit realis respectus in vtroque, reuera negatur realis prædicamentalis relatio, & solum admittitur transcendentalis, aut denominatio extrinseca rationis.

15 Confirmatur secundo ad homines: nam P. Suarez disput. 41. sect. 2. num. 16. ideo probat numerum quantitatiuum non esse propriam, & peculiarem speciem entis, quia in re non est aliud, quam collectio entium, seu accidentium: quod sequuntur fere omnes, qui relationem non distinguunt à fundamento, & dicunt relationem in re ipsa non esse aliud, quam entitatem fundamēti, & entitatē termini; vel simul, & ex æquo; vel vnum

in recto, & aliud in obliquo. Ex quo euidenter videtur inferri, quod vel consequenter non loquantur, vel debeat re ipsa negare relationes esse peculiare genus entis: quia si ordo quantitatem non facit numerum esse vnum nouum ens in genere discreto, nec habitudo, & comparatio duorum entium faciet relationem esse in illis aliquod nouum ens, si relatio, nec à substantia realiter distinguitur.

§. III.

Suadetur distinctio relationis à ratione fundandi.

16 DIco secundo; probabilius est, quod relationes prædicamentales distinguuntur actu ante operationem intellectus à proxima ratione fundandi. Sic loquor, quia nec authoritates, nec rationes ita vrgent, quod solui non possint sine magna difficultate: sed quia hæc est communior Thomistarum, & magis illi fauet S. Thomas; ideo hanc præfero alteri; quamuis eam relinquendo in sua probabilitate: dum tamen prima conclusio in via Diui Thomæ, vt indubitata habeatur.

17 Solent ad hanc conclusionē probandam afferri authoritates relatæ pro prima, sed notauit bene Ferrara, solum illam, & non istam probare; & cōtextus ipse non aliud exigit, vt consideranti patebit.

Rursus Caietanus, & multi alij, ex eo arbitrantur hanc conclusionem conuinci, quia relatio pertinet ad distinctum prædicamentum; & omnia prædicamenta sunt prima diuersa, & realiter distincta. Cæterum principium hoc vniuersaliter prolatum, nec esse verum, nec de mente S. Thomæ, ostendimus hoc libro quæst. 7.

18 Melius probatur ex D. Thoma libro 4. contra g. cap. 14. ratione 9. dicente: *Relatio non solum præexigit esse substantiæ; sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus causatur relatio: sicut vnum in quantitate, causat æqualitatem, & vnum in qualitate, similitudinem*: sed causa realiter distinguitur ab effectu, quia vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 33. artic. 1. ad 1. causa importat diuersitatem substantiæ, & dependentiam alicuius ab altero: quod, & docet quæst. 7. de Potentia artic. 8. & quæst. 10. artic. 1. ad 8. ergo ex mente D. Thomæ relatio realiter distinguitur à ratione fundandi, tanquam effectus à causa, vt etiam docet S. Thomas quæstione 7. de Potentia articulo 9. ad 7.

19 Secundò: nam libro 12. Metaph. lectione 4. littera b. ait S. Thomas: *ea quæ sunt ad aliquid, remotiora videntur esse à substantia, quam alia genera, eo quod sunt debilioris esse: vnde, & substantiæ inhærent mediantibus alijs generibus, &c.* Et in 4. ad Anib. distinctione 4. articulo 1. ait Sanctus Thomas, *de natura relationis est, vt semper fundetur in aliquo alio genere entis, vt vult Philosophus.* Sed id: respectu eiusdē non est mediatum, & immediatū; ergo relatio non distinguitur solum à subiecto *quod*; sed

sed etiam à ratione fundandi, seu subiecto *quo*.

Dices S. Thomam non loqui de vera, & reali causa; nec de mediatione reali; sed de mediatione formali, sicut dicit S. Thomas 1. p. quæst. 16. artic. 4. & quæst. 21. de Veritate artic. 3, quod prius est ratio entis, quam ratio veri, & ratio veri, quam ratio boni; licet in re nõ differant.

20 Sed contra: nam clare loquitur S. Thomas de reali inhærentia accidentalis relationis in substantia medio alio accidente ergo non de sola mediatione formali. Secundò: nam hanc indigentiam probat ex debilitate relationis in inhærendo: quod est esse physicum, & reale. Et deinde, esse substantiæ physice differt abesse accidentis: sed eodem tenore loquitur S. Thomas de distinctione à substantia, ac de distinctione à ratione fundandi, seu causa proxima: ergo etiam ab ista realiter differt relatio.

21 Ratione probatur primo: omne ens vere absolutum realiter differt ab ente relatiuo: sed ratio fundandi est ens absolutum, & relatio fundata est relatiua: ergo realiter distinguuntur. Probatur major: omne absolutum, vel est per se, vel in se; omne relatiuum est *cuius totum suum esse est ad aliud se habere*: sed implicat, quod id quod est per se, vel in se, totum sit ad aliud; vt ex terminis patet. ergo ens absolutum, non est secundum rem respectiuum.

22 Explicatur vis huius rationis: nam positis duabus quantitatibus eiusdem extensionis, vel resultat; aut causatur aliquid, quod non sit de genere quantitatis; vel nihil causatur? si hoc secundum dicatur; iam non datur peculiare genus entis; quod sit relatio: si primum; ergo respectus, qui antea erat in radice, seu in causa, iam est formaliter: & cum quantitas non sit respectus, quia quantitas est extensio; iam respectus, seu relatio erit aliquid ante operationem intellectus à quantitate vtraque distinctum.

23 Obijcies rationem hanc instari: primo, quia cum dicimus, *hoc ens est vnum, est verum, est bonum*, non addimus enti aliquid ab ipso distinctum; & tamen constituunt illæ rationes transcendentes rationes peculiares, sufficientes ad specificandas distinctas potentias: ergo etiam si relatio nõ addat aliquid vouum realiter supra fundamentum; rationis distinctio fundata in re sufficiet, vt relatio peculiariter constituat genus speciale.

Secundo: multa ex sex prædicamentis vltimis non differunt realiter ab alijs, vt diximus quæst. 7. & tamen constituunt peculiare genus entis: ergo ex eo, quod relatio constituat peculiare genus entis, non sequitur realiter differre à ratione fundandi.

24 Respondetur, quod propter transcendentiam entis, & illorum prædicatorum, illa non contrahunt ens applicando ad peculiare genus; sed solum explicando aliquid secundum rationem, quod nomine entis non exprimitur, vt late S. Tho-

mas quæst. 21. de Verit. artic. 1. & quæst. 1. artic. 1. at verò cum quantitas, & relatio non sint tantæ transcendentiæ, *contrahunt ens applicando ad aliquam quidditatem, seu naturam*, vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 5. art. 3. ad 1. Vnde si relatio contrahit ad peculare genus, quod est ad aliud; debet realem addere respectum, realiter ab alijs distinctum, vt totum additum sit ad aliud; cum tamen subiectum sit per se; & quantitas solum insit, & non ad aliud transeat.

25 Ad secundum respondetur, quod sex vltima prædicamenta sunt respectiua quodammodo; & solet eorum ratio fundandi etiam esse respectiua: vnde non transferunt ad lineam, & classem ita nouam, & diuersam sicut quatuor priora genera: vnde licet ista quatuor priora genera realiter differant à substantia, & inter se; non sequitur idem dicendum de omnibus prædicamentis; cum in omnibus non militet æqua ratio. Vnde tantum de quatuor primis, quoad distinctionem, meminit S. Augustinus relatus num. 7.

26 Secundo probatur conclusio: nam si relatio realis non differt realiter à ratione fundandi, sequitur, quod Deo ex tempore adueniant relationes: quia ab æterno est in illo potentia, & ex tempore ponitur terminus. Consequens, licet admittatur à Nominalibus, & ab Hurtado vbi supra; tamen est contrà D. Thomam 1. par. quæst. 13. artic. 7. & libro 2. contragen. capit. 12. & communem Theologorum, quos citat ipse Suarez disp. 47. sect. 15. num. 17. à qua non audet recedere num. 22. & merito: nam S. Thomas libro 1. sentent. dist. 30. quæst. 1. artic. 3. ait: *Secundum Theologos, & Philosophos, verum est communiter, quod relationes, quibus Deus ad creaturam refertur, non sunt in Deo secundum rem, sed secundum rationem tantum.* Ergo relationes reales nouum accidens superaddunt rationi fundandi, ne dicamus Deo aduenire sine sui mutatione. Quod latius disputandum Theologis relinquimus.

§. IV.

Communis ratio ponderatur.

27 TErtiò probatur conclusio: quæ realiter separãtur, realiter distinguuntur: sed relatio realiter separatur à ratione fundandi: ergo realiter ab illa distinguitur. Probatur minor: nam si existente patre, moriatur filius, ex parte patris erat ratio fundandi, quæ erat antea; & tamen relatio destruitur: quia sine termino in actu esse non potest: ergo relatio distinguitur à ratione fundandi.

Respondet Suarez num. 23. quod relatio non separatur à fundamento secundum aliquid reale ei intrinsecum; sed destructo extrinseco termino, cessat relatiua denominatio; non quia aliquid rei, vel realis modi auferatur ab ipso relatiuo; sed quia denominatio relatiua includit aliquo modo terminum, sine quo non manet actua-

tualiter, sed fundamentaliter tantum, seu in proxima aptitudine.

28 Sed contra: nam illa denominatio relatiua, quæ cessat, vel est aliquid reale, vel aliquid rationis? si est aliquid rationis; relatio non constituet speciale genus entis realis, vt deduximus quæst. 20. num. 15. si est aliquid reale, quod destruitur fundamento manente; ergo fundamento aliquid reale additur vt sit formaliter relatiuum.

Secundò: relatio in potentia proxima, & fundamentaliter, & relatio in actu, & formaliter; vel ante operationem intellectus distinguuntur; vel sunt idem realiter? si primum; habetur intentum, de distinctione relationis à ratione fundandi. Si secundum; ergo idem realiter ens manet, & destruitur realiter: quod implicat: quia realiter non erit, eo quod est destructum; & realiter erit; quia est eius fundamentum, cum quo realiter identificatur.

29 Qua propter Arriaga sect. 7. & 8. & 9. latissime contendit, quod relatio, nec distinguitur à fundamento, & termino, nec ab illis simul diuinitus separari potest: & concedit, quod in re idem est Petrum esse similem Paulo, & Paulum esse similem Petro, & sola est differentia in modo concipiendi: & quod pater, vt relatiuum, denominatur à filio, & filius ab ipso patre, quia ambo sunt partes relationis.

Huic tamen doctrinæ opponitur S. Thomas in 1. distin. 27. quæstione 1. artic. 1. ad 2. dicens: *Quidam dixerunt, vt Auicena, quod eadem numero relatio est in vtroque extremorum, Quod non potest esse, quia vnū accidens non potest esse in duobus subiectis &c.* Praterea: est cōmune axioma, quod posito fundamento, & termino, resultat relatio: quod iuxta hanc solutionem verificari nequit.

30 Deinde, esset circulus vitiosus in assignatione denominationū relatiuarum; quia si inquiratur; quare est pater aliquis? dicetur, quia est filius. Et si inquiratur, quare est filius? respondetur, quia est pater; quod est ad idem formaliter reddire: ergo ad hoc vitandum, dicendū relationem esse intrinsece, & subiectiue in patre; & in filio non nisi terminatiue, & extrinsece: & ita nō est circulus, in nostra sententia; nā vt ait S. Thomas libro 2. contrag. cap. 13. *non denominatur a liquis pater, nisi à paternitate, quæ ei inest*: & sic est diuersitas formalis termini, & fundamenti.

31 Rursus, sequitur quod relatio maternitatis Beatissimæ Virginis Mariæ non differat realiter adæquate à persona diuini Verbi, eius filij; sicut etiam sequitur, quod relatio Patris æterni non differat adæquate à relatione filij, seu Verbi: hæc autem esse absurda Theologi docent; quia sequitur dignitatem Matris Dei esse tam simpliciter infinitam, ac est persona filij, & quod eius opera erunt infiniti valoris simpliciter: & quod in Patre æterno relatio paternitatis nō est intrinseca. Quæ sufficiat attigisse, vt Logici timeant à communi via diuertere, ne in hæc incidant inconuenientia.

32 Sed instabis: nam in sententia plurium Thomistarum, quam nos sustinuimus 2. p. Metaph. Controu. 5. num. 38. vnio non distingui tur realiter ab extremis; & tamen realiter ab illis separari potest, vt constat in morte hominis: ergo etiã si relatio separari posit à fundamẽto, non sequitur, quod ab illo distin guatur.

Respondetur, quod vnio, vt relatio, etiam differt realiter ab extremis, vt ibi ostendimus art. 2. §. 2. & videatur S. Thomas in 3. dist. 30. quæst. 1. artic. 2. ad 4. Vnio verò fundamentalis, non differt per aliquid intrinsecum substantiale ab extremis, exigit tamen actionem agentis, & passiuam immutationem, & ab his omnibus implicat vnionem separari: vnde nunquam affertur instantia, vel exemplum, in quo verificetur, quod aliqua separentur realiter, & realiter non differant, siue mutua distinctione, siue non mutua, vt quidam loquuntur.

33 Vrgebis: nam pater, qui habet plures filios, ad omnes vnam tantũ habet realem relationẽ. quod probat S. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. & Quodl. 1. ar. 2. & 4. Quodl. 9. ar. 5. *quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul esse in eodẽ subiecto.* Quod, & concorditer docent Thomistæ, quorum catalogum recensent PP. Carmelitani disput. 14. quæst. 7. §. 4. & tamen in illo euentu ratio nostra instatur: quia mortuo secundo filio, perditur relatiua denominatio realis ad illum, & non perditur entitas relationis; & similiter cum natus fuit secundus filius, ante operationem intellectus, qui eum genuit, dicitur de nouo realiter eius pater: ergo pariter dici potest, quod entitas fundamenti, posito extrinseco termino, denominabit relatiue, & eadem illo ablato, solum denominat absolute.

Respondetur admittẽdo illam esse doctrinam Sancti Thomæ, & veram. Sed est dispar ratio in illo casu, & nostro: ibi enim est nouitas materialis, & extensiua intra eandem speciem: vnde non opus est noua forma intrinseca; sed sufficit noua extensio extrinseca per appositionem termini: in casu vero præsenti relatio est denominatio alterius lineæ, vel ordinis; & ideo cum fundamentum esset absolutum, opus est forma relatiua: quia denominatio formaliter specie distincta à fundamento, aduenire nequit de nouo, si noua nõ superaddatur forma. De quo late Ortiz vbi supra ante secundam conclusionem, & ad primum.

§. V.

An distinctio sit entitatiua, vel modalis?

34 SEd videndum restat, vtrùm distinctio relationis à fundamento, & à ratione fundandi sit realis entitatiua; an verò alia distinctio realis minor entitatiua?

Lo-

Loquendo de distinctione relationis à substantia; authoritates, & rationes omnes prioris sententiæ manifeste videntur probare esse distinctionem entitatiuam. Quod in sententia asserente relationem prædicamentalem non fundari in substantia nisi medijs alijs accidentibus; difficultate vacat: quia quantitas, & qualitas realiter entitative differunt à substantia, ac proinde, realiter etiam differt relatio in illis accidentibus fundata. Et vniuersaliter omne accidens realiter inhærens realiter differt à substãtia, quæ est ens per se, vel quidditas cui debetur esse per se.

35 Comparando autem relationem cum ratione fundandi; in primis non distinguitur solum ex natura rei: quia talis distinctio non datur in rebus, nisi virtualiter, vt explicuimus libro 1. quæst. 13. num. 6. Secundo: nam, quæ realiter separantur à parte rei, plusquam formaliter distinguuntur: est ergo absolute hæc distinctio dicenda realis.

An vero dicenda sit modalis, vel entitatiua distinctio? Multum habet quæstionis denomine, vt iam diu notarunt authores, quos retuli illa quæst. 13. num. 5. quare vnusquisque poterit in suo sensu abundare.

36 Qui dicunt distingui, vt rem à re, fundatur in eo, quod relatio constituit prædicamentum: in prædicamento autem non ponuntur nisi res perfectæ, & completæ: & sic dicuntur decem genera rerum.

Secundo: nam modi non dantur modus: ipsius autem relationis modus est inhærentia, & alij similes.

Demum: nam modi non sunt in prædicamento, nisi reductiue, vel sunt post prædicamenta.

37 Alij vero, qui contendunt esse modum, probant ex D. Thoma 4. contragent. & 12. Metap. & alibi sæpe dicente relationem esse *minimæ, & debilissimæ entitatis*: & cum aliqua genera sint modi, vt vbi, & situs, non est cur relatio sit res.

Secundo: relatio potest fundari in modis: fundamentum autem perfectius videtur, quam id quod in illo fundatur.

Tertio: nam relatio non potest esse separata à subiecto, & termino & ita illi videtur conuenire definitio modi.

38 Posset lis dirimi, notando cum D. Thoma 1 p. quæst. 50. ar. 1. ad 1. quod medium comparatum ad vnum extremum, videtur alterum extremum, sicut tepidum comparatum calido, videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum. ¶ Relatio comparata substantiæ, & quantitati, & similibus, videtur modus, propter posteriores rationes: si vero conferatur, cum prædicamento, Quando, Vbi, & Habere, & post prædicamentis, videtur esse res: quia vt dicit S. Thomas 5. Metaph. lect. 17. littera. a. infine: *genera ista magis consequuntur relationem, quam possint relationem causare.*

39 Nec video quo possit probari, quod modi substantiæ non possint directe collocari in genere accidentis: nam inter ipsos modos

alij

alij sunt completi, & alij incompleti metaphysice, & physice. Et similiter vnius modi potest alius dari modus: sicut etiam vnius qualitatis datur alia qualitas: cum scientia sit in intellectu; & distantia fundetur in vbi, vt ait, ex Capreolo, Ferrara dicto capit. 14. §. *Potest*. Et si in vocabulo vim facimus, S. Thomas in 1. distinctione. 2. quæstione prima articulo. 5. ad secundū ait, *quod res est de transcendentibus; & ideo se habet communiter ad absoluta, & ad relata*: & ex contextu non constat, quod loquatur de re abstracti sisime, vt comprehendit etiam modum: vnde relatio est res.

§. V.

Soluuntur argumenta

40 PRimo arguit M. Soto ex opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 5. cap. 2. vbi dicitur *quod similitudo Sortis non est aliqua res alia ab ipsa albedine, &c.* Et S. Thomas 5. Physicorum lect. 3. dicit: *nihil ad venit mihi de nouo, per hoc quod incipio esse alteri æqualis per eius mutationem.* Et 3. p. quæst. 16. artic. 6. ad 2. concedit relationem conuenire nulla facta, in ipso cui conuenit, mutatione. Quod, & docet S. Augustinus libro 5. de Trinitate capite vltimo, & S. Anselmus in Monologio capit. 25. & omnes in vniuersum Philosophi.

41 Putant aliqui has authoritates sic euadi dicendo, solum illis negari mutationem entitatiuam; non vero negari mutationem, quæ fit per resultantiam modi.

Sed contra: nam in istorum sententia, ad vbi datur per se motus; & vbi est modus, secundum ipsos: ergo discrimen Philosophi, & S. Thomæ esset nullum.

42 Quare aliter, siggillatim respondendo dicitur, quod opusculum illud non esse D. Thomæ sæpe monuimus, & constat ex editione Romana, & ex S. Antonino, & omnibus scriptoribus vitæ S. Thomæ, & ex stylo, & doctrina ipsius opusculi.

43 Authoritatem illam ex 3. Physicorum bene exponit Ferrara §. *Ad primum itaque* docens, quod aliquando est mutatio acquisitiua relationis quantum ad fundamentum, & quantum ad ipsam relationem; & aliquando est mutatio solum acquisitiua ipsius relationis: S. Thomas intendit, quod quando aliquis habens quantitatem, acquirit relationem, non mutatur quoad causam; bene tamen quoad ipsam relationem: & sic non mutatur per se; bene tamen mutatur per accidens, vt docet ipse S. Thomas in 1. distinct. 9. in expositione litteræ.

Secundo respondet Ferrara, quod loquitur S. Thomas, quando iam erat relatio prædicamentalis, & solum extenditur materialiter ad aliud simile, quia tunc nulla entitas additur de nouo, iuxta dicta numero 33. & quod hæc sit mens

mens S. Thomæ, colligitur ex eo, quod ibi ait: littera c. infine: *quod habeo talem quantitatem, competit mihi, quod sim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent: cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, ista communis radix, æqualitatis determinatur ad istum.*

Vel dicatur, quod est mutatio metaphysica per resultantiam; non physica per actionem per se terminatam ad relationem.

44 In illo autem loco 3. partis non loquitur S. Thomas de relatione prædicamentali, sed de denominationereali extrinseca: quia in tempore Deo non adueuire relationes reales, docet S. Thomas in numeris locis relatis in tabula aurea verbo *relatio* numero 92. & 93. & de istis ibi loquitur Sanctus Thomas: & tamen libro 2. contragentes capit. 12. infine ait, quod si relatio Deo de nouo adueniret, quod *mutaretur, vel per se, vel per accidens.* Et similiter de huiusmodi relationibus extrinsecis, quæ solum ex modo significandi sunt relationes, est sermo in D. Thoma in 1. distinctione 26. quæstione 2. articulo 1. ad 3. & alijs locis relatis in tabula verbo *relatio* num. 57. Qua expositione declarantur authoritates PP. qui, vt vidimus, nostram conclusionem docent, loquendo de relationibus prædicamentalibus inhærentibus. Alia solutio sumitur ex dictis quæstione 21. numero 21. & 23. quam non oportet repetere.

45 Secundo arguit Magister Soto ab inconuenienti: quia per hoc quod aliquis incipiat in India esse albus, est incredibile, quod in omni albo, qui est in Hispania resultet aliqua entitas: imo pullulabunt innumeræ entitates, seu modi: nam incipiunt esse illi distincti ab eo, esse illi similes, maiores, &c. Imo quotiescumque res aliqua mouetur localiter, in quocumque instanti motus, & in re illa, & in omni corpore mundi, producentur nouæ entitates: nam in quocumque instanti res illa respectu omnium corporum mundi, fit magis, aut minus propinqua: *quod ille credat, qui capere potest.*

Respondetur quod multæ relationes sunt transcendentales, & istæ non distinguntur à fundamento; aliæ supponunt terminum ad quem iam referebatur, & sic cum in vno subiecto non dentur plures numero relationes, non tantum crescit entitatum multitudo. Et cum relatio distinctionis, & illæ quæ conueniunt immediate substantiæ, & omnibus entibus, sint transcendentales, iam exparte ouiamus inconuenienti; & non ex toto deuoratur, vt non nulli faciunt, propter minimam entitatem relationis. Videantur, quæ diximus quæstione 22. numero 26. & numero 10. nam eo modo quo nos explicuimus fundamenta, & conditiones requisitas ad relationes reales prædicamentales, non est incredibilis re-

relationum prædicamentalium numerus: cum sæpe deficiant aliquæ rationes fundandi, vel conditiones ad hoc requisitæ.

46 Præterea arguit Mag. Soto argumento illo vulgari: si relatio esset res distincta à fundamento, & termino, posset Deus eam ab illis separare: quia relatio illa super adita ipsis non est de ipsorum essentia: sed tunc duæ quantitates eiusdem extensionis erunt æquales, sicut sunt modo, & duæ qualitates erunt similes: ergo ad nil deseruit illa, quæ additur entitas, & ita relatio à fundamento, & termino non distinguitur.

Solet responderi, quod si diuinitus impediretur relatio, manerent illa duo alba fundamentaliter similia, non vero essent similia formaliter.

Sed instat Arriaga sect. 5. num. 20. primo *euidenter* (vt ipse loquitur) quia vnde potes tu fundamentum habere, vt ponas aliam similitudinem, præter illam, quam fundamentalem dicis? Non quidem experientiam; quia nec illa formalis similitudo in se ipsa a te videri potest, nec ab ea vllus procedit effectus, ex quo à posteriori noscatur; cur ergo illam ponis?

Secundo: ex eodem fundamento posset fingi humanitas quædam fundamentalis constans corpore, & anima vnitis; & alia formalis ex alio ente super addito constans.

Tertio probat: quia formaliter æqualia sunt, quorum quantitas est vna: quod est formaliter ante relationem: quis enim negabit esse æqualis ponderis duas libras inter se si careant illis modis; vel super additis relationibus? Et quis negabit album, & nigrum, sine vllo modo sibi superaddito esse inter se differentia, vel diuersæ rationis? Hæc argumenta transcribunt alij recentiores, & ante eos obiecerant Aureolus, & alij antiquiores.

47 Respondetur, quod excesit iste author euidentiam iactans in opinione, de qua inquit P. Molina 1. p. quæst. 13. artic. 7. quod *aperte est contra Aristotelem*. Et Arriagæ solutionem referens P. Rubio hic quæst. 14. num. 131. ait: *hæc tamen solutio verba solum continet, & nihil aliud*. Et P. Fr. Didacus à Iesu disp. 14. quæst. 4. dicit nostram conclusionem *probari demonstratiuo argumento*. Et Mag. Cabero disp. 3. dub. 5. num. 10. miratur quomodo Dialectici, & Metaphysici omnes nostra ratione victi contrariam non de reliquerint sententiam. His tamen omissis.

48 Dupliciter respondetur, primo negando maiorem: quia propter essentialem dependentiam non potest poni fundamentum, & terminus, & non poni relatio. Ita respondent Scotus in 4. distinct. 12. quæst. 1. Capreolus in 1. distinct. 30 quæst. 1. Caietanus 1. p. quæst. 28. artic. 2. & communiter Thomistæ. Et in multis casib⁹ solent aliqua realiter distincta non posse realiter separari, vt ostendimus 1. p. Metaph. Controu. 7. n. 73.

49 Secundo dicitur, quod admisso, disputationis gratia, illo casu impossibili, vera est solutio in ar-

argumento relata; sicut si separaretur propria passio ab homine, esset Intellectiuus in potentia remota, vt ex ipso Mag. Soto docuimus lib. 1. quæst. 27. num. 21. videatur etiã S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 4. ad 4.

Ad primam replicam respondent rationes nostræ conclusionis; & cum relatio sit valde minimæ entitatis, & ad aliud se habens, non est probanda sensu, sed intellectu, ex relationibus diuinis, ex eo quod est accidens, & ex eius separatione à subiecto, vt iam abunde probata est.

50 Ad secundam replicam dicimus, quod humanitas tota est substantia; at vero fundamentum relationis est quid absolutum in se, & relatio est quid respectiuum; & absolutum est relatiuum secundum dici, & transcendentale; at relatio formaliter est respectus; & ideo non mirum quod vtrumque vocetur simile, vel æquale, vnum entitatiue, aliud vero relatiue. Et hanc distinctionem necesse est ipsos admittere: quia cum est tantum pondus vnius libræ, non fundatur denominatio extrinseca, seu relatio æqualitatis; & cum producitur pondus alterius libræ, est talis denominatio: ergo antea erat æqualitas fundamentalis, & postea est æqualitas formalis relatiua: ergo velint nolint, iam dantur illæ duæ acceptiones æqualitatis fundamentalis, & formalis.

51 Deinde, ipsi contra communem PP. & Theologorum sententiam, fingunt in diuinis personis quasdam relationes intrinsecas, & super illas ponunt alias relationes partim intrinsecas, & partim extrinsecas; & ita primæ erunt fundamentaliter relationes, & secundæ formaliter; ergo cum maiori fundamento nos cum Philosopho, & S. Thoma ponemus, quod quantitas est æqualitas solum causaliter, & non formaliter: & ideo sublato respectu, tollitur relatio *quantum ad actum, sed remanet quantum ad causam*, vt ait S. Thomas quæst. 7. de Potentia artic. 9. ad 7. de quo in 1. dist. 26. q. 2. artic. 1. cor. & ad 3.

52 Ad tertiam dicitur, quod sicut exercitus, materialiter sunt ipsi homines, & formaliter est ordo in tali dispositione, & habitudine ad militandum; & domus; & reliqua entia artificialia, materialiter sunt substantiæ; & formaliter sunt in genere qualitatis, vel figuræ. ita pondus, similitudo, & dissimilitudõ, entitatiue sunt ipsæ quantitates, vel qualitates; & si aliud non superaddatur, erunt solum prædicata transcendentalia, & non erit peculiare genus entis, quod est relatio, seu formalis habitudo, & respectus vnius ad aliud, & ideo illæ definitiones, vel intelliguntur causaliter; vel ponitur subiectum loco generis, vt in definitione accidentium in concreto iuxta dicta libro 1. quæst. 18.

QVÆS-

QVÆSTIO XXIIII.

Vtrum relatio terminetur ad respectiuum?

§. I.

Status quæstionis.

1 LOquimur de termino formali ter in ratione termini, quia realiter, & materialiter loquendo, nulli dubium, quod aliquid absolutum est terminus relationis.

Distinguit autem Philosophus 5. Metaph. textu 20, & S. Thomas ibi lect. 17. littera e. & libro 10. lectione 8. littera g. quod relatiua alia sunt mutua, alia non mutua; sub primo membro comprehendun tur relatiua primi, & secundi generis; & relatiua tertij generis sunt non mutua. Quod declarat S. Thomas quæst. 8. de Potentia art. 8. ad 1. dicens, illa relatiua sunt simul natura, quæ pari ratione mutuo referuntur; sicut pater ad filium, dominus ad seruum, duplum ad dimidium: illa vero relatiua, in quibus non est eadem ratio referendi ex vtraque parte, non sunt simul natura, sed alterum est prius naturaliter, sicut Philosophus dicit, de sensu, & sensibili, scientia, & scibili.

2 Iuxta hoc ergo sunt in hac quæstione tres opiniones authorum. Quidam absolute negant relationem formaliter terminari ad respectiuum, nisi committanter, & materialiter. Ita Scotus in 1. dist. 30. q. 1. Vazquez 1. p. disput. 159. cap. 6. & late Suarez disp. 47. Metaph. sect. 16. Didacus à Iesu disp. 14. 1. p. quæst. 1. & alij multi.

3 Per aliud extremum alij affirmant omnem relationem prædicamentalem formaliter terminari ad relatiuum. Ita Caietanus in capite de ad aliquid, & 1. p. quæst. 13. art. 7. ibi Bañez, Zumel, & Nazarius, & alij quos citant, & sequuntur Arauio 5. Metaph. quæst. 5. art. 7. PP. Carmelitani disput. 14. quæst. 16. Ortiz tractatu 5. confer. 5. Lerma lib. 7. quæst. 23. & Fonseca libro 5. Metap. cap. 15. q. 5. sect. 4.

4 Media via alij procedunt, docentes relationes non mutuas terminari ad absolutum, mutuas vero ad relatiuum. Ita late Ferrara libro 2. contragent. cap. 11. Masius hic sect. 3. q. 2. Nauarrete 1. p. contro. 28. §. 3. Ioan. à S. Thoma in Logica quæst. 17. art. 5. & alij plures Thomistæ. Item Valentia. 1. p. quæst. 13. disp. 1. puncto 4. circa finem. Et Rubio hic quæst. 7. & alij.

5 Hæc vltima sententia, eo modo quo declaratur à Mag. Ferrara, videtur mihi omnino vera, & ad mentem Sancti Thomæ; pro qua exponendi notat, quod dupliciter terminus relatiui cõsiderari potest: vno modo absolute, & realiter, pro eo ad quod in re formaliter dicitur relatiuum, & in re est eius terminus: aliomodo prout à nobis concipitur per modum termini definientis relatiuum, seu de correlatiuo prout in nostra cognitione,

§. II.

Qualiter à nobis explicetur terminus relationis?

6 Dico ergo primo; terminus relatiui semper à nobis intelligitur vt quid relatiuum; in relatiuis primi, & secundi ordinis, realiter; in relatiuis tertij ordinis, solum secundum rationem. Ita sumitur aperte ex D. Thoma libro 2. contragentes cap. 11. ratione prima dicente: *non potest intelligi aliquid relatiue dici ad alterum, nisi è conuerso, illud relatiue diceretur ad ipsum.* Et in 1. distinct. 30. quæst. 1. artic. 3. docet relationes Dei ad creaturas esse in Deo *secundum rationem tantum: quia in intellectu nostro non potest accipere aliquid relatiue ad alterum dici, nisi ipsum sub oppositâ habitudine intelligat.* Quod latius declarat ibi ad 3. & hac de causa in 1. ad Anibaldum distinct. 30. artic. 1. ad 3. verificat S. Thomas, *quod cuilibet relationi opponitur alia relatio, quæ quandoque est in re ad quam relatio terminatur; quandoque est in intellectu tantum, non sicut in relato, sed sicut in intelligente aliquid sub relatione.*

7 Probatur quæ ratione S. Thomæ: nam realitas relationis originaliter habetur ex causa, seu ratione fundandi, vt dictum est quæst. 22. sed sæpe contingit, quod ratio fundandi est actu solum in vno extremo, & in alio solum in potentia: ergo tunc relatio solum est in vno in actu, & in alio solum in potentia proxima.

Dices: intellectus intelligens rem aliter ac est, fallitur: ergo si in re non est in correllatiuo relatio, fallitur intellectus eam ibi fingens.

Respondet S. Thomas, quod sufficit ibi esse relationem fundamẽ taliter, ad hoc vt sine fictione formaliter sit in ratione; sicut diximus lib. 1. de relatione vniuersalis, & de abstractione intellectus: quia vt dicitur 2. Physicorum textu 18. *abstrahentium non est mendatium*, & rationem assignat S. Thomas cur intellectus non fallatur: quia, vt inquit ad 1, *habet aliquid respondens in re, quamuis non secundum modum, quo est in ratione.* Et sicut absque falsitate dicimus cæcitatem esse in oculo, quamuis in illo non sit ens rationis, sed eius fundamentum, scilicet, absentia visus, ita pariter in relatiuis.

8 Secundo probatur ex Philosopho in hoc capite docente, relatiua si rectè assignentur, *dici ad conuertentiam.* Et Porphyrius capite de specie ex eo probat genus definiri per speciem, quia sunt correllatiua: & *id circo necesse est in vtrorumque ratione bus vtrinsque vti.* Quod clarius expressit S. Thomas 1. p. quæst. 42. artic. 3. ad 2. dicens: *manifestum est quod relatiua sunt simul natura, & intellectu in quantum vnum est in definitione alterius.* Constat autem, quod res non definiuntur, nisi secundum quod à nobis cognoscuntur ergo correllatiuũ explicari à nobis non potest, nisi per relationẽ. Quod totũ videtur desumptum ex Philosopho 6. Topicorũ cap. 3. & 4. & probat Caietanus capite de specie: quia vnumquodque secundum suum esse quidditatiuum definiẽdũ est; sed relatiuũ *hoc*

ipsum

ipsum quod est, ad aliud est: ergo per correlatiuum est definiendum: ergo terminus, vt conceptus per modum termini, relationem dicit, vel realem, vel rationis, vt iam explicamus. Aliam rationem huius conclusionis subijcimus, n. 11.

§. III.

De relatiuis mutuis.

9 DIco secundo: relatiua primi, & secundi generis, quæ dicuntur mutua, terminantur formaliter realiter ad respectiuum. Colligitur ex D. Thoma 1. p. quæst. 40. art. 2. ad 4. dicente: *cum dicitur; quod relatiui esse est ad aliud se habere, per hoc, aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura.*

Probarique solet ratione theologica, quia in simili vsi sumus quæstione 20. nam diuinæ relationes terminantur formaliter ad respectiuum: alioquin distinguerentur, & oponerentur formaliter in aliquo absoluto: sed hoc habent formalissime ratione oppositionis, & distinctionis relatiuæ: ergo cum, quoad hoc, relationes dentur in creaturis; etiam in illis terminus formalis erit relatio: quamquam, quoad alia, sit differentia notata à D. Thoma ista solutione ad 4. quod diuinæ relationes sunt subsistentes, non præsupponentes, sed secumferentes distinctionem suppositorum.

10 Secundo suadetur: nam ideo ista relatiua sunt mutua; quia in termino est eadem ratio, & causa relationis, quæ est in relatiuo ad ipsum terminato, vt patet in exemplis ex D. Thoma allatis num. 1. ergo sicut ex parte subiecti ratio referendi non est entitas absoluta, sed ipsa relatio in illa fundata; ita ex parte termini (vt sit correspondentia formaliter, & recte assignata) ratio formalis terminandi erit relatiua, & ideo dicitur correlatiua, id est, simul relatiua.

11 Tertia principalis ratio huius, & præcedentis assertionis est: nam relatio, vt relatio, includit oppositionem relatiuam: sed oppositio relatiua essentialiter includit rationes referendi, & terminandi: ergo relationis realis terminus est aliquid respectiuum. Maior patet; quia relatio realis est realis respectus vnius ad alterum vt diximus quæst. 20. oppositio autem relatiua definitur à Philosopho in postprædicamentis, his verbis: *quæcumque vt relatiua dicuntur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea*: ergo relatiua per ipsas relationes opponuntur. Et sic etiam est probata minor: quia in oppositione respectus vnius ad alterum per se includitur ratio referendi, & terminandi relatiua.

Explicatur vis huius rationis: nam in oppositis relatiue, illud per se primo respicitur ab altero, quod per se primo illi opponitur; seu illi contraponitur, vel è regione primo sibi correspondet; reliqua enim ibi se habent materialiter: sed quod relatiuo per se primo opponitur relatiue, est correllatiuum: ergo, vt correlatiuum formaliter respicitur à relatione: ac proinde, relatio ter-

terminatur ad respectiuum formaliter.

12 Respondet P. Suarez sect. 16. n. 39. & 40. quod duplex oppositio hic intercenit; alia inter relationem, & terminum eius; alia inter relationem vnam vnius extremi, & alteram correspondentem illi in alio extremo, seu inter vnum relatiuum, & correlatiuum eius: prior oppositio est communis omnibus relationibus, & exigit alietatem, & distinctionem extremorū; posterior verò cōsistit in hoc, quod vna respiciat vt terminum id quod est fundamentum alterius. Vnde dici potest, quod relatio opponitur termino *terminatiue*; alteri vero relationi *relatiue*.

Sed contra primo: nā illa prior oppositio est generalis omni oppositioni, etiam non relatiuæ, imò & transcendens omne ens, secundum quod ab alio distinguitur sed nunc loquimur de oppositione propria relatiuorum, vt relatiua sunt: ergo dicta solutione non eneruatur argumentum.

13 Deinde, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 42. artic. 1. ad 4. cum dicimus quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem, & filiationem; quia vtroque modo multiplicaretur in infinitum: ergo relationi, vt relatio est, essentialis est oppositio relatiua: ergo si vt opponatur relatiue, per se, & formaliter intrat relatio; vt terminet, per se, & formaliter intrat relatio.

Tertiò: inductione constat in alijs generibus oppositionum, quod adequate oppositionis extrema sunt in eodem genere, vt cōtrarietas est in duobus contrarijs, & contradictio non est nisi sint extrema contradictionis: ergo & in genere relationis, est in eodem genere ratio referendi, & ratio terminandi. ergo oppositio terminatiua, & relatiua se habēt sicut includens, & inclusum: nam relatio adæquate dicit rationē referendi, & terminandi; & hæc duo dicit oppositio relatiua adequate sumpta.

14 Sed obijcit Suarez num. 17. nam commune axioma est, quod posito fundamento, & termino, resultat relatio: ergo prius est terminus, quam resultet: ergo non terminatur ad relationem, sed ad aliquid, quod eam antecedit: ergo terminatur ad absolutum. Patet consequentia: quia quicquid antecedit relationem, est aliquid absolutum. Primū verò antecedens sequitur ex dictis quæst. 22. n. 2. & 3. quod fundamentum, & terminus sunt causa relationis, quod, & docet S. Thomas relatus q. 23. n. 18. & patet, quod respectus vnius ad aliud, ex positione fundamenti, & termini dependet, & inde causatur, vel resultat.

Respondetur, quod axioma verificatur de fundamento proximo, & de ratione proxima fundandi rationem terminandi: nam istis positis, consurgit relatio. Et istæ rationes respectu fundamenti, & termini remoti, videntur se habere formaliter: sed tamen comparatiue ad rationem formalem referēdi, & terminandi se habent præsuppositiue, & materialiter, & de istorum

oppositione, & terminatione nunc loquimur.

15 Præterea arguit idem author à num. 18. vsque ad 22. nam id quod in vnoquoque extremo est ratio fundandi propriam relationē, est ratio terminandi alteram correlationem: nam sicut ratio fundandi est illa per quam redditur proxima causa, ob quam talis res habet relationem ad aliud; ita ratio terminandi est illa per quam redditur causa proxima ob quam res talis ad ipsam refertur; hæc autem causa est aliquid absolutum, vt inductione patet: ergo omnis relatio terminatur ad absolutum.

Respondetur hoc argumentū eodem vitio laborare, ac precedēs: quia cum deberet tria distinguere, nempe, fundamentum proximum, & remotum, & rationem referendi; tantum distinguit duo: vnde nos in termino, vltra rationem remotam, & proximam rationem fundandi terminationem; consideramus munus formale termini: vnde cum in genere relationis formalissime sit ratio referendi, & terminandi: sicut in subiecto supra rationem fundandi ponimus rationem referendi; ita ex aduerso, vltra id quod terminat peraccidens, & vltra rationem fundandi terminationē, ponimus relationem, quæ directe opponatur alteri relationi, quæ est in alio extremo; & inter istas est directe oppositio relatiua.

(†)

§. IV.

De relatiuis non mutuis.

16 Dico tertio; relatiua tertij generis ante operationem intellectus non terminātur ad respectiuum formaliter, sed solum fundamentaliter. Ita colligitur ex Philosopho cap. de Relatione textu 5. & libro 5. Metaph. textu 20. & ex D. Thoma ibi lect. 17. littera e. & libro 10. lect. 8. littera g. & h. vbi ait: *Et quia talis est natura horum relatiuorum, quod vnum potest esse sine altero, sed non è conuerso, &c.* Et S. Thomas 1. p. quæst. 13. artic. 7. expresse probat, quod quandoque relatio in vno extremorum est res naturæ, & in altero est res rationis tantum: & apponit exemplum in sensu, & scientia, & in Deo, & creaturis: nam creaturæ realiter referuntur ad Deum; sed in Deo non est aliqua realis relatio ad creaturas. Et ibi ad 6. ait, quod scientia, & scibile non sunt simul natura. Quod & dicit quæst. 8. de Potentia verbis relatis n. 1. Relatiua autem, quæ non sunt simul natura, non oportet ad relatiuum terminari.

Dices: ideo ista non esse simul natura, quia non sunt recte assignata; quia scibile dicitur secundum potentiam, scientia autem secundum actum, vel habitum: quando autem recte assignātur, etiam in non mutuis admittit S. Thomas esse simul natura: vnde subdit: *Sed si accipiatur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum: nam sci-*

scitum non est aliquid nisi sit eius scientia.

17 Hac doctrina comprobatur prima conclusio; nihil tamen habetur contra hanc tertiam conclusionem: nam loquendo de simultate reali relatiuorum; omnia ista, quæ non ex æquo referuntur, non sunt simul natura: & hoc sufficit ad intentum præsens. At verò loquendo ex modo intelligendi, & significandi, est attendendum, vt inquit S. Thomas illa solutione ad 6. *ad significationes ipsorum relatiuorum: si enim vnũ in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso tunc sunt simul natura*: & hoc etiam in aliquibus tertij ordinis relatiuis contingit; in alijs vero solet vnum in sui intellectu aliud claudere, sed non è conuerso: & tunc *non sunt simul natura: & hoc modo se habent scientia, & scibile*; & ideo in istis potest vnum dici relatiue, etiã si in alio non sit relatio, etiam secundum rationem, quia scibile dicitur, quod potest sciri, scientia verò nominat habitum, vel actum: & ita non sunt simul.

18 Habetur etiam nostra conclusio ex D. Thoma quæst. 7. de Potentia artic. 10. ad 4. vbi ait: hoc nomen dominus tria in suo intellectu includit, scilicet, potentiam coercẽdi subditos, & ordinem ad subditos, qui consequitur talem potestatem; & terminationem ordinis subditorum ad dominum: in vno enim relatiuo est intellectus alterius relatiui. *Saluatur ergo huius significatio nominis in Deo quantum ad primum, & tertium, non autem quantum ad secundum*: ergo ex mente S. Thomæ, est terminus relationis sine alia relatione reali ei correspondente.

Respondet Caietanus esse terminum fundamentaliter, quia non est in Deo relatio realis: cum quo tamen stat, quod Deus formaliter dicatur dominus à relatione alterius extremi.

Sed cõtra: terminare formaliter, est esse id ad quod dicitur relatiuũ formaliter: sed creatura dicitur ad Deum relatiue, etiã nulla relatione posita in Deo, cum hoc creaturæ realiter cõueniat: ergo formalis terminus est suo modo in istis, etiã sine formali relatione.

16 Ratio fundamentalis conclusionis est: nam in relatiuis tertij ordinis in vno extremo nõ est relatio realis, sed rationis: sed realiter loquendo relatio alterius extremi est terminata ad illud: ergo hoc terminat ratione alicuius absoluti. Maior patet ex dictis quæst. 20. & 22.; nam tunc est relatio realis ex parte alicuius extremi, quando ex parte illius est realis ratio fundandi; nam ex causa relatio habet realitatem, & inhærentiam. Minor verò probatur: quia vnius extremi relatio non solum ineſt, sed ad aliud se habet respectiue: ergo habet à parte rei terminum, quem respiciat. Prima verò consequentia constat, quia relatio rationis non est actualiter in re nullo intellectu cõsiderante; quia ens rationis est, quod habet esse solum obiectiue in intellectu.

20 Respondet M. Bañez 1. p. quæst. 13. artic. 7. in fine, quod aliqua entia rationis sunt, quæ habent extra intellectum vtrumque fun-

dimentum, & remotum, & proximum; vt sunt priuationes, & huiusmodi relationes: & ista absolute dicuntur esse ante operationem intellectus: quia nō sunt in actu cōpleto, sed in potētia proxima: & hoc satis est, vt ens rationis dicatur esse simpliciter in suo genere,

Hæc solutio non videtur satisfacere: nam vel loquitur de existentia formali entis rationis; vel solum de fundamentali? si primū; assumit aliquid falsum, & impugnatū libro 1 quæst. 7. §. 1. Si secundum; reddit tota difficultas argumenti: quia à parte rei formaliter hæc relatio se habet ad aliud: ergo terminatur ad illud formaliter: & tamen relatio rationis non est formaliter à parte rei: ergo à parte rei terminatur ad absolutum.

21 Alter respondet M. Ortiz §. 5. in fine, quod relationes tertij generis sunt quidem reales ex parte vnius extremi, sed tunc erūt trāscendentales; & solum erunt prædicamētales, cum intellectus format relationem rationis in alio extremo. Nec est inconueniens relationem realem prædicamentalem exigere ad sui esse existentiam alicuius entis rationis: nam relatio transcēdentalis scientiæ ad obiectum est magis perfecta, & specificatur ab ente rationis.

Minus placet hæc euasio, quam ōmnes alij: primo, quia ideo relatio prædicamentalis terminatur ad respectiuum, quia genus relationis in propria linea includit oppositionem relatiuam, quæ coalescit ex ratione referendi, & terminandi, & vtraque hæc ratio per se est in genere relationis: sed ens rationis nō est in genere entis realis prædicamentalis, vt diximus ex D. Thoma hoc libro q. 6. n. 3. & q. 20. n. 15. & q. 21. n. 19. ergo non verificatur, quod relatio prædicamentalis habeat rationem terminandi prædicamentalem.

22 Secundo: nam si hæc doctrina admitteretur, posset iuxta illā defendi, quod entis in actu ad ens in potētia, esset relatio realis prædicamētalis: sed cōsequens est falsum: ergo, & id ex quo sequitur. Sequela patet; quia ens in potētia potest actu habere esse obiectiue in ratione; & illo semel existēte, cōsurget in alio extremo relatio prædicamentalis. Falsitas verò sequelæ patet ex D. Thoma lib. 2. contrag. cap. 12. ratione 3. dicente: eius quod est actu, ad id quod non est actu, sed potentia, non sunt relationes reales: alias sequeretur, quod essent infinitæ relationes actu in eodē; cū numeri infiniti in potētia sint maiores binario, quibus omnibus ipse est prior.

23 Præterea, eadē via posset defendi, quod respect' ad nō ens esset relatio realis: quia nō ens in rerū natura sic accipitur vt ens in rātione: cū tamen S. Thom. sæpissime doceat, quod omnis respectus ad nō ens est relatio rationis tantū, vt videri potest 1. p. q. 13. art. 7. & in 1. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 1. & dist. 26. q. 2. art. 1. & q. 1. de Verit. art. 5. ad 16. & q. 3. de Potentia art. 1. ad 7. & art. 3. ad 5. & latius q. 7. art. 11. ¶ Nec est eadē ratio de respectu transcendentali. Tū quia iste in re est quid absolutum:

lutum: tum quia cognitio realis est non entis, & entis rationis inquantum repræsentatur à tatione: realis autem respectus nõ est, nisi in vtroque sit realis ratio fundandi, vt sæpe dictum est.

24 Verisimilior est solutio Caietani, Nazarij, & aliorum pluriũ, quod in relatiuis non mutuis ratio terminandi est relatiua denominatio à relatione alterius extremi prouenies, per quam constituitur formaliter terminus, & correlatiuum: & de istis inquit Philosophus 5. Metaph. & ex ipso S. Thomas 1. p. q. 13. art. 7. *quod non dicuntur relatiue, eo quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa.* Quod alio modo intelligi nequit, nisi quia formaliter talia dicuntur ab extrinseca denominatione sumpta ab alio extremo. Istas autem denominationes extrinsecas dari, & esse aliquid reale, iam diximus lib. 1: quæst. 7. n. 7. per illas autem opponitur alteri relatiuo: & ita implicat vnum extremum denominari relatiue intrinsece, quin simul alterum denominetur extrinsece. De quo videndus S. Thomas 3. p. quæst. 35. artic. 5. & in 1. dist. 40. q. 1. art. 1. ad 2.

25 Adhuc tamen non videtur satisfacere hæc responsio; primo, quia S. Thomas libro 2. contra g. cap. 13. ratione 2. ait: *A relatione vero non inuenitur aliquid denominari quasi exterius existente, sed inhærente*: & inde infert, quod relationes Dei ad creaturas *non sunt res aliquæ extra ipsum: sed sunt in Deo solum secundum rationem.* Quod, & docet S. Thomas loco ipso 1. p. qui citatur in contrarium: nam ibi solutione ad 4. ait: *Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re, Deus denominetur; tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo; vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum*: Quod est dicere; id quod est formale in linea denominationis extrinsecæ, est causale, seu fundamentum relationis rationis, quæ ibi cointelligitur, qua nos explicamus relationis oppositionem: tamen in re terminus est aliquid præcedens; ac proinde, quid absolutum.

26 Secundo obstat huic solutioni: quia illa extrinseca denominatio est posterior ipsa ratione formali terminandi: nam resultat ex terminatione quasi passiua ipsius relationis ad terminum: sicut ex eo quod videam parietem, resultat denominatio visi; & prius concipio me videre, & obiectum passiue esse visum, quam quod consurgat illa denominatio. Et in relatiuis transcendentalibus clare apparet, quod non specificantur potentiæ, & habitus, & actus ex denominatione extrinseca ex actibus cõsurgente, sed ex fundamento illius, vt diximus 1. p. Metaph. Controu. 2. num. 33. Ergo in relationibus prædicamentalibus formalis terminus non est ipsa denominatio, sed illius fundamentum reale. Maneat ergo quod realiter loquendo relatiua non mutua non terminantur ad relationẽ.

27 Obijcies rationes omnes secundæ conclusionis hanc destruere; nam relatio, nõ precise quia mu-

tua, sed quia relatio, oppositionem relatiuam includit, & simultatem naturæ, & dici ad conuertentiam, si recte assignentur termini: ergo vel dicendum est relationes tertij generis non esse prædicamentales, vt existimauit Henricus Quodlib. 2. q. 4. & alij quos iam reiecimus quæst. 22. §. 2. vel non dabuntur relationes non mutuæ, vt arbitratur Gregorius in 1. dist. 28. q. 1. quod tamen est contra Philosophum, & S. Thomam, & communem omnium sensum.

Respondetur, quod Philosophus & S. Thomas 5. Metaph. lect. 17. & libro 10. lect. 8. littera g. dicunt ista relatiua *non ex æquo referri* sicut alia; & ita in re non sunt complete terminata: & ideo nec directe adæquate, & complete opposita: ac proinde, sunt reales, & prædicamentales ex parte vnius extremi tantùm; non verò ex parte vtriusque; adhuc quando significantur vt oppositæ per rationem. Et ideo relatio, vt relatio, dicit oppositionem cum termino sibi ex æquo, & adæquate opposito; deficit tamen hæc perfecta oppositio, quando extrema nó sunt eiusdem ordinis, nec è regione sibi correspondent: quia in vtroque non est ratio fundandi. Et ideo in re iste sunt non mutuæ; quamuis ratio reperiat fundamentum vt intrinsecam relationem in extremo extrinsece denominato fingat.

(†)

§. V.

Vtrùm relatio incommuni habeat terminum?

28 VIdetur hæc difficultas oriri ex dictis: quia *relatio est cuius totum suum esse est ad aliud se habere*, & diximus, quod per ly *aliud* intelligitur correllatiuum: ergo genus generalissimum relationis dicit ordinem ad aliud sibi æquale correllatiue è regione correspondens: ergo dantur duo genera relationum: ac proinde, prædicamenta erunt plura quam decem.

Ab huius argumenti difficultate facile se expediunt, qui negant relationem terminari ad relatiuum: concedunt enim relationem incommuni habere terminum; non tamen sequitur dari duo genera: quia non est relatiuum vt sic, sed quid absolutum à rebus omnibus indistinctum. Ita Suarez disput. 47. sectione 17. num. 9.

29 Adhuc tamen videtur vrgere difficultas: quia respectus nó est, nisi vnius ad alterum; & si ex parte illius, quod refertur, datur vna ratio vniuoca, in qua omnia relata cóueniunt, videtur desiderari ratio, cur etiam ex parte termini non possit assignari vna vniuoca ratio terminandi, in qua omnes termini conueniant?

30 Alij dicunt, quod relatio incommuni abstrahit à mutua, & non mutua; & ideo terminus incommuni abstrahit ab absoluto, & respectiuo, vel quia relationes non mutuę

ter-

terminatur ad absolutum; vel quia relatiua denominatio extrinseca nõ sufficit constituere nouum genus. Ita Rubio quæstione 3. in fine, & PP. Carmelitani disput. 14. quæst. 6. in fine.

Sed quia de relatione communi ad omnes mutuas, videtur restare difficultas, an habeat terminum, & quẽ? & omnis relatio si ex æquo referatur habet terminum; & ipsæ non mutuæ per terminum correlatiuum definiuntur, & explicantur; ideo non pænitus videtur cessare difficultas, sed mutari.

31 Ad quã multi antiqui, quos referunt, & sequuntur Sanchez libro 5. quæst. 35. & Araujo libro 5. Metaphysicæ quæst. 5. artic. 8. negant relationem incommuni habere terminum. Quod probant ex D. Augustino in libro Categoriarum cap. 11. & quia licet incommuni relatio sit referibilis; non tamen refertur nisi in singularibus. Quare vt ait Nazarius 1. p. quæst. 13. art. 7. Controu. vnica, relatio incommuni non dicitur ad aliud quasi vt *quod* & in actu exercito; sed tantum in actu signato, & vt *quo*.

32 Nec in hac doctrina alij quiescunt. Primò, nam S. Thomas cap. 7. de Ente, & essentia, verbis relatis hoc libro quæst. 6. n. 14. generaliter docet, quod accidentia abstracte significata ponuntur in prædicamento; loquendo autem de ratione abstracta relationis, differt ab alijs generibus, quia est ad aliud: ergo vt sic definitur, seu describitur ad terminum. Secundò: ratio communis vniuoca debet continere in potentia tationes particulares inferiores: ergo si hæc, vel illa relatio habet istum, vel illum terminum; relatio vt sic habebit terminũ. Sicut quia hic filius refertur ad hunc patrem, filius incommuni describitur per respectum ad patrem incommuni.

33 Facilius alij respondent concipi relationem incommuni, & terminum incommuni. Nec ideo dari duo suprema genera, quia relatio est respectus inter duo extrema; & ideo terminus reductiue spectat ad prædicamentum, vt respondet Auersa quæst. 19, sect. 6. & M. Petronius libro 3. quæst. 1. artic. 8. quæstiuncula 1. & 2. Vel quia sunt conceptus partiales continentes vnam totalem essentiam relationis, essentialiter quidẽ, sed inadæquate: quia sine vtroque non verificatur definitio relationis, cuius totum suum esse est ad aliud se habere. Ita Petronius vbi supra quæst. 5. & ex ipso M. Ortiz tractatu 5. confer. 5. & 3. videndus. Quod si volueris defendere solutiones relatas n. 31. Cõsule illarum authores, qui de hoc puncto late disputant.

34 Non immoror in arbore prædicamenti describenda; quia satis patet ex quæst. 22. & quæ latius essent examinanda, excedunt captum Logicorum. Proprietates breuiter exponuntur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 5. cap. 5. & maiori ex parte patent ex dictis: videatur Sanchez lib. 5. quæst. 39.

***

QVÆSTIO XXV.

Quid sit Qualitas?

1 NOn immerito in dubium reuocabatur, quod Qualitas præferenda esset Relationi; & ideo cur post prædicamentum Relationis, ante sex vltima prædicamenta, de Qualitate tractetur, nulla est am bigendi causa, vt ait M. Soto, cum sit accidens intrinsecum prius, & nobilius alijs.

§. I.

Definitio Philosophi exponitur.

2 CIrca vocem notandum, quod Philosophus 5. Metaph. textu 19. & S. Thom. ibi lectione 16. plures referunt significationes huius nominis *Qualitas*. Ad nostrum intentum solum attinent tres acceptiones, quas ex Philosopho colligit Flandria 5. Metaph. quæst. 15. artic. 1. ad 1. & communiter Doctores. Primo accipitur pro *differentia substantiali*: & propter hoc differentia prædicatur in *quale*, & vt notat S. Thomas illa lect. 16. littera e. differentia substantiæ dicitur qualitas, quia per eam aliquid significatur informatum, & qualificatum: & ideo est qualitas ex modo significandi, & non secundum rem. Secundo accipitur qualitas generaliter pro omni accidente, quia omnia accidentia prædicantur in *quale accidentale*; & hic secundus modus dicitur per analogiam, & proportionem ad primum: nam vt ait S. Thomas 1. 2. quæst. 49. artic. 2. sicut id secundum quod determinatur potentia materiæ secundum esse substantiale, dicitur qualitas, quæ est differentia substantiæ; ita id secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis. Et hinc tertio præsius accipitur pro genere determinato accidentis, condistincto a quantitate, & à sex vltimis prædicamentis; & eius propriam rationem inquirimus.

3 Describitur autem à Philosopho hic, iuxta translationem Boetij: *Qualitas est secundum quam quales esse dicimur*. In quo verbo primæ personæ notat B. Albertus insinuasse Philosophum qualitates corporales, & spirituales, quia ambæ sunt in hominibus: quod probat, & late declarat Didacus à Iesu disput. 15. quæst. 1. Quia tamen in Græco non est nisi tertia persona, & Argyropilus vertit: *Qualitatem vero dico qua quales quidam dicuntur*; ideo M. Soto censet ibi nullum latere mysterium; sed solum denotatur, quod qualitas est forma, qua dicuntur *quales*: sicut substantia est, qua dicuntur *quid*, & quantitas qua dicuntur *quantæ*.

4 Videtur autē prædicta definitio, seu descriptio vndequaque deficiens: primo, nam in definitione nō debet dari circulus, vt docet Philosophus 6. Topicorū cap. 3. datur autē hic, quia qualitatē definit per quale, & quale per qualitatē. Secundo: quia definitū ingreditur definitionē: nec est notior definito; imò idē defi-

definitur per se ipsum: nam secundum rem abstractum, & concretum sunt idem.

5 Propter hæc Hurtado disp. 14. Metaphys. sect. 1. censet hanc esse non definitionem, sed inanem quandam nugationem. Et Auersa quæst. 20. Logicæ sect. 1. dicit Aristotelem hic, nec definire, nec explicare voluisse qualitatem; sed tantum coniungere abstractum, simul cum concreto.

6 Sed altius sentire debemus de tanto Philosopho. Qua propter Boetius hic, & expositores communiter, fatentur quidem hanc non esse quidditatiuam definitionem: quia generalissima, quæ non sunt composita ex genere, & differentia, quidditatiue definiri non possunt. Est tamen descriptio quædam, quæ datur per notiora quoadnos: nam vt ait Auerrois 1. Physicorum commentat. 3. compositum notius est quam forma; & ideo notius est album, quod videmus, quam albedo; & notior est nobis sapiens, cuius opera conspicimus, quam sapientia, quæ solo percipitur intellectu. Declaratis autem speciebus qualitatis, quale per qualitatem describitur, quia hæc est notior secundum se. Habetur hæc doctrina opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 4. cap. 1.

7 Nec sine exemplo admittuntur huiusmodi descriptiones: nam Theologi in 4. distinct. 27. & Gratianus in Decretis 27. quæst. 2. definiunt *Matrimonium* dicendo, quod *est maritalis coniunctio*: & tamen inde finitione *mariti* ponitur etiam matrimoninm: quia marítus *est qui est mulieri iuncta matrimonio*: sicut ergo descriptiones illæ non reprobantur, ita nec ista: & vtrumque optime explicat S. Thomas in 4. distinct. 27. quæst. 1. & habetur in additionibus ad 3. p. quæst. 44. artic. 3. ad 1. dicens, quod aliquando priora, ex quibus debet dari definitio, non sunt nota quoad nos; & ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter, quæ sunt priora quoad nos; sicut in definitione Qualitatis ponitur Quale à Philosopho.

§. II.

Recentiorum definitiones excluduntur.

8 HÆc licet ita sint; adhuc tamen expositiores inquirunt, quæ sit propria ratio qualitatis? Admonet S. Augustinus libro Categoriarum; *non parvæ prudentiæ esse, qualitatem cum cæteris pæne confusam, mentis vivacitate secernere*: & huic difficultati attestantur tam diuersæ definitiones, quæ sunt excogitatæ, & quod inter illas nulla hucusque est assignata, quæ omnibus placeat.

9 Tres definitiones referunt, & impugnant PP. Carmelitani disp. 15. quæst. 2. & vltra illas aliæ sunt excogitatæ. P. Raphael Auersa q. 20. sect. 1. ita definit: *Qualitas est forma accidentalis conueniens subiecto secundum certam aliquam denominationem, & indiuisibiliter*: hoc est, quæ non reddit subiectum diuisibile; licet ad diuisionem quantitatis diuidi possit.

De-

10 Deficit tamen in multis. Primo, quia multæ particulæ superfluunt: & ita est contra Doctrinam Philosophi 6. Topicorum cap. 1. Deinde, datur vltima differentia per meram negationem: contra regulam Aristotelis 1. Topicorum cap. 4. Rursus, non est clarior definito: nam per illa solum notificatur, quod qualitas non est quantitas, & nihil aliud. Demum fere tota potest accommodari sex vltimis prædicamentis: quia certam tribuunt denominationem, & extensio, & diuisibilitas à sola prouenit quantitate.

11 Alij recentiores Societatis sic definiũt: *Qualitas est accidens physicũ, & reale, aptum ex natura sua intẽsionẽ habere, ratione sui, & remissionẽ*: in quo differt à quãtitate; & ideo vna, & eadẽ pars non dicitur magis, aut minus quanta, quod secus est de qualitate; & hæc definitio Aristoteli adscribi potest, qui dixit *qualitatis proprium esse suscipere magis, & minus*; hoc est intensionem, & remissionem, & solam excipit figuram, quæ non est proprie qualitas.

12 Mirũ tamen est, quod isti se muniant authoritate Philosophi, & simul contra eius authoritatẽ reijciunt à qualitatis speciebus figurã, quam ipse expresse veram speciem qualitatis agnoscit. Præterea, intellectus, & voluntas sunt qualitates natura sua incapaces intensionis, & remissionis: & multi Theologi idẽ dicũt de charactere. Et vt alius eiusdem Societatis aduertit, *nullus fuit Philosophus, neque Theologus, qui neget possibilẽ esse qualitatem non intensibilem, quod negant isti recentes, vt sententiam quã ipsi ex proprio cerebro absque vllo fundamẽto defendendam suscepere, defendãt.* Hæc illi. Vnde non mirum quod nobis displiceat definitio, quæ suis adeo est inuisa. His, & alijs omissis.

§. III.

Definitiones S. Thomæ, & difficultates circa eas.

13 EX D. Thoma, & discipulis eius tres sumuntur definitiones; quæ omnes ordinantur ad declarandam definitionem, seu descriptionem Philosophi. Prima est, *qualitas est accidens absolutum consequens formã*; quæ sumi videtur ex D. Thoma 5. Metaph. lect. 9. & libro 3. Physic. lect. 5. verbis relatis q. 6. §. 4. vbi probat sufficientiam prædicamento rũ, ex eo quod quantitas consequitur materiã, & qualitas consequitur formam; quod, & docet 3. p. quæst. 77. artic. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 2. & ibi Scotus q. 2. & Soto cap. 4. antepred. q. 2. Quapropter definitionẽ hanc probat Araujo lib. 5. Metaph. q. 4. art. 1. concl. 3. dicens, quod propria ratio qualitatis est, quod sit *accidens ab intrinseco afficiens substantiam ratione formæ.*

14 Contra definitionem obiicit Suarez disp. 42. Metaphysic. sect. 1. num. 2. nam quædam qualitates sunt, quæ non consequuntur formam, sed materiam, vt figura; aliæ, quæ, nec materiam, nec formam consequuntur, vt lumen aeris: alia denique sunt accidentia comitan-

tia

tia formam, quæ non sunt qualitates, vt naturalis locus, & motus in illum, & situs. Et multi putant quantitatem sequi formam: & saltem quoad terminum magnitudinis, seu paruitatis, id est clarum, præsertim inuiuentibus.

Obijcit rursus Auersa: nam S. Thomas 3.p.q.77.art.2.ad 3.expresse docet, quod rarum, & densum sunt quædam qualitates consequentes corpora, ex hoc quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus: ergo non est verum vniuersaliter, quod omnis qualitas consequatur formam.

Denique obijcit idem author: nam in Angelis sunt qualitates; & tamen in eis non est forma, quia sunt substantiæ simplices.

15 Quia tamen solutio obiectionum, definitionis expositionem exigit, & hæc pendet ex alijs duabus diffinitionibus; ideo eas oportet præmittere. Secunda ergo definitio sumitur ex D. Thomæ 1. p. quæst. 28 artic. 2. nempe, *qualitas est accidens dispositiuum substantiæ*, sicut propria ratio quantitatis est esse mẽsuram substantiæ. Tertia traditur ab eodem D. Thoma 1. 2. quæst. 49. artic. 2. dicente, quod *proprie qualitas importat quemdammodum substantiæ*. Seu *importat quandam determinationem secundam aliquam mensuram*.

16 Contra hanc definitionem obijcit Suarez num. 3. quia vel accipitur *modus* rigurose; vel late? Primum est falsum: quia qualitas non est modus. In secundo vero sensu est aliquid comune omni accidenti. ¶ Indeque possumus argumentari contra secundam definitionẽ: quia etiam quantitas est dispositio substantiæ: nam vt S. Thomas relatus initio q. 13. *prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua*: ergo per rationẽ dispositionis non est declarata essentia qualitatis.

Contra vtramque obijcit Auersa: nam vtraque explicatio videtur obscura: quia non apparet, quæ sit ista ratio dispositionis propria qualitatis, ad differentiam aliorum accidentium: nec quæ sit ratio mensuræ, & determinationis: nec quomodo sit propria qualitatis, alijsque generibus accidentium non conueniat.

17 Conatur P. Suarez à num. 5. vsque ad 8. hæc exponere, & ad concordiam redigere, dicẽdo, quod qualitas per se primo instituta est ad ornandum intrinsice, & perficiendam substantiã, vt conuenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agendi; & quia forma complet, & perficit, ideo dicitur consequi formam, siue per dimanationem, siue per quandam conuenientem perfectionem. Et in isto sensu est modus & dispositio substantiæ.

18 Sed contra: nam vel *ornatus* sumitur generaliter; & sic est communis omni accidenti, vel peculiariter? & sic nõ cõuenit omni qualitati: nã aliquibus qualitatibus non ornatur, sed deturpatur subiectũ, vt vitijs, & erroribus, & morbis. Et alia entia, quæ non sunt qualitates, etiã ornãt, vt ornatus cœli, & terræ, de quo est mentio Genes. 2. & prædicamẽtũ *habitus*, per ornatũ explicatur à D. Th. 1. 2. quæst. 49. art. 1.

Di-

Dices; nomine *ornatus* intelligi etiam contrarium ornatus; & nomine nobilitationis, intelligi contrarium nobilitationis: vt exponit M. Ioannes à S. Thoma quæst. 18. artic. 1.

19 Hoc tamen vt cumque sustineri posset, si ratio definita solum analogice diceretur de membris diuidentibus; quia tamen genus supremum vniuoce prædicatur de omni contento in recta linea qualitatis; ideo illi non potest dicta definitio aptari: quia ornare; nobilitare; & contrarium nobilitationis, nõ videntur vniuoce conuenire, nec dicere vnam rationem communem.

§. IIII.

Declarantur definitiones, & soluuntur argumenta.

20 Nihilominus sustinẽdæ sunt relatæ definitiones, vt exactæ, prout materia patitur. Prima colligitur ex Philosopho, & D. Thoma 4. Metaph. textu 22. in fine, lect. 13. littera c. vbi pro eodem accipiunt qualitatem, ac formam. Potest autem dupliciter exponi. Primo, vt sonat: & forte in hoc sensu ait S. Thomas cap. 7. de ente, & essentia, quod *quædam accidentia principaliter consequuntur formam, & quædam materiam*: quia licet totaliter nullum accidens sit in sola materia, nec ab illa sola dimanet, tamen principaliter, quædam conueniunt ratione materiæ; & hæc est quantitas, & qualitates conueniunt ratione formæ. Secundo potest intelligi per quandam accommodam distribũtionem; quod quantitas in accidentibus faciat, quod in substantijs facit materia, quæ est vt subiectum; & qualitas faciat, quod facit forma, quia actuat, determinat intrinsice, & complet. Et iuxta hanc secundã expositionem, argumenta vim non habent.

21 Iuxta primam vero, respondetur ad primum propositum num. 14. quod vtait S. Thomas 1. p. q. 7. art. 1. ad 2. terminus quantitatis est sicut forma ipsius: cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Et ideo principaliter sequitur formam, licet radicaliter oriatur à materia, à qua oritur quantitas cuius est terminus.

Ad illud de lúce respondet S. Thomas capit. 7. vbi supra, quod secundum actum imperfectum causatur ab intrinseco; & completur ab extrinseco: quia diaphaneitas in aere completur per corpus lucidũ exterius; sed illa inchoatio, & capacitas est ratione formæ. Reliqua accidentia, de quibus fit mentio in argumento, non sunt intrinseca omnino, & absoluta; & ideo per priorem particulam definitionis excluduntur.

22 Ad secundum dicitur, quod illæ qualitates radicaliter proueniũt à materia, proxime vero, & principaliter à forma: vnde iuxta varias formas variãtur, vt ignis rarior est terra, & sic de alijs. Nec obstat, quod Philosophus circa quartã speciem qualitatis notat, quod rerum: & ipsum,

ipsum, non qualitates, sed situm partium denotant. Quia vt ex B. Alberto notat ibi Caietanus, ista positionem, & qualitatem important; sed positionem principaliter; qualitatem autem secundario.

Ad 3. dicitur quod Angeli sunt *formæ per se subsistentes*, vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 50. art. 1. 2. & 5. & ideo in eis non sunt quantitates, sed qualitates: nam nomine *formæ*, non intelligimus solum formam, quæ est pars; sed illam quæ est actus, dum non sit actus purus in capax accidentis.

23 Aliæ duæ definitiones eruditè exponuntur à Sanchez libro 5, Logicæ quæstione 41. & à PP. Carmelitanis disp. 15. quæst. 2. qui bene notant ibi; non sumi dispositionem pro ordine partium in loco; nec pro ordine partium in toto; imo nec exigit partes quantitatiuas; sed solum partes virtutis, habentes indifferentiam, & virtualem quandam latitudinem, dicuntur indigere qualitate, qua disponantur, & determinentur. Nec modus accipitur vt distinguitur contra rem; nec pro forma omni accidentali, sed pro ordinata determinatione, quæ est ipsa mensura, & dispositio: & ita solis verbis istæ descriptiones differunt, & acceptantur etiam à Scoto hic q. 1.

24 Ad id quod obijcitur. num. 16. respondetur ex dictis, quod modus accipitur pro determinatione per modum formæ determinantis, & importat rationem communem accidentis, intrinseci, absoluti, & peculiarem rationem qualitatis: quia qualitas extendit; relatio refert, qualitas vero determinat, & disponit; & hoc est modificare, & qualificare. ¶ Vnde ex B. Alberto, notat Caietanus in hoc capite, quod reliqua accidentia modificãt cum addito; quantitas enim facit quale quantum, vel quotum (vt fic liceat loqui) & simile est in alijs. At vero per hoc accidens quales sine additione dicimur; & sic determinat & absolute modificat.

Inuenio etiam mentionem de modo in ista acceptione opusc. 48. apud D. Thomam tractatu 2. cap. 1. vbi dicitur: modus essendi alicuius rei potest accipi dupliciter. Vno modo vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo; sicut dicimus de aliquo: *iste habet bonum modum*; quia est mansuetus, vel concors: constat autem, quod mansuetudo, & concordia, quas diximus modos, res sunt differentes ab eo cuius sunt. Hæc ibi.

25 Ad secundum dicitur, quod quantitas est dispositio materialis, & per modum subiecti; qualitas vero est dispositio per modum actus, & formæ: & ideo hæc absolute tollit indifferentiam, & dat modum, & ordinationem.

26 Ad vltimum dicimus, quod nulla horum generalissimorum generum potest assignari descriptio, quæ explicatione non indigeat, propter magnam eorum amplitudinem: & specialiter hoc esse difficile in qualitate, notum est ex D. Augustino, quod prouenit ex eo quod obiectum proportionatum nostri intellectu est quidditas rei ma-

materialis;& ideo facilius quantitatem percipimus, qui est magis sensibilis,quam percipiamus,qualitates:& præcipue difficile est vnum communem conceptum determinare,in quo conueniant qualitates corporales,& spirituales: imo naturales,& supernaturales.Cum etiam ipsi,qui difficultatem obijciunt,multo magis obscuram definitionem confixerint ex proprio cerebro;nobis melius fore iudicamus sapientium antiquorum definitiones non euertere, sed intelligere, & explanare.

QVÆSTIO XXVI.

De diuisione qualitatis in suas species.

§. I.

Ratio sufficientiæ diuisionis.

1 QVatuor species qualitatis numerat, Philosophus in hoc capite,quæ sunt genera subalterna, vt dicitur opusc.48.apud D. Thomam tractatu 4. cap. 2.Diuisionis autem sufficientiam assignat S. Thom.1.2.q.49.art.2. in hac forma.Qualitas est modus, seu determinatio dispositiua formalis substantiæ:sed hæc quatuor modis generaliter contingit. Ergo dantur quatuor genera qualitatis. Maior est exposita quæst.25. Minor vero probatur:nam determinatio,& dispositio substantiæ;vel accipitur in ordine ad naturam subiecti : & sic est prima species qualitatis,quæ cõtinet habitum,& dispositionem:vel accipitur determinatio subiecti in agendo,vel patiendo,aut secũdum actionem,& passionem:& sic constituitur secũda,& tertia species qualitatis,nempe naturalis potẽtia,vel impotentia,& passio , & passibilis qualitas:& istæ radicaliter,& principaliter oriuntur à forma , quæ est actionis principium.Si denique determinabilitas subiecti oriatur à quantitate;sic est quarta species, quæ est forma,& figura.

2 Scio rationẽ hanc D.Th.impugnari à Suarez disp. 42. Metap. sect.5.n.6.& n.7. & 8. aliam ipse assignat. Quia tamen eam reijcit Sanchez lib.5. q.43.& M. Ioan. à S.Th.q.18.art.2.declarat,& defendit rationẽ S.Thomæ,& alias reijcit;& ex dictis facile est eam refellere,ideo non oportet nunc detineri;sed ad singulas species exponendas descendamus.

3 Obijcies Philosophũm, qui in isto capite his speciebus numeratis; concludit textu 4. *Atque forsitam qui dem,& alius quispiam qualitatis modus videbitur esse;qui tamen maxime dici solent,tot fere sunt*:ergo sentit dictam diuisionem non esse adæquatam;sed tantum esse numeratas species magis cognitas,& alias posse ad inueniri,& numerari.

Hac authoritate permotus Boetius censet alias esse plures, species qualitatis,sed quia Aristoteles intro ductionis modo hic rem tractauit, non enumerauit omnes,vt nos animatos relinqueret ad alias perscrutandas.

4 Verumtamen S.Th.in 4.dist.

4.

4.q.1.art.2.cenſet diuiſionem eſſe adæquatam; *quia quamuis ſint aliſmodi qualitatis; tamen omnes reducuntur ad has ſpecies: quod patet ex hoc, quod nulla alia ſpecies inueniri adhuc potuit.* Hæc ibi. Quare Philoſophus modeſtiæ cauſa dubitanter loquitur, ac ſi diuiſiones nõ exacte aſsignaſet: vel ideo dubitatiue loquitur, quia putauit diuiſionis ſufficientiam nõ poſſe demonſtratiue probari, vt hic notat Caietanus.

§. II.

De prima ſpecie qualitatis, ſcilicet, de habitu, & diſpoſitione.

5 DEſcendendo ad primã ſpeciẽ, ante omnia oportet vocũ ſignificationẽ exponere. Hoc nomẽ *habitus*, dictũ eſt ab hoc verbo *habere*, vt notat S. Thom. 1.2.q.49.art. 1. ex D. Auguſtino lib. 83.qq. & accipitur tripliciter, vt per totũ articulũ proſequitur S. Thom. Primo communiter: & ſic eſt poſtprædicamẽtũ: ſecundo accipitur proprie, prout intelligitur aliquid mediũ inter habens, & quod habetur: & ſic eſt ſpeciale prædicamẽtũ, de quo Philoſ. 5. Metap. text. 25. ait; quod inter habẽtẽ indumẽtũ, & indumẽtũ, quod habetur, eſt habitus medius. Tertio modo ſumitur ſpecialiter, prout res aliqua dicitur quodammodo ſe habere in ſe ipſa, vel ad aliquid aliud: & ſic eſt qualitas, de qua inquit Philoſophus: habitus dicitur diſpoſitio ſecundum quam bene, vel male diſponitur diſpoſitum, aut ſecũdum ſe, aut ad aliud. Et de habitu in iſto ſenſu nunc loquimur.

6 *Diſpoſitio*, vt dicitur 5. Metap. textu 24. *eſt ordo habentis partes*: & vt ibi ait, id contingit tripliciter: nam ſi ſit *ordo partium in loco*, eſt prædicamentum ſitus, vt ait S. Thomas ad 1. ſi vero ſit diſpoſitio rei in ſe ipſa, & quaſi ordo partiũ eſſentialiũ, vel potẽtialiũ, eſt qualitas, vel imperfecta, vel perfecta. ¶ Addit S. Th. ibi art. 2. ad 3. quod diſpoſitio ſumpta pro qualitate, dupliciter accipitur. Vno modo ſecundum quod eſt genus habitus: nam in 5. Metaph. diſpoſitio ponitur in definitione habitus: alio modo ſecũdum quod eſt aliquid contra habitum diuiſum. Quod magis declaratur opuſc. 48. tractatũ 4. cap. 2. dum dicitur, quod diſpoſitio eſt genus ad habitum: omnis enim habitus eſt diſpoſitio; non tamen omnis diſpoſitio eſt habitus: nam *qualitas facile mobilis* eſt diſpoſitio; non tamen eſt habitus. Vnde ſi ſumatur diſpoſitio pro qualitate, quæ eſt facile mobilis, tunc eſt vna ſpecies qualitatis condiuiſa habitui. Si vero ſumatur diſpoſitio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili, quam de *difficile mobili*; tunc eſt genus ad habitum, & diſpoſitionẽ, quæ habitui condiuiditur.

7 Habitus in communi definitur 5. Metap. eſt *diſpoſitio ſecundum quam res bene, vel male ſe habet, ſiue ſecundum ſe, ſiue ad aliud.* Quæ declaratur à D. Thoma vbi ſupra, & habetur dicto cap. 2. Retinet nomen habitus, cum eſt *qualitas difficilis mobilis*: nomen vero habet diſpoſitionis, cum eſt *qualitas facile mobilis*. Ad maiorem tamẽ declarationem huius ſpeciei, ſunt circa eam duo dubia.

§. III.

§. III.

Primum est, in quo consistat ratio communis huius generis, quod dicitur dispositio communis ad habitum, & dispositionem?

8 REspondetur consistere in hoc quod disponat naturam bene, vel male, siue secundum se ipsam, siue in ordine ad operationem. Ita Philosophus 5. Metaph. textu 25. & libro 2. Ethicorum cap. 5. & S. Thomas 1. 2. quæst. 49. fere per totam: & communiter Thomistæ, & frequenter alij authores; & patet primo, quia in hoc conueniũt omnes qualitates huius speciei: & per hoc ab alijs essentialiter differunt; vt patebit eorum rationes proprias explicando.

Secundo constat inductione: nã sanitas, & pulchritudo ponuntur à Philosopho in hac prima specie; & tamen non sunt qualitates operatiuæ: & pariter gratia non est immediate operatiua; & tamen est habitus ex natura sua difficile mobilis, vt sumitur ex D. Thoma quæst. 27. de Veritate art. 1. ad 9. Rursus scientiæ, & virtutes, & alij habitus, qui immediate afficiunt potentias operatiuas, intantum sunt principium operandi inquantum recte disponunt subiectum operatiuũ: & ideo Philosophus 7. Physicorum textu 17. loquens de habitibus animæ, & corporis dicit, quod *sunt dispositiones quædam perfecti ad optimum, dico autem perfecti* (inquit) *quod est dispositum secundum naturam*: ergo habitus, & dispositio, quæ est illius genus, non sunt per se primo qualitates operatiuæ.

9 Ad hæc exempla respondet P. Suarez disput. 42. Metaph. sect. 4. à num. 20. vsque ad 23. quod sanitas non est qualitas simplex distincta à temperamento humorum, vel totius corporis: nec temperamentum est aliqua qualitas per se vna; sed est aggregatum, & quasi artificiale compositum ex primis qualitatibus, ad certam moderationem, & proportionem redactis. Nec pulchritudo est vna qualitas per se; sed ex figura, & coloribus coalescit. Denique gratia non est in prima, sed in tertia specie qualitatis, quia ordinatur ad perficiendum subiectum solum.

10 In primis eua sio hæc expresse est contra Philosophum hic, & lib. 7. Physicorum; vt ponderat S. Thomas 1. 2. quæst. 50. artic. 1. quia eodem modo loquendi vtitur exemplificando de sanitate, & ægritudine, & de virtute, & de scientia: tum quia in 7. Physicorum ponit expresse inter habitus pulchritudinem, & sanitatem. De quo videatur ibi S. Thomas lect. 5. in fine, aduertens, quod ista sunt relatiua secundum dici; quia complentur relatione, & habitudine ad aliud: aliqua enim contemperatio humorum est sanitas in leone, quæ non esset sanitas in homine, sed eius extinctio, quia eam humana natura ferre non posset.

11 Præterea, ex primis qualitati-

tatibus aliæ resultant: sed istorum transmutatio consequitur aliquam priorem alterationem calidi, & frigidi, aut alicuius huiusmodi, vt ibi ait S. Thomas, & 1. 2. quæst. 52. artic. 1. ad 3. docet, quod in qualitatibus tertiæ speciei est primo alteratio; in qualitatibus verò primæ speciei potest esse alteratio per posterius; facta enim alteratione secundum calidum, & frigidum, sequitur animal alterari secundum sanum, & ægrum: ergo hoc modo sanitas, & pulchritudo possunt causari, vel resultare. Videatur S. Thomas 1. 2. quæstione 50. artic. 1. ad 3.

Tertio, ego non video cur potentiæ operatiuæ possint disponi, & qualificari dispositionibus, & habitibus; & naturæ non operatiuæ proximè tali dispositione, & qualificatione, quam ipse appellat ornatum, non indigeat, & illius sit incapax?

12 Quartò: vt docet S. Thomas 3. p. quæst. 62. artic. 2. ad 2. & in 4. distinctione 4. quæst. 1. artic. 1. in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates: vnde gratia nequit esse in tertia specie qualitatis, ac proinde, erit in hac prima specie qualitatis, vt ait S. Thomas quæst. 27. de Veritate articulo secúdo ad 7.

(†)

§. IV.

Dubium alterum est, vtrùm habitus, & dispositio differant accidentaliter, vel essentialiter?

13 DIco primò, secundum aliquam acceptionem, habitus, & dispositio solum differunt accidentaliter. Ita S. Thomas 1. 2. q. 49. art. 1. ad 3. dicens: potest intelligi dispositio proprie dicta condiuidi contra habitum, dupliciter: vno modo sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie, vt scilicet dispositio dicatur retinens nomen commune, quando imperfectè inest, ita quod de facili amittitur; habitus autem quando perfectè inest, vt non de facili amittatur; & sic dispositio fit habitus, sicut puer fit vir.

14 Quam acceptionem omnino approbat S. Thomas quæst. 7. de Malo art. 2. ad 4. dicens, quod difficile mobile non est differentia constitutiua habitus: nec enim dispositio, & habitus sunt diuersæ species: alioquin non posset vna, & eadem qualitas, quæ prius fuit dispositio, postea fieri habitus; sed facile mobile, & difficile mobile se habet sicut perfectum, & imperfectum circa eandem rem.

Ratioque S. Thomæ est omnino efficax: nam quæ essentialiter differunt, vnum non potest fieri aliud: sed dispositio fit habitus: ergo accidentaliter differunt. Probatur mi-

nor: nam dispositio imperfecte inherens, aliqua voce incoplexa potest vocari, & dispositio cum perfecte inest significari potest aliquo vno termino: sed non vocantur alijs vocibus, quam prædictis: ergo imperfectæ, aptetur nomen dispositionis, dispositio perfecta dicatur habitus.

15 Dico secundo, secundum aliá acceptionem magis riguroſam, & propriam, habitus, & dispositio distinguuntur specie. Ita S. Thomas dicta solutione ad 3. dicens: alio modo possunt distingui sicut diuersæ species vnius generis subalterni, vt dicantur dispositiones illæ qualitates primæ speciei, quibus conuenit secundum propriam rationem vt de facili amittantur, quia habent causas transmutabiles, vt egritudo, & sanitas: habitus verò dicuntur illę qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quod non de facili transmutetur, quia habēt causas immobiles, sicut scientiæ, & virtutes: & secundum hoc dispositio non fit habitus. Hæc S. Thomas.

16 Ad cuius expositionem notat Caietanus hic, quod alicui potest conuenire esse facile, vel difficile mobile, dupliciter, scilicet ex ratione speciei, vel ex conditione indiuidui. illud dicitur esse difficile mobile per se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vēdicat sibi causas difficile variationem compatientes; vt scientia, cuius causæ sunt lumen intellectus agentis, & intellectus possibilis, quæ aliter se habere non possunt: & similiter illud dicitur esse facile mobile per se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas facile transmutabiles; vt sanitas, quæ causatur ex calido, & frigido, quæ propter alterationes continuas facile transmutantur. Illud autem dicitur esse facile, vel difficile mobile peraccidens, seu ex conditione indiuidui, cui ex eo, quod est in hoc subiecto sic dispositio, facile, vel difficile transmutabile est: vt scientia, quæ ex se est difficile mobilis, in illo in quo est inchoatiue, est facile mobilis; & per oppositum infirmitas, quæ per se facile est mobilis, ex eo quod est sic firmiter radicata in hoc, difficile mobilis est. Hactenus ille.

17 Obijcies primo: nam quod conuenit alicui secundum se, semper conuenit, & eius oppositum, nec per se, nec peraccidens potest conuenire, vt diximus lib. 1. quæst. 12. num. 7. vt quia homini secundum se conuenit esse animal rationale, non potest dari homo, qui non sit animal rationale, & in nullo statu, nec vllo euentu peraccidens cōtingere potest, quod sit homo irrationalis: sed videmus, quod habitus peraccidens facile mouetur: ergo eorum essentia non est, quod difficile moueantur.

Respondetur, quod essentia habitus non est, quod sit difficile mobilis ex omni capite, & ex principijs speciei, & ex principijs indiuidui: quia si hæc esset eius essentia, nunquam posset, nec peraccidens, parū durare, vel corrumpi: sed essentia eius est, quod attentis principijs speciei, & causis eius, habeat permanētiam: & hoc nunquā tollitur ab habitu,

bitū, nec peraccidens: quia adhuc cum ex principijs indiuidui peraccidens corrumpitur, retinet quod ex causis speciei exigat permanentiam: sicut accidenti miraculose existenti sine subiecto, debetur ex principijs suis, quod sit in subiecto. Et hoc ideo est, quia vt ait S. Thomas 1.p.q.29.art.1. *accidentia indiuiduantur per subiectum, quod est substantia: dicitur enim hæc albedo in quantū est in hoc subiecto.* Cum autem subiectū est extraneum, vel recipit qualitates contrarias habitui, iste peraccidens parum durat; & ita ex parte subiecti est facile mobilis, quamuis ex causis propriæ speciei exigat multum durare.

18 Secundò obijcies: nullū genus cōtrahitur, & determinatur ad speciē per differētias alterius generis, sed oportet differētias per se aduenire generi, vt dicit Philos. 7. Metaph. tex. 42. & 43. alioquin ex vtroque nō fiet vnū per se: sed difficile mobile nō est differētia pertinēs ad genus qualitatis, sed magis pertinet ad motū, vel passionē; motus enim est tardus, vel velox; & passio transit, vel permanet: ergo esse facile, vel difficile mobile sunt differentiæ per accidens, vel accidentales qualitatis; & ita non cōtinent duas species essentialiter distinctas.

Respondetur ex D. Th. 1.2.q.49 art.2. ad 3. in fine, quod istæ differētiæ, quamuis peraccidens videantur se habere ad qualitatem, designant tamen proprias, & per se differentias; sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco substantialium, in quantum per eas designantur principia essentialia.

19 Tertio obijcies: quia ex prima conclusione constat, quod habitus, & dispositio possunt significare differentias accidentales eiusdem qualitatis: ergo sine fundamento asserimus, quod significant rigurose, & proprie loquendo distinctas qualitates secundum speciem.

Respōdetur, quod vt notat Caietanus cap. de Qualitate §. *hic tertio.* in fine, difficile mobile, & facile mobile, vt sunt differentiæ specificę distinguentes habitū, & dispositionem inter se, & vt sunt modi essendi eorum, æquiuoce dicuntur (loquitur de æquiuocis à cōsilio, quæ sunt analoga) difficile mobile, & facile mobile. Primo namque modo naturas eorum constituunt, & definitionem eorum ingrediuntur, separarique ab eis non possunt, etiā per intellectum; sicut nec rationale ab homine, & irrationale ab æquo. Secundo autem modo accidentia eorum sunt, & extranea ab eorum naturis, & eidē qualitati accidere possunt: quia eadem qualitas primo in est imperfecte, & postea perficitur, sicut puer fit vir.

20 Admissis autem prædictis acceptionibus, & concesso, quod vltra istos status accidentales eiusdē qualitatis (ratione quorū, quoad modum inhærendi, eadem modo dicitur habitus, & antea dicebatur dispositio) dentur aliæ qualitates specie essentiali differentes in ratione dispositionis condiuisæ contra qualitatem; sola restabit quæstio de voce; quibus absolute conueniat

nomen disposition is specie distincte contra habitum? quæ dirimēda erit maiorum authoritate: vnde S. Th. 1. 2. vbi supra probat, quod hæc sit rigorosa, & propria acceptio habitus, & dispositionis, ex Philosopho, qui ad huius distinctionis probationem inducit communem loquendi consuetudinem, secundum quam qualitates, quæ secundum rationē suam, sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicuntur: & e conuerso est de qualitatibus, quæ secūdum suam rationem sunt difficile mobiles: nam si aliquis imperfecte habeat scientiam, vt de facili possit ipsam amittere, magis dicitur disponi ad scientiam, quam scientiam habere: ex quo patet, quod nomen habitus diuturnitatem quandam importat, non autem nomen dispositionis.

21 Et quia id quod est tale essentialiter, & ex natura sua, absolute dicitur tale, non autem id quod dicitur tale modaliter, vel accidentaliter, vel peraccidens; ideo inquirenti vtrum habitus, & dispositio differant essentialiter? absolute respondendum affirmatiue, iuxta tenorem secundæ conclusionis, cui non obstat veritas primæ, quia analogum per se sumptum stat pro famosiori significato: & hinc infert S. Thomas 1. 2. quæst. 50. artic. 1. ad 2. quod solæ qualitates animæ dicuntur simpliciter habitus; non autem qualitates corporales, propter mutabilitatem corporalium causarum.

§. V.

De secunda specie qualitatis, scilicet, potentia, & impotentia.

22 AD intelligendam hanc speciem qualitatis, duo notanda sunt, ex opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 4. cap. 3. primum est, quod potentia potest sumi dupliciter. Vno modo vt est de transcendentibus: potentia enim & actus diuidunt omne ens, vt patet in 5. Metaph. & in eo genere, in quo est actus, est etiam potentia: nam si linea in actu est in genere quantitatis; linea in potentia est in eodem genere: de tali autem potentia non loquimur modo. Alio modo sumitur potentia, prout est *principium transmutandi aliud inquantum aliud*; vel quod est *principium transmutandi ab alio, inquantum aliud*.

23 Secundo notandum, quod sicut agens artificiale requirit instrumentum per quod agat, & propter limitationē tuæ virtutis, non potest habere simul illud quod est in ipso, & in instrumento necessarium ad agendum; ita, & nulla substantia creata potest esse per se sufficiens principium ad agendum, & essendum: vnde requiritur aliud principium in ea, quod immediate se habeat ad operationem; & hoc principium dicimus potentiam. Vnde distinguit S. Thomas 1. p. quæst. 77. art. 1. ad 4. quod principium operationis est dupiex; aliud radicale, &

& remotum, quod est ipsa forma substantialis; & sic anima est qua intelligimus: aliud est principium proximum, nempe intellectus, & iste est qualitas, quæ dicitur potentia.

24 Aduertendum tertiò, quod in definitione relata insinuatur diuisio potentiæ in actiuam, & passiuam: nam principium transmutandi aliud, est potentia actiua; vt sunt potentiæ nutritiuæ in animato: aliæ sunt potentiæ passiuæ, vt sunt potentiæ sensitiuæ in animali, quæ sunt principia transmutandi ab alio. Et similiter potentia resistitiua, quæ est principium alicuius habentis modum actionis, cum tamen non sit vera actio. Et ad hanc speciem pertinet durum, & molle; pugillator, & cursor, & huiusmodi. Sumitur autem pugillator, non ab arte pugillandi; quia sic esset in prima specie; sed sumitur pro potentia naturali. Videatur S. Thomas in 1. distin. 42. quæstione 1. artic. 1.

25 Quarto notandum, quod potentia, & impotentia non differunt essentialiter, sed sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie: vt tenet communis sententia; quamuis contrariam teneat Caietanus, & probabiliorem iudicet Sanchez libro 5. quæst. 45. conclusione 2. alio modo sumens hanc speciem. Sed ratio nostri asserti est: nam omnis potentia, cum sit virtus innata subiecti, ex natura sua est permanens; & quando tribuit subiecto fortiter operari, dicitur simpliciter potentia; vt potentia visiua, vel motiua iuuenis, vel viri perfecti: quando vero est potentia, quæ est principium operationis debilis, dicitur impotentia, comparatiue ad eam, quæ dat expedite posse, & sic potentia visiua senis dicitur impotentia. Quod clarius cernitur in potentia generatiua: nam cum est cum debito temperamento dicitur absolute potentia; quando vero est in subiecto nimis frigido, vel ætatis, vel infirmitatis causa; dicitur impotentia, & ratione illius homines dicuntur impotentes. Per quæ non denotatur pura negatio, sed potentia debilis, & remissa, quam intelligimus nomine impotentiæ: & vocatur à Caietano impotentia contrarie, & non priuatiue. Diuisiones potentiarū in libris de Anima sunt tradendæ: & quia plures sunt secundum speciem, ideo potentia à Philosopho vocatur genus.

26 Ad hanc secundam speciem reducunt aliqui virtutes infusas: eo quod non ad melius operandum, sed ad simpliciter faciendū, id quod per vires naturæ non possumus, dantur. Fauentque M. Petrus Ledesma quæst. 3. de esse Dei artic. 8. cōclusione 4. & M. Cabrera 3. p. q. 9. artic. 2. disput. 12. concluſ. 2. dum dicunt lumen gloriæ esse potentiam.

27 Istæ tamen virtutes, licet habeant modum potentiæ, reuera sunt habitus: quia vt ait S. Thomas 1. 2. quæst. 110. artic. 4. ad 2. virtutes infusæ sunt in potentijs animæ, & per eas potentiæ mouentur ad actus; quod est proprium habituum; nec vnius potentiæ datur alia potentia. Quare lumen gloriæ esse habitum

satis indicat S. Thomas 1. p. quæst. 12. artic. 5. ad 1. & ex cõmuni Theologorum docet ibi M. Albelda disput. 27. sect. 1. num. 8. illæ verò qualitates, quæ à sacramentis imprimũtur, & dicuntur characteres, à D. Thoma reducuntur ad hanc speciem, vt videri potest 3. p. quæst. 63. artic. 2. & in 4. dist. 4. q. 1. art. 4. q. 3. de quibus latius Theologi.

28 Sunt etiam, qui dicant species impressas pertinere ad hanc secundam speciẽ qualitatis; eo quod non dantur ad melius, sed ad simpliciter, & complent potentias operatiuas tanquam concausæ earum. Ita Sanchez lib. 5. Logicæ quæst. 43. ad 2. & alij.

Indicat tamen satis aperte S. Thomas 1. 2. quæst. 50. artic. 5. ad 1. & art. 6. & frequenter docẽt alij Thomistæ, quod species intelligibiles sunt habitus quia sunt qualitates ex natura sua difficile mobiles, & disponentes in ordine ad naturã intellectualem potius adiubando, quam simpliciter dando posse.

29 Vnum restat dubium: nam potẽtiæ à natura inditæ nobiliores sunt habitibus acquisitis: ergo præposterus est ordo harum specierum qualitatis: & sic deberent in prima specie collocari potentiæ, & in secunda habitus; & non è conuerso, vt Philosophus numerat.

Respondet S. Thomas 1. 2. quæst. 49. artic. 3. ad 2. dicens, quod non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam: & quia natura præcedit actionem, quam respicit potentia; ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. Quod est dicere: licet entitatiue habitus sit posterior potentia cuius est; tamen ordinatur ad disponendum subiectum, quod est prius potentia, & operatione; & ideo recte assignantur species à Philosopho. Alia solutio traditur à Caietano hic; sed omittitur quia pendet ex doctrina alibi examinanda.

§. VI.

De tertia specie qualitatis, scilicet, passione, & passibili qualitate.

30 PAssio apud logicos dupliciter accipitur: vno modo vt est speciale predicamentum, vnũ ex sex vltimis: alio modo vt est species qualitatis. Primo modo est, cũ motu, & actione correspondet. Secundo modo est terminus eius. Et de ista loquitur Philosophus 5. Metaphysicæ textu 26. dicens: *Passio dicitur, vno quidem modo qualitas secundum quam alterari contingit, vt album, & nigrum, dulce, & amarum, grauitas, & leuitas, & quæcumque sunt talia.* Quod enim his verbis loquatur Aristoteles de passione in isto sensu, constat ex D. Thoma ibi lectione 20. littera c. dicente, *& hæc est tertia species qualitatis.* Probatum est enim in 7. Physicorum textu 24. quod in sola tertia specie qualitatis potest esse alteratio. Idem dixerant Philosophus, & S. Thomas lib. 5. Metaphys. lect. 16. littera c.

31 Quod autẽ eodẽ modo hic ac-

acceperit Philosophus, ex contextu constat: & sic notatur opusc. 48. apud D. Th. tract. 4. cap. 4. dum dicitur, notandum quod passio vt est in motu, est vnum de decem prædicamentis; & sic nō sumitur hic passio: sed dicitur passio, vel passibilis qualitas, quia infertur per aliquā passionem primo modo sumptā, vel quia infert aliquā passionē; v.g. calor, & frigus dicuntur passibiles qualitates, eo quod inferunt sensui tactus aliquam passionē: sed albedo, & nigredo dicuntur passibiles qualitatei, quia generātur ex aliquibus passionibus illatis: propter enim magnum æstū in corpora Æthiopū, Æthiopes sunt nigri, Germani sunt albi propter frigus (licet coloris harum gentiū aliæ ab alijs assignētur causæ) subdit autē aliā expositionem dicēs: licet etiā albedo, & nigredo possint dici passibiles qualitates, eo quod inferunt passionē sensui visus: videre enim est quoddam pati.

32 Differunt autē passio, & passibilis qualitas iuxta Philosophū, vt in eodē cap. 4. declaratur, quia passio cito transit, sicut rubedo, quæ fit ex verecundia, & palliditas, quæ fit ex timore, dicūtur passiones, quia cito transeunt. Et quia ira, amor, & odiū, & huiusmodi, quæ omnia Philosophus in 2. Ethicorū passiones vocat, fiūt cum aliqua passione, & trāsmutatione corporis, & parū durant, sub istis passionibus cōputātur. Passibilis verò qualitas dicitur quæ non cito transit, sicut dictū est de frigore, & calore. Si verò ira, amor, & odiū, & hæc, quæ hic Philosophus passiones secundum animā vocat, diu durarent, passibiles qualitates dicerentur. Hæc ibi.

33 Vt hæc melius percipiantur, *dubitatur primo, quo sensu passio sit species huius prædicamenti?*

Pro quo notandum ex D. Thoma 1.2.q.22. art. 1. quod *pati* dicitur tripliciter: vno modo *communiter*, secundum quod omne recipere est pati, etiā si nihil abijciatur à re; sicut si dicatur aerem pati, quando illuminatur: hoc autē magis est perfici, quam pati. Alio modo dicitur *proprie* pati, quando aliquid recipitur cum alterius abiectione. Quod contingit dupliciter: vel quādo abijcitur id quod non est conueniens rei, sicut cū corp° animalis sanatur, dicitur pati, quia recipit sanitatē, ægritudine abiecta: alio modo quādo è cōuerso contingit, sicut ægrotare dicitur pati, quia recipitur infirmitas sanitate abiecta. Et hic est *propissimus modus* passionis eo, quod passū trahitur ad id quod nō est sibi cōueniens. Intelligere est quodā pati cōmuniter; letari est passio secūdo modo, sed tristitia est passio tertio modo. Et passio tertio modo, vel sumitur formaliter pro operatione appetitus sensitiui; vel materialiter, pro trāsmutatione corporali, quā causant, & à qua causantur. Hinc ergo est occasio dubij, quia cum sint tot acceptiones passionis, non apparet quo sensu hic accipiatur?

34 Caietanus in hoc capite docet, quod dicitur hic passio ab operatione appetitus sensitiui, & passibilis qualitas à passione anima, quā nota est causare, vel à qua nata est causari. Probat primo, quia sic

eodem modo voces accipiuntur cũ passio dicitur causa passibilis qualitatis, & cum hæc dicitur effectus passionis. Secundo: nam passio appetitus sensitiui passionem proprie sumptam per se includit. Tertiò, quia hoc indicãt verba Philosophi. Quare hanc sententiam probabilẽ iudicant Sanchez lib. 5. quæst. 46. concluſ. 2. & Didacus à Iesu disp. 15. quæst. 4. concl. 1. & sequuntur Rubio cap. 8. quæst. 4. dub. 2. & Auersa q. 20. sect. 4. Licet inter se differant, quia Rubio dubio 4. contendit, quod solum obiectũ gustus, olfactus, & tactus, sunt passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu; obiecta vero visus, & auditus non hac ratione, sed solũ quia sunt effectus alicuius passionis. Auersa vero contendit hanc speciẽ adæquate esse qualitatẽ sensibilẽ quia causat in sensu passionem intentionalem, quod deducit ex Philosopho 7. Physicorum tex. 11. & quia sic apte distinguũtur qualitatis species. Videatur M. Soto in exposit. tex. 3.

35 Alij vniuersalius accipiunt qualitatẽ huius speciei, pro termino actionis, siue perfectiuę, siue corruptiuæ. Ita Sanchez concl. 1. & Didacus à Iesu concl. 2. quod probat ex D. Thoma 1. 2. q. 49. art. 2. & quia consentaneũ rationi est, quod sicut vna species ad sedem potentiarũ fuit destinata, ita etiam terminis per actionem harum potentiarum productis, ad eorum locum, & sedem aptetur. Deinde, quia sic species intelligibiles, & sensibiles, & similes qualitates in hac specie reponẽtur.

36 Melius tamen M. Soto hic in expositione textus tertij, & quæstione vnica ad 1. & ad 4. restringit hanc speciem ad terminũ alterationis corporalis, & passiones sensuum solum ponit pertinere ad hanc speciem in quantum habent transmutationem corporalem, vel quia eam causant. Vnde S. Tho. 3. p. q. 36. art. 2. ad 2. ait; in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile, & ideo nõ est in tertia specie qualitatis, vt quidam dixerunt. Et in 4. dist. 4. quæst. 1. artic. 1. ait: sicut probat Philosophus in 7. Physicorum textu 19. tertia species qualitatis non est nisi in sensibili parte animæ; character autem à nullo ponitur in hac parte animæ; sed in intellectiua. Et præterea illæ qualitates semper habent ordinem ad aliquam transmutationem corporalem, vel quam inferunt, vel à qua causantur. Hæc Sanctus Thomas.

37 Ex cuius doctrina retorquetur fundamentum vltimum secũdę sententiæ, quia illæ qualitates spirituales, vel sunt in prima, vel in secũda specie qualitatis. Et similiter ad primam rationẽ respondetur, quod termini alterationis, quæ est cũ motu stricte sumpto, in hac specie ponuntur, modo exposito: nõ vero termini operationum immanentium: de quibus satis controuersum est ad quod genus pertineant. De quo erudite nouissime tractat M. Baptista 1. tomo 1. 2. disp. 39. dub. 3. & nos in libris de Anima nonnulla, Deo dante, dicemus, & hic q. 28.

38 Ra-

38 Ratio nostræ conclusionis est, quia nomina simpliciter prolata proprie intelligenda sunt: vnde si passiones appetitus sensitiui denominantur passiones, quia causantur, vel causant transmutationem corporalem proprijssime sumptam à fortiori ipsa qualitas ex transmutatione corporali causata dicetur passio, & passibilis qualitas. Et hoc consonare Aristoteli B. Albertus ponderat: nam si de passione communiter loqueretur, non diceret, quod albedo, & nigredo non dicuntur passibiles qualitates, *nisi quia ipsæ ab aliqua passione innascuntur.* Et per hæc respondetur ad fundamenta Caietani.

39 Rursus *dubitatur, Vtrum passio, & passibilis qualitas interse differant essentialiter?*

Respondetur cum communi sententia, quod solum differunt accidentaliter: & quamuis Mag. Soto sub dubio hoc docuerit; iam tamen authores communiter hoc asserti ve docent, quia ambæ istæ qualitates conueniunt in hoc, quod secundum eas alteratur subiectum, quia sunt causæ, vel effectus passionis, & differunt, quia vna cito transit, & alia permanet, vt diximus num. 32. sed hoc est conuenire in ratione essentiali qualitatis, & tantum differe accidentaliter, vt in simili diximus hac quæst. num. 13. & 14. de habitu, & dispositione, cum sunt modi accidentales eiusdem qualitatis: ergo non est cur alia maior distinctio excogitetur. Et sic Philosophus in eadem qualitate secundum speciem, passionis, & passibilis qualitatis exempla subiecit.

40 Sed obijcies: nam qualitas est qua quales esse dicimur: sed Philosophus in hoc capite textu tertio docet, quod sola passibili qualitate quales denominamur; non autem passione, quæ cito transit: *velut si turbatus quispiam iracundior fuerit, non enim iracundus dicitur: sed potius aliquid passus dicitur esse: quare passiones talia, non qualitates dicuntur:* ergo ex mente Philosophi, sola passibilis qualitas est qualitas, passio minime.

Ad hac difficultatem sæpe citato opusculo 48. apud D. Thomam capite 4. videtur constitui differentia harum denominationum in lingua græca, & in lingua latina, & vulgari; nam ibi dicitur: *nec per talem rubedinem, vel palliditatem in lingua græca denominantur rubei, vel pallidi, licet forte non sic in lingua nostra; sed pro nunc de nominantur verecundans rubeus; & timens pallidus* Hæc ibi.

41 Sed quicquid sit de hoc, alijs duobus modis facile exponi potest Philosophus. Primo cum Mag. Soto, & alijs frequenter, quod absolute, & simpliciter solum denominamur quales, à qualitate quæ diu, perseuerat, sed secundum quid, etiã denominamur ab illa, quæ cito transit, cum pro illo breui tempore vere sit qualitas.

42 Vel melius respondetur cũ Caietano, quod aliquid dici qualitatem dupliciter contingit; vel *secundum rem tantum;* vel *secundum rem, & modum:* illud vocatur qualitas secundum rem, cui conuenit essentialis ratio qualitatis explicata quæstione

25. Et sic absque dubio passio, & passibilis qualitas sunt qualitates: qualitas vero secundum rem, & modum est secundum quam quales simpliciter dicimur: & in hoc sensu loquitur Philosophus; & ideo negauit passiones esse qualitates: constat siquidem; quod secundum eas quales non dicimur simpliciter; non enim pallidus simpliciter dicitur, qui aliquantulo timere paller. Videantur, quæ in simili diximus 2.p. Metaph. Controu. 10. numero 88.

§. VII.

De *vltima specie qualitatis, scilicet forma, & figura.*

43 NOtandum primo ex opusc. 48. cap. 5. quod forma potest sumi dupliciter: vno modo vt est actus quidam: & sic inuenitur in genere substantiæ, quantitatis, & qualitatis; & huiusmodi quia dantur formæ substantiales, & accidentales: & non sumitur hic in hac generalitate: secundo specialiter pro qualitate: cuius distinctionem à figura explicat optime S. Thomas libro 7. Physicorum lect. 5. lit. a. & c. dicens, quod forma, & figura in hoc ab inuicem differunt, quod figura importat *terminationem quantitatis*: est enim figura, quæ termino, vel terminis comprehenduntur: forma vero dicitur, quæ *dat esse specificum artificiato*, formæ enim artificiatorum sunt accidentia.

44 Aduertit autem S. Thomas ibi littera d. quod inter omnes qualitates, figuræ maxime consequuntur, & demonstrant speciem rerum quod maxime in plantis, & animalibus patet, in quibus nullo certiori iudicio diuersitas specierum diu dicari potest, quam diuersitate figurarum: & hoc ideo quia sicut quantitas proprinquissime se habet ad substantiam, inter alia accidentia; ita figura, quæ est qualitas circa quantitatem, propinquissime se habet ad formam substantialem. Et ex hoc contingit, quod imago, quæ est expressa rei representatio, secundum figuram potissime attendatur magis quam secundum colorem, vel aliquid aliud. Et quia ars est imitatrix naturę, & artificiatum est quædam rei naturalis imago, formæ artificialium sunt figuræ, vel aliquid propinquum. Ideo etiam S. Thomas libro 3. contragentes cap. 105. in fine; quod figuræ in artificialibus sunt quasi formæ specificæ, & 1.p. quæst. 7. artic. 1. ad 2. ait, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius: cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Quod intelligitur non determino proprio, & intrinseco, sed determino quasi accidentali, & extrinseco: de quo videatur Rubio hic dub. 4.

45 Alio modo distinctionem formæ, & figuræ explicat Magist. Soto quæst. vnica ad 5. docens, quod figura dicit superficiem lineis certis, & angulis, vel circulo terminatam, vt cadit sub consideratione mathematici, vt abstrahit ab hac, & illa materia: nam figura secundum Euclidem, est quæ termi-

no;

nō, vel terminis clauditur: ideoque Philosophus 5. Metaph. textu 19. vocat *immobilia mathematica*: quia figura abstrahit ab ente naturali mobili. Forma vero significat figuram rerum naturalium, aut artificialium, vt domus, turris, statua.

46 Ex vtroque autem modo explicandi constat, quod forma, & figura solum ratione differunt: quia abstractio mathematica non supponit realem distinctionem. Et iuxta meliorem explicationem S. Thomæ relatam num. 43. idem probat Sanchez lib. 5. quæst. 47. concluſ. 3. quia eadem qualitas consequitur quantitatem, vt eius terminus, & est ab arte, & dat speciem artificiato, & hoc modo dicitur forma, & illo modo dicitur figura: sed constat has differentias esse accidentales, & ab extrinseco conuenire qualitati: ergo forma, & figura solum accidentaliter differunt. Præcipue, cum qualitatem esse ab arte, vel à natura, non variet essentialem speciem qualitatis, & figuræ.

47 Huic communi doctrinæ opponitur P. Raphael Auersa q. 20. sect. 4. dicens per formam intelligi qualitatem aliam à figura distinctam; eo que nomine comprehendi debere omnes qualitates non operatiuas, & non sensibiles. Probat ex Philosopho, qui distinxit qualitatem, quæ est figura; à forma, quam nominat dicens: *circa vnumquodque constans forma*: quia hæc qualitas est, quæ circa ipsum subiectum consistit in eo perficiendo, & actuando. Et etiam quia ex natura rei possibiles apparent, & de facto etiam extāt aliæ qualitates non operatiuæ, nec sensibiles, quæ in nulla ex superioribus speciebus includuntur: vt actus vitales sensuum externorum, qui nil producunt; & fortasse etiam character supernaturalis, qui non est physice operatiuus, in hac quarta specie optime collocabitur.

48 Ad hæc facile respondetur ex dictis; & ab vltimo incipiendo, iam diu id impugnauerat S. Thom. 3. p. quæst. 63. artic. 2. ad 1. dicens, quod figura est quædam terminatio quantitatis: vnde proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis; in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere, vel specie, nisi per id quod prædicatur de eo proprie. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis; licet hoc quidā posuerint. Hæc ibi; idē dicturus de forma, quam ponit accidentaliter à figura differre. ¶ Ratio etiam potius probat oppositum; quia illæ qualitates sunt, vel habitus, vel dispositio, vt in primæ speciei declaratione patuit.

49 Authoritas parum vrget. Primo, quia Boetius transfert, & *circa aliquid constans figura*, quæ verba dupliciter exponit Caietanus, vel vt sit sensus, quod figura constat circa aliquid: quia figura suis cōstat terminis circa substātiam: vel sensus est, quod figura est cōstans, id est, non fluens, sed simul stans. Et iuxta neutrā expositionem potest aliquid contra dicta deduci.

50 Admittendo autem, quod ibi Philos. loquatur de forma, iuxta trāslationē illā, quæ est Argyropili sen-

sensus est facilis, iuxta M. Soto, quod quarta species est figura, & illa, quæ est vniuscuiusque rei forma: ad quem loquendi modum sufficit rationis distinctio iam explicata.

51 Prima proprietas qualitatis: constat ex dictis quæst. 22. de proprietatibus substantiæ; tertia est plana ex dictis de quantitate, quia illa etiam fundat relationem: secunda, quæ longiorem exigeret expositionem, non potest nunc examinari; quia Philosophi de illa late disputant.

52 Numerus rerum, quæ in hoc prædicamento collocantur, multo copiosior est, quam vt possit ob oculos poni: sed per differentias, quæ inter has species constitutæ sunt; de singulis iudicandum est, vt recte Soto notauit; quo excusamur ab arbore describenda: & quia non possemus ad singula descendere, nisi multa alibi disputanda, importune inserendo.

QVÆSTIO XXVII.

De sex vltimis Prædicamentis incommuni.

§. III.

Certa præmittuntur.

1 DE istis sex prædicamentis primo dicemus in communi, vt postea ad singula descendamus: quamuis enim generibus generalissimis non possit dari aliquid commune vniuocum, quia sunt primo diuersa; potest tamen dari aliquid commune analogum: vt nouem genera conueniunt in ratione accidentis, & tria priora conueniũt in ratione entis absoluti, & ad hunc modum inquirimus, in quo prædicato conueniant sex hæc prædicamenta?

2 Propter minimam autem istorum entitatem, non est facile, in quo omnia, & singula conueniant explicare; adeo vt præclarissimum Cardinalis Caietani ingenium quæstionem indecisam reliquerit, quatuor opiniones referens, & nullam alteri præferens: & P. Vazquez 1. p. quæst. 53. disput. 195. cap. 5. in fine asserit, quod cum Aristoteles hęc sex vltima prædicamenta assignauit, non voluit ea subire leges omnium aliorum: sed hæc veluti capita præcipua assignauit cum alijs, ad quæ reducerentur res omnes, de quibus disputari solet. Hæc ibi. Nos quæ de his generibus inuenimus verisimiliora, tribus conclusionibus explicamus.

3 Dico primo; sex vltima prædicamenta sunt relatiua; non prædicamentalia, sed transcendentalia, seu secundum dici. Prior pars habetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 2. cap. 1. in fine, vbi dicitur aliomodo adhuc contrahitur ens per duos modos; quorum vnus est esse ad se: & iste modus comprehendit tria prædicamenta absoluta, scilicet, substantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus est esse ad aliud: & iste modus comprehendit septem prædicamenta respectiua, sci-

scilicet, relationem, actionem, & passionem, quando, vbi, situm, & habere.

4 Probaturque ratione: nam omnia ista conueniunt cum relatione in hoc, quod non solum exigunt subiectum inhæsionis, quæ est communis ratio accidentis; sed terminum aliquem extrinsecum: actio enim est ab agente; passio vero est prout transmutatio in passum, est ab agente inducta. Vbi vero à circumscriptione loci prouenit; & suo modo idem dicetur de Situ; Quando etiam extrinsecum tempus exigit, & Habere respectum dicit inter corpus, & vestem: ergo omnia hæc prædicamenta relationem dicunt.

5 Quod autem non sint relationes prædicamentales docet S. Thomas 5. Metaph. lect. 9. & 3. Physicorum lectione 5. nec potest negari ab aliquo admittente denarium prædicamentorum numerũ, quia, quæ genere generalissimo differunt, non possunt sub vna ratione generica collocari, vt ex terminis constat. Rursus, inductione facile probari potest, quod ista prædicamenta non habent omnes conditiones, quas supra diximus requiri ad relationem realem prædicamentalẽ: ergo soli sunt relatiua transcendentalia, seu secundum dici. Videatur quæ diximus, quæst. 21. §. 6.

6 Obijcies: nam etiam aliquæ qualitates sunt relatiua transcendentalia, seu secundum dici, quia fundant relationem; vt patet in scientia, quæ est in secunda specie qualitatis; & tamen de illa inquit S. Thomas quæst. 8. de Potentia art. 2. in cor. quod *scientia inquantum est relatio, non est scientis, sed scibilis*; idemque cerni potest in multis alijs: ergo non recte assignamus discrimem inter hæc prædicamẽta, & tria priora, quod ista sunt respectiua, & illa sunt absoluta.

Respondetur quod diuersimode illa sunt relatiua transcendentalia, ac ista: nam scientia sic dicitur quia fundat relationem, & ita directe significat qualitatem, & ex consequenti relationem fundatam in ipsa. At vero hæc genera vt ait S. Thomas 5. Metaph. lect. 17. littera a, infine, magis consequuntur relationem, quam possint relationem causare: nam, Quando, consistit in aliquali relatione ad tempus; Vbi vero ad locum; Positio autem ordinem partium importat; Habitus autem relationem habentis ad habitum. Hæc S. Thomas.

7 Altera differentia est: nam relatiua transcendentalia, quæ identificãtur cum tribus primis generibus absolutis non petunt terminum actu existentem, in quo differunt à prædicamentalibus, iuxta dicta hoc libro quæst. 21. num. 24. at vero hæc relatiua transcendentalia, & secundum dici in hoc magis accedunt ad veram relationem, quia propter suam debilissimam entitatem, non possunt esse actu, & denominare nisi sit extrinsecus terminus. Ex quibus infertur, id, quod bene notauit Mag. Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 41. quod ista genera sunt minoris entitatis, quam relatio, quia in ea fundantur: qua de causa etiam relatio est minoris enti-

ti-

titatis, quàm absolutum super quod fundatur, iuxta dicta quæst. 22. n. 23. ex D. Thoma.

§. II.

Opinio quod hæc prædicamenta sunt entitates, vel modi intrinseci.

8 DIco secundo, probabile est, quod hæc prædicamenta nõ sunt puræ denominationes extrinsecæ; sed formæ quædam, vel modi intrinseci relicti in subiecto ex aliquo extrinseco. Ita Capreolus in 2. dist. 2. quæst. 1. artic. 3. cuius sententiã vt probabilem defendit Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 41. & assertiue tenent Araujo ibi quæst. 7. art. 1. & alij quos referunt, & sequuntur PP. Carmelitani disput. 16. quæst. 1. & Mag. Ioannes à S. Thoma quæst. 19. art. 1. & frequenter recentiores Thomistæ. Imo P. Rubio hic quæstione vnica dicit *esse communem interpretum Aristotelis*: quod non facile persuadebitur illi, qui eos legerit.

9 Probat ratione, primo: quia prædicamentum dicit ordinationẽ ex generibus, & speciebus constitutam: sed genera, & species non possunt constare, aut fieri ex sola denominatione extrinseca; cum dicant naturam realem, & intrinsecam: ergo nec prædicamentum ex sola denominatione extrinseca constare potest: vnde cum non sit relatio, erit entitas, vel modus absolutus.

Secundo præterea arguitur: nam denominatio extrinseca nihil ponit in re denominata; & ideo nouam denominationem extrinsecam admittunt omnes in Deo, vt quod sit Creator, quod non habuit ab æterno: ergo si sola denominatio extrinseca sufficit constituere hæc sex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari, contra ea quæ diximus q. 11.

10 Tertio, de duobus saltem prædicamentis euidenter probatur non consistere in denominatione extrinseca, nempe de Passione, & Vbi. Propria enim, & formalis ratio passionis consistit in receptione motus, vel actionis in passo: ergo formaliter dicit rationem inhærentem, & non solum extrinsecam. Vbi etiam est proprius terminus motus localis: ergo in eodem mobili debet recipi, in quo recipitur motus: sed motus formaliter inhæret mobili: ergo Vbi etiam in hærebit mobili, & non erit sola denominatio extrinseca.

11 Addunt PP. Carmelitani. num. 4. hanc proculdubio esse mentem D. Thomæ: nam 5. Metaph. lect. 15. generaliter docet vltima prædicamenta esse respectus quosdam relictos in rebus ex aliquo extrinseco. Specialiter autem de actione, & passione id docet in 2. distinct. 40. quæst. 1. art. 4. ad 1. Quod etiam de Vbi, & Quando tradit in 4. distinct. 16. qnæst. 3. art. 1. quæstiuncula 1. vbi docet Quando, & Vbi non esse tempus, & locum; sed quid ex illis in subiecto relictũ. Et tandẽ de Situ, & Habitu idem tradit 5. Metap. lect. 20. vbi ex Aristotele dicit, Situm addere supra Vbi dis-

dispositionem partium in ordine ad locum; quam constat esse in ipsa re vbicata: Habitūque esse quid mediū inter indumentum, & habentem: ac proinde non erit ipsum indumentum extrinsice denominans.

12 Vltimo arguitur ex Mag. Ioanne à S. Thoma: nam reliquæ formæ informantes, & denominantes intrinsice non ponuntur in alio prædicamento distincto à forma; quia forma, & informatio non dicunt duo prædicamenta: alioquin erunt viginti prædicamenta: ergo multo minus ratione informationis, seu denominationis extrinsecæ possunt noua constitui prædicamenta: patet consequentia, quia denominatio extrinseca est multo minor, quā inhærentia intrinseca; cum extrinseca nullam realitatem addant supra formam.

§. III.

Sex prædicamenta solum addunt extrinsecam denominationem.

13 DIco tertio; probabilius est, quod ista sex vltima prædicamenta, vltra entitatem aliorum, solum addunt extrinsecam denominationem. Sic docuit Herueus Quodlibeto 1. q. 9. & problematice defendit Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 40. & assertiue Iauellus quæst. 23. Soto hic capite 9. Conradus 1. 2 quæst. 49. art. 1. in fine corporis §. *Possent*. Alios refert, & sequitur Masius hic quæst. 1. & forte in hoc sensu Capreolus in 2. dist. 6. q. 1. ista prædicamenta appellat relationes, nempe denominationes respectiuas. Vltra Thomistas tam præcipuos, idem defendūt Toletus in prædicamento Quando, & in post præd. q. 1. Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 15. q. 7. sect. 3. & alij.

14 Videturque omnino ad mentem Philosophi, qui 8. Physicorum textu 59 probat quod motus localis sit primus perfectione, *quia secundum hunc solum nihil mutatur in esse*, id est, vt ibi exponit S. Thomas lectione 14. littera 1. *motus localis est solum secundum locum, qui exterius continet*. Idem docet Philosophus libro 12. Metaph. textu 38. & ibi S. Thom. lect. 7. littera d. Expressit idem S. Thomas 1. p. quæst. 110. art. 3. dicens; *mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quantum huiusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet, ad locum*. Repetit idē 1. contra g. cap. 13. & lib. 3. cap. 85. ratione 6. & in 2. dist. 8. artic. 2. in cor. & distinct. 12. art. 1. ad 5. & q. 6. de Potentia art. 3. & quæst. 16. de Malo art. 10. & q. 26. de Veritate art. 1. & alibi sæpe.

Respondent sensum Philosophi, & D. Thomæ, esse quod vbi sumitur ab extrinseco; quamuis reuera sit forma intrinseca.

Sed contra primo: nam iuxta hāc solutionem non saluatur intentum Philosophi, & S. Thomæ, videlicet, quod in motu locali, non sit mutatio intrinseca mobilis, sed solū extrinseca: quia si Vbi est quid intrinsecum, mobile illud acquirēs, moueretur intrinsice. Secundo, hæc solutio non saluat verba S. Thomæ vt consideranti patebit: nec potest esse verum, quod ait S. Thomas in 2.

dist.

dist.8. art.2. quod *per motum localem nulla forma ponitur in re mota.* Et distinct.12. quæst.1. artic.1. ad 5. ait, quod *loci mutatio, vt in 8. Physicorum probatur est maxime perfecta, quia nihil variat de eo quod est intraneum rei.* Sed de his latius in Physica.

16 Secundo probatur ex D. Thoma 3. Physicorum lect.5. littera 1. vbi assignans rationem sufficientiæ prædicamentorum ait: *tertius autem modus prædicandi est, quando aliquod extrinsecum de aliquo prædicatur per modum alicuius denominationis*: & in isto modo prædicandi ponit conuenire omnia sex vltima prædicamenta, & in hoc differre ab alijs quatuor primis, quod ibi late profequitur: & ex hac doctrina soluit primam dubitationem ibi motam dicens: sic ergo patet, quod licet motus sit vnus, tamen prædicamenta, quæ sumuntur secundum motum sunt duo, *secundum quod à diuersis rebus exterioribus fiunt prælicamentales denominationes*. Ergo ex mente D. Thomæ diuersæ denominationes extrinsecæ sufficiunt hic constituere diuersa prædicamenta. Idem habet 5. Metaph. lect.9. littera c.

17 Habetur idem expresse opusculo 48. apud D. Thomam tractatu 6. capite primo per totum, vbi inter alia sic dicitur: *secundo modo fit denominatio ab extrinseco, scilicet ab eo quod non est indenominato formali, sed est aliquid absolutum extrinsecum, a quo fit talis denominatio*: quod late exponit; & concludit: *& isto modo denominant illa sex prædicamenta*: idque per totum caput probat. Quæ authoritates, vel nullo ponderante, intentum conuincunt.

18 Rationeque probatur primo: nam numerus denarius prædicamentorum non tam est introductus ad agnoscendam materialem rerum distinctionem; quia hæc maior solet esse inter individua eiusdem speciei, quam inter diuersa prædicamenta; vt patet de actione, & passione, vbi, & situ: sed est introducta ad agnoscendam distinctionem modi prædicandi deseruientem ad modos definiendi, & diuidendi; & hac de causa quæst.7. huius libri diximus solam distinctionem rationis ratiocinatæ sufficere aliquando ad distinguenda diuersa prædicamenta: sed sæpe contingit, quod ex diuersa respicientia, vel applicatione ad aliquid extrinsecum oriuntur diuersæ formales denominationes variantes per se primo modum generalem prædicandi, & definiendi: ergo diuersa denominatio extrinseca, cum adsunt aliæ conditiones requisitæ sufficit variare prædicamenta.

§. IIII.
Soluuntur argumenta

19 DEinde probatur illa generali ratione: quia non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate: quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora: sed nulla vrget necessitas tot multiplicãdi formas, vel modos intrinsecos, vt quoties ego muto locũ, vel vestẽ muter intrinsecis vbicationib⁹, & habitu, & alijs huiusmodi, vt patebit discurrendo per singula fundamenta prioris sententiæ.

20 An-

20 Antea tamen instabis ex Arriag. disp. 5. Metap. sect. 3. n. 44. quod non procedimus consequenter, ex vna parte affirmando relationem distingui à fundamento, & ex alia negando Habere, & Vbi non distingui realiter à vestitu, & corpore: nā ille, qui diceret, quod quoties homo mutat vestes, mutare etiam aliquem intrinsecum modum, non aliquid magis improbabile diceret, quam qui assereret, producta vna albedine in India, v.g. resultare nouos modos intrinsecos in omnibus albis totius mundi; imò minus probabile est hoc vltimum, quam primum: quia minor mutatio fit in me per productionem alterius hominis in India, quam ex mutatione vestium.

Respondetur primo, nos quæst. 23. admisse esse probabile in via D. Thomæ, quod relatio prædicamentalis non differt realiter à ratione fundandi: & in illa sententia, quoad hoc, nulla est disparitas. Loquendo autem de distinctione relationis à substantia, quam certo diximus tenendam apud Diuum Thomam, facile soluitur argumentum, quia non aduenit de nouo ratio fundandi sine mutatione physica; & ratio fundandi realiter differt à substantia.

21 Quia tamen iudicamus esse probabilius, quod adhuc à ratione fundandi relatio differt realiter, restat vt disparitatem assignemus, cur idem non dicimus de sex vltimis prædicamentis? Respondetur, quod hoc ideo est, quia vere non sunt ad aliud, nisi ex modo diuerso significandi; & si sunt ad aliud vere, est propter relationem in qua ex modo significandi fundantur denominationes extrinsecæ, & illam iam admittimus differre à fundamento: in illa autem relatione aliam entitatem superaddere, non video ad quid sit necessarium?

22 Ad formam argumenti dicimus, quod cum mutantur vestes, homo mutatur à calore in frigus, & has qualitates perse notum est realiter distingui à subiecto, & illud mutare. Rursus, si vestes adhæreant, etiam causant impulsum, & alias mutationes physicas. Nos autem loquimur præcisse de mobili secundum locum *inquantum huiusmodi*, vt ait S. Thomas relatus num. 14. & istum motum docemus solum mutare extrinsece, & non intrinsece per aliquam aliam formam distinctam realiter ab ipso motu: nam motum non negamus realiter distingui à substantia, & illam mutare realiter. Cum nascitur vnum album, non producuntur relationes in alijs albis: quia vna relatio numero sufficit ad plures terminos eiusdem rationis; sicut pater habens plures filios ad omnes vna relatione refertur. Quod si vnum album sit in toto mundo, & aliud nascatur, quamuis in loco valde distanti, fatemur in illo consurgere realem relationem: quia ista non impeditur locali distantia; sicut ipse tenetur fateri de relatiua denominatione, quæ consurgit posito extremo, & esse non poterat, extremo non posito.

23 Iam ad primum relatum nu-

mero 9. respondimus quæstione 7. Vnde non video qua consequentia P. Rubio, qui ibi nobiscum fatetur solam distinctionem rationis sufficere ad distinguenda prædicamenta; hic adstruat sex vltima esse res, vel modos realiter distinctos; quia si alicubi minima distinctio est ponenda, est in huiusmodi, quæ minus sunt, quam omnia alia. Et similiter à contrario potest argui ad hominem contra P. Suarez qui disput. 47. sectione 2. negat distinctionem relationis à fundamento; & tamen illam ponit inter plura ex sex vltimis prædicamentis, quæ vt diximus, sunt minoris entitatis, quã relatio. Deinde, si disput. 53. sect. 1. num. 3. ponit formam prædicamenti *Habere* esse mere extrinsecam; cur idem non dicit de alijs prædicamentis, vel negat denarium numerum prædicamentorum?

24 Ad secundum respondetur, quod res denominata extrinsece nõ ponitur in prædicamẽto; sed ipsæ res quæ respectum ad extrinsecum dicunt, vel ipsæ realis respectus, & vtrumque est in creatura, quæ ponitur in prædicamento. Præter quã quod iam diximus, quod illæ relationes sunt reales prædicamentales, sed non mutuæ: de quo quæstione 24.

25 Ad tertium respondet Sanctus Thomas 3. Physicorum lect. 5. littera 1. dicens, quod sola causa agens est à qua potest denominari aliquid sicut ab exteriori: sic igitur secundum quod aliquid denominatur à causa agente, est prædicamentum passionis; nam pati nihil est aliud quam suscipere aliquid ab agente. Secundum autem quod è contra denominatur causa agens ab effectu, est prædicamentum actionis: nam actio est actus ab agente in aliud. Hæc ibi. Itaque materialiter hæc duo prædicamenta important motum; sed prout illa entitas est in passo ab illo à quo est causata, denominatur passio: & ita completiue est abextrinseco. E contra verò cum incipit denominatio à principio, & consideratur actus actiui ab isto in aliud, est prædicamentum actionis. Et opus. 48. apud D. Thomam tractatu 2. de prædicamento Passionis, caput secundum sic inscribitur, *quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco*: videatur.

26 Ad aliam partem, quæ tangit de subiecto motus, non possumus hic respondere, quia pertinet ad libros Physicorum. Nunc solum dicimus, quod motus realiter differt a substantia; & ita motum recipiens, realiter mutatur: sufficit tamen, quod mutetur vno ente, & non opus est semper tria entia ponere, nempe, actionem, & passionẽ, & motum, & vltra ista formam introductam.

27 Ad authoritates respondetur. Ad primam, quod ibi in principio lectionis 15. solum ait S. Thomas, quod *hæc prædicamenta sunt determinata ad aliquod genus rerum naturalium, vt patet præcipue de Agere, & Pati, & de Vbi, & Quando*: & quod ideo Philosophus in Metaphysica illa prædicamenta prætermisit. Quod est dicere, ista prædicamenta,

ta sunt in motu corporali, & in loco, & tempore attinentibus ad Philosophum; & ideo in illis non detinetur Metaphysicus. Ex quo quid ad rem?

28 Secunda authoritas, si conuinceret, probaret actionem esse in agente: contra mentem ipsorum arguentium; qui illam authoritatem adducunt in Physica disp. 17. num. 39. & illam exponunt de actione secundum esse morale considerata. Quod suo loco examinabitur. Quæ solutio potest aptari testimonio ex 4. sententiarum, cum ibi loquatur expresse S. Thomas de *circunstantia moralis actus*, & de intrinseco in acceptione morali: & adhuc ibi fatetur, quod locus, & tempus sunt quid extrinsecum.

29 Vltimæ authoritati respondetur, quod vt aperte insinuat Sanctus Thomas illa lectione 20. littera b. loquitur de relatione secundum dici, quæ intelligitur inter indumentum, & habentem; & pariter lectione 17. littera a. in fine declarat esse respectus ex modo significandi cum fundamento in re fundatos in ipsa relatione: nullum tamen est verbum, quo insinuet realiter ab ipsa differre: vnde erit denominatiua relatio ab extrinseco desumpta.

30 Ad vltimum respondetur, quod vt diximus quæstione 21. §. 4. esse *in* est aliquid commune omni accidenti: vnde non constituit speciale genus accidentis; sed est ratio analoga nouem generum; at verò esse ad aliud vt ad purum terminum, constituit speciale genus relationis; vltra quod sunt multi modi respiciendi aliud, vel vt agens, vel vt mensuram extrinsecam loci, vel temporis; & ad hæc ad classes reducendas, instituta sunt hæc specialia prædicamenta sumpta ab extrinseca denominatione.

QVÆSTIO XXVIII.

De Actione, & Passione prædicamentali.

1 QVia Philosophus sex vltima prædicamenta summa breuitate pertransit, quatuor illorum fere silentio inuoluens; vel quia facilia, vel quia ad vsum non multum necessaria, vt hic ait Magister Soto: vel vt dicit Auerrois 5. Metaphys. com. 14. Philosophus tacuit ibi prædicamenta Situs, & Habitus *propter abbreuiationem sermonis, vel quia latent*: ideo tractatui prædicamentorum supplementum adiecit Gilbertus Porretanus; & quia libellum inscripsit. *Ex principiorum*, seu generum; ideo ipse vocatur *Author sex principiorum*; ex quo horum prædicamentorum definitiones, seu descriptiones desumuntur.

§. I.

Quid sit Actio.

2 ACtionem sic definit Gilbertus: *Actio est forma secundum quam, in id quod subijcitur, agere dicimur*: quam definitionem sic declarat Author opusculi 48. apud D. Thomam tractatu de Actione cap. 1. inter alia notans, quod vt habetur tertio Physicorum, actio, & passio & motus sunt vna, & eadē res: vnde calefactio nihil aliud est, quā calor vt est in influxu, prout scilicet est actus existentis in potētia; quod idem est, quod motus, v.g. cum aqua calefit ab igne, ab isto in aqua causatur calor, qui essentialiter est qualitas tertiæ speciei; secundū autem quod est in influxu, scilicet, quia magis, & minus introducitur, dicitur motus, qui est post prædicamentum; quia est viale; secundum autē quod denominat ignem calefacientem, dicitur actio. Vtrum autem, vltra istam denominationem extrinsecam agentis, in principio producente sit ponēda alia entitas, quæ sit etiam actio? est quæstio, non in Logica, sed in Physica disputanda.

3 Secundo notandum, ex Philosopho 9. Metaph. textu 16. & ex D. Thoma 1. p. quæst. 18. artic. 3. ad 1. & alibi sæpe, quod duplex est actio: vna quæ transit in exteriorem materiam, vt calefacere, & secare: alia quæ manet in agente, vt intelligere, sentire, & velle. Quarum hæc est differentia: quia prima actio non est perfectio agentis, quod mouet, sed ipsius moti: secunda autem actio est perfectio agentis; vt ibi declarat S. Thomas. & omissis multis dubijs de subiecto, & termino, distinctione, & specificatione harum actionum, quæ ad Logicum non attinent; vt logicalia tractemus.

§. II.

Primum dubium.

INquiritur primo, *vtrum sola actio transiens pertineat ad hoc prædicamentum?*

4 Sunt tres opiniones. Prima affirmat actiones immanētes, & transeuntes in hoc prædicamento vniuoce, & directe constitui. Ita PP. Conimbr. lib. 3. de Anima cap. 8. q. 3. art. 3. Fonseca lib. 5. Metap. cap. 15. q. 10. Auersa hic quæst. 21. sect. 2. & probabilem dicunt PP. Carmelitani hic disp. 16. quæst. 2. num. 13. & tenent Monteſinos 1. 2. disp. 3. quæst. 5. Albelda 1. p. disp. 25. sectione 4. n. 49. & alij.

Quorum fundamentum est: nā *actio est accidens, à quo res constituitur actu producens*: sed in ista ratione vniuoce conueniunt actio transiens, & immanens: quia etiam in actione immanenti inuenitur vera productio; cum mueniatur verus terminus productus, verum agens, & vera potentia operatiua: ergo vtraque est vera actio sub hoc prædicamento contenta. Alia argumenta vsque ad vndecim congerit erudite M. Baptista loco citando, & ea diligenter diluit.

5 Alij

5 Alij asserunt actiones immanentes simul esse in prædicamento qualitatis, vt subiectum disponunt, & in hoc prædicamento, quatenus producunt terminum, & potentiã actiuam reducunt ad actũ. Ità Suarez disp. 48. Metaph. sect. 2. n. 12. & sect. 6. n. 9. & clarius lib. 3. de Anima cap. 5. num. 11. Sanchez lib. 6. quæst. 3. concl. 3. & alij: & nituntur fundamentis primæ, & vltimæ sententiæ.

6 Dicendum tamen est, actiones immanentes pertinere ad prædicamentum qualitatis; & non ad hoc prædicamentum actionis. Ita habetur expresse opusc. 48. apud D. Thomam cap. 7. alias primo, de Actione, vbi dicitur: similiter intelligere, & sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actum intelligendi, vel sentiendi esse actu in intelligente, vel sentiente: *Hæc autem actio immanens, non est directe in prædicamento actionis, ideo de ipsa satis dictum est.* Hæc ibi.

Deinde, sæpe docet S. Thomas quod sola actio transiens infert passionem, vt videri potest 1. p. q. 23. artic. 2. ad 2. & 2. 2. quæst. 59. artic. 3. ad 3. & in 1. dist. 40. quæst. 1. artic. 1. ad 1. constat autem, quod sola Actio prædicamentalis infert Passionem, quæ est prædicamentũ.

Rursus ipse S. Thomas in 1. dist. 8. quæst. 4. artic. 3. dicit: *Quod actio secundum quod est prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu*: quod solum verificatur de actione transeunte. Quare ita tenent communiter Thomistæ; imò fere omnes Theologi, & Philosophi, vt multis relatis ostendunt M. Baptista 1. 2. quæst. 3. disp. 39. dub. 3. & PP. Carmelitani de Anima disp. 21. quæst. 1.

7 Rationeque probatur primo: nam sex vltima prædicamenta sunt actus imperfecti, non solum ignobiliores qualitate, sed & ipsa relatione: actus autem immanẽtes sunt qualitatibus multis perfectiores.

Secundò: quia nequit aliquid commune vniuocum dari, actui imperfecto transeunti, qui identificatur cum motu; ac actui perfecto, qui est actus completus, & perfectus subiecti: ergo istæ duæ actiones non conueniunt in vno genere huius prædicamenti. Antecedens probatur: nam hac ratione a modis, & entibus non abstrahitur vna ratio vniuoca; nec à postprædicamentis, & ab his, quæ cõtinentur in prædicamento.

8 Per quæ de facili argumenta soluuntur negando minorem: imò & maiorem. Vnde S. Thomas q. 8. de Veritate artic. 6. inquit, quod sola actio transiens *proprie actio nominatur*; immanens verò *proprie dicitur operatio*: in hoc autem prædicamento solum proprie ponuntur, quæ proprie sunt actiones. Et sic illam definitionem non admittimus; nisi intelligatur de actu imperfecto entis in potentia.

***

§. III.

Dubium aliud.

SEcundo inquiritur, *vtrùm actiones transeuntes instantaneæ, vt illuminatio, & similes, pertineant ad hoc prædicamentum?*

9 Negat Soncinas lib. 9. Metaphys. quæst. 21. quia omnis actio de Genere actionis, est cum motu, vt dicitur 3. Physicorum cõm. 19. sed omnis motus est successiuus, vt ibi dicitur: ergo omnis actio huius prædicamenti est successiua.

Videturque fauere S. Thomas in 3 dist. 15. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. ad 2. dicẽs, quod in illuminatione non abijcitur aliqua qualitas, sed in quantum recipitur lux; *& idio non est passio*: ac proinde, nec actio, cum sibi mutuo correspondeant.

10 Melius tamen Araujo 5. Metaph. quæst. 6. artic. 3. num. 15. & Baptista vbi supra num. 236. & omnes authores relati num. 4. & 5. admittunt istas pertinere ad prædicamentum actionis: quia illuminatio vere est actio transiens, vt expresse ait S. Thomas quæstione 8. de Veritate artic. 6. & in opusculo 48. illo cap. 1. vel 7. in fine dicitur, quod non omnis actio corporea est cum motu agentis. Magnes enim non mota vllo genere motus attrahit ferrum; & de multis alijs agentibus posset hoc inueniri.

Deinde illa illuminatio vt actio, est in aliquo prædicamento: sed non in prædicamento qualitatis; quia non est dispositio ipsius illuminantis: ergo vere est in prædicamento actionis.

11 Ad primum dicitur, quod motus definitus 3. Physicorum, etam comprehendit instantaneas mutationes, quæ non sunt immanẽtes, vt patet ex D. Thoma ibi lectione 2. littera b. & libro 5. lectione 2.

Ad authoritatem S. Thomæ dicitur, quod ibi solum negat illuminationem causare passionem alteratiuam, vt patet in cor. illius artic. non tamen negat causare passionem communiter, vt nunc loquimur.

12 Disputant hic aliqui, vtrum generatio substantialis, & creatio contineantur sub hoc prædicamento? Cæterum de Generatione Philosophi, & de creatione disputent Theologi, vel Metaphysici.

§. IV.

Quid sit Passio.

13 PAssio sic describitur opusculo 48. apud D. Thomam ex Gilberto: *Passio est effectus, illatioque actionis.* Sed quia huic definitioni videtur obstare, id quod dictum est num. 2. quod actio, & passio sunt vna, & eadem res, & cum idem non sit causa sui, videtur quod passio non sit effectus actionis.

Ideo ad respondendum, vel obuiandum huic difficultati, notat ibi, quod aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter: vno modo *proprie*, prout scilicet, causatur, vel causatum est ab eo: & isto

illo modo passio non est effectus actionis: alio modo quia quando vtrumque fit, ita fiunt simul, quod vnum necessaria connexione intelligitur esse post aliud. Quod est dicere, non est causalitas physica; est tamen connexio, quæ dicitur illatio logica: nam actio, & passio sunt ab ipso agente ordine quodam necessario: prius enim intelligitur agens agere, quam aliquid à se pati: & sic Passio dicitur effectus Actionis.

QVÆSTIO XXIX.

De quatuor vltimis prædicamentis.

1 EX parte imitantes summam Aristotelis breuitatem in his prædicamentis exponendis, ea simul declaranda proponimus; quia pauca sunt, quæ ad Logicos attinent de illis examinanda. Sequemur autem ordinem Gilberti, & opusculi 48. apud D. Th. in quatuor his prædicamentis ordinandis, & describendis.

§. I.

De prædicamento Quando.

2 *Quando est quod ex adiacentia temporis relinquitur.* Vocatur autem hic adiacentia temporis mensura eius, prout scilicet, ipsum tempus est mensura temporalium. Pro quo recolenda sunt quæ diximus de mensura, hoc libro quæst. 14. §. 2. Insuperque notandum, ex dicto opusculo 48. cap. 1. de isto prædicamento, quod mensura vniuscuiusque rei potest considerari dupliciter. Vno modo absolute, prout scilicet applicabilis est; alio modo prout applicatur ad ipsum mensurabile. Cum autem tempus sit quædam mensura, poterit his duobus modis considerari: vno modo absolute, & sic dicitur tempus: alio modo applicata ad motus successiuos, siue sint partes motus primi mobilis, siue sint alij motus, vel ad mobilia inquantum mobilia sunt. Et quia talia vt sic mensurata à tempore, sic mensuratæ denominantur; sicut dicimus ambulationem hodiernam; ideo à tali absoluto, scilicet tempore sic denominante, sumitur prædicamentū Quãdo. Hæc ibi.

3 Ex quo expositā manet definitio: & reijci potest opinio Patris Suarez, qui disput. 50. Metaphys. sectione 12. asserit Quando esse intrinsecam rerum durationem. Quod falsum esse constat, primo: nam Quando durationem supponit, quia iuxta Philosophum cap. 4. ante prædicamentorum: *Quando est vixisse heri, superiori anno, &c.* Et S. Thomas 5. Physicorum lectione 3. ait, quod *Quando significat in tempore esse*: quod & docet in 1. ad Amb. distinctione 37. quæst. 1. articulo 1. ad 2. Deinde, ipse Suarez ibi sect. 1. n. 5. docet durationem esse existentiam rei continuatam, & alibi sæpe ait, quod existentia realiter est idem cum essentia: ergo Quando non erit accidens prædica-

mẽtale, sed ipsa substãtia rei. Quod tamen patet esse falsum; quia re inuariata, Quando, variatur. Et cum tempus non fuerit, non erit Quando; sicut nec Angeli mensurantur isto tempore, sed æuo, quod est totum simul.

4 Notatur autem illo opusculo 48. in fine huius prædicamẽti, quod in Angelis est Quando per quandam coexistentiam, quam habet tẽpus continuum cum durationibus eorum. Dicimus enim: quando fuit Angelus? & respondetur, heri, vel hodie: non tamen, quod Angelus quantum ad suum esse mensuretur die externo, vel hodierno: sed quia dies externa, vel hodierna simul fuit cum dicta duratione Angeli, scilicet, cum suo æuo, vel æuum suum simul coexistit tempori hesterno, vel hodierno. Videatur S. Thomas 4. Physicorum lectione 20. & sic verificatur, quod Quãdo variatur ad variationem temporis.

§ II.

De Prædicamento Vbi?

5 GIlbertus sic definit Vbi; *est circunscriptio corporis à loci circunscriptione proueniens.* Quæ descriptio sic exponitur opusculo 48. apud D. Thomam: locus est superficies continentis immobilis: vnde corpus locatum, per suam superficiem tangit superficiem corporis locantis: & sicut est signata superficies corporis locati, ita, & superficies locantis. Superficies autem corporis locantis, potest dupliciter considerari: vno modo vt est in corpore locante, & denominat illud; & sic est quantitas: alio modo vt denominat corpus locatum: & sic facit prædicamentum Vbi; quod nihil aliud est secundum rem, *quam locus vt denominat locatum denominatione extrinseca.* Hæc ibi.

6 Rursus ibi notat, quod dupliciter aliquid potest esse in loco, scilicet, *definitiue*, & *circunscriptiue*. Definitiue sunt in loco, ea quæ licet quanta non sint, nec per se, nec peraccidens; tamen non sunt vbique; sed ita sunt in vna parte mundi, quod non sunt in alia, sicut sunt Angeli, & animæ separatæ. Et de talibus non potest proprie dici, quod sunt in Vbi: nam ea quæ sunt in Vbi continentur in loco: sed huiusmodi magis continent locum, quam contineantur à loco; non ergo proprie sunt in Vbi. Circunscriptiue verò sunt in loco corpora quanta: & hoc est genus huius prædicamenti.

7 Illius species assignat Philosophus 3. Physicorum textu 45. dum ait; *amplius omne corpus sensibile in loco est. Loci autem species, & differentiæ sunt sursum, & deorsum; ante, & retro; dextrorsum, & sinistrorsum.* Hæc ibi. Et Sanctus Thomas libro 11. Metaphysic. lectione 12. ait, quod nihil aliud significat esse vbi, nisi esse in loco; & moueri secundum locum, nihil est aliud, quam moueri secundum vbi: ac perconsequens, vbi sumitur ab extrinseco. Et sic falsa est sen-

sententia Suarez disput. 51. Metaph. sect. 1. quod corpora sunt in loco per vbi intrinsecum. De quo latius 3. Physicorum; hic contra eum dicitur in illo opusc. 48. nihil acquiritur in re mobili nisi Vbi, quod est respectus loci ad locatum, vt circũscribit illud. Et infra; in motu locali acquiritur Vbi, quod denominat extrinsice.

§. III.

De prædicamento Situs.

8 SItus vocatur à Philosopho, & à Gilberto *Positio*: & describitur sic: *Positio est ordo, seu ordinatio partium in loco.* Quæ definitio sic exponitur opusc. 48. de Prædicamento Situs cap. 1. nam in ea est sermo de partibus integralibus quantitatiuis: & relationis nomine, seu *ordinis*, nõ intelligitur relatio prædicamentalis; sed relatio secundum dici. Et si sit ordo partium in toto, pertinet ad quantitatem. Si vero partes integrales comparentur ad locum, prout scilicet parti sic ordinatæ in toto correspondet pars loci; & talis ordo, seu ordinatio partium in loco dicitur Positio, quæ est prædicamentum Situs. Vocatur autem à Philosopho 5. Metap. textu 24. *dispositio*, qua voce semper importatur *ordo habentis partes*: sed differt à qualitate: quia *Situs est ordo partium in loco*: De quo S. Thomas ibi lectione 20. & 1. 2. q. 49. art. 1. ad 3.

9 Hinc tamen videtur deduci, quod Situs non sit distinctum prædicamentum ab Vbi: nam per Vbi res dicitur contineri à loco: ac proinde, habere partes ordinatas in loco. Nec aliter variari potest Situs, nisi per variationẽ ipsius Vbi, vel quoad totum corpus; vel saltem quoad aliquas partes; vt si homo qui sedebat, surgat.

10 Propter hoc Aureolus in 2. dist. 2. q. 1. art. 1. existimat positionem, seu Sitũ esse formaliter ipsum locum. Et Fonseca 5. Metap. capite 7. q. 2. sect. 4. ad 5. dicit prædicamẽtũ Situs populari quidem sensu distinctum fuisse à prædicamẽto Vbi; sed Philosophico rigore non esse reuera distinctum. Cui in re subscribit Auersa q. 21. sect. 5. dicens, potuisse sine incommodo non poni distinctum prædicamentum; tamen ad explicandos diuersos modos loquẽdi, & respondendi ad interrogationes, non male potuisse distingui.

11 Alij per aliud extremum censent realiter distingui. Ita illi, qui distinctionem realem arbitrantur necessariam ad distinguenda prędicamenta, quos iam retulimus q. 7. n. 1. & in particulari loquendo de his duobus prædicamentis, Sanchez lib. 6. quæst. 13. conclus. 3. & M. Ioan. à S. Thoma q. 19. art. 3. in fine, qui vltra rationem generalem, iam solutam illa q. 7. addit rationem specialem; quia potest Situs manere inuariatus, variato Vbi: sicut in eo, qui sedens, vel stans portatur sine variatione sessionis mutando diuersa loca: & similiter toto loco inuariato potest secundum partes variari Situs; sicut in eodem loco potest, quis sedere, aut stare, aut cubare: ex hoc enim sumit D. Tho-

mas

mas diuersitatem huius prædicamenti, à prædicamento Vbi in opusc. 48. vbi supra.

Rursus S. Thomas 4. Physicorũ lectione 7. ostendit, quod ad Situm non est per se motus; quia eius species indiuisibiles sunt, sicut species figuræ; cum Situs se habeat vt figura externa corporis, quæ sumitur per comparationem ad locum extrinsecum. Cum igitur ad Vbi detur per se motus, sequitur quod Situs, & Vbi realiter distinguantur.

12 Dicendũ tamen est, Situm esse distinctum prædicamentũ ab Vbi; sed non realiter ab illo distinctum, sed solum ratione ratiocinata, orta ex diuerso termino extrinseco vtriusque. Priorem partem, nullus qui cum Philosopho denarium prædicamentorum numerum admittit, negare potest: alioquin in Scholis non esset hic numerus admittendus, sed solum apud vulgares sustinendus. Cuius oppositum constat, quia vulgus prædicamenta non distinguit, sed Logica, & Metaphysica.

13 Secunda pars sumitur ex M. Soto cap. 4. & 9. & M. Iauello tractatu 5. parte 2. cap. 1. & 10. & tenent P. Suarez disp. 52. Metaph. sect. 1. num. 9. & P. Rubio hic n. 4. dicens esse communem. Colligitur clare ex D. Thoma libro vndecimo Metaph. lectione 12. in principio dicente: *Positio vero non addit supra Vbi, nisi ordinem partium determinatum, qui nihil aliud est, quam determinata relatio partium ad inuicem.* Et libro 5. lect. 9. littera 5c. docet Vbi, & Situm sumi à mensura extrinseca; quæ est locus: cum hoc discrimine, quod si non consideretur ordo partium in loco, erit Vbi; *quo considerato erit Situs*: ergo sola hac diuersa consideratione distinguuntur. Idem docet lectione 17. littera a, in fine. Et libro 3. Physicorum lect. 5. littera i. ait, *secundum autem, quod denominatur à loco, est prædicamentum Vbi, & Situs; quod addit supra Vbi ordinem partium in loco.*

14 In istis verbis S. Thomæ est totum fundamentum huius conclusionis; quod totum desumitur ex propria significatione terminorum: nam vbicari dicit circunscribi à loco absolute: Situari vero dicit partes situatas sic, vel aliter coordinari: quod totum saluatur per relationem secundum dici realiter indistinctam, quæ intelligitur fundari in ipso Vbi, propter ordinem partium in loco.

15 Ad rationem contrariæ sententiæ dicitur, quod inuariato Vbi totius, & partium, non potest variari Situs; & sic potius confirmatur nostra sententia; ibi autem solum dicitur, quod manente eodem toto locato, & eodem toto loco, possunt partes diuersæ locati, diuersis partibus loci applicari; & ideo est aliqua diuersitas inter comparationem totius locati ad totum locum, & inter comparationem partium ad partes: & sic differunt Situs, & Vbi: quia illud dicit ordinem partium locati ad diuersas partes loci; Vbi vero dicit circunscriptionem locati à loco: est ergo distinctio rationis, sed non realis, nisi in connotato termino.

16 Ad id quod vltimo additur, ses-

respondetur, quod S. Thom. lib. 5. Physicorum lect. 3. litt. b. ait, quod *Situs ordinem quendam partium demonstrat; ordo vero relatio est: vnde sicut in ad aliquid non est motus; ita nec in Situ.* Quibus verbis non intendit docere, quod Situs sit prædicamentalis relatio, sed sumere argumentum à paritate: quod sicut ad relationem non est per se motus, quia est relatio consequuta; ita nec ad Situm est per se motus; quia est respectus resultans ex tali positione partium. Et subdit: *& similiter Habere dicitur secundum quandam habitudinem corporis ad id quod ei adiacet: vnde in his non potest esse motus, sicut nec in relatione:* bene autem potest totum hoc verificari, si Situs logice consequatur ex Vbi; sicut melius verificatur, quod ad relationem non sit per se motus, in sententia asserente, quod relatio non differt à ratione fundādi: quāuis ad hoc verificandū, non sit necessaria.

17 Duo alia notantur opusc. 48, apud D. Thomam de Situ; primum est capite 2. quod dupliciter potest exponi denominatio, siue respectus huius prædicamenti. Primo, vt dicat respectum sumptum à partibus loci, ratione partium locati: & sic in rigore saluatur, *quod hoc prædicamentum dicat formam extrinsecus aduenientem.* Secundo à contrario, vt potius dicat respectum sumptum à partibus locati ad partes loci: & hoc magis consonat significationi dictionum, quæ important Situm, seu positionem: nam sessio, & cubatio, magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectum ad partes loci, quam econuerso. Et harum expositionum ibi neutra alteri præfertur. Sed videntur differre ex modo concipiendi diuerso.

18 Tres proprietates Situs proponit ibi capite tertio, ex Gilberto, videlicet, quod Situs, *non recipit magis, nec minus*: quia nec partes loci, nec partes corporis locati, suscipiūt magis, vel minus; ideo nec Situs suscipit magis, vel minus. Secunda, quod *non recipit contrarietatem.* Tertio proprium est Situs *proxime assistere substantiæ materiali*: quia proximus respectus substantiæ materialis, siue terminatiue; siue fundamentaliter, est Situs: vnde docet S. Thomas Quodlib. 3 art. 7. in fine, quod Situs est ordo partium corporalium secundum locum. Addit Iauellus, quod hæc assistentia est suppositis omnibus alijs formis accidentalibus, quia Situs supponit Vbi, & hoc Quantitatem: quo facile excluditur impugnatio Suarez disput. 52. Metaph. sect. 2. in fine, hanc proprietatem non recipientis.

19 Species huius prædicamenti, secundum B. Albertum, sunt æque, & non æque situatum esse, & positio recta, & flexa; sub quibus cō prehenduntur, stare, sedere, iacere. Aliter diuidit Iauellus cap. 10. nam Situs, vel est à natura, vel ab accidente, vel à voluntate: à natura, vt caput hominis est supra, & pedes infra; ab accidente, vt si homo cadat capite verso; à voluntate, vt si homo eligat, sic, vel sic stare; aut sic iacere, vel sedere. Vel

vt:

vt ait Soto, alius est Situs à generatione naturali; alius ex appetitu, vel electione animalis.

§. IIII.

De Prædicamento Habitus.

20 TRes acceptiones huius vocis *Habitus* distinximus q. 46. n. 5. Nunc, vt dicit Philosophus 5. Metap. textu 25. & S. Thomas 1. 2. q 49. art. 1. dicitur tanquam actio quædam habentis, & habiti, sicut est in illis, quæ circa nos habemus: & appellatur actio, non prædicamentalis, sed grammaticalis, quia est quasi *habitio*; & sic inquit Philosophus, quod *inter habentem indumentum, & indumentum, quod habetur est habitus medius*, nempe ex modo significandi respectiuo: nam inter, habentia, & res habitas est respectus realis non conuersiuus, sicut homo dicitur habere tunicam; & tunica non dicitur habere, & tenere hominem. Et hoc *habere*, pertinet ad istud prædicamentum, seu est genus suprem um illius.

21 Definitur à Gilberto sic: *Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia; secundum quam, hoc quidem habere, illa vero dicuntur haberi.* Pro qua definitione exponenda, notat S. Thomas lib. 3. Physicorum lect. 5. littera 1. circa finem, quod alijs animalibus natura dedit sufficienter ea, quæ ad conseruationem vitæ pertinent; vt cornua ad defendum, corium grossum, & pilosum ad tegendum; vngulas, vel aliquid huiusmodi, ad incidendum sine læsione. Et sic cum talia animalia dicuntur armata, vel vestita, vel calciata, quodammodo non denominantur ab aliquo extrinseco, sed ab aliquibus suis partibus; vnde hoc refertur in his ad prædicamentum substantiæ, vt puta, si diceretur, quod homo est manuatus, vel pedatus. Sed huiusmodi non poterant dari homini à natura: tum quia non conueniebant subtilitati complexionis eius: tum propter multiformitatem operum, quæ conueniunt homini inquãtum habet rationem; quibus aliqua determinata instrumenta accommodari non poterant à natura: sed loco omnium inest homini ratio, qua exteriora sibi præparat loco horum, quæ alijs animalibus intrinseca sunt. Vnde cum homo dicitur armatus, vel vestitus, vel calciatus, denominatur ab aliquo extrinseco, quod non habet rationem, neque causæ, neque mensuræ: vnde est speciale prædicamentum, & dicitur *Habitus*.

22 Sed attendendum est, quod etiam alijs animalibus hoc prædicamentum attribuitur; non secundũ, quod in sua natura cõsiderantur, sed secundum quod in hominis vsum veniunt: vt si dicamus, equum phaleratum, vel sellatum, seu armatum. Hactenus S. Thomas. Idem habetur opusc. 48. apud D. Thom. de hoc prædicamento cap. 1.

23 Addit bene Suarez disp. 53. sect 2. n. 2. quod hominum industria, etiam ad res inanimatas extendi potest denominatio huius prædicamenti, saltem quatenus sunt imagines inanimatorum, & præsertim ho-

hominum & sic imagines vestiuntur: & habere vestem in illis pertinet ad hoc prædicamentum. Imo cum domus, & palatia tapetis ornãtur, præbent denominationem pertinentem ad hoc prædicamentum.

24 Ex doctrina huius prædicamenti clare deducitur, non omnia prædicamenta posse consistere in aliquo intrinseco quia ex sola extrinseca adiacentia vestis consurgit denominatio huius prædicamenti; & omne aliud superadditum superfluum, & intelligibile est.

Sed inquit Didacus à Iesu consistere in modo quoddam accidentali, ratione cuius habet homo potentiam passiuam vt illi vestes accommodentur. Et Rubio num. 2. dicit, quod consistit in modo speciali quo corpus se accommodat vestibus, aut armis.

25 Sed contra: nam homo nudus est capax vt vestiatur: & tamen non dicitur vt sic habere vestem, vt ex terminis patet. Deinde, posita quantitate, & figura, & alijs qualitatibus hominis, est in illo capacitas vt vestiatur: ergo adhoc alio accidente non indiget. Rursus, illa accomodatio vestium est ab arte; & posita figura accommodata, habetur, etiam sine illo modo super addito.

26 Ponunt alij hoc prædicamẽtum esse accidens resultans ex adiacentia indumenti; vel accidens ratione cuius res dicuntur indutæ: quod accidens est modus quidam, vel forma accidentalis realiter media inter vestem, & hominem vestitum. Ita Sanchez lib. 6. quæst. 14. & Araujo lib. 5. quæst. 7. articulo. 5. & alij.

27 Cæterum hoc non consonat doctrinæ S. Thomæ locis relatis n. 21. & rursus non habet amplius homo per hoc quod vestiatur, ac haberet brutum si vestiretur; & in illo modus non ponitur. Deinde, posita circunscriptione vestis: & ablato illo medio accidente: æque bene homo esset vestitus: ergo *Habere* consistit solum in denominatione extrinseca iam explicata.

28 Sed obijcies: nam vt diximus quæst. 7. num. 5. & latius q. 23. nullum accidens prædicamentale est realiter ipsa substantia; quia idem non potest realiter esse per se, & in alio: sed constat, quod vestimenta, siue arma, sunt in genere substantiæ: ergo ab illis non potest sumi denominatio huius prædicamenti.

Huic difficultati dupliciter occurritur opusc. 48. apud D. Thomam capite 2. primo dicendo, quod non est incõueniens, quod respectus realis in substantia fundetur: substantia enim creata, in quantum huiusmodi, realiter refertur ad creatorẽ; & talis respectus immediate in ea fundatur.

29 Secundo respondet dicẽdo, quod non ex omni substantia indifferenter fiunt arma, & vestimenta: sed arma fiunt ex substantia habẽte aliquam qualitatem, puta duritiem, & huiusmodi. Similiter vestimenta fiunt, non ex qualibet substantia indifferenter; sed ex habente talẽ qualitatem, puta mollitiem, & plicabilitatem, & huiusmodi. Et super his qualitatibus fundatur respectus,

qui

qui est habitus; vel à dictis substantijs in quantum habent tales qualitates resultat.

30 Ambæ istæ solutiones sunt probabiles: & solam priorem tradit Soncinas libro 5. Metaph. q. 40. dicens quod non est inconueniens, quod substantia habeat rationem accidentis quoad prædicationem: quia per accidens, seu accidentaliter denominat rem, quæ ipsam habet.¶

31 Cæterum hoc solum probat, substantiam entitatiue, posse esse accidens prædicabile, iuxta dicta lib. 1. quæst. 27. sed quia modo loquimur de accidente prædicamentali; quod est posterius relatione, quam diximus non fundari immediate in substantia, vt videre est hoc lib. q. 22. §. 5. ideo mihi magis probatur secunda solutio.¶ Proprietates Habere exponuntur illo opusc. 48. cap. 2. & 3.

Summa textus Postprædicamentorum.

1 IN hac tertia parte tractat Philosophus de quibusdã proprietatibus, seu conditionibus, quæ aut omnibus, aut quibusdam prædicamentis conueniunt, & in nullo determinate continentur; & propter suam imperfectionem, *postprædicamenta* dicuntur: & quia sunt numero quinque, scilicet, *oppositio, prioritas, si multas, motus, & modus habendi*, ideo quinque capitibus hæc pars continetur, & terminatur.

Summa capitis 10. de Oppositis.

2 DIuiditur hoc caput in tres principales partes. Proponit in prima quatuor oppositionum genera: in secunda illa comparat adinuicem; in tertia specialiter exponit contraria. In prima parte inquit, quod opposita modis quatuor opponi dicuntur; aut ea, quæ sunt ad aliquid, vt duplum, & dimidium; aut vt contraria, vt bonum, & malum: aut vt habitus, & priuatio, vt cæcitas, atque visus: aut vt affirmatio, atque negatio, vt sedere, & non sedere opponuntur.

3 In secunda parte docet, quod priuatiue opposita non sunt opposita relatiue. Nec priuatiue opposita sunt contrarie opposita. Et quod oppositio contradictoria ab alijs differt: in his enim solis alterum verum, alterum falsum esse, necesse est semper alterum falsum vt sit: quia necesse est aut affirmationem, aut negationem veram esse.

4 Demum in tertia parte ponit quinque conditiones contrariorum. *Prima*: malum bono necessario contrarium est; at malo interdum bonum, interdum malum contrarium est. *Secunda*; non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. *Tertia*: fieri non potest vt duo contraria ambo simul eidem insint. *Quarta*: contraria sunt circa idem, aut specie, aut genere. *Vltima*: contraria omnia, aut in eodem genere, aut in contrarijs generibus esse; aut ipsa genera esse, necesse est.

Sum-

Summa cap. 10. & 11. de modis Prioris, & Simul

5 IN capite 10. docet, quod Prius quippiam alio quatuor dicitur modis. *Primo* quidem, & proprijſsime, prius tempore, ſicut quod eſt antiquius, & veteſtius alio. *Secundo* prius id eſſe videtur, quod non conuertitur eſſendi conſequentia; quo pacto vnum duobus eſt prius, nam ſi vnum ſit, non neceſſario ſequitur duo eſſe; bene tamen è contra. *Tertio* modo dicitur aliquid prius, ordine. *Quarto* vulgariter dicitur prius dignitate. Vltra quos modos. *Quinto* dicitur prius natura: eorum enim, quæ eſſendi conſequentia conuertuntur; alterum, quod eſt cauſa quouiſmodo vt alterum ſit, prius natura non incongrue dici poteſt.

6 Capite 12. proponit tres modos Simul. *Primo*, ſimpliciter, proprijſsimeque ſimul dicuntur, quorum generatio eſt tempore in eodem. *Secundo*, ſimul natura dicuntur, quæ eſſendi quidem conſequentia cum conuertantur; neutrum tamen vt ſit alterum cauſa eſt. *Tertio*, dicuntur eſſe ſimul natura, quæ eiuſdem generis diuiſione, ſibi opponuntur.

Summa capitis 13. & 14. De ſpeciebus Motus, & de modis Habere.

7 PRoponit Philoſophus capite 13. quod motus ſpecies ſunt ſex: generatio; corruptio; accretio, decretio; alteratio, & ea mutatio, quæ loco accommodatur. Et ſubdit, quod generaliter omni motui contrariatur quies; & peculiariter quicumque motus contrariatur oppoſitæ ſibi formæ.

8 In vltimo capite docet, quod Habere multis dicitur modis, & proponit ſeptem, vt habere quantitatem, & qualitatem, & ea quæ adiacent corpori; & ipſa corporis membra etiam habentur: & totum habet partes, ſicut arbor ramos; & domus fudamentum, parietem, & tectum: & dolium habet vinum, & modium triticum: & homo habet poſſeſsionem. Dicitur etiam vir habere vxorem, & vxor virum: qui quidem remotiſsimus omnium habendi modus eſſe videtur.

§. Duo notanda circa Poſtprædicamenta.

9 QVoniam horum exacta diſcuſsio ad Phyſicos attinet; duo tantum hic notanda ſunt. Primum ex D. Thoma lib. 5. Metaphyſicorum lectione. 12. littera e. quod ratio ſufficientiæ diuiſionis oppoſitionis in quatuor membra prædicta, talis eſt: aliquid contra ponitur alteri, vel opponitur, aut ratione dependentiæ, qua dependet ab ipſo: & ſic ſunt oppoſita *relatiue*: aut ratione remotionis, quia ſcilicet vnum remouet alterum; quod quidē cōtingit tripliciter. Aut enim totaliter remouet, nihil reliquēs; & ſic eſt negatio, ſeu oppoſitio cōtradictoria. Aut relinquit ſubiectū ſolū; & ſic eſt *priuatio*.

aut relinquit ſubiectum, & genus; & ſic eſt *contrarium*: nã contraria non ſolum ſunt in eodem ſubiecto; ſed etiam in eodem genere: ergo quatuor modis aliqua opponuntur, nẽpe, contradictorie, contrarie, priuatiue, & relatiue.

10 Secundo circa modos Prioritatis, notandum, quod prioritas naturæ, de qua hic Philoſophus tractat, à multis reputatur idem ac prioritas *in quo*; quando vero vnum fuerit principium alterius ſine cauſalitate in illum, dicetur prioritas à *quo*, quia ab alio trahit originẽ ſine dependentia, & cauſalitate. Et ſic in diuinis perſonis eſt prioritas *à quo*, & non inſtantis *in quo*, vt docent Zumel, Vazquez, & Suarez, 1.p.q.42. ar.3. quia cũ ſumma ſimultate æternitatis ſtat, quod realiter vna perſona ab alia procedat realiter, vt fides docet: & ſic prior illa erit, non prioritate *in quo*, ſed *à quo*.

11 Per oppoſitum M. Soto hic cap.11. & Mag. Ioan. à S. Thoma quæſt.20. art.2. nomine prioritatis *in quo*, intelligunt prioritatem, vel temporis, vel alicuius inſtantis in quo vnum ſit ante aliud; & nomine prioritatis *à quo* dicunt ſignificari prioritatem naturæ, quando ſunt ſimul, ſed vnum dependet ab alio vt effectus à cauſa.

12 Reputo hanc ſecundam ſententiam ueram, & conformem Philoſopho, & D. Thomæ 1.p.q.43. artic.3. qui cum Sanctis Patribus in diuinis perſonis nullã agnoſcit prioritatem, ſed ſolum ordinem originis: vnde omnis prioritas à quo erit cum cauſalitate dependentiæ eorũ, quæ in eodem inſtanti ſimul ſunt.

Quia tamen illi, qui à nobis diſſentiunt, diuerſimode ſignificatum vocum vſurpant; ne in diſputationibus æquiuocari, vel hallucinari cõtingat, melius erit voces diſtinguere, & dicere, quod prioritas naturæ *à quo* proprie, & in rigore, eſt prioritas cauſalitatis, ſine eo quod vnũ ſucedat alteri, ſed ſolam exigit depẽdentiam vnius ab alio: at vero minus proprie, vocabitur prioritas *à quo* ordo originis, vt iam diximus. 2.p.Metaph. Controu.16.num.10. & latius tractant Theologi diſputando de SS. Trinitate, cui ſit honor, & gloria in ſæcula.

Finis Libri ſecundi.

LOGI-

LOGICÆ
LIBER TERTIVS, CONTINES QVÆSTIONES SVPER DVOS LIBROS ARISTOTELIS POSTERIORVM ANALYTICORVM.

PROOEMIVM.

1 IVXTA partitionē Logicæ libro primo traditam, disputandum sequebatur de his quæ pertinent ad secundam operationem intellectus; ad quam dirigendā Philosophus scripsit duos libros *Perihermenias*, seu de *Interpretatione*: quia tamen scitu necessaria circa illos libros in dialecticis institutionibus sunt tradita; ideo fere cōmuniter Doctores hic abstinent à cōmentarijs, & quæstionibus librorum illorum, & immediate se transferunt ad exponendos libros, quibus dirigitur tertia intellectus operatio, qui in Græco dicuntur *Analytica*, idest, *resolutorij*, aut resolutiui, eo quod tractant de resolutione. Nam *Resolutio logica* est examinatio qua indicatur de aliqua re, an sit legitima, & perfecta, resoluendo rem vsque ad prima principia, ex quibus composita est: ad similitudinem resolutionis physicæ, in qua compositum naturale, vel artificiale dissolui tur in partes, ex quibus constabat; vt cum mixtum resoluitur in elementa; domus in lapides, & ligna; & oratio in syllabas; & sic de alijs. Et hoc est quod inquit S. Thomas hic lectione prima. *quia iudicium certum de effectibus haberi non potest nisi resoluendo in prima principia, ideo pars hæc Analytica vocatur, idest, Resolutoria.*

2 Quia tamen syllogismus constat materia, & forma, sicut reliqua entia naturalia, & artificialia, & vt euidenter concludat, debet habere illationis formam euidentem; & vt generet iudicium certum, debet habere præmissas necessarias; ideo est duplex resolutio syllogismorū; alia ex parte formæ tantum; alia ex parte formæ, & materiæ simul: vnde subdit S. Thomas: certitudo autem iudicij, quæ per resolutionem habetur, est, vel ex ipsa forma syllogismi tantum: & ad hoc ordinatur liber *Priorum Analyticorum* qui est de syllogismo simpliciter: vel etiā cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones

tiones per se, & necessariæ; & ad hoc ordinatur liber *Posteriorum Analyticorum*, qui est de syllogismo demonstratiuo. Quia tamen de forma syllogismorum abunde dictum est libro tertio Dialecticæ; ideo ad cõplete tradendam logicam, solũ restat vt tractemus de syllogismo demonstratiuo.

3 In quo tractatu duo extrema vitanda, & diligenter præcauenda sunt. Antiqui enim considerantes Aristotelis prolixitatem, & obscuritatem (quam in hoc opere consulto affectasse iam diu notauit Themistius) conati sunt continuato litterę commentario litteram totam perspicuam facere; & dubitationibus emergentibus, non potuit non pars hęc plusquam dimidiã Logicã occupare. Recentiores verò videntes sex mensium spatio non posse tot quæstiones textuales Adolescentibus proponi; nec vnum verbum faciunt de textu Philosophi; & tribus, vel quatuor dubitatiunculis propositis, totum tractatum absolutum arbitrantur.

4 Isti tamen, vel ex eo reprehendi sunt, quia fatentur ipsi argumentationem, vel demonstrationẽ esse obiectum principalitatis Logicæ; & peruersus ordo est plus curare de partibus minus principalibus, quam de principalibus; & totas impensas consumere in medijs, & non curare de consequutione finis non est sapientium, & prudentium. Qua propter curabimus (vt alij Thomistæ ante nos perstiterunt) ita breuitati temporis consulere textualem expositionẽ omittendo, quod quæstiones scitu necessarias breuiter pertractare nõ omittamus, vt omni ex parte studentium profectui consulamus. Qui Philosophum intelligere cupit, legat expositionẽ S. Thomæ, & acutissima commentaria Cardinalis Caietani, & M. Soto, & aliorũ, & laborem nostrum superuacaneũ iudicabit in textu declarando, aut in compendium redigendo.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm omnis doctrina fiat ex præexistente cognitione?

§. I.

Opinio Platonis reijcitur à Philosopho.

1 ORditur Philosophus libros de Posteriori Analysi ab illa celebri propositione: *Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua, ex præexistente fit cognitione.* Cuius exordij occasio fuit opinio Platonis, qui libro 12 de Republica, & in Mænone, & Phędro, & alibi sępe docuit, nullius rei scientiam à nobis acquiri de nouo, sed nostrum scire esset quoddam reminisci: vnde per studiũ, & exercitiũ non causabatur in nobis scientia; sed tantum remouebantur impedimenta, & reducebatur homo quasi in memoriam eorum, quæ naturaliter scit ex impressione formarum separatarum.

2 Cuius fundamẽta erant duo. Primum ab experientia: nam si vocetur adolescẽs perspicacis ingenij, qui alicui scientiæ nunquam operã dederit, si ordinate interrogetur de re-

rebus illius scientiæ, apte, & recte ad omnia respondebit: ergo antea scientiam habebat, & solum auferũtur impedimenta vt expedite possit omnium recordari.

Secundũ argumentum Platonis erat: cum desideramus scire, vel optamus cognoscere aliquid ignotum, vel aliquid iam notum? Si hoc secundum: habetur intentum. Primum verò dici nõ potest: quia nemo inquirit, quod nunquam nouit: & superuacanea esset inquisitio, quia habita scientia, ignoraret an ipsam acquisisset: ergo antequã discamus, iam habebamus scientiam in memoria quasi in actu primo.

3 Huic positioni Platonis se opponit Aristoteles lib. 1. Metap. tex. 49. quatuor rationibus eam impugnans. Et vltimã sic proponit S. Thomas ibi lect. 17. littera K. quia si per ideas scientia in nobis causatur, oportet quod per ideas causetur in nobis cognitio sensibiliũ: ex quo sequitur quod aliquis nõ habens sensum possit cognoscere sensibilia: quod patet esse falsum: nã cæcus natus nõ potest habere scientiam de coloribus.

4 Rursus, Platonem impugnat lib. 3. de Anima tex. 14. vbi asserit, quod *intellectus est sicut tabula, in qua nihil est scriptum, sed plura possunt in ea scribi* quia, videlicet, vt ibi declarat S. Thom. lect. 9. in fine, intelligibilia nõ sunt in intellectu actu; sed potentia tãtum. Et inde probat S. Thomas 1. p. quæst. 84. artic. 3. quod anima non intelligit omnia per species naturaliter inditas: tum quia nullus homo obliuiscitur ea, quæ naturaliter cognoscit, vt patet in primis principijs: tum quia naturale est animæ corpori vniri, cuius est forma, vt fides docet, & habetur in Concilio Lateranensi sub Leone 10. sess. 8. & naturalis operatio rei non impeditur totaliter per id quod est sibi secundum naturam: ergo si hominis anima naturaliter esset plena scientia omnium, per vnionem corporis non impediretur ne posset exire in actum.

5 Demum, Aristoteles Platonẽ impugnat hic, docens non oportere abire in infinitũ, nec precedere scientiam actu à natura: quia cognitio discursiua generatur à principijs per se notis: & hoc modo scientia acquiritur per argumentationem, vel syllogismũ: vnde finis demõstratiui syllogismi: est scientiæ acquisitio: & quia necessitas cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex fine desumitur, ideo Philosophus vt ostendat necessitatem demonstratiui syllogismi, conatur explicare quod vi illius scientia acquiritur: quia si scientia non posset per demonstrationẽ acquiri, nulla esset necessitas demonstratiui syllogismi.

6 Ad primum argumentũ Platonis dicitur, potius experientiam suadere oppositum: quia, si adolescens ille interrogetur de difficilioribus scientiæ, omnino ignorabit quid respõdeat: & si aliquid verũ dicat, erit à casu, & nescience se scire, & verũ dicere. Si autẽ interrogetur de per se notis, vel de immediatis; sola quidẽ explicatione terminorũ respõdebit: hoc tamẽ probat habitum principiorũ esse quodãmodo naturalẽ; nõ verò ipsã scientiã; vnde optime

respondet Arnobius libro 2. aduersus Gentes, cum Platone loquens: *Si tibi vere respondet; non rerum scientia, sed intelligentia ducitur.*

7 Addit S. Thomas 1. 2. quæst. 63. art. 1. cum Philosopho 2. Ethicorum in principio, quod in ratione hominis insunt naturaliter quædã principia naturaliter cognita, tam scibilium, quam agendorum, quæ sunt quædam seminaria intellectualium virtutum, & moraliũ: quibus intellectus adiutus propria industria, & Doctorum institutione sciẽtias acquirit.

8 Et hac via Philosophus, & S. Thomas hic lectione tertia in fine secundo argumento Platonis respondent, quod illud quod quis addiscit, non erat omnino priùs notum; nec omnino ignotum: sed erat notum in potentia, siue virtute in principijs præcognitis vniuersalibus per se notis; ignotum autem in actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu uirtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam, & actualem: & ista cognitio scientifica est effectus demonstrationis: vnde antea nõ erat scientia nisi in potentia, & in virtute.

§. II.

Sensus propositionis Aristotelis.

9 Hæc licet ab omnibus Peripateticis admittantur; dubitant tamen de sensu relatæ propositionis:

In primis bene notat S. Thomas lectione prima littera a. in fine, quod non loquitur de omni cognitione; quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet: esset enim in infinitum ire. Deinde aduertit, quod nomen *doctrinæ*, & *disciplinæ*, ad cognitionis acquisitionem pertinet: nam doctrina est actio eius qui aliquid cognoscere facit: disciplina est receptio cognitionis ab alio. Dubium ergo manet, an loquatur de sola cognitione intellectus demonstratiua?

10 Referuntur Paulus Venetus, & quidam alij, qui Philosophũ exponunt de omni cognitione intellectus, & pro tanto dicunt eius propositionem verificari, quia cognitio intellectus ortum habet à sensu, iuxta illud: *nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu.* Quod & sequitur Iauellus tract. 11. cap. 1.

Per oppositum Didacus à Iesu disput. 16. quæst. 1. & Cabero tractatu 7. disput. 1. dub. 1. propositionem Philosophi intelligunt de conclusione demonstratiua, quia sic melius excluditur positio Platonis iam relata, & exploditur error Heraclitj, & Cratili negantium dari scientias.

11 Dicendum tamen est Philosophum loqui de omni, & sola cognitione intellect. discursiua. Est cõmunis Interpretum, & expressa S. Tho. lec. 1. littera a. dicẽtis: nec accipitur hic doctrina, & disciplina secũdũ quod se habet ad acquisitionẽ scientiæ tãtũ: sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscumque. Quod patet, quia manifestat hanc propo-

si-

positionem etiam indisputatiuis, & rethoricis disputationibus, per quas non acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti scientia, vel intellectu, sed vniuersaliter, *cognitione*. Addit autem *intellectiua*, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ: nam procedere ex vno in aliud, rationis est solum. Hæc ibi. Quod sufficit omnino ad intentum conuincendum: quia vt hic notat Caietanus, quod ab ipso Philosopho expositum est, nostram non exposcit glosam. Vnde & Boetius, & alij legunt: *omnis doctrina, omnisque disciplina discursiua, &c.* Quare ita tenent B. Albertus, & Auerrois, & communiter expositores antiqui, & Recentiores: vnde fallũtur, qui eis oppositum tribuunt.

12 Nec aliorum argumẽta obstant: non primum; tum quia loquitur Philosophus de cognitione præexistente, quæ vere eodem modo dicatur cognitio, sicut illa, quæ causatur; quod non cõuenit sensui: tum etiam nam admittit Philosophus cognitionem principiorum non causari ex alia; quod falsum esset, si loqueretur de simplici apprehensione, quæ supponit notitias sensuum.

13 Minus obstat secũdum, quia radicitus conuelluntur errores ab vniuersalioribus incipiendo: nam docendo qualiter discurramus ex notioribus ad minus nota, explicatur radix vnde proueniat, quod de nouo addiscamus scietiam eorum, quæ ignorabamus: quia hoc conuenit non solum scientiæ, sed omni cognitioni, quæ discursu fit. Vnde ipse Philosophus 1. Posteriorũ textu 44. & S. Thomas lect. 44. littera c. docent, quod etiam in opinatiuis sunt aliquæ propositiones immediatæ, quæ per aliquod medium probari non possunt: vnde cũ non procedatur in infinitum, non reducuntur ad alias priores: propositiones tamen contingentes mediatæ, reducuntur ad aliquas immediatas; & ideo de illis etiam verificatur axioma Philosophi.

QVÆSTIO II.

De præcognitionibus, & præcognitis.

§ I.

Duæ præcognitiones; & tria præcognita.

1 DIco primo, ante demonstrationem, in genere duæ dantur præcognitiones, & tria præcognita. Colligitur ex Philosopho: & est communis. Posteriorem partem probat S. Thomas initio lectionis secundæ: nam præcognita sunt res cognitæ ante cognitionem discursiuam: sed ista tantum sunt tria: ergo tantum sunt tria præcognita. Probatur minor: nam conclusio est cuius scientia per demonstrationem quæritur: in conclusione autem aliqua propria passio de aliquo subiecto prædicatur: & tota conclusio infertur ex aliquibus principijs. Tunc vltra. Quia cognitio simplicium præce-

dit cognitionem compositorum, necesse est quod antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum, & passio. Et similiter oportet, quod cognoscatur principium ex quo cõ clusio infertur; cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Habemus ergo tria præcognita, scilicet, principium, seu præmissæ, quæ adunantur vt vnum integrum principium conclusionis, & subiectum, & passio.

2 Prior vero pars, scilicet, quod præcognitiones sint duæ, probatur ibidem: nam horum trium, scilicet, principij, subiecti, & passionis, est duplex modus præcognitionis, seu anticipatæ cognitionis, scilicet, *an est*, & *quid est*: eo quod aliæ duæ quæstiones enumeratæ à Philosopho 2. Posteriorum capit. 1. scilicet, *quia est*, & *propter quid est*, per ipsam demonstrationem cognoscuntur: siquidem scitur passionem conuenire subiecto, & propter quid illi conueniat: remanet ergo quod præcognitiones in genere sint duæ tantum. Quamuis quæstio *an est*, diuidatur in *an est rei*, & *an est veritatis*? & *quid est*? cũ significet definitionẽ, diuiditur in *quid rei*? & *quid nominis*, sicut, & definitio diuiditur.

3 Obijcies, nam ante demonstrationem debet præcognosci bonitas illationis: ergo non sunt tantum tria præcognita.

Respondetur non requiri præcognitionem reflexam in actu signato de bonitate illationis: quia eo ipso quod in actu exercito assentiamur præmissis conuincimur assentiri conclusioni: quando autem dispositio præmissarum non est ita manifesta solet in actu signato indigere probatione illationis necessitas: hoc tamen pertinet ad resolutionem Prioristicam, quæ est ex parte formæ tantum; nunc illa supposita numerantur præcognita posteriorística, quæ ex materia scibili sumuntur, nempe, ex principio, subiecto, & passione. Et ita respondet Magister Soto capite primo in fine textus secundi.

§. II.

Quid præcognoscatur de principio?

4 DIco secundò; de principio non præcognoscitur *quia est*, sed solum *quia verum est*. Hanc conclusionem probat Sanctus Thomas initio lectionis secundæ: quia ostenditur in 7. Metaphys. quod complexa non diffiniuntur: hominis enim albi non est aliqua diffinitio; & multo minus enunciationis alicuius. Vnde cum principium sit enunciatio quædam, non potest præcognosci de ipso quid est; sed solum quia verum est: eo quod ante conclusionem præbemus assensum præmissis vt veris: & hoc est principij veritatem cognoscere.

5 Contra hanc rationem arguit Ægidius super textu 2. dubio vltimo, quia videtur in æquiuoco laborare: complexorum enim non est

est diffinitio quid rei; Philosophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quæ etiam complexis conuenit.

Respondet Caietanus capite 1. §. *circa eandem*; primo negando minorem: Quia Philosophus loquitur de quid nominis, & de quid rei: cum de *quid* in communi loquatur: principia autem complexa non habent quid, nec definitionem; & ideo simpliciter non præcognoscitur quid.

6 Secundò respondet, quod complexa, vt sic, quid nominis proprie non habent, vt docet Boetius; eo quod propositione significatur inesse aliud alij, seu vnum alteri conuenire; & non dicitur quid, nec significatur aliquid; nisi ratione alicuius incomplexi: vnde eo ipso, quod de principijs non præcognoscatur *quid*, quia non sunt definibilia; omne *quid* manet exclusum.

7 Aliter etiam respondet Didacus à Iesu disp. 16. quæst. 2. difficultate prima in fine, quod de principijs præcognoscendum est an sint vera, & quid significent: & hanc præcognitionem quid nominis Philosophus non expressit, vel vt omnino apertam; vel vt iam in extremis explicatam; vel quia non censebatur præcognitio significationis distincta à præcognitione veritatis, ratione cuius requirebatur, quia vbi est vnum propter aliud, ibi est tantum vnum.

8 Difficultate hoc non caret, attenta littera Philosophi, & expositione S. Thomæ: quia clare in præcognitione de passione distinguunt *quid rei*, & *quid nominis*; & vnum concedunt, & aliud negant: idem dicturi de principio, si in illo haberet locum distinctio. Rursus, quæ conueniunt propositioni, vel complexo ratione extremorum, non conueniunt formaliter vt complexo principio. Qua propter præferendæ sunt solutiones Caietani, vt potè in sensu formali verba Philosophi, & S. Thomæ accipientis: præmissa enim complexa in rigore, nec quid rei, nec quid nominis habet; & ideo solum præsupponitur veram esse: & hoc est præsupponere de principio an sit, vt circa textum secundū in fine notat Soto.

9 Secundò obijcies: multa sunt principia de quibus demonstratur veritas eorum, vt cum secunda passio est medium ad tertiam demonstrandam; & cum principia scientiæ subalternatæ demonstrantur in scientia subalternante: ergo non semper de principio præcognoscitur an sit verum.

Respondetur, quod vt docet S. Thomas 1. 2. quæst. 6. artic. 1. ad 1. non omne principium est principium primum: quia contingit aliquod principium esse primum in aliquo genere; quod tamen non est primum simpliciter. Si principium sit primum simpliciter, semper est principium, & nunquam conclusio: & ideo nunquam potest à priori demonstrari: & de isto exemplificat Philosophus ponens in exemplo primum omnium principiorum, scilicet, quod *de vnoquoque est affirmatio, vel negatio vera*;

seu, *quodlibet est, vel non est*. Principia verò solum in aliquo genere determinato, quando sumuntur vt principia, non demonstrantur; & tunc præcognoscuntur: si verò sumantur vt conclusiones, demonstrantur, & non præcognoscuntur, quia nõ habent rationem principij. Vnde in sensu formali manet vera nostra doctrina.

§. III.

Quid præcognoscatur de subiecto?

10 Dico tertio, de subiecto oportet præcognoscere, & *quid est*, & *quia est*. Probat S. Thomas initio lectionis secundæ: quia subiectum definitionem habet, & eius esse à passione non dependet; sed suum esse proprium præintelligitur ipsi esse passionis in eo: & ideo de subiecto oportet præcognoscere, & quid est, & quia est: præsertim cum ex definitione subiecti, & passionis sumatur medium demõstrationis. Hæc S. Thomas.

11 Sed objcit Toletus hic quæstione vnica: nam ad monstrandũ effectum per causam non requiritur præcognoscere quid sit causa; & quid effectus; sed solum quod effectus procedit per se à causa: ergo non requiritur præcognoscere quod quid est de subiecto; sed sufficit quid nominis: vt docuerãt ante eum Themistius, Ægidius, & Paulus Venetus. Vnde Astrologi demonstrant Lunam eclypsari per suam causam, ignorantes definitionem Lunæ: & Mathematici multa demonstrant de figuris, & numeris, ignorantes eorum quidditatem.

12 Respondetur ex D. Thoma 1. p. quæst. 1. artic. 7. ad 1. & ex Caietano hic dub. 1. Soto quæst. 1. ad 3. Masio, & Rubio quæst. 3. & alijs communiter, quod in scientia à posteriori sufficit quid nominis præcognoscere de subiecto. Nec de ista loquitur hic Philosophus, vt notat ipse capite secundo. In scientia verò à priori oportet præcognoscere quod quid est subiecti, vt probat ratio S. Thomæ, quæ est B. Alberti, & aliorum, cum definitio quid rei sumatur pro medio. Ad argumentum respondetur, quod de Sole, & Luna, & huiusmodi nos non habemus scientiam à priori simpliciter; & ideo non opus est præcognoscere quod quid est ipsorum; sicut & in Theologia accipitur *an est* loco quod quid est.

13 Sed instabis: nam obiectum horum librorum est demonstratio: & tamen in illis non supponitur, sed ex professo inquiritur quid est demõstratio? & pariter in libris de Anima inquiritur, quid est anima? & in tertio Physicorum inuestigatur, quid est motus? & Mathematici, qui tractant de lineis, & punctis, definiunt quid est punctum, & quid est linea; & sic de alijs: ergo scientia, & demonstratio inquirit de suo subiecto an sit, & quid sit? & illud non supponit.

Respondet Magister Soto ad tertium notabili tertio, quod

quod aliud eſt loqui de particulari demonſtratione; & aliud eſt loqui de tota ſcientia vnius ſubiecti: in particulari demõſtratione propter quid, præſupponitur de ſubiecto non ſolum quid nominis, ſed & quid rei, quod eſt medium demonſtrationis.

14 Loquendo autem de tota ſcientia vnius ſubiecti, ſupponit quid eſt illius: quia non poteſt illud demonſtrare: vnde Philoſophus 1. Topicorum cap. 2. docet, quod nulla ſcientia probat ſua principia, ſed ſupponit ea. Ad illam tamen pertinet antecedenter ſtatuere definitionem quidditatiuam ſubiecti, quia intendit manifeſtare eius naturam, & definit vt poteſt. Vnde ſcientiæ diuiduntur in duas partes; in priori parantur principia, & explicantur dignitates; & in ſecunda per huiuſmodi principia demonſtrantur paſsiones de ſubiecto. Hũc ordinem intradendis ſcientijs obſeruaſe Philoſophum, notauerat Caietanus ad 1. dubium; & nos iam diximus 1. p. Metaph. controu. 4 num. 30. & hic lib. 1. q. 2. num. 35. ex D. Thoma opuſc. 70. quæſt. 6. art. 4. in cor. Quod memoriæ eſt commendandum, quia eſt doctrina admodum neceſſaria.

15 Secundo arguitur: ſcientia & demonſtratio abſtrahunt ab exiſtentia, quia ſunt de his quæ aliter eſſe non poſſunt. exiſtentia autem contingenter conuenit creaturæ: ergo de ſubiecto non præſupponitur *quia eſt*. Vnde in hyeme eſt ſcientia de roſa, cum roſa in veritate nõ exiſtit.

Reſpondet Mag. Soto quæſt. 1. ad confirmat. tertij argumenti, quod ſcientia, & demonſtratio non ſupponit de ſubiecto, quod ſit actualiter, vt probat argumentum; ſed ſolum ſupponit de ſubiecto quod ſit verum ens in ſuis cauſis: vnde nullo homine exiſtente eſt vera ſcientia de homine.

16 Per oppoſitum Caietanus ad ſecundum dubium late probat, quod oportet præcognoſcere ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter; temporibus tamen ſuis, quod probat: quia illud eſſe ſubiecti præſupponitur, quo ſubſtat paſsioni: ſed ſubiectum non ſubſtat paſsioni niſi ſecundum eſſe reale in rerum natura, quia ſic inhæret: ergo oportet ſupponere ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter. Et hoc eſſe ſupponitur quia in ſcientia non poteſt probari. Denique, quia ſi Philoſophus ſolum loqueretur de eſſe ſubiecti poſsibili, idem affirmaret de paſsione, quia non fit demonſtratio de paſsione impoſsibili.

17 Ad argumenta reſpondet, quod ſcientia abſtrahit ab eſſe actuali exiſtentiæ in particulari; & non ab exiſtentijs in communi, nec à ſuppoſitione exiſtentiarum. Addit, quod ſecus eſt in acquiſitione ſcientiæ, & in vſu eius oportet ſubiectum eſſe in rerum natura, vt generet ſui ſcientiam in nobis, quia nil agit niſi ſit: in vſu vero, quia ſcientia non eſt niſi entis, & ens ſignificat eſſe, vt dicit Philoſophus lib. 2. cap. 6. & ideo oportet ſupponere ſubiectum eſſe temporibus ſuis. Hanc ſententiam ſequitur

Tole-

Toletus quæst. vnica ad 5.

18 Melius tamen respondet Ferrara lib. 1. contrag. cap. 66. circa rationem quartam, & Sanchez lib. 7. quæst. 1. conclus. 8. & Rubio quæst. 2. & alij, quod in inuentione scientiæ necesse est nos prius per sensus cognoscere rem esse, antequam aliqua passio de ipsa cognoscatur: quia à cognitione sensus nostra scientia originatur, & ideo de re quæ nunquam fuit non valemus scientiam per inuentionem acquirere. Intrinseca tamen ratio scienti æ non petit existentiam subiecti, vt argumentum probat: vnde S. Thomas illo capite 66. ratione 4. ait: intellectus noster secundum illam operationem, qua cognoscit, quod quid est, notitiam habere potest etiam eorum, quæ non sunt actu: potest enim equi, vel leonis essentiam comprehendere omnibus huiusmodi animalibus interemptis: ergo pariter potest de illis scientiam habere, quia minus est scire, quam comprehendere. Per quæ de facili argumenta soluuntur.

§. IIII.

Quid præcognoscatur de passione.

19 Dico quarto, de passione non præcognoscitur an sit, neque quid rei; sed solum quid nominis. Probat priorem partem S. Thomas citata lect. 2. nam id quod per demonstrationem concluditur nó oportet ante ipsam præcognoscere simpliciter: sed esse passionis in demõstratione cõcluditur quia ei esse est inesse subiecto, quod in demõstratione probatur: nõ ergo de passione præcognoscitur quia est

Secundam partem ibi ostendit D. Thomas: quia antequã sciatur de aliquo an sit, non potest sciri proprie de eo quid est: non entium enim non sunt definitiones: vnde quæstio an est, præcedit quæstionem quid est. Ergo si de passione non præcognoscitur an est, nõ præcognoscitur quid est.

Tertia pars ab eodem S. Thoma ibi probatur: quia non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen: propter quod etiam Philosophus in 4. Metaph. textu 11. lect. 7. in disputatione contra negantes principia, docet incipere à significatione nominum.

20 Sed obijcies: nam mediũ demonstrationis oportet esse præcognitum: sed mediũ est quod quid est passionis, vt dicitur 2. Post. tex. 8. ergo de passione non tantum præcognoscendũ quid nominis, sed etiã debet præcognosci quid sit.

Respondet Caietanus ad tertium dubiũ, quod in demonstratione terminante quæstionem quia est passionis de suo proprio subiecto, impossibile est præcognosci quid rei passionis formaliter loquendo, & sub ratione quid rei, propter rationem relatam S. Th. nam cũ passionis esse sit inesse subiecto; cum ante demonstrationẽ ignoretur ipsam in esse, ignorabitur eius quid rei: cum accidentis quidditas sit cui debetur in esse. Potest tamen præcognosci aliquomodo eius quid rei materialiter, sub ratione quid nominis, quod assumetur vt mediũ in demõstratione.

21 Lo-

21 Loquendo autem de demonstratione terminante quæstionem propter quid tantum, de qua agitur 1. Posteriorum cap. 13. nihil prohibet præcognosci quid rei ipsius passionis, quia ipsius esse præcognitum fuit. Pariter cum demonstratur quia de parte subiecti, & nõ de proprio subiecto, non inconuenit quod præcognoscatur quid est passionis, quia iam ipsum inesse præcognitum est. Videatur S. Thom. lib. 2. lect. 7. & sequentibus.

22 Secundo obijcies: vt diximus conclusione secunda, de principio præcognoscitur esse verum: sed non potest hoc præcognosci, quin præcognoscatur an est passionis: ergo de passione præcognosci debet an sit. Probatur minor: nam passio prædicatur de principio: vnde non potest supponi principium esse verum, nisi supponatur passionem esse: eo enim ipso quod passio non esset, principium esset falsum.

Respondetur, quod vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 2. artic. 2. ad 2. ad probandum aliquid esse, necesse est accipere pro medio quid significet nomen, non autem quod quid est: quia quæstio quid est, sequitur ad quæstionem an est. Et hæc significatio nominis passionis sufficit ad veritatem principij præcognoscendam.

23 Vel dicatur cum Caietano capite 1. circa 2. conclus. dub. vltimo, quod ad habendum quid rei passionis, non sufficit qualitercumque cognoscere ipsam esse; sed oportet cognoscere passionem in esse primo subiecto quia ex principijs primi subiecti causatur, & definitur: hoc autem non est necesse præcognoscere ad præcognoscendam principiorum veritatem. Rursus, non est inconueniens, quod res quæ est passio materialiter præcognoscatur: quia sermo D. Thomæ formalis est; & ideo esse passionis, vt passio præcognosci non potest, cum inquiratur, & demonstretur.

QVÆSTIO III.

Vtrum eodem actu quo cognoscitur conclusio demonstrata, cognoscantur eius principia?

1 QVamuis hæc, & sequentes quæstiones possint excitari de omni syllogismo, etiam non demonstratiuo; non potuerunt hic omitti, vt explicetur secunda pars capitis primi, vbi à Philosopho tanguntur, & à Doctoribus examinantur, quia valde conducunt ad intelligendam propriam rationem demonstrationis.

§. I.

Duæ extremæ sententiæ.

2 PRima opinio est Mag. Pauli Soncinatis libro 6. Metap. q. 10. concl. 3. quod eodem actu quo cognoscitur conclusio vt demonstrata, cognoscitur principium seu principia. Probat primo: nã eodẽ actu cognoscitur obiectũ, & id quod est ratio suæ cognoscibilitatis sicut eodẽ actu, videtur lux, & albedo & paries. Sed principiũ est ratio

cog-

cognoscibilitatis conclusionis; quia non dicitur cõclusio cognosci propter principium, nisi quia principiũ est ratio cognoscendi conclusionem: ergo vtrumque eodem actu cognoscitur.

Secundo: sicut ea, quæ ordinantur ad finem, se habent ad appetibilitatem, sic conclusio se habet ad veritatem, vt dicitur 2. Physicorum textu 89. Vnde dimanat illud proloquium: sic se habet principium in speculabilibus, sicut finis in operabilibus. Sed eodem actu, quo appetuntur media propter finem, appetitur ipse finis: ergo eodem actu quo attingitur conclusio propter principia, attinguntur ipsa principia. Vnde Philosophus hic textu 5. ait, quod *scire est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa*: quando autem vnum est propter aliud, ibi est tantum vnum, & vtrumque eodem actu attingitur.

3 Subscribit eidem sententiæ P. Rubio hic quæst. 5. docens assensum principiorum formaliter includi in assensu conclusionis. Citat multos; qui tamen loquuntur cum distinctione postea subijcienda. Rursus probat: nam in actu fidei formaliter includitur testimonium fide digni quia est ratio formalis credendi: ergo pariter in assensu cõclusionis includitur assensus principij. Deinde: nam assensus conclusionis essentialiter includit ordinem dependentiæ ad assensum principiorum tanquam ad rationem formalem obiectiuam: ergo ex consequenti claudit ordo ad principia. Eadem in substantia sunt argumenta Arriagæ disput. 15. Logicæ sectione 4. subsect. 2. & 3.

4 Patrocinantur eidem sententiæ alij recentiores, qui pro ea sic arguunt argumento desumpto ex Arriaga illa subsectione prima. Aliqua debet assignari ratio propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, duo habeant rationem præmissarum, & alius rationem conclusionis. Sed non potest esse alia, nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum tanquam in formale motiuum: ergo assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum. Probatur minor: quia vnus assensus non dependet ab alio in genere causæ efficientis, vt fert communis sententia: ergo solum dependet ab illo vt à formali motiuo.

Si dicatur, obiectum conclusionis pendere ab obiecto præmissarum, & non è contra; & hanc esse rationem cur illa sit conclusio.

Contra: nam obiecta sunt indifferentia vt arguatur à priori, vel à posteriori; & quod modo est conclusio, postea solet esse principium. Secundo: in syllogismo expositorio, æque potest inferri obiectum conclusionis ex obiecto præmissarum; ac è contra obiectum præmissarum ex obiecto conclusionis: ergo si non recurritur ad hoc quod præmissæ sunt ratio assentiendi, nó erit maior ratio, cur hæc sit conclusio, quam quod sit præmissa.

5 Per aliud extremum P. Raphael Auersa quæst. 24. sect. 2. non solum opinatur assensum consequentis esse actum distinctum realiter

liter ab assensu antecedentis; sed contendit conclusione secunda, quod assensus consequentis non includit assensum antecedentis, nec formaliter, nec virtualiter; quamuis ab illo pendeat, & ex illo inferatur. Priorem partem probat septem medijs. Sed potijssima sunt: quia intellectus noster est adeo debilis, & limitatus, vt non possit cognoscere vnum cum dependentia ab alio, vel vnum ex cognitione alterius, & vno simplici actu vtrumque cognoscere.

Secundo: sæpe aliqua præmissa est affirmatiua, & alia negatiua; aliqua euidens, alia obscura, aut probabilis: ergo non potest esse vnus, & idem actus qui hæc omnia complectatur, & simul sit affirmatiuus, & negatiuus; euidens, & obscurus, certus, & probabilis respectu diuersarum partium syllogismi: & hoc loquendo ex natura rei.

Tertio: quia non est formalis discursus sine actuali dependentia vnius actus inferentis alium.

6 Secundam partem probat: quia sicut in voce non repetuntur præmissæ, ita nec in mente: ergo posito assensu præmissarum à quo extrinsice pendet assensus conclusionis, elicitur, & infertur conclusio, absque eo quod ad eam formaliter, vel virtualiter exigatur nouus assensus præmissarum, vel principiorum.

§. II.

Notanda pro decisione.

7 PRo resolutione notandum, ex D. Thoma 1. 2. quæst. 8. art. 3. incor. & ad 2. & quæst. 12. artic. 4. & quæst. 22. de Veritate artic. 14. in cor. & ad 3. quod intellectus dupliciter potest ferri in principia, & in conclusiones; vno modo vt vnumquodque consideret *absolute, & secundum se*; alio modo vt vnum attingat *propter aliud*, seu *in ordine ad aliud*: sicut etiam finem, & media dupliciter appetimus, vno modo absolute absque expressa habitudine, & ordine vnius ad aliud; alio modo prout vnum est ratio volendi aliud. Hanc distinctionem S. Thomæ concorditer authores recipiunt; quamuis non eisdem vocibus exprimant: nã Ochan, & Gabriel quæst. 8. Prologi, conclusionem attingi propter aliud, vocant illud aliud, seu principium se habere vt *obiectum mouens*, ad conclusionem. At vero PP. Conimb. lib. 1. Poster. cap. 1. quæst. 2. art. 5. & alij recentiores, id quod S. Thomas vocat attingi absolute, ipsi appellant obiectum *quod*; & quod S. Thomas appellat cognosci propter aliud, ipsi vocant cognosci vt *quo*: vtrumque tamen in re est idem, quia ratio formalis, vt quo, & motiuum assentiendi est propter quod aliquid cognoscitur. Vnde S. Thomas in 1. distinct. 17. quæst. 1. artic. 5. ait, quod aliquid est diligibile dupliciter: vel sicut ar-

ratio dilectionis: vel sicut obiectum: sicut etiam color videtur vt obiectum, & lumen vt ratio per quam color est visibilis in actu. Quod est distinguere obiectum *quod*, & *quo*.

8 Secundo notandum, quod ratio cognoscẽdi, & obiectum quo mouens, est duplex; aliud intrinsecum; aliud extrinsecum. Intrinsecum est: quia vel realiter identificatur, vel saltim realiter coniungitur cum obiecto quod cognoscitur: extrinsecum (vt nomen sonat) est quia realiter differt, & extrinsice mouet ad alterius à se distincti cognitionem. Iuxta quam distinctionem, notat S. Thomas quæst. 8. de Veritate art. 15. quod *differt cognoscere aliquid in aliquo; & cognoscere aliquid ex aliquo.* Quando enim aliquid in aliquo cognoscitur, vno motu fertur cognoscens in vtrumque; vt cum res cognoscitur in specie propria, vel aliena. Sed tunc dicitur aliquid ex aliquo cognosci, quando non est idem motus in vtrumque, sed primo mouetur intellectus in vnum; & ex hoc mouetur in aliud: vnde hic est quidam discursus: sicut patet in demonstrationibus (inquit S. Thomas) primo enim intellectus fertur in principia tantum; & secundario fertur per principia in conclusiones. quia vt in principio articuli dixerat; *discurrere proprie est ex vno in cognitionem alterius deuenire.*

9 Denique diligenter notandum, hic cõfundi à nonnullis duas quæstiones valde inter se distinctas. Prima est, vtrum ad demonstrationem essentialiter exigantur plures operationes, an vero vna tantum sufficiat? Et si exiguntur plures; vtrum consistat essentialiter in omnibus, vel aliquæ illarum se habeant solum antecedenter, & præsuppositiue? Altera quæstio est vtrum valeat intellectus vnica operatione simul attingere principiũ, & conclusiones; vel conclusiones; & principia? Etiam si in ista operatione non consistat adæquate demonstratio. Rursus, si hoc non repugnat, consequenter oportet exponere, an vtrumque attingi possit formaliter, & in recto; an solum vnum, & virtualiter aliud; vel vnum solum in recto, & aliud in obliquo?

§. III.

Demonstratio exigit essentialiter plures actus.

10 Dico primo; ad demonstrationem essentialiter requiruntur plures operationes intellectus realiter distinctæ: & in illarum successione, & causalitate essentia illius consistit. Plane colligitur ex D. Thoma quæst. 8. de Veritate art. 15. Ex quo probatur primo: quia demonstratio essentialiter est formalis discursus: sed discursus formalis essentialiter exigit operationum intellectus pluralitatem: ergo & demonstratio requirit essentialiter pluralitatem operationum intellectus. Maior patet, ex eo quod se habent sicut superius

&

& inferius. quia omnis demonstratio est discursus cum cõditionibus requisitis ad generandam scientiam; non tamen omnis discursus est demonstratio, quia etiam in probabilibus discurrit intellectus. Minorem vero probat S. Thomas 1. p. quæst. 58. art. 3. ad 1. quia discursus quendam motum nominat: omnis autem motus est de vno priori in aliud posterius: vnde discurrere, proprie loquendo, est ex vno in alterius cognitionem devenire: quod sine operationum multitudine esse nequit. De quo videantur ibi Caietanus, Bañez, Nazarius, Molina, & alij expositores.

11 Secundo probatur: nam demonstratio est species syllogismi; quia significat syllogismum in materia euidenti, & necessaria: sed syllogismus essentialiter constat pluribus operationibus artificiose dispositis cum illatione vnius ex alia: ergo pariformiter sentiendum de demonstratione. Minor probatur ex propria significatione vocum: nam syllogismus significat collectionẽ orationum, vt Boetius dicit, & habetur Opusc. 48. apud D. Th. tractatu de syllogismo simpliciter cap. 4. & ideo nos lib. 3. Dialect. c. 3. q. 1. ostendimus præmissas, & cõclusionẽ esse de essentia syllogismi: ergo similiter essentia demonstrationis consistet in præmissis, & cõclusione, prout vnũ artificiose euidenter deducitur ex alio.

12 Vt tertia ratio percipiatur, notandum ex D. Thoma 1. p. quæstione 14. art. 7. quod in scientia nostra duplex est discursus. Vnus secundum successionem tantum; sicut cum postquam intelligimus aliquid in actu, conuertimus nos ad intelligendum aliud. Alius discursus est secundum causalitatem, sicut cum per principia peruenimus in cognitionem conclusionum. Quo posito, sic arguitur. Demonstratio est discursus cum reali causalitate principiorum in conclusiones: sed realis causalitas effectiua esse nequit sine reali distinctione effectus, & causæ, quia idem non potest realiter seipsum causare: ergo ad demonstrationem formaliter talem essentialiter exiguntur plures operationes intellectus. Hæc est ratio S. Thomæ 1. p. q. 19. art. 5. in corpore. Et siggillatim maiorem in sequentibus ostendemus; minor est per se nota in Physica; & consequentia legitima.

13 Ex quo facile solues vltimam rationem prioris sententiæ, quam tanti (sine causa tamen) faciunt recentiores. Neganda enim est minor. Ad probationem negandum antecedens. Et non video qua licentia appelletur communis sententia duorum recentiorum, contra omnes alios antiquos, & modernos; nisi quia alios Doctores nó legunt: & quod vidét à suis probari, illico pronũciant eo nibus placere, quasi ipsi suffragiũ omnũ habeãt.

14 Praterquam quod, adhuc dato, & nõ cõcesso, quod præmissæ nõ influerẽt efficiẽter, sed solũ formaliter esset ratio cur illæ haberẽt rationẽ principij: quia possent esse causa formalis extrinseca, a qua hic, & nunc quoad nos iste assensus

de-

dependet: quæ dependentia variatur in syllogismo à priori, & à posteriori: nam in vno effectus illuminat, & manuducit in cognitionem causæ, & in alio econtra causa illuminat, & mouet extrinsice saltem ad effectum: & non distinguere inter motiua intrinseca, & extrinseca est causa æquiuocationis illorum Authorum.

15 Sed obijcies: nam vno actu valemus rem, non tantum cognoscere quidditatiue, sed etiam comprehensiue; vt Angeli res creatas naturales comprehendunt: sed illa esset cognitio rei per suam causam: ergo esset demonstratio.

Respondetur admissa maiori; distinguendo minorem, esset cognitio per causam prius cognitam; nego minorem. Per causam simul cognitam, concedo. Vel melius esset in rigore negare minorem, quia illa esset cognitio effectus in causa, non ex causa: vnde esset demonstratio, vel virtualiter, vel eminenter; non tamen formaliter: & sic cognitio Angelica, & Diuina sunt demóstratiuæ, & discursiuæ virtualiter, & obiectiue, non formaliter & subiectiue: de quo S. Thomas 1. p. q. 14. artic. 7. & latius art. 14. [& alibi sæpe.

16 Secundo obijcies: nam discursus non est operatio essentialiter distincta à secunda operatione intellectus, vt colligitur ex D. Thoma q. 14. de Veritate artic. 1. & in 3. distinct. 23. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 1. & probant Ferrara lib. 3. de Anima quæst. 11. & frequenter alij ex Thomistis: sed secunda operatio intellectus est vna simplex qualitas, quia plura attingit per modum vnius: ergo pariter discursus, & demonstratio erit actus entitatiue vnus.

Posset in primis argumentum retorqueri: nam ostendimus 1. p. Metaph. Controu. 12. artic. 7. quod enunciatio mentalis est composita qualitas, quamuis compositio sit simplex; ergo à fortiori totus syllogismus, & demonstratio erunt plures qualitates: quia minorem vnitatem habet syllogismus, quã enũciatio, cum syllogismus componatur ex orationibus.

17 Sed quia conclusionem præsentem certiorem arbitror, quam quod mentalis enunciatio sit composita; adhuc dato quod esset simplex, respondetur quod syllogismus, & demonstratio necessario dicunt discursum causalitatis præmissarum in conclusionem: & cum idem non possit se ipsum causare; eo ipso actus sunt realiter distincti, quia est artificium ipsarum enunciationum. Vnde admissa illa opinione, erit differentia, quod secunda operatio dicit compositionem eorum, quorum vnum attribuitur alteri, syllogismus vero significat collectionem orationum, vt dictũ est. Et ly *ergo* dicit ipsarum connexionem, & causalitatem; non vero significat totam demonstrationem, sed partium illius ordinem.

***

§. IV.

Possunt eodem actu attingi conclusio, & principia.

18 DIco secundo; eo ipso quod cognoscantur principia, vt principia sunt, cognoscitur in illis conclusio, saltē implicite, virtualiter, & secundario; & eo ipso quod cognoscatur conclusio formaliter vt demonstrata, cognoscuntur principia vt motiuū formale extrinsecū essentiendi. Hanc conclusionē probant duo argumēta M. Soncinatis: & ambo videntur desumpta ex D. Thoma 1.2.q.8.art.3. & q.12.art. 4. vbi vt probet, quod vnus, & idem actus voluntatis est circa finē, & in id quod est ad finē, sic ait: cuius ratio est, quia finis, ratio est volēdi ea, quæ sunt ad finē: idē autē actus cadit super obiectū, & super rationē obiecti; sicut eadem visio est coloris, & luminis, vt supra dictū est. Et est simile de intellectu; quia si absolute principium, & conclusionē cōsideret, diuersa est cōsideratio vtriusque: in hoc autem, quod cōclusioni propter principia assentit, est vnus actus intellectus tantum. In quibus verbis, & conclusio, & omnes eius probationes habentur. Eademque est communis Theologorū, vt decem, & nouem relatis, ostendit nouissime M. Baptista 2. tomo. 1. 2. disp. 109. n. 82. & hoc, & non amplius probat ratio adducta n. 3. vt consideranti per se notum erit.

19 Dico tertio; aliquando intellectus eodem actu expresse formaliter, & in recto attingit conclusionem, & principia, & è contra principia, & conclusiones quando videlicet, conclusionē videt in principijs, vel principia in conclusione; quamuis nō semper sit necessariū, sed sufficiat attingere virtualiter, in obliquo, & extrinsece. Ita Capreolus in 1. dist. 1. q. 1. ad arg. contra 4. Ferrara 1. cōtra g. cap. 87. Caietanus 1. 2. q. 8. art. 3. §. *Ad horū euidentiā*, & late Baptista ibi n. 10. & n. 110. & 119. plures citans. Et probatur primo, experientia. Secundo, exemplo voluntatis, quæ hoc modo potest versari circa finem, & media. Tertiò, exemplo motus progressiui; quod exemplum omnino est aptum, quia diximus n. 10. quod discursus, & demōstratio quemdam motum nominant. Quæ argumenta latius alij prosequuntur.

20 Nobis sufficiat ratio à priori tacta à D. Thoma q. 22. de Veritate art. 14. nam vnitas actus sumitur ex vnitate obiecti: sed contingit principia, & conclusionē proponi, vt vnū obiectum: ergo vnico actu attingetur vtrumque. Probatur minor: omnia, quæ sunt ad inuicem ordinata sunt vnum in ordine, quoad inuicē ordinantur; quamuis in se materialiter sint plura: sed principia, & conclusio accipiuntur vt ad inuicē ordinata, & vt vnum est motiuum, & ratio aliud cognoscendi: ergo accipiuntur vt vnum obiectum; ac per consequens vno actu attinguntur.

Dices, actus esse plures in esse rei; vnum tamen sola vnitate ordinis; sicut, & obiecta sunt plura in re, & sola vnitate ordinis sunt vnum.

21 Sed contra: nam vnitas, quæ in esse rei est solum vnitas secùdum quid, solet in esse intelligibili esse vnitas simpliciter; sicut cum plura per modum vnius cognoscimus, & cum Metaphysicam dicimus esse vnam scientiam secundum speciem infimam; quæ tamen tractat de ratione vna ineſſe rei solum vnitate analoga: quia agit de omni ente. Ergo cum in casu præsenti accipiantur principia, & conclusio vt cadit sub vna ratione formali, actus qui versatur circa illa erit vnus simpliciter.

22 Iterum dices: vel principia sunt motiuum extrinsecum assensus conclusionis; vel intrinsecum? si primum dicatur; ergo nō possunt vno actu attingi. Si verò sunt motiuum intrinsecum, non possunt attingi pluribus actibus; & ideo non apparet qualiter conclusiones istæ possint esse simul veræ.

Respondetur, quod intellectus noster potest adunata diuidere, & diuisa adunare: si considerat principia secundum se, attingit motiuum extrinsecum assensus conclusionis: si verò ipsa considerat prout rationem assentiendi, iam considerat vt motiuum intrinsecum, vel explicite, vel implicite prout se extendit attentio, & perspicacitas cognoscentis: vnde S. Thomas 1. 2. quæst. 17. artic. 6. ad 2. ait, quod *in cognitione conclusionum participatur cognitio principiorum.*

23 Rursus obijcies: assensus præmissarum est causa assensus conclusionis: sed idem non est causa sui: ergo præmissæ, & concusio non possunt attingi eodem actu.

Respōdetur, quod quando sunt actus diuersi vnus realiter alium causat; quando verò est actus vnus, virtualiter vna ratio est ratio alterius, vt in transcendentibus, & in diuinis attributis solet dici.

24 Denique instabis: nam actus idem numero non potest esse simul à duplici habitu: sed actus quo attinguntur simul principia, & conclusiones videtur esse ab habitu principiorum, & ab habitu scientiæ, qui sunt habitus distincti, vt patet ex Philosopho 2. Poster. & 6. Ethicorum; quia non est cur potius sit ab vno, quam ab altero: ergo non est actus entitatiue vnus.

Tangit hanc difficultatem S. Thomas quæst. 22. de Veritate artic. 14. ad 3. & respondet, quod principia secundum se, sunt ab habitu principiorum, conclusiones verò prout illatæ, sunt ab habitu scientiæ: *Sed quando consideratur principium in ordine ad conclusionem, est eadem consideratio vtriusque, sicut fit in syllogismo*: & ita est ab habitu scientiæ. Quando autem conclusio secundariō, & virtualiter videtur in principio, potest vtrumque attingi ab habitu principiorum: & sic ait Soncinas solutione ad 1. vbi supra, potest dici, quod primario terminatur ad principia, & secundario ad conclusionē, quasi ipsam intelligat in suis principijs: sicut eadem visio prius natura terminatur ad speculum, quam ad res in eo repræsentatas. Frequentius tamen vtrumque attingitur ab habitu scientiæ, vel sapientiæ; de qua qualiter versetur

setur circa principia, diximus 1. p. Metaphys. controuersia 4. articulo 3.

Alia argumenta conferendo doctrinam conclusionum adinuicem, solutionem accipient.

QVÆSTIO IV.

De causalitate præmissarum, seu principiorum in conclusionem?

§ I.

Sententia negans causalitatem effectiuam.

1 ARbitratur aliqui præmissas ad conclusionis assensum solum concurrere formaliter, & illumina tiue; non verò effectiue influere in assensum conclusionis. Ita Valentia 1. 2. disp. 2. quæst. 4. puncto 2. Hurtado disp. 7. de Anima sect. 8. Arriaga disp. 15. Logicæ sect. 5. & alij Recentiores, qui intrepide proferunt esse communem. Probant primo: quia non sunt multiplicandi influxus sine necessitate; at vt intellectus illuminetur per præmissas de connexione extremorum cum medio, nullam habet necessitatem influxus actus physici præmissarum; non est ergo ponendus.

2 Secundò, à simili. Voluntas per solam propositionē obiecti absque concursu effectiuo cognitionis determinatur sufficienter ad amandum: ergo etiam intellectus per solam propositionem formalem connexionis extremorum cum medio sine concursu effectiuo illius propositionis, sufficienter determinabitur ad assensum conclusionis.

Tertio: nullus actus vitalis intentionalis physice in alium influit; quia hoc est proprium potentiæ, & habitus influere physice; sed actus tantum influit directiue, sicut influit cognitio ad volitionem, & intentio ad electionem: sed præmissæ, de quibus modo loquimur, sunt actus vitales intentionales: ergo præmissæ non influunt efficienter in conclusionem.

3 Quartò: nam causa efficiens non operatur nisi in quantum est in actu: sed quando intellectus assentitur conclusioni iam non sunt præmissæ: ergo istæ non influunt efficienter in conclusionem. Probatur minor: primo, quia docet S. Thomas 1. p. quæst. 14. art. 7. discursum syllogisticum secundum causalitatem includere discursum secundū successionem: *procedentes enim à principijs ad conclusiones non simul vtrumque considerant.* Deinde probatur: nam generaliter docet S. Thomas 1. p. quæst. 58. art. 2. & quæst. 85. art. 4. quod intellectus non potest multa simul intelligere, eo quod non potest plures actus simul elicere: ergo cum est assensus conclusionis, præmissæ non existunt; ac proinde non influunt efficienter in conclusionem.

§. II.

Sententia S. Thomæ, communis, & vera, agnoscit influxum effectiuum.

4 DIco tamen primò; præmissæ concurrunt in genere causæ efficientis ad assensum cõclusionis. Ita Philosophus 2. Physicorũ tex. 31. vt exponit S. Thomas ibi lectione 5. in fine: vnde ipse S. Thomas 1. Posteriorum lectione 3. littera a. in fine ait; *principia se habent ad conclusionem in demonstratiuis, sicut causæ actiuæ in naturalibus ad suos effectus: vnde in 2. Physicorum propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis.* Idem docet libro 5. Metap. lect. 3. in principio. Et libro 1. contrag. cap. 57. & 1. p. quæst. 14. art. 7.

Quare ita tenent concorditer Thomistæ omnes, & communiter Interpretes Aristotelis, & S. Thomæ. Item Gabriel q. 8. Prologi. Tolectus, quem refert, & sequitur Rubio quæst. 5. & esse Doctorum omnium firmatam consensu (vno, aut altero excepto) dicit Cabero tractatu 7. disp. 1. dub. 4. referens Molinã, Vazquez, Suarez, Lorcã, & alios. Plures etiam citant PP. Carmelitani disp. 17. quæst. 3. vt perpendas, quam diligentiam adhibuit Arriaga in authoribus euoluendis, cum pronunciat suam sententiam esse communem.

5 Ratione probatur, primo à simili: nam vt iam diximus ex Philosopho, & D. Thoma, sic se habet principium in speculabilibus sicut finis in appetibilibus: sed voluntas finis, seu actus intentionis physicæ efficienter, vt quo, concurrit ad electionem, vt docent cum S. Thoma 1. 2. quæst. 9. artic. 3. vbi communiter expositores, vt refert, & sequitur nouissime M. Baptista 2. tomo 1. 2. disp. 117. per totam: ergo pariter assensus præmissarum est causa efficiens assensus conclusionis.

6 Secundò probatur ratione à priori: illud quod se habet vt forma qua agens agit, vel eius complet actiuitatem, vel intrinsece determinat, verè, & propriè actiue physice influit in actum: sed assensus præmissarũ sunt quibus intellectus cõstituitur complete potens ad assensum conclusionis, & ad eam determinatur intrinsece: ergo actiue influunt in conclusionẽ. Maior patet, primò; quia forma agentis est quo agens agit, & ideo in 2. Physic. forma ponitur in genere efficientis vt eius virtus. Secundo constat inductione nã calor est principiũ formale & est quo efficiẽs agit; & pariter species intelligibilis est forma qua cõpletur potentialitas intellectus; & ideo cõcurrit actiue ad intellectionẽ, & sic de alijs. Minor verò probatur, nam intellectus non habet vim proximam ad eliciendã conclusionem nisi actuetur cognitione principiorum, in quibus continetur.

7 Tertio id explicatur: sicut causæ naturales cõtinent suos effectus, ita principia cõtinent suas cõclusiones: vnde S. Th. q. 8. de Verit. art. 4. docet, quod quanto aliquis causam aliquam perfectius cognoscit, ex cog-

cognitione causæ in plurium effectum cognitionem deuenire potest; sicut ille, qui perfectius aliquod principium demonstrationis cognoscit, plures conclusiones ex eo deducere potest; sed ex continentia effectuum in causis optime deducitur vis effectiua causarum; ergo ex continentia conclusionum in principijs bene infertur actiuitas principiorum.

8 Et confirmatur primo: nam intellectus postquam præbet assensum principijs est necessitatus, non tantum obiectiue, sed etiam subiectiue ad conclusionis assensum, vt postea dicetur: sed necessitas obiectiua, & quoad speciem prouenit à causalitate obiecti extrinseca: ergo necessitas subiectiua correspondet influxui physico principiorum.

Confirmatur secundò: quia demonstratio essentialiter est discursus, & non quilibet, sed secundum illationem, & causalitatem: sed hæc illatio, & causalitas nō cōsistit in alio, quā in influxu physico principiorum in conclusionem: ergo negari nequit hoc genus causalitatis. In quo autem cōsistat? disputabitur in libris de Anima; si Deus dederit.

9 Ad primum nego minorem, quam ipsi non probant; & rationes nostræ conclusionis satis improbant.

Ad secundum posset negari maior: quia amor etiam procedit à verbo, vel obiecto cognito in genere causæ efficientis, vt indicat S. Thomas quæst. 22. de Verit. art. 12. & 1. p. q. 14. art. 5. ad 3. & alibi sæpe, & tenēt Caietanus 1. p. q. 80. art. 2. & 1. 2. q. 9. art. 1. & ibi Conradus notab. 3. & alij: ex quorum doctrina posset pro nobis retorqueri argumentum.

10 Sed quia opposita sententia est cōmunior, videlicet, quod actus intellectus nullo modo cōcurrit in genere causæ efficientis ad actum voluntatis, vt indicat S. Th. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 3. & 1. p. q. 82. art. 4. & ibi expositores, de quo non est hic locus disputandi. Ideo concesso antecedenti, nego consequentiā: & ratio disparitatis est: nam tunc forma concurrit actiue ad actionē, quando constituit agens in actu primo ad actionem, non verò quando supponit actum primum constitutū ab alia forma. Obiectū voluntati propositum est causa formalis extrinseca, quæ supponit voluntatē in actu constitutā; in quo differt ab intellectu, vt sumitur ex D. Th. 1. p. q. 27. art. 4. & ideo quamuis voluntas nō concurrat efficienter ad actu intellectus; tamen vnus actus intellectus influit in alium actum in genere causæ efficientis; & in ipsa voluntate intentio est causa efficiens electionis.

11 Ad tertiū respondetur, quod vt ait S. Thomas q. 22. de Veritate art. 12. cū in qualibet actione duo considerentur, scilicet, agens, & ratio agendi, vt in calefactione, ignis est agens, & ratio agendi calor, seu alijs terminis, alia est causa efficiēs vt *quod*, & elicitiue; & alia vt *quo*, & determinatiue. Fatemur ergo quod solus intellectus determinatus per species, & per habitus elicit intellectionē quasi vt quod; cæterū cum vt

quo cõstituatur in actu, & determinetur per cognitionem principiorũ, & inde necessitetur ad assensum cõclusionis, consequenter affirmandũ principia influere actiue vt rationẽ agendi, vt cum cõmuni expositorũ tenet nobiscũ Auersa q. 25. sect. 3. quia assensus consequentis illatiue, & impulsiue deducitur ex assensu antecedẽtis, & hoc determinat physice ad illius cognitionem.

§. III.

Vtrùm necessario assensus principiorum sit simul cum assensu conclusionis?

12 AD quartũ vt respondeatur, præmittendum est aliquos circa hoc per duo extrema fuisse opinatos. Nam Capreolus in 2. dist. 3. q. 2. ad 1. cõtra 6. pagina 180. existimat ad discursum proprie dictũ requiri, quod prius duratione præcedat cognitio principiorũ: nam dicit S. Th. 1. p. q. 58. art. 3. & q. 8. de Veritate artic. 15. quod discurrere proprie est ex vno in cognitionem alterius deuenire. Vnum autem ex alio cognoscere, sine actuum reali successione non contingit.

13 Per oppositũ Arriaga disp. 15. Logicæ sect. 5. in principio, dicit requiri coexistentiã vtriusque præmissæ in instanti conclusionis: quã dicit conclusionẽ communem inter omnes: & probat, quia nec formaliter, nec effectiue influere possunt nisi actu existant, quia præcessisse in instanti antecedenti est denominatio extrinseca, quę nil iubat ad nunc causandum: sicut lux præcedens, modo non potest illuminare, nec calor præteritus modo valet calefacere.

14 Addit Cabero tract. 7. disp. 1. dubio 8. hanc dependentiam esse ita essentialem, vt adhuc per Dei absolutam potentiã cõclusio nequeat sine præmissis esse; licet præmissæ sine cõclusione esse possint Dei virtute. Cuius ratio est: nam quatenus conclusio, dicit respectum transcendentalem essentialem ad præmissas existẽtes; sicut, & actus vitalis essentialiter pendet à principio vitali: nã de essentia cõclusionis est, quod eliciatur, & inferatur ex præmissis.

15 Verumtamen, dico secundo, assensus maioris potest tempore præcedere assensum minoris; posito tamẽ assensu vtriusque præmissæ, simul tempore est assensus conclusionis, quãuis posterius natura. Ita Philosophus hic, & S. Thomas lect. 2. & 6. & Doctores cõmuniter vt ostendunt PP. Carmel. disp. 17. q. 4. & P. Auersa q. 24. sect. 2. citans Scotũ in prologo sent. q. 4. laterali, & 1. Post. q. 8. Et inde facile percipies quantum decipiatur, qui huius oppositũ dicit esse cõmune omniũ. Et ratio est facilis, quia maior est causa inadæquata, & quasi incompleta conclusionis; vnde illa posita, non illico ponitur cõclusio. Quoad secundam partẽ probatur: quia causæ naturales non impeditæ naturaliter statim producunt suos effectus: principia autem sunt causæ naturales conclusionis: ergo statim eam producunt,

Deinde, vt pluribus ostendit M. Soto hic q. 1. ad 6. notitia intellect' pro

produciturin instanti: sicut, & de illuminatione docet Philosophus 2.de Anima tex.70. & experientia ipsa fit manifesta: ergo positis principijs, quibus completur vis actiua intellectus, in eodem instanti elicietur assensus conclusionis. De quo amplius dicetur sequẽti quæstione.

16 Dico tertiò, conclusio non petit essentialiter præmissas actu existentes; sed sufficit quod præcesserint, & virtualiter maneant. Hæc conclusio apud eos, qui arbitrantur intellectum à præmissis non necessitari quoad exercitium, non solum de potentia absoluta, sed de facto defenditur: & satis faciliter: nam sicut electio causatur ab intentione virtualiter perseuerante, & proiecta mouentur ab impulsu; ita præmissæ possunt virtualiter manere, vel in aliqua specie, vel in memoria medij, & sic causare: sicut animal causatur à semine deciso generatis iam mortui.

17 In omnium autem sententia, certa mihi videtur de potentia absoluta. In primis, quia M. Soto ad 4. iam diu notauerat, quod regula Aristotelis solum intelligitur naturaliter. Secundò, quia non requiritur quod Deus suppleat cõcursum causæ formalis, sed solũ exigitur, quod causa formalis extrinseca existat, virtualiter: quod absque vllo miraculo sæpe contingit. Rursus, in entibus successiuis diximus 2.p. Metaph. controu. 13. art. 1. non solum id nõ repugnare, sed esse necessariũ, quod causa desinat, cũ incipit effectus: ergo qui diceret syllogismum esse quasi motum, & præmissis desinẽtibus incipere cõclusionẽ, nil falsum diceret: loquendo præcipue de possibili; non solum miraculose: sed quia sæpe post præmissas, de sola conclusione cogitamus. Licet autẽ, qui nunquam formauit præmissas, nõ possit elicere conclusionẽ: nulla tamen apparet repugnãtia, quod diuinitus præmissæ sint in vno instãti, & conclusio in alio. Imò fortè regulariter ita contingit, vt indicant authoritates S. Thomæ adductæ n. 3. & n. 12.

18 Ad authoritates simul, & ad argumentum, posset facile responderi, si vera esset sententia M. Soto hic q. 1. ad confirm. 4. arg. & Vazquez 1.p. disp. 220. cap. 2. & aliorũ dicentiũ posse intellectũ intelligere plura per modum plurium; quauis non ita perfecte, sicut si vnumquodque per se intelligeretur.

19 Quia tamen oppositum manifeste indicat S. Thomas locis citatis; ideo aliter respondetur, cum Ferrara lib. 1. contrag. cap. 55. 9. *cum sideranãm.* Bañez 1.p. q. 58. artic. 2. & q. 85. art. 4. quod intellectus non potest habere simul plures actus disparate se habentes, & sine connexione; bene tamen cum sunt connexi, & vnus ordinatur ad alium: & ideo bene possunt esse simul in intellectu assensus antecedentis, & consequentis, quia adinuicem connexionem habent, & sunt aliquo modo vnum. Et ita in simili respondet S. Thomas locis citatis, & Scotus 1. Posteriorum q. 8. de quo latius in libris de Anima.

***

QVÆSTIO V.

Vtrùm assensu præmissarum necessitetur intellectus ad assensum conclusionis?

§ I.

Certa præmittuntur.

1 NOtandum ex D. Thoma 1. 2. q. 9. art. 1. quod potentiæ animæ dupliciter sunt in potentia ad operationes: vno modo quantũ ad agere, vel non agere: alio modo quantum ad agere hoc vel illud: sicut visus quandoque videt actu, & quandoque non videt; & quãdoque videt album, & quandoque videt nigrum. Hinc nascitur quod dupliciter potentiæ necessitantur, seu nõ possunt nõ operari: vno modo *quoad specificationem actus*, quæ sumitur ab obiecto: quia si operentur, necesse est ad hanc speciem actus determinari, & non ad aliam: alio modo *quoad exercitiũ*, vel vsum actus; quæ determinatio est ex parte subiecti, quod quandoque inuenitur agens, quandoque non agens. Necessitas autem quoad specificationem subdiuiditur à D. Thoma 1. 2. q. 17. art. 6. nam potest esse necessitatus quis, vel ad apprehendendum, vel necessitari potest ad assentiendum alicui obiecto, vt ibi late declarat.

2 Dico ergo primo; posito assensu principiorum demonstrationis, & cognita bonitate consequentiæ, intellectus necessitatur ad assentiendum conclusioni quoad speciẽ, ita vt non possit dissentire. Colligitur ex Philosopho hic cap. 1. & est cõmunis Interpretũ. Et probatur à D. Thoma 1, p. q. 82. art. 2. his verbis: quædã propositiones sunt necessariæ, quæ habent connexionẽ necessariã cum primis principijs sicut cõclusiones demonstrabiles, ad quarum remotionem sequitur remotio primorum principiorum: & his intellectus ex necessitate assentit, cognita connexione necessaria conclusionum ad principia per demonstrationis deductionẽ: non autẽ ex necessitate assentit antequã huiusmodi necessitatem connexionis per demonstrationem cognoscat.

3 Ex quo sic in forma probatur primo: si stãte assensu præmissarũ, & cognita necessitate connexionis, dissentiret intellect⁹ cõclusioni, assensum præberet formaliter, vel virtualiter duabus contradictorijs: sed hoc esse falsum est per se notũ: ergo necessitatur intellectus quoad speciẽ ad assentiendum, seu non dissentiendum conclusioni in casu prædicto. Probatur maior: qui dissentit conclusioni, formaliter, vel virtualiter assentitur eius contradictorio: sed hoc est in re assensum præbere contradictorio principiorum, quibus iam præbuerat assensum: ergo iam cogitur assentiri duabus contradictorijs.

Secundo probatur, nam verum vero consonat: ergo cognita veritate principiorũ, & necessitate cõnexionis conclusionis, quæ inde infertur, nõ potest non iudicare intellectus illam esse veram: quia ex vero non potest sequi falsum: ergo non po-

poteſt illi diſſentire: cum ſit principium primum per ſe notum quod non eſt ſimul affirmare, & negare, quia quodlibet eſt, vel non eſt: de qno Phyloſophus, & S. Thomas 4. Metaph. lect. 6. & 1. 2. quæſt. 94. art. 2.

4 Tertio probatur experientia: nam ſuppoſita notitia terminorum, & cognito, quod omne totum eſt maius ſua parte, & quod totus homo eſt totum, & quod caput eſt pars, nequit homo diſſentire, dicendo, quod maius eſt caput, quam totus homo; & ſic de alijs ſyllogiſmis euidentibus: ergo in iſtis ſuppoſito aſſenſu præmiſſarum & cognita connexione, & bonitate conſequentiæ, non poteſt diſſentire intellectus conſequenti.

§. II.

Vtrum in probabilibus neceſsitetur intellectus quoad ſpecificationem?

5 HOc cum certum ſit, & communiter admiſſum, duo controuertuntur. Primo vtrum etiam in ſyllogiſmis probabilibus verificetur præcedens concluſio? Secundo vtrum in demonſtratiuis, non ſolum quoad ſpeciem, ſed etiã quoad exercitium neceſsitetur intellectus ad concluſionis aſſenſum?

6 Circa primum Didacus à Ieſu diſp. 16. quæſt. 4. Hurtado diſp. 7. de Anima ſect. 4. Cabero hic diſput. 1. dub. 7. & alij opinantur, etiã in probabilibus, ex ſuppoſitione aſſenſus præmiſſarum, ſi conſequentia ſit bona, neceſsitari intellectum ad aſſenſum concluſionis: quia ſicut neceſſariũ eſt concluſionẽ deductã ex principijs neceſſarijs eſſe neceſſariã; ſic neceſſariũ eſt cõcluſionẽ recte deductã ex principijs probabilibus, eſſe probabilẽ: ergo ſicut non poteſt intellectus diſſentire priori concluſioni vt neceſſariæ, ſic non poteſt intellectus diſſentire probabilitati concluſionis probabilis: eſt enim neceſſarium eſſe probabilem.

7 Per oppoſitum alij arbitrantur præmiſſas probabiles non neceſsitare intellectum, nec quoad ſpecificationem. Ita Conimbricenſes hic capit. 1. q. 4. art. 3. & 4. & M. Ioannes à S. Thoma quæſt. 24. artic. 3. in principio. Probant, quia ſtãtibus præmiſsis probabilibus, poſſunt occurrere aliæ æque probabiles, vel probabiliores; vt experientia patet, cum aliquid problematice defendimus, vel diſputamus: ergo poterit intellectus ex vi illarum elicere aſſenſum oppoſitum concluſioni priorum principiorum, vel præmiſſarum.

Secundo, quia intellectus non neceſsitatur à probabilitate, ſed ab euidentia: & ita adhuc conceſsis præmiſsis, poteſt diſſentire concluſioni examinando præmiſſas, vel retrocendo, & eas negando: vnde neceſsitatur intellectus ſecundum quid in vi conſequentiæ, non in vi veritatis illatæ.

8 Iudico vtramque ſentẽtiam, congrue explicatam, eſſe ſimul veram. Quod percipietur notando cum Mag. Soto 1. Poſteriorum capite vltimo quæſt. 8. art. 2. quod opi-

pinio multis modis generatur; primo ex terminorum in euidentia; secundo ex præmissis euidẽtibus per ineuidentiam; cõsequentiæ, quæ ex terminis ipsis est ineuidens; & tertio ex coniecturis: quorum exempla ibi subijcit. Ad nostrum intentum habemus, quod in intellectu potest esse assensus opinatiuus, vel probabilis, vel de ipsa connexione, & illatione; vel de propositione illata: sicut potest habere euidentiã, & de veritate propositionum, & de de bonitate illationis, & qualibet euidentia deficiente, cognitio euadit opinatiua; quia id quod in re est euidẽs accipitur cum formidine, & quod in re est, essentialiter cõnexũ cum alio, potest ab imperfecte cognoscente, vel cogitari, vt non connexum, vel cum formidine de necessitate connexionis.

9 Dico igitur secundo; quando illatio est necessaria, & vt talis percipitur ab intellectu, semel concessis præmissis, non potest dissentire cõclusioni; etiã si præmissæ solum sint probabiles. Quando vero illatio est solum probabilis, etiã si sint concessæ præmissæ, siue vt euidentes, siue vt probabiles; nõ necessitatur intellectus ad non dissentiendum cõclusioni. Hanc secundam partem probant fundamenta secundæ sententiæ: & videtur desumpta ex D. Th. 1.p.q.82.art.2.& 1.2.q.17.art. 6. Priorem vero damus argumentis prioris sententiæ. Quæ confirmantur exdictis lib.3. Dialecticæ capite tertio num.1. exponendo definitionem syllogismi, circa quam notatũ est cum M. Bañez, quod si recte præmissæ sunt dispositæ, non solũ cum tantum sunt probabiles; sed etiam cum sunt falsæ, eis semel admissis, nequit consequens negari, propter vim illationis. & ad hoc ordinatur tota vis formæ disputãdi: intendimus enim argumentãdo aliũ cõuincere ex concessis ab ipso.

10 Vtramque autem partẽ conclusionis esse simul verã, clare percipitur ex prænotatis: quia clare patet hæc duo iudicia non opponi: *hoc est in se solum probabile, hoc admisso, euidenter hoc ex illo deducitur*: nam obiecta sunt diuersa; si quidem vnum fertur ad illationem consequẽtiæ; & aliud ad necessitatem consequẽtis: & de opinione habemus sciẽtiã, quod est opinio. Imo diximus lib. 1.q.2.n.16.ex D. Thoma, nos habere scientiã, quod syllogismus sophisticus generat apparentiam, & quod erroneus facit errare, scientifice demonstratur. Potest ergo quis necessitari vi illationis, & ex suppositione, non poterit negare cõsequens, nisi retrocedendo, & negando præmissas, quas incaute admisit: & tamen non necessitabitur omnino, nec ex necessitate consequentis absolute, & in se.

§. III.

Vtrum necessitetur intellectus etiam quoad exercitium.

11 IN secundo puncto etiã sunt duæ opiniones. Prima asserit supposito assensu præmissarum; & cognita bonitate consequentiæ, intellectum necessitari etiam quoad exercitium. Ita Sanchez lib.7.q.3. concl. 3. PP. Carmel. disput. 17. q.

q. 4. num. 40. M. Ioan. à S. Thoma q. 24. art. 3. M. Ortiz. tractatu 6. cõfert 1. §. 4. Item Fonseca 6. Metap. cap. 1. q. 4 sect. 4. & alij quos citãt, & sequuntur Conimbr. vbi supra: & est fere cõmunis inter modernos.

12 Probant primo, ex D. Th. 1. p. q. 82. art. 2. & 1. 2. q. 17. art. 6.

Secundo: nam Philosophus, & S. Thom. hic lect. 2. docent, quod minor, & conclusio simul tempore cognoscũtur, quamuis minor prius natura: ergo posito assensu præmissarum, non potest voluntas impedire assensum conclusionis, siquidẽ necessario sequitur ad assensum præmissarum in eodem instanti.

13 Tertio, & vrgentius: quia intellectus non est potentia libera, sed naturalis; sicut visus, aut quælibet alia potentia sensitiua: ergo si semel permittitur cogitare de præmissis, & de bonitate illationis, necessario assentietur conclusioni. Probatur cõsequentia; primo, quia causa necessaria positis omnibus requisitis ad operandum, non potest non operari. Secundo probatur cõsequentia exemplo potentiæ visiuæ, quam voluntas potest retrahere à visione claudẽdo oculos, vel auferẽdo obiectũ, aut lucẽ; implicat tamẽ quod imperetur illi ne videat apertis oculis applicato obiecto, & luce, & potẽtia expedita, & applicata.

14 Nõ desunt tamẽ, qui opinẽtur, adhuc cõcessis præmissis, & cognita necessitate illationis, nõ necessitari intellectũ quoad exercitiũ; sed solũ quoad specificationẽ. Citatur Oñahic q. 1. art. 3. & tenẽt Rubio q. 8. dicens eam tenere maiorẽ partem recentiorũ. Auersa q. 25. sect. 3. & alij.

Suadetur primo ex D. Thoma. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 3. docente, quod intellectus quantum ad exercitiũ actus subditur voluntati: ergo stante assensu præmissarum, ex imperio voluntatis potest suspendi actus intellectus circa conclusionem.

Secundo: nam vt docet S. Th. 1. 2. q. 50. art. 1. & 3. potentia omnino necessaria nõ est capax habitus, vt patet in potẽtia visiua: sed adhuc cognitis principijs per habitũ intellectus, indiget potentia habitu scientiæ circa assensum conclusionis: ergo aliquam habet libertatẽ in assensu conclusionis: minima autem libertas est quoad exercitium; ergo hanc habet intellectus, etiã ex suppositione assensus præmissarum.

15 Probatur tertio: nam aliqua principia cõtinẽt duas cõclusiones, alterã directã, & alterã indirectã: cõstat enim quod ex eisdem principijs elicitur cõclusio in *barbara*, & *baralipton*: ergo posito præmissarũ assensu, intellectus nõ necessitatur determinate: ergo poterit esse suspẽs.

Dices, necessitari ad cõclusionẽ directã, quia cõclusio indirecta, nõ nisi mediate infertur.

Sed cõtra: nã experimur nos immediate formare cõclusionẽ in *baralipton*, absq; eo quod eam prius formemus in *barbara*. Secundo, nõ est per quid necessitetur intellectus ad deducendũ immediatã, quia potest cognoscere eo ordine quo voluerit voluntas. Tertio, nã possumus cognoscere tertiã passionẽ nõ cogitãdo de secũda: ergo possum deducere secundã cõclusionẽ, nõ cõsiderando primam.

Ali-

Aliter respõdent alij nempe Hurtado \. 38. & Cabero dub. 6. ad 2. vtramque conclusionem simul eliciendam, si ad vtramque attendat intellectus, & ad vtramque habeat virtutem. Si autem virtus esset limitata ad vnam è duobus, daretur optio voluntati, vel determinabitur à causa prima.

Huic tamen solutioni manifeste aduersatur experientia: quia videmus frequentissime nos formare syllogismos concludentes directe nihil cogitando de alia conclusione indirecta ibi contenta. Deinde, si in aliquo casu datur optio voluntati, vel expectatur determinatio à causa prima; ergo ab intrinseco nõ est necessitas simpliciter quoad exercitium: nam cum ista adest ab intrinseco non possumus his, & nunc nõ agere.

17 Posset vltimo probari hæc sententia: nam conclusioni syllogismi practici etiam concessis præmissis non necessario assentimur: ergo pariter nec conclusioni syllogismi speculatiui.

§. IIII.

Nõ necessitatur intellectus quoad exercitium.

18 HÆc sunt argumenta, quæ pro vtraque extrema sententia reperii in authoribus: vt nostram proferamus recolendum ex dictis quæst. 3. quod intellectus dupliciter assentitur conclusioni: vno modo in principijs, in quibus sunt virtualiter, & in potentia, & in confuso: alio modo in se ipsis, formaliter, & in actu, & explicite, per actum expressum realiter distinctum à priori actu, quo conclusiones videntur in principijs ipsa visione principiorum: sicut alia est visio qua hominem video in speculo, & alia est qua hominem video in se ipso: quo exemplo ad hoc intentum vtitur S. Thomas quæst. 8. de Veritate art. 15.

19 Dico tertio; posito assensu præmissarum non potest non intellectus in exercitio assentiri præmissis implicite, & virtualiter: & regulariter assentitur illis, etiã explicite, & formaliter, quamuis per aliũ actum realiter à priori distinctum. Hanc conclusionem probant, quæ pro prima sententia adduximus numero 12. & 13.

20 Dico vltimo; stante assensu præmissarum, & cognita bonitate consequentiæ, potest voluntas detinere intellectum ne eliciat assensum explicitum conclusionis, vel diuertendo ad aliud obiectum, vel actum intellectus suspendendo. Nota quod non solum dicimus; quod voluntas potest imperare ne intellectus consideret præmissas; sed asserimus, quod adhuc non impedita consideratione, & assensu præmissarum, potest voluntas duobus modis prædictis facere ne intellectus exerceat assensum explicitum conclusionis in se ipsa. Præter adducta pro secunda sententia, cum qua concordamus (si in isto sensu loquatur) probatur conclusio.

21 Primo ex D. Thoma 1. 2. quæst.

quæst. 10. art. 2. vbi vt probet, quod quoad exercitium actus voluntas à nullo obiecto ex necessitate moue tur; talem assignat causam: *potest enim aliquis de quocumque obiecto non cogitare.* Vbi si ex suppositione admiteretur alius actus necessarius quoad exercitium præter cogitationes indeliberatas, & visionem Dei in patria, ratio S. Thomæ esset nulla, vt patet legendo Caietanum, & alios expositores ibi.

Secundo. 1. p. quæst. 80. artic. 2. etiam solam necessitatem quoad specificationem concedit, vt ibi interpretatur Caietanus §. *Aduerte secundo*, & sic quoad exercitium negat necessitari.

22 Clarius id docet 1. 2. quæst. 17. artic. 6. vt ibi notat Conradus. §. *Manifestat.* Idem dicit S. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 9. ad 2. distinguēs, quod in scientia duo possunt considerari, scilicet, ipse assensus scientis ad rem scitam; & consideratio rei scitæ: assensus autem scientiæ non subijcitur libero arbitrio, quia sciens cogitur ad assentiendum per efficaciam demōstrationis: & ideo assensus scientiæ non est mæritorius. *Sed consideratio actualis rei scitæ subiacet libero arbitrio: est enim in potestate hominis considerare, vel non considerare:* & ideo consideratio scientiæ potest esse mæritoria, si referatur ad finem charitatis, &c. Quasi dicat, scientia quoad specificationem necessitat ad assensum; & ideo ex hac parte non est mæritum; sed quoad exercitium est libera; & ideo vt sic capax mæriti: quia non solum est mæritum in consideratione principiorum, sed etiam in deductione conclusionum.

23 Rationem à priori non habeo aliam præter rationem S. Thomæ: nam homo habet dominium vniuersale omnium suorum actuū, ita vt in eius potestate sit agere, & non agere (excipio semper visionē beatam, & actus primo primos, propter istorum, imperfectionem, & illorum maximam perfectionē) quia habet naturale dominium suarum operationum, & operatur cū vult & cessat cum illi placet; propter libertatem voluntatis, cuius nutui omnia humana subduntur. Sed ex suppositione præmissarum, & cognitione bonitatis consequētiæ, non coartatur hoc vniuersale dominium volūtatis, nec coartatur vt cohibere non possit actionem intellectus circa conclusionē: ergo illis stātibus potest nō operari. Probatur, minor primo: nam post assensum præmissarum, actualis consideratio conclusionis est noua operatio intellectus, indigens motione voluntatis quoad exercitium: ergo si voluntas hanc motionem suspendat, intellectus sistet in medio motus, & solum cognoscet conclusionem in virtute præmissarum, & non pertinget ad cognoscendam conclusionem in se ipsa. Secundo probatur minor; quia ipsa continuatio actionis semel inchoatæ est libera, quia voluntas habet dominiū, vt possit suspendere; ergo posita vna actione est in voluntate dominium, vt alia, quæ ex illa erat inferenda non sequatur.

24 Ad authoritates respondetur,

tur, ibi potius haberi nostram conclusionem, quia primo in generali negat posse intellectum necessitari quoad exercitium; & distinctiones omnes quas postea subiungit, clarissime procedunt de necessitate ex parte obiecti, quæ est necessitas quoad specificationem: nam necessitas quoad exercitiū, est necessitas ex parte subiecti; de qua in principio conclusionem negatiuam proposuerat.

25 Secundo argumento probatur solum nostra tertia conclusio: quia regulariter cum necessitate quoad speciem, conformatur vsus voluntatis non impedientis intellectum: cæterum non tollitur, quod ad exercendam libertatem, & plenum dominium, non possit actum intellectus impedire ne fiat; vel si inchoetur, ne plus duret.

26 Ad tertium concedo antecedens, & distinguo consequens, necessario assentietur conclusioni in præmissis; concedo; necessario assentietur conclusioni in se ipsa per aliū actum realiter distinctum ab illo quo cognoscit præmissas; nego cōsequentiam.

Ad primam probationem concedo antecedens; ex quo solum infertur, quod non potest non operari actum circa præmissas; non tamen habetur, quod non possit non operari actum circa conclusionem: quia ad istum non adsunt omnia requisita, quia potest deesse motio voluntatis quoad exercitium, vel loco illius esse potest applicatio alterius obiecti, per attentionem ad quod impediatur intellectus à deductione explicita conclusionis.

Ad secundam probationem dicitur, quod illo exemplo probatur, quod intellectus non potest nō videre præmissas, & conclusionem prout ibi continetur; & quod si eliciat circa conclusionem, erit actus assensus, & non dissensus; non tamen habetur, quod omnibus modis, etiam quoad exercitium, sit necessitatus intellectus quoad assensum explicitum conclusionis in se ipsa.

27 Illud certum videtur: quod si stante assensu præmissarum, Deus suspendat, vel non conferat auxilium dræuium circa assensum conclusionis, ille non erit, quia sine diuina præmotione nil operari possumus, iuxta illud: *sine me nihil potestis facere*: vnde inquit Mag. Soto quæst. 1. ad 4. quod si Deus concurrat ad assensum præmissarum, & nolit concurrere ad assensum conclusionis, tunc non erunt simul assensus minoris, & conclusionis, vt alias solet connaturaliter euenire.

QVÆSTIO VI.

Quid sit propositio immediata; & per se nota?

1 ANtequam definitiones traditas à Philosopho de demōstratione explicēus, opus fuit hāc, & sequentē præmittere quæstionē, vt terminos exponeremus, de quibus fit mentio in definitione demonstrationis.

§. I.

§. I.

Quid, & quotuplex sit propositio per se nota?

DE propositione immediata tria exponenda sunt, videlicet, quid sit? Quotuplex sit? Et denique quæ propositiones sint immediatæ, & per se notæ? Vt inde percipiatur, quæ propositiones sint demonstrabiles, & ex quibus principijs.

2 Dico ergo primo; idem est propositio immediata, ac prima, & per se nota, & est illa quæ caret medio quo possit demonstrari. Ita S. Thomas 1. Posteriorum lect. 4. littera, 1. vbi docet, quod propositiones primæ, & immediatæ sunt, quæ non per aliquod medium demonstrantur, sed per se ipsas sunt manifestæ: quæ quidem immediatæ dicuntur, in quantum carent medio demonstrante: primæ vero in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur.

Sumitur etiam ex Philosopho dicente, quod *propositio immediata est, qua non est altera prior*: quod declarans S. Thomas initio lectionis quintæ ait, dictum est supra quod demonstratio ex prioribus est: quā docūque igitur est aliqua propositio mediata, id est, habens medium per quod demonstratur prædicatum de subiecto, oportet quod priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur: nam prædicatum conclusionis per prius in est medio quam subiecto, cui etiā per prius in est mediū, quam prædicatum. Relinquitur ergo quod illa propositio, qua non est altera prior, sit immediata.

3 Et hæc est ratio conclusionis, desumpta ex propria significatione terminorum. Et sic, si volumus negatiue significare, debemus describere propositionem per se notam; per hoc quod *caret medio*, & quod *ea non est alia prior*: nam illa est per se nota, quæ sine medio priori, & notiori cognoscitur. Positiue autem, quid sit propositio per se nota, declarat S. Thomas hic, & 4. Metap. lect. 5. in fine, & 1. 2. q. 54. art. 2. & 1. p. q. 17. art. 3. ad 2. *est illa, quæ statim intellectis, vel notis terminis cognoscitur*. Et omnibus istis vocibus idem exprimi, constat: quia propositio carens medio quo probetur est necessario prima, & se ipsam notificat, & manifestat; & ideo dicitur prima, & immediata, & per se nota.

4 Quod explicuit optime B. Albertus Magnus hic tractatu 2. cap. 6. exemplo visibilium per se, & visibilium per aliud: quia enim Sol nō ab alio corpore habet lucē, ideo se ipso est visibilis, alia vero corpora, quæ recipiunt lucem à Sole, sunt per aliud visibilia. Ita cum in spiritualibus, quod manifestat dicatur lumen, quia quædā per se ipsa sunt manifesta, ideo dicuntur per se nota quia sine medio sunt cognoscibilia: illa vero quæ per medium probantur, illuminantur, & manifestantur, sunt nota per aliud, & sunt propositiones mediatæ.

5 Dico secundo; recte diuiditur propositio immediata in illam quæ dicitur, *positio*; & in eam quæ appellatur *dignitas*. Ita Philosophus in præsenti cap. 2. quam diuisionem declarans S. Thomas lect. 5. littera e, ait; quod immediatum principium syllogismi est duplex: vnum quidem, quod dicitur positio; quæ quidem est propositio indemonstrabilis; sed non ita per se omnibus nota, quod necesse sit ab omnibus instruendis per demonstrationē, per se notam supponi, & mēte conspicere, siue ei assentire: vt sunt principia particularia scientiarum. Aliud immediatum principium est, quod dicitur, dignitas, vel maxima propositio; quam necesse est habere in mente, & ei assentire quemlibet, qui doceri debet: sicut est illud principium *quodlibet est vel non est*, & similia, de quibus 4. Metaph. lect. 6. quorum contrarium nullus credere mente potest, & si ore proferat. Et ista principia vniuersalissima dicuntur dignitates, & maximæ, propter vniuersalitatem, & certitudinem aptam ad alia manifestandum.

6 Dico tertio; recte diuiditur propositio per se nota in eam, quæ est per se nota secundum se tātum; & in eam, quæ est per se nota quoad nos. Ita S. Thomas in præsenti lectione 5. littera e, tali ratione eam explicans, & probans. Quælibet propositio cuius prædicatum est in ratione subiecti, est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, quod sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia quæ sunt entis in quantum ens: nā ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet, quod tales propositiones non solum in se, sed etiā quoad nos quasi per se notæ habeātur: sicut quod non contingit idem esse, & non esse, & quod totum sit maius sua parte, & similia. Quædā vero propositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti: vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti; tamen quia definitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium quod tales propositiones ab omnibus concedantur: vt patet in propositionibus per se notis apud Matemathicos; vel apud Theologos, quæ ab ignorantibus negantur: ergo dantur aliquæ propositiones per se notæ secundum se, quæ non sunt per se notæ quoad nos. Idem docet S. Thomas 1. p. quæst. 2. artic. 1. & quæst. 10. de Veritate art. 12. & libro 1. contragent. cap. 10. & 11. & in 1. sentent. distinct. 3. quæst. 2 art. 2.

7 Pro cuius maiori expositione Caietanus lib. 1. Posteriorum cap. 3. sic ordinat diuisionem: propositio per se nota, quædam est per se nota secundum se tantum, quædā quoad nos tantum, quædam secundum se, & quoad nos simul: & hoc dupliciter, vel quoad nos omnes; vel quoad sapientes tantum. Diuisionis sufficientiam sic colligit: quot modis dicitur propositio nota per medium, tot modis dicitur propositio nota per se, seu non per medium; quia vt dicitur in 1. Topicorum

quot modis dicitur vnum oppositorum, tot dicitur, & reliquum; & propositio dicitur nota per se, eo quod non est nota per medium. Medium autem est triplex: quoddam quoad nos tantum (vt quando procedimus ab effectu ad causam) & quoddam secundum se tantum: vt quando in re causam, vel rationem habet, sed nobis est occulta (vt quando prædicantur proprietates specificæ de naturis Angelicis nobis ignotis in particulari): ergo iam dantur tria genera mediorum, & per consequens tria genera propositionum, quæ carent medio.

8 Alij id declarant dicendo, quod quædam sunt per se nota à priori: quia carent medio, quod sit causa, vel ratio formalis; quædam sunt per se nota à posteriori, quia nō indigent effectu notiori quo manifestentur. Rursus alia sunt per se nota quoad sensus, vt docet Philosophus 2. Physicorum textu 6. esse per se notum motum esse; & 2. Topicorum capite 2. ait, *eum qui negauerit niuem esse album, sensu indigere, non medio* probatiuo. Alia sunt per se nota quoad intellectum, etiam si non sint per se nota quoad sensus; vt in illis de quibus hactenus loquti sumus: & è contra aliqua dantur per se nota quoad sensus, quæ possunt demōstrari: sicut Solem, & Lunam eclypsari sensu percipimus, & demonstrabile est: & motus aeris ad sensum patet, & eius causa est valde occulta: similiter experimur creaturas existere; & tamen negat S. Thomas quæstione 10. de Veritate artic. 12. quod sit per se notum creaturam esse: eo quod existentia contingenter adueniat; & ita prædicatum non includatur in ratione subiecti. Vnde in præsenti non est idem per se notum, ac intuitiue visum, quia etiam circa non visa sunt quædam per se nota: nec omne cognitum sine discursu causalitatis, est per se notum; vt cum credimus quia alius dicit, sine probatione rationis assentimur; & tamen credita non sunt per se nota, inquantum huiusmodi.

§. II.

Soluuntur argumenta

9 CONtra tertiam conclusionem arguit Aureolus in 1. d. 11. 2. quæst. 1. intendens probare, quod omnis propositio per se nota secundum se, sit per se nota nobis, in hac forma: omnis propositio per se nota secundum se, cuilibet habenti eius proprios conceptus est per se nota: sed quilibet formans eam, habet eius proprios conceptus; quia nisi habeat eius proprios conceptus, iam non format eam, sed aliam, eo quod identitas propositionis, non ex identitate vocum, sed ex identitate conceptuum sumēda est: ergo omnis propositio per se nota secundum se, est per se nota nobis. Probatur maior: omnis propositio ex proprijs conceptibus nota, cuilibet habenti illos est per se nota: sed omnis propositio per se nota secundum se, est ex proprijs conceptibus nota: ergo omnis propositio per se nota secundum se, cui-

libet habenti proprios cõceptus est per se nota.

Respondetur cum Caietano capite tertio, distinguendo maiorem, cuilibet habenti eius proprios conceptus distinctos, vel quidditatiuos est per se nota; concedo maiorem: cuilibet habenti eius conceptus proprios, confuse, nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem; est per se nota cuilibet habenti illos distincte; concedo: non vero vniuersaliter est vera de habente proprios conceptus confuse: quamuis nonnunquam id cõtingat: nam quandoque ad euidentiam propositionis sufficiunt conceptus confusi terminorum; vt in hac propositione; omne totum est maius sua parte: aliquando vero non sufficit notitia confusa, sed exigitur notitia distincta: vnde hæc propositio, *Deus est*, non est per se nota nobis, vt ait S. Thomas 1. parte quæstione 2. articulo 1.

10 Sed instabis: nam si non requiritur conceptus quidditatiuus rei perfectus, vt propositio essentialis sit per se nota nobis, sed sufficit conceptus imperfectus, sequitur, quod omnis propositio essentialis sit per se nota nobis: quia conceptum imperfectum habemus eo ipso, quod de illa cogitemus. Sequelam autem esse falsam ex dictis constat: ergo solutio non erit admittenda.

Respondetur non sufficere quẽlibet conceptum imperfectum, nec requiri conceptum quidditatiuum: sed exigi, & sufficere talem conceptum ratione cuius per se nota sit connexio prædicati cum tali subiecto. In terminis transcendentibus, & communissimis statim terminis expositis apparet veritas principiorum; & ideo dignitates sunt per se notæ omnibus: in terminis vero specialibus hoc non ita contingit; & ideo ibi quod est per se notũ secundum se, non est per se notum omnibus.

11 Præterea arguit Scotus in 1. dist. 2. quæstione 2. multis medijs intendens improbare explicatam diuisionem. Et Molina 1. parte quæstione 2. articulo 1. contendens Sanctum Thomam improprie fuisse loquutum: nam proprie loquendo propositiones non sunt per se notæ secundum se: in rebus enim non est propositio, sed res significata per propositionem: hæc autem non est cognoscibilis, nec cognita per se, sed solum quatenus est in intellectu, aut in eius signis, nẽpe in vocibus: ergo diuisio relata nõ est conueniens.

Respondetur, quod propositionem esse mediatam, vel immediatam; notam per se, vel per alium, non oritur neque ex vocibus, neque ex conceptibus formalibus; sed ex obiectiua connexione prædicati cum subiecto cum medio, vel sine illo, est omnis ista denominatio. Nec est aliqua improprietas, quod propositionem sumamus obiectiue, vt in simili diximus libro 1. quæst. 10. quia veritas obiectiua est quæ exprimitur per voces, & conceptus, de quibus præcipue tractamus ratione rei significatæ, de qua est scientia. Sicut cum diuidi-

mus

mus propositionem, in eam quæ est peraccidés, & quæ est per se; in contingentem, & necessariam, totum prouenit ab obiecto, absque vlla vocum improprietate: ergo pariter dici potest de diuisione præsenti.

12. Aduertit autem Capreolus in 1. dist. 2. quæst. 2. ad 1. Aureoli contra secundam, quod cum dicimus eandem propositionem esse notam secundum se, quæ non est per se nota nobis, non loquimur de eadem propositione quantum ad conceptus formales: quia isti sunt diversi in diuersis intellectibus. Sed intendimus eandem propositionem secundum vocem, eandem rem significantem, esse secundum se per se notam; sed non nobis; ita vt sit per se nota vni, & non alteri: isti tamẽ non habent eodem conceptus de illa.

13 Vt autem intelligatur, quæ propositiones sint indemonstrabiles, & careant medio, notandum ex Caietano 1. p. quæst. 2. artic. 1. §. *circa hanc*. quod adminus omnes excludunt medium à priori: quia cum medium probatiuum à priori habent, prædicatum non includitur in ratione subiecti. Admittunt tamen medium probatiuum à posteriori, sicut cum probamus Deum esse ex effectibus notioribus quoad nos; quamuis Deum esse secundum se sit per se notum, & careat medio. & ab intrinseco solis cognitis terminis id esset per se notum; quãuis probari possit per medium extrinsecum. Imò prima principia per se nota probantur deducendo ad impossibile. Et alia demonstrantur per causam extrinsecam efficientẽ, finalem, vel exemplarem: de quo M. Ioan. à S. Thoma quæst. 25. artic. 2. §. *circa secundum*. sed melius S. Thomas cum Philosopho libro 2. Posteriorum tota lection. 9. H s, & alijs omissis, quod specialem cõtinet difficultatem, est.

§. III.

Vtrùm prima passio sit demonstrabilis?

14 PRimam passionem esse vere, & proprie demonstrabilem de proprio, & immediato subiecto, affirmant Scotus in 1. dist. 2. quæstione 2. Gregorius ibidem quæst. 1. artic. 2. & expresse Capreolus in 1. distin. 2. quæst. 2. ad argum. contra primam pag. 92. & in re tenere videntur, qui dicunt primam passionem esse immediatam à parte rei; sed non carere medio ratione distincto, quo sit demonstrabilis. Ita Auersa quæstione 28. sectione 7. Ioan. à S. Thoma quæstione 25. articulo 2. in fine, & alij plures.

15 Per oppositum alij dicunt, primam passionem nullo modo esse demonstrabilem, demonstratione, quæ vere sit talis; quamuis possit explicari, & declarari quoad nos. Ita Sanchez libro 7. quæstione 14. per totam. Ortiz tractatu 6. confer. 2.

16 Distinctione alij vtuntur dicẽtes primã passionẽ secũdũ se esse immediatam, & indemonstrabilẽ;

quoad nos vero proprie esse demonstrabilem. Ita Caietanus 1. Poster. capite. 2. & 3. Ferrara libro. 1. contragentes capite. 11. Soto 1. Posteriorum. quæstione. 2. ad 9. & alij Thomistæ communiter: & vera mihi videtur, & admentem S. Thomæ, quam placet exponere duabus conclusionibus.

17 Prima est; loquendo secundum se, prima passio de proprio subiecto est indemonstrabilis a priori; & ita propositio in qua de illo prædicatur, est per se nota secundum se. Est ad mentem S, Thomæ libro. 1. Posteriorum lect. 39. littera f. in fine, vbi ait. & patet expræmissis, quod sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando quod hoc essentialiter est illud; sicut cum genus prædicatur de proxima specie; vel hoc sit in illo; sicut cum passio prædicatur de proprio & immediato subiecto: ita etiam sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando esse tale prædicatum, vel etiam propriam passionem. sed idem est propositio per se nota ac indemonstrabilis, & immediata: ergo ex mente S. Thomæ, propositio prædicta secundum se est per se nota.

18 Duplici ratione eam probat Caietanus. Prima, nam prima passio non probatur de subiecto, nisi media definitione subiecti. sed hoc est idem ac secundum se prædicari sine medio: ergo secundum se prima passio prædicatur immediate. Probatur minor, quia secundum se definitio, & definitum conuertuntur, cum idem significent: dicitur enim 1. Physicorum textu 5. quod definitio significat distincte, quod definitum denotat confuse: distincte autem, vel confuse concipi non ponit distinctionem in re concepta secundum se: de quo iam diximus libro 2. Dialecticæ capite 3. quæstione. 1.

19 Alia ratio Caietani ad idem tendens, sumitur ex eo quod, cum arguitur à definitione ad definitum vel cum loco definiti ponitur eius definitio, est petitio principij, loquendo secundum se, vt docent B. Albertus Magnus 1. Elenc. cap. 26. & S. Thomas de fallatijs Opusc. 39. cap. 12. & colligitur ex Philosopho 1. Elenchorum cap. 3. & 8. Topicorum cap. 11. ergo idem est sumere pro medio definitionem, ac definitum: ergo ex parte rei, & secundum se, non est medium: ac per consequens propositio est immediata, & per se nota secundum se.

20 Obijcies primo: nam S. Thomas omnibus locis adductis num. 6. dicit, quod propositio per se nota est in qua prædicatum includitur in ratione subiecti, seu quando prædicatum ponitur in definitione subiecti, vel prædicatum est idem subiecto, vt dicit S. Thomas 4. Metaph. lectione 5. in fine: sed propria passio realiter differt a subiecto, nec est de eius essentia, aut de eius definitione: ergo propositio in qua prima passio prædicatur, non est per se nota secundum se.

Ad hoc argumentum, respondetur cum Capreolo, quod S. Thomas, non definit ibi propositionem per-

per se notam, nec asserit quod solũ cum prædicatum est de essentia subiecti est propositio per se nota, sed ad suum intentum assumit, id quod nemo negare potest, quod cum propositio est essentialis, vel prædicatũ est de essentia subiecti, vel idem cũ illo, est propositio per se nota. Addit Caietanus 1.p.q.2.art.1.quod si alicubi inueniretur sic definita propositio per se nota, deberet intelligi prædicatum debere esse in ratione subiecti, vel *formaliter*, vel *virtualiter proxime*: & exillentia creaturæ, adhuc hoc secundo modo, non includitur in eius essentia: & per hoc respondet Ferrara 1. contrag. cap. 11. ad argumentum, quod posset desumi ex D. Thoma quæst. 10. de Veritate art. 12.

21 Secundo obijcies: nam definitio, & definitũ saltim ratione distinguuntur; vt patet: sed distinctio rationis sufficit ad hoc vt aliquid sit demonstrabile secundum se: ergo cum definitio assumitur pro medio ad concludendam primam passionem, vere est conclusio mediata. Probatur minor: quia passiones entis solum ratione differunt ab ente; & tamen vere demonstrantur de illo secundum se: alioquin Metaphysica nõ esset perfectissima scientiarum.

Respondetur quod vt docet S. Thomas lib. 1. sent. dist. 25. q. 1. artic. 1. ad 2. definitio, & definitum secundo intentionaliter differunt, sed primo intentionaliter ex parte rei significata idem omnino significant. Iuxta hoc ergo dicitur, quod cum distinctio rationis importat aliquam rationem obiectiuam quæ est ratio vt alia insit, vere sufficit ad demonstrationem; quando vero importat eandem formalitatem obiectiuam, hac, vel illa secunda intentione explicatam, vel solum distinctam penes concipi confuse, vel distincte, non sufficit ad constituendam propositionem mediatam; ac per consequens, hæc rationis distinctio non sufficit vt propositio sit secundum se demonstrabilis.

§. IV.

Prima passio quoad nos vere demonstrabilis.

22 SIt altera conclusio: loquendo quoad nos, cum prima passio prædicatur de proprio subiecto, est propositio vere demonstrabilis media definitione subiecti. Habetur opusculo 38. apud D. Thomam, vbi in principio dicitur: *est ergo demonstratio potissima, quando prædicatur passio de subiecto vniuersali per medium, quod est definitio dicens quid, & propter quid.* Et opusculo 48. tractatu de Demonstratione capite 5. idem affirmatur ibi. *In demonstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione.* Quia tamen opuscula hæc non sunt indubitata S. Thomæ; ideo.

23 Melius probatur ex opusculo 39. capite 12. vbi docet S. Thomas, quod quando definitum petitur ad definitionis probationem, non peccatur contra vim illatiuam argumentandi, cum seruetur certa habitudo inferentiæ ad illatum;

Sed peccat contra probationem argumenti: nam probatio debet esse magis manifesta, quod hic non obseruatur. Ergo quando assumitur definitio, quæ quoad nos est magis manifesta, quam definitum, nullus erit defectus.

Respondet Ortiz ad confirmat. secundi, quod intendit S. Thomas in isto casu *non esse argumentum sophisticum, sed dialecticum*: ex hoc autem ipso non est demonstratio: quia in phrasi S. Thomæ, syllogismus dialecticus causat probabilitatem; & ita condistinguitur à demonstratiuo.

24 Hoc tamen facile impugnatur, primo, nam à definitione ad definitum non est illatio probabilis, sed euidens: ergo cum S. Thomas asserit illationes prædictas *esse secundum locos dialecticos*; est idem ac si dicat, esse iuxta regulas Dialecticæ. Secundò, hanc vocem *Dialectica* plures habere significationes, in ipsius prologo notatum est: vnde ex significatione illius efficax non trahitur argumentum. Tertiò: vt diximus libro 3. Dalect. cap. 1. locus dialecticus est argumentandi sedes: quod non video cur debeat coarctari ad sola argumenta probabilia. Quamuis syllogismus probabilis soleat specialiter appellari dialecticus, quia tentando procedit: de quo S. Thomas 1. Poster. lect. 1. & 4. Metaph. lect. 4.

25 Sed adhuc clarius ad nostrum intentum loquitur S. Thomas 1. Posteriorum lect. 2. post initium dicens, quod *ex definitione subiecti, & passionis sumitur medium demonstrationis.* Quod latius prosequitur libro 2. lectione 1. littera g. in fine, & rationem assignat dicens: *Manifestum est enim quod principia, quæ continet definitio subiecti, sunt principia passionis: non ergo demonstratio resoluet in primam causam, nisi accipiatur vt medium demonstrationis definitio subiecti:* quod duobus exemplis declarat. Et hanc S. Thomæ doctrinam eius discipuli acceptant; & peculiariter Iauellus tractatu 11. cap. 13. late id defendit, & latius Caietanus lib. 2. cap. 7. in fine.

26 In verbis S. Thomæ inuenio rationem à priori nostræ conclusionis: tunc est vera demonstratio, cum illa mediante concluditur propria ratio alicuius proprietatis antea ignotæ: sed cum media definitione subiecti cõcluditur illi conuenire propria passio, assignatur ratio propria cur illa, proprietas conueniat subiecto, quod antea ignorabatur: ergo est vera demonstratio quoad nos. Maior patet: nam scire est cognoscere rem per causam, aut per eius rationem formalem, vt postea dicemus. Minor verò probatur: quia definitio distincte exponit rei essentiam per suas partes, & declarat explicite radicem, vnde proueniat, quod illi debeatur hæc proprietas: ergo cum ex definitione concluditur, quod passio conueniat definito, non deducitur aliquid per se notum, sed aliquid per propriam causam, seu rationem formalem probatur.

Qua propter vniuersaliter loquitur S. Thomas 1. Posteriorum lect.

lect. 10. in fine dicens: cum scientia sit conclusionum; intellectus autem principiorum; proprie scibilia dicuntur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prædicantur de proprijs subiectis. Propria autem subiecta, non solum ponuntur in definitione accidentium; sed etiam sunt causæ eorum. Quod verum est etiam respectu primæ passionis. Quod adhuc clarius docet Sanctus Thomas lectione 13. littera b.

27 Confirmatur: nam non minus subiectum est propria causa primæ passionis, quam prima sit causa secundæ: vnde & S. Thomas 1. p. quæst. 77. artic. 4. probat, quod in potentijs animæ est ordo, & artic. 7. docet, quod vna oritur ab alia: & articulo 6. docuerat quod omnes potentiæ animæ fluunt ab eius essentia: ergo proportionaliter loquendo, sicut vna passio est propria causa ad aliam concludendam, ita notitia explicita subiecti in quantum est radix primæ passionis, quæ notitia habetur media definitione, erit medium ad demonstrandam primam passionem. Hæc ratio indicatur opusculo 48. tract. vlt. cap. 4.

28 Aliud argumentum posset desumi ex doctrina S. Thomæ 1. Poster. initio lectione 4. & lectione 16. littera c. & aliud ex doctrina Caiet. lib. 1. cap. 3. ad 4. Scoti, & lib. 2. cap. 7. dub. 2. & 3. sed ne molestus, & prolixus reddar, omittendum censui.

Sed obijciunt: nam definitio, & definitum solum differunt pænes conceptus formales expliciti, & impliciti, & non pænes distinctas formalitates ex parte obiecti importatas: sed idem respectu eiusdem formalitatis, solum pænes sic, vel sic cognosci, non sufficit ad rigorosam demonstrationem, etiam quoad nos: quia etiam ipsa quidditas varie potest declarari, & manifestari; & tamen ipsius quod quid est non est demonstratio, vt probant Philosophus, & S. Thomas libro 2. Poster. à lectione 3. vsque ad 8. ergo nec primæ passionis est proprie demonstratio.

29 Huic argumento satisfacit ratio nostræ conclusionis: nam qui solum nouit definitum quoad an est, solum materialiter cognoscit id cui immediate conuenit prima passio; & ignorat formaliter connexionem, quæ est inter illam, & proprium subiectum; at vetò cum media definitione habet explicitam notitiam quidditatis, cognoscit illum formaliter vt radicem passionum, & vt connexam cum illis; & cum demonstratio fit instrumentum intellectus humani coniuncti, illa mediante per discursum cognoscitur, & probatur apud nos demonstratione, quod ab Angelis videtur immediate, eo quod quidditatem, & passionem vident intuitiue, & agnoscunt connexionem immediatam secundum se.

***

QVÆSTIO VII.

Quid sint propositio de omni, & per se, & secundum quod ipsum?

1 QVia cognoscere istorum significationem est necessarium ad sciendum ex quibus est demonstratio; ideo vt hic lectione 9. notat S. Thomas, de his primo determinandum est quid significent, vt videre possimus, vtrum ex eis debeat constare demonstratio?

§. I.

Quid sit dici de omni?

2 DEfinit ergo Philosophus quid sit *dici de omni*, his verbis, iuxta versionem Argyropili: *id itaque de omni dicimus, quod non cuidam inest, cuidam non inest; nec interdum competit, interdum non competit.* Pro cuius expositione aduertit S. Thomas, quod *dici de omni* aliud est prioristicum, de quo egimus lib. 3. Dialectic. cap. 3. n. 10. & vt ait Philosoph. 1. Priorum cap. 1. tunc dicitur aliquid de omni quando nihil est sumere sub subiecto, de quo prædicatū nō dicatur: quod est idē, ac affirmari de subiecto distributo, siue necessario, siue contingenter, siue vere, siue falsè. Aliud est dici de omni posterioristicum, quod vltra distributionem exigit veritatem, & necessitatem; & ita se habet ex additione ad illud quia conuenit simpliciter, & secundum omne tempus. Et ponit exemplum Philosophus: nā de omni homine prædicatur animal; & de quocumque verum est dicere, quod sit homo, verum est dicere quod sit animal; & quandocumque est homo, est animal. Vnde, vt inquit B. Albertus hic, vniuersalitas suppositorum requiritur propter formam syllogismi; vniuersalitas verò temporis, propter necessitatem materiæ demonstrationis.

3 Sed obijcies: nam hæc propositio, Deus est actus purus, æternus, & immutabilis, est propositio de omni: quia est propositio per se, & demonstrabilis: & tamen est de subiecto essentialiter singulari: ergo ad propositionem de omni non exigitur vniuersalitas suppositorum.

Respondetur, cùm Caietano 1. Poster. cap. 4. quod ad propositionem de omni non exigitur vniuersalitas positiua, & actualis; sed sufficit negatiua, & virtualis: ita quod nulla pars subiectiua sit cui tale prædicatum non conueniat, & nulla sit differentia temporis, in qua non conueniat: & si subiectum haberet partes, vel tempore mensuraretur, cuilibet, & semper adesset tale prædicatum. Et ideo Philosophus negatiue definitionem posuit, vt notat B. Albertus.

4 Secundo obijcies: nam Lunam eclypsari demonstratur; & tamen non conuenit semper, sed tempore determinato: ergo ad prædicatum de omni posterioristicum non exigitur semper conuenire.

Tertio: ea quæ accidunt vt in plu-

ri-

ribus, vt quod invere sunt tonitrua, & quod in hyeme sunt pluuiæ, & frigus; etiam demonstratur: & tamen aliquando deficiunt: ergo nō exigitur ad dici de omni posterioristicum, quod semper, & indefectibiliter conueniat.

5 Respondetur esse expressam sententiam Philosophi 1. Posteriorum textu 23. quod horum est demonstratio: inquit enim: *eorum autem quæ sæpe fiunt, demonstrationes sunt & scientiæ, vt Lunæ defectus.* Ipse tamen aduertit, quod hæc, quæ sunt frequenter, inquantum de eis est demonstratio, sunt semper, quia sic sunt vniuersalia: sed secundum quod non sunt semper, sunt particularia: de particularibus autem non potest esse demonstratio: sed solum de vniuersalibus: vnde patet, quod huiusmodi, inquantum de eis est demonstratio, sunt semper.

6 Diligenter tamen est notanda differentia, quæ inter ista consideratur à D. Thoma 1. Posteriorum lect. 16. in fine: quædam enim non sunt semper secūdum tempus, sunt autem semper per comparationem ad causam: quia nunquam deficit, quin posita tali causa, sequatur effectus. Sicut de defectu Lunæ: nunquam enim deficit, quin semper sit Lunæ eclypsis, quandocumque terra diametraliter interponitur inter Solem, & Lunam. In quibusdam vero contingit quod non semper sunt, etiam per comparationem ad causam: quia videlicet causæ impediri possunt; vt in exemplis tertij argumenti. In vtrisque autem ordinandæ sunt sic demonstrationes vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis; vel ex parte causæ.

7 Itaque, semper de omni posterioristicum exigit necessitatem, vel quia propositio est æternæ veritatis, & omni tempore conuenit; vel quia conuenit pro omni tempore quo tale prædicatum natum est conuenire subiecto; vel quia conuenit vt in pluribus suppositis, & temporum differentijs; licet in aliquo, vel aliquando fallat per accidens.

Addit Caietanus lib. 1. Poster. cap. 4. notab. 3. quod dici de omni posterioristicum analogum quoddam est diuidendum in tres modos prædictos: nam simpliciter dicitur de propositionibus æternæ veritatis, & per posterius, & secundum quid de alijs duobus. Videatur Soto quæst. 3. ad 1.

8 Obijcies denique: quia in libris Priorum, non solum definit Philosophus *dici de omni*, sed etiam *dici de nullo*; ergo dimunute hic processit Philosophus non definiens dici de nullo posterioristicum.

Respondet Mag. Soto lib. 1. cap. 4. textu 8. quod Aristoteles hic nō definit dici de nullo, quia loquitur de demonstratione potissima, qualis est affirmatiua. Potest tamen facile proportionaliter definiri *dici de nullo*, dicendo, quod est prædicatum negari de subiecto pro quolibet eius supposito, & pro quolibet tempore; vt si dicatur; nulla substan-

tia

tia est qualitas; nullus homo est equus.

§. II.

De modis dicendi per se.

9 DIstinguit Philosophus à textu 30. vsque ad 34. modos dicendi per se, vt deinceps applicet ad vsum demonstrationum: illos sic exponit S. Thomas lect. 10. supponendo, quod hæc præpositio, *per*, designat habitudinem causæ: designat etiam interdum, & situm; sicut dicitur esse aliquis per se, quando est solitarius. Primus ergo modus dicendi per se est, quando id quod attribuitur alicui, pertinet ad formam eius. Et quia definitio significat formam, & essentiam rei; primus modus eius, quod est per se, est *quando prædicatur de aliquo diffinitio, vel aliquid in diffinitione positum*, siue ponatur in recto, siue in obliquo.

10 Secundus modus dicendi per se est, quando hæc præpositio, *per*, designat habitudinem causæ materialis, prout scilicet, id cui aliquid attribuitur est propria materia, & proprium subiectum ipsius. Et quia proprium subiectum ponitur in definitione accidentis, vel in obliquo, vt cum definitur in abstracto; vel in recto, vt cum definitur in cõcreto, iuxta dicta libro 1. quæst. 18. §. 1. & 2. Ideo secundus modus dicendi per se est, *quando subiectum ponitur in definitione prædicati, quod est proprium accidens eius*. Quæ vero prædicata neutraliter insunt, id est, neque ita quod ponantur in definitione subiecti sum, neque subiecta in definitione eorum, sunt accidentia, id est, prædicantur per accidens; sicut musicum, & album prædicantur per accidens de animali.

10 Tertius modus eius quod est per se, est prout per se significat aliquid solitarium: sicut dicitur, quod per se est aliquod particulare, quod est in genere substantiæ, quod non prædicatur de aliquo subiecto. Sic igitur hoc modo, *quæ non prædicãtur de subiecto sunt per se*: quæ vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt: nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus, non semper accidentia sunt, vt patet de secũdis substantijs.

11 Quartus modus est secundum quem hæc præpositio, *per*, designat habitudinem causæ efficientis, vel cuiuscũque alterius. Et ideo dicit Philosophus, quod *quidquid in est vnicuique per se ipsum, per se dicitur de eo*; quod vero non per se ipsum in est alicui, per accidens dicitur; *vt si* Petro ambulante corruscat; non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed hoc dicitur secundum accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se ineſt: vt si dicamus, quod interfectum interijt, ædificator ædificat: non enim est per accidens quod interfectus interierit.

12 Circa omnes modos in communi aduertendum, quod Zabarella libro primo de propositio-

bus

bus necessarijs capite tertio, & quarto, contendit etiam vltimos modos esse modos per se prædicandi.

Verumtamen S. Thomas circa tertium modum, littera b. in fine, ait; sciendum est autem, quod iste modus, non est modus prædicandi, sed modus existendi: vnde etiam in principio dixit Philosophus, *per se sunt*, & non, per se dicuntur. Quartus autem modus (secundum communem expositionem) est modus per se causandi: vnde tantum duo primi sunt modi per se prædicandi: nam in quarto modo prædicatur effectus de propria causa, vt in exemplo Philosophi: iugulatus interijt; cum iugulatio sit per se causa mortis. Et sic duo primi modi opponuntur prædicationi accidentali omnino: quartus vero opponitur effectui per accidens: & potest esse per se in causando, & accidentaliter conuenire in prædicando; quia contingenter ædificator ædificat.

13 Notat autem M. Soto lib. 1. cap. 4. in expositione textus 9. in fine, quod nihil prohibet secundum & tertium modum aliquando coincidere: quia subiectum per definitionem est causa passionis: vnde insinuat B. Albertus, quod hæc propositio, homo est risibilis, quæ est in secundo modo, est etiam in quarto: nam cum dicimus, omne animal rationale est risibile, subiectum exprimit causam per se prædicati, iuxta dicta hoc libro quæstione 5. cum quartus modus perfectatis non solum constituatur in causis efficientibus, & finalibus, & formalibus, sed etiam in causis materialibus: vt si dicatur, ædificium constructum ex parietibus, & tecto est pulchrum; propositio est in quarto modo, & subiectum est causa materialis prædicati. Præterquamquod S. Thomas 1. p. quæst. 77. art. 6. ad 2. docet, quod subiectum est causa proprij accidentis, & finalis, & quoddammodo actiua; & etiam vt materialis, in quantum est susceptiuum accidentis. Vnde bene aduertit Caietanus hic cap. 4. §. *Circa quartum*, quod quia contingit quod idem sit causa alicuius, & per se subiectum eiusdem, ideo materaliter isti modi coincidunt, & formaliter distinguuntur.

15 Circa omnes modos simul ocurrit dubium; an prædicationes indirectæ pertineant ad eosdem modos dicendi per se, ac prædicationes directæ?

Respondet Ægidius, quem sequuntur Rubio cap. 4. q. 2. n. 17. Auersa q. 28. sect. 11. & alij, quod excludendæ sunt propositiones indirectæ, quia sunt in naturales: cum forma naturalis propositionum sit, quod prædicatum sit forma subiecti, quia vt diximus libro 1. quæst. 15. n. 6. sola prædicatio directa est absolute, & simpliciter prædicatio; quare ita videtur tenere M. Soto ibi relatus, & expresse hic q. 3. ad 2. probat propositiones indirectas non esse in aliquo modo dicendi per se, quia omnes propositiones, quæ sunt per se sunt aptæ ad demonstrationem: & tamen ex indirectis propositionibus non conficitur demonstratio.

15 Cæ-

15 Cæterum Caietanus hic cap. 4. Paulus Venetus, & alij antiqui, quos sequuntur Sanchez lib. 7. quæst. 8. & Ioan. à S. Thoma quæst. 24. art. 4. ad 2. & alij, affirmant propositiones indirectas, præcisse quia indirectas, non excludi à propositionibus per se: quia sunt nonnullæ, quæ ad conuertentiam dicuntur cū directis, quæ per se dicuntur; & ideo non est cur, & ipsæ non etiam dicantur per se; vt cum dicitur, risibile est homo, rationale est homo, & aliæ identificatæ cum propositionibus per se. Quando vero propter prædicationem indirectam constituitur prædicatio contingens; vt cum dicitur, animal est homo; non est prædicatio per se, nec de omni, sed contingens. Vnde omnis prædicatio per se ex terminis, conuertitur in propositionem per se; & ita etiam indirecta deseruit demonstrationi: prædicatio autem per se, non exterminis, sed ex parte rerum, non conuertitur in prædicationem per se. Videatur Caietanus dub. vlt.

16 Hinc prouenit, & intelligitur illa doctrina Caietani cap. 4, §. *Ad claritatem* docentis, quod in primo modo dicendi per se, tripliciter propositiones reponuntur: quædam proprie, & principaliter: quædam proprie, & secundario: quædam vero improprie. Videatur, quia omnium exempla proponit: & hanc latitudinem considerat etiam in alijs modis dicendi per se.

Qui hanc vltimam sententiam sustinere velit; ad illa, quę libro primo diximus, potest respondere, illa, & similia verificari, de his, quæ pertinent directe, & per se ad demonstrationem; non vero de illis, quæ pertinent reductiue, sicut sunt quæ dicuntur, & prædicantur indirecte, sed per se.

§. III.

Quid sit prædicari secundum quod ipsum?

17 TRactans Philosophus libro 1. Posteriorum textu 11. & secundum alios, textu 36. de prædicato vniuersali, ita ait: *vniuersale autem dico, quod cum de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum est.* Ita habet antiqua translatio. Argyropilus vero loco vltimæ particulæ dicit: *ue hoc plane quo ipsum est.* Boetius cum antiqua translatione concordat.

18 In primis notandum cum D. Thoma lectione vndecima litte ra, a, quod *vniuersale* non accipitur in præsenti, vt accipiebatur libro primo, prout omne quod prædicatur de pluribus dicitur vniuersale, secundum quod Phorphyrius determinat de quinque vniuersalibus. Sed dicitur hic vniuersale secundum quandam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad subiectum, cum scilicet neque prædicatum inuenitur extra subiectū, neque subiectum sine prædicato Hæc S. Thomas.

19 Ad intelligendam relatam doctrinam Philosophi, & S. Thomæ, est dubium, vtrum per se, & secundum quod ipsum sint idem

idem conuertibiliter ?

Affirmant Themistius 1. Posteriorum commento 12. Ferrara libro 2. contra gent. cap. 15. ratione prima, *Aduertendum quoque.* Auersa hic quæst. 28. sectione 12. Probant ex Philosopho hic dicente: *per se autem, & secundum quod ipsum est, idem est.* Vbi S. Thomas lectione 11, littera c. ait: *ne aliquis crederet, aliud esse, quod in diffinitione vniuersalis dixerat, per se, & secundum quod ipsum est, ostendit, quod per se, & secundum quod ipsum est, idem est.* Ergo admisso, quod S. Thomas alibi in alio sensu has voces vsurpauerit (quod tamen non constat) tamen in hoc loco ex mente Philosophi, S. Thomas pro eodem accepit prædicari secundum quod ipsum, & vniuersalites, ac prædicari per se.

20 Oppositam sententiam *vt indubie veram, & communem* amplectitur Caietanus libro 1. capit. 5. dub. 3. citans B. Albertum, & alios, quos sequuntur Soto (male à non nullis pro priori sententia relatus) Sanchez libro. 7. quæst. 9. & alij Thomistæ, qui potius id supponunt, quam indubium vertant. Itē Conimb. Toletus, & Rubio cap. 4. q. 1 est. 3. dicens esse recentiorum omnium. Et mihi videtur adeo expressa S. Thomæ, vt non possim non mirari, quomodo doctissimus Ferrara, fidissimus S. Thomæ, discipulus, id non aduerterit.

21 In primis lib. 2. contragentes cap. 15. ratione prima, ait S. Thomas: impossibile est aliquod vnum duobus conuenire, & vtrique secundum quod ipsum; quod enim de aliquo secundum quod ipsum dicitur, ipsum non excedit: sicut habere tres angulos equos rectis æquales, non excedit triangulum, de quo prædicatur; sed est ei idem, conuertibiliter. Hæc ibi. Sed ad prædicatum per se non requiritur dici ad conuertentiam: ergo ex mente D. Thomæ non conuertuntur prædicari secundum quod ipsum, & prædicari per se; sed illud se habet ex additione ad istud sicut inferius ad superius.

Cum ad hanc expressam S. Thomæ authoritatem, non habeant quid respondeant, dicunt, quod admisso ibi sic accepisse S. Thomam; tamen aliter accepit in hoc loco, vt verba eius supra adducta declarant.

22 Hanc euasionem triplicitter impugnauerat Caietanus. Primo, quia sequitur, quod Philosophus inutiliter, & superflue tam prolixe explicuerit seorsum quid sit propositio de omni, postquam iam declarauit, quid sit propositio per se; si ista duo sunt synonoma, vel idem formaliter: si quidem illorum alterum esset superuacaneū.

Secundo: si vocabulum *secundum quid ipsum* æquiuocum esset, & haberet duas significationes, diminutus esset S. Thomas hanc æquiuocationem hic non auferendo. Et maior esset defectus cum Gentibus disputādo, non vti vocabulo prout erat in vsu Philosophorum communi. & nouam vocis significationem sine fundamento introducere esset absurdum.

23 Tertio, ipse S. Thomas hic de-

declarat relatis verbis Aristotelis contineri definitionem prædicati *vniuersalis*, seu *secundum quod ipsum*; & asserit, quod exigit dici de omni, & perseitatem, & dici ad conuertentiam.

Rursus, ipse S. Thomas in hac ipsa lectione vndecima littera c. ait, quod ostendit Philosophus quid addat vniuersale supra dici de omni, & per se: & ergo ex mente Philosophi, & S. Thomæ indubitatum est, quod dici per se in omni latitudine, non est idem conuertibiliter, ac prædicatum vniuersale, & secundum quod ipsum.

24 Authoritates in contrarium adductæ facile exponuntur. Primo dicendo, quod cum ratio superior sit essentialiter idem cum inferiori in qua includitur, sicut homo essentialiter est animal, & substãtia; ideo cum prædicatum per se sit superius ad prædicatum vniuersale, & secundum quod ipsum, non mirum, quod dicantur esse idem. Et vt notat M. Soto, cum idem dicat S. Thomas, ac ipse Philosophus; non est cur reprehendatur glossa, quæ est idem cum textu, qui non reprehenditur. Sunt ergo idem sicut homo, & animal; sed non conuertibiliter, sicut homo, & animal rationale, quia omne secundum quod ipsum est per se; sed non omne per se est secundum quod ipsum; quia ratio alijs communis, non conuenit huic in quantum tale, & secundum huic peculiaria, & propria.

25 Aliam solutionem indicat Caietanus, iuxta quem dici potest, quod sumũ prædicatũ per se, quod prædicatur per se conuertibiliter; & quod conuenit in quantum tale, & secundum propria, hoc est idem formaliter cum prædicato vniuersali, & secundum quod ipsum: & de *per se* in isto sensu loquuntur Philosophus, & S. Thomas cum dicunt esse idem cum prædicato *secundum quod ipsum*; in antecedentibus autem distinxerãt alios modos per se, vt istum excellentissimum, & summum seligerent.

26 In hac autem parte, cum tota quæstio sit, & pendeat ex propria vocũ significatione (quæ potissime ex vsu sapientium antiquorum in scientijs est desumenda) non oportet alias rationes quærere, quæ in authoritatibus Philosophi, & S. Thomæ non fundentur. Sed vocabulis expositis, sequitur iam vt ad intentum demonstrationis, & ad eius vsum applicemus.

QVÆSTIO VIIII.

Vtrum Philosophus recte definierit demonstrationem?

§. I.

Exponitur prima definitio.

1 DAri demonstrationem supponit Philosophus ex cap. 1. in quo ostendit dari scientiam causatãex præexistente cognitione principiorum, quæ sunt per se nota, quæ cum scientiæ causa sint & demonstratio, ipsam dari necesse est; ideo supposito quod sit, ipsam definit capite secundo dicens: *demonstrationem autem*

tem dico syllogismum apoditicon, ideſt, ſufficientem ſcire ſeu ſcientialem, iuxta antiquam translationem. Vel iuxta Argyropilum: *demonſtrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ ſcientiam efficit.* Et licet Mag. Soto hanc ſolam lectionem probet, & illud verbum antiquæ translationis putet additum à quodam ſciolo, quia *apodicticon*, idem eſt, quod demonſtratiuum, quod eſſet nugatio: tamen in textu quem ſequitur S. Th. illud verbum græcum latine redditur *faciens ſcire*; & ita in re coincidit cum noua translatione.

2 In iſta definitione *ratiocinatio*, ſeu *ſyllogiſmus* habet rationem generis, & per hoc diſtinguitur à prima, & ſecunda operatione intellectus, & explicatur artificioſa forma demonſtrationis: & datur intelligi, quod aliæ ſpecies argumentationis non deſeruiunt proxime ad demonſtrationem: nam Inductio eſt magis conſueta in cognitionibus probabilibus, & in his quæ ſumuntur ab experientia: quia vt ait S. Thom. 1. Poſter. lect. 1. litt. c. in inductione concluditur vniuerſale ex ſingularibus, quæ ſunt manifeſta, videlicet, per ſenſum, à quibus proxime abſtrahit demonſtrator. Exemplũ autem, præterquam quod eſt inductio incompleta, melius eſt ad explanandam definitionem, vel ad rethoricam perſuaſionem; quam ad exactam definitionem. Rurſus Enthimema eſt ſyllogiſmus truncatus quia ſuppletur vna propoſitio; & ideo reducitur ad ſyllogiſmum, vt perfecte exprimat diſcurſum ſecundum cauſalitatem, qui exigitur ad demonſtrationem. Ex quo à ſufficienti enumeratione argumentationum conſtat, quod demonſtratiode bet eſſe ſyllogiſmus.

3 Illa particula *ſcientialis* habet rationem differentiæ, quia demonſtratio eſt talis ſyllogiſmus, qui facit ſcire: quia omnes hoc intelligunt nomine ſcientiæ, quod ſit cognitio perfecta, & ſolus ſyllogiſmus qui eam cauſat facit ſcire, & eſt ſecundum quem ſcimus in quantum ipſum habemus. Et licet aliqui interpretentur, quod demonſtratio ſolum facit ſcire in genere cauſæ formalis, ſicut albedo facit album; tamen verba ipſa Philoſophi, iuxta nouam translationem ſupra relatam, declarant ipſum loqui in genere cauſæ efficientis: & ita S. Thomas, B. Albertus, & expoſitores communiter aduertunt, quod ſcire eſt finis ſyllogiſmi demonſtratiui, ſiue effectus eius in genere cauſæ efficientis.

4 Sed obijcies: nam concluſio eſt de eſſentia ſyllogiſmi, vt oſtendimus libro 3. Dialecticæ cap. 3. q. 1. & in hoc libro quæſt. 5. diximus non eſſe demonſtrationem, nec diſcurſum ſine concluſione: ſed pars intrinſeca non poteſt eſſe effectus, & finis extrinſecus: ergo ſcientia non eſt effectus, ſed pars demonſtrationis.

Reſpondetur, quod ſcientia accipitur dupliciter; vno modo permanenter, & habitualiter aliomodo actualiter. Primo modo deſignat *habitum acquiſitum per de-*

demonstrationem, eo modo, quo explicatur à D. Thoma 1. 2. quæst. 51. & aliquid tangitur in libris de Anima. Secundo modo designat operationem intellectus causatam ex præmissis, & causantem habitum in anima, seu in eius potentijs. Scientia ergo actualis non est effectus integræ demonstrationis, sed vnius partis illius, nempe præmissarum: scientia vero habitualis est effectus totius demonstrationis.

5 Quia igitur finis, & effectus demonstrationis est scire; ideo Philosophus præmittit definitionem ipsius scire dicens: scire arbitramur simpliciter *cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.* Ad cuius intelligentiam recolantur, quæ diximus libro 1. quæst. 3. in principio.

Nunc contra definitionem obijcies; videri obscuram, & facilius posse declarari quid sit scire, dicendo, quod est cognitio certa, euidens, & vera: nihil autem horum in prædicta definitione exponitur.

Imo videtur conuenire alijs à definito: nam qui per fidem humanã, aut cognitionem probabilem cognosceret animal rationale esse causam risibilitatis in homine, re vera rem cognosceret per causam, & quod illius est causa: & tamen non cognosceret certo, & euidenter: ergo definitio conuenit alijs à definito, quia fides humana, & cognitio probabilis non faciunt scire simpliciter.

6 Respondent Recentiores, Aristotelem hic non explicuisse veritatem, certitudinem, & euidentiam scientiæ; quia id supponebat, vt omnino certum, & ab omnibus admissum, eo ipso quod daretur scientia: sed solum intendit explicare id circa quod versari debet talis cognitio, vt scientiæ rationem obtineat; quod quidem non adeo clarum erat apud omnes.

Isti tamen non videntur legisse textum, vbi clare immediate ex communiter admissis declarat, & manifestat definitionem & ibi S. Thomas lect. 4. literra c. notat, quod hæc est recta manifestatio definitionis quid nominis: nam vt in 2. Topicorum capite 5. dicitur; *nominibus vtendum est vt plures vtuntur*: ergo ex eo quod illas cognitiones exigi ad scientiam, communiter supponeretur, non solum non obstat ad intentum Philosophi, sed erat ad id prorsus necessarium.

7 Conijcio deinde istos nouos interpretes textum non legisse; quia confundunt ea, quæ Philosophus tradit in capite quarto de conditionibus præmissarum demonstrationis, cum his quæ hic docet de quid nominis ipsius scire: & non discernunt inter definitionem demonstrationis datam ex parte finis (vt est illa quam nunc exponimus) & definitionem ex parte materiæ præmissarum, quam postea exponemus.

8 Nos in D. Thoma facilem inueniemus intelligentiam definitionis, & argumentorum solutionem. Proquo notat lect. 4. littera b. quod scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum: rem autem perfecte cog-

nos-

noscere est perfecte apprehendere ipsius veritatem : eadem enim sunt principia esse rei, & veritatis ipsius, vt dicitur 2. Metaphysic. Oportet ergo scientem, si est perfecte cognoscens, quod cognoscat causam rei scitæ. Et sic patet prima particula definitionis ; & in illa habemus quod scire est circa verum.

9 Secundò notat, quod cognoscere effectus in virtute causæ, est scire secundum quid, & in potentia, & in virtute : cum autem loquamur de scire simpliciter, & perfecte ; ideo oportet scientem simpliciter cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et hoc denotat illa particula: *& quoniam illius causa est.*

10 Tertio aduertit Sanctus Thomas, quod quia scientia est etiam certa cognitio rei : quod autem contingit aliter se habere, non potest aliquis per certitudinem cognoscere ; ideo vlterius oportet; quod id quod scitur non possit aliter se habere. Ex quibus clarissima manet Philosophi definitio : & in illa radix veritatis, certitudinis, & euidentiæ declaratur : & aperta est distinctio scientiæ simpliciter à reliquis cognitionibus. De quo iterum infra q. 15. dicemus. Et sic cessant rationes dubitandi.

(*1*)

§. II.

Altera Philosophi definitio declaratur in communi.

11 EX priori definitione concludit Philosophus definitionem syllogismi demonstratiui desumptam ex materia : dicens: *Si igitur est scire vt ponitur, necesse est, & demonstrationem scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* Probat hanc consequentiam, seu illationis necessitatem manifestat, quia licet syllogismus non requirat præmissas conditiones in propositionibus ex quibus procedit; requirit tamen eas demonstratio: aliter enim non faceret scientiam.

12 Contra hunc modum deducendi, & probandi definitionem est argumentum : nam definitio est indemonstrabilis, quia est propositio immediata, cuius non est causa, nec aliquid quod sit medium ad probationem : vnde Philosophus, & Sanctus Thomas libro 2. à lectione 3, & deinceps probant, quod ipsius quodquid est, & definitionis non est demonstratio: ne sit processus in infinitum. Ergo non recte Philosophus, iuxta expositionem relatam S. Thomæ vnam definitionem concludit ex alia.

Respondent nonnulli, quod hæc non est illatio demonstratiua, sed solum quædam deductio manifestatiua vnius definitionis per aliam. Ita Ortiz tractatu 6. conferentia 2. ad 3.

13 Hæc tamen doctrina non videtur consona Diuo Thomæ libro 2. Posteriorum lectione 8. in principio. & quia libro 1. lectione 4. littera a. ad præsens intentum non tat Sanctus Thomas, quod in omnibus, quæ sunt propter finem, definitio, quæ est per causam finalem, est ratio definitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam: propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus, & lignis, quia est operimentum protegens nos à frigore, & æstu. Sic igitur de demonstratione dat hic Philosophus duas definitiones; quarum vna sumitur à fine demonstrationis, quod est scire; & ex hac concluditur altera, quæ sumitur à materia demonstrationis.

14 Igitur ad argumentum respondet M. Soto libro primo Posteriorum quæstione 2. ad confirmationem sexti argumenti, quod in diuerso genere causæ non est inconueniens, quod definitio, quæ datur per causam materialem demonstretur per finalem: quod fit hoc modo. Omnis syllogismus faciens scire constat ex veris, primis, & immediatis: sed omnis demonstratio est syllogismus faciens scire: ergo omnis demonstratio constat ex veris, primis, & immediatis. Vnde cum Philosophus ait, quod immediata propositio est, qua non est altera prior, intelligit in eodem genere: nihil tamen obstat aliam esse priorem in alio genere causæ. Et præter exemplum D. Thomæ de duplici definitione domus, de quo iterum videatur S. Thomas 1. Posteriorum lectione 16. littera c. est exemplum M. Soto: folia vitis sunt ampliora, quam folia agmygdali ad defendendum vuas à tempestatibus, quæ sunt magis teneri fructus, quam agmygdala; & nihilominus tam immediata est ista propositio, *vitis est habens folia ampla*; quam ista: *vitis habet folia protegentia vuas à tempestatibus*: cum hoc discrimine, quod prima est immediata in genere causæ materialis, secunda verò in genere causæ finalis: & ideo bene compatitur, quod materialis demonstretur per finalem.

15 Hinc autem insurgit dubium, vtrum demonstrare vnam definitionem de definito per alteram eiusdem definitionem, sit demostratio secundum se, an vero solum quoad nos?

Mouet hoc dubium Caietanus libro 1. cap. 2. & non dissoluit vsque ad librum secundum cap. 7. dubio 3. vbi respondet has demonstrationes esse medias inter demonstrationes, quæ sunt tales secundum se, & inter eas, quæ sunt tales quoad nos: vnde sunt quodam modo per se notæ, & quodammodo non. Sapit naturam demonstrationis secundum se, quia vere videtur dari causa, quare altera causa, quæ primo fuit, insit vltimo in alio genere. Ex alia parte videtur solum demonstratio quoad nos, quia conclusio est propositio per se nota secundum se, quia causa intrinseca, à qua sumitur definitio, seu quodquid est, quod sit prædicatum cõclusionis, etiam in obliquo, est de ratione subiecti.

16 Quod

16 Quod possumus confirmare ex Philosopho 1. Posteriorum textu 22. dicente, *definitio aut est principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demonstrationis.* Vbi S. Thomas lectio 16. littera c. ait: patet ergo, quod definitio, quæ sumitur à fine, est principium demonstrationis: illa autem, quæ sumitur à materia, est conclusio: potest tamen vtraque coniungi; & talis definitio continet totum, quod est in demonstratione, scilicet, medium, & conclusionem. *Et ideo talis definitio est demonstratio positione differens: quia in hoc solo differt à demonstratione, quia non est ordinata in modo, & figura.* Idem dicit S. Thomas 2. Physicorum lectione 15. in fine. Et libro 2. sent. dist. 9. artic. 1. ad 1. ait S. Thomas, quod definitio, quæ sumitur ex fine formalior est inter omnes definitiones, & *medium demonstrans eas.* Quod & habetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu de Demonstrat. cap. 8. Et ideo videntur demonstrationes simpliciter, & secundum se.

17 Ex alia vero parte S. Thomas in 3. dist. 23. quæstione 2. articulo 1. ad 8. ait, quod si definitio de re aliqua daretur, quæ complete comprehenderet omnia principia rei, non esset vnius rei, nisi vna diffinitio. Quod, & docuimus cum S. Thoma libro 2. Dialecticæ cap. 4. quæst. 4. ac perconsequens, quod vna definitio demonstretur per aliam, est quia definitiones sunt inadæquatæ, & incompletæ: quod provenit ex imperfecta cognitione. Vnde concludo, vere quidem vnam definitionem demonstrari per aliam, vt probant authoritates, & rationes adductæ; non tamen secundum se, sed solum quoad nos: quia secundum se, quæ intrant definitionem, de definito prædicantur in primo modo dicendi per se: licet quoad nos ex fine demonstretur materia; & ita optime Philosophus ex fine demonstrationis explicato in prima definitione, in secunda deducit materiam demonstrationis.

§ III.

In particulari exponuntur secundæ diffinitionis particulæ.

18 DEscendamus iam ad siggillatim exponendas relatæ definitionis particulas. Debet syllogismus demõstratiuus esse, vel procedere *ex veris*, quia conclusio demonstranda, quæ facit scire, debet esse vera, cum scientia sit circa verum: ergo & præmissæ debent esse veræ. Probatur consequentia: quia ex falsis non scitur verum; licet, aliquando ex antecedenti falso, semel admisso, sequatur conclusio vera.

19 Idem probat Philosophus, *quoniã non est scire quod non est*: vbi non est sermo de esse existentiæ, sed de esse fundãte veritate propositionis: vnde S. Thomas lect. 4. littera m. ait; quod autem non est verum non est: nam esse, & esse verum conuer-

tuntur (vt dicitur 2. Metaph. textu 4. lect. 2.) Oportet ergo id quod scitur esse verum.

20 Quod autem demonstratio debeat procedere ex *primis, & immediatis* probat Philosophus, quia non contingit aliquem habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio: nam demonstrantur propositiones mediatæ, & non immediatæ, cum istæ cognoscantur habitu principiorum, & non habitu scientiæ: ergo vel syllogicantur ex primis, & immediatis? & sic habetur intentum, quod demonstratio est ex primis, & in demonstrabilibus: vel syllogicantur ex mediatis? aut ergo illarum propositionum mediatarum, seu demonstrabilium habet demonstrationem; aut non habet? si non habet; ergo non scit præmissas: & ita nec conclusionem propter præmissas; quia non sunt per se notæ. Si autem habet; cum in demonrationibus not. sit procedere in infinitū, vt probat Philosophus libro 1. a lectione 13. vsque ad 36. tandem erit deuenire ad aliqua immediata, & indemonstrabilia principia.

21 Sed obijcies: cum tertia passio probatur conuenire subiecto per secundam passionem, est demonstratio, non solum quoad nos; sed etiam secundum se: vt patet, quia est cognitio euidens per causam; & tamen non procedit ex immediatis, sed ex mediatis, & demonstrabilibus, quæ possunt probari per primam passionem: ergo non conuenit omni demonstrationi, quod procedat ex primis, & immediatis, seu indemonstrabilibus.

Respondetur concedendo maiorem; & distinguo minorem, non procedit ex immediatis proxime, & immediate; concedo minorem: remote, & mediate, nego minorem. Et eodem sensu distinguendum est consequens. Vnde S. Thomas lectione 4. littera n. ait; & sic demonstratio oportet, quod procedat ex immediatis; vel statim, vel per aliqua media: vnde, & in primo libro Topicorum cap. 1. primo dicitur, quod demonstratio est ex proprijs, & veris, *aut bis, quæ per ea fidem sibi impserunt*: quando enim propositio est mediata non scitur perfectè nisi per resolutionē in prima principia: de quo iterum tractando de scientia subalternata in absentia subalternantis infra q. 14.

22 Procedit rursum S. Thomas cum Philosopho probans littera 9. quod demonstrationis propositiones, seu principia sint *causæ conclusionis*, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostendit vlterius Philosophus, quod propositiones prædictæ sint *priores*, & *notiores*, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet autem, quod causa conclusionis demonstratiuæ, sit notior, non solum quantum ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non enim ad demonstrandum, quod eclypsis Solis est, sufficit scire, quod est Lunæ interpositio; sed oportet etiam scire, quod Luna interponitur inter Solem, & terram.

23 Ob-

23 Obijcies tamen primo: nam cum per effectus notiores quoad nos demostratur causa, est vera demonstratio: & tamē non est ex causis, sed ex effectib⁹: ergo demonstratio non debet esse ex causis.

Respōdetur, quod causa, vel potest esse ex parte subiecti cognoscē tis, quæ dicitur causa cognoscendi; vel ex parte obiecti; quę dicitur causa essendi: omnis demonstratio debet esse ex causis in cognoscendo, quia in omni demonstratione interuenit discursus causalitatis præmissarum in assensum conclusionis: in demostratione autem à posteriori non est per causam in essendo: quia vt notat S. Thomas 1. p. quæst. 85. artic. 3. ad 4. non est necesse, quod omne quod est principium cognoscendi, sit principium essendi, vt Plato existimauit: cum quandoque cognoscamus causam per effectum, & substantiam per accidentia: vnde demonstratio per effectum non est per causam in essendo: bene tamen in demonstratione à priori; & de ista solum nunc loquitur Philosophus, & de demōstratione propter quid: nam distinctionem inter demonstrationē quia, & propter quid nondum explicuerat, sed id exponit libro 1. lect. 23. apud D. Thomam.

24 Secundo obijcies, & instabis cōtra solutionē: nā dantur demonstrationes propter quid, quæ non procedunt ex causis in essendo: ergo ad monstrationem propter quid non requiritur quod sit ex causis in essendo. Probatur antecedens: quia non est realis causalitas, vbi non est realis distinctio: non enim idem erit causa realis sui. Sed in Metaphysica, quæ est nobilissima scientiarum, non est realis distinctio proprietatū ab ente, vt 1. p. illius late est ostensum: & tamen formantur verę demonstrationes propter quid: ergo ad istam sufficit, quod procedat ex causis cognoscendi, & non exigitur, quod procedat ex causis in essendo.

Respondetur cum Caietano libro 1. cap. 2. dub. 2. & cūm communi expositorum, quod demonstratio simpliciter procedit ex causis in essendo, vel formaliter, vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa, quæ vere causat, vt exponitur 2. Physicorum: causa in essendo virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ (si illud cuius causa dicitur causaretur) sufficiens in suo ordine, causa illius esset. Ita in simili docet ipse Philosophus 2. de Cœlo, & mundo textu 13. & quando propria alicuius ratio assignatur formaliter, sufficit vt vera habeatur scientia illius. Rursus, adhuc dato quod passiones in nobis non distinguerentur realiter à subiectis, nihilominus demonstrarentur de illis, vt notat M. Soto hic quæst. 2. ad confirmat. 2. & colligitur ex D. Thoma locis citatis hic libro 1. q. 2. num. 35. & sic Metaphysica est scientia, & demonstrat propter quid assignando rationes formales.

***

QVÆSTIO IX.

Vtrùm assensus præmissarum sit certior, & euidentior quam assensus conclusionis?

§. I.

Quædam prænotantur.

1 NOtandum primò, quod vt ait S. Thomas in 3. sentent. dist. 26. quæst. 2. artic. 4. certitudo proprie dicitur firmitas adhæsionis virtutis cognoscitiuæ in suum cognoscibile: quæ magnam habet latitudinem, iuxta diuersas causas huius firmitatis. Aliquando enim firmitas sumitur à lumine, quia obiectum est per se notum sensui, vel intellectui; aliquando autem à determinatione principiorum ad conclusiones cum illis connexas; & denique hæc determinatio, & firmitas solet prouenire ex inclinatione voluntatis, quæ omnes vires animæ ad actus suos mouet. De quo videatur S. Thomas in tertio sent. dist. 23. q. 2. art. 2.

2 Pariter S. Thomas 2. 2. q. 4. artic. 8. distinguit, quod certitudo potest considerari dupliciter: vno modo ex causa certitudinis: & sic dicitur esse certius illud, quod habet certiorem causam: & hoc modo fides diuina est certior omni cognitione naturali, quia innititur veritati diuinæ. Alio modo potest cõsiderari certitudo ex parte nostri; & sic dicitur esse certius, quod plenius consequitur intellectus hominis: & sic de sensibilibus, & corporalibus; & de his quæ ratione naturali cognoscimus, secundum quid sumus magis certi, quia sunt nobis proportionata; & nõ plene assequimur ea quæ sunt fidei; cum sint supra intellectum hominis.

3 Hinc tertio est notandum; quod euidentia distinguitur à certitudine: nam de his, quæ sunt fidei, certi sumus; & euidentiam illorum non habemus, propter obscuritatem, & excellentiam mysteriorum fidei supra nostrum naturale lumẽ. Vnde euidentia supra certitudinem addit claritatem, vel cognitionis immediatæ principiorum, vel mediatæ vt in scientia, vt sumitur ex D. Thoma 2. 2. quæst. 1. artic. 4. & 5. & clarius quæstione 14. de Veritate artic. 1. ad 7. & artic. 2. ad 15.

4 Manifestum est igitur ex dictis, quod ad demostrationem exigitur certitudo, & euidentia præmissarum, & cognitio exercita bonitatis illationis: quia non existimamus aliquẽ scire, nisi iudicemus nõ posse aliter se habere, vt inquit Philosophus: & notat S. Thomas lect. 4. littera b. quod hoc ideo est, quia scientia est certa, & perfecta cognitio. Imò lectione 6. in fine aduertit cum Philosopho S. Thomas, quod scienti, & demonstrãti nihil debet esse certius, quam quod opposita principijs sint falsa: quia oportet scientem firmissime principijs assentire: quicumque autem dubitat de falsitate vnius oppositorum, non potest firmiter inhærere

rere oppositò: quia semper formidat de veritate alterius oppositi: quod est non habere scientiam. Cum igitur euidentia, & certitudo cognitionis conclusionum procedat ex certitudine principiorum, vt ait S. Thomas 2.2. quæstione 4. artic. 8. ad 3. & alibi sæpe, videndum restat, vtrum hinc deducatur, quod maior sit euidentia, & certitudo præmissarum, quam euidentia, & certitudo conclusionis?

§. II.

Opinio recentiorum reijcitur.

5 HVic quæstioni respondet Arriaga disput. 16. Logicæ sectione 4. subsect. 2. concluſ. 3. dicens: vtraque præmissa non est certior, quam sit ipse assensus conclusionis. Hæc est (inquit) iam inter Recentiores communis, & euidenter probatur: intellectus cognoscit lumine naturæ, & euidentissime, idem esse duo aliqua esse idem vni tertio, ac esse idem inter se: ergo non potest esse certior de veritate vnius, quam alterius. Patet consequentia, quia vbi non distinguit intellectus vnum, & aliud, non potest timere, ne vnum sit, & aliud non sit; sed æque certus debet esse de vtroque, quia scit in re non esse nisi vnum; quandoquidem veritas conclusionis est eadem cum veritate præmissarum. Sectione tamen 5. contendit aliter philosophandum de euidentia, quam de certitudine: quia propositio per se nota euidentior est illa, quæ per discursum infertur.

6 Alij tamen Recentiores eiusdem Societatis contendunt etiam æqualem euidentiam habere intellectum de obiecto conclusionis, ac de obiecto præmissarum. Quod probant primo ex dictis: quia obiectum conclusionis identificatur cum obiecto vtriusque præmissæ: ergo sicut hac de causa est æque certus assensus, eadem ratione erit æque euidens.

Secundo: nam per se notum est, certo, & euidenter esse eadem inter se, quæ sunt eadem vni tertio: ergo æque euidens est intellectui hæc extrema esse eadem inter se, ac est esse eadem vni tertio.

Denique, eo ipso quod quis assentiatur præmissis debet assentiri conclusioni: ergo eandem certitudinem, & euidentiam habent præmissarum assensus, & assensus conclusionis.

7 In multis deficiunt Moderni isti. In primis reijciendi sunt, quia parum considerate, & intrepide (ne dicam præcipitanter) euidentem, & communem vocant sententiam expresse contrariam Philosopho, & Diuo Thomæ, & omnibus, non solum Thomistis, sed & alijs Interpretibus: vnde oppositum *esse commune, etiam inter Recentiores*, notauerat Pater Rubio capite 2. quæstione 5. loquendo in strictoribus terminis secundæ nostræ conclusionis: nam primam vt manifestam supponit. Et vt de doctrina *per se satis clara*; & manifesta, de vtraque nostra conclusione loquitur Pater Raphael

Auersa quæstione 28. sect. 8. & passim alij.

8 Secundo deficiunt, quia non discernunt inter assentiri conclusioni virtualiter prout in præmissis, seu vt in causis, & assentiri conclusioni formaliter, & explicite in se ipsis: quæ tamen distingui debere ostendimus quæst. 3. & hæc ipsa quæstio necessario præsupponit; nã si actus esset tantum vnus, non relinquitur locus comparationi inter istos actus, quis eorum sit certior, & euidentior?

9 Tertiò, debebant considerare, quod solutiones, quas adhibẽt axiomati, in quo innititur Philosophus, iam diu erant relatæ, & solutæ à D. Thoma, & eius discipulis: vnde nihil replicando contra eorum solutiones, non debuerunt gratis ab eis discedere.

10 Quartò, ipsi fatentur clarius nos assentiri præmissis; & cum sint per se notæ, non video qua consequentia negent nos assentiri euidentius? Admissa autem maiori euidentia assensus, inconsequenter negatur maior certitudo: nam solutio Arriagæ confundit certitudinem obiectiuam, cum subiectiua; & tamen circa ea, quæ euidenter cognoscimus, medio illo quo sumus magis, vel minus certi, medio eodem habemus maiorem, vel minorem euidentiam: vnde, iuxta subiectam materiam, pari passu de certitudine, & euidentia philosophandum erat.

11 Argumenta autem probant, id quod non negamus, quod æque certo, & euidẽter cognoscimus præmissas, ac conclusionẽ prout in præmissis: sed hoc non est ad intentum quæstionis, in qua omnes tractant de assensu conclusionis in se ipsa per actum realiter distinctum ab assensu præmissarum, & realiter ab illo causatum; an per hoc quod causetur, & inferatur, deficiat à certitudine, & ab euidentia principiorum, à quibus causatur. Exemplum aliud, quod affert Arriaga de assensu fidei, non est ad rem: quia fides non nititur discursu causalitatis; quamuis in nobis admittat discursum successionis, vel applicationis: de quo Theologi latius.

§ III.

Vera, & communis sententia.

12 Dico ergo primo; euidentius, certius, & clarius assentimur primis principijs, quam conclusioni demonstratæ. Loquimur in sensu formali de conclusione vt demonstrata: nam ipse Philosophus notat, quod si aliunde cõclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa, vt ait S. Thomas lect. 6. littera d. In hoc ergo sensu conclusio est expressa Philosophi, qui non solum eam docet, sed duplici ratione probat.

13 Primo ratione ostensiua, vt ait S. Thomas littera b. nam *propter quod vnumquodque, & illud magis*, sicut si amamus aliquem propter alterum, vt si magistrum propter discipulum, discipulum amamus

mûs magis. Sed conclusiones scimus, & eis credimus propter principia: ergo multo magis scimus principia, & eis credimus quam cõclusioni. Ergo assensus principiorum est certior, & euidentior quam assensus conclusionis.

14 Sed instabis: nam terra est calida propter Solem calefacientem; & tamen Sol non est magis calidus. Ergo axioma non est vniuersaliter verum.

Vt hanc instantiam, & similes præoccuparet S. Thomas, immediate subiungit: attendendum est autem circa hanc rationem, quod causa semper est potior effectu suo. Quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quam de effectu: sicut ignis est magis calidus, quam ea, quæ per ignem calefiunt: quando vero causa, & effectus non conueniunt in nomine; tunc licet nomen effectus non conueniat causæ; tamen conuenit ei aliquid dignius: sicut, & si in Sole non sit calor; est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris.

15 Secundo obijcies: obiecta cognoscuntur ab anima propter species intelligibiles: & tamen istæ non sunt magis notæ: ergo etiam si conclusio intelligatur propter principia, non sequitur, quod ista sint magis nota.

Respondetur ex D. Thoma q. 10. de Veritate artic. 9. ad 3. & 1. p. quæst. 87. artic. 2. ad 3. quod in his, quæ sunt in eodem genere causæ, vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur, quod vita sit magis desiderabilis; quia vtraque pertinet ad genus causæ finalis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diuersorum ordinũ; axioma non habet veritatem: vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam; non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis: quia sanitas est in ordine finium; medicina in ordine causarum efficientium. Species intelliguntur, vt quo, & obiecta vt quod; & ideo non est eadem ratio: *quin potius illud propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum, sicut principia conclusionibus*.

16 Alias duas limitationes axiomatis assignat S. Thomas in 2. dist. 12. quæst. 1. art. 1. ad 2. & vt omnes comprehenderet Caietanus hic cap. 2. §. *Circa propositionem illam* vere, & subtiliter docuit propositionem verificari, quando totus effectus potest reflecti supra veram causam: & est sensus; quando aliquid est tale propter aliud, quia illud est tale, illud propter quod tale dicitur & est; est magis tale. Et in isto sensu axioma aptum est ad intentum; & instari nequit. Exempla illius in omnibus generibus causarum proponit M. Soto hic quæst. 2. ad confirmat. 8.

17 Secunda ratio Philosophi ducit ad impossibile: & sic formatur à D. Thoma littera c. principia præcognoscuntur conclusione, vt iam dictum est; & sic quando principia cognoscuntur nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita, quã con-

conclusio, sequeretur, quod homo, vel plus, vel æqualiter, cognosceret ea, quæ non nouit, quam ea, quæ nouit. Hoc autem impossibile est. Ergo impossibile est, quod principia non sint magis nota conclusione.

18 Ex ista ratione habemus, quod sensus quæsiti à nobis §. præcedente expositus, est iuxta mentē Philosophi, & S. Thomæ. Et efficacia rationis consistit in hoc, quod cognoscere in virtute causæ, est scire secundum quid; scire est cognoscere, & intelligere simpliciter; & inde causatur scire, quod est minus certo, & euidenter cognoscere. Cuius rationem assignat B. Albertus hic: nam quod per se est tale, magis est tale, quam quod est per aliud tale: vt ignis, qui per se est calidus, magis est calidus quam aqua, quæ per ignem est calida: sed prima principia per se, & exterminis sunt nota; ergo sunt magis nota quam conclusiones: & per consequens certius, & euidentius illis assentimur. Videantur etiam Philosophus, & S. Thomas 2. Metaph. lect. 2. & lib. 4. lect. 6.

19 Dico secundo; inter ipsas conclusiones demonstratas, certior, clarior, & euidentior est prima, quam secunda, & secunda quam tertia, & sic de alijs; quamuis iste excessus claritatis, & certitudinis, & euidentiæ, non semper sit perceptibilis. Ita Mag. Soto quæst. 2. ad 8. & alij frequenter. Et meo videri clare eam docent Philosophus, & S. Thomas libro 1. Posteriorum lectione 38. littera e, & lectione 17. littera e. ¶ Primam partem videntur probare rationes primæ conclusionis: nam ideo certius, & euidentius assentimur principijs: quia per se splendent ratione naturalis luminis: vnde obliuione, vel fallacia facilius dimouemur à conclusione, quam à principijs per se notis, vt experientia patet: sed primæ conclusiones sunt proprinquiores principijs, & aliæ sunt remotiores, & posteriores: ergo quo magis distant minus sumus certi, & minorem habemus euidentiam. Vnde vt in illis firmemur, & perfectius sciamus, in prima principia resoluimus.

20 Secunda pars patet experiētia: & etiā quia vix percipimus, quę sit prima, & secunda, & tertia cōclusio determinate: ergo multo minus poterimus percipere excessum certitudinis, & euidentiæ vltimæ conclusionis respectu anterioris.

21 Sed contra istas conclusiones arguitur: nam omnis causa naturalis producit effectum sibi æqualem, cum agat secundum vltimum potentiæ, vt ignis generat ignem: sed assensus præmissarum sunt causæ naturales respectu assensus conclusionis: ergo generant assensum sibi æqualem in certitudine, & claritate, seu euidentia.

Respondet bene Mag. Soto, quod aut comparatio fit in intensione actuum? Et sic cum intensio sit eiusdem rationis in principijs, & conclusionibus, non est necesse, quod quoad hoc, principia excedant conclusionem: imo possunt as-

assensum conclusionis æque intensum producere. Aut comparatio sit in certitudine, & claritate? Et sic se habent, vt causæ æquiuocæ, quia intellectus principiorum statim habet certitudinem, & claritatem per se, & ideo nunquam dat tantam certitudinem, & claritatem conclusioni, quæ non est nota nisi per aliud. Vnde S. Thomas quæstione. 11. de Veritate articulo 1. ad 13. ait, quod certitudo scientiæ tota oritur ex certitudine principiorum: Videatur solutione ad 17. & in solutione ad 18. tradit S. Thomas solutionem eandem, quam nos adhibuimus argumento Platonis hic relato quæstione 1.

QVÆSTIO X.

De alijs conditionibus præmissarum demonstrationis.

1 IN secunda definitione demonstrationis explicuit Philosophus conditiones demonstrationis, quæ deducebantur ex prima; postea tamen capite 4. & sequentibus alias deducit conditiones præmissarum & ipsius demonstrationis, de quibus modo dicendum.

(.1.)

§. I.

Debent esse necessariæ.

2 DIco primo; ambæ præmissæ demonstrationis debent esse necessariæ. Ita expresse Philosophus libro 1. capite 7. textu 25. & ibi S. Thomas tota lectione 13. quam sic demonstrant littera c. Cõclusio necessaria non potest sciri nisi ex principijs necessarijs: sed demonstratio facit scire conclusionem necessariam: ergo oportet, quod sit ex principijs necessarijs. Probatur minor: nam quod scitur, impossibile est aliter se habere, vt patuit ex Philosopho, & D. Thoma lect. 4. definientibus quid est scire. Ex qua doctrina Philosophus appellat *stultos* eos, qui arbitrati sunt, sufficere ad demonstrationem principia probabilia, *vt sophistæ faciunt*, qui apparent scientes, & non sunt.

3 Sed obijcit Arriaga disp. 16. Logicæ sect. 7. dicés, non esse dubiũ aliquas demonstrationes non requirere propositiones omnino necessarias; vt cum dico, *omne currens, mouetur; sed Petrus est currens; ergo Petrus mouetur*: vbi minor est omnino contingens, & solum est necessaria ex suppositione. Quod autem hæc sit demonstratio, probatur, quia ille syllogismus non est fallax, aut topicus; sed certus, & euidens: ergo negari non potest esse demonstrationem, nisi de voce contendendo. Idẽ sequuntur Recentiores, qui contendunt de necessarijs ex suppositione dari scientiam.

4 Hic

4 Hic tamen latet æquiuocatio, iam diu detecta à D. Thoma 1.p.quæst.86.art.3. cum quo distinguendum,& dicendum , quod contingentia dupliciter possunt considerari: vno modo formaliter vt exercent contingentiã; quod præcipue conuenit rebus materialibus prout in singularibus existunt: alio modo possunt considerari contingentia quoad connexionem,& quid ditatem; & sic necessaria sunt: *nihil enim est adeo contingens, quin in se aliquid necessarium habeat: sicut hoc ipsum quod est Sortem currere, in se quidem est contingens; sed habitudo cursus admotum est necessaria*, ait S. Thomas.

5 Si loquamur ergo de contingentibus *quoad existentiam*,& formaliter vt contingentia sunt, sic de eis non potest esse scientia,& demonstratio, vt probat ratio Philosophi: & videatur S. Thomas quæst. 15. de Veritate articulo 2.ad 3.& lib. 6.Ethicorum lect.1. Loquendo autem de contingentibus *quoad connexionem essentialem* superiorum cum inferioribus,& passionum cum essentia, sic de contingentibus est scientia Moralis, quæ agit de actibus humanis subiectis libero arbitrio: & similiter scientia Physicæ quantum ad partem quæ tractat de generabilibus,& corruptibilibus, agit de contingentibus: quia rationes vniuersales,& necessariæ contingentium quidditatiue cognoscuntur ab intellectu, vt ait S. Thomas. Ex cuius doctrina facile patet ad argumentum, quod illa non est demonstratio: quia minor dicit existentiã contingenter conuenientem; & necessitas secundum quid, non sufficit ad demonstrationem simpliciter. Vnde optime ait S. Thomas libro 1. lect. 14. littera c. quod ibi non est necessitas absoluta consequentis, sed *est necessitas consequentiæ, secundum quod conclusio sequitur ex præmissis*. Videatur etiam Caietanus libro 1. Posteriorum capite 6. per totum,& etiam cap.7. & S. Thomas lect.16. & quæ nos diximus lib.1.quæst.11.n.7.& 8.

§. II.

Qualiter debeant esse per se, & secundum quod ipsum?

6 Dico secũdo; præmissæ ambę demonstrationis debẽt esse in primo, vel secundo modo dicendi per se; & debent esse de omni. Prior pars sequitur clare exprima conclusione; quia omnis propositio necessaria est in primo, vel secundo modo dicẽdi per se: quia in illis prædicatum, vel est de essentia subiecti, vel habet necessariam connexionem cum illo: si igitur præmissæ debent esse necessariæ, etiam debent esse per se.

Hinque ostensum manet, quod debent esse de omni, quia omnis propositio per se, est etiam de omni: si quidem quod necessario conuenit, semper conuenit, & non interdum inest, & interdũ non inest subiecto.

7 Dico tertio; cum demonstratur prima passio per definitionem subiecti, conclusio est in primo modo dicendi per se, & minor in primo, & maior in quarto modo. Ita

S.

S. Thomas 1. Posteriorum lectione 13. littera b. ita dicens: sciendum autem est, quod cum in demonstratione probatur passio de subiecto per medium, quod est definitio, oportet, quod prima propositio, cuius prædicatum est passio, & subiectum est definitio, quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo. Secunda autem, cuius subiectum est ipsum subiectum, & prædicatum ipsa definitio, in primo modo. Conclusio vero, in qua prædicatur passio de subiecto per se, in secundo modo. His verbis S. Thomæ est probata hæc cõclusio, & confirmatum, quod supra diximus quæst. 6. §. 4. quod prima passio saltem quoadnos, potest demõstrari: vt in hac demõstratione: *omne animal rationale est disciplinabile; omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est disciplinabilis*: conclusio est in secundo modo, & minor in primo; & maior in quarto: & rursus ambæ præmissæ sunt etiam per se causæ conclusionis, quod pertinet ad quartum modum.

8 Addit bene M. Soto libro 1. capite 4. textu 10. quod quando prima passio demonstratur de subiecto per primam passionem; conclusio, & minor sunt in secundo modo; maior vero in quarto: vt si dicatur: omne admiratiuum est risibile; omnis homo est admiratiuus ergo omnis homo est risibilis. ¶ Quando vero definitio materialis demonstratur de diffinito, per definitionem formalem, aut per finalem; conclusio, & minor sunt in primo modo, & maior est in quarto modo. Exempla iam proposuimus q. 8. §. 2.

De tertio vero modo mentionem non facimus, quia vt ex D. Thoma diximus quæst. 7. num. 12. non est modus prædicandi, sed existendi, vel essendi rerum, vt in complexe significantur.

9 Dico quarto; demonstratio *propter quid* potissima debet esse de prædicato vniuersali; dari tamen possunt demonstrationes in quibus id non reperiatur in vtraque præmissa. Sumitur ex Philosopho, & D. Thoma lib. 1. Poster. lectione 11. littera f. & lectione 38. per totam. Priorem partem probant, quia demonstrator demonstrat passionem de proprio subiecto, & si demonstrat de aliquo alio, hoc non est, nisi in quantum pertinet ad illud subiectum: sed hoc est præmissas esse de prædicato vniuersali per se, & conuertibili: ergo perfectissima demonstratio ex tali prædicato constat.

Quod rursus probatur, quia sic perfectissime facit scire, probando propriam passionem de proprio, & adæquato subiecto cum ipso conuertibili, & per proprium *propter quid* passionis conuertibile cum ipsa.

10 Secunda pars probatur, quia demonstratione *propter quid* vtimur ad probandam propriam passionem de aliqua specie; aut indiuiduo subiecti adæquati, & etiam de ipso genere particulariter sumpto; in quibus casibus tantum vna præmissa est de prædicato vniuersali: ergo quod vtraque præmissa sit de

præ-

prædicato vniuersali, non semper est necessarium.

§. III.

An demonstratio debeat procedere ex proprijs?

11 VT notat S. Thomas lib. 1. Posteriorum lect. 15. in principio, & habetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu de demonstratione cap. 6. proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia non est extraneum; & aliquando dicitur esse proprium, quia non est commune alijs.

12 Dico ergo quinto: demonstratio non est ex extraneis. Ita Philosophus, & S. Thom. locis citatis, & authores communiter: & ratio Philosophi sic formatur illo opusc. 48. supponendo quod in demonstratione sunt tres termini, sicut, & in quolibet syllogismo, scilicet, maior extremitas, quæ est propria passio; minor extremitas, quæ est subiectum, & medium, quod est definitio subiecti cum definitione passionis.

Sic ergo arguitur: si medium esset extraneum à maiori, vel minori extremitate, quod scilicet, non esset definitio vtrumque comprehendens, tunc maior extremitas nõ prædicaretur de eo per se: sed probatũ est, quod in maiori propositione maior extremitas prædicatur per se de medio in quarto modo dicendi per se, & in minori propositione prædicatur medium de minori extremitate per se in primo modo: ergo demonstratio non procedit ex extraneis, sed ex proprijs.

13 Vel potest hoc probari eo modo quo ratio declaratur à M. Soto libro 1. cap. 7. notando, quod principia non possunt esse aliena, aut communia, nisi aut ratione subiecti, aut passionis, aut dignitatis. Rursus subiecta scientiæ, aut sunt omnino diuersa, aut vnum continetur sub alio vt species subgenere; aut quia addit supra illud differentiam accidentalem, vt differentiæ scientiæ subalternæ. Et hoc vltimo modo nũc nõloquimur, quia licitus est transitus à subalternante ad subalternatam: vtitur enim Perspectiuus principijs Geometriæ, & Musica principijs Arithmeticæ: de quo postea. Secundo vero modo scientiæ non sunt diuersæ: quia ad eandem scientiam pertinet demonstrare passiones generis, & specierum illius. Sermo ergo est de scientijs diuersis primo modo.

14 Formatur ergo ratio sic: illa scientia non potest demonstrare ex principijs alterius scientiæ, cum qua non communicat in subiecto: sed scientiæ diuersæ, quarum vna non subalternatur alteri: non communicant in subiecto: ergo vna non potest demonstare ex principijs alterius. Minor patet ex prænotatis. Et maior probatur, quia non potest sumere principia ab alijs, nisi vel in toto, vel in parte communicet cum illis in subiecto: quia medium, & extremitates debent esse eiusdem generis: si quidem medium debet esse definitio subiecti, quod est minor extremitas; & eius passio est ma-

maior extremitas; & ex his tribus debent constare dignitates. Definitio autem, & passio per se debent conuenire subiecto : & perconsequens debent esse eiusdem generis: quod si non conueniunt per se, iam accidentaliter conueniunt, atque adeo non erunt principia apta demonstrationi.

15 Contra hoc tamen obijcit Arriaga disp. 16. Logicæ sect. 8. concluſ. 2. probans, quod demonstrationes perfectissimæ possunt fieri ex principijs communibus : vt si dicatur: *omnis bona definitio constat genere, & differentia: sed hæc, homo est animal rationale, constat genere, & differentia: ergo est bona*: Conclusio pertinet ad Philosophum; & tamen vna ex præmissis, maior; scilicet pertinet ad Logicam. Eodem argumento vtuntur Recentiores eiusdem alij familiæ, tantum exemplo materialiter variato, sic: *definitio, & definitum conuertuntur: homo, & animal rationale sunt definitio, & definitum: ergo homo, & animal rationale sunt idem*, seu conuertuntur. Vbi demonstratur conclusio Physicæ per medium Logicæ.

16 Huius argumenti solutionem possent legere in Philosopho, & D. Thoma 1. Posteriorum lect. 20. in fine, & in Caietano cap. 12. cõ cluſ. 4. & Soto cap. 8. in fine, & in alijs expositoribus, cum quibus dicendum, quod Logica, & Metaphysica vtuntur principijs communibus: Metaphysica quidem illa explicando, & defendendo, quia obiectum eius est ens inquãtum ens: Logica vero agit de omnibus, quia tractat de operationibus intellectus; & quia circa omnia quæ sunt habet negotiari ratio; ideo dicitur in 4. Metap. quod agit de omni ente: non quia ens reale sit eius subiectũ proximum, sed quia est eius materia remota. Est autem discrimen inter Logicam docentem, & vtẽtem: nam Logica docens, quæ demõstratiua est, tradit regulas quo modo fiant demonstratiuæ scientiæ ex parte conditionum materiæ, & iuxta formam artis Logicæ. At vero Logica vtens ministrat principia communia; & ideo dicitur tentatiua, quia tentare est ex principijs extraneis procedere: nam ens rationis est accidentale, & extraneum à naturis rerum; & ideo lib. 1. q. 1. §. 4. diximus non esse scientiam. Iuxta hoc ergo negatur illas esse demonstrationes, quia procedunt ex extraneis, & accidentalibus subiecti, & non per se ei conuenientibus.

17 Secundo respondetur, quod adhuc dato, quod illæ essent demõstrationes, esset peculiaris ratio de Logica, & Metaphysica, quæ sunt scientiæ communes, propter vniuersalitatem sui obiecti in Metaphysica, & Logica, quia est reperta ad introductionem in alias scientias, vt possent alijs ministrare in principia ex quo non posset inferri, quod in alijs scientijs posset esse transitus de genere in genus, & quod vna scientia demonstratiue procedendo posset vti principijs alterius scientiæ sub qua non continetur,

(.†.)

§. IIII.

§. IIII.

Qualiter demonstratio procedat ex communibus?

18 DIco sexto, demonstratio propter quid non procedit ex principijs communibus, & remotis non conuertibilibus cum effectu. Ita Philosophus & S. Thomas lect. 17. & ratio est nam demonstratio debet procedere ex primis, & immediatis: sed vtendo principijs communibus ambæ præmissæ demonstrationis non erunt immediatæ, & primæ; quia per multa media debent probari: non ergo ex talibus procedit demonstratio.

19 Ponit exemplum Philosophus cap. 10. Si quis ad probandum quod *lapis non respirat*, argueret in secundo modo secundæ figuræ: *omne respirans est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis respirat*: argueret per causam remotam non conuertibilem, cum dentur animalia non respirantia, quæ scilicet, non habent pulmonem. Affert aliud exemplum Anacharsidis, qui ad probandum in Scythia non esse tibicines, sic arguebat. *vbi sunt tibicines sunt vites: in Scythia non sunt vites: ergo non sunt tibicines.* Quæ nō est demōstratio propter quid, cum vitis sit causa remota recte modulandi: medium enim propinquum esset, vt ait S. Thomas lect. 24. littera, d, non habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum; ex quo sequitur lætitia cordis, quæ mouet ad cāta ndum, vt sic sibilatio pro cantu intelligatur. Vel melius potest dici, quod *sibilus* hic accipitur, non pro quolibet cantu, sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur *celeuma*. Hæc ibi S. Thomas. Et habetur hæc vox in isto sensu in sacro textu Hieremiæ 25. versu 30. *celeuma quasi calcātium concinetur*. Et capite 48. versu 33. *nequaquam calcator vuæ solitum celeuma cantabit*. Et cap. 51. versu 14. Vnde non video ex quo textu, vel translatione acceperit P. Rubio cap. 10. quæst. 1. num. 4. hic esse sermonem de saltatricibus.

20 Obijcies primo: nam vt diximus quæst. 8. num. 21. cum tertia passio demonstratur de subiecto, est vera demonstratio propter quid: & tamen essentia est causa remota: ergo ad demonstrationem propter quid sufficit causa remota.

Respondetur concedendo maiorem; quamuis illa demonstratio non sit potissima, sed aliqualiter imperfecta: & distinguo minorem, est causa remota conuertibilis cum effectu; concedo: non conuertibilis, nego: & de ista loquitur Philosophus: de quo videantur Caietanus cap. 13. quæst. 5. & PP. Carm. disp. 18. q. 2. num. 31.

21 Secundo obijcies: nam prima principia communissima ingrediuntur demonstrationem ostensiuam, & propter quid: ergo falsum est, quod ista non procedat ex principijs communibus. Probatur antecedens primo: nam Auerrois 2. Physicorum textu 12. sic arguit: *idem simul esse, & non esse est impossibile: materiam primam esse sine forma est si-*

simul esse, & non esse: ergo materiam primam esse absque forma est impossibile. Et tamen maior huius demonstrationis est principium primum communissimum: ergo principia prima formaliter demonstrationem ingrediuntur. Secundò: nam sæpe inter arguendum recurrimus ad communissima principia; & tunc æque bene argumentamur, ac si ex proprijs argueretur: quod non esset, si ex cõmunibus demonstratio non posset confici.

22 Huic difficultati respondetur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu de Demonstratione cap. 6. quod principia communia non intrant actu demonstrationes, quæ fiunt in scientijs; sed virtute tantum. Quod subtiliter, & copiosè declarat Caietanus 1. Posteriorum cap. 12. dubio 1. dicens, quod virtualiter ingredi demonstrationem, est virtutem suam ad demonstrationem cooperari; quia id in quod saluatur principiorum virtus, illorum virtute conclusionem infert. Et hoc modo non est dubium prima principia omnes demonstrationes ingredi. Formaliter autem ingredi demonstrationem est secundum se ipsum in demonstratione assumi: & hoc, vel in terminis communissimis; vel cõtracta ad terminos speciales: vel in actu signato; vel in actu exercito.

23 Concedit ergo Caietanus principia prima in sua communitate demonstrationem ingredi in actu signato: & pariter admittit de eis vt contractis ad peculiaria genera: & hoc dicit probare argumentum. Negat verò illa ingredi in actu exercito, quia id esset superfluum: & quia Philosophus de vsu primorum principiorum agebat; vsus autem rei attenditur pænes exercitiũ eius; ideo absolute negat demonstrante vti communibus principijs.

24 Forte in hoc sensu posset intelligi S. Thomas 1. Posteriorum lectione 20. littera a. in fine: probat enim, quod nulla demonstratio accipit principia vniuersalissima; quia nihil plus certificatur intellectus, siue assumantur, siue non; quia idem intelligitur per vtrumque; & sic esset inutilis repetitio. Quod intelligo in intellectu recte disposito: nã per accidens, contra ignaros, vel proteruos, necesse est tales propositiones assumere, vt ex Philopono notat Soto cap. 8. textu 26. addens hoc forte voluisse Philosophum, cum iuxta versionem Argyropyli ait: *nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto demonstretur conclusio.* Et propterea Philosophus, & S. Thomas libro vndec. Metaph. lect. 4. per totam docent, quod Mathematicus vtitur principijs communibus, secundum quod appropriantur scientiæ suæ: nam hoc principium: *Si ab æqualibus æqualia demas, quæ relinquuntur æqualia sunt*; commune est omnibus quantis, & pertinet ad Metaphysicam; & tamen ab Arithmetico accipitur secundum quod pertinet ad numeros tantum; à Geometra secundum quod pertinet ad lineas, vel ad angulos. Idemque contingit in alijs principijs Metaphysicæ, quæ Physica sibi appropriat. Et sic de alijs.

25 Addit idem M. quæst. 4. ad 4. quod ad explicandam contradictionem in aliqua particulari materia, non inconuenit principia vniuersalia assumere: ad probandum tamen alias conclusiones particularium scientiarum ostensiue, negat Philosophus principia vniuersalissima esse assumenda formaliter; quamvis intrent ibi virtualiter. Contra proteruos autem non est arguendum ostensiue, sed deducendo ad impossibile, vt ex Philosopho declarat S. Thomas lectione 20. littera b.

26 Explicata materia syllogismi, videbatur consequenter disputãdum de forma ipsius: de qua agunt Philosophus, & S. Thomas libro 1. lectione 26. & opusc. 48. vbi supra capite 9. & 10. Sed quia id non continet aliquid examine dignum, sufficiet S. Thomam videre, vbi explicat, quod demonstratio potissima affirmatiua fit solum in prima figura, & in primo modo eius; & demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo secundæ figuræ; & recolantur dicta libro 3. Dialecticæ. Addit autem M. Soto hic capite 11. quod licet demonstratio affirmatiua commodius fiat in prima figura, & aptius ad concludendum efficatius, & ad faciendum scire; non tamen negatur quandoque fieri demonstrationem in secunda figura, præsertim demonstratio *quia*, de qua iam pergimus disputare.

(*)

QVÆSTIO XI.

De demonstratione, quia.

1 HVcusque egimus de demonstratione propter quid; illi enim conuenire definitiones relatas, notauit Philosophus capite 2. dicens: *Si igitur, & alius sciendi sit modus, posterius explicabimus*, scilicet, capite 10. in quo assignat differentiã inter demonstrationem quia, & propter quid, vt ibi exponit S. Thomas lectione 23. vsque ad 25. ex cuius doctrina, & ex his quæ habentur opusculo 48. apud D. Thomam tractatu de Demonstratione capite 11. notandæ sunt definitiones, seu descriptiones vtriusque.

§. I.

Exponitur quot modis sit demonstratio, quia.

2 DEmonstratio *propter quid* est illa, in qua manifestatur causa quare prædicatum inest subiecto in conclusione. Demonstratio *verò quia* dicitur illa, in qua concluditur aliquid inesse subiecto alicui; non tamẽ assignatur causa quare sibi inest. Vnde est scire esse, & non propter quid est. Et sic notat Soto cap. 10. quod ly *quia* nõ accipitur causaliter, sed per modum puræ coniunctionis, quia est demonstratio quod hoc sit hoc.

3 Præterea notandum, quod demonstratio est duplex; alia à priori; & alia à posteriori: illa est per cau-

causam, seu rationem formalem, aut medium, quod est prius conclusione etiam in essendo: demostratio à posteriori est per effectum, vel per signum, vel per aliquid posterius conclusione in essendo; licet in cognoscendo, & quoad nos sit prius.

4 Has duas diuisiones inaduertenter confundunt Didacus à Iesu disp. 17. quæst. 1. & Cauero disp. 2. dub. 4. & alij moderni, nullo moti fundamento, nisi quia negligunt legere Philosophũ, & S. Thomam, & antiquos Interpretes.

5 Illorum tamen inaduertentiam diligenter excludunt PP. Carmelitani disp. 18. quæst. 3. num. 43. & P. Averla quæst. 28. sect. 4. & alij frequenter: quia demonstratio per causam remotam non conuertibilem, non est demonstratio propter quid; sed quia; & tamen est à priori; siquidem causa remota est prior in essendo. Similiter Philosophus, & S. Thomas 1. Posteriorum lect. 25. littera b. docent, quod in scientia subalternata assignatur *quia*, eorum de quibus in subalternante assignatur *propter quid*: & tamen illæ procedunt per causam: ergo non omnis demonstratio quia est à posteriori, nec omnis demonstratio à priori est propter quid: quamuis omnis demonstratio propter quid sit à priori, & omnis demonstratio à priori sit quia, non tamen è contra.

6 Constituit ergo Philosophus duos modos demontrationis *quia* in eadem scientia. Primus quando procedimus per effectus conuertibiles immediatos, quia effectus est notior quoad nos, & secundum sensum, quam sit nota causa; licet causa sit notior simpliciter, & secundum naturam, vt si quis concludat, quod Planetæ sunt prope nos, quia non scintillant: non enim non scintillare est causa, quod Planetæ sint prope nos, sed è conuerso: stellæ enim fixæ scintillant, quia visus caligat propter earum distantiam. Syllogismum ad hanc formam redigit S. Thomas lectione 23. littera b. *omne non scintillans est prope: Planetæ sunt non scintillantes: ergo sunt prope.* Quia minore existente negatiua, conclusio deberet esse negatiua, quia conclusio sequitur deteriorem partẽ; ideo in minori non subsumit: *Planetæ non scintillant.*

7 Si autem maior extremitas mutetur in medium, erit demonstratio propter quid per propriam, & adæquatam causam, quod fit in hac forma: *Stellæ, quæ sunt prope nos non scintillant: sed Planetæ sunt prope nos: ergo Planetæ non scintillant.* Vel *non micant*, iuxta versionem Argyropyli. Notat autem Sanctus Thomas in 4. distin. 1. quæstione 1. articulo 1. quæst. 1. ad 5. quod demonstratio *quia* (in ista acceptione) est, quæ dicitur esse per signum à communi, vt in 1. Physicorum textu 4.

8 Secundus modus demonstrationis *quia* est cum *medium extra ponitur*, vel quia est diuersum à maiori termino, vt in syllogismis negatiuis, vel quia medium est quasi communius, & non conuertitur cum maiori termino. Ita exponit

S. Thomas lectione 24. in principio. Et quod per hoc medium non possit demonstrari *propter quid* probatur à Philosopho, quia demonstratio *propter quid* est per causam: tale autem medium non est per causam proprie loquendo, vt in exemplis supra adductis de demonstratione per causam remotam apparet.

9 Aduertit autem S. Thomas lect. 25. in fine, quod illa differentia *quia*, & *propter quid*, quæ est secundum diuersas scientias, continetur sub secundo dictorum modorũ, scilicet, quãdo sit demonstratio per causam remotam. Sicut quod *vulnera circularia tardius sanentur*, Medici est scire *quia*, qui hoc experitur; sed *propter quid* scire est Geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quod circulus est figura sine angulo; vnde partes circularis vulneris, non appropinquant sibi, vt possint de facili contingi.

10 Vltra hos modos demonstrationis *quia* à Philosopho assignatos, est alius cõstitutus à Themistio hic cap. 29. quem approbat Auersa quæst. 28. sect. 4. in fine, de demonstratione procedente à commitantia aliquorum, quæ separari non possunt propter connexionem; & tamen nõ sunt effectus, & causa: tunc enim ex vno poterit euidenter inferri aliud; vt risibile, & flebile in homine: & duæ relationes mutuæ: & proportiones mathematicę: ex his enim conficitur probatio euidens, & necessaria, ac proinde non est cur non vocetur demonstratio.

11 Improbatur tamen ab Ayerroi, & Zabarella libro de Speciebus demonstrat. cap. 5. & à Masio hic sect. 1. quæst. 6. quia vbi est mera commitantia; est connexio accidentalis; & ita non erit processus demonstratiuus, quia non erit de omni, & per se. Præterea, non potest concludi euidenter connexio aliquorum inter se, nisi propter connexionem cum tertio: quia in isto principio innititur tota ars syllogizandi, vt patuit libro 3. Dialecticæ: necessitas autem posterioristica syllogismi demonstratiui supponit necessitatem prioristicã ex parte formæ. Qua propter hoc videtur tenendum, quod nisi sit aliqua dependentia, vel connexio quæ æquiualeat dependentiæ, ita vt saltem virtualiter, & æquiualenter sit causa proxima, vel remota, vel propter quid, aut quia, non erit demonstratio.

12 Argumenta, quæ videntur probare diuisionem demonstrationis in *quia*, & *propter quid* non esse adæquatam, referunt, & diluunt PP. Carmelitani disp. 18. q. 3. quæ omittimus, vt de diuisionis qualitate tractemus.

§. II.

Vtrùm demonstratio quia *simpliciter, & vniuoce sit demonstratio?*

13 NEgant Soto quæst. 2. ad 2. & q. 5. ad 1. Masius c. 10. sec. 1. q. 1. & 2. PP. Carmel. disp. 18 quæst.

quæst. 4. n. 50. dicentes esse commu nem inter antiquos. Probãt ex Philosopho c. 7. & D. Thoma lect. 18. dicente *Scire ex proprijs principijs solum est veri scire.* Et lect. 23. affirmat demonstrationem *propter quid* esse demonstrationem simpliciter.

Secundo probatur: nam demõstratio simpliciter est quæ facit scire simpliciter: sola autem demonstratio propter quid hoc facit, *quia* dicit Philosophus cap. 2. quod *scire simpliciter est rem per causam cognoscere, &c.* Vnde per demonstrationem, *quia*, non producitur habitus scientiæ; sed solum quædam dispositio ad illam. Et S. Thomas lect. 8. littera a. ait, quod *demonstratio, quæ fit ex nobis notioribus, non est simpliciter demonstratio.* Quod, & expresse videtur ibi docere Philosophus.

14 Affirmat Sanchez lib. 7. q. 11. citans B. Albertum tract. 3. cap. 6. Themistium, Averroin, & alios. Et probat primo ex D. Thoma 1. p. q. 2. art. 2. ad 2. vbi admittit vere demonstrari causam per effectum, & Deum esse, docet per creaturas demonstrari. Ratione arguit: demonstratio in communi est syllogismus faciens scire: demõstratio *quia* est huiusmodi: quia cum concludat euidenter, non est cognitio principiorum, nec probabilis, aut sophistica; erit ergo vera demonstratio.

15 Sequuntur eandem sententiam plures, quos refert, & sequitur Rubio capite 10. quæst. 2. Auersa quæst. 28. sect. 2. Didacus à Iesu disp. 17. quæst. 2. & M. Ioannes à S. Thoma quæst. 25. artic. 4. qui vt argumenta dissoluat, addit quod demonstratio *quia* ex modo procedendi certo, & euidenter est vniuoce demonstratio, est tamen imperfecta respectiue ad ea, quæ attingenda sunt de obiecto, quia versatur solum circa *an est*, non attingendo radicem, & causam veritatis propter quam est. Et videtur versari circa præambula ad scientiam, quamuis ministeria liter appropientur scientiæ principali, vt in simili docet Caietanus 1. p. q. 2. art. 3.

16 Iudico vtramque sententiã valde probabilem: imò, vt ait M. Soto, forsam disputatio est de nomine, an demonstratio *quia* sit simpliciter demonstratio? quia postquam omnes conueniunt, quod euidenter *an est* demonstrat, & certo, & euidẽter concludit; item omnes concordant, quod *propter quid*, & causam non manifestat; remanet ergo disputatio de vsu illius vocabuli *demonstratio simpliciter*, an illo significetur sola demonstratio per causam? an verò significet in genere omnem syllogismum procedentem ex certis, & euidentibus? & quamquam apud multos antiquorum in priori strictissima significatione vsurpare tur; quia tamen iam fere vsus scholæ inualuit, vt in latiori significatione accipiatur, loquamur vt plures, & secũdã sentẽtiam amplectamur. Præcipue, cũ ratio syllogismi procedentis ex certis, & euidentibus videatur vnius rationis formalis genericæ, & vniuocæ, quæ in istas duas species subdiuiditur. Quando autem sunt in eadẽ scientia, differunt specie materiali, seu in esse rei; nõ tamen formaliter in esse scibilis,

iuxta dicta libro 1. quæst. 4. & videdus omnino Caietanus 1. 2. q. 54. art. 4. §. *ad tertiam rationem*. & S. Thomas 1. 2. q. 67. art. 1. & q. 8. de Virtutibus, quæst. 5. de Cardinal. articulo vltimo.

§. III.

An sit species infimæ?

17 ORitur autem circa hanc sententiam quæstiuncula, an demonstratio propter quid, & quia sint species infimæ?

Respondet P. Didacus à Iesu disp. 17. q. 2. conclusione 2. quod demonstratio *propter quid* est vna species infima, quia constat materia eadem in specie, nempe, propositionibus necessarijs, & causis conclusionis ordinatis ad eundem finem. Demonstratio tamen *quia* est species subalterna, quia complectitur demonstrationem per causam remotam, demonstrationem à posteriori, & à signo. Item demonstrationem ostensiuam, & demonstrationem ducentem ad impossibile: quam ad demonstrationem signorū reducit Averrois 1. de Cœlo commento 5. quas omnes in essentiali perfectione constat distingui: ergo demonstratio *quia* sub se plures species continet.

18 Secundam partem huius sententiæ facile omnes admittēt. Quā quam circa vltimam probationem oportet notare, melius dixisse M. Soto libro 1. q. 5. ad cōfirm. 2. quod demonstratio ad impossibile aliqua reducitur ad demonstrationē *propter quid*; & aliqua ad demōstrationē *quia*, vt ibi exēplis adductis probat. Videatur S. Thomas lect. 40.

19 Priorem verò partē frequenter alij reijciunt; & merito: nam demonstratio affirmatiua, & negatiua specie differunt, vt in simili diximus lib. 2. Dialect. cap. 8. quæst. 2. & tamen dantur etiam demonstrationes negatiuæ, quæ sunt quasi propter quid. Ponit exemplum S. Thomas 1. Posteriorum lect. 26. littera e. in prima figura sic: *Nulla quantitas est substantia: omnis linea est quantitas: ergo nulla linea est substantia*. Et in secunda figura hoc modo: *Omnis linea est quantitas: nulla albedo est quantitas: ergo nulla albedo est linea*. Videatur etiam Philosophus capite 21. & S. Thomas lect. 39.

Deinde, inter demonstrationes *propter quid* continētur illæ, quæ pertinent ad scientias specie differētes: ergo loquendo (vt nunc loquimur) posteriorisiice, ex parte, scilicet, materiæ, negari nequit dari diuersas species demōstrationis *propter quid*.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm demonstratio circularis sit vitiosa?

1 CIrculus proprie loquendo in demonstratione est, quod cōclusio fiat præmissa, & præmissa fiat conclusio: & hoc vel inter duas demonstrationes propter quid; vel inter duas demonstrationes quia, aut in eodem genere causæ, aut in diuerso genere. Vtroque autēmodo, vel solum præmissas transmu-

tan-

tando, & circulum, & regreſſum aciendo ſormaliter: quia probaretur per æque notum iſti: vel cum præmiſſæ, & concluſio ſunt materialiter eædem; & tamen quia affertur noua probatio, vel ſenſu, aut explicatione, aut aliunde nouo modo manifeſta, eſt quaſi formaliter diuerſa.

2 Dico primò; circulus formalis in demonſtratione eſt vitioſus, & illicitus. Ita Philoſophus, & S. Thomas libro 1. lect. 8. vbi probant tribus argumentis; ſed duo priora facilius percipiuntur. Prima ratio talis eſt. In circulari ſyllogiſmo idem ſit concluſio, & principium: principium autem demonſtrationis eſt prius, & notius concluſione, iuxta dicta lect. 4. Sequitur ergo quod idem ſit prius, & poſterius reſpectu vnius, & eiuſdem, & notius, & minus notum: hoc autem eſt impoſsibile. Ergo eſt impoſsibile circulariter demonſtrare. Hæc ratio ſolum procedit de demonſtratione propter quid, vt in fine capitis tertij notat Caietanus, & indicat S. Thomas ſatis clare.

3 Secundò probat Philoſophus: nam ſi ſit demonſtratio circularis ſequitur, quod in demonſtratione probetur idem per idem. Sic autem facile eſt circulo demonſtrare omnia: hoc enim facere quilibet poterit, tam ſciens, quam ignorans: & ſic per demonſtrationem non acquiritur ſcientia: quod eſt contra definitionẽ demõſtrationis. Nõ ergo poteſt eſſe demonſtratio circularis.

De tertia ratione Philoſophi legatur S. Thomas lect. 8. littera e. & Soto capite tertio in fine.

4 Dico ſecũdò; regreſſus, vel circulus materialis in demõſtratione non eſt illicitus; quando eſt per aliquid aliũde notius; vel in alio genere cauſæ; vel eſt regreſſus difformis. Ita ſumitur ex D. Th. 1. Poſterior. lect. 14 littera a. in fine. & lect. 16. littera c. & lib. 2. Poſter. lect. 12. in principio & lib. 2. de Cœlo lec. 16.

Probaturque primò ex Philoſopho 1. Poſteriorum textu 23. vbi admittit demonſtrationem ex notioribus nobis ad notiora ſecundũ naturam; nobis autem notiora ſolent conſtare per ſenſum; & notiora ſecundum ſe, conſtare ſolent demõſtratione à priori. Idem colligitur ex 1. Phyſicorum tex. 1. & 2.

5 Rurſus, primo de Anima textu 11. admittit ex cognitione eſſentiæ cognoſci accidentia, & ex accidentibus eſſentias; ergo licitus eſt regreſſus in demõſtrationibus iſtis, ſi vna ſit ex notiori ſecundum ſe, & alia ex notiori quoad nos.

Tertiò, vt docet Philoſophus 2. Phyſ. tex. 31. & probabitur in Phyſica, cauſæ adinuicem ſunt cauſæ in diuerſo genere; & ideo q. 8. §. 2. diximus demonſtrari vnã definitionẽ demõſtrationis per aliã: ergo circulus materialis, & difformis eſt licit⁹.

6 Quarto probatur; nam iſto modo procedendo nõ ſequuntur in cõuenientia primæ cõcluſionis quia non probatur formaliter idem per idem; nec minus notum per magis notum: quia bene poteſt idem eſſe magis, & minus notum per diuerſa media. Quod ſubtiliter declarãt Caietanus libro primo Poſterio-

rum cap. 13. dub. 2. & Auersa q. 28. sect. 14. multos citans: quamuis in modo loquendi differant: nam Caietanus negat demonstrationē circularem *puram*, & concedit demonstrationem circularē *admixtam, & fultā aliquo alio adminiculo*; quod nos alijs verbis vocamus regressum materialem, & formalem.

7 Non desinam tamen notare, quod si secundū rē loquamur, & sola vtamur perfectissima demonstratione propter quid, absolute videtur neganda circularis demonstratio. Quod videtur docere S. Thomas lib. 1. lect. 8. littera a. in fine dicens: ex his ergo apparet, quare dialecticus syllogismus potest esse circularis: procedit enim ex probabilibus: probabilia autem dicutur, quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus: & sic dialecticus syllogismus procedit ex his, quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis, & minus notum quoad diuersos; & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem (non loquitur de circulo omnino repetente idem per idem; sed quando per diuersa media est magis, & minus notum.) Sed demonstratio (*propter quid*) fit ex notioribus simpliciter; & ideo vt dictum est, nō potest fieri circularis demostratio.

8 Secundo id constat, quia secūdum se loquendo, vna demonstratio perfectissima omnes causas debebat complecti iuxta ea quæ diximus q. 8. n. 17. & ideo non datur locus circulo demonstrationum.

9 Demum, vt docet S. Thomas 1. p. q. 47. art. 1. ad 3. *Medium demonstrationis, quod perfecte demonstrat conclusionem, est vnum tantum; sed media probabilia sunt multa.* Ergo qui cognosceret medium, & demonstraret perfecte, aliam demonstrationē à priori, & perfectam formare nō posset: ergo multo minus egeret demonstratione circulari.

QVÆSTIO XIII.

De subalternatione scientiarum.

1 SOlent plerique hic longam, & prolixam texere disputationem, non solum de scientia, quæ est effectus demonstrationis; sed etiam de omnibus habitibus intellectus; non attendentes, id quod admonent Philosophus, & S. Thomas 1. Posteriorum lect. 44. quod de his agere pertinet, vel ad Metaphysicam, vel ad Philosophiā naturalem in libris de Anima, vel ad Philosophiā moralem, quæ dicitur Ethica.

2 Nos breuiter iam explicuimus quid sit scientia, tum hoc libro, exponendo definitionē syllogismi q. 8. tum etiā lib. 1. q. 3. Ibi etiā q. 4. tetigimus Logicis necessaria de scientiarum vnitate; quare horū exactā discussionē, suis locis reseruantes; duo tantū restant ad cōplementum doctrinæ huius libri, quæ explicare debemus, videlicet, de requisitis ad subalternationē scientiarū; de quo puncto expresse meminerunt Philosophus, & S. Thomas hic lect. 25. & 15. & de distinctione scientiæ à cognitionibus, & habitibus ineuidentibus & euidentibus, de quo tractāt Philosophus, & S. Th. lect. 44.

§. I.

§. I.

Acceptiones subalternationis.

3 VT scientiarum subalternationem explicemus, supponimus, ex vocis significatione, quod scientia subalternans est scientia sub se alteram continens; scientia vero subalternata dicitur, scientia sub altera contenta; quod quia multis modis contingit, ideo multiplex est acceptio subalternantis, & subalternatæ.

4 Tres acceptiones distinguit Flandria lib. 1. Metaph. quæst. 8. artic. 4. & passim authores; nempe subalternationem *exparte finis; exparte principiorum, exparte obiecti.* Est subalternatio exparte finis, inquantum finis vnius scientiæ ordinatur ad finem alterius: & sic omnis scientia practica subalternatur Politicæ, secundum Philosophum. 1. Ethicorum: & S. Thomas 1. p. quæst. 1. art. 5. ait, quod practicarum scientiarum illa dignior est, quæ ad vlteriorem finem non ordinatur, sicut Ciuilis Militari: nam bonum exercitus ad bonum ciuitatis ordinatur.

Subalternatio ex parte principiorum est, quando vna scientia accipit pro principijs conclusiones in alia demonstratas; sicut Medicina subalternatur Geometriæ, quia aliqua eius accipit principia, vt in exemplo adducto quæst. 11. num. 9. & Geometria accipit aliqua principia Arithmeticæ.

Subalternatio ex parte subiecti est, quando vna scientia collocatur sub alia ratione obiecti: vnde Auerrois hic com. 30. ait; *id accidere in omnibus, quorum subiecta sunt quædam sub quibusdam.*

5 Aduertit autem S. Thomas opusculo 70. quæst. 5. artic. 1. ad 5. & libro 1. Posteriorum lect. 25. quod hoc contingit dupliciter. vno quidem modo quando subiectum vnius scientiæ, est species subiecti superioris scientiæ; sicut animal est species corporis naturalis; & ideo scientia de animalibus est sub scientia naturali: alio autem modo quãdo subiectum inferioris scientiæ, non est species superioris scientiæ; sed subiectum inferioris scientiæ comparatur ad subiectum superioris sicut materiale ad formale; sicut Perspectiua se habet ad Geometriam: ista enim est de linea, & alijs magnitudinibus; Perspectiua autẽ est circa lineam visualem, quæ non est species lineæ simpliciter.

6 Addit Soncinas libro 4. Metaph. quæst. 9. quod aliquæ scientiæ subalternantur, *quantum admodum*; quod contingit quando vna scientia dicit tantum *quia* de aliqua conclusione, & alia dicit *propter quid* de eadem: & hoc modo Medicina subalternatur Geometriæ in ista conclusione; *vulnus circulare tardius sanatur.*

7 Demum solet contingere, quod in eisdem scientijs adunantur subalternatio ex parte principiorum, & exparte obiecti, & ex parte modi, quia videlicet ab illa accipit principia, obiectum huius addit differentiam accidentalem supra obiectum alterius, & inferioris so-

solum assignatur *quia* eorum de quibus in superiori assignatur *propter quid*: & tunc absque dubio est perfectissima subalternatio.

§. II.

In quo consistat subalternatio?

8 His acceptionibus expositis, vt ad intentum applicemus; dubitatur primo, quæ sit essentialis ratio subalternationis?

Certum est primo, quod subalternatio solum exparte finis, est imperfecta, & minus propria ad intentum: quia illa potissime deseruit pro artibus, & scientijs practicis; & nunc loquimur præcipue de speculatiuis scientijs: & etiam quia ex illo capite potius dicitur vna ars, vel facultas alteri deseruire, & ministrare, quam ei subalternari.

9 Secundo est certum, quod subalternatio solum quoad vnum, vel alterum principium, non est subalternatio simpliciter, vt probat M. Soto hic q. 5. ad confirm. 5. arg. quia hæc nō est dependentia totalis, & simpliciter, sed partialis, & secūdum quid: vnde Philosophia non subalternatur Geometriæ; licet interdum ab illa accipiat: nec Chirurgia subalternatur Geometriæ, quia corpus sanabile non est inferius ad quantitatem, sed subiectum eius. Et Theologia accipit multa principia Physicæ, & Ethicæ, vt patet in tota prima parte summæ S. Thomæ, & per totam primam secundæ; in quibus multa Philosophiæ naturalis, & moralis assumuntur; & tamen illis non subalternatur Theologia: quia, vt ait S. Thomas 1. p. quæst. 1. art. 5. ad 2. Theologia non accipit ab alijs quia eis indigeat; sed ad maiorem manifestationem suæ doctrinæ; & ideo non accipit ab alijs scientijs tanquam à superioribus; sed vtitur eis tanquam inferioribus, & ancillis; sicut architectonicæ vtuntur subministrantibus, vt Ciuilis Militari.

10 Supponimus tertio, id quod cum communi Doctorum ostendimus 1. p. Metaphysicæ Controu. 4. art. 4. quod vnam scientiam subalia collocari, quia obiectum scientiæ inferioris est species subiecti superioris, vel sub illius ratione communissima transcendenti essentialiter continetur, non sufficit ad subalternationem rigurosam, in eo sensu in quo nunc loquitur Philosophus, vt notat S. Thomas hic lect. 25. littera b. nam subiectum inferioris scientiæ debet comparari ad subiectum superioris sicut materiale ad formale; quod fit addendo differentiam accidentalem, ex cuius additione constituatur speciale genus scibilis.

11 Quarto supponendum, quod B. Albertus hic, tres proponit conditiones ex communi Doctorū requisitas ad subalternationem. Prima, quod obiectum subalternatæ contrahat obiectum subalternantis, & se habeat ex additione ad illud. Secunda, quod addat illi differentiam accidētalem. Tertia, quod talis differentia non sit propria passio, quia ad eandem scientiam pertinet subiectum, & passionem consi-

de-

si derare: & sic non differrent scientia subalternans, & subalternata.

12 His conditionibus ab antiquis assignatis, addit Caietanus lib. 1. cap. 13. q. vlt. quod inter differentiam additam, & id cui additur sit connexio per se primo, sicut inter definitum, & eius principium, quia ex ista coniunctione oriuntur speciales passiones de ipsa demonstrabiles. Et tandem quinta conditio est, quod subalternans dicat *propter quid* principiorum subalternatæ, quorum ipsa accipit *quia* iuxta Philosophum, & S. Thomam 1. Posteriorum lect. 25.

13 Hinc ergo est occasio dubij an videlicet proprijssima subalternatio attendatur ex additione differentiæ accidētalis, modo prædicto; an vero potius debeat attendi ex parte principiorum?

14 Quod potissime attendatur ex parte additionis differētiæ accidentalis, videtur cōmunis sentētia, videlicet Flādriæ, & Sōcinatis vbi supra, & PP. Carm. disp. 19. q. 1. vbi multos citāt; alios refert Vazq. 1. p. disp. 6. c. 2. licet ipse nō parū discrepet à prædictis conditionibus: eas tamē cōmuniter acceptari testātur Rubio hic cap. 10. & Zumel 1. p. q. 1. art. 2. q. 3. notabili tertio. Et hæc sententia fundatur in authoritate Philosophi, & S. Thomæ, & in cōmuni significatione istarum vocū: & quia sic conuenienter assignatur discrimen inter subalternantes, & subalternatas: desumptum ex parte obiecti, à quo species scientiæ sumitur.

15 Alia via Caietanus 1. p. q. 1. art. 2. §. *Circa hanc*, & alij, quos citat, & sequitur Sanchez libro 7. q. 12. concl. 2. Auersa hic quæst. 27. sect. 6. Nazarius 1. p. quæst. 1. art. 2. in expositione textus, & controuers. 2. Albeda 1. p. disp. 1. conclus. 4. & alij ex Thomistis, explicant primam, & essentialem differentiā inter subalternantem, & subalternatā, dicendo quod sumitur ex principijs: quia scientia in hoc distinguitur ab alijs virtutibus intellectualibus, quod respicit conclusiones visibiles in alio, id est, in principijs, quia omnis scientia oritur ex principijs: conclusiones autem subalternantis sunt visibiles in principijs, & ex principijs immediate: subalternatæ vero conclusiones visibiles sunt ex principijs & in principijs per se notis solū medio habitu scientifico subalternāte. Et hæc est essētialis, & per se differētia inter subalternātē, & subalternatam sciētiam. Cæteræ autem conditiones sunt consequentes, aut sunt tales subalternæ non subalternæ vt sic.

16 Hæc opinio Caietani videtur omnino tenenda. Primo, quia est ad mentem S. Thomæ 1. parte. quæst. 1. art. 2. in principio cor. & quæst. 14. de Veritate artic. 9. ad 3. & opusculo 70. quæst. 2. artic. 2. & in Prologo sentent. & alibi sæpe. Secundo, quia oritur ex proprijs scientiæ: nam hæc est cognitio veritatis necessariæ mediatæ, & omnis eius certitudo, & euidentia est ex resolutione ad prima principia vitā, quæ per se præsto sunt intellectui: ergo radicalis, & per se differentia

de

desumitur ex continuatione mediata, vel immediata cum primis principijs.

17 Ad fundamenta prioris opinionis respondetur, quod in scientijs procedentibus ex lumine naturali, non stat vniuersalis subalternatio quoad principia, quin simul stet subalternatio ex obiecto, & ex modo: & quia istæ magis nobis innotescũt, per istas circũscribit Philosophus aliam. Præterquamquod, iam diximus, quod cum subalternatio est perfecta, coniunguntur subalternatio ex principijs, & ex obiecto, & ex modo; & ad omnes comprehẽdẽdas, tot conditiones multiplicarunt antiqui, relinquendo posterioribus authoribus disputare, quæ sit conditio primaria, & essentialis?

§. III.

Vtrum subalternata sit vere scientia?

18 HOc est secundum dubium, quod ex dictis oritur. Cui ex parte videtur negatiue respondere P. Pereyra lib. 1. Physicorum capite 4. docens scientiam subalternantem, & subalternatam, non conuenire vniuoce in ratione scientiæ; sed solum conueniunt analogice; eo quod scientia subalternata essentialiter à subalternante dependet: dependentia autem causat in æqualitatem, & analogiam, & impedit vniuocationem.

19 Dicendum tamen est, scientias subalternantes, & subalternatas vniuoce conuenire in ratione scientiæ: vnde subalternata vere, & proprie est scientia. Ita Philosophus, & S. Thomas 1. Posteriorum lect. 25. littera c. dicens: ostendit qualiter se habeant prædictæ scientiæ ad inuicem secundum conueniẽtiam. Et dicit, quod *fere huiusmodi scientiæ sunt vniuocæ ad inuicem.* Dicit autem *fere*, quia communicant in nomine generis, & non in nomine speciei, &c. Quare ita tenent communiter Doctores.

20 Et ratione probatur: nam Musica, Perspectiua, Machinatiua, Astrologia, & similes sunt vere scientiæ, & tamen subalternantur Geometriæ, vel Arithmeticæ, quæ etiam sunt vere scientiæ; ergo scientia subalternans, & subalternata vere sunt scientiæ, & in hac ratione vniuocantur. Imo & in genere magis proximo conueniunt; si quidem Geometria, & Arithmetica simpliciter Mathematicæ sunt, & aliarum quædam adhuc in specie conueniunt, vt ait S. Thomas: nam, & Naualis dicitur Astrologia, & practica Musicæ dicitur Musica.

21 Secundo à priori probatur ex definitione scire: nam est rem per causam cognoscere &c: sed omnes prædictæ scientiæ demonstrant per causam, & ostendunt quod non potest aliter se habere, vt inductione patet: ergo omnes sunt vere, & proprie, & vniuoce scientiæ.

22 Ad rationem prioris sententiæ in simili iam respondimus libro 2. Dialecticæ capit. 8. quæst. 2. ad primum ex D. Thoma 1. Periher. lect.

lect. 8. in principio, quod prioritas, & dependentia est duplex; alia secundum propriam rationem, & naturam diuidentium; alia secundum participationem illius. Primum nõ tollit vniuocationem generis; vt patet, nam numerus ternarius dependet à binario; & tamen æqualiter, & vniuoce participant rationem generis. Sed secundum impedit vniuocationem generis; & ideo ens dicitur analogice de substantia, & accidente; quia hoc in ratione entis dependet à substantia, cum sit entis ens. Igitur scientia subalternata in ratione scientiæ non dependet à subalternante; sed in participando rationem communem in particulari dependet, sicut conclusio dependet à præmissis, & vna operatio intellectus dependet ab alia; & tamẽ vniuoce conueniunt.

23 Secundo difficilius obijcitur: de ente peraccidens non potest esse scientia, vt docent Philosophus, & S. Thomas 6. Metaph. lectione 2. sed obiectum scientiæ subalternatæ est ens per accidens: ergo de illo non potest esse scientia. Probatur minor: ex subiecto, & accidente non fit vnum per se, vt docet S. Thomas 7. capite de Ente, & essentia, & alijs locis relatis q. 18. num. 16. libro primo, quia conflat rebus non solum primo diuersis; seu quarum vna est substantia, & alia accidens: sed scientia subalternata addit differentiam accidentalem supra subiectum subalternantis: ergo ex vtraque non fit vnũ per se.

Respondet Suessanus 6. Metap. disputatione 5. & alij quos refert, & sequitur Auersa quæst. 26. sect. 4. de ente quod est vnum per accidens, & per aggregationem dari posse vnam scientiam; sicut Medicina de corpore sanabili; Philosophia Moralis de homine beatificabili; Mathematica de quantitate mensurabili. Insuper Arithmetica considerat numerum, Musica numerum sonorum, Politica Rem publicam; quæ omnia sunt entia per accidens. Et huius ratio est: quia dantur sua prædicata, & passiones, quæ de his subiectis sciri possunt; dantur etiam media, quibus probari, & demonstrari possunt. Ergo de his subiectis potest dari scientia: dummodo non sit ens per accidens casuale, seu fortuitum, vt dicunt Conimb. hic quæst. 2. art. 1. in capite 10.

24 Hæc tamen solutio aperte contrariatur Philosopho, & S. Thomæ, & communi Doctorum 6. Metaphys. capit. 2. & libro 11. capit. 9. Deinde bene reijcitur à Caietano hic cap. 13. quæst. vltima: quia passiones ordinate dimanant à subiecto; ab aggregato autem per accidens passiones, quo ordine, aut qua aggratione, & colligatione orientur? Præterea, quomodo subiectum illud habebit vnam definitionem; cum entis peraccidens nulla sit definitio, vt dicitur 7. Metaph. textu 12. Tertio, & vrgentius: nam qua ratione de hoc aggregato *linea visalis* est scientia, pari ratione de linea tangibili, & dulci, & calida, erit scientia: & sic infinitæ erunt scientiæ subalternatæ Geometriæ.

Idem

Idem dicit Caietanus tomo 3. opusculorū tract. 4. quare non bene profe citat eum Auersa, cum ex professo eius sententiam impugnet.

25 Occurrunt Masius hic capite 10. sect. 2. q. 2. & alij dicentes, quod ens peraccidens in genere rei, in genere scibilis est vnum per se; & de illo est vna scientia: & sic subalternata tractat de obiecto, quod est vnum per accidens in genere rei; & vnum per se in genere scibilis.

Parumtamen differt hæc solutio à præcedenti; & contra eam militant authoritates, & rationes factæ: quia hac distinctione saluari posset quod de ente peraccidens est scientia, & scientiæ multiplicabuntur in infinitum. Et rursum definitio est principium scientiæ: entis autem peraccidens non est vna definitio, sicut nec vnum genus, & vna differentia: ergo nec entis peraccidens est vna scientia, vt latius dicetur 3. p. Metap. contr. 2.

26 Quare melius respondet Caietanus, & authores communiter, quod scientiæ subalternatæ non tractant de Ente peraccidens: quia alterum illorum considerant directe & formaliter; & aliud indirecte, & materialiter. Quod indicat S. Thomas lect. 25. littera b. dicens, quod *subiectum inferioris scientiæ comparatur ad subiectum superioris sicut materiale ad formale.* Itaque, hæc forma prout in tali materia, fundat tales passiones, quas non fundaret, si in alia materia consideraretur: sufficit autem vnitas entis artificialis ad obiectum scientiæ: quia esse vnum per se multis modis contingit, vt ex D. Thoma notatum est libro. 1. quæstione 4. numero. 2. & libro 2. quæstione 17. num. 8. & per hoc respondetur fundamento primæ solutionis. Iuxta hanc vero dicitur, quod illa sunt vnū vnitate artificialis perfectionis, & ordinis, & sic vnū per se: quia subiectum consideratur vt principium, & forma accidentalis, vt formale obiectum. De quo PP. Carmeli. disput. 19. quæst. 2. à num. 19. vsque ad 24. late tractant, & subtiliter Caietanus.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrum subalternata sit vere scientia in eo, qui non habet subalternantem?

§. I.

Duæ opiniones.

1 SVnt in hoc punctо duæ principales sententiæ. Prima absolute negans in absentia subalternantis dari posse scientiam subalternatam; nam ista, vt sit *scientia*, debet in eodem intellectu supponere notitiam euidentem principiorum, ex quibus immediate procedit. Ita Aureolus, & Gregorius in Prologo 1. sententiarum. Suarez disp. 1. Metaph. sectione 5. num. 46. Vazquez 1. p. disput. 4. capite 5. & 6. Auersa disput. 27. sectione 6. & alij moderni. Ex Thomistis obiter idem dicunt Soncinas libro 4. Metaph. quæstione 9. artic. 1. §. *Sciendum*, & art. 2. in prin-

ci-

cipio. Bañez 1. p. quæst. 1. artic. 2. dubio. 1. ad 2. Citatur ab aliquibus Caietanus; sed inmerito, quia oppositum vbique expresse docuit, vt videbimus.

Exparte fauer, nouissime Lerma libro 8. Logicæ quæst. 14. conclusione 4. dicens, quod si principia scientiæ subalternatæ ab vno, vel altero Magistro accipiãtur; conclusiones inde deductæ non erunt scientificæ. Secus vero si de principijs habeat certitudinem moralem: quam habere potest carens illa scientia, si omnes; qui in illa scientia docti habentur, verbis, & scriptis absque contradictione aliquorum conspirent in asserendo talia principia vere, & euidenter in scientia subalternante demonstrari: ex ista enim certitudine morali principiorum, deduci potest scientia, licet imperfecta conclusionum subalternatæ. Videtur hic dicendi modus in re coincidere cum illo, quem referemus ex sententia Sanchez, & aliorum.

3 Per oppositum alij contendunt in absentia subalternantis scientiam subalternatam esse vere, & proprie scientiam; licet non habeat statum scientiæ, nisi continuetur cum subalternante. Ita Capreolus quæstione 1. Prologi concluf. 1, & ad argumenta contra illam. Caietanus hic capite 13. & 1. p. quæst. 1. artic. 2. §. *Ad euidentiam*, vtipse se declarat 2. 2. q. 1. artic. 5. esse que communem Thomistarum testantur PP. Carmelitani disput. 19. quæst. 3. citatis pluribus, quos sequuntur Magist. Ioann. à S. Thoma quæst. 26. artic. 3. Mag. Ortiz tractatu 6. conferentia 4. §. 2

4 Hæc secunda sententia tenenda est, quia videtur omnino ad mentem S. Thomæ 1. p. quæst. 1. artic. 2. vbi ait: *sicut Musica credit principia sibi tradita ab Arithmetica; ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi à Deo*: ex quo infert Theologiam esse scientiam, quia ex certitudine principiorum fidei, deducit conclusiones.

Respondet Magister Bañez, quod simile adductum à D. Thoma, non tenet quoad hoc, quod vnus habeat Musicam, & alius Arithmeticam; sed solum quoad hoc, quod sicut non obstante, quod Musica accipiat ab Arithmetica sua principia, est scientia suarum conclusionum; ita nostra Theologia accipit sua principia à scientia beatorum; & tamen est scientia. Cum hoc discrimine, quod fides Theologica est firmior omni humana cognitione: secus vero fides humana.

5 Sed contra sunt verba S. Thomæ: nam credere non dicitur, qui scientiam habet: sed S. Thomas loquitur de credente principia: ergo loquitur de illo, qui caret scientia subalternante. Secundo; nisi hoc modo intelligatur simile; non conuinceret intentum; quod erat explicare, quod cum fide principiorum, stet scientia conclusionum.

6 Præterea, S. Thomas in 1. ad Anib. distinctione. 1. articulo 1. ait, *quod inter fidem proximum principium est credulitas principiorum ab aliis scientijs*

suppositorum &c. Quod, & docet q. 14. de Veritate art. 9. ad 3. & latius prosequitur S. Thomas opusc. 70. quæst. 2. art. 2. ad 5. dicens: *in scientijs subalternatis supponuntur, & creduntur aliqua à superioribus scientijs subalternantibus: & huiusmodi non sunt per se nota nisi superioribus scientijs.* Et ad 7. dicit: *aliquando fides est proximum principium scientiæ; sicut patet in scientijs subalternatis, quia earum conclusiones sicut ex proximo principio procedunt ex fide eorum, quæ supponuntur à superiori scientia, &c.*

7 Respondere S. Thomam im proprie fuisse loquutum, est euasio indigna Theologo; quia Angelicus Magister scholastice disputando, si verba acciperet improprie, medium sumeret æquiuoce, & sic nihil concluderet. Et rursus; Theologia, principia accipit per fidem stricte sumptam. Ergo vt exemplum esset ad rem, & de fide proprie sūpta, & de scientia in specie scientiæ loquitur S. Thomas.

§. II.

Varie probatur secunda sententia.

8 NOn vna via defenditur hæc conclusio: nam Caietanus vbi supra, Nauarrete 1. p. controu. 4. & Ioan. à S. Thoma, & alij, ex eo probant: quia subalternatæ ex specie sua debetur claritas; eo quod inclinat vt continuetur cum subalternante, & media illa participet à primis principijs claritatem, & euidentiam: ergo procedit ex principijs præsuppositiue euidentibus: ergo est scientia.

9 Hæc tamē ratio probat, quod subalternata ex specie sua sit; scientia (quod authores contrarij non negant) non tamen, quod in isto intellectu habente fidem principiorum, habeat essentiam scientiæ: quia ista debet esse à notioribus, vt patet ex Philosopho hic cap. 2. & 6. Ethic. cap. 3. & qui credit, obscuritatem habet, non vero euidentiam, & claritatem.

Secundo; quia bene compatitur, quod alicui obiecto ex natura sua scientia, & demonstratio debeatur; & tamen ego de illo solam habeam fidem, vel opinionem, propter imperfectionem luminis, & medij: ergo ex eo, quod ex specie sua, vel ex inclinatione, habitus sit scientificus, non sequitur, quod cum principiorum tantum habetur fides, conclusionum sit scientia.

10 Aliter Sanchez lib. 7. q. 12. PP. Carm. n. 28. & alij, quos sequitur Ortiz, id explicant, quia ad scientiam sufficit certitudo principiorū, quando eis sine vlla hæsitatione adhæremus, quia nec Philosophus *in* definitione *scire* posuit euidentiam; & eo ipso quod sit certa cognitio mediatæ veritatis, non est cur non sit scientia. Sed eo ipso quod cognoscamus principia illa in alia scientia demonstrari; credimus sine hæsitatione, & habemus quasi euidentiam in attestante, sicut nouimus esse Indos, aut esse Romam, quia stultum esset dubitare de his, quæ totus mundus dicit: ergo ex hac certitudine principiorum possunt euiden-

denter conclusiones deduci; & istæ erunt scientiæ subalternatæ.

11 In ista ratione multi hærent in maiori: quia S. Thomas 2.2.q.1. artic.5.& quæst.14.de Verit.artic. 1.& 10. videtur exigere euidentiam mediatam ad rationem scientiæ; quæ est certitudo cum claritate. Vnde S. Thomas in 3. dist. 23. quæst.2. artic.2.quæstiuncula 3.ad 1. ait. quod *certitudo scientiæ consistit in duobus, scilicet in euidentia, & firmitate adhæsionis,*

Sed quia in Prologo ad Anibaldum, videtur se explicare de euidentia principiorum primorum; nõ verò de euidentia sumpta ex principijs immediatis; ideo admissa maiori, de qua 1.p. quæst.1. art.2. & hic num.18.

12 Adhuc videtur difficilis minor: quia omnis fides humana est falibilis, quia *omnis homo mendax*, & quamuis appareat doctus decipi potest: ergo nunquam assentimur sine hæsitatione.

Respondet Lerma, quod vnus, vel alter decipi potest; non tamen omnes Doctores, & omnes libri quando nullo contradicente concordant.

13 Sed contra primo: quia non debet, qui desiderat acquirere scientiam subalternantem, omnes Doctores totius mundi consulere, ne decipiatur: quia facilius posset scientiam superiorem addiscere. Secundò: si illa non excedit limites humanæ fidei, poterit metaphysice iudicari falsa, & prudenter hæsitare: & ita non erit principiũ scientiæ. Tertiò: nam conclusio sequitur debiliorem partem: & ita si vnũ principiũ solũ habet euidentiam moralẽ, etiã conclusio non erit scientifica: sicut si principium solum esset probabile, vel illatio non esset necessaria, conclusio non esset scientia.

§. III.

Melius probatur, & exponitur vera sententia.

14 ALiter ergo dici potest, quod qui vult addiscere scientiã subalternatam, & non vacauit scientiæ subalternanti, potest illius conclusiones, vel saltem aliquas, cognoscere, vel per sensum, vel ex mutuatis ab alia scientia; non quidem perfectè penetrãdo, sed notitia quadam confusa; sed quæ non nitatur solum authoritati, sed rationi: & ad hoc forte significandum Nazarius 1.p.quæst.1.artic.2. dixit quod non credit homini, vt homo est, sed vt scientificus est: & qui sic supponit principia, in alia scientia perfectè demonstrabilia, per notitiam *quia est*, procedit quodammodo ex notioribus, & perficietur eius cognitio, si continuetur cum superiori scientia: interim tamen alia via possunt principia esse nota, vt aduertit S. Thomas 1. Posteriorũ lect.6. littera d. & lect.5. littera e. in fine ait: *Sunt quædam propositiones, quæ non possunt probari, nisi per principium alterius scientiæ; & ideo oportet, quod in illa scientia supponantur; licet probentur per principia alterius scientiæ.* Sicut à puncto ad punctum est rectam lineam ducere, supponit Geometra, & probat

Naturalis; ostendens, quod inter quælibet duo puncta sit linea recta media. Istæ tamen suppositiones explicatæ, aliquando patent ad sensum; sæpe, saltem confuse, probantur ex his, quæ in superiori à priori clare demonstrantur. Et cognitio ista imperfecta, comparatiue ad aliam est fides, & credulitas: in suo tamen genere omnino certa; ac per consequens apta, vt inde conclusiones scientifice deducantur.

15 Quod amplius declarari potest ex illo celebri dicto Philosophi, & S. Thomæ lectione 25. lit. b. quod ad subalternatam pertinet *quia*, ad subalternantem *propter quid*: quod non est sic intelligendum, quasi subalternata non dicat propter quid suarum conclusionū; alioquin non essent simpliciter, & perfectæ scientiæ, etiam continuate cum alijs: vnde bene docet M. Soto quæst. 5. ad 6. quod scientia subalternata suas conclusiones, non solum demonstrat ab effectu, sed à priori, & propter quid. Dicitur ergo ad ipsam pertinere *quia* duplici titulo; vel quia principia, quæ scientia superior demonstrat à priori, ipsa solum per viam suppositionis demonstrat *quod an est*, & imperfecte, & ex inde conclusiones deducit scientificas; sed non habentes statum scientiæ perfectum, vsque dum sciat propter quid eorum quę solum nouit quia.

16 Secundo dicitur ad ipsam pertinere *quia*, eo quod applicat ad singularia, & per sensum agnoscit aliqua scientia inferior, quæ solum in communi considerantur in scientia superiori. Imò tanta solet esse eius abstractio, quod applicatio ad illa particularia nō pertinet ad scientiam superiorem, sed solum ad inferiorem. Quod esse de mente Philosophi aduertit S. Thomas lectione 25. littera d. dicens: & ideo dicit primo Philosophus, quod scire *quia* est sensibilium, ideſt scientiarum inferiorum, quæ applicant ad sensibilia; sed scire *propter quid* est Mathematicorum, ideſt, scientiarum quarum principia non applicantur ad sensibilia, &c. Posset apponi exemplum in ista propositione: *corpora à longe visa apparent minora*, quam experitur Perspectiuus, & *propter quid* demonstrat Geometra, quia res à longe videntur per minorem angulum.

17 Ex quibus habemus duas probationes conclusionis. Prima est, vt sit scientia, saltim imperfecta, sufficit, quod principia immediata, sint nobis certa quoad sensus, licet non sint notiora simpliciter: sed scientiæ subalternatæ, quando sunt in absentia subalternantis, assumunt principia nota quoad sensus; licet illorum ratio abstracta, & propter quid pertineat ad superiorē scientiā: ergo habent essentialē rationē scientiæ. Cō sequentia est legitima. Ambæ præmissæ sunt ex dictis manifestæ: & maior est D. Th. lect. 4. in fine: & patet in naturalibus scientijs, in quibus essentiæ, & virtutes rerum, propter hoc quod in materia sunt, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsis apparent: vnde in talibus fiunt demonstrationes in plurimū per effectus, qui sunt notio-

res

res quoad nos, & nõ simpliciter. Minor verò, videlicet, quod quoad hoc eadẽ sit ratio de subalternatis, ostẽsa est ex D. Th. lect. 25. verbis relatis: & quia istæ scientiæ, quia inferiores, applicant magis ad singularia, & sensibilia, quam scientiæ subalternãtes, quæ sunt nobiliores, & magis abstractæ. Est exẽplũ, iãsæpe adductũ, de illa propositione, *vulnera circularia tardius sanãtur*: de qua Medicꝰ scit *quia*: nã hoc experitur; sed *propter quid* scire est Geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quod circulus est figura sine angulo: quod notat S. Tho. lect. 25. in fine. Et pariter in exemplo numeri præcedentis.

18 Secũda ratio est: nã ad habendam scientiã, nõ est necessariũ, quod omniũ principiorũ habeamus scientiã *propter quid*, sed sufficit quod quorundã habeamus demonstrationem *quia*, quia sic possumus esse certi omnino de principijs, & de cõclusione: & omniũ habemus quãdã virtualẽ euidẽtiã: quia principia omnino prima sunt per se nota, & media demõstratione illa, virtualiter cõtinuãtur demõstrationes propter quid inferioris scientiæ, cũ primis principijs per se notis: formaliter autẽ hæc cõtinuatio est cũ sunt simul scientia subalternans, & subalternata; & hæc, illa mediãte, cõtinuatur cum primis principijs. Sed in absentia subalternãtis scimus *quia* eorũ, quæ in illius præsentia scimus *propter quid*. Quod vltra dicta, amplius probatur experiẽtia: nã iste est cõsuetus modus tradendi scientias, quę ab alijs depẽdẽt; quod nõ solũ ab illis quasi mutuamus, & accipimus pro principijs ipsorũ cõclusiones; sed quasi rudi minerua rationes conclusionũ, quæ in scientia superiori latius explicãtur, in scientia inferiori summatim proponãtur: ergo illis cõuincimur ad certo cognoscendũ *an est* illorũ principiorũ. Ergo hac notitia supposita, possumus certo scire conclusiones, quæ inde deducuntur, & illarũ conclusionum habebimus scientiam, & euidentiam virtualiter, & mediate.

§ IV.

Soluuntur argumenta

19 Obijcies primo: nã demõstratio *quia* generat scientiã, quia est syllogismus certus, & euidens: ergo si habemꝰ demõstrationẽ *quia* cõclusionũ subalternãtis, habemus iã scientiã subalternãtẽ; sed casus huius quæstionis est ex suppositione, quod scientia subalternata sit in absentia subalternãtis, quia in illo subiecto est scientia inferior, & non est actu scientia superior: ergo hæc secũda ratio nõprobat cõclusionẽ intẽtã.

Respõdetur primo, quod vt supra diximꝰ q. 11. ar. 2. apud antiquos sola demonstratio *propter quid* vocabatur simpliciter demõstratio; & solũ propter illam producebatur scientia. In hac autem sententia totaliter cessat difficultas. nam demonstratio *quia* principiorum subalternatæ, dat illorum certitudinem, & virtualiter illis mediantibus communicatur euidentia primorum principiorum conclusionibus subalternatæ: non tamen sufficit, vt acquiratur scientia subalternans, vsque dum in demonstratione *propter quid* sint conclusiones illę, quæ nunc

sunt principia : quod solum erit acquisita scientia subalternante.

20 Quia tamen propter communem vsum scholæ supra iudicauimus esse probabilius, quod demonstratio *quia* sufficit vt generetur scientia imperfecta; ideo illa sententia admissa, respondetur, quod quando demonstratio *quia*, & *propter quid* sunt in eadem scientia, per quamlibet generatur habitus; licet non sit perfectus, vsque dum sit demonstratio *propter quid*. Quando verò *propter quid* pertinet ad scientiam superiorem, & *quia* assignatur à scientia inferiori, & extranea, & ex mutuatis ab alia scientia; deficit à rigore demonstrationis, eo quod non procedit ex proprijs, sed ex extraneis; & ideo non generat scientiã principiorum, quia demonstratio generatiua scientiæ debet esse ex proprijs, vt in eius definitione patuit: quæ quoad hanc conditionem militat in omni demonstratione generante scientiam.

21 Quia tamen ille syllogismus est certus, & euidens, communicat certitudinem sufficientem, vt supposita notitia illa illorum principiorum, inde deducantur conclusiones demõstratæ à priori, & propter quid in scientia inferiori. Et sic in absentia subalternantis erit subalternata sustantialiter scientia ex mutuatis à subalternante, à qua habet certitudinem & virtualem euidentiam medijs syllogismis reductiue, & dispositiue pertinentibus ad scientiam, vel habet certitudinem, & euidentiam acceptam ab inductione singularium desumptam à sensibus. Quamuis non habeat statum scientiæ, nisi actu in eodem subiecto continuata sit cum illa, cui subalternatur: quod videtur docere Sanctus Thomas quæst. 14. de Veritate artic. 9. dicens: *Quod omnis scientia in visione rei præsentis perficitur.* Et in 3. distinctione 33. quæstione 1. articulo 2. quæstiuncula 4. videatur.

22 Præterea solet argui ex Philosopho 1. Posteriorum capite 2. vbi vt probet, quod *demonstratio est ex primis*, sic ait: *ex primis autem indemonstrabilibus est, quia non scit non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.* Ergo ex mente Philosophi, qui non habet scientiam principiorum demonstrabilium (quia videlicet principia non sunt omnino prima, & indemonstrabilia omnino) non habet scientiam conclusionum. Cum ergo principia proxima scientiæ subalternatæ, non sint per se nota, sed demonstrabilia; qui illorum scientiam non habet, non habebit scientiam conclusionum, quæ inde deducuntur.

23 Hoc argumentum confirmat omnia, quæ hucusque diximus. Quod perspicuum fiet, duo aduertendo ex D. Thoma ibi lectione 4. littera n. Primũ est, quod ideo dicit Philosophus, *non secundum accidens*, quia possibile esset scire aliquam conclusionem, non habens demonstrationem præmissarum, etiam si essent demonstrabilia, quia sciret eam per alia principia; & hoc esset secundũ accidens.

Quod

Quod videtur id quod euenit in nostro casu: nam cõclusio, quæ est demonstrabilis in scientia superiori, scitur in inferiori, vel ex sensu, vel ex mutuatis ab illa scientia; & per accidens contingit, quod sine demonstratione simpliciter præmissæ demonstrabilis, deducatur conclusio simpliciter demonstrata in scientia inferiori.

24 Alterum quod notat ibi S. Thomas nostro fauens intento, est quod demonstratio debet esse ex propositionibus immediatis mediate, vel immediate. Et affert ibi Philosophum 1. Topicorum cap. 1. dicentem, quod *demonstratio est ex proprijs, & veris, aut his quæ per ea fidem sumpserunt.* Quod verificatur in absentia subalternantis, quia; modo prædicto, continuatur cum primis principijs media notitia imperfecta superioris scientiæ, quæ simpliciter deficit, & secundum quid adest sufficienter, vt exinde conclusiones deducantur. Sicut in nobis viatoribus certitudo fidei supplet, quod in naturalibus facit euidentia principiorum; & ideo Theologia nostra est vere scientia secundum S. Thomam 1. p. quæst. 1. art. 2. subalternata scientiæ Dei, & beatorum.

QVÆSTIO XV.

Qualiter scientia distinguatur ab alijs cognitionibus euidentibus, & ineuidentibus?

1 QVamquam, vt diximus initio præcedentis quæstionis, huius exacta discussio excedat limites Logicæ; non possumus non exmutuatis ab alijs scientijs, saltem terminorum expositionem tradere; quia eis indigemus, & illis frequenter vtimur in alijs scientijs.

§. I.

Distinctio scientiæ ab alijs.

SVpponimus ex D. Thoma in 2. distinct. 24. q. 2. art. 4. ad 4. quod scientia & actum, & habitum nominare potest: est enim scire in actu, & scire habitu. Hoc est, quod acquiritur per demonstrationem: & cum hanc formamus, actu scimus.

2 Secũdo notandum ex D. Th. 1. Poster. lect. 7. litt. d. quod scientia accipitur dupliciter vno modo large, pro omni cognitione certa; alio modo stricte pro cognitione certa mediata. Primomodo accipit scientiam Philosophus ibi cum dixit; *nos autem dicimus, neque omnem scientiam demonstrabilem esse, sed scientiam immediatorum indemonstrabilem*: accipit enim (exponente D. Thoma) scientiam large pro qualibet certitudinali cognitione, & non secundũ quod scientia diuiditur contra intellectum; prout dicitur, scientia est conclusionum, & intellectus principiorum. Idem docet lect. 44. litt. c.

3 Pro quo recolenda sunt, quæ diximus libro 1. quæst. 2. n. 3. & ad nostrum intentum bene proponuntur à D. Thoma lib. 1. Poster. lect. 44. littera i. quod Aristoteles in 6. Ethic. ponit quinque, quæ se habent semper ad verum, scilicet, artem, scientiam, sapientiam, prudentiam, & intellectũ; subiungens duo, quæ se-

se habent ad verũm, & falsum, scilicet suspicionem, & opinionem.

Prima autem quinque se habent solum ad verum, quia important rectitudinem rationis. Sed tria eorum, scilicet, sapientia; scientia, & intellectus important rectitudinem cognitionis circa necessaria. Scientia quidem circa conclusiones; intellectus autem circa principia, sapientia autem circa altissimas causas, quæ sunt causæ diuinæ. Alia vero; scilicet, ars, & prudentia important rectitudinem rationis circa contingentia: prudentia quidem circa agibilia, id est, circa actus, qui sunt in operante, puta, amare, odire, eligere, & huiusmodi, quæ pertinent ad actus morales, quorum etiam est directiua prudentia. Ars autem importat rectitudinem rationis circa factibilia, id est, circa ea quæ aguntur in exteriorem materiam, sicut est secare, & alia huiusmodi opera, in quibus dirigit ars. Hic autem addit (Philosophus) rationem, quæ pertinet ad deductionem principiorum in conclusiones. Hæc S. Thomas.

4 Quia tamen de arte liberali, & mechanica, nonnulla diximus illa q. 3. & de habitibus, quise habẽt semper ad verum, tractatur 1. 2. q. 57. & alijs locis relatis; & de distinctione scientiæ à sapientia late egimus 1. p. Metaph. controu. 4. art. 1. ideo eis pro nunc omissis. Circa ineuidentes notandum, quod S. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 1 quatuor actus ineuidentes agnoscit in intellectu, nempe, dubitationem, suspitionem, opinionem, & fidem; quorum actuum distinctionem explicat dicens: quidam vero actus intellectus habent quidem cogitationem informem absque firma assensione: siue in neutram partem declinent, sicut accidit dubitanti: siue in vnam partem magis declinent, sed tenentur aliquo leui signo, sicut accidit suspicanti: siue vni parti adhæreant; tamen cum formidine alterius, quod accidit opinanti. Sed actus iste, qui est credere, habet firmam adhæsionem ad vnam partem; in quo conuenit credens, cum sciente, & intelligente; & tamen eius cognitio non est perfecta per maximã visionem, in quo conuenit cũ dubitante, suspicante, & opinãte. De qua doctrina videndus S. Thomas in 3. distinct. 23. quæst. 2. art. 2. & quæst. 14. de Veritate art. 1. De horum actuum distinctione multa alij tractant in præsenti, nostro instituto sufficiet non nulla dubiola de opinione determinare.

§. II.
De opinione.

5 INquiritur ergo, vtrum opinio necessario generetur discursu; an vero aliquæ opiniones sint immediatæ?

Respondetur dari opiniones discursu acquisitas, & alias sine discursu, & immediatas: vt expræsse docet Phil. 1. Post. cap. 26. de Opinione asserens: *hæc autem est existimatio vacantis medio, & non necessariæ propositionis.* Vbi S. Th. lect. 44. litt. c. ait quod

quod hoc intelligi potest dupliciter: vno modo sic, quia propositio immediata, in se quidem sit necessaria, sed ab opinante accipiatur, vt non necessaria. Alio modo vt ipsa propositio immediata sit in se contingens: dantur enim inter istas, propositiones ex terminis probabiles; eo quod in prædicationibus non proceditur in infinitum: vnde propositiones contingentes mediatæ, debent reduci ad aliquas contingentes immediatas: quia necessaria non sunt principia contingentium, nec ex necessarijs potest concludi contingens. Ergo est aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata: sicut circa immediata necessaria, est intellectus, & circa mediata necessaria, est scientia.

6 Aduertit autem Caietanus libro 1. cap. 25. quæst. 1. quod loloquendo secundum se, & obiectiue, opinio est veri contingentis; ad differentiam scientiæ; quæ est veri necessarij Loquendo autem exparte actus, seu quoadnos, etiam circa obiecta necessaria in se dantur opiniones, vel defectu luminis, vel ex mala ordinatione medij, vel ex inordinatione phantasmatum. Quod late prosequitur, & exponit.

7 Secundo dubitatur, vtrum opinio discursiua sumat probabilitatem solum ex præmissis; an vero etiam ex illatione?

Quod solum sumat ex præmissis tenet Auersa quæst. 29. sect. 2. qui syllogismus habet formam illationis euidentem; & ideo ex necessarijs, non nisi conclusio necessaria infertur. Aliæ species argumentationis suam vim habent à syllogismo, qui sub intelligitur.

Oppositum docet Mag. Soto capite vlt. quæst. 8. vt retulimus hoc libro q. 5. n. 8.

8 Respondetur vtramque sententiam sustineri posse; si prima intelligatur secundum se; & sic illam docet S. Thomas relatus num. 5. quia illatio, vel est necessaria, vel nulla. Et secunda est vera; quia loquitur exparte nostri: & sic S. Thomas quæst. 16. de Malo artic. 6. asserit, quod in nobis falsa opinio accidit plerumque ex indebita ratiocinatione. Sicut autem existimantes nos scire solemus errare ex defectu alicuius principij cognoscendi; ita possumus opinari, vel ex præmissis, vel ex imperfecta cognitione illationis.

9 Quando autem vna præmissa est probabilis, etiam si alia sit certa, & illatio euidens, conclusio solum est probabilis: nam hæc sequitur debiliorem partem. Quando autem vtraque præmissa est probabilis, non semper conclusio est probabilis: quia duæ propositiones contradictoriæ, & simul incompossibiles, solent esse probabiles: vnde solet deduci cõclusio sophistica. Quod bene declarat Auersa.

10 Vltimo inquiritur, qualiter opinio differat à Solertia?

Solertia, vt ait Phil. 1. Post. cap. vlt. *est bona quædam coniectatio medij in tempore admodum breui*: sicut si aliquis videns, quod semper Luna, quando conuertitur opposita ad Solẽ, splendorem habet per totũ, statim intellexit propter quid, hoc sit, scilicet, quia

quia illustratur à Sole. Et similiter in actibus humanis duo alia exempla proponit.

11 Igitur quidam, quos sequitur Auersa quæst.29. sect.3. diuidunt opinionem in solertiam,& opinionem non solertem.

Oppositum tamen esse de mente Philosophi,notat S.Thom.1.Posteriorum in fine,ita cõcludens. Vnde patet,quod solertia est quædam perspicacitas velociter apprehendendi medium : quod contingit ex naturali aptitudine,& etiã ex exercitio. Posuit autem diuersa exempla solertiæ, vt ostendat ,quod in omnibus prædictis habitibus, scilicet,prudentia,& sapientia,&c. possit esse solertia. Hæc S.Thomas: cuius doctrinæ,& orationibus refera tur quidquid verum,& apte elaboratum in hoc opere inueniatur, & imbecillitati meę adscribãtur,siquę falsa, si quæ minus grata notentur; omnia tamen sint,ad laudem Sanctissimæ Trinitatis,& Iesu Christi Domini nostri,& eius Matris semper Virginis Mariæ.

INDEX QVÆSTIONVM LIBRI TERTII Logicæ P.M.Fr.Ioannis Martinez de Prado.

Qvæst.1. Vtrum omnis doctrina fiat ex præexistente cognitione? pag.498.

Quæst.2. De Præcognitionibus,& præcognitis.501.

Quæst.3. Vtrum eodem actu cognoscantur conclusio , & principia? 507.

Quæst.4. De causalitate præmissarum in conclusionem.515.

Quæst.5. Vtrum assensu præmissarum necessitetur intellectus ad assensum conclusionis? 520.

Quæst.6. Quid sit propositio immediata,& per se nota? 526.

Quæst.7. Quid sint propositio de omni, & per se , & secundum quod ipsum? 536.

Quæst.8. Vtrum Philosophus recte definierit demõstrationẽ? 542.

Quæst.9. Vtrum assensus præmissarum sit certior, & euidentior, quam assensus conclusionis? 550

Quæst.10. De alijs conditionibus præmissarum demonstrationis. 555.

Quæst.11. De diuisione demonstrationis in *quia*,& *propter quid*. 562.

Quæst.12. An demonstratio circularis sit vitiosa? 566.

Quæst.13. De subalternatione scientiarum 568.

Quæst.14. Vtrum scientia subalternata sit vere scientia in absentia subalternãtis ? 575.

Quæst.15. Qualiter scientia distinguatur ab alijs cognitionibus euidentibus,& ineuidentibus? 581

DEO GRATIAS.

ESTANTE 11
Tabla 7.ª
N.º 3

PRADO
CURSUS
PHILOSOPHICUS
T. I.
1.029